

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมานิกาย อุปริปัณณาสก
พระสูตันตปิฎก

เล่ม ๖

มัชณิมานิกาย อุปริปัณณาสก

ขอนอบน้อมแด่พระผู้อี้พระภาคอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

เทวทหารค

๑. เทวทสตร (๑๐๑)

[๑] ข้าพเจ้าได้ลับนามอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้อี้พระภาคประทับอยู่ที่สักยนีคอม อันมีนามว่า เทวทะ ในลักษณะบท สมัยนั้นแล พระผู้อี้พระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกิจกิจ ทั้งหลาย กิจกุหลาบันนทุรับพระธรรมแล้ว ฯ

[๒] พระผู้อี้พระภาคได้ตรัสตัวนี้ว่า ดูกิจกิจทั้งหลาย มีสมณะพรหมกุ พากหนึ่ง มีว่าทะอย่างนี้ มีทิธิอย่างนี้ว่า บุริสบุดคลนี่ยอมเสวยเวทนาอย่างใด อย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี มีใช้ทุกข์มิใช่สุขก็ดี ข้อนั้นทั้งหมดเป็นพระ เหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน ทั้งนี้ เพราะหนทางกรรมก้าด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ จักมีความไม่ถูกบังคับต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป จักมีความลื้นกรรม เพราะ ลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกข์ เพราะลื้นทุกข์ จักมีความลื้นเวทนา เพราะลื้น เวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นของอันบุริสบุดคลนนสลัดได้แล้ว ดูกิจกิจทั้งหลาย พากนิครนกมีว่าทะอย่างนี้ ฯ

[๓] ดูกิจกิจทั้งหลาย เราเข้าไปหาพากนิครนกผู้มีว่าทะอย่างนี้แล้ว ตามอย่างนี้ว่า ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย จริงหรือที่มีข่าวว่า พากท่านมีว่าทะอย่างนี้ มีทิธิอย่างนี้ว่า บุริสบุดคลนี่ยอมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็น ทุกข์ก็ดี มีใช้ทุกข์มิใช่สุขก็ดี ข้อนั้นทั้งหมดเป็นพระเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ ในก่อน ทั้งนี้ เพราะหนทางกรรมก้าด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ จักมีความไม่ถูกบังคับ ต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป จักมีความลื้นกรรม เพราะลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกข์ เพราะลื้นทุกข์ จักมีความลื้นเวทนา เพราะลื้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวง จักเป็นของอันบุริสบุดคลนนสลัดได้แล้ว ฯ

ดูกิจกิจทั้งหลาย พากนิครนกนั้น ถูกเรามออย่างนี้แล้วยอมยืนยัน เรายังสามารถพากนิครนกนั้นอย่างนี้ว่า ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย พากท่านทราบหรือว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วในก่อน มีใช้ไม่ได้มีแล้ว ฯ

นิครนกเหล่านั้นตอบว่า ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย ข้อนี้หากไม่ได้เลย ฯ

เรา. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย พากท่านทราบหรือว่า เราทั้งหลายได้ทำ บำเพ็ญ ไว้ในก่อน ไม่ใช้ไม่ได้แล้ว ฯ

นิ. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย ข้อนี้หากไม่ได้เลย ฯ

เรา. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย พากท่านทราบหรือว่า เราทั้งหลายได้ทำ บำเพ็ญ อย่างนี้บ้างฯ ฯ

นิ. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย ข้อนี้หากไม่ได้เลย ฯ

เรา. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย พากท่านทราบหรือว่า ทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้เรารสัตต์ได้แล้ว จักเป็นเรื่องเราสลัดทุกข์ได้ทั้งหมด ฯ

นิ. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย ข้อนี้หากไม่ได้เลย ฯ

เรา. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย พากท่านทราบการละอุคุลธรรม การบำเพ็ญ กุศลธรรม ในปัจจุบันนะหรือ ฯ

นิ. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย ข้อนี้หากไม่ได้เลย ฯ

[๔] เรา. ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย เท่าที่พุดกันมาเนี้ยเป็นอันว่า พากท่าน ไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วในก่อน มีใช้ไม่ได้มีแล้ว ไม่ทราบว่า เราทั้งหลาย ได้ทำบ่ำเพ็ญไว้ในก่อน มีใช้ไม่ได้ทำไว้ ไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบ่ำเพ็ญ อย่างนี้บ้างฯ ไม่ทราบว่า ทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้เราต้อง สลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้เรารสัตต์ได้แล้ว จักเป็นเรื่องเราสลัดทุกข์ได้ทั้งหมด ไม่ทราบการละอุคุลธรรม การบำเพ็ญอุคุลธรรม ในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ พากนิครนกผู้มีอ้าย ไม่บังควรจะพยายามรู้ว่า บุริสบุดคลนี่ยอมเสวยเวทนาอย่างใด อย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มีใช้ทุกข์มิใช่สุขก็ดี ข้อนั้นทั้งหมดเป็น เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน ทั้งนี้ เพราะหนทางกรรมก้าด้วยตบะ ไม่ทำ กรรมใหม่ จักมีความไม่ถูกบังคับต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป จักมีความลื้นกรรม เพราะลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกข์ เพราะลื้นทุกข์ จักมีความลื้นเวทนา เพราะลื้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นของอันบุริสบุดคลนนสลัดได้แล้ว ฯ

ดูกิรนิครนกผู้มีอ้าย ก็ถ้าพากท่านฟังทราบว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วในก่อน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก
มีใช้ไม่ได้มีแล้ว พึงทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบ้ากรรมไว้ในก่อน มีใช้ไม่ได้
ทำไว้ พึงทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบ้ากรรมอย่างนี้บ้างๆ พึงทราบว่า ทุกๆ
เท่านี้เราลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้เราต้องลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้เรา
ลัดได้แล้ว จักเป็นอันราลัดทุกข์ได้ทั้งหมด พึงทราบการละกุศลธรรม
การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกนิครณ์ผู้มีอายุ ควรจะ
พยากรณ์ได้ว่า ปริสบุคคลนี้ย้อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็น
ทุกข์ก็ดี มีใช้ทุกข์มีใช้สุขก็ดี ข้อนี้ทั้งหมดเป็นพระเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้
ในก่อน ทั้งนี้พระหมดกรรมเก่าด้วยตัวบะ ไม่ทำการใหม่ จักมีความไม่ถูก
บังคับต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป จักมีความลื้นกรรม เพราะลื้นกรรม
จักมีความลื้นทุกข์ เพราะลื้นทุกข์ จักมีความลื้นเวทนา เพราะลื้นเวทนา ทุกข์
ทั้งปวงจักเป็นของอันปริสบุคคลนั้นลัดได้แล้ว ฯ

[๕] ดุกรนิครณ์ผู้มีอายุ เบรียงเหมือนบรรทุกยิงด้วยลูกคราฑีมียาพิษ
อาบไว้อายุย่างหนาแล้ว พึงเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์ กล้าเจ็บแสบ เพราะเหตุการ
เลียดแหงของลูกครา มิตร อำนาจตย ญาติสาโลหิตของเข้าพึงให้หมօผ่าตัดรักษา
หมօผ่าตัดใช้ศาสตราชำแหงปากแผลของเข้า เขาพึงเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า
เจ็บแสบ แม้พระเหตุถูกศาสตราชำแหงปากแผล หมօผ่าตัดใช้เครื่องตรวจค้น
หาลูกครา เขาพึงเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ แม้พระเหตุถูกเครื่อง
ตรวจค้นหาลูกครา หมօผ่าตัดถอนลูกครรออก เขาพึงเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า
เจ็บแสบ แม้พระเหตุถูกถอนลูกครรออก หมօผ่าตัดใส่ยาถอนพิษที่ปากแผล เขา
พึงเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ แม้พระเหตุใส่ยาถอนพิษที่ปากแผล
สมัยต่อมา เขามีแพลงหาย มีผิวหนังสนิท จึงไม่มีโรค มีความสุข เสรี เป็น
อยู่ได้ตามลำพัง ไปไหน ไปได้ จึงมีความคิดอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน เรารถูกยิงด้วย
ลูกคราทีมียาพิษอาบไว้อายุย่างหนา ได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ แม้
พระเหตุการลีดแหงของลูกครา มิตร อำนาจตย ญาติสาโลหิตของเราให้หมօผ่าตัด
รักษา หมօผ่าตัดใช้ศาสตราชำแหงปากแผล เรายังนี้ได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า
เจ็บแสบ แม้พระเหตุถูกศาสตราชำแหงปากแผล หมօผ่าตัดใช้เครื่องตรวจค้น
หาลูกครา เรายังนี้ได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ แม้พระเหตุถูก
เครื่องตรวจค้นหาลูกครา หมօผ่าตัดถอนลูกครรออก เรายังนี้ได้เสวยเวทนาอันเป็น^{เป็น}
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ แม้พระเหตุถูกถอนลูกครรออก หมօผ่าตัดใส่ยาถอนพิษที่
ปากแผล เรายังนี้ได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ แม้พระเหตุใส่ยา
ถอนพิษที่ปากแผล เดียวานี้ เรายังมีแพลงหาย มีผิวหนังสนิท จึงไม่มีโรค
มีความสุข เสรี เป็นอยู่ได้ตามลำพัง ไปไหน ไปได้ ฉันได ฯ

ดุกรนิครณ์ผู้มีอายุ ฉันนี้เหมือนกันแล ถ้าพากท่านพึงทราบว่า เรา
ทั้งหลาย ได้มีแล้วในก่อน มีใช้ไม่ได้มีแล้ว พึงทราบว่า เราทั้งหลายได้
ทำบ้ากรรมไว้ในก่อน มีใช้ไม่ได้ทำไว้ พึงทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบ้ากรรม
อย่างนี้บ้างๆ พึงทราบว่า ทุกข์เท่านี้เราลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้
เราต้องลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้เราลัดได้แล้ว จักเป็นอันราลัดทุกข์
ได้ทั้งหมด พึงทราบการละกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน เมื่อเป็น
เช่นนี้ พวกนิครณ์ผู้มีอายุ ควรจะพยากรณ์ได้ว่า ปริสบุคคลนี้ย้อมเสวยเวทนา
อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มีใช้ทุกข์มีใช้สุขก็ดี ข้อนี้ทั้งหมด
เป็นพระเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน ทั้งนี้ พระหมดกรรมเก่าด้วยตัวบะ ไม่
ทำการใหม่ จักมีความไม่ถูกบังคับต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป จักมีความ
ลื้นกรรม เพราะลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกข์ เพราะลื้นทุกข์ จักมีความลื้นเวทนา
 เพราะลื้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นของอันปริสบุคคลนั้นลัดได้แล้ว ฯ

ดุกรนิครณ์ผู้มีอายุ กพระเหตุที่พากท่านไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้
มีแล้วในก่อน มีใช้ไม่ได้มีแล้ว ไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบ้ากรรมไว้ในก่อน
มีใช้ไม่ได้ทำไว้ ไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบ้ากรรมอย่างนี้บ้างๆ ไม่ทราบว่า
ทุกข์เท่านี้เราลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้เราต้องลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้
เราลัดได้แล้ว จักเป็นอันราลัดทุกข์ได้ทั้งหมด ไม่ทราบการละกุศลธรรม
การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน จะนี้ พวกนิครณ์ผู้มีอายุ จึงไม่มีคงควรจะ
พยากรณ์ว่า ปริสบุคคลนี้ย้อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์
ก็ดี มีใช้ทุกข์มีใช้สุขก็ดี ข้อนี้ทั้งหมดเป็นพระเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน
ทั้งนี้ พระหมดกรรมเก่าด้วยตัวบะ ไม่ทำการใหม่ จักมีความไม่ถูกบังคับต่อไป
 เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป จักมีความลื้นกรรม เพราะลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกข์
 เพราะลื้นทุกข์ จักมีความลื้นเวทนา เพราะลื้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นของ
 อันปริสบุคคลนั้นลัดได้แล้ว ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมนิกาย อุปริปัณณาสก

[๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อแรกล้าอย่างนี้ พากนิคณกันน์ได้กล่าว
จะเราดังนี้ว่า ดุกรท่านผู้มีอัย ท่านนิคณถ้นฐานบุตร เป็นผู้รู้ธรรมทั้งปวง เป็นผู้
เห็นธรรมทั้งปวง ยืนยันญาณทั้สสนะตลอดทุกส่วนว่า เมื่อเราเดินก็ตี ยืนก็ตี
หลับก็ตี ตื่นก็ตี ญาณทั้สสนะได้ปรากฏติดต่อเสมอไป ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า
ดุกรพากนิคณผู้มีอัย บำเพ็ญกรรมที่พากท่านทำไว้ในก่อนเมื่อยุ พากท่านจะลัด
บำเพ็ญกรรมนั้นเสีย ด้วยปฏิปทาประกอบด้วยการกระทำที่ทำได้ยากอันเป็นร้อนนี้
ข้อที่ท่านทั้งหลายเป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ ในบัดนี้นั้น เป็นการ
ไม่ทำบ่ำบารมต่อไป ทั้งนี้เพราะหมุดกรรมเก่าด้วยต้น ไม่ทำกรรมใหม่ จักมี
ความไม่ถูกบังคับต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป จักมีความลื้นกรรม เพราะ
ลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกข์ เพราะลื้นทุกข์ จักมีความลื้นเวทนา เพราะ
ลื้นเวทนา จักเป็นอันพาท่าาแล้วลุกทุกข์ได้ทั้งหมด ก็แหละคำนั้นกูกใจและควร
แก่พากข้าพเจ้า และ เพราะเหตุนั้น พากข้าพเจ้าจึงได้ชื่นชม ฯ

[๗] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพากนิคณก์ล้าแล้วอย่างนี้ เรายังได้กล่าว
จะพากนิคณนั้น ดังนี้ว่า ดุกรนิคณผู้มีอัย ธรรม ๕ ประการนี้แล มีวินาก
๒ ทางในปัจจุบัน ๕ ประการเป็นโภค คือความเชื่อ ความชอบใจ การฟัง
ตามเข้าว่า ความตึกตาตามอาการ ความปักใจดึงด้วยทิฐิ ดุกรนิคณผู้มีอัย
เหล่านี้แล ธรรม ๕ ประการ มีวินาก ๒ ทางในปัจจุบัน บรรดาธรรม ๕ ประการนั้น
พากนิคณผู้มีอัย มีความเชื่อย่างไร ชอบใจอย่างไร ร่าเริงมากอย่างไร
ได้ยินมาอย่างไร ตรึกตามอาการอย่างไร ปักใจดึงด้วยทิฐิอย่างไร ในศาสดาผู้มี
ว่าทะเป็นส่วนอีดี ดุกรภิกษุทั้งหลาย เราเมื่อหอบอย่างนี้แล จึงไม่เลิ้นการ
ใต้ตอบว่า ระหว่างอันของด้วยเหตุอะไร ในพากนิคณ ฯ

[๘] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวจะพากนิคณนั้นต่อไปอีกอย่างนี้ว่า
ดุกรนิคณผู้มีอัย พากท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นโภค สมัยได พากท่าน
มีความพยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พากท่านย่อ้มเสวยเวทนา
อันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า แต่สมัยได พาก
ท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พากท่าน
ย่อ้มไม่เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า ฯ
นิคณรับว่า พระโคดมผู้มีอัย สมัยได พากข้าพเจ้ามีความพยายาม
แรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พากข้าพเจ้าย่อ้มเสวยเวทนาอันเป็น
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า สมัยได พากข้าพเจ้าไม่มี
ความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พากข้าพเจ้าย่อ้มไม่
เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า ฯ

[๙] พ. ดุกรนิคณผู้มีอัย เท่าที่พุดกันมาเนี้ยเป็นอันว่า สมัยได พาก
ท่านมีความพยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พากท่านย่อ้มเสวย
เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า แต่สมัยได
พากท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พากท่าน
ย่อ้มไม่เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า
เมื่อเป็นเช่นนี้ พากนิคณผู้มีอัย ไม่บังควรจะพยากรณ์ว่า ปริสบุคคลนี้ย่อ้ม
เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ตี มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตี
ข้อนั้นทั้งหมดเป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน ทั้งนี้ เพราะหมุดกรรมเก่า
ด้วยต้น ไม่ทำกรรมใหม่ จักมีความไม่ถูกบังคับต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป
จักมีความลื้นกรรม เพราะลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกข์ เพราะลื้นทุกข์ จักมีความ
ลื้นเวทนา เพราะลื้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นของอันปริสบุคคลนั้นลั้ด
ได้แล้ว ฯ

ดุกรนิคณผู้มีอัย ถ้าสมัยได พากท่านมีความพยายามแรงกล้า มีความ
เพียรแรงกล้า สมัยนั้น เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายาม
พึงหยุดได้เอง และสมัยได พากท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียร
แรงกล้า สมัยนั้น เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายาม
พึงหยุดได้เอง เมื่อเป็นเช่นนี้ พากนิคณผู้มีอัยก็ควรพยากรณ์ได้ว่า ปริสบุคคล
นี้ย่อ้มเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ตี เป็นทุกข์ก็ตี มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตี
ข้อนั้นทั้งหมดเป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน ทั้งนี้ เพราะหมุดกรรมเก่า
ด้วยต้น ไม่ทำกรรมใหม่ จักมีความไม่ถูกบังคับต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป
จักมีความลื้นกรรม เพราะลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกข์ เพราะลื้นทุกข์ จักมีความ
ลื้นเวทนา เพราะลื้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นของอันปริสบุคคลนั้นลั้ด
ได้แล้ว ฯ

ดุกรนิคณผู้มีอัย ก็ เพราะเหตุที่ สมัยได พากท่านมีความพยายาม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก
แรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนี้ พากท่านเจิงเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า
เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า แต่สมัยใด พากท่านไม่มีความพยายาม
แรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมัยนี้ พากท่านเจิงไม่เสวยเวทนาอันเป็น
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า พากท่านนี้เสวยเวทนา
อันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความเพียรเรองใดเดียว ย่อมาเชื่อพิดไป
เพราะอวิชชา เพราะความไม่รู้ เพราะความหลงว่า ปริสบุคคลนี้ยอมเสวยเวทนา
อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ เป็นทุกข์ก็ มิใช่ทุกมิใช่สุขก็ ข้อนี้ทั้งหมด
เป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ต้นทำไว้ในก่อน ทั้งนี้ เพราะหมดกรรมเก่าด้วยตัวบะ
ไม่ทำการมใหม่ จักมีความไม่ถูกบังคับต่อไป เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป จักมีความ
ลื้นกรรม เพราะลื้นกรรม จักมีความลื้นทุกๆ เพราะลื้นทุกๆ จักมีความลื้นเวทนา
เพราะลื้นเวทนา ทุกทั้งปวงจักเป็นของอันปริสบุคคลนั้นลัดได้แล้ว ดุกรกิษช
ทั้งหลาย เรามีว่าหมายอย่างนี้แล จึงไม่เลือกเห็นการต้องตอบว่าจะอันชอบด้วยเหตุ
อะไร ในพากนิครนกฯ

[๑] ดุกรกิษชทั้งหลาย เรากล่าวจะพากนิครนกนั้นต่อไปอีกอย่างนี้ว่า
ดุกรนิครนกผู้มีอายุ พากท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใหญ่ พากท่านจะพึงประทาน
ให้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผลในปัจจุบัน ขอรรมนัจน์เป็นของให้ผล
ในชาติหน้า ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด พากนิครนกนั้นกล่าวว่า
ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. และพากท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผล
ในชาติหน้า ขอรรมนัจน์เป็นของให้ผลในปัจจุบันด้วยความพยายามหรือด้วย
ความเพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. ดุกรนิครนกผู้มีอายุ พากท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใหญ่ พาก
ท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผลเป็นสุข ขอรรมนัจน์
จะเป็นของให้ผลเป็นทุกๆ ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. และพากท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผล
เป็นทุกๆ ขอรรมนัจน์เป็นของให้ผลเป็นสุข ด้วยความพยายามหรือด้วยความ
เพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. ดุกรนิครนกผู้มีอายุ พากท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใหญ่ พาก
ท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผลเสร็จสิ้นแล้ว ขอรرم
นัจน์เป็นของให้ผลอย่างเพื่อเสร็จสิ้น ด้วยความพยายามหรือด้วยความ
เพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. และพากท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผล
ยังไม่เสร็จสิ้น ขอรرمนัจน์เป็นของให้ผลเสร็จสิ้น ด้วยความพยายามหรือด้วย
ความเพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. ดุกรนิครนกผู้มีอายุ พากท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใหญ่ พาก
ท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผลมาก ขอรرمนัจน์เป็น
ของให้ผลน้อย ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. และพากท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้
ผลน้อย ขอรرمนัจน์เป็นของให้ผลมาก ด้วยความพยายามหรือด้วยความ
เพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. ดุกรนิครนกผู้มีอายุ พากท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใหญ่ พาก
ท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผล ขอรرمนัจน์เป็น
ของอย่างให้ผล ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

พ. และพากท่านจะพึงประทานได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของไม่ให้ผล
ขอรرمนัจน์เป็นของให้ผล ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ฯ

น. ดุกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หมายได้เลย ฯ

[๑] พ. ดุกรนิครนกผู้มีอายุ เท่าที่พุดกันมาเนี้ยเป็นอันว่า พากท่านจะ
พึงประทานไม่ได้ดังนี้ว่า กรรมใดเป็นของให้ผลในปัจจุบัน ขอรرمนัจน์เป็น
ของให้ผลในชาติหน้า ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ว่ากรรมได

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สตัตตพิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
 เป็นของให้ผลในชาตินี้ ข้อกรณั่งจะเป็นของให้ผลในปัจจุบัน ด้วยความ
 พยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเป็นสุข ข้อกรณั่ง
 จะเป็นของให้ผลเป็นทุกข์ ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ว่ากรรมใด
 เป็นของให้ผลเป็นทุกข์ ข้อกรณั่งจะเป็นของให้ผลเป็นสุข ด้วยความพยายาม
 หรือด้วยความเพียรเกิด ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเป็นสุขแล้ว ข้อกรณั่ง
 จะเป็นของให้ผลอย่างเช่นเดียวกับสิ่งที่ได้ ข้อกรณั่งจะเป็นของให้ผล
 ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลยังไม่ได้ ข้อกรณั่ง
 นั่นจะเป็นของให้ผลน้อย ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ว่ากรรมใด
 เป็นของให้ผลน้อย ข้อกรณั่งจะเป็นของให้ผลมาก ด้วยความพยายามหรือ
 ด้วยความเพียรเกิด ว่ากรรมใดเป็นของให้ผล ข้อกรณั่งจะเป็นของอย่างไรให้ผล
 ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด ว่ากรรมใดเป็นของไม่ให้ผล ข้อกรณั่ง
 นั่นจะเป็นของให้ผล ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเกิด เมื่อเป็นเช่นนี้
 ความพยายามของพากนิครณ์ผู้มีวิราก็ไว้ผล ความเพียรไว้ผล ฯ

ดูกรกิษทึ้งหลาย พากนิครณ์มีวิรากอย่างนี้ การกล่าวก่อนและการ
 กล่าวตาม ๑- ๑๐ ประการอันขوبด้วยเหตุของพากนิครณ์ ผู้มีวิรากอย่างนี้
 ย่อมถึงฐานะน่าทำหนี ฯ

ดูกรกิษทึ้งหลาย ถ้าหมู่สัต年由่อมเสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุแห่ง

๑. คือวิวัฒนาของพากครู และอนุวิวัฒนาของศิษย์ที่ว่าตามกัน
 กรรมที่ตนทำไว้ในก่อน พากนิครณ์ต้องเป็นผู้ทำการมชั่วไวก่อนแน่ ในบัดนี้
 พากเจาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์ กล้าเจ็บแสบเห็นปานนี้ ถ้าหมู่สัต年由่อม
 เสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุที่อิควรเనรมตให้ พากนิครณ์ต้องเป็นผู้ถูกอิควร
 ขันแล้วเเนรเมิตมาแน่ ในบัดนี้ พากเจาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้าเจ็บแสบ
 เห็นปานนี้ ถ้าหมู่สัต年由่อมเสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุที่มีความบังเอญ พาก
 นิครณ์ต้องเป็นผู้มีความบังเอญชั่วแนว ในบัดนี้ พากเจาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็น
 ทุกข์กล้าเจ็บแสบเห็นปานนี้ ถ้าหมู่สัต年由่อมเสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุแห่ง
 อภิชาติ พากนิครณ์ต้องเป็นผู้มีอภิชาติเลวานในบัดนี้ พากเจาจึงได้เสวย
 เวทนาอันเป็นทุกข์กล้าเจ็บแสบเห็นปานนี้ ถ้าหมู่สัต年由่อมเสวยสุขและทุกข์
 เพาะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน พากนิครณ์ต้องเป็นผู้มีความพยายามใน
 ปัจจุบันเลวาน ในบัดนี้ พากเจาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้าเจ็บแสบเห็น
 ปานนี้ ดูกรกิษทึ้งหลาย ถ้าหมู่สัต年由่อมเสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุแห่งกรรม
 ที่ตนทำไว้ในก่อน พากนิครณ์ต้องนำทำหนี ถ้าหมู่สัตยว์ไม่ใช่เสวยสุขและทุกข์
 เพาะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน พากนิครณ์ก็ต้องนำทำหนี ถ้าหมู่สัตว์
 ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุที่อิควรเเนรเมิตให้ พากนิครณ์ต้องนำทำหนี
 ถ้าหมู่สัตว์ไม่ใช่เสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุที่อิควรเเนรเมิตให้ พากนิครณ์ก็
 ต้องนำทำหนี ถ้าหมู่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุที่มีความบังเอญ พาก
 นิครณ์ต้องนำทำหนี ถ้าหมู่สัตว์ไม่ใช่เสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุที่มีความ
 บังเอญ พากนิครณ์ก็ต้องนำทำหนี ถ้าหมู่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพาะ
 เหตุแห่งอภิชาติ พากนิครณ์ต้องนำทำหนี ถ้าหมู่สัตว์ไม่ใช่เสวยสุขและทุกข์
 เพาะเหตุแห่งอภิชาติ พากนิครณ์ก็ต้องนำทำหนี ถ้าหมู่สัตว์ย่อมเสวยสุขและ
 ทุกข์ เพาะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน พากนิครณ์ต้องนำทำหนี ถ้า
 หมู่สัตว์ไม่ใช่เสวยสุขและทุกข์ เพาะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน พาก
 นิครณ์ก็ต้องนำทำหนี ดูกรกิษทึ้งหลาย พากนิครณ์มีวิรากอย่างนี้ การกล่าว
 ก่อนและการกล่าวตาม ๑๐ ประการ อันขوبด้วยเหตุของพากนิครณ์ผู้มีวิราก
 อย่างนี้ ย่อมถึงฐานะน่าทำหนี ดูกรกิษทึ้งหลาย ความพยายามไว้ผล ความ
 เพียรไว้ผล อย่างนี้แล ฯ

[๑๒] ดูกรกิษทึ้งหลาย ก็อย่างไร ความพยายามจึงจะมีผล ความ
 เพียรจึงจะมีผล ดูกรกิษทึ้งหลาย กิษในธรรมวินัยนี้ ไม่เอาทุกข์ทับกมตที่
 ไม่มีทุกข์ทับกม ๑ ไม่ஸະความสุขที่เกิดโดยธรรม ๑ ไม่เป็นผู้หมกมุ่นในความ
 ลุกนั่น ๑ เร้อยอิทราบชุดอย่างนี้ว่า ถึงเราที่จักยังมีเหตุแห่งทุกข์ เมื่อเริ่มตั้ง
 ความเพียร วิรากจะย่อมมีได้เพาะการตั้งความเพียร อนึ่ง ถึงเราจะจะยังมีเหตุแห่ง
 ทุกข์ เมื่อวางแผนจะย่อมมีให้เพาะการตั้งความเพียร เริ่มตั้งความเพียร ย่อมมีวิราก
 เพียร ในทำนองที่กิษยั่งมีเหตุแห่งทุกข์ เริ่มตั้งความเพียร ย่อมมีวิราก
 เพาะการเริ่มตั้งความเพียร และบำเพ็ญอุเบกษา ในทำนองที่กิษยั่งมีเหตุแห่ง
 ทุกข์ วางแผน บำเพ็ญอุเบกษาอยู่ ย่อมมีวิราก เมื่อเรอันนี้ยังมีเหตุแห่งทุกข์
 เริ่มตั้งความเพียร วิรากจะย่อมมีได้เพาะการตั้งความเพียร แม้อิอย่างนี้ ทุกนั่นก็

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เป็นอันแหรลัծได้แล้ว เมื่อเรือนนับมีเหตุแห่งทุกข ว่างเฉย บำเพ็ญอุเบกขารอย
วิรากะย่อมมีได้ แม้อย่างนี้ ทุกขนั้นก็เป็นอันแหรลัծได้แล้ว ฯ

[๓] ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนชายผู้กำหนด มีจิตปฏิพิธ
พอใจอย่างแรงกล้า มุ่งหมายอย่างแรงกล้าในหนูนิ่ง เขาเห็นหนูนี้เป็นพุดจา
กระซิกระซีร่าเริงอยู่กับชายอื่น ดุกรกิษทั้งหลาย พากเรอะจะสำคัญความข้อนั้น
เป็นใจน ความโถก ความรำพัน ความทุกข์ภัย ความทุกข์ใจและความ
คับแค้นใจ จะพึงเกิดขึ้นแก่ชานั้น เพราะเห็นหนูนี้เป็นพุดจากกระซิกระซีร่า
เริงอยู่กับชายอื่นบ้างหรือไม่ ฯ

พากกิษทั้งหลาย ต้องเป็นเข่นนั้น พระพุทธเจ้าช้า ฯ

พ. ข้อนี้พระเหตุไร

ก. พระพุทธเจ้าช้า เพราะชายคนโน้นกำหนดนักแล้ว มีจิตปฏิพิธ
พอใจอย่างแรงกล้า มุ่งหมายอย่างแรงกล้าในหนูนิ่งคนโน้น ฉะนั้น ความโถก
ความรำพัน ความทุกข์ภัย ความทุกข์ใจและความคับแค้นใจ จึงเกิดขึ้นได้แก่
เขา เพราะเห็นหนูนี้เป็นพุดจากกระซิกระซีร่าเริงอยู่กับชายอื่น ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ต่อมากายคนนั้นมีความค่ารือย่างนี้ว่า เรา
กำหนดนักแล้ว มีจิตปฏิพิธ พอกใจอย่างแรงกล้า มุ่งหมายอย่างแรงกล้าใน
หนูนิ่ง คนโน้น ความโถก ความรำพัน ความทุกข์ภัย ความทุกข์ใจและความ
คับแค้นใจ จึงเกิดขึ้นแก่เราได้ เพราะเห็นหนูนิ่งคนโน้นเป็นพุดจากกระซิกระซีร่า
เริงอยู่กับชายอื่น อย่ากระนั้นเลย เราพึงจะความกำหนดพอกใจในหนูนิ่งคนโน้น
ที่เราเมื่นเสียเกิด เขาจึงจะความกำหนดพอกใจในหนูนิ่งคนโน้นเสีย สมัยต่อมา
เขาเห็นหนูนิ่งคนนั้นเป็นพุดจากกระซิกระซีร่าเริงอยู่กับชายอื่น ดุกรกิษทั้งหลาย
พากเรอะจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจน ความโถก ความรำพัน ความทุกข์ภัย
ความทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ จะพึงเกิดขึ้นแก่ชานั้น เพราะเห็นหนูนิ่งคน
โน้นเป็นพุดจากกระซิกระซีร่าเริงอยู่กับชายอื่นบ้างหรือไม่ ฯ

ก. ข้อนี้หากมีได้ พระพุทธเจ้าช้า ฯ

พ. ข้อนี้พระเหตุอะไร

ก. พระพุทธเจ้าช้า เพราะชายคนโน้น คลายกำหนดในหนูนิ่งคนโน้น
แล้ว ฉะนั้น ความโถก ความรำพัน ความทุกข์ภัย ความทุกข์ใจ และความ
คับแค้นใจ จึงไม่เกิดขึ้นแก่เขา เพราะเห็นหนูนิ่งคนโน้นเป็นพุดจากกระซิกระซีร่าเริงอยู่
กับชายอื่น ฯ

[๑๔] พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล กิษ ไม่เอาทุกข
ทับกมตุนที่ไม่มีทุกข์ทับกม ๑ ไม่ละเอียดความสุขที่เกิดขึ้นโดยธรรม ๑ ไม่เป็นผู้
หมกมุกในความสุขนั้น ๑ เเรอ่ยมทราบชัดอย่างนี้ว่า ถึงเราจะจะยังมีเหตุ
แห่งทุกข เมื่อเริ่มตั้งความเพียร วิรากะย่อมมีได้พระการตั้งความเพียร อนิ่ง
ถึงเราจะยังมีเหตุแห่งทุกข เมื่อว่างเฉย บำเพ็ญอุเบกขารอย วิรากะก็ย่อมมีได้
เรอจึงเริ่มตั้งความเพียร ในทำนองที่กิษยังมีเหตุแห่งทุกข เริ่มตั้งความเพียร ย้อมมี
วิรากะ เพราะการเริ่มตั้งความเพียร และบำเพ็ญอุเบกขารา ในทำนองที่กิษยังมี
เหตุแห่งทุกข ว่างเฉย บำเพ็ญอุเบกขารอย ย้อมมีวิรากะ เมื่อเรือนนี้ยังมีเหตุ
แห่งทุกข เริ่มตั้งความเพียร วิรากะย่อมมีได้พระการตั้งความเพียร แม้อย่างนี้
ทุกขนั้นก็เป็นอันแหรลัծได้แล้ว เมื่อเรือนนี้ยังมีเหตุแห่งทุกข ว่างเฉย บำเพ็ญ
อุเบกขารอย วิรากะย่อมมีได้ แม้อย่างนี้ ทุกขนั้นก็เป็นอันแหรลัծได้แล้ว
ดุกรกิษทั้งหลาย ความพยายามมีผล ความเพียรมีผล แม้อย่างนี้ ฯ

[๑๕] ดุกรกิษทั้งหลาย อึกประการหนึ่ง กิษพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
เมื่อเรารอยตามสบาย อกคลธรรมย้อมเจริญยิ่ง อกคลธรรมย้อมเสื่อม แต่เมื่อเราเริ่ม
ตั้งตนเพื่อความลำบาก อกคลธรรมย้อมเสื่อม อกคลธรรมย้อมเจริญยิ่ง อย่า-

*กรณีนี้เลย เรายังเริ่มตั้งตนเพื่อความลำบากเกิด เเรอจึงเริ่มตั้งตนเพื่อความลำบาก
เมื่อเรารอยตามสบาย อกคลธรรมย้อมเจริญยิ่ง อกคลธรรมย้อมเสื่อม อกคลธรรมย้อมเจริญยิ่ง
สมัยต่อมา เเรอไม่ต้องเริ่มตั้งตนเพื่อความลำบากได้ ข้อนี้พระเหตุไร
ดุกรกิษทั้งหลาย เพราะกิษนั้นเริ่มตั้งตนเพื่อความลำบาก เพื่อประโยชน์ได
ประโยชน์นั้นของเรอ เป็นอันสำเร็จแล้ว ฉะนั้น สมัยต่อมา เเรอจึงไม่ต้อง
เริ่มตั้งตนเพื่อความลำบากได้ ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนช้างศร ย่างลง-

*ลูกครรบนำชาไฟ ๒ อัน ดัดให้ตรงจนใช้การได้ เพราะเหตุที่ลูกครรบเป็นของอัน
ช่างครรบนำบนชาไฟ ๒ อัน ดัดให้ตรงจนใช้การได้แล้ว สมัยต่อมา ช่างคร
นั้นไม่ต้องนำบนลูกครรบนำบนชาไฟ ๒ อัน ดัดให้ตรงจนใช้การได้ ข้อนี้พระ
เหตุไร ดุกรกิษทั้งหลาย เพราะช่างครรบนำบนลูกครรบนำชาไฟ ๒ อัน
ดัดให้ตรงจนใช้การได้ เพื่อประโยชน์ได ประโยชน์นั้นของเขานี้เป็นอันสำเร็จ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
แล้ว ฉะนั้น สมัยต่อมา ช่างครรจ์ ไม่ต้องย่างลงลุกครบข้าไฟ ๒ อัน ดัดให้
ตรงจนใช้การได้ ฉันใด ดุกรากษษหั้งหลาย ฉันนี้เนื่องกันแล ภิกษุย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า เมื่อเรารอผู้ตามสนับน อกคุลธรรมย่อเมืองเจริญยิ่ง กุศลธรรม
ย่อเมือง แต่เมื่อเราเริ่มตั้งตนเพื่อความลำบาก อกคุลธรรมย่อเมืองเสื่อม
กุศลธรรมย่อเมืองเจริญยิ่ง อย่างไรนี้แล เราพึงเริ่มตั้งตนเพื่อความลำบากเด็ด เธอจึง
เริ่มตั้งตนเพื่อความลำบาก เมื่อเรือเริ่มตั้งตนเพื่อความลำบากอยู่ อกคุลธรรมย่อเมือง
เสื่อม กุศลธรรมย่อเมืองเจริญยิ่ง สมัยต่อมา เธอไม่ต้องเริ่มตั้งตนเพื่อความ
ลำบากได้ ข้อนี้เพราจะเหตุไว ดุกรากษษหั้งหลาย เพราจะกิษณนี้เริ่มตั้งตนเพื่อ
ความลำบาก เพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์นั้นของเรือ เป็นอันสำเร็จแล้ว
ฉะนั้น สมัยต่อมา เธอจึงไม่ต้องเริ่มตั้งตนเพื่อความลำบากแล ดุกรากษษหั้งหลาย
ความพยายามมีผล ความเพียรมีผล แม้อายางนี้ ๆ

[๑] ดุกรากษษหั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ตถาคตอุบัติขึ้นในโลกนี้
เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจาระ ดำเนินไปดี
รู้แจ้งโลก เป็นสารีริกผู้บุรุษที่ควรฝึกอย่างหาคนอื่นยิ่งกวามีได้ เป็นครูของ
เทวดาและมนุษย์หั้งหลาย เป็นผู้ตีนแล้ว เป็นผู้แจกรรธรรม ตถาคตนี้ทำให้แจ้ง
ด้วยปัญญาอันยิ่งของแล้ว สอนโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มาตรโลก พระหมโลก
หมู่สัตว์พร้อมทั้งสัมโนพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ให้รู้ทั้ง แสดงธรรมให้เรา
ในเบื้องต้น ในท่านกลาง ในที่สุด พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ ประภาค
พระหมจารย์อันบริสุทธิ์บริบูรณ์ล้วนเชิง คุณหนวดีก็ดี บุตรของคุณหนวดีก็ดี คุณเกิด
ภายในสักุลได้สักุลหนึ่งก็ดี บุตรของธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ย่อมได้ความ
เชื่อในตถาคต เช่นประกอบด้วยการ ได้ความเชื่อโดยเฉพานน จึงพิจารณาเห็น
ดังนี้ว่า พระราชสักุบดี เป็นทางมาแห่งอธิ บรรพชาเป็นช่องทาง เรายังอยู่
ครองเรือนจะประพฤติพระหมจารย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ โดยส่วนเดียวดุจสังข์ที่เข้า
ขัดแล้วนี้ไม่ใช่ทำได้ยัง อย่ากระนั้นแล เราพึงปลงผมและหนาดนุงห่มผ้า
ภาษาพัสดุแล้ว ออกจากเรือนบัวเป็นบรพชิตคิด สมัยต่อมา เข้าละ
โภคสมบัติน้ำอยู่บ้าง มากบ้าง ละเครือญาติลึกบ้าง ใหญ่บ้าง ปลงผมและหนาด
นุงห่มผ้าภาษาพัสดุแล้วออกจากเรือนบัวเป็นบรพชิต เชนาบุชเหลืออย่างนี้ ถึง
พร้อมด้วยสิกขานาซึ่พองกิษณหั้งหลาย ละปานเดินทาง เป็นผู้เว้นขาดจาก
ปานาตีบາต วางอาชญา วางคาดราแล้ว มีความละอาย ถึงความເວັ້ນດູ
อนุเคราะห์ ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์อยู่ ละอทินนาทาน เป็นผู้เว้นขาดจาก
อทินนาทาน ถือเอาแต่ของที่เข้าให้ หวังแต่ของที่เข้าให้ มีตินเป็นคนสะสม
ไม่ใช่ในเมือง ละกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พระหมจารย์ เป็นผู้ประพฤติพระหมจารย์
ประพฤติห่างไกล เว้นเมken อันเป็นธรรมดากของชาวบ้าน ละมุสavaท เป็นผู้เว้น
ขาดจากมสavaท เป็นผู้กล่าวคำจริง ดำรงอยู่ในคำสัตย์ เป็นหลักฐานเชื่อถือได้
ไม่พุดลาจอก ละຈาส่อสือสิ่ย เป็นผู้เว้นขาดจากกาจากาจส่อสือสิ่ย ได้ยินจากฝ่าย
นี้แล้ว ไม่บอกฝ่ายโน่น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือ ได้ยินจากฝ่ายโน้นแล้ว ไม่
บอกฝ่ายนี่ เพื่อทำลายฝ่ายโน่น ทั้งนี้ เมื่อเข้าแตกแยกกันแล้ว ก็สามารถให้ดีกัน
หรือเมื่อเข้าดีกันอยู่ก็ส่งเสริม ขอบความพร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนที่พร้อม-

*เพรียงกัน ชื่นชมในคนที่พร้อมเพรียงกัน เป็นผู้กล่าวว่าจะสามารถสำนักคือกัน
ระหว่างบ้าน เป็นผู้เว้นขาดจากชาวบ้าน เป็นผู้กล่าวว่าจะชี้ไม้มิโทช
เสนະຫຼຸ ชuan ให้รักให้ครับ จับใจ เป็นภาษาชuan เมือง อันคนส่วนมากประรรณ
และชوبนใจ ละการเจรจาเพ้อเจ้อ เป็นผู้เว้นขาดจากการเจรจาเพ้อเจ้อ กล่าว
ถูกกาล กล่าวตามเป็นจริง กล่าวอิงอรรถ กล่าวอิงธรรม กล่าวอิงวินัย เป็นผู้
กล่าวว่าจะมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีข้อมูล ประกอบด้วยประโยชน์ ตามกาล
เรือเป็นผู้เว้นจากการพราກพิชามและกุตตาม เป็นผู้ดันหนาเดียว งดดันในเวลา
ราชตรี เว้นขาดจากการฉันในเวลาวิกาล เป็นผู้เว้นขาดจากการฟ่อนรำขับร้อง
ประโคมดนตรี และการเล่น อันเป็นข้าศึกแก่คุณ เป็นผู้เว้นขาดจากการทัด弦
และตกแต่งด้วยดอกไม้ของหอม และเครื่องประเทืองพิวอันเป็นฐานะแห่งการแต่ง
ตัว เป็นผู้เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เป็นผู้เว้นขาด
จากการรับทองและเงิน เป็นผู้เว้นขาดจากการรับธัญญาติดบ ๑ - เป็นผู้เว้นขาด
จากการรับเนื้อดิน เป็นผู้เว้นขาดจากการรับหนูปิงและกามารี เป็นผู้เว้นขาดจาก
๐๑. ข้าเบล็อกชนิดที่เข้าໃ้เลกเบล็อกลึ่งของแทนเงินและทองกันในสมัยนั้น
การรับท้าสีและท้า เป็นผู้เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ เป็นผู้เว้นขาดจาก
การรับไก่และสกร เป็นผู้เว้นขาดจากการรับช้าง โค น้าและล่า เป็นผู้เว้น
ขาดจากการรับไวนะและที่ดิน เป็นผู้เว้นขาดจากการประกอบทุตกรรมและการ
รับไข่ เป็นผู้เว้นขาดจากการซื้อและการขาย เป็นผู้เว้นขาดจากการโคงด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ตาชั่ง การโกรงด้วยของปลอมและการโกรงด้วยเครื่องดวงวัด เป็นผู้เว้นขาด
จากการรับสินบน การล่อลงและ การตบตะลง เป็นผู้เว้นขาดจากการตัด
การฆ่า การจงจำ การตีซิง การปล้นและการกราโขก เหรอเป็นผู้สั่นโดดด้วย
จีวรเป็นเครื่องบวชทางกาญ และบินพาตเป็นเครื่องบวชทางท่อง จะไปที่ใดๆ
ย้อมกีอาบบริหารไปได้หมด เมื่อยังนกมีปีก จะบินไปที่ใดๆ ย้อมมีแต่ปีก
ของตัวเท่านั้นเป็นภาระบินไป ฯ

[๑๗] เหรอประกอบด้วยศิลชันธันห์เป็นอริยะเช่นนี้แล้ว ย้อมเสวยสุข
อันปราถจากไทยในภายใต้ใน เห็นรูปด้วยจักษุแล้ว ย้อมไม่เป็นผู้ถือเอาโดยนิมิต
และโดยอนพัยญาณ ย้อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว
พึงเป็นเหตุให้อกคคลธรรมอันตามาก็อภิชญาและโหม่นั้ครอบงำได้ ย้อมรักษา
จักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ได้ยืนเสียงด้วยโสด . . . ได้ดมกลิ่น
ด้วยนานะ . . . ได้ลืมรสด้วยชีวิства . . . ได้ถูกต้องไฟรู้สึกพะด้วยกาย . . . ได้รู้แจ้ง
ธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ย้อมไม่เป็นผู้ถือเอาโดยนิมิตและโดยอนพัยญาณ ย้อม
ปฏิบัติเพื่อสำรวมมนินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว พึงเป็นเหตุให้อกคคลธรรม
อันตามาก็อภิชญาและโหม่นั้ครอบงำได้ ย้อมรักษามนินทรีย์ ถึงความสำรวม
ในมนินทรีย์ ฯ

[๑๘] เหรอประกอบด้วยอินทรีย์สัจารอันเป็นอริยะ เช่นนี้แล้ว ย้อม
เสวยสุขอันไม่เจือทุกข์ในภายใต้ใน เป็นผู้ทำความรู้สึกตัวในเวลา ก้าวไปและก้อย
กลับ ในเวลาและเหลียวดู ในเวลาคืบเข้าและเหยียดออก ในเวลาทรง
สังฆภูมิ นาตรและจิวรา ในเวลาฉัน ดีม เคียว และล้ม ในเวลาถ่ายอุจจาระ^๑
และปัสสาวะ ในเวลาเดิน ยืน นั่ง นอนหลับ ตื่น พุด และนึง ฯ

[๑๙] เหรอประกอบด้วยศิลชันธันห์เป็นอริยะเช่นนี้ ประกอบด้วย
อินทรีย์สัจารอันเป็นอริยะเช่นนี้ และประกอบด้วยสติสัมปชัญญะอันเป็นอริยะ
เช่นนี้แล้ว ย้อมพอใจเสนาสนะอันสวัสดิ์ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ถ้ำ
ป่าช้า ป่าซุก ที่แจ้ง และลมฟาง เรอกลับจากบึงพานา ภายนหลังเวลาอาหาร
แล้ว นั่งคุบลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่นเฉพาะหน้า ละอภิชญาในโลกได้แล้ว
มีจิตประจราจากอภิชญาอยู่ ย้อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอภิชญา ละความประทุษร้าย
คือพยาบาท เป็นผู้มีจิต ไม่พยาบาท อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์อยู่
ย้อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้ายคือพยาบาท ละถั่นเมทະแล้ว เป็นผู้
มีจิตประจราจากถั่นเมทະ มีอาโลกสัญญา มีสติสัมปชัญญะอยู่ ย้อมชำระจิตให้
บริสุทธิ์จากถั่นเมทະ ได้ ละอหัจจะกุกุจจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟังชาน มีจิตสงบ
ภายในอยู่ ย้อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอหัจจะกุกุจจะได้ ละวิจิจจนาแล้ว
เป็นผู้ข้ามความสังสัย ไม่มีปัญหาอะไรในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย้อมชำระจิตให้
บริสุทธิ์จากวิจิจจนาได้ ฯ

[๒๐] เหรอครั้นละนิหารณ์ ๕ ประการอันเป็นเครื่องทำใจให้เครื่องทำ
ปัญญาให้ถอยกลับนี้ได้แล้ว จึงสัจจากิจกรรม สัจจากอกคุลธรรม เข้าบปฐมภาน
มีวิติก มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่ไวเกออยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย แม้อ่างนึกซึ่อว่า
ความพยาบาลมีผล ความเพียรมีผล ฯ

[๒๑] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอันยังมีอิก กิกษเข้าหาทุติยภาน มี
ความผ่องใส่แห่งใจภายใน มีความเป็นธรรมเอกสารดีขึ้น เพราะสงบวิตกและวิจาร
ไม่มีวิติก ไม่มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่สามาริออยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย แม้อ่างนึกซึ่อว่า
กซึ่อว่า ความพยาบาลมีผล ความเพียรมีผล ฯ

[๒๒] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอันยังมีอิก กิกษเป็นผู้วางเฉยเพราะ
หน่วยปีติ มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยนามกาภ เข้าตติยภานที่พระอริยะ
เรียกเรอได้ ว่า ผู้วางเฉย มีสติ อยู่เป็นสุขอยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย แม้อ่างนึกซึ่อว่า
กซึ่อว่า ความพยาบาลมีผล ความเพียรมีผล ฯ

[๒๓] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอันยังมีอิก กิกษเข้าจตตภาน อัน
ไม่มีทกข์ ไม่มีสุข เพราะลสุข ละทกข์ และดับโสมนัสโหม่นั้ก่อนๆ ได้
มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกษาอยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย แม้อ่างนึกซึ่อว่า ความพยาบาล
มีผล ความเพียรมีผล ฯ

[๒๔] เหรอ เมื่อจิตเป็นสมาริ บริสุทธิ์ผดผ่อง ไม่มีกิเลสเครื่องยึด
ปราถจากอุปกิเลส เป็นจิตอ่อนโนน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ถึงความไม่หวนไหว
อย่างนี้แล้ว ย้อมน้อมจิตไปเพื่อพุพเนวานาสานสุสติญาณ ระลึกขันธ์ที่อยู่อาศัยใน
ชาติก่อน ได้เป็นอุนกประการ คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติ
บ้าง สืชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยึดชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สิบ
ชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง หลาลสัมภูกับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณินิกาย อุปริปัณณาสก
บ้าง หลายวิวัภกับบ้าง หลายสังวิวัภกับบ้าง ว่าในชาติโน้น เรายังซื่ออย่างนี้
มีโคตระอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เसวยสุขและทกข้ออย่างนี้ มี
กำหนดอายุเท่านี้ เราเน้นเคลื่อนจากชาตินั้นแล้ว บังเกิดในชาติโน้น แม้ในชาตินั้น
เราก็มีซื่ออย่างนี้ มีโคตระอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขและ
ทกข้ออย่างนี้ มีกำหนดอายุเท่านี้ เราเน้นเคลื่อนจากชาตินั้นแล้ว จึงเข้าถึงในชาตินี้
เรอຍ່อมระลึกขันธ์ที่อยู่อาศัยในชาติก่อน ได้เป็นอเนกประการ พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งอุทก เช่นนี้ ดูกรกิษทั้งหลาย เมໝอย่างนີ້ซໍວາ ความพยาຍາມມີຜລ
ຄວາມເພີຍມີຜລ

[๒๕] เօ ເນື່ອຈົດເປັນສມາທີ ບຣິສທຶນຊຟຸຜົດຜອງ ໄນມີກິລັສເຄຣືອງຍິ່ຍານ
ປຣາຈາກອຸປະກິລັສ ເປັນຈົດອ່ອນໂຢນ ດວກເກ່ກາຮາງນາມ ຕັ້ນມັນ ຄິ່ງຄວາມໄມ້ຫວັນໄຫວ
ອ່າຍຸ່ແລ້ວ ຍ່ອມນ່ອມຈົດໄປເພື່ອງານຸແຄຣ້ອງຮູຈຸຕີແລະອັບຕິຂອງສັຕົວທີ່ກຳລັບ ມອງ-
*ເຫັນໜຸ້ສັຕົວກຳລັງຈົດ ກຳລັງອັບຕິ ເລວ ປະຣັບມື ມີພິວພຣຣັດ ມີພິວພຣຣັດທຣາມ
ໄດ້ດີ ຕົກຍາກ ດ້ວຍທີ່ພຍຈັກຍຸ້ນບຣິສທຶນຊຟຸ ລ່າງຈັກນຸ່ອມນຸ່ມຍໍ ທຣານຊັດໜຸ້ສັຕົວຜູ້
ເປັນໄປຕາມກຣມໄດ້ວ່າ ສັຕົວຜູ້ກຳລັງເປັນຍຸ້່ເຫັນນີ້ ປະກອນແລ້ວດ້ວຍກາຍທຸງຮົດ
ວິຈິຖົງຮົດ ມໂນທຸງຮົດ ຕິເຕີຍນພຣະອວິຍະ ເປັນມິຈາທີ້ ເຊື່ອມັກຮມດ້ວຍຈຳນາຈ
ມິຈາທີ້ ເມື່ອຕາຍໄປ ຈຶ່ງໄດ້ເຂົ້າສົ່ງອນຍາ ທຸກຄີ ວິນິບາຕ ນຣກ ສ່ວນສັຕົວຜູ້ກຳລັງ
ເປັນຍຸ້່ເຫັນນີ້ ປະກອນແລ້ວດ້ວຍກາຍສຸຈົຈົຕ ວິຈິສຸຈົຕ ມໂນສຸຈົຈົຕ ໄມຕິເຕີຍນ
ພຣະອວິຍະ ເປັນສັນມາທີ້ ເຊື່ອມັກຮມດ້ວຍຈຳນາຈສັນມາທີ້ ເມື່ອຕານໄປ ຈຶ່ງໄດ້
ເຂົ້າສົ່ງສຸດຕິໂລກສວຣະກ ເຮຍ່ອມມອງເຫັນໜຸ້ສັຕົວທີ່ກຳລັງຈົດ ກຳລັງອັບຕິ ເລວ
ປະຣັບມື ມີພິວພຣຣັດ ມີພິວພຣຣັດທຣາມ ໄດ້ດີ ຕົກຍາກ ດ້ວຍທີ່ພຍຈັກຍຸ້ນບຣິສທຶນຊຟຸ
ລ່າງຈັກນຸ່ອມນຸ່ມຍໍ ຍ່ອມທຣານຊັດໜຸ້ສັຕົວຜູ້ປັບປຸງໄປຕາມກຣມ ເນັ້ນ ດູກກິກົມ
ທັງໝາຍ ແມ່ຍ່າຍນີ້ຊໍ້ວ່າ ຄວາມພພຍາຍາມມີຜລ ຄວາມເພີຍມີຜລ

[๒๖] ເօ ເນື່ອຈົດເປັນສມາທີ ບຣິສທຶນຊຟຸຜົດຜອງ ໄນມີກິລັສເຄຣືອງຍິ່ຍານ
ປຣາຈາກອຸປະກິລັສ ເປັນຈົດອ່ອນໂຢນ ດວກເກ່ກາຮາງນາມ ຕັ້ນມັນ ຄິ່ງຄວາມໄມ້ຫວັນໄຫວ
ອ່າຍຸ່ແລ້ວ ຍ່ອມນ່ອມຈົດໄປເພື່ອກາລັກຍ່ອງຍານ ຮູ້ຊັດຕາມເປັນຈິງວ່າ ນີ້ທຸກໆ
ນີ້ແຫຼ່ໄດ້ເກີດທກ່ນ ນີ້ທີ່ດັບທກ່ນ ນີ້ປົງປັກໄທ້ຄົງທີ່ດັບທກ່ນ ຮູ້ຊັດຕາມເປັນຈິງວ່າ
ເຫັນນີ້ອ່າສະວະ ນີ້ແຫຼ່ໄຫ້ກົດອ່າສະວະ ນີ້ທີ່ດັບອ່າສະວະ ນີ້ປົງປັກໄທ້ຄົງທີ່ດັບອ່າສະວະ
ເມື່ອເຮົອຮູ້ອ່າຍຸ່ນີ້ ເຫັນອ່າຍຸ່ນີ້ ຈິຕົກິລຸດພັນແມ່ຈັກການມາສະວະ ແມ້ຈັກການມາສະວະ
ແມ້ຈັກວິຊາສະວະ ເນື່ອຈົດຫຼຸດພັນແລ້ວ ຍ່ອມມົກ້ານຮູ້ວ່າຫຼຸດພັນແລ້ວ ຮູ້ຊັດວ່າ
ชาຕິສິນແລ້ວ ພຣະມຈຣຍ່ອງຈູບແລ້ວ ກິຈທິການທ່ານີ້ໄດ້ກິຈທິການແລ້ວ ກິຈອື່ນເພື່ອຄວາມ
ເປັນອ່າຍຸ່ນີ້ໄດ້ມີ ດູກກິກົມທັງໝາຍ ອ່າຍຸ່ນີ້ແລ້ວ ຄວາມພພຍາຍາມຈຶ່ງມີຜລ ຄວາມເພີຍ
ຈິງມີຜລ

[๒๗] ດູກກິກົມທັງໝາຍ ຕຄາດມີວາທະອ່າຍຸ່ນີ້ ວາທະ ๑๐ ປະກາ
ອັນຂອບດ້ວຍເຫດຫຼຸດຂອງຕຄາດຜົມວາທະອ່າຍຸ່ນີ້ ຍ່ອມຄິ່ງຮູ້ນະຄວາມສຣຣເສຣີຢູ່

ດູກກິກົມທັງໝາຍ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດແໜ່ງກຣມ
ທີ່ດັນທ່າໄວ້ໃນກອນ ຕຄາດຕ້ອງເປັນຜູ້ທ່າກຮມດີໄວ້ໃນກອນແນ່ ພລໃນບັດນີ້ ຈຶ່ງເສຍ
ເວທນາອັນເປັນສຸຂ່າວາສະວະມີໄດ້ເຫັນປານນີ້ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະ
ເຫດທີ່ອີຕາວນຸ່ມົມືໃຫ້ ຕຄາດຕ້ອງເປັນຜູ້ອີຕາວໜັດດີເນົມົມືແນ່ ພລໃນບັດນີ້ ຈຶ່ງ
ເສຍເວທນາອັນເປັນສຸຂ່າວາສະວະມີໄດ້ເຫັນປານນີ້ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ
ເພຣະເຫດທີ່ມີຄວາມບັງເຂີຍ ຕຄາດຕ້ອງເປັນຜູ້ມີຄວາມບັງເຂີຍດີແນ່ ພລໃນບັດນີ້ ຈຶ່ງ
ເສຍເວທນາອັນເປັນສຸຂ່າວາສະວະມີໄດ້ເຫັນປານນີ້ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ
ເພຣະເຫດທີ່ມີຄວາມບັງເຂີຍເກີຫຼາຍ ຕຄາດຕ້ອງເປັນຜູ້ມີອົກຫຼາຍດີແນ່ ພລໃນບັດນີ້ ຈຶ່ງເສຍເວທນາ
ອັນເປັນສຸຂ່າວາສະວະມີໄດ້ເຫັນປານນີ້ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດ
ແໜ່ງຄວາມພພຍາຍາມໃນປັຈຈຸບັນ ຕຄາດຕ້ອງເປັນຜູ້ມີຄວາມພພຍາຍາມໃນປັຈຈຸບັນດີແນ່ ພລ
ໃນບັດນີ້ ຈຶ່ງເສຍເວທນາອັນເປັນສຸຂ່າວາສະວະມີໄດ້ເຫັນປານນີ້ ດູກກິກົມທັງໝາຍ ຄ້າ
ໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດແໜ່ງກຣມທີ່ດັນທ່າໄວ້ໃນກອນ ຕຄາດ
ທີ່ດັນນ່າສຣຣເສຣີຢູ່ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດແໜ່ງກຣມທີ່ດັນທ່າໄວ້
ໃນກອນ ຕຄາດຕົກທີ່ດັນນ່າສຣຣເສຣີຢູ່ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວໄມ້ໃໝ່ເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະ
ເຫດທີ່ອີຕາວນຸ່ມົມືໃຫ້ ຕຄາດຕ້ອງນ່າສຣຣເສຣີຢູ່ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ
ເພຣະເຫດທີ່ມີຄວາມບັງເຂີຍ ຕຄາດຕົກທີ່ດັນນ່າສຣຣເສຣີຢູ່ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ
ເພຣະເຫດທີ່ມີຄວາມບັງເຂີຍ ຕຄາດຕ້ອງນ່າສຣຣເສຣີຢູ່ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວໄມ້ໃໝ່
ເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດທີ່ມີຄວາມບັງເຂີຍ ຕຄາດຕົກທີ່ດັນນ່າສຣຣເສຣີຢູ່ ຄ້າ
ໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດແໜ່ງອົກຫຼາຍ ຕຄາດຕ້ອງນ່າສຣຣເສຣີຢູ່
ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດແໜ່ງອົກຫຼາຍ ຕຄາດຕົກທີ່ດັນນ່າ
ສຣຣເສຣີຢູ່ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວຍ່ອມເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດແໜ່ງຄວາມພພຍາຍາມໃນ
ປັຈຈຸບັນ ຕຄາດຕ້ອງນ່າສຣຣເສຣີຢູ່ ຄ້າໜຸ້ສັຕົວໄມ້ໃໝ່ເສຍສຸຂະແລະທກ່ນ ເພຣະເຫດ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
แห่งความพยากรณ์ในปัจจุบัน ตถาคติองนาสรรเสริญ ดุกรกิษทั้งหลาย ตถาคต
มีว่าทะอย่างนี้ ว่าทะ ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของตถาคตผู้มีว่าทะอย่างนี้
จึงถึงฐานะครารสารเสริญ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพราภากาชีต้นแล้ว กิจเหล่านั้นต่างเขียนขึ้นยินดี
พระภารกิจของพระผู้มีพระภาคแล ฯ
ฉบับ เท wahth sutra ที่ ๑

๒. ปัญจตยสูตร (๑๒)

[๒๘] ข้าพเจ้าได้สัตตนา卯อย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของ
อนาคตบินทึกเครบซึ เบพพระนควรสวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
กิษทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิจเหล่านั้นทูลรับพระคำรัสแล้ว ฯ

[๒๙] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย มีสมณ-

*พระมหาณเพวกานหนึ่ง กำหนดขันธ์ส่วนอนาคต ภิกษุล้อຍตามขันธ์ส่วนอนาคต
ย่อมประภากขันธ์ส่วนอนาคต กล่าวอีนยันบทแห่งความเชื่อมั่นหลายประการ คือ^๑
พากหนึ่งกล่าวอีนยันอย่างนี้ว่า อัตตาที่มีสัญญาเป็นของบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป
พากหนึ่งกล่าวอีนยันอย่างนี้ว่า อัตตาที่ไม่มีสัญญาเป็นของบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป
พากหนึ่งกล่าวอีนยันอย่างนี้ว่า อัตตาที่มีสัญญาภิกษุไม่ใช่ไม่มีสัญญาภิกษุไม่ใช่เป็น^๒
ของบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป อีกพากหนึ่งกล่าวอีนยันด้วยความขาดคุณย์ ความพินาศ^๓
ความไม่เกิดของสัตว์ที่มีอยู่ และอีกพากหนึ่งกล่าวอีนยันนิพพานในปัจจุบัน เป็น-

*อันว่าสมณพระมหาณทั้งหลาย ย่อมบัญญติอัตตาที่มีอยู่บั้งยืนเปืءองหน้าแต่ตายไป
พากหนึ่ง บัญญติความขาดคุณย์ ความพินาศ ความไม่เกิดของสัตว์ที่มีอยู่
พากหนึ่ง กล่าวอีนยันนิพพานในปัจจุบัน อีกพากหนึ่ง รวมบทแห่งความเชื่อมั่น^๔
เหล่านี้ เป็น ๔ บท แล้ว เป็น ๓ บท เป็น ๓ ขยาย เป็น ๔ นิอุเทชของบทที่
๓ หมวด ของความเชื่อมั่น ฯ

[๓๐] ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาสมณพระมหาณเหล่านั้น ท่านสมณพระมหาณ
พากบัญญติอัตตาที่มีสัญญาไว้บั้งยืนเปืءองหน้าแต่ตายไป ย่อมบัญญติอัตตาที่มีสัญญา

- (๑) ชนิดมีรูป ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๒) ชนิดไม่มีรูป ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๓) ชนิดทั้งมีรูปและไม่มีรูป ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๔) ชนิดมีรูปกมิใช่ไม่มีรูป กมิใช่ ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๕) ชนิดมีสัญญาอย่างเดียวกัน ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๖) ชนิดมีสัญญาต่างกัน ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๗) ชนิดมีสัญญาอยู่เมีย ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๘) ชนิดมีสัญญาหประมาณมีได้ ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี

แต่ยังมีอีกพากหนึ่ง กล่าวอีนยันวิญญาณกสิณของอัตตาที่มีสัญญาชนิดใด
ชนิดหนึ่งเหล่านี้ ที่เป็นไปล่วงชนิดทั้ง ๗ ว่า หาประมาณมีได้ ดุกรกิษทั้งหลาย
ตถาคตบ่อมทราบเรื่องนี้ดี ฯ

ท่านสมณพระมหาณ พากบัญญติอัตตาที่มีสัญญาไว้บั้งยืนเปืءองหน้าแต่ตาย
ไป ย่อมบัญญติอัตตาที่มีสัญญา

- (๑) ชนิดมีรูป ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๒) ชนิดไม่มีรูป ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๓) ชนิดทั้งมีรูปและไม่มีรูป ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๔) ชนิดมีรูปกมิใช่ไม่มีรูป กมิใช่ ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๕) ชนิดมีสัญญาอย่างเดียวกัน ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๖) ชนิดมีสัญญาต่างกัน ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๗) ชนิดมีสัญญาอยู่เมีย ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี
- (๘) ชนิดมีสัญญาหประมาณมีได้ ว่ายังบั้งยืน เปืءองหน้าแต่ตายไป กมี

แต่ยังมีอีกพากหนึ่ง กล่าวอีนยันวิญญาณกสิณของอัตตาที่มีสัญญาชนิดใด
ไม่หัวน้ ให้ ด้วยเหตุที่สัญญาอันบันทึกกล่าวว่าบริสทธิ์ เยี่ยมยอด ไม่มีสัญญา
อีนยิงกว่าสัญญาเหล่านี้ทั้งที่เป็นสัญญาในรูป ทั้งที่เป็นสัญญาในอรูป ทั้งที่เป็น^๕
สัญญาอย่างเดียวกัน ทั้งที่เป็นสัญญาต่างกัน ในมีสักน้อยหนึ่ง เรื่องสัญญาดังนี้
นั้น อันเป็นจัยปรุงแต่ง เป็นของหมาย และความดับของสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งมีอยู่
ตถาคตทราบว่าสิ่งนี้มีอยู่ จึงเห็นอย่างเป็นเครื่องลักษณ์ออกจากสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่ง
นั้น เป็นไปล่วงสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งนั้นได้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๓๑] ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านั้น ท่านสมณ-

*พราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่ไม่มีสัญญาว่ายังยืนเบื้องหน้าแต่ต่ายไป ย้อมบัญญัติ
อัตตาที่ไม่มีสัญญา

- (๑) ชนิดมีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๒) ชนิดไม่มีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๓) ชนิดทั้งมีรูปและไม่มีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๔) ชนิดมีรูปก็มีใช้ไม่มีรูปก็มีใช้ ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่มีสัญญาว่ายังยืนเบื้องหน้าแต่ต่ายไป ย้อมคัดค้านสมณพราหมณ์พากอสัญญาไว้หนึ่น นั้น เพราะเหตุไร เพราะสัญญาเป็นเหมือนโรค เป็นเหมือนห้ามีไว้ เป็นเหมือนลูกครรภ์ สิ่งดี ประณีต นี้คือความไม่มีสัญญา ดุกรกิษทั้งหลาย ตถาคตบ่อมทราบเรื่องนี้ดี ฯ

ท่านสมณพราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่ไม่มีสัญญาว่ายังยืนเบื้องหน้าแต่ต่าย

ไป ย้อมบัญญัติอัตตาที่ไม่มีสัญญา

- (๑) ชนิดมีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๒) ชนิดไม่มีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๓) ชนิดทั้งมีรูปและไม่มีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๔) ชนิดมีรูปก็มีใช้ไม่มีรูปก็มีใช้ ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สมณพราหมณ์ผู้ได้ผู้หนึ่งพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราจักบัญญัติกรรมมาเกิด หรือการไปเกิด การจุติ การอุปบัติ ความเจริญ ความคงอาจมานะไปบุญลัพ นอกจากรูป นอกจากเวทนา นอกจากสัญญา นอกจากสังขาร นอกจากวิญญาณ คำกล่าวดังนี้ของสมณพราหมณ์นั้น ไม่ใช้ฐานะที่มีได้ เรื่องไม่มีสัญญาดังนี้นั้น อันปัจจัยปวงแต่ง เป็นของหยาบ และความดับของสิ่งที่ปัจจัยปวงแต่งเมื่อยุติ ตถาคตทราบว่าสิ่งนี้ยังเมื่อยุติ จึงเห็นอนายเป็นเครื่องลัດออกจากสิ่งที่ปัจจัยปวงแต่งนั้น เป็นไปกล่าวสิ่งที่ปัจจัยปวงแต่งนั้นได้ ฯ

[๓๒] ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านั้น ท่านสมณ-

*พราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่มีสัญญา ก็มีใช้ ไม่มีสัญญา ก็มีใช้ ไม่มีสัญญา ก็มีใช้

- (๑) ชนิดมีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๒) ชนิดไม่มีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๓) ชนิดทั้งมีรูปและไม่มีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๔) ชนิดมีรูปก็มีใช้ไม่มีรูปก็มีใช้ ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่มีสัญญาว่ายังยืนเบื้องหน้าแต่ต่ายไป ย้อมคัดค้านสมณพราหมณ์พากเน瓦สัญญาสัญญาไว้หนึ่น แม้ท่านสมณพราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่ไม่มีสัญญาว่ายังยืนเบื้องหน้าแต่ต่ายไป ก็ยอมคัดค้านสมณพราหมณ์พากเน瓦สัญญาสัญญาไว้หนึ่น นั้น เพราะเหตุไร เพราะสัญญาเป็นเหมือนโรค เป็นเหมือนห้ามี เป็นเหมือนลูกครรภ์ ความไม่มีสัญญา เป็นความหลง สิ่งดี ประณีตนี้ คือ ความมีสัญญา ก็มีใช้ ไม่มีสัญญา ก็มีใช้ ดุกรกิษทั้งหลาย ตถาคตบ่อมทราบเรื่องนี้ดี ฯ

ท่านสมณพราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่มีสัญญา ก็มีใช้ ไม่มีสัญญา ก็มีใช้ ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป ย้อมบัญญัติอัตตาที่มีสัญญา ก็มีใช้ ไม่มีสัญญา ก็มีใช้

- (๑) ชนิดมีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๒) ชนิดไม่มีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๓) ชนิดทั้งมีรูปและไม่มีรูป ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี
- (๔) ชนิดมีรูปก็มีใช้ไม่มีรูปก็มีใช้ ว่ายังยืน เบื้องหน้าแต่ต่ายไป กมี ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่านี้บัญญัติการเข้าอา yat tan นี้ ด้วยเหตุเพียงสังขารที่ตนรู้แจ้ง โดยได้เห็นได้ยินและได้ทราบ การบัญญัติของสมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น บันทึกกล่าวว่า เป็นความพินาคของการเข้าอา yat tan นี้ เพราะอา yat tan นี้ ไม่กล่าวว่า พึงบรรลุด้วยความถึงพร้อมของสังขาร แต่ท่านกล่าวว่า พึงบรรลุด้วยความถึงพร้อมของขันธ์ที่เหลือจากสังขาร เรื่องเนาสัญญาเนาสัญญา ดังนั้น อันปัจจัยปวงแต่งเป็นของหยาบ และความดับของสิ่งที่ปัจจัยปวงแต่งเมื่อยุติ ตถาคตทราบว่าสิ่งนี้ยังเมื่อยุติ จึงเห็นอนายเป็นเครื่องลัດออกจากสิ่งที่ปัจจัยปวงแต่งนั้น เป็นไปกล่าวสิ่งที่ปัจจัยปวงแต่งนั้นได้ ฯ

[๓๓] ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์ที่กำหนดขันธ์ส่วนอนาคตนั้น สมณพราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่มีสัญญา ว่ายังยืนเบื้องหน้าแต่ต่ายไป ย้อมคัดค้านสมณพราหมณ์พากบัญญัติความขาดคุณย์ ความพินาค ความไม่เกิด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก์
ของสัตว์ที่มีอยู่ แม้ท่านสมณพราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่ไม่มีสัญญา ว่ายังยืน เบื้อง
หน้าแต่ตายไป ก็ยอมคัดค้านสมณพราหมณ์พากอจเฉทวะหนึ่น แม้ท่านสมณ-

*พราหมณ์พากบัญญัติอัตตาที่มีสัญญาภิวิช ไม่มีสัญญาภิวิช ว่ายังยืนเบื้องหน้าแต่
ตายไป ก็ยอมคัดค้านสมณพราหมณ์พากอจเฉทวะหนึ่น นั่นพระเหตุไร เพราะ
ท่านสมณพราหมณ์เหล่านี้แม้ทั้งหมด ย้อมหมายมั่นกลาโงหันหน้า กล่าวยินดี
ความหวังอย่างเดียวว่า เราจะโลกไปแล้ว จักเป็นเช่นนี้ฯ เปรียบเหมือนพ่อค้า
ไปค้าขายย่อมมีความหวังว่า ผลจากการค้าเท่านี้ จักมีกำไร เพราะการค้าขายนี้
เราจะได้ผลเท่านี้ ดังนั้นได้ ท่านสมณพราหมณ์พากนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล
จะรอจะเห็นเปรากภูเมืองพ่อค้า จึงหวังว่า เราจะโลกไปแล้ว จักเป็นเช่นนี้ฯ
ดูกรกิษทั้งหลาย ตถาคตย่ออมทราบเรื่องนี้ดี ฯ

ท่านสมณพราหมณ์พากบัญญัติความขาดคุณย์ ความพินาศ ความไม่เกิด^๑
ของสัตว์ที่มีอยู่ เป็นผู้กล่าวสักกาภัย เกลิยดสักกาภัย แต่ยังวนเวียนไปตามสักกาภัย^๒
อยู่นั้นแล เปรียบเหมือนสุนัขที่เข้าหากโซ่ล้ม ไว้ที่เสาหรือที่หลักมั่น ย้อมเส้น
ไปตามเสาหรือหลักนั้นเอง ฉันใด ท่านสมณพราหมณ์พากนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
เป็นผู้กล่าวสักกาภัย เกลิยดสักกาภัย แต่ยังวนเวียนไปตามสักกาภัยอยู่นั้นแล เรื่อง
สักกาภัยดังนี้นั้น อันปัจจัยปวงแต่ง เป็นของหยาบ และความดับของสิงที่ปัจจัย
ปวงแต่เมื่อยุ ตถาคตทราบว่าสิงนี้ยังมีอยู่ จึงเห็นอย่างเป็นเครื่องสัลโดยจากสิงที่
ปัจจัยปวงแต่งนั้น เป็นไปล่วงสิงที่ปัจจัยปวงแต่งนั้นได้ ฯ

[๓๔] ดูกรกิษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดเหล่านึง กำหนดขั้นว่า
ส่วนอนาคต มีทิฐิคล้อยตามขั้นว่าส่วนอนาคต ย้อมประภากันว่าส่วนอนาคต กล่าว
ยืนยันบทแห่งความเชื่อมโยงประการ สมณพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ย้อม
กล่าวยืนยันอายตนะ ๕ นี้ทั้งมวล หรือเฉพาะอายตนะได้จากหนึ่ง ฯ

ดูกรกิษทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พากหนึ่ง กำหนดขั้นว่าส่วนอดีต มี-

*ทิฐิคล้อยตามขั้นว่าส่วนอดีต ย้อมประภากันว่าส่วนอดีต กล่าวยืนยันบทแห่งความ
เชื่อมโยงประการ คือ

พากหนึ่งกล่าวยืนยันอย่างนี้ว่า อัตตาและโลกเที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่าง
อื่นเปล่า

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกไม่เที่ยง . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกทั้งเที่ยงและไม่เที่ยง . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกเที่ยงภิวิช ไม่เที่ยงภิวิช . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกมีที่สุด . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกไม่มีที่สุด . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกทั้งมีที่สุดและไม่มีที่สุด . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกมีที่สุดภิวิช ไม่มีที่สุดภิวิช . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกมีสัญญาอย่างเดียวกัน . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกมีสัญญาอย่างเดียว . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกมีสัญญาทางประมาณมิได้ . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกมีสุขโดยส่วนเดียว . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกมีทุกข์โดยส่วนเดียว . . .

พากหนึ่ง . . . ว่า อัตตาและโลกมีทั้งสุขและทุกข์ . . .

พากหนึ่งกล่าวยืนยันอย่างนี้ว่า อัตตาและโลก มีทุกภิวิช ไม่ใช่ภิวิช ฯ
นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า

[๓๕] ดูกรกิษทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์
พากใจ มีว่าทะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า อัตตาและโลกเที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่าง
อื่นเปล่า ข้อที่ถูกแฉพะตัวอันบริสุทธิ์ดูผ่องของสมณพราหมณ์พากนั้น จักมี
ลงได้ นอกจากความเชื่อ ความชอบใจ การฟังตามเข้าว่า ความตรึกตามอาการ
ความเป็นใจดังที่ทิฐิ นั้นไม่ใช่ฐานะที่มีได้ ฯ

ดูกรกิษทั้งหลาย ก็เมื่อไม่มีภูมิแลพะตัวอันบริสุทธิ์ผ่อง ท่านสมณ-

*พราหมณ์พากนั้น ย้อมให้เพียงส่วนของความรู้เมื่อได้ในภูมิแน่นแเปล่งແล้ง แม้ส่วน
ของความรู้นั้น บันทึกก็เรียกว่า อปทานของท่านสมณพราหมณ์พากนั้น เรื่อง
อปทานดังนี้นั้น อันปัจจัยปวงแต่ง เป็นของหยาบ และความดับของสิงที่ปัจจัย
ปวงแต่เมื่อยุ ตถาคตทราบว่าสิงนี้ยังมีอยู่ จึงเห็นอย่างเป็นเครื่องสัลโดยจากสิงที่
ปัจจัยปวงแต่งนั้น เป็นไปล่วงสิงที่ปัจจัยปวงแต่งนั้นได้ ฯ

[๓๖] ดูกรกิษทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์
พากใจ มีว่าทะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า อัตตาและโลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นจริง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
อย่างอื่นเปล่า . . .

ว่า อัตตาและโลกหังเที่ยงและไม่เที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกเที่ยงก็มีใช้ ไม่เที่ยงก็มีใช้ นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกมีที่สุด นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกไม่มีที่สุด นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกหังมีที่สุดและไม่มีที่สุด นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่น

เปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกมีที่สุดก็มีใช้ไม่มีที่สุดก็มีใช้ นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่น
เปล่า . . .

ว่า อัตตาและโลกมีลักษณะอย่างเดียวกัน นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกมีลักษณะต่างกัน นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกมีลักษณะอย่างเดียวกัน นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกมีลักษณะประมาณ์ได้ นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกมีลักษณะสุขโดยส่วนเดียว นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลกมีทั้งสุขและทกข์ นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า . . .
ว่า อัตตาและโลก มีทุกข์ก็มี喜 สุขก็มีใช้ นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเปล่า

ข้อที่ถูกแผลพะตัวอันบริสุทธิ์ผุดผ่องของสมณพราหมณ์พากนนฯ จักมีเองได้
นอกจากความเชื่อ ความชอบใจ การฟังตามเข้าว่า ความตรึกตามอาการ ความ
ปักใจดึงด้วยทิฐิ นั้น ไม่ใช่ฐานะที่มีได้ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย ก็เมื่อไม่มีญาณแลพะตัวอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านสมณ—
*พราหมณ์พากนนฯ ยอมให้เพียงส่วนของความรู้แม้ได้ในญาณนั้นแจ่มแจ้ง แม้
ส่วนของความรู้นั้น บันทึกเรียกว่าอปานานาคที่เป็นของท่านสมณพราหมณ์พากนนฯ
เรื่องอปานานาคดังนี้นั้น อันเป็นปัจจุบันแต่เป็นของหมาย และความดับของสิ่งที่
ปัจจัยปัจจุบันมีอยู่ ตถาคตทราบว่าสิ่งนี้มีมีอยู่ จึงเห็นอนุญาตเป็นครั้งลัดออก
จากสิ่งที่ปัจจัยปัจจุบันนั้น เป็นไปล่วงสิ่งที่ปัจจัยปัจจุบันนั้นได้ ฯ

[๓๗] ดุกรกิษทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บังคนในโลกนี้ เพราะ
ไม่ตั้งการสัญญโญชน์ไว้โดยประการทั้งปวง เหตุลัດทิฐิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต
และทิฐิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ ยอมเข้าถึงปีติอันเกิดแต่วิภาคอยู่
ด้วยสำคัญว่า เราがらสัมเข้าถึงสิ่งที่ตี ประณีต คือปีติเกิดแต่วิภาคอยู่ ปีติเกิดแต่
วิภาคนั้นของเรื่อยมอดับไปได้ เพราะปีติเกิดแต่วิภาคดับ ยอมเกิดโภมนัส เพราะ
โภมนัสดับ ยอมเกิดปีติเกิดแต่วิภาค เปรียบเหมือนร่วมทางมาและที่แห่งใด دادดายอม
แผ่ไปยังที่แห่งนั้น دادละที่แห่งใด ร่วมเกกิย้อมแผ่ไปยังที่แห่งนั้น ฉันใด
ฉันนั้นเหมือนกันแล เพราะปีติเกิดแต่วิภาคดับ ยอมเกิดโภมนัส เพราะโภมนัส
ดับ ยอมเกิดปีติเกิดแต่วิภาค ดุกรกิษทั้งหลาย ตถาคตย่อมทราบเรื่องนี้ดี ฯ

ท่านสมณะหรือพราหมณ์นี้แล เพราะไม่ตั้งการสัญญโญชน์ไว้โดยประการ
ทั้งปวง เหตุลัດทิฐิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และทิฐิอันคล้อยตามขันธ์ส่วน
อนาคตเสียได้ ยอมเข้าถึงปีติอันเกิดแต่วิภาคอยู่ ด้วยสำคัญว่า เราがらสัมเข้าถึง
สิ่งที่ตี ประณีต คือปีติเกิดแต่วิภาคอยู่ ปีติเกิดแต่วิภาคนั้นของเรื่อ ยอมดับไป
ได้ เพราะปีติเกิดแต่วิภาคดับ ยอมเกิดโภมนัส เพราะโภมนัสดับ ยอมเกิดปีติเกิด
แต่วิภาค เรื่องปีติเกิดแต่วิภาคดับนั้น อันเป็นปัจจัยปัจจุบันแต่เป็นของหมาย และ
ความดับของสิ่งที่ปัจจัยปัจจุบันนั้น เป็นไปล่วงสิ่งที่ปัจจัยปัจจุบันนั้นได้ ฯ

[๓๘] ดุกรกิษทั้งหลาย แต่สมณะหรือพราหมณ์บังคนในโลกนี้
 เพราะไม่ตั้งการสัญญโญชน์ไว้โดยประการทั้งปวง เหตุลัດทิฐิอันคล้อยตามขันธ์
 ส่วนอดีต และทิฐิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ และเพราะก้าวล่วงปีติ
 เกิดแต่วิภาคได้ ยอมเข้าถึงสุขเมื่อตนปราศจากความมีอยู่ ด้วยสำคัญว่า เราがらสัม
 เข้าถึงสิ่งที่ตี ประณีต คือในรามโนสุขออยู่ สุขเมื่อตนปราศจากความมีสั่นของเรื่อ
 ยอมดับไปได้ เพราะสุขเมื่อตนปราศจากความมีสั่น ยอมเกิดปีติอันเกิดแต่วิภาค
 เพราะปีติอันเกิดแต่วิภาคดับ ยอมเกิดสุขเมื่อตนปราศจากความมีส เปรียบเหมือน
 ร่มเงาจะที่แห่งใด دادดายอมแผ่ไปยังที่แห่งนั้น دادละที่แห่งใด ร่วมเกกิย้อม
 แผ่ไปยังที่แห่งนั้น ฉันใด ฉันนั้นเหมือนกันแล เพราะสุขเมื่อตนปราศจากความมีส
 ดับ ยอมเกิดปีติอันเกิดแต่วิภาค เพราะปีติอันเกิดแต่วิภาคดับ ยอมเกิดสุขเมื่อตน
 ปราศจากความมีส ดุกรกิษทั้งหลาย ตถาคตย่อมทราบเรื่องนี้ดี ฯ

ท่านสมณะหรือพราหมณ์นี้แล เพราะไม่ตั้งการสัญญโญชน์ไว้โดยประการ
ทั้งปวง เหตุลัດทิฐิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และทิฐิอันคล้อยตามขันธ์ส่วน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
อนาคตเสียได้ และพระภิกษุลาวบีติอันเกิดแต่ไว้กได้ ยอมเข้าถึงสุขเมื่อ
อนาคตจากความมีสอยู่ ด้วยสำคัญว่า เรายำลังเข้าถึงสิ่งที่ดี ประณีต คือนิรามิสสุข
อยู่ สุขเมื่อตนปราศจากความมิสันน์ของเรือ ย่อมดับไปได้ เพราะสุขเมื่อ
อนาคตจากความมีสันน์ ย่อมเกิดบีติอันเกิดแต่ไว้ก เพราะบีติอันเกิดแต่ไว้กดับย่อม
เกิดสุขเมื่อตนปราศจากความมิส เรื่องสุขเมื่อตนปราศจากความมีสันน์นี้นั้น อันปัจจัย
ปัจจัยเป็นของหมาย และความดับของสิ่งที่ปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อยู่ ตถาคตทราบ
ว่าสิ่งนี้ยังมีอยู่ จึงเห็นอุบายนเป็นเครื่องหลักออกจากสิ่งที่ปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อนั้น เป็น
ไปล่วงสิ่งที่ปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อนั้นได้ ฯ

[๓๙] ดกรกิษทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บังคนในโลกนี้ เพราะ
ไม่ตั้งกามสัญโภชันไว้โดยประการทั้งปวง เหตุลัດทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต
และทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ และพระภิกษุลาวบีติอันเกิดแต่ไว้ก
ภิกษุลาวบีติอันเกิดแต่ไว้ก ก้าวล่วงสุขเมื่อตนปราศจากความมิสได้ ประณีต คืออุทกุณสุขเวทนาอยู่
อยู่ ด้วยสำคัญว่า เรายำลังเข้าถึงสิ่งที่ดี ประณีต คืออุทกุณสุขเวทนาอันเป็น
ทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่ดับ ย่อมเกิดสุขเมื่อตนปราศจากความมิส เพราะสุขเมื่อ
อนาคตจากความมีสันน์ ย่อมเกิดเวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่ เปรียบเหมือนร่ม^๒
เงาจะทึ่งใจ แต่ด้วยเมื่อยังไงที่แห่งนั้น แต่ละที่แห่งนั้น ร่มเงาก็ย่อมແผ
ไปปัจจัยที่แห่งนั้น ลัพน์ได ลัพน์นั้นเหมือนกันแล้ว เพราะเวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุข
ก็มีใช่ดับ ย่อมเกิดสุขเมื่อตนปราศจากความมิส เพราะสุขเมื่อตนปราศจากความมีสันน์
ย่อมเกิดเวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่ ดกรกิษทั้งหลาย ตถาคตย่อstraran
เรื่องนี้ดี ฯ

ท่านสมณะหรือพราหมณ์นั้นแล เพราะไม่ตั้งกามสัญโภชันไว้โดยประการ
ทั้งปวง เหตุลัດทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วน
อนาคตเสียได้ และพระภิกษุลาวบีติอันเกิดแต่ไว้ก ก้าวล่วงสุขเมื่อตนปราศจาก
ความมิสได ย่อมเข้าถึงเวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่ ด้วยสำคัญว่า เราย
กำลังเข้าถึงสิ่งที่ดี ประณีต คืออุทกุณสุขเวทนาอยู่ เวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุข
ก็มีใช่ดับ ย่อมเกิดสุขเมื่อตนปราศจากความมิส เพราะสุขเมื่อตนปราศจากความมีสันน์
ย่อมเกิดสุขเมื่อตนปราศจากความมิส เพราะสุขเมื่อตนปราศจากความมิส ดับ
ย่อมเกิดเวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่ เรื่องเวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่
ดับนี้นั้น อันปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อนั้นของหมาย และความดับของสิ่งที่ปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อนั้น
อยู่ ตถาคตทราบว่าสิ่งนี้ยังมีอยู่ จึงเห็นอุบายนเป็นเครื่องหลักออกจากสิ่งที่ปัจจัย
ปัจจัยแต่เมื่อนั้น เป็นไปล่วงสิ่งที่ปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อนั้นได ฯ

[๔๐] ดกรกิษทั้งหลาย แต่สมณะหรือพราหมณ์บังคนในโลกนี้ เพราะ
ไม่ตั้งกามสัญโภชันไว้โดยประการทั้งปวง เหตุลัດทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต
และทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ และพระภิกษุลาวบีติอันเกิดแต่ไว้ก
ภิกษุลาวบีติอันเกิดแต่ไว้ก ก้าวล่วงเวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่ได
ย่อมเลิงเห็นด้วยเจว่า เป็นผู้สูงบัวแล้ว เป็นผู้ดับบัวแล้ว เป็นผู้ไม่มีอุปทาน ดุกร
กิษทั้งหลาย ตถาคตย่อstraran เรื่องนี้ดี ฯ

ท่านสมณะหรือพราหมณ์นั้นแล เพราะไม่ตั้งกามสัญโภชันไว้โดยประการ
ทั้งปวง เหตุลัດทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วน
อนาคตเสียได้ และพระภิกษุลาวบีติอันเกิดแต่ไว้ก ก้าวล่วงสุขเมื่อตนปราศจาก
ความมิส ก้าวล่วงเวทนาอันเป็นทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่ได ย่อมเลิงเห็นด้วยเจว่า เป็น
ผู้สูงบัวแล้ว เป็นผู้ดับบัวแล้ว เป็นผู้ไม่มีอุปทาน ท่านผู้นี้ ย่อมกล่าวยืนยันปฏิปทา
ที่ให้สำคัญนิพพานอย่างเดียวได้ แต่ก็ท่านสมณะหรือพราหมณ์นี้ เมื่อถึงมัน
ทิธิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคต ก็เชื่อว่ายังถือมั่นอยู่ หรือเมื่อถือมั่นทิธิอันคล้อย
ตามขันธ์ส่วนอนาคต ก็เชื่อว่า ยังถือมั่นอยู่ หรือเมื่อถือมั่นกามสัญโภชัน ก็เชื่อว่า
ยังถือมั่นอยู่ หรือเมื่อถือมั่นปีติอันเกิดแต่ไว้ก ก็เชื่อว่ายังถือมั่นอยู่ หรือเมื่อ
ถือมั่นสุขเมื่อตนปราศจากความมิส ก็เชื่อว่า ยังถือมั่นอยู่ หรือเมื่อถือมั่นเวทนาอัน
เป็นทุกข์ก็มีใช่สุขก็มีใช่ ก็เชื่อว่ายังถือมั่นอยู่ และแม้ข้อที่ท่านผู้นี้เลิงเห็นด้วยเจว
ว่า เป็นผู้สูงบัวแล้ว เป็นผู้ดับบัวแล้ว เป็นผู้ไม่มีอุปทานนั้น บันทึกไว้เรียกว่า
อุปทานของท่านสมณะพราหมณ์นี้ เรื่องอุปทานดังนี้นั้น อันปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อนั้น
ของหมาย และความดับของสิ่งที่ปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อยู่ ตถาคตทราบว่าสิ่งนี้ยังมีอยู่
จึงเห็นอุบายนเป็นเครื่องหลักออกจากสิ่งที่ปัจจัยปัจจัยแต่เมื่อนั้น เป็นไปล่วงสิ่งที่ปัจจัย
ปัจจัยแต่เมื่อนั้นได ฯ

[๔๑] ดกรกิษทั้งหลาย กับท้อนประเสริฐ สงบ ไม่มีบทอื่นยิ่งกว่า ที่
ตถาคตตรัสรู้องด้วยปัญญาอันยังนี้แล คือ ความรู้เหตุเกิด เหตุดับ คุณ โหน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
และอุบายนเป็นเครื่องออกไปแห่งผัสสะตนะทั้ง ๖ ตามความเป็นจริง แล้วหลุดพน
ได้ด้วยไม่ถือมั่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย บท้อนประเสริฐ ลงบ ไม่มีบทอื่นกว่านี้นั่น
คือ ความรู้เหตุเกิด เหตุดับ คุณ โทษ และอุบายนเป็นเครื่องออกไปแห่ง
ผัสสะตนะทั้ง ๖ ตามความเป็นจริง แล้วหลุดพนได้ด้วยไม่ถือมั่น ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว กิษเเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ ปัญจตตยสูตรที่ ๒

๓. กินติสูตร (๑๓)

[๔๒] ข้าพเจ้าได้สัตถนาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในปาชัญ สถานที่บัวสรวงพลี
เขตเมืองกุสินารา สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระธรรมคำสอนแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พากເຂອມีความสำราญ
ในเรานางหรือว่า สมณ โภคดมแสดงธรรมพระเดทจิว หรือพระเดทบົນທາຕ
หรือพระเดทເຫດສະນະ หรือพระเดทหังสุขในกພນອຍກພໃຫຍ່ด้วยอาการนີ້ ฯ

ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พากເຂອມีความสำราญ
สำริในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้เลยว่า พระสมณ โภคดมทรงแสดงธรรมพระเดทจิว
หรือพระเดทເຫດສະນະ หรือพระเดทหังสุขในกພນອຍກພໃຫຍ່ด้วยอาการນີ້
น้อยກພໃຫຍ່ด้วยอาการນີ້ ฯ

[๔๓] พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เป็นอันว่า พากເຂອມีความสำราญในเรา
อย่างนີ້เลยว่า สมณ โภคดมแสดงธรรมพระเดทจิว หรือพระเดทบົນທາຕ
หรือพระเดทເຫດສະນະ หรือพระเดทหังสุขในกພນອຍກພໃຫຍ່ด้วยอาการนີ້
ถ้าเช่นนັ້ນ พากເຂອມีความสำราญในเรารอย่างไรเล่า ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พากເຂອມีความสำราญในพระผู้มีพระภาค
อย่างนີ້แล ว่าพระผู้มีพระภาคผู้ทรงอนุเคราะห์ ทรงแสวงหาประโยชน์ເກືອກຸລ
ทรงਆັຍຄວາມອນຸເຄຣະໜໍແສດງຮຽມ ฯ

[๔๔] พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เป็นอันว่า พากເຂອມีความสำราญในเรารอย่าง
นີ້ว่า พระผู้มีพระภาคผู้อนุเคราะห์ แสวงหาประโยชน์ເກືອກຸລ ਆັຍຄວາມ
ອນຸເຄຣະໜໍແສດງຮຽມ ເປະຈະນັ້ນແລ້ ຮຽມແຫລະໄດ້ อັນເຮັດສົງແລ້ວແກ່ເຂອ
ທັງໝາຍດ້ວຍຄວາມຮູ້ຢືນ คือ ສົດປັບປຸງ ๕ ສັນນັກປັບປຸງ ๕ ອິຫຼືບາທ ๕ ອິນທີຍິ
๕ ພະ ๕ ໂພະຍົດຄ ๗ ອິນເຮັດມືອງຄ ๘ ເຮັດທັງປົງເປັນຜູ້ຮ້ອມເພື່ອຍັງກັນ
ຍືນດີຕ້ອກັນ ໄນວິວາທັງກັນ ສົກນາຍູ່ໃນຮຽມແຫລ້ນັ້ນ ດູກຮົກທັງໝາຍ ກີມື່ອ
ພາກເຂອນັ້ນພ້ອມເພື່ອຍັງກັນ ຍືນດີຕ້ອກັນ ໄນວິວາທັງກັນ ສົກນາຍູ່ ຈະເປັນມືກົມ
ຜູ້ກ່າວຕ່າງກັນໃນຮຽມອັນຍືນ ເປັນສອງຮູ່ ฯ

[๔๕] ຄ້າພາກເຂອມີ່ຄວາມເຫັນໃນກົກສອງຮູ່ປັນອັນຍືນນີ້ວ່າ ທ່ານທັງສອນນີ້
ແລ້ ມົວທະວຳຕ່າງກັນໄດ້ອරົດແລ້ ໂດຍພົບຄູ່ຂະໜາດ ພາກເຂອສຳຄັນກົກຮູ່ປັນໃດໃນສອງ
ຮູ່ປັນນີ້ວ່າ ວ່າງ່າຍກວ່າກັນ ເປັນເຂົ້າໄປທົກທັງຮູ່ປັນ ແລ້ວກ່າວແກ່ເຂອຍັນນີ້ວ່າ
ທ່ານຜູ້ມີອາຍຸທັງສອງ ມົວທະວຳຕ່າງກັນໄດ້ອරົດແລ້ ໂດຍພົບຄູ່ຂະໜາດ ທ່ານຜູ້ມີ
ອາຍຸທັງສອງ ອ່າກື່ນຕ້ອງວິວາທັງກັນແລ້ ຕອນັ້ນ ພາກເຂອສຳຄັນກົກຮູ່ອົງໆ ທີ່ເປັນຝ່າຍ
ເດືຍກັນຮູ່ປັນໄດ້ວ່າ ວ່າງ່າຍກວ່າກັນ ເປັນເຂົ້າໄປທົກທັງຮູ່ປັນ ແລ້ວກ່າວແກ່ເຂອຍັນນີ້ວ່າ
ທ່ານຜູ້ມີອາຍຸທັງສອງ ມົວທະວຳຕ່າງກັນໄດ້ອරົດແລ້ ໂດຍພົບຄູ່ຂະໜາດ ທ່ານຜູ້ມີ
ອາຍຸທັງສອງ ອ່າກື່ນຕ້ອງວິວາທັງກັນແລ້ ດ້ວຍປະກາດນີ້ ພາກເຂອຕ້ອງຈຳຊື່ທີ່ກົກ
ທັງສອນນັ້ນຄືອຸດິດ ໂດຍເປັນຂຶ້ອຸດິດໄວ້ ຄົນນຳຈຳໄດ້ແລ້ ຊ້ອມໄດ້ເປັນຮຽມ ເປັນວິນຍ
ພົງກ່າວຕ່າງໜັນນີ້ ฯ

[๔๖] ຄ້າພາກເຂອມີ່ຄວາມເຫັນໃນກົກສອງຮູ່ປັນອັນຍືນນີ້ວ່າ ທ່ານທັງສອນນີ້
ແລ້ ມົວທະວຳຕ່າງກັນແຕ່ໄດ້ອරົດ ຍ່ອມລັກັນໄດ້ໂດຍພົບຄູ່ຂະໜາດ ພາກເຂອສຳຄັນ
ກົກຮູ່ປັນໃດໃນສອງຮູ່ປັນນີ້ວ່າ ວ່າງ່າຍກວ່າກັນ ເປັນເຂົ້າໄປທົກທັງຮູ່ປັນ ແລ້ວກ່າວແກ່
ເຮອຍັນນີ້ວ່າ ທ່ານຜູ້ມີອາຍຸທັງສອງແລ້ ມົວທະວຳຕ່າງກັນແຕ່ໄດ້ອරົດ ຍ່ອມລັກັນໄດ້
ໂດຍພົບຄູ່ຂະໜາດ ຂອທ່ານໂປຣທຽບຄວາມຕ່າງກັນນັ້ນ ແມ່ໂດຍກາດທີ່ລັກັນໄດ້ໂດຍ
ພົບຄູ່ຂະໜາດ ທ່ານຜູ້ມີອາຍຸທັງສອງ ອ່າກື່ນຕ້ອງວິວາທັງກັນແລ້ ຕອນັ້ນ ພາກເຂອສຳຄັນ
ກົກຮູ່ອົງໆ ທີ່ເປັນຝ່າຍເດືຍກັນຮູ່ປັນໄດ້ວ່າ ວ່າງ່າຍກວ່າ ເປັນເຂົ້າໄປທົກທັງຮູ່ປັນ ແລ້ວກ່າວ
ແກ່ເຂອຍັນນີ້ວ່າ ທ່ານຜູ້ມີອາຍຸທັງສອງແລ້ ມົວທະວຳຕ່າງກັນແຕ່ໄດ້ອරົດ ຍ່ອມລັກັນ
ໄດ້ໂດຍພົບຄູ່ຂະໜາດ ຂອທ່ານໂປຣທຽບຄວາມຕ່າງກັນນັ້ນ ແມ່ໂດຍກາດທີ່ລັກັນໄດ້

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
โดยพยัญชนะ ทำนผู้มีอายุทั้งสอง อย่าถึงต่อวิวาทกันแลย ด้วยประการนี้ พาก
เรอต้องจำข้อที่กิกษุทั้งสองนี้ถือผิด โดยเป็นข้อผิด และจำข้อที่กิกษุทั้งสองนี้
ถือถูก โดยเป็นข้อถูกไว ครั้นจำได้แล้ว ข้อใดเป็นธรรม เป็นวินัย พึงกล่าว
ข้อนี้ ๆ

[๔๗] ถ้าพากเรอมีความเห็นในกิกษุสองรูปนี้อย่างนี้ว่า ทำนทั้งสองนี้
แล มีว่าทะลงกันได้โดยอรรถ ยังต่างกันแต่โดยพยัญชนะ พากเรอสำคัญกิกษุ
รูปได้ในสองรูปนี้ว่า ว่าจะกว่ากัน พึงเข้าไปหา กิกษุรูปนั้น แล้วกล่าวแก่เชอ
อย่างนี้ว่า ทำนผู้มีอายุทั้งสองแล มีว่าทะลงกันได้โดยอรรถ ยังต่างกันแต่โดย
พยัญชนะ ขอทำนโปรดทราบความต่างกันนี้นั้น แม่โดยอาการที่ลงกันได้โดยอรรถ
ต่างกันแต่โดยพยัญชนะ ก็เรื่องพยัญชนะนี้เป็นเรื่องเล็กน้อย ทำนผู้มีอายุทั้งสอง
อย่างถึงต่อวิวาทกันในเรื่องเล็กน้อยเลย ต่อนั้น พากเรอสำคัญกิกษุอีนๆ ที่เป็น
ฝ่ายเดียวกัน รูปได้ว่า ว่าจะกว่า พึงเข้าไปหารูปนั้น แล้วกล่าวแก่เรออย่างนี้ว่า
ทำนผู้มีอายุทั้งสองแล มีว่าทะลงกันได้โดยอรรถ ต่างกันแต่โดยพยัญชนะ ขอ
ทำนโปรดทราบความต่างกันนี้นั้น แม่โดยอาการที่ลงกันได้โดยอรรถ ต่างกันแต่
โดยพยัญชนะ ก็เรื่องพยัญชนะนี้เป็นเรื่องเล็กน้อย ทำนผู้มีอายุทั้งสอง อย่างถึง
ต้องวิวาทกันในเรื่องเล็กน้อยเลย ด้วยประการนี้ พากเรอต้องจำข้อที่กิกษุทั้งสอง
นั้น ถือถูก โดยเป็นข้อถูก และจำข้อที่กิกษุทั้งสองนี้ถือผิด โดยเป็นข้อผิดไว
ครั้นจำได้แล้ว ข้อใดเป็นธรรม เป็นวินัย พึงกล่าวข้อนี้ ๆ

[๔๘] ถ้าพากเรอมีความเห็นในกิกษุสองรูปนี้อย่างนี้ว่า ทำนทั้งสอง
นี้แล มีว่าทะลงกันทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ พากเรอสำคัญกิกษุรูป
ได้ในสองรูปนี้ว่า ว่าจะกว่ากัน พึงเข้าไปหา กิกษุรูปนั้น แล้วกล่าวแก่เรอย่าง
นี้ว่า ทำนผู้มีอายุทั้งสองแล มีว่าทะลงกันทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ
ขอทำนโปรดทราบคำที่ต่างกันนี้นั้น แม่โดยอาการที่ลงกันลงกันได้ทั้งโดยอรรถ
และโดยพยัญชนะ ทำนผู้มีอายุทั้งสอง อย่างถึงต่อวิวาทกันแลย ต่อนั้น พาก
เรอสำคัญกิกษุอีนๆ ที่เป็นฝ่ายเดียวกันนว่าได้ว่า ว่าจะกว่า พึงเข้าไปหารูปนั้น
แล้วกล่าวแก่เรอย่างนี้ว่า ทำนผู้มีอายุทั้งสองแล มีว่าทะลงกันทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ
ขอทำนโปรดทราบคำที่ต่างกันนี้นั้น แม่โดยอาการที่ลงกันลงกันได้ทั้งโดยอรรถ
และโดยพยัญชนะ ทำนผู้มีอายุทั้งสอง อย่างถึงต่อวิวาทกันแลย ด้วยประการนี้
พากเรอต้องจำข้อที่กิกษุทั้งสองนี้ถือถูก โดยเป็น
ข้อถูกไว ครั้นจำได้แล้ว ข้อใดเป็นธรรม เป็นวินัย พึงกล่าวข้อนี้ ๆ

[๔๙] ดุกรกิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อพากเรอนั้นพร้อมเพรียงกัน ยินดีต่อ กัน
ไม่วิวาทกัน ศึกษาอยู่ กิกษุทั้งปีรุปหนึ่งพึงมีอาบัติ มีวิติกามโนไทย พากเรออย่า
เพอใจ กิกษุรูปนั้นด้วยข้อใจที่ พึงได้คราวญับคคลก่อนว่า ด้วยอาการนี้ ความ
ไม่ลำบากจักมีแก่เรา และความไม่ชัดใจจักมีแก่คคลผู้ต้องอาบัติ เพระบุคคล
ผู้ต้องอาบัติ เป็นคนไม่มัก กิจ ไม่มัก กิจ ไม่มีทิฐิมั่น ยอมสละคืน ได้ง่าย
และเราอาจจะให้เข้าอกจากอุกคคล สำรองอยู่ในอุกคคล ได้ ดุกรกิกษุทั้งหลาย ถ้า
พากเรอมีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรพูด

อนึ่ง ถ้าพากเรอมีความเห็นอย่างนี้ว่า ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา แต่ความ
ขัดใจจักมีแก่คคลผู้ต้องอาบัติ เพระบุคคลผู้ต้องอาบัติ เป็นคนไม่มัก
กิจ ไม่มัก กิจ ไม่มีทิฐิมั่น ยอมสละคืน ได้ง่าย และเราอาจจะให้เข้าอกจาก
อุกคคล สำรองอยู่ในอุกคคล ได้ ก็เรื่องความขัดใจของบุคคลผู้ต้องอาบัตินี้ เป็นเรื่อง
เล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราอาจจะให้เข้าอกจากอุกคคล สำรองอยู่ในอุกคคล ได้นั้นแล เป็นเรื่อง
ใหญ่กว่า ดุกรกิกษุทั้งหลาย ถ้าพากเรอมีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรพูด

ถ้าพากเรอมีความเห็นอย่างนี้ว่า ความลำบากจักมีแก่เรา และความ
ขัดใจจักมีแก่คคลผู้ต้องอาบัติ เพระบุคคลผู้ต้องอาบัติ เป็นคนไม่มัก กิจ มี
ความผูก กิจ มีทิฐิมั่น สละคืนได้ยาก แต่เราอาจจะให้เข้าอกจากอุกคคล สำรอง
อยู่ในอุกคคล ได้ ก็เรื่องความลำบากของเรา เป็นเรื่องเล็กน้อย
เป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราอาจจะให้เข้าอกจากอุกคคล สำรองอยู่ในอุกคคล ได้
นั้นแล เป็นเรื่องใหญ่กว่า ดุกรกิกษุทั้งหลาย ถ้าพากเรอมีความเห็นอย่างนี้
ก็ควรพูด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
แต่ถ้าพากເຮມມີຄວາມແຫ່ນຍ່າງນິ້ວາ ຄວາມລໍາບາກຈົກມີແກ່ເຮາ ແລະ ຄວາມ
ຂັດໃຈກົມື້ແກ່ບຸຄລູຜູ້ຕ້ອງອານັດ ເພຣະບຸຄລູຜູ້ຕ້ອງອານັດ ເປັນຄຸນແນກໂກຮ ມີຄວາມ
ຜູກໂກຮ ມີທີ່ມີນັ້ນ ສລະຄົນ ໄດ້ຍ່າກ ທັງເຮົາກີ່ໄມ້ເຈົ້າຈະໄຫ້ຂາອອຈາກອົກສຸດ ດຳຮັງ
ອູໝີໃນກຸດລູໄ້ ພວກເຮອກີ້ຕ້ອງໄນ້ລ່າຍເລຍອົບກາຫາໃນບຸຄລູເຂົ້ານີ້ ແລະ

[๕๐] ດຸກກົກຍູ່ທັງໝາຍ ກີ່ເມື່ອພວກເຮອນນັ້ນພວ່ອມພຣີຢັກນ ຍິນດີຕ້ອກນ
ໄມ້ວິວາທກັນ ຕຶກມາຍູ່ ພຶ້ງເກີດກາພຸດເລັນສໍານວນກັນ ແນ່ງຂັ້ນກັນດ້ວຍທີ່ ຜູກໃຈ
ເຈັບກັນ ໄມ້ເຊື້ອຄືກັນ ໄມ້ຍິນດີຕ້ອກນີ້ ພວກເຮອພຶ້ງສຳຄັນກົກຍູ່ທີ່ເປັນຝາຍເດືຍ
ກັນໃນທີ່ນັ້ນຮູປີໄດ້ວາ ວ່າງຍ່າ ພຶ້ງເຂົ້າໄປຫາຽນນັ້ນ ແລ້ວກ່າວແກ່ເຮອຍ່າງນິ້ວາ ດຸກ
ທ່ານຜູ້ມີອາຍ ເຮືອທີ່ພວກເຮາພວ່ອມພຣີຢັກນ ຍິນດີຕ້ອກນ ໄມ້ວິວາທກັນ ຕຶກມາຍູ່
ເກີດກາພຸດເລັນສໍານວນກັນ ແນ່ງຂັ້ນກັນດ້ວຍທີ່ ຜູກໃຈເຈັບກັນ ໄມ້ເຊື້ອຄືກັນ
ໄມ້ເຍື່ນດີຕ້ອກນີ້ນັ້ນ ພຣະສົມຜະເນື້ອທຽບທານຈະພຶ້ງທຽບຕີເຕີຍນ ໄດ້ ດຸກກົກຍູ່
ທັງໝາຍ ເມື່ອກົກຍູ່ຈະໜີ້ແຈງໂດຍຂອບ ພຶ້ງໜີ້ແຈງອ່າຍນິ້ວາ ດຸກທ່ານຜູ້ມີອາຍ ເຮືອ
ທີ່ພວກເຮາພວ່ອມພຣີຢັກນ ຍິນດີຕ້ອກນ ໄມ້ວິວາທກັນ ຕຶກມາຍູ່ ເກີດກາພຸດເລັນ
ສໍານວນກັນ ແນ່ງຂັ້ນກັນດ້ວຍທີ່ ຜູກໃຈເຈັບກັນ ໄມ້ເຊື້ອຄືກັນ ໄມ້ເຍື່ນດີຕ້ອກນີ້ນັ້ນ
ນັ້ນ ພຣະສົມຜະເນື້ອທຽບທານຈະພຶ້ງທຽບຕີເຕີຍນ ໄດ້ ກົກຍູ່ນີ້ຈະພຶ້ງທຽບຕີເຕີຍນ ໄດ້
ດຸກທ່ານຜູ້ມີອາຍ ກົກຍູ່ໄມ້ລະກາວະທີ່ດຳຮັງອູໝີແລ້ວຈະພຶ້ງທຳນິພພານໃຫ້ແຈ້ງໄດ້ຫົ້ວ້ອ
ດຸກກົກຍູ່ທັງໝາຍ ກົກຍູ່ເມື່ອຈະພຍາກຣຸນໂດຍຂອບ ພຶ້ງພຍາກຣຸນຍ່າງນິ້ວາ ດຸກ
ທ່ານຜູ້ມີອາຍ ກົກຍູ່ໄມ້ລະກາວະທີ່ດຳຮັງອູໝີແລ້ວແລ້ວ ຈະພຶ້ງທຳນິພພານໃຫ້ແຈ້ງໄມ້ໄດ້
ຕ້ອນນີ້ ພວກເຮອສຳຄັນກົກຍູ່ນີ້ນັ້ນ ໄມ້ວິວາທກັນ ຕຶກມາຍູ່ ເກີດກາພຸດເລັນສໍານວນກັນ ແນ່ງຂັ້ນກັນ
ດ້ວຍທີ່ ຜູກໃຈເຈັບກັນ ໄມ້ເຊື້ອຄືກັນ ໄມ້ເຍື່ນດີຕ້ອກນີ້ນັ້ນ ພຣະສົມຜະເນື້ອທຽບ
ທຽບຈະພຶ້ງທຽບຕີເຕີຍນ ໄດ້ ດຸກກົກຍູ່ທັງໝາຍ ກົກຍູ່ເມື່ອຈະໜີ້ແຈງໂດຍຂອບ ພຶ້ງ
ໜີ້ແຈງອ່າຍນິ້ວາ ດຸກທ່ານຜູ້ມີອາຍ ເຮືອທີ່ພວກເຮາພວ່ອມພຣີຢັກນ ຍິນດີຕ້ອກນ
ໄມ້ວິວາທກັນ ຕຶກມາຍູ່ ເກີດກາພຸດເລັນສໍານວນກັນ ແນ່ງຂັ້ນກັນດ້ວຍທີ່ ຜູກໃຈເຈັບ
ກັນ ໄມ້ເຊື້ອຄືກັນ ໄມ້ເຍື່ນດີຕ້ອກນີ້ນັ້ນ ພຣະສົມຜະເນື້ອທຽບທານຈະພຶ້ງທຽບຕີເຕີຍນ ໄດ້
ກົກຍູ່ນີ້ນັ້ນ ຈະພຶ້ງທຳນິພພານໃຫ້ແຈ້ງໄດ້ຫົ້ວ້ອ ດຸກກົກຍູ່ທັງໝາຍ ກົກຍູ່ເມື່ອຈະພຍາກຣຸນໂດຍຂອບ
ພຍາກຣຸນຍ່າງນິ້ວາ ດຸກທ່ານຜູ້ມີອາຍ ກົກຍູ່ໄມ້ລະກາວະທີ່ດຳຮັງອູໝີແລ້ວແລ້ວ ຈະພຶ້ງ
ທຳນິພພານໃຫ້ແຈ້ງໄມ້ໄດ້

ດຸກກົກຍູ່ທັງໝາຍ ຄ້າກົກຍູ່ນີ້ນັ້ນ ພຶ້ງການເຂົ້າຍ່າງນິ້ວາ ທ່ານໃຫ້ກົກຍູ່ແລ່ວ
ນີ້ຂອງພວກເຮາ ອອກຈາກອົກສຸດ ດຳຮັງອູໝີໃນກຸດລູແລ້ວຫົ້ວ້ອ ກົກຍູ່ເມື່ອຈະພຍາກຣຸນ
ໂດຍຂອບ ພຶ້ງພຍາກຣຸນຍ່າງນິ້ວາ ດຸກທ່ານຜູ້ມີອາຍ ໃນເຮືອນີ້ ຂ້າພເຈົ້າໄປເຟ້າ
ພຣະຜູ້ມີພຣະກາດແລ້ວ ພຣະຜູ້ມີພຣະກາດທຽບແສດງທຽບແກ່ຂ້າພເຈົ້າ ຂ້າພເຈົ້າທຳກ່ຽວ
ຂອງພຣະອົງຄົມແລ້ວ ໄດ້ກ່າວແກ່ກົກຍູ່ເລຸ່ມນັ້ນ ກົກຍູ່ເລຸ່ມນັ້ນຝຶ້ງທຽບແລ້ວ ອອກຈາກ
ອົກສຸດ ແລະ ດຳຮັງອູໝີໃນກຸດລູ ໄດ້ແລ້ວ ດຸກກົກຍູ່ທັງໝາຍ ກົກຍູ່ເມື່ອພຍາກຣຸນຍ່າງນິ້ວາ
ແລ້ວ ຂຶ້ວາໄມ້ຍົກຕນ ໄມ້ຂໍມຄນອື່ນ ພຍາກຣຸນເວັບຮມສມຄວາມແກ່ທຽບຕ້ວຍ ທັງການ
ກ່າວກ່ອນແລກກ່າວຕາມກັນອະໄຮຖາ ຂັ້ນຂອບດ້ວຍເຫດ ຍ່ອມໄໝເຖິງຮູານະນຳຕໍ່າທຳນີ້
ດ້ວຍ ແລ້ວ

ພຣະຜູ້ມີພຣະກາດ ໄດ້ຕັຮສພຣະກາຍືຕິແລ້ວ ກົກຍູ່ເຫັນນັ້ນຕ່າງໆຂຶ້ນຂມຍິນດີ
ພຣະກາຍືຕິຂອງພຣະຜູ້ມີພຣະກາດແລ້ວ

ຈະ ກິນຕີສູຕາທີ່ ๓

๔. ສາມຄານສູຕາ (๑๐๔)

[๕๑] ຂ້າພເຈົ້າໄດ້ສັດນມາຍ່າງນິ້ວ-

ສົມຍ່ານີ້ ພຣະຜູ້ມີພຣະກາດປະກັບອູໝີທີ່ໜຸ່ງບ້ານສາມຄານ ໃນສັກຄະນບທ
ກີ່ສົມຍ່ານີ້ແລ້ວ ນິຄຣນົດ ນາງຸບຕຽບຕາຍລູໃໝ່ມາ ທີ່ມີອັນປາວາ ເພຣະກາຕາຍຂອງ
ນິຄຣນົດ ນາງຸບຕຽບຕີ່ນີ້ ພວກນິຄຣນົດແຕກກັນເປັນ ๒ ພວກ ເກີດຊັດໃຈທະເລາະວິວາຫ
ກັນ ເສີດສັກັນແລະກັນດ້ວຍຝຶ້ງກອງຍ່າງ ທ່ານໄມ້ຮູ້ທ່າງລົງທະນານີ້ນີ້ ເຮົ້າຫຼັກສິ່ງ
ທະນານີ້ນີ້ ໄລນທ່ານຈັກຮູ້ທ່າງລົງທະນານີ້ນີ້ ທ່ານປົງປົງບົດຕິພິດ ເຮົປົງປົງບົດຕິຖຸກ
ຂອງເຮົາມີປະໂຍ້ນ ຂອງທ່ານໄມ້ມີປະໂຍ້ນ ດຳທີ່ຄວາມພຸດກອນ ທ່ານພົດທີ່ໜັງ ດຳທີ່
ຄວາມພຸດທີ່ໜັງ ທ່ານພົດກອນ ຂ້ອປົງປົງບົດຕິທີ່ເຄຍຫຼືນອ່າງດີເຍິ່ງຂອງທ່ານກ່າຍເປັນຜິດ
ແນ້ວ່າທະນານທ່ານທີ່ຍົກຫຼືນມາ ເຮົາມີປະໂຍ້ນໄດ້ ທ່ານຈົນທີ່ຍ່າງແກ້ຄຳພຸດທີ່ເຮົາມີປະໂຍ້ນ
ຄ້າສາມາຮາ ນິຄຣນົດເຫັນນັ້ນທະເລາະກັນແລ້ວ ຄວາມຕາຍປະກາດເດືອນທີ່ເຫັນນີ້ນີ້
ສຳຄັນ ເປັນໄປໃນພວກນິຄຣນົດຄືຍ່ານຸງຕຽບຕັ້ງ ແມ້ສ່າງຂອງນິຄຣນົດ ນາງຸບຕຽບຕັ້ງ
ຄຸກຫຼັກສົດ ຜູ້ຝັ້ງຂາໜ່າມຂາ ກີ່ເປັນຜູ້ເນື້ອທ່ານ ກ່າຍຍິນດີ ມີໂຈກອຍກັບໃນພວກ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
นิครณกศิษย์นาภูบุตร ดิจว่าเบื้องหน้าย คลายยินดี มีใจอยกลับในธรรมวินัย
ที่นิครณกศิษย์นาภูบุตรกล่าวผิด ให้รู้ผิด ไม่ใช่นำออกจากทุกข ไม่เป็นไปเพื่อความ
สงบ มิใช่วรรณวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธให้รู้ท้า เป็นสกุปที่พัง ไม่เป็นที่พึง
อาศัยได้ ฯ

[๕๒] ครั้นนั้นแล สมณฑเทสจุหะ จำพรรษาที่เมืองปาวาแล้วเข้าไป
บังบ้านสามตามหาท่านพระอานනท ทราบท่านพระอานනทแล้ว ณ ที่ควรล้วน
ข้างหนึ่ง พอนั้นเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวกหะท่านพระอานනทดังนี้ว่า ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ นิครณกศิษย์นาภูบุตรด้วยลงใหม่ๆ ที่เมืองปาวา เพื่อการถายของนิครณกศิษย์
นาภูบุตรนั้น พากนิครณกศิษย์แตกกันเป็น ๒ พาก เกิดขัดใจระหว่างนิครณกศิษย์
เสียดสกันด้วยฝีปากอยู่ว่า ท่านไม่รู้ท้าถึงธรรมวินัยนี้ เรายังท้าถึงธรรมวินัยนี้
โภคท่านจักรู้ท้าถึงธรรมวินัยนี้ ท่านปฏิบัติผิด เราปฏิบัติกูก ของเรามีประโยชน์
ของท่านไม่มีประโยชน์ คำที่ควรพุดก่อน ท่านพุดทีหลัง คำที่ควรพุดทีหลัง
ท่านพุดก่อน ข้อปฏิบัติที่เคยชินอย่างเดียวของท่านกลับเป็นผิด แม้ว่าจะของท่าน
ที่ยกขึ้นมา เรายังไม่ได ท่านจะที่บวแก่คำพุดหรือจะถอนคำเสีย ถ้าสามารถ
นิครณกศิษย์เหล่านั้นจะกันแล้ว ความพยายามประการเดียวเท่านั้นเป็นสำคัญ เป็น
ไปในพากนิครณกศิษย์นาภูบุตร แม้สาวกของนิครณกศิษย์นาภูบุตรฝ่ายคุหสก ผู้
นุ่งขาห่มขา ก็เป็นผู้เบื้องหน้าย คลายยินดี มีใจอยกลับในพากนิครณกศิษย์
นาภูบุตร ดิจว่าเบื้องหน้าย คลายยินดี มีใจอยกลับในธรรมวินัย ที่นิครณกศิษย์
นาภูบุตรกล่าวผิด ให้รู้ผิด ไม่ใช่นำออกจากทุกข ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ มิใช่
ธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธให้รู้ท้า เป็นสกุปที่พัง ไม่เป็นที่พึงอาศัยได้ เมื่อ
สมณฑเทสจุหะกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานනทจึงกล่าวดังนี้ว่า ดุกรุนทดผู้มี
อายุ เรื่องนี้ มีเต้าพอะเฝ้าพระผู้มีพระภาคได มาเด็ด เรายัง ๒ จักเข้าเฝ้า
พระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลเรื่องนี้เดพระผู้มีพระภาค สมณฑเทสจุหะรับคำ
ท่านพระอานනทแล้ว ฯ

[๕๓] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานනทและสมณฑเทสจุหะ เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคซึ่งที่ประทับ ครั้นแล้วถวายอภิวัຫพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควร
ล้วนข้างหนึ่ง ท่านพระอานනทพอนั้นเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมณฑเทสจุหะนึกถึงลาอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ นิครณกศิษย์นาภูบุตรด้วยลงใหม่ๆ ที่เมืองปาวา เพื่อการถายของนิครณกศิษย์
นาภูบุตรนั้น พากนิครณกศิษย์แตกกันเป็น ๒ พาก เกิดขัดใจระหว่างนิครณกศิษย์
เสียดสกันด้วยฝีปากอยู่ว่า ท่านไม่รู้ท้าถึงธรรมวินัยนี้ เรายังท้าถึงธรรมวินัยนี้ ฯลฯ
แม้สาวกของนิครณกศิษย์นาภูบุตรฝ่ายคุหสก ผู้นุ่งขาห่มขา ก็เป็นผู้เบื้องหน้าย
คลายยินดี มีใจอยกลับในพากนิครณกศิษย์นาภูบุตร ดิจว่าเบื้องหน้าย คลาย
ยินดี มีใจอยกลับในธรรมวินัย ที่นิครณกศิษย์นาภูบุตร กล่าวผิด ให้รู้ผิด ไม่ใช่
นำออกจากทุกข ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ มิใช่วรรณวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธให้
รู้ท้า เป็นสกุปที่พัง ไม่เป็นที่พึงอาศัยได ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มี
ความตั้งใจอย่างนี้ว่า สมัยเมื่อพระผู้มีพระภาคล่วงลับไป ความวิวาทอย่าไดเกิดขึ้น
ในสองเมือง ความวิวาทนั้นมีแต่เพื่อไม่เก็บอกุลแก่ชนมาก ไม่ใช่สุขของชนมาก
ไม่ใช่ประโยชน์ของชนมาก เพื่อไม่เก็บอกุล เพื่อความทุกขแก่เทวดาและมนุษย ฯ

[๕๔] พระผู้มีพระภาคตั้งสติ ดุกรอานනท เรื่องสำคัญความข้อนั้น
เป็นใน ธรรมเหลาได อันแรแสดงแล้วแก่เรือทั้งหลายด้วยความรู้ยิ่ง คือ สติ-

*ปัญญา ๔ สัมมัปปฐาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรี ๔ พละ ๔ โพชณ์ ๗ อริยมารค
มีองค์ ๔ ดุกรอานනท เรื่องบั้งเหินกิจของเรา แม้ลองรูป มีว่าทະตั้งกันได
ในธรรมเหลานี้หรือ ฯ

ท่านพระอานනททูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมเหลาได อัน
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว แก่ข้าพระองค์ทั้งหลายด้วยความรู้ยิ่ง คือ สติปัญญา ๔
สัมมัปปฐาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรี ๔ พละ ๔ โพชณ์ ๗ อริยมารค มีองค์ ๔
ข้าพระองค์ยังไม่เห็นกิจของเรา แม้ลองรูป มีว่าทະตั้งกันในธรรมเหลานี้ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ มีไดแล ที่บุคคลทั้งหลายผู้อ่าคัยพระผู้มีพระภาคอยู่นั้น พอกลับพระผู้มี-

*พระภาคล่วงลับไป จะพิงก่อวิวาทให้เกิดในลงมีได เพื่อความเหตุอาชีวะอันยิ่งหรือ
ปาติโมกข์อันยิ่ง ความวิวาทนั้นมีแต่เพื่อไม่เก็บอกุลแก่ชนมาก ไม่ใช่สุขของชนมาก
ไม่ใช่ประโยชน์ของชนมาก เพื่อไม่เก็บอกุล เพื่อความทุกขแก่เทวดาและมนุษย ฯ

พ. ดุกรอานනท ความวิวาทที่เกิดเพราเหตุอาชีวะอันยิ่งหรือปาติโมกข์
อันยิ่ง นั้นเล็กน้อย ส่วนความวิวาทอันเกิดในลงมีที่เกิดเพราเหตุมารคหรือ
ปฏิปักษ ความวิวาทนั้นมีแต่เพื่อไม่เก็บอกุลแก่ชนมาก ไม่ใช่สุขของชนมาก ไม่ใช่
ประโยชน์ของชนมาก เพื่อไม่เก็บอกุล เพื่อความทุกขแก่เทวดาและมนุษย ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๕๕] ดุกรอานนท์ มูลเหตุแห่งความวิวัฒน์มี ๖ อย่าง ๖ อย่างเป็นใน
ดุกรอานนท์

(๑) กิจย์ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มักโกรธ มีความผูกโกรธ กิจย์ที่เป็น
ผู้มักโกรธ มีความผูกโกรธนั้น ย่อมไม่มีความเดraph ไม่มีความบำ่อกเรง แนวใน
พระศาสนา แนวในพระธรรม แนวในพระสงฆ์อยู่ ทั้งไม่เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ใน
ลิขิชา กิจย์ที่ไม่มีความเดraph ไม่มีความบำ่อกเรง แนวในพระศาสนา แนวในพระธรรม
แนวในพระสงฆ์อยู่ ทั้งไม่เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในลิขิชา ย่อมก่อความวิวัฒน์ให้
เกิดในสังฆ ซึ่งเป็นความวิวัฒน์ มีเพื่อไม่เก็อกุลแก่ชนมาก ไม่ใช่สุขของชนมาก
ไม่ใช่ประโยชน์ของชนมาก เพื่อไม่เก็อกุล เพื่อความทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์
ดุกรอานนท์ ถ้าหากพากເຂອພິຈາරණาเห็นมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์ในภายใต้
หรือในภายนอก พากເຂອພິຈາරণาจะมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์ในภายใต้หรือในภาย
นอก พากເຂອພິຈາරණาจะมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์อันลามกนั้นแล ลูกلامต่อ
ไปในที่นั้น การละมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์อันลามกนี้ ย่อมมีได้ด้วยอาการ
เข่นนี้ ความไม่ลูกلامต่อไปของมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์อันลามกนี้ ย่อมมีได้ด้วย
อาการเข่นนี้ ฯ

[๕๖] ดุกรอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก

(๒) กิจย์เป็นผู้มีความลบหลู่ มีความตี่สмо . . .
(๓) กิจย์เป็นผู้มีความริบยก มีความตระหนี . . .
(๔) กิจย์เป็นผู้อ้วด เป็นผู้มีหมาย . . .
(๕) กิจย์เป็นผู้มีความปรารถนาลามก มีความเห็นผิด . . .
(๖) กิจย์เป็นผู้มีความเห็นเออาจ มีความเชื่อถือผิดๆ เป็น มีความถือรัตน์
ลั่น ลั่นคืนได้ย่าก กิจย์ที่เป็นผู้มีความเห็นเออาจ มีความเชื่อถือผิดๆ เป็น มีความถือรัตน์
ลั่น ลั่นคืนได้ย่ากนั้น ย่อมไม่มีความเดraph ไม่มีความบำ่อกเรง แนวในพระศาสนา
แนวในพระธรรม แนวในพระสงฆ์อยู่ ทั้งไม่เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในลิขิชา กิจย์ที่
ไม่มีความเดraph ไม่มีความบำ่อกเรง แนวในพระศาสนา แนวในพระธรรม แนวใน
พระสงฆ์อยู่ ทั้งไม่เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในลิขิชา ย่อมก่อความวิวัฒน์ให้เกิดใน
สังฆ ซึ่งเป็นความวิวัฒน์ มีเพื่อไม่เก็อกุล เพื่อความทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ ดุกร
อานนท์ ถ้าหากพากເຂອພິຈາරණาเห็นมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์ในภายใต้หรือในภาย
นอก พากເຂອພິຈາරණาจะมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์อันลามกนั้นแล ลูกلامต่อไปในที่นั้น ถ้า
พากເຂອພິຈາරණาไม่เห็นมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์อันลามกนั้นแล ลูกلامต่อไปในที่นั้น
การละมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์อันลามกนี้ ย่อมมีได้ด้วยอาการเข่นนี้ ความไม่ลูกلام
ต่อไปของมูลเหตุแห่งความวิวัฒน์อันลามกนี้ ย่อมมีได้ด้วยอาการเข่นนี้ ดุกรอานนท์
เหล่านี้แล มูลเหตุแห่งความวิวัฒน์ ๖ อย่าง ๖ อย่างเป็นใน กือ วิวัฒน์

[๕๗] ดุกรอานนท์ อธิกรณ์มี ๔ อย่าง ๔ อย่างเป็นใน กือ วิวัฒน์
อธิกรณ์ อนุวاثาธิกรณ์ อปัตตาธิกรณ์ กิจจาธิกรณ์ ดุกรอานนท์ เหล่านี้แล
อธิกรณ์ ๔ อย่าง ฯ

ดุกรอานนท์ กืออธิกรณ์สมຄະนี้มี ๗ อย่างแล กือ เพื่อระงับอธิกรณ์อัน
เกิดแล้วๆ ลงซึ่งใช้สัมมุขาวินัย สติวินัย อบรมหินัย ปฏิญญาตกรรมะ
เบกุยยลิกา ตัสสปาปยลิกา ตินวัตถาระ ฯ

[๕๘] ดุกรอานนท์ กีสัมมุขาวินัยเป็นอย่างไร กือ พากกิจย์ในธรรม
วินัยนี้ ย่อมวิวัฒน์กัน ว่าเป็นธรรมหรือมีใช้ธรรม ว่าเป็นวินัยหรือมีใช้วินัย ดุกร
อานนท์ กิจย์เหล่านั้นทั้งหมดแล พึงพร้อมเพรียงกันประชุมพิจารณาแบบแuren
ธรรม ครั้นพิจารณาแล้ว พึงให้อธิกรณ์นั้นระงับโดยอาการที่เรื่องลงกันได้ในแบบแuren
แurenธรรมนั้น ดุกรอานนท์ อย่างนี้แล เป็นสัมมุขาวินัย กีเหละความระงับ
อธิกรณ์บางอย่างในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีได้ด้วยสัมมุขาวินัยอย่างนี้ ฯ

[๕๙] ดุกรอานนท์ กีเบกุยยลิกาเป็นอย่างไร กือ กิจย์เหล่านั้นไม่อ่าจ
ระงับอธิกรณ์นั้นในอาวาลันน์ได้ พึงพากัน ไปยังอาวาล์ทมีกิจย์มากกว่า กิจย์
ทั้งหมดพึงพร้อมเพรียงกันประชุมในอาวาลันน์ ครั้นแล้วพึงพิจารณาแบบแuren
ธรรม ครั้นพิจารณาแล้ว พึงให้อธิกรณ์นั้นระงับโดยอาการที่เรื่องลงกันได้ในแบบแuren
ธรรมนั้น ดุกรอานนท์ อย่างนี้แล เป็นเบกุยยลิกา กีเหละ ความระงับอธิกรณ์
บางอย่างในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีได้ด้วยเบกุยยลิกาอย่างนี้ ฯ

[๖๐] ดุกรอานนท์ กีสติวินัยเป็นอย่างไร กือ พากกิจย์ในธรรมวินัยนี้
โจทกิจย์ด้วยอาบัตตินักเห็นปานนี้ กือ ปาราชิก หรือไกล์เคียงปาราชิกว่า ท่าน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตรตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ผู้มีอายุรลีกได้หรือไม่ว่า ท่านต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือปาราชิกหรือโภกี้เดียว
ปาราชิกแล้ว กิกขนนตตอบอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะลีกไม่ได้เลย
ว่า ข้าพเจ้าต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียวปาราชิก เมื่อเป็น
เช่นนี้ ลงต้องให้สติวินัยแก่กิกขนนแล ดุกรานนท์ อย่างนี้แล เป็นสติวินัย
ก็เหละความระจับอธิกรณ์บางอย่างในธรรมวินัยนี้ ย่อมมิได้ด้วยสติวินัยอย่างนี้ ฯ

[๑] ดุกรานนท์ ก็้อมพหินัยเป็นอย่างไร คือ พากกิกขุในธรรม
วินัยนี้ โจทกิกด้วย abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียวปาราชิก
ท่านผู้มีอายุ จะระลึกดูเดียวว่าท่านต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือ
โภกี้เดียวปาราชิกแล้ว กิกขนนตตอบอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้า
จะลีกไม่ได้เลยว่า ข้าพเจ้าต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียว
ปาราชิก กิกขผู้ใจหนั่นปลอบโยนเรอผู้กำลังทำลายอยู่นี้ว่า เอาเถอะ ท่านผู้มีอายุ
จรรด้วยให้ดีเด็ด เพื่อจะระลึกได้ด้วยต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้
เดียวปาราชิกแล้ว กิกขนนก้าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้าถึงความ
เป็นบ้า ใจฟังช้านแล้ว กรรมอันไม่สมควรแก่สมณะเป็นอันมาก ข้าพเจ้าผู้เป็น
บ้าได้ประพฤติลวง และได้พุดละเมิดไป ข้าพเจ้าจะลีกมันไม่ได้ว่า ข้าพเจ้าผู้หลง
ทำกรรมนี้ไปแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ ลงต้องให้ห้อมพหินัยแก่กิกขนนแล ดุกร
านนท์ อย่างนี้แล เป็นอุมพหินัย ก็เหละ ความระจับอธิกรณ์บางอย่างใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมมิได้ด้วยอุมพหินัยอย่างนี้ ฯ

[๒๒] ดุกรานนท์ ก็ปฏิญญาตกรรมเป็นอย่างไร คือ กิกขุในธรรม
วินัยนี้ ถูกโจทกิจไม่ถูกโจทกิตตาม ย่อมระลึกและเปิดเผย abaติดได้ เขอฟังเข้า
ไปหา กิกขผู้แก่กว่า หมู่จิราภิญม่าข้างหนึ่ง แล้วให้หันหน้าไปทางขวา ประจำองค์
อัญชลี กล่าวแก่กิกขนนอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าต้อง abaติชื่อนี้แล้ว
ขอแสดงศรัทธา abaตินน กิกขผู้แก่กว่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านเห็นหรือ เรอต้อนว่า
ข้าพเจ้าเห็น กิกขผู้แก่กว่านั้นกล่าวว่า ท่านพึงถึงความสำรวมต่อไปเด็ด เรอกล่าว
ว่า ข้าพเจ้าจักถึงความสำรวม ดุกรานนท์ อย่างนี้แล เป็นปฏิญญาตกรรม
ก็เหละ ความระจับอธิกรณ์บางอย่างในธรรมวินัยนี้ ย่อมมิได้ด้วยปฏิญญาตกรรม
อย่างนี้ ฯ

[๒๓] ดุกรานนท์ ก็ตั้งสปาปีลิกาเป็นอย่างไร คือ พากกิกขุใน
ธรรมวินัยนี้ โจทกิกด้วย abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียวปาราชิก
ว่า ท่านผู้มีอายุรลีกได้หรือไม่ว่า ท่านต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิก
หรือโภกี้เดียวปาราชิกแล้ว กิกขนนตตอบอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้า
จะลีกไม่ได้เลยว่า ข้าพเจ้าต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียว
ปาราชิก กิกขผู้ใจหนั่นปลอบโยนเรอผู้กำลังทำลายอยู่นี้ว่า เอาเถอะ ท่านผู้มีอายุ
จรรด้วยให้ดีเด็ด เพื่อจะระลึกได้ด้วยต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียว
ปาราชิกแล้ว กิกขนนก้าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะลีกไม่ได้เลย
ว่า ข้าพเจ้าต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียวปาราชิก แต่
ข้าพเจ้าจะลีกได้ว่า ข้าพเจ้าต้อง abaติชื่อนี้เพียงเล็กน้อย กิกขผู้ใจทกนั่นปลอบโยน
เรอผู้กำลังทำลายอยู่นี้ว่า เอาเถอะ ท่านผู้มีอายุจรรด้วยให้ดีเด็ด เพื่อจะระลึกได้ด้วย
ต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียวปาราชิกแล้ว กิกขนนก้าว
อย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อันที่จริง ข้าพเจ้าต้อง abaติชื่อนี้เพียงเล็กน้อย
ไม่ถูกได้รับมั้ย ใจนข้าพเจ้าต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้
เดียวปาราชิกแล้ว ถูกถาม จักไม่รับแล้ว กิกขผู้ใจทกนั่นก้าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ
ก็ท่านต้อง abaติชื่อนี้เพียงเล็กน้อย ไม่ถูกถามมั้ย ไม่รับ ใจนท่านต้อง abaติหนัก
เห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียวปาราชิกแล้ว ไม่ถูกถามจักรับแล้ว เอาเถอะ
ท่านผู้มีอายุ จรรด้วยให้ดีเด็ด เพื่อจะระลึกได้ด้วยต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ
ปาราชิกหรือโภกี้เดียวปาราชิกแล้ว กิกขนนก้าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ข้าพเจ้ากำลังจะลีกได้แล ข้าพเจ้าต้อง abaติหนักเห็นปานนี้ คือ ปาราชิกหรือโภกี้
เดียวปาราชิกแล้ว คำที่ว่า ข้าพเจ้าจะลีกไม่ได้ ข้าพเจ้าต้อง abaติหนักเห็นปานนี้
คือ ปาราชิกหรือโภกี้เดียวปาราชิกนี้ ข้าพเจ้าพูดพลั้งพูดพาดไป ดุกรานนท์
อย่างนี้แล เป็นตั้งสปาปีลิกา ก็เหละ ความระจับอธิกรณ์บางอย่างในธรรมวินัย
นี้ ย่อมมิได้ด้วยตั้งสปาปีลิกาอย่างนี้ ฯ

[๒๔] ดุกรานนท์ ก็ติดนัตการกะเป็นอย่างไร คือ พากกิกขุในธรรม
วินัยนี้ เกิดขัดใจทางเล่าเววิษาทกันอยู่ ได้ประพฤติลวงและได้พุดละเมิดกรรมอัน
ไม่สมควรแก่สมณะเป็นอันมาก กิกขนนก้าวหนึ่งหมอด พึงพร้อมเพรียงกันประชุม
ครั้นแล้ว กิกขผู้นัตลาดในบรรดาภิกษุที่เป็นฝ่ายเดียวกัน พึงลจากอาสนะ ห่มจิรา
เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมอัญชลี ประกาศให้ลงร์หารบว่า ข้าแต่สั่งร์ผู้เจริญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เรายังหลายในที่นี้ เกิดขัดใจทะเลวิวาทกันอยู่ ได้ประพฤติ
ล่วง และ ได้พุดละเมิดกรรมอันไม่สมควรแก่กรรมเป็นอันมาก ถ้าสังฆมีความ
พรั่งพร้อมถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าพึงแสดงอับดิช่องท่านผู้มีอัยเหล่านี้และของตน ยกเว้น
อาบดิที่มีโทษหมายและอาบดิที่พัวพันกับคฤหัสส์ ด้วยวินัยเพียงดังว่ากลบไว้ด้วย
หยา ในการทามกลางลงชั่ว เพื่อประโภชนแก่ท่านผู้มีอัยเหล่านี้และแก่ตน ต่อหนึ่น
กิกษุผู้ฉลาดในบรรดา กิกษุที่เป็นฝ่ายเดียวกันอีกฝ่ายหนึ่ง พึงลุกจากอาสนะ ห่มจีวร
เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมอ้อมชลี ประภาครให้ลงชั่วทราบว่า ข้าแต่ลงชั่วเจริญ
ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เรายังหลายในที่นี้ เกิดขัดใจทะเลวิวาทกันอยู่ ได้ประพฤติ
ล่วง และ ได้พุดละเมิดกรรมอันไม่สมควรแก่กรรมเป็นอันมาก ถ้าสังฆมีความ
พรั่งพร้อมถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าพึงแสดงอับดิช่องท่านผู้มีอัยเหล่านี้และของตน ยก
เว้นอาบดิที่มีโทษหมายและอาบดิที่พัวพันกับคฤหัสส์ ด้วยวินัยเพียงดังว่ากลบไว้
ด้วยหยา ในทามกลางลงชั่ว เพื่อประโภชนแก่ท่านผู้มีอัยเหล่านี้และแก่ตน ดูก
อาบนท อย่างนี้แล เป็นติดตั้นการจะ ก็จะเหล ความระหงนอธิกรณ์บ้างอย่างใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมเมื่อได้ด้วยติดตั้นการจะอย่างนี้ ฯ

[๑๕] ดุกรานนท ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรัลกถึงกัน เป็นเหตุก่อ
ความรัก ก่อความเคราะพ เป็นไปเพื่อส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความ
พร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ ฯ อย่าง ฯ อย่างเป็นใจ

(๑) ดุกรานนท กิกษุในธรรมวินัยนี้ มีกายกรรมประกอบด้วย เมตตา
ปราภูในเพื่อนร่วมประพฤติพรมจารย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นึกธรรมเป็น
ที่ตั้งแห่งความรัลกถึงกัน เป็นเหตุก่อความรัก ก่อความเคราะพ เป็นไปเพื่อ
ส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดีย
กัน ประการหนึ่ง ฯ

(๒) ดุกรานนท ประการอื่นยังมีอีก กิกษุมีวิจิกรรมประกอบด้วย เมตตา
ปราภูในเพื่อนร่วมประพฤติพรมจารย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นึกธรรมเป็น
ที่ตั้งแห่งความรัลกถึงกัน เป็นเหตุก่อความรัก ก่อความเคราะพ เป็นไปเพื่อ
ส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ฯ

(๓) ดุกรานนท ประการอื่นยังมีอีก กิกษุมีโนกรรมประกอบด้วย
เมตตา ปราภูในเพื่อนร่วมพรมจารย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นึกธรรมเป็น
ที่ตั้งแห่งความรัลกถึงกัน เป็นเหตุก่อความรัก ก่อความเคราะพ เป็นไปเพื่อ
ส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ฯ

(๔) ดุกรานนท ประการอื่นยังมีอีก กิกษุมีลากใจๆ เกิดโดยธรรม
ได้แล้วโดยธรรม ที่สุดแม่เพียงอาหารติดปาก เมื่อไม่แบ่งกันเอากาเหငุปาน
นั้น ໄວบริโภคแต่เฉพาะผู้เดียว ย่อมเป็นผู้บุริโภคเฉลี่ยท้าไปกับเพื่อนร่วมประพฤติ
พรมจารย์ผู้มีศีล นึกธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรัลกถึงกัน เป็นเหตุก่อความรัก
ก่อความเคราะพ เป็นไปเพื่อส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียง
กัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

(๕) ดุกรานนท ประการอื่นๆ ยังมีอีก กิกษุถึงความเป็นผู้เสมอ กันโดย
ศีล ในศีลทั้งหลาย ที่ไม่ขาด ไม่หลุด ไม่ด่าง ไม่พร้อย เป็นไป อันวิญญา
ชนธรรมเรรวิญ อันตั้นหาและทิฐิไม่แต่ต้อง เป็นไปพร้อมเพื่อสมอาท เห็นปานนั้น
กับเพื่อนร่วมประพฤติพรมจารย์อยู่ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นึกธรรมเป็นที่ตั้ง
แห่งความรัลกถึงกัน เป็นเหตุก่อความรัก ก่อความเคราะพ เป็นไปเพื่อส่งเคราะห์
กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

(๖) ดุกรานนท ประการอื่นๆ ยังมีอีก กิกษุถึงความเป็นผู้เสมอ กันโดย
โดยทิฐิ ในทิฐิที่เป็นของพระอริยะ อันนำออก ซักนำผู้กระทำตามเพื่อความลับ
ทุกข์โดยขอบ เช่นปานนั้น กับเพื่อนร่วมประพฤติพรมจารย์อยู่ ทั้งในที่แจ้ง ทั้ง
ในที่ลับ นึกธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรัลกถึงกัน เป็นเหตุก่อความรัก ก่อความเคราะพ
เป็นไปเพื่อส่งเคราะห์ เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน ฯ

ดุกรานนท นี้แล ธรรม ฯ อย่าง เป็นที่ตั้งแห่งความรัลกถึงกัน เป็น
เหตุก่อความรัก ก่อความเคราะพ เป็นไปเพื่อส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน
เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

[๑๖] ดุกรานนท ถ้าพวกเรอพิงสมทานสารณียธรรมทั้ง ฯ อย่างนี้
ประพฤติอย่าง พากເຮຈະຍັງເຫັນທາງວ່າພວກເຮາໄດ້ ນອຍກີຕາມ ມາກກີຕາມ
ຊື່ຈະອຳດກິ່ນໄວ້ໄມ້ໄດ້ລະຫວູ້ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
ท่านพระอานันท์กราบทูลว่า ขอนี้มาได้เลย พระพุทธเจ้าชาฯ
พ. ดุกราตนนท์ เพาะะฉนนแล พากເຮືອພິສາທານສາຣາຍිຫຣມໜັງ
๖ ຍ່າງນີ້ ປະປຸດຕິກິດ ຂອນນັ້ນຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ນ ເພື່ອຄວາມສຸຂແກ່ພາກເຮົ
ຕລອດກາລນານ ພ.

พระຜູ້ມີພະກາດ ໄດ້ຕັດສະພາບປະຕິບັດ ທ່ານພະການທີ່ຂຶ້ນຂມຍິນດີ
ພະກາຍືຕີຂອງພະຜູ້ມີພະກາດແລ້ວ
ຈະ ສາມຄາມສູງ ທີ່ ๕

๔. ສູນກັບຕະຫຼາດ (๑๐๔)

[๑๗] ຂັພເຈົ້າໄດ້ສັດນຳມາຍ່າງນີ້-

ສົມບັຍ່ນີ້ ພະຜູ້ມີພະກາດປະຕິບັດອຸ່ນທຶກງານຄາກາລາ ໃນປຳນັກຫວັນ ເຊັ່ນ
ພະນະຄະເວລາລີ ກີສົມບັຍ່ນີ້ແລ້ວ ມີກົກມະນາກດ້ວຍກັນທຸລພາກຮັນອ່າຫັດຜົນໃນສຳນັກ
ຂອງພະຜູ້ມີພະກາດຄວ້າ ພາກຂ້າພະວະອົງຄົງຮັບຈຳດ້ວຍ ພຣະມຈຈະຍົບອຸ່ນຈົນແລ້ວ
ກິຈທີ່ການທ່າໄດ້ທ່າເສົ່ງແລ້ວ ກິຈອື່ນເພື່ອຄວາມເປັນອ່າງນີ້ໄດ້ມີ

[๑๘] ພະສູນກັບຕະຫຼາດ ລົງຈິວບົດ ໄດ້ທ່ານຂ້າວວ່າ ມີກົກມະນາກດ້ວຍກັນໄດ້
ທຸລພາກຮັນອ່າຫັດຜົນ ໃນສຳນັກຂອງພະຜູ້ມີພະກາດຄວ້າ ພາກຂ້າພະວະອົງຄົງຮັບຈຳດ້ວຍ
ໝາດສືບັນແລ້ວ ພຣະມຈຈະຍົບອຸ່ນຈົນແລ້ວ ກິຈທີ່ການທ່າໄດ້ທ່າເສົ່ງແລ້ວ ກິຈອື່ນເພື່ອຄວາມ
ເປັນອ່າງນີ້ໄດ້ມີ ຈຶ່ງຂ້າໄປເພື່ອພະຜູ້ມີພະກາດຍັງທີ່ປະຕິບັດ ແລ້ວຄວາມອົກາຫພະ
ຜູ້ມີພະກາດ ນັ້ນ ທີ່ຄວາມສົວນັ້ນຂ້າງໜີ້ ພອນິ່ນເຮັບຮ້ອຍແລ້ວ ໄດ້ກາບທຸລພາກຮັນ
ພະກາດດັ່ງນີ້ນ້າ ຂ້າແຕ່ພະວະອົງຄົງເຈົ້າຮົມ ພາກຂ້າພະວະອົງຄົງໄດ້ທ່ານຂ້າວດັ່ງນີ້ນ້າ ມີກົກມະນາກ
ດ້ວຍກັນ ໄດ້ທຸລພາກຮັນອ່າຫັດຜົນໃນສຳນັກຂອງພະຜູ້ມີພະກາດຄວ້າ ພາກຂ້າພະວະອົງຄົງ
ຮັບຈຳດ້ວຍ ຫາດສືບັນແລ້ວ ພຣະມຈຈະຍົບອຸ່ນຈົນແລ້ວ ກິຈທີ່ການທ່າໄດ້ທ່າເສົ່ງແລ້ວ ກິຈອື່ນ
ເພື່ອຄວາມເປັນອ່າງນີ້ໄດ້ມີ ຂ້າແຕ່ພະວະອົງຄົງເຈົ້າຮົມ ພາກກົກມະນັກທີ່ພະຍາກຮັນ
ໃນສຳນັກຂອງພະຜູ້ມີພະກາດດັ່ງນີ້ນ ໄດ້ທຸລພາກຮັນອ່າຫັດຜົນໂດຍຂອບຮ້ອງ ທີ່ກິຈນີ້
ກົກມະນັກແລ້ວໃນພາກນີ້ໄດ້ພະຍາກຮັນອ່າຫັດຜົນໂດຍຂອບແທ້ ແຕ່ກົກມະນັກແລ້ວໃນທີ່ນີ້
ໄດ້ພະຍາກຮັນອ່າຫັດຜົນ ດ້ວຍຄວາມສຳຄັງວ່າ ຕົນໄດ້ບໍລິບໍລິບ ດູກຮູນກັບຕະຫຼາດ ໃນ
ກົກມະນັກແລ້ວໃນນີ້ ກົກມະນັກທີ່ພະຍາກຮັນອ່າຫັດຜົນໂດຍຂອບແທ້ນັ້ນ ຍ່ອມມີອ່າຫັດຜົນ
ຈະຈິງທີ່ເຊີຍ ສ່ວນໃນກົກມະນັກທີ່ພະຍາກຮັນອ່າຫັດຜົນ ດ້ວຍຄວາມສຳຄັງວ່າຕົນໄດ້ບໍລິບໍລິບ
ຕົກຄາດມີຄວາມດຳວິຍ່າງນີ້ວ່າ ຈັກແສດງຮຽມແກ່ເຮົວ ດູກຮູນກັບຕະຫຼາດ ໃນເຮືອນີ້
ຕົກຄາດມີຄວາມດຳວິວ່າ ຈັກແສດງຮຽມແກ່ກົກມະນັກແລ້ວໃນດ້ວຍປະກາລະນີ ແຕ່ຄ້າຮຽມ
ວິນຍືນີ້ມີໂມໆຈະບຸນບາງພາກຄົດແຕ່ປັບປຸງເຂົ້າມາຄາມຕາຄຸມ ຂ້ອທີ່ຕົກຄາດມີຄວາມດຳວິ
ໃນກົກມະນັກແລ້ວໃນນີ້ຍ່າງນີ້ວ່າ ຈັກແສດງຮຽມແກ່ເຮົອນີ້ ກິຈເປັນອ່າງອື່ນໄປ

พระສູນກັບຕະຫຼາດຖຸລວ່າ ຂ້າແຕ່ພະຜູ້ມີພະກາດຜູ້ສົດ ຂະນະນີ້ເປັນກາລສົມຄວາ
ແລ້ວ ທີ່ພະຜູ້ມີພະກາດຈະທຽບແສດງຮຽມ ກົກມະນັກທີ່ໜ້າໄລ ໄດ້ຝຶກຕ່ອງພະຜູ້ມີພະກາດ
ແລ້ວ ຈັກທຽບຈຳໄວ້

ພ. ດູກຮູນກັບຕະຫຼາດ ຄ້າເຊັ່ນນີ້ ເຮົອຈົງຝຶກ ຈະໃສ່ໄຈໃຫ້ດີ ເຮົາຈັກລ່າ
ຕ້ອໄປ

พระສູນກັບຕະຫຼາດ ລົງຈິວບົດ ຖຸລັບພຣະດຳຮັສແລ້ວ

[๑๙] ພະຜູ້ມີພະກາດ ໄດ້ຕັດສົດນີ້ວ່າ ດູກຮູນກັບຕະຫຼາດ ກາມຄຸນນີ້ ៥
ຍ່າງແລ້ ៥ ຍ່າງເປັນໄວນ ອື່ນ

(๑) ຮູບທີ່ຮູ້ໄດ້ດ້ວຍຈັກໝ ອັນນັ່ນປາຣາຄານ ນໍາໄຄຣ ນໍາພອໃຈ ເປັນທີ່ຮັກ
ປະກອບດ້ວຍການ ເປັນທີ່ຕົ້ງແໜ່ງຄວາມກຳໜັດ

(๒) ເສີ່ງທີ່ຮູ້ໄດ້ດ້ວຍໂສຕ ອັນນັ່ນປາຣາຄານ ນໍາໄຄຣ ນໍາພອໃຈ ເປັນທີ່ຮັກ
ປະກອບດ້ວຍການ ເປັນທີ່ຕົ້ງແໜ່ງຄວາມກຳໜັດ

(๓) ກລືນທີ່ຮູ້ໄດ້ດ້ວຍໝານະ ອັນນັ່ນປາຣາຄານ ນໍາໄຄຣ ນໍາພອໃຈ ເປັນທີ່ຮັກ
ປະກອບດ້ວຍການ ເປັນທີ່ຕົ້ງແໜ່ງຄວາມກຳໜັດ

(๔) ຮັສທີ່ຮູ້ໄດ້ດ້ວຍໝາວຫາ ອັນນັ່ນປາຣາຄານ ນໍາໄຄຣ ນໍາພອໃຈ ເປັນທີ່ຮັກ
ປະກອບດ້ວຍການ ເປັນທີ່ຕົ້ງແໜ່ງຄວາມກຳໜັດ

(๕) ໂພງວັພພະທີ່ຮູ້ໄດ້ດ້ວຍກາຍ ອັນນັ່ນປາຣາຄານ ນໍາໄຄຣ ນໍາພອໃຈ
ເປັນທີ່ຮັກ ປະກອບດ້ວຍການ ເປັນທີ່ຕົ້ງແໜ່ງຄວາມກຳໜັດ

ດູກຮູນກັບຕະຫຼາດ ນີ້ແລກມົດ ៥ ຍ່າງ

[๒๐] ດູກຮູນກັບຕະຫຼາດ ຂ້ອທີ່ປຸ່ລົບຄຸດບາງຄນໃນໂລກນີ້ ພົງເປັນຜູ້ນ້ອມ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชภิมนิกาย อุปริปัณณาสก
ໄจไปในโลกามิส นั่นเป็นฐานะที่มีได้แล บุริสบุคคลผู้น้อมใจไปในโลกามิส
ถัณดแต่เรื่องที่หมายแก่โลกามิสเท่านั้น ย้อมตรีก ย้อมตรองธรรมอันควรแก่
โลกามิส คบแต่คนชนิดเดียวกัน และถึงความไฟใจกับคนเช่นนั้น แต่เมื่อมีคร
พุดเรื่องเกี่ยวกับอาเนกขสมานบัติ ย้อมไม่สนใจฟัง ไม่เขย่าโลตัสดับ ไม่ตั้งจิตรับรู้
ไม่คบคนชนิดนั้น และไม่ถึงความไฟใจกับคนชนิดนั้น เปรียบเหมือนคนที่จากบ้าน
หรือนิคมของตนไปนาน พอบรุณคนใดคนหนึ่งผู้จากบ้านหรือนิคมนั้นไปใหม่ๆ
ต้องถามบุรุษนั้นถึงเรื่องที่บ้านหรือนิคมนั้นมีความงาม ทำมาหากินดี และมี
โรคภัยไข้เจ็บน้อย บุรุษนั้นพึงบอกเรื่องที่บ้านหรือนิคมนั้นมีความงาม ทำมาหา-
* กินดี และมีโรคภัยไข้เจ็บน้อยแก่เขา ดุกรสุนักขัตตะ เหรจะสำคัญความข้อนั้น
เป็น אילน เขาจะพึงสนใจฟังบุรุษนั้น เยี่ยวโลตัสดับ ตั้งจิตรับรู้ คบบุรุษนั้น
และถึงความไฟใจกับบุรุษนั้นบ้าง ใหม่หนอ ฯ

ส. แนนอน พระพุทธเจ้าฯ

พ. ดุกรสุนักขัตตะ ฉันนั้นเหมือนกันแล ข้อที่ปริสบุคคลบางคนใน
โลกนี้ พึงเป็นผู้น้อมใจไปในโลกามิส นั่นเป็นฐานะที่มีได้แล บุริสบุคคลผู้น้อม
ใจไปในโลกามิส ถัณดแต่เรื่องที่หมายแก่โลกามิสเท่านั้น ย้อมตรีก ย้อมตรอง
ธรรมอันควรแก่โลกามิส คบแต่คนชนิดเดียวกัน และถึงความไฟใจกับคนเช่นนั้น
แต่เมื่อมีครพุดเรื่องเกี่ยวกับอาเนกขสมานบัติ ย้อมไม่สนใจฟัง ไม่เขย่าโลตัสดับ
ไม่ตั้งจิตรับรู้ ไม่คบคนชนิดนั้น และไม่ถึงความไฟใจกับคนชนิดนั้น บุคคลที่
เป็นอย่างนี้นั้น พึงทราบเด็ดขาด เป็นปริสบุคคลผู้น้อมใจไปในโลกามิส ฯ

[๗๒] ดุกรสุนักขัตตะ ข้อที่ปริสบุคคลบางคนในโลกนี้ พึงเป็นผู้น้อม
ใจไปในอาเนกขสมานบัติ นั่นเป็นฐานะที่มีได้แล ปริสบุคคลผู้น้อมใจไปใน
อาเนกขสมานบัติ ถัณดแต่เรื่องที่หมายแก่อาเนกขสมานบัติเท่านั้น ย้อมตรีก ย้อม
ตรองธรรมอันควรแก่อาเนกขสมานบัติ คบแต่คนชนิดเดียวกัน และถึงความไฟใจ
กับคนเช่นนั้น แต่เมื่อมีครพุดเรื่องเกี่ยวกับโลกามิส ย้อมไม่สนใจฟัง ไม่เขย่า
โลตัสดับ ไม่ตั้งจิตรับรู้ ไม่คบคนชนิดนั้น และไม่ถึงความไฟใจกับคนชนิดนั้น
เปรียบเหมือนใบไม้เหลือง หลุดจากข้าวแล้ว ไม่อาจเป็นของเชียวสดได้ ฉันได
ดุกรสุนักขัตตะ ฉันนั้นเหมือนกันแล เมื่อความเกี่ยวข้องในโลกามิสของปริส-
* บุคคลผู้น้อมใจไปในอาเนกขสมานบัติหลุดไปแล้ว บุคคลที่เป็นอย่างนี้นั้น พึงทราบ
เด็ดขาด เป็นปริสบุคคลผู้น้อมใจไปในอาเนกขสมานบัติ พระรากแล้วจากความเกี่ยว-

* ข้องในโลกามิส ฯ

[๗๓] ดุกรสุนักขัตตะ ข้อที่ปริสบุคคลบางคนในโลกนี้ พึงเป็นผู้น้อม
ใจไปในอาเกัญจัญญาตนะสมานบัติ นั่นเป็นฐานะที่มีได้แล ปริสบุคคลผู้น้อมใจไป
ในอาเกัญจัญญาตนะสมานบัติ ถัณดแต่เรื่องที่หมายแก่อาเกัญจัญญาตนะสมานบัติ
เท่านั้น ย้อมตรีก ย้อมตรอง ธรรมอันควรแก่อาเกัญจัญญาตนะสมานบัติ คบแต่คน
ชนิดเดียวกัน และถึงความไฟใจกับคนเช่นนั้น แต่เมื่อมีครพุดเรื่องเกี่ยวกับ
อาเนกขสมานบัติ ย้อมไม่สนใจฟัง ไม่เขย่าโลตัสดับ ไม่ตั้งจิตรับรู้ ไม่คบคน
ชนิดนั้น และไม่ถึงความไฟใจกับคนชนิดนั้น เปรียบเหมือนศิลาภ้อน แตกออก
เป็น ๒ ชิ้นแล้ว ย่อเมเป็นของเชือมกันให้สนิทไม่ได้ ฉันได ดุกรสุนักขัตตะ
ฉันนั้นเหมือนกันแล เมื่อความเกี่ยวข้องในอาเนกขสมานบัติของปริสบุคคลผู้น้อม
ใจไปในอาเกัญจัญญาตนะสมานบัติแตกไปแล้ว บุคคลที่เป็นอย่างนี้นั้น พึงทราบ
เด็ดขาด เป็นปริสบุคคลผู้น้อมใจไปในอาเกัญจัญญาตนะสมานบัติ พระรากแล้วจากความ
เกี่ยวข้องในอาเนกขสมานบัติ ฯ

[๗๔] ดุกรสุนักขัตตะ ข้อที่ปริสบุคคลบางคนในโลกนี้ พึงเป็นผู้น้อม
ใจไปในแนวสัญญาณสัญญาตนะสมานบัติ นั่นเป็นฐานะที่มีได้แล ปริสบุคคลผู้
น้อมใจไปในแนวสัญญาณสัญญาตนะสมานบัติ ถัณดแต่เรื่องที่หมายแก่แนวสัญญา-
* นาสัญญาตนะสมานบัติ ย้อมตรีก ย้อมตรอง ธรรมอันควรแก่แนวสัญญาณสัญญา-
* ยตนะสมานบัติ คบแต่คนเช่นเดียวกัน และถึงความไฟใจกับคนเช่นนั้น แต่เมื่อมีคร
พุดถึงเรื่องเกี่ยวกับอาเกัญจัญญาตนะสมานบัติ ย้อมไม่สนใจฟัง ไม่เขย่าโลตัสดับ
ไม่ตั้งจิตรับรู้ ไม่คบคนชนิดนั้น และไม่ถึงความไฟใจกับคนชนิดนั้น เปรียบ
เหมือนคนบริโภคโภชนะที่ถูกใจอิมหน่าแล้ว พึงทิ้งเสีย ดุกรสุนักขัตตะ เหรจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นใจน เขาจะพึงมีความประราณนาในภัตตันบ้าง ใหม่หนอ ฯ

ส. ข้อนี้ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าฯ

พ. นั้นพระเครุๆ

ส. เพราะว่าภัตตัน ตนเองรู้สึกว่า เป็นของปฏิกูลเสียแล้ว ฯ

พ. ดุกรสุนักขัตตะ ฉันนั้นเหมือนกันแล เมื่อความเกี่ยวข้องในอาเกัญ-

* จัญญาตนะสมานบัติ อันปริสบุคคลผู้น้อมใจไปในแนวสัญญาณสัญญาตนะสมานบัติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณินิกาย อุปริปัณณาสก
คำยได้แล้ว บุคคลที่เป็นอย่างนี้นั่น พึงทราบเกิดว่า เป็นปริสบุคคลผู้น้อมใจไป
ในแนวสัญญาสัญญาตตนสมานบัติ พรากแล้วจากความเกี่ยวข้องในอภิญญา-

*ญาณสมานบัติ ฯ

[๗๕] ดุกรสุนักขัตตะ ข้อที่ปริสบุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้น้อมใจ
ไปในนิพพานโดยชอบ นั่นเป็นฐานะที่มีได้แล้ว ปริสบุคคลผู้น้อมใจไปในนิพพาน
โดยชอบ ณ นัดแต่เรื่องที่หมายแก่นิพพานโดยชอบเท่านั้น ย่อมตรึก ย่อมตรอง
ธรรมอันควรแก่นิพพานโดยชอบ คนแต่คนเช่นเดียวกัน และถึงความไฟใจกับ
คนเช่นนั้น แต่มือไม่ได้ครุดถึงเรื่องเกี่ยวกับแนวสัญญาสัญญาตตนสมานบัติ ย่อม
ไม่สนใจฟัง ไม่เขย่งโสดดับ ไม่ตั้งจิตรับรู้ ไม่คบคนชนิดนั้นและไม่ถึงความ
ไฟใจกับคนชนิดนั้น เปรียบเหมือนเตาลายอดด้านในอ่างของงานได้อีก ฉันได
ดุกรสุนักขัตตะ ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว เมื่อความเกี่ยวข้องในแนวสัญญาสัญญา-

*ยตนสมานบัติ อันปริสบุคคลผู้น้อมใจไปในนิพพานโดยชอบตัดขาดแล้ว ถอนราก
ขึ้นแล้ว ไม่มีเหตุตั้งอยู่ได้ดังต้นตาล ถึงความเป็นไปไม่ได้แล้ว มีความไม่เกิด
ต่อไปเป็นธรรมชาติ บุคคลที่เป็นอย่างนี้นั่น พึงทราบเกิดว่าเป็นปริสบุคคลผู้น้อมใจ
ไปในนิพพานโดยชอบ พรากแล้วจากความเกี่ยวข้องในแนวสัญญาสัญญา-

*ยตนสมานบัติ ฯ

[๗๖] ดุกรสุนักขัตตะ ข้อที่กิขบุนหูรูปในธรรมวินัยนี้ พึงมีความดำริ
อย่างนี้ว่า พระสมณะตรัสรุกครศือตัณหาไว้แล้ว โทษอันเป็นพิษคืออวิชชา ย่อม
ของงานได้ด้วยฉันทาระและพยายาม เราจะลุกครศือตัณหานั้น ได้แล้ว กำจัด
โทษอันเป็นพิษคืออวิชชาได้แล้ว จึงเป็นผู้มีใจน้อมใจไปในนิพพานโดยชอบ นั่น
เป็นฐานะที่มีได้แล้ว ลิงที่เป็นผลเบื้องต้นพึ่งได้อย่างนี้ คือ เรื่องประกอบเนื่องๆ
ซึ่งอาจมรณอันไม่เป็นที่สบายของใจอันน้อมใจไปในนิพพานโดยชอบ ได้แก่ประกอบ
เนื่องๆ ซึ่งที่ส่วนจะคืออรุปอันไม่เป็นที่สบายด้วยจักษุ ประกอบเนื่องๆ ซึ่งเสียง
อันไม่เป็นที่สบายด้วยโสต ประกอบเนื่องๆ ซึ่งกลิ่นอันไม่เป็นที่สบายด้วยชานะ
ประกอบเนื่องๆ ซึ่งรสอันไม่เป็นที่สบายด้วยชีวิชา ประกอบเนื่องๆ ซึ่งโภภูตพะ
อันไม่เป็นที่สบายด้วยกาย ประกอบเนื่องๆ ซึ่งธรรมารมณอันไม่เป็นที่สบายด้วย
มโน เมื่อเรื่องประกอบเนื่องๆ ซึ่งที่ส่วนจะคืออรุปอันไม่เป็นที่สบายด้วยจักษุ ซึ่ง
เสียงอันไม่เป็นที่สบายด้วยโสต ซึ่งกลิ่นอันไม่เป็นที่สบายด้วยชานะ ซึ่งรสอันไม่
เป็นที่สบายด้วยชีวิชา ซึ่งโภภูตพะอันไม่เป็นที่สบายด้วยกาย ซึ่งธรรมารมณอัน
ไม่เป็นที่สบายด้วยมโนแล้ว ราคะพึงตามกำจัดจิต เรื่องเมจิตถุกราคะตามกำจัด
แล้ว พึงเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตาย เปรียบเหมือนบุรุษถูกลุกครศที่มีอาพิษ
อาบ ไว้อย่างหนาแน่น ภารติสาโลหิตของเข้าให้หน่อผ่าตัดรักษา หมอย
ผ่าตัดใช้คาดร้าหัวแหลมปากแผลของเข้า ครั้นแล้วใช้เครื่องตรวจค้นหัลลุกครศ แล้ว
ถอนลุกครศออก กำจัดโทษคือพิษที่ยังมีเชื้อเหลือติดอยู่ จนรู้ว่าไม่มีเชื้อเหลือติด
อยู่ จึงบอกอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจำเริญ เราก่อนลุกครศให้ท่านเสร็จแล้ว โทษ
คือพิษเรเก็กกำจัดจนไม่มีเชื้อเหลือติดอยู่แล้ว ท่านหมดอันตราย และพึงบริโภค^{๒๔}
โภชนะที่สบายได้ เมื่อท่านจะบริโภคโภชนะที่แสง ก็อย่าให้แพลงต้องกำราเริบ
และท่านต้องจะแพลงทุกเวลา ทำยาสมานปากแผลทุกเวลา เมื่อท่านจะแพลงทุก
เวลา ทำยาสมานปากแผลทุกเวลา อย่าให้น้ำเหลืองและเลือดรัดปากแผลได้
และท่านอย่าเที่ยวตากลมตามตากแผล ไปเนื่องๆ เมื่อท่านเที่ยวตากลม ตากแผลไป
เนื่องๆ แล้วก็อย่าให้ละของและของโลโครากติดตามทำลายปากแผลได้ ดุกรพ
มหาจำเริญ ท่านต้องคงอยู่กับตากแผลอยู่จนกว่าแพลงจะประสานกัน บรรจบเนื้อความ
คิดอย่างนี้ว่า หมอกตอนลุกครศให้เราเสร็จแล้ว โทษคือพิษหมอกคิดกำจัดจนไม่มีเชื้อ^{๒๕}
เหลือติดอยู่แล้ว เราหมดอันตราย เข้าจึงบริโภคโภชนะที่แสง เมื่อบริโภคโภชนะ
ที่แสงอยู่ แพลงก็หายเริบ และไม่จะแพลงทุกเวลา ไม่ทำยาสมานปากแผลทุก
เวลา เมื่อเข้าไม่จะแพลงทุกเวลา ไม่ทำยาสมานปากแผลทุกเวลา น้ำเหลือง
และเลือดรัดปากแผล และเข้าเที่ยวตากลม ตากแผล ไปเนื่องๆ เมื่อเข้าเที่ยว
ตากลม ตากแผล ไปเนื่องๆ แล้ว ปล่อยให้ละของและของโลโครากติดตาม
ทำลายปากแผลได้ ไม่คงอยู่กับตากแผลอยู่ จนแพลงประสานกันไม่ได้ เพราะ
เข้าทำลิงที่แสงนี้แล แพลงจึงถึงความบวม ได้ด้วยเหตุ ๒ ประการคือ ไม่
กำจัดของไม่สะอาดและใหญ่คือพิษอันยังมีเชื้อเหลือติดอยู่ เขามีแพลงถึงความ
บวมแล้ว พึงเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตายได้ ฉันได ดุกรสุนักขัตตะ ฉัน
นั้นเหมือนกันแล ข้อที่กิขบุนหูรูปในธรรมวินัยนี้ พึงมีความดำริอย่างนี้ว่า
พระสมณะตรัสรุกครศือตัณหาไว้แล โทษอันเป็นพิษคืออวิชชา ย่อมของงานได
ด้วยฉันทาระและพยายาม เราจะลุกครศือตัณหานั้น ได้แล้ว กำจัดโทษ
อันเป็นพิษคืออวิชชา ได้แล้ว จึงเป็นผู้มีใจน้อมใจไปในนิพพานโดยชอบ นั่นเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตัตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ฐานะที่มีได้ สิ่งที่เป็นผลเบื้องต้นพึงมีได้อย่างนี้ คือ เอօประกอบเนื่องฯ ซึ่ง
อารมณ์อันไม่เป็นที่สบายนของใจอันน้อมไปในนิพพานโดยชอบ ได้แก่ประกอบ
เนื่องฯ ซึ่งทั้สณะคือรูปอันไม่เป็นที่สบายนด้วยจักษุ ประกอบเนื่องฯ ซึ่งเสียง
อันไม่เป็นที่สบายนด้วยโสต ประกอบเนื่องฯ ซึ่งกลิ่นอันไม่เป็นที่สบายนด้วยชนา
ประกอบเนื่องฯ ซึ่งรสอันไม่เป็นที่สบายนด้วยชิ瓦หา ประกอบเนื่องฯ ซึ่ง
โภภรรุพะอันไม่เป็นที่สบายนด้วยกาย ประกอบเนื่องฯ ซึ่งธรรมารมณ์อันไม่
เป็นที่สบายนด้วยมโน เมื่อเรอประกอบเนื่องฯ ซึ่งทั้สณะ คือ รูปอันไม่เป็น
สบายนด้วยจักษุ ซึ่งเสียงอันไม่เป็นที่สบายนด้วยโสต ซึ่งกลิ่นอันไม่เป็นที่สบายน
ด้วยชนา ซึ่งรสอันไม่เป็นที่สบายนด้วยชิ瓦หา ซึ่งโภภรรุพะอันไม่เป็นที่สบายน
ด้วยกาย ซึ่งธรรมารมณ์อันไม่เป็นที่สบายนด้วยมโนแล้ว ราคะพึงตามกำจัดจิต
เรอเมจิตถุกราศาสตร์ตามกำจัดแล้ว พึงเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตาย

ดุกรสันกขัตตะ ก็ความตายนี้ในวินัยของพระอริยะ ได้แก่ลักษณะที่กิจ
บวกคืนลิกขยาแล้วเรียนมาเพื่อหินเพ็ค ส่วนทุกข์ปางตายนี้ ได้แก่ลักษณะที่กิจ
ต้องอาบดินมานะอันข้อใดข้อหนึ่งฯ

[๗๗] ดุกรสันกขัตตะ ข้อที่กิจบุน্ধบูรปีนธรรมวินัยนี้ พึงมีความด้วย
อย่างนี้ว่า พระสมณะตัวลูกครศ็อตตัณหาไว้แล โภอันเป็นพิษคืออวิชชา ย่อม
งอกงามได้ด้วยฉันทราระและพยาบาท เรายลูกครศ็อตตัณหานั้นได้แล้ว กำจัดโภ
อันเป็นพิษคืออวิชชาได้แล้ว จึงเป็นผู้มีใจอันไม่เป็นนิพพานโดยชอบ นั้นเป็น
ฐานะที่มีได้แล เมื่อใจอันน้อมไปในนิพพานโดยชอบนั้นแล เอօไม่ประกอบเนื่องฯ
ซึ่งอารมณ์อันไม่เป็นที่สบายนของใจอันน้อมไปในนิพพานโดยชอบแล้ว ได้แก่ไม่
ประกอบเนื่องฯ ซึ่งทั้สณะคือรูปอันไม่เป็นที่สบายนด้วยจักษุ ไม่ประกอบเนื่องฯ
ซึ่งเสียงอันไม่เป็นที่สบายนด้วยโสต ไม่ประกอบเนื่องฯ ซึ่งกลิ่นอันไม่เป็นที่สบายน
ด้วยชนา ไม่ประกอบเนื่องฯ ซึ่งรสอันไม่เป็นที่สบายนด้วยชิ瓦หา ไม่ประกอบ
เนื่องฯ ซึ่งโภภรรุพะอันไม่เป็นที่สบายนด้วยกาย ไม่ประกอบเนื่องฯ ซึ่งธรรม-

* ร่องอันไม่เป็นที่สบายนด้วยมโน เมื่อเอօไม่ประกอบเนื่องฯ ซึ่งทั้สณะคือรูปอัน
ไม่เป็นที่สบายนด้วยจักษุ ซึ่งเสียงอันไม่เป็นที่สบายนด้วยโสต ซึ่งกลิ่นอันไม่เป็นที่
สบายนด้วยชนา ซึ่งรสอันไม่เป็นที่สบายนด้วยชิ瓦หา ซึ่งโภภรรุพะอันไม่เป็นที่
สบายนด้วยกาย ซึ่งธรรมารมณ์อันไม่เป็นที่สบายนด้วยมโน ราคะก็ไม่ตามกำจัดจิต
เรอเมจิต ไม่ถุกราศาสตร์ตามกำจัดแล้ว ไม่พึงเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตาย เปรียบ
เหมือนบุรุษถุกลูกครศ์มีพิษอาบไว้อย่างหนาแล้ว มีตร อำนาจ ญาติสาโลหิต
ของเขากให้หมดผ่าตัดรักษา หมอดผ่าตัดใช้ศัตราชำแหงปากแหลกของเขากรั้นแล้ว
ใช้เครื่องตรวจค้นหาลูกครศ แล้วถอนลูกครศออก กำจัดโภคคือพิษที่ยังมีเชือเหลือ
ติดอยู่ จนรู้ว่าไม่มีเชือเหลืออยู่ จึงบอกอย่างนี้ว่า ดุกรพอมหาจำเริญ เราถอน
ลูกครศให้ท่านเสร็จแล้ว โภคคือพิษแรกก็กำจัดจนไม่มีเชือเหลือติดอยู่แล้ว ท่าน
หมอดอันตราย และพึงบริโภคโภชนะที่สบายนได้ เมื่อท่านจะบริโภคโภชนะที่แสลง
ก็อย่าให้แพลงต้องการเริบ และท่านต้องชะแพลงทุกเวลา ทายาสมานปากแพลงทุก
เวลา เมื่อท่านชะแพลงทุกเวลา ทายาสมานปากแพลงทุกเวลา อย่าให้น้ำเหลือง
และเลือดรัดปากแพลงได้ และท่านอย่าเที่ยวตากลมตากแಡดไปเนื่องฯ เมื่อท่าน
เที่ยวตากลมตากแಡไปเนื่องฯ แล้ว ก็อย่าให้ละอองและของโสโครกติดตาม
ทำลายปากแพลงได้ ดุกรพอมหาจำเริญ ท่านต้องคงอยรักษาแพลงอยู่จนกว่าแพลงจะ
ประสานกัน บุรุษนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า หมอดถอนลูกครศให้เราเสร็จแล้ว โภ
คือพิษหมอก็กำจัดจนไม่มีเชือเหลือติดอยู่แล้ว เราหมอดอันตราย เขาจึงบริโภค^ก
โภชนะที่สบายน เมื่อบริโภคโภชนะที่สบายนอย แพลงก็ไม่กำเริบ และชะแพลงทุกเวลา
ทายาสมานปากแพลงทุกเวลา เมื่อเข้าชะแพลงทุกเวลา ทายาสมานปากแพลงทุกเวลา
น้ำเหลืองและเลือดก็ไม่รัดปากแพลง และเขามิเที่ยวตากลมตากแಡดไปเนื่องฯ เมื่อ
เขามิเที่ยวตากลมตากแಡดไปเนื่องฯ จะอะจะและของโสโครกก็ไม่ติดตามทำลาย
ปากแพลง เขายกอยรักษาแพลงอยู่ จนแพลงหายประسانกัน เพราะเขากำลังที่สบายน
น้ำเหลืองและเลือดก็ไม่รัดปากแพลง และเขามิเที่ยวตากลมตากแಡดไปเนื่องฯ เมื่อ
เขามิเที่ยวตากลมตากแಡดไปเนื่องฯ จะอะจะและของโสโครกก็ไม่ติดตามทำลาย
ปากแพลง เขายกอยรักษาแพลงอยู่ จนแพลงหาย ผิวหนังสนิทแล้ว จึงไม่พึงเข้าถึง
ความตาย หรือทุกข์ปางตาย ฉันได ดุกรสันกขัตตะ ฉันนั้นเหมือนกันแล ข้อที่
กิจบุน្តบูรปีนธรรมวินัยนี้ พึงมีความด้วยอย่างนี้ว่า พระสมณะตัวลูกครศ็อตตัณหา
ไว้แล โภอันเป็นพิษคืออวิชชา ย่อมงอกงามได้ด้วยฉันทราระและพยาบาท เราย
ลูกครศ็อตตัณหาได้แล้ว กำจัดโภคเป็นพิษคืออวิชชาได้แล้ว จึงเป็นผู้มีใจ
น้อมไปในนิพพานโดยชอบ นั้นเป็นฐานะที่มีได เมื่อใจน้อมไปในนิพพานโดยชอบ
อยู่นั้นแล เอօไม่ประกอบเนื่องฯ ซึ่งอารมณ์อันไม่เป็นที่สบายนของใจอันน้อมไป
ในนิพพานโดยชอบแล้ว ได้แก่ ไม่ประกอบเนื่องฯ ซึ่งทั้สณะคือรูปอันไม่เป็นที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สนาบด้วยจักนุ ไม่ประกอบเนื่องๆ ซึ่งเสียงอันไม่เป็นที่สนาบด้วยโสต ไม่ประกอบ
เนื่องๆ ซึ่งกลืนอันไม่เป็นที่สนาบด้วยชานะ ไม่ประกอบเนื่องๆ ซึ่งรลัณไม่เป็น
ที่สนาบด้วยชีวaha ไม่ประกอบเนื่องๆ ซึ่งโพธิรัพะอันไม่เป็นที่สนาบด้วยกาay ไม่
ประกอบเนื่องๆ ซึ่งธรรมารามณอันไม่เป็นที่สนาบด้วยชานะ ในเมื่อเรื่องไม่ประกอบ
เนื่องๆ ซึ่งหัสสนะคือรูปอันไม่เป็นที่สนาบด้วยจักนุ ซึ่งเสียงอันไม่เป็นที่สนาบ
ด้วยโสต ซึ่งกลืนอันไม่เป็นที่สนาบด้วยชานะ ซึ่งรลัณไม่เป็นที่สนาบด้วยชีวaha
ซึ่งโพธิรัพะอันไม่เป็นที่สนาบด้วยกาay ซึ่งธรรมารามณอันไม่เป็นที่สนาบด้วยชานะ ใน
แล้ว ระcale ก็ไม่ตามกำจัดจิต เอ้อมจิต ไม่ถูกราคะตามกำจัดแล้ว ไม่พึงเข้าถึง
ความตาย หรือทุกข์ปางตาย

ดุกรสุนักขัตตะ เราย่อปมาเปรียบเทียบดังนี้ เพื่อให้รู้เนื้อความ เนื้อความ
ในอุปมาเน คำว่าແລດ เป็นชื่อของอายตนะภัยใน ๖ โทยคือพิษ เป็นชื่อของ
อวิชา ลูกคร เป็นชื่อของต้นเหา เครื่องตราจเป็นชื่อของสติ คานtra เป็นชื่อของ
ปัญญาของพระอวิชัย หมօผ่าตัดเป็นชื่อของตຄาตผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้องโดย
ชอนแล้ว ดุกรสุนักขัตตะ ข้อที่กิกษุนั้นทำความสำรวมในอายตนะอันที่เป็น
กระบวนการ อย่าง รู้ดังนี้ว่า อบปิรีเป็นรากระหว่างทุกข์ จึงเป็นผู้ปราศจากอุปชิ
พันวิเศษแล้วในธรรมเป็นที่สันอุปชิ จักน้อมกายหรือปล่อยจิตไปในอุปชิ นั้นไม่
ใช้ฐานะที่มีได้ เปรียบเหมือนภาษาชนะมีนาดีเมตตาเมปีม ถึงพร้อมด้วยสิ่งด้วยกัน
ด้วยรย แต่รคนด้วยยาพิษ เมื่อบรุษผู้รักษาชีวิต ยังไม่อยากตาย ประทานสุข
เกลียดทุกข์ พึงมาถึงเข้า ดุกรสุนักขัตตะ เอօสำคัญความข้อนี้เป็นใจน บุรุษ
นั้นจะพึงดื่มน้ำที่เต้มเปี่ยมภาษะนั้น ทั้งๆ ที่รู้ว่า ดีมแล้วจะเข้าถึงความตาย
หรือทุกข์ปางตาย บ้าง ใหม่หนอ ฯ

สุ. ข้อนี้hamiได้เลย พระพุทธเจ้าฯ

[๗๙] พ. ดุกรสุนักขัตตะ ฉันนั้นเหมือนกันแล ข้อที่กิกษุนั้นทำความ
สำรวมในอายตนะอันเป็นที่กระบวนการ อย่าง รู้ดังนี้ว่า อบปิรีเป็นรากระหว่างทุกข์ จึง
เป็นผู้ปราศจากอุปชิ พันวิเศษแล้วในธรรมเป็นที่สันอุปชิ จักน้อมกายหรือปล่อย
จิตไปในอุปชิ นั้นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ ดุกรสุนักขัตตะ เปรียบเหมือนุพิษ มีพิษ
ร้ายแรง เมื่อบรุษผู้รักษาชีวิต ยังไม่อยากตาย ประทานสุข เกลียดทุกข์ พึงมา
ถึงเข้า ดุกรสุนักขัตตะ เอօสำคัญความข้อนี้เป็นใจน บุรุษนั้นจะพึงยืนเมื่อหรือ
หัวแม่มือให้แก่พิษ ที่มีพิษร้ายแรงนั้น ทั้งๆ ที่รู้ว่า ถูกนกัดแล้ว จะเข้าถึง
ความตาย หรือทุกข์ปางตาย บ้าง ใหม่หนอ ฯ

สุ. ข้อนี้hamiได้เลย พระพุทธเจ้าฯ

[๘๐] พ. ดุกรสุนักขัตตะ ฉันนั้นเหมือนกันแล ข้อที่กิกษุนั้นทำ
ความสำรวมในอายตนะเป็นที่กระบวนการ อย่าง รู้ดังนี้ว่า อุปชิเป็นรากระหว่างทุกข์
จึงเป็นผู้ปราศจากอุปชิ พันวิเศษแล้วในธรรมเป็นที่สันอุปชิ จักน้อมกายหรือ
ปล่อยจิตไปในอุปชิ นั้นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษีต้นนี้แล้ว พระสุนักขัตตะลิจวบุตรชื่นชม
ยินดีพระภาษีตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ สุนักขัตตะสูตร ที่ ๕

๖. อาเนกุชลปปายสูตร (๑๐๑)

[๘๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่นิคมชื่อก้มมาสธรรม ของชาวกรุ
ในเควันกรุ สมัยหนึ่นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรกิกษ
ทั้งหลาย กิกษุเหล่านั้นทูลรับพระคำรับสั่งแล้ว ฯ

[๘๑] พระมีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิกษทั้งหลาย กามไม่เที่ยง เป็น
ของว่างเปล่า เลื่อนหายไปเป็นธรรมดา ลักษณะของกามดังนี้ ได้ทำความล่องลง
เป็นที่บ่นถึงของคนพลา กามทั้งที่มีในกพนี้ ทั้งที่มีในกพหน้า และกามสัญญา
ทั้งที่มีในกพนี้ ทั้งที่มีในกพหน้า ทั้ง ๒ อย่างนี้ เป็นบ่วงแห่งมาร เป็น adenแห่ง
มาร เป็นเหมือนแห่งมาร เป็นที่หากินของมาร ในกามนี้ ย้อมเมือกคลามกเหล่านี้
เกิดที่ใจคือ อภิชานาบั้ง พยานบทบั้ง สารัมภะบั้ง เป็นไป กามนั้นเอง ย้อม
เกิดเพื่อเป็นอันตรายแก่อริยสាឍกผู้ตามศึกษาอยู่ในธรรมวินัยนี้ ฯ

[๘๒] ดุกรกิกษทั้งหลาย อริยสាឍกบ่อมพิจารณาเห็นในเรื่องกามนั้น
ดังนี้ว่า กามทั้งที่มีในกพนี้ ทั้งที่มีในกพหน้า และกามสัญญาทั้งที่มีในกพนี้ ทั้ง
ที่มีในกพหน้า ทั้ง ๒ อย่างนี้ เป็นบ่วงแห่งมาร เป็น adenแห่งมาร เป็นเหมือน
แห่งมาร เป็นที่หากินของมาร ในกามนี้ ย้อมเมือกคลามกเหล่านี้เกิดที่ใจ
คือ อภิชานาบั้ง พยานบทบั้ง สารัมภะบั้ง เป็นไป กามนั้นเอง ย้อมเกิดเพื่อ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สตัตตันตปิฎกที่ ๖ มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก
เป็นอันตรายแก่อริยสาวกผู้ตามศึกษาอยู่ในธรรมวินัยนี้ ไวนหนอ เเรพึงมี
จิตเป็นมหัคคะตะอย่างไฟบุลย์ อธิษฐานใจครอบโลกอยู่ เพราะเมื่อเรามีจิตเป็น
มหัคคะตะอย่างไฟบุลย์ อธิษฐานใจครอบโลกอยู่ อกุศلامากเกิดที่ใจ ได้แก่
อกิจภานบ้าง พยาบหน้า สาวัตถะบ้าง นั่นจัก ไฟมี เพราะละอกุศลเหล่านั้นได
จิตของเราที่ไม่เล็กน้อยนั้นแหละ จักลายเป็นจิตทางประมานมิได อันเรารอบ
ดีแล้ว เมื่ออริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้วอย่างนี้ เป็นผู้มากด้วยปฏิปทาหนึ่นอยู่ จิตยอม
ผ่องใส่ในอ่ายตนะ เมื่อมีความผ่องใส ก็จะเข้าถึงอาเนกุชลมาบัต หรือจะน้อมใจ
ไปในปัญญาได้ ในปัจจับน เมื่อตายไป ข้อที่วิญญาณอันจะเป็นไปในกพนนๆ
พึงเป็นวิญญาณเข้าถึงสภาพหากความหวั่นไหวมิได นั่นเป็นฐานะที่มิได ดุกรกิษ
ทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ปฏิปทามีਆเนกุชลมาบัตเป็นที่สบายนั้นที่ ๑ ฯ

[๔๓] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อริยสาวกพิจารณาเห็น
ดังนี้ขึ้นการทั้งที่มิในกพน ทั้งที่มิในกพหน้า และการลัษณญาทั้งที่มิในกพน ทั้งที่
มิในกพหน้า ซึ่งรูปบางชนิดและรูปทั้งหมด คือ มหาภูต ๔ และรูปอาทิตย์มหาภูต
ทั้ง ๔ เมื่ออริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้วอย่างนี้ ด้วยประการนี้ เป็นผู้มากด้วยปฏิปทา
หนึ่นอยู่ จิตยอมผ่องใส่ในอ่ายตนะ เมื่อมีความผ่องใส ก็จะเข้าถึงอาเนกุชลมาบัต
หรือจะน้อมใจ ไปในปัญญาได้ในปัจจับน เมื่อตายไป ข้อที่วิญญาณอันจะเป็นไป
ในกพนนๆ พึงเป็นวิญญาณเข้าถึงสภาพหากความหวั่นไหวมิได นั่นเป็นฐานะที่
มิได ดุกรกิษทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ปฏิปทามีਆเนกุชลมาบัตเป็นที่สบายนั้น
ที่ ๒ ฯ

[๔๔] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อริยสาวกย่อมพิจารณา
เห็นดังนี้ว่า การทั้งที่มิในกพน ทั้งที่มิในกพหน้า และการลัษณญาทั้งที่มิในกพน
ทั้งที่มิในกพหน้า รูปทั้งที่มิในกพน ทั้งที่มิในกพหน้า และรูปลัษณญาทั้งที่มิในกพน
ทั้งที่มิในกพหน้า ทั้ง ๒ อย่างนี้ เป็นของไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นไม่ควร
ยินดี ไม่ควรบ่นถึง ไม่ควรติดใจ เมื่ออริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้วอย่างนี้ เป็นผู้
มากด้วยปฏิปทาหนึ่นอยู่ จิตยอมผ่องใส่ในอ่ายตนะ เมื่อมีความผ่องใส ก็จะเข้าถึง
อาเนกุชลมาบัต หรือจะน้อมใจ ไปในปัญญาได้ในปัจจับน เมื่อตายไป ข้อที่
วิญญาณอันจะเป็นไปในกพนนๆ พึงเป็นวิญญาณเข้าถึงสภาพหากความหวั่นไหว
มิได นั่นเป็นฐานะที่มิได ดุกรกิษทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ปฏิปทามีਆเนกุชลมาบัต
เป็นที่สบายนั้นที่ ๓ ฯ

[๔๕] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อริยสาวกย่อมพิจารณา
เห็นดังนี้ว่า การทั้งที่มิในกพน ทั้งที่มิในกพหน้า และการลัษณญาทั้งที่มิในกพน
ทั้งที่มิในกพหน้า รูปทั้งที่มิในกพน ทั้งที่มิในกพหน้า และรูปลัษณญาทั้งที่มิในกพน
ทั้งที่มิในกพหน้า และอาเนกุชลลัษณญา สัณญาทั้งหมดนี้ ย้อมดับไม่มีเหลือในที่ใด
ที่นั้นคืออาภิญญาณยາตนะ อันดี ประเสริฐ เมื่ออริยสาวกปฏิบัติแล้วอย่างนี้ เป็นผู้
มากด้วยปฏิปทาหนึ่นอยู่ จิตยอมผ่องใส่ในอ่ายตนะ เมื่อมีความผ่องใส ก็จะเข้าถึง
อาภิญญาณยາตนะ หรือจะน้อมใจ ไปในปัญญาได้ในปัจจับน เมื่อตายไป ข้อที่
วิญญาณอันจะเป็นไปในกพนนๆ พึงเป็นวิญญาณเข้าถึงสภาพหากอาภิญญาณยາตนะ นั่น
เป็นฐานะที่มิได ดุกรกิษทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ปฏิปทามีอาภิญญาณยາตนะ-

* สามบัตเป็นที่สบายนั้นที่ ๑ ฯ

[๔๖] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อริยสาวกอยู่ในปักษ์
อยู่ที่โคนไม้ก็ อยู่ในเรือนว่างก็ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า สิ่งนี้ว่างเปล่าจากตน
หรือจากความเป็นของตน เมื่ออริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้วอย่างนี้ เป็นผู้มากด้วย
ปฏิปทาหนึ่นอยู่ จิตยอมผ่องใส่ในอ่ายตนะ เมื่อมีความผ่องใส ก็จะเข้าถึงอาภิญ-
* จัญญาณยາตนะ หรือจะน้อมใจ ไปในปัญญาได้ในปัจจับน เมื่อตายไป ข้อที่วิญญาณ
อันจะเป็นไปในกพนนๆ พึงเป็นวิญญาณเข้าถึงสภาพอาภิญญาณยາตนะ นั่นเป็น
ฐานะที่มิได ดุกรกิษทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ปฏิปทามีอาภิญญาณยາตนะ
เป็นที่สบายนั้นที่ ๒ ฯ

[๔๗] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อริยสาวกย่อมพิจารณา
เห็นดังนี้ว่า เราไม่มีในที่ไหนๆ สิ่งน้อยหนึ่งของใครๆ หายในเรานั้นไม่ และ
สิ่งน้อยหนึ่งของหากมีในที่ไหนๆ ไม่ ในใครๆ ย่อมไม่มีสิ่งน้อยหนึ่งเลย
เมื่ออริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้วอย่างนี้ เป็นผู้มากด้วยปฏิปทาหนึ่นอยู่ จิตยอมผ่องใส
ในอ่ายตนะ เมื่อมีความผ่องใส ก็จะเข้าถึงสภาพอาภิญญาณยາตนะ หรือจะน้อมใจ
ไปในปัญญาได้ในปัจจับน เมื่อตายไป ข้อที่วิญญาณอันจะเป็นไปในกพนนๆ
พึงเป็นวิญญาณเข้าถึงสภาพอาภิญญาณยາตนะ นั่นเป็นฐานะที่มิได ดุกรกิษทั้งหลาย
นี้เราเรียกว่า ปฏิปทามีอาภิญญาณยາตนะ

[๔๘] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อริยสาวกย่อมพิจารณา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก
เห็นดังนี้ว่า กามทั้งที่มีในกพนี ทั้งที่มีในกพหน้า และกามสัญญา ทั้งที่มีใน
กพนี ทั้งที่มีในกพนี รูปทั้งที่มีในกพนี ทั้งที่มีในกพหน้า และรูปสัญญา
ทั้งที่มีในกพนี ทั้งที่มีในกพหน้า และอาเนญชสัญญา อาทิญจัญญาตนะสัญญา
สัญญาทั้งหมดนี้ ย่อมดับในเมื่อเหลือในที่ใด ที่นั่นถือเป็นสัญญานาสัญญาตนะอันดี
ประณีต เมื่อเริยกลากปฎิบัติแล้วอย่างนี้ เป็นผู้มากด้วยปฏิปทานน้อย จิตย่อง
ผ่องใสในอ่ายตนะ เมื่อมีความผ่องใส ก็จะเข้าถึงเนราสัญญานาสัญญาตนะ หรือ
จะน้อมใจไปในปัญญาได้ในปัจจุบัน เมื่อตายไป ข้อที่วิญญาณอัจฉะเป็นไปใน
กพน์นๆ พึงเป็นวิญญาณเข้าถึงกพน์เนราสัญญานาสัญญาตนะ นั้นเป็นธڑະที่มีได้
ดุกรกิษทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ปฏิปทานเมื่อเนราสัญญานาสัญญาตนะ sama-bati เป็น
ที่สนาบฯ

[๙๙] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระอานනท์ได้ทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติ
แล้วอย่างนี้ ย่อมได้อุเบกษาโดยเฉพาะด้วยคิดว่า สิ่งที่ไม่มีก็ไม่พึงมีแก่เรา และ
จักไม่มีแก่เรา เราจะละลิงที่กำลังมีอยู่ และมีมาแล้วนั้นฯ เสีย ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ภิกษุนั้นพึงปรินิพพานหรือหนอ หรือว่าไม่พึงปรินิพพานฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรอานนท์ ภิกษุบางรูปไปพิรนิพพานในอัตภาพ
นึกมี บางรูปไม่พึงปรินิพพานในอัตภาพนึกมีฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะ ไรมานแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้ภิกษุ
บางรูปปรินิพพานในอัตภาพนึกมี บางรูปไม่พิรนิพพานในอัตภาพนึกมีฯ

[๙๐] พ. ดุกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติแล้วอย่างนี้
ย่อมได้อุเบกษาโดยเฉพาะด้วยคิดว่า สิ่งที่ไม่มีก็ไม่พึงมีแก่เรา และจักไม่มีแก่เรา
เราจะละลิงที่กำลังมีอยู่ และมีมาแล้วนั้นฯ เสีย เเรอญนติ บันถึง ติดใจอุเบกษา^๒
นั้นอยู่ เมื่อเรอญนติ บันถึง ติดใจอุเบกษาเนื่อง วิญญาณย่อมเป็นอันอาทัย
อุเบกษานั้น ยึดมั่นอุเบกษานั้น ดุกรอานนท์ ภิกษุผู้มีความยึดมั่นอยู่ ย่อมปรินิพพาน
ไม่ได้ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนั้นเมื่อเข้าถือเอา จะเข้าถือเอาที่ไหน ฯ

พ. ดุกรอานนท์ ย่อมเข้าถือเอาเนราสัญญานาสัญญาตนะ กพฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอทราบว่า ภิกษุนั้นเมื่อเข้าถือเอา
ซึ่วายอมเข้าถือเอาเด่นอันประเสริฐสุดที่ควรเข้าถือเอาหรือ ฯ

พ. ดุกรอานนท์ ภิกษุนั้นเมื่อเข้าถือเอา ย่อมเข้าถือเอาเด่นอันประเสริฐ
สุดที่ควรเข้าถือเอาได้ ก็เด่นอันประเสริฐสุดที่ควรเข้าถือเอาได้นี้ คือ เนราสัญญา-

*นาสัญญาตนะ ฯ

[๙๑] ดุกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติแล้วอย่างนี้ ย่อม^๓
ได้อุเบกษาโดยเฉพาะด้วยคิดว่า สิ่งที่ไม่มีก็ไม่พึงมีแก่เรา และจักไม่มีแก่เรา
เราจะละลิงที่กำลังมีอยู่ และมีมาแล้วนั้นฯ เสีย เเรอญนติ ไม่บันถึง ไม่ติดใจ
อุเบกษานั้นอยู่ เมื่อเรอญนติ ไม่บันถึง ไม่ติดใจอุเบกษาเนื่อง วิญญาณก็
ไม่เป็นอันอาทัยอุเบกษานั้น และไม่ยึดมั่นอุเบกษานั้น ดุกรอานนท์ ภิกษุผู้ไม่มี
ความยึดมั่น ย่อมปรินิพพานได้ฯ

อา. น่าอัศจรรย์จริง พระพุทธเจ้าข้า ไม่น่าเป็นไปได้ พระพุทธเจ้าข้า
อาทัยเหตุนี้ เป็นอันว่า พระผู้มีพระภาคตรัสรับอคปฎิปทานเครื่องขามพันโอมแก่
พากษาพระองค์แล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วิโมกข์ของพระอวิยะเป็นใจน ฯ

[๙๒] พ. ดุกรอานนท์ อริยสากรณ์ในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้
ซึ่งกามทั้งที่มีในกพนี ทั้งที่มีในกพหน้า และกามสัญญาทั้งที่มีในกพนี ทั้งที่มี
ในกพหน้า ซึ่งรูปทั้งที่มีในกพนี ทั้งที่มีในกพหน้า และรูปสัญญาทั้งที่มีในกพนี
ทั้งที่มีในกพหน้า ซึ่งอาเนญชสัญญา ซึ่งอาทิญจัญญาตนะสัญญา ซึ่งเนราสัญญา-

*นาสัญญาตนะสัญญา ซึ่งสักการะเท่าที่มีอยู่นี้ ซึ่งออมตะ คือความหลุดพ้นแห่งจิต
เพาะไม่ถือมั่น ดุกรอานนท์ ด้วยประการนี้แล เราย่อมแสดงปฏิปทานเมื่ออาเนญชสมานบัติ
เป็นที่สนาบฯแล้ว เราแสดงปฏิปทานเมื่ออาทิญจัญญาตนะสุมานบัติเป็นที่สนาบฯแล้ว เรา
แสดงปฏิปทานเมื่อเนราสัญญานาสัญญาตนะสุมานบัติเป็นที่สนาบฯแล้ว อาทัยเหตุนี้ เป็น
อันเราแสดงปฏิปทานเครื่องขามพันโอม คือวิโมกข์ของพระอวิยะแล้ว ดุกรอานนท์
ก็จัดให้อันเศสสถาผู้แสวงหาระโยชน์กือกุ ผู้นองเคราะห์ อาทัยความอนุเคราะห์
พึงทำแก่สากทั้งหลาย กิจนั้นเราทำแล้วแก่พากເຊື້ອ ดุกรอานนท์ นั้นโคนไม้
นั้นเรือนว่าง เຮອທັງຫຍາຍງພົງລາວ ອຍ່າປະມາດ ອຍ່າໄດ້ເປັນຜູ້ເດືອດຮ້ອນໃນ
ກາຍຫລັງ ນີ້ເປັນຄຳພໍາຮ້າສອນຂອງເຮົາແກ່ພາກເຊື້ອ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ ซึ่งมหันติ
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ฉบับ อาเนกขลัปปายสูตร ที่ ๖

๗. คณกโมคคัลลานสูตร (๑๐๗)

[๙๓] ข้าพเจ้าได้สัมภยาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของมหาลิกาวิสาข มีการ
มารดา ในพระวิหารบุพพาราม เขตพระนครสวัตถี ครั้งนั้นแล้ว พระมหาณูโณจะ
ไม่คัลลานะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วได้ทักทายพระครรษักท์
พระผู้มีพระภาค ครรชนานค่าทักทายพระครรษักท์ให้รำลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่
การส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่
พระโคดมผู้เจริญ ตัวอย่างเช่นปราสาทของมีการมาตราหลังนี้ ย่อมปรากฏมีการ
ศึกษาโดยลำดับ การกระทำโดยลำดับ การปฏิบัติโดยลำดับ คืออะไรทั้งโครงสร้าง
ของบ้านได้ชั้นล่าง แม้พากพารามณ์เหล่านี้ ก็ปรากฏมีการศึกษาโดยลำดับ การ
กระทำโดยลำดับ การปฏิบัติโดยลำดับ คือ ในเรื่องเล่าเรียน แม้พากนักรบ
เหล่านี้ ก็ปรากฏมีการศึกษาโดยลำดับ การกระทำโดยลำดับ การปฏิบัติโดยลำดับ
คือ ในเรื่องใช้อาวาช แม้พากข้าพเจ้าผู้เป็นนักค่านวน มีอาชีพในทางค่านวน
ก็ปรากฏมีการศึกษาโดยลำดับ การกระทำโดยลำดับ การปฏิบัติโดยลำดับ คือ
ในเรื่องนับจำนวน เพาะพากข้าพเจ้าได้ศิษย์แล้ว เริ่มนั่นให้นับอย่างนี้ว่า หนึ่ง
หมวดหนึ่ง ส่อง หมวดสอง สาม หมวดสาม สี่ หมวดสี่ ห้า หมวดห้า
หก หมวดหก เจ็ด หมวดเจ็ด แปด หมวดแปด เก้า หมวดเก้า สิบ
หมวดสิบ ย่อมให้นับไปถึงจำนวนร้อย ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระองค์อาจ
หรือหนอ เพื่อจะบัญญัติการศึกษาโดยลำดับ การกระทำโดยลำดับ การปฏิบัติ
โดยลำดับ ในธรรมวินัยแม่นี้ ให้เหมือนอย่างนั้น ฯ

[๙๔] พระผู้มีพระภาคตั้งสั่ว ดูกรพระมหาณ์ เราอาจบัญญัติการศึกษา
โดยลำดับ การกระทำโดยลำดับ การปฏิบัติโดยลำดับ ในธรรมวินัยนี้ได้ เปรียบ
เหมือนคนฝึกม้าผู้ฉลาด ได้ม้าจากไนยตัวงามแล้ว เริ่มนั่นที่เดียว ให้ทำสิ่งควร
ให้ทำในบังเหียน ต่อไปจึงให้ทำสิ่งที่ควรให้ทำยิ่งๆ ซึ่นไป จนได ดูกรพระมหาณ์
ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว ตถาคต ได้บรรุที่ควรฝึกแล้วเริ่มนั่น ย่อมแนะนำอย่างนี้ว่า
ดูกรกิจชุ มาก็ติด เธอจะเป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยปาริติโมกขสั่งว่า ถึงพร้อมด้วย
อาจารและโกรออยู่ จงเป็นผู้เห็นภัยในไทยเพียงเล็กน้อย สามารถศึกษา
ในสิกขานบททั้งหลายก็ได ฯ

[๙๕] ดูกรพระมหาณ์ ในเมื่อกิจจะเป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยปาริติโมกขสั่งว่า
ถึงพร้อมด้วยอาจารและโกรออยู่ เป็นผู้เห็นภัยในไทยเพียงเล็กน้อย สามารถ
ศึกษาในสิกขานบททั้งหลายแล้ว ตถาคตบ่อมแนะนำเรอให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดูกรกิจชุ
มาก็ติด เธอจะเป็นผู้คัมครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย เธอเห็นรูปด้วยจักษุแล้ว
จงอย่าถือเอาโดยนิมิต อย่าถือเอาโดยอนุพัทธุ์ จงปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรีย์
อันมีการเห็นรูปเป็นเหตุ ซึ่งบุคคลผู้ไม่สำรวมอยู่ พึงถูกอกุศลธรรมอันلامกตือ
อกิจชาและโภน์สครอบงำได้ จงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ก็ติด
ເຮືອໄດຍ່າເສີຍด้วยໂສຕแล้ว . . . ເຮືອດມກລືນด้วยຈານະแล้ว . . . ເຮືອລິ່ມຮສດຕ້ວຍ
ຊີວາຫາแล้ว . . . ເຮືອຖຸຕອງໂພງຫຼັພະດ້ວຍກາຍแล้ว . . . ເຮືອຮ້ຽມາມນົດ້ວຍໃນ
ແລ້ວ ຈงอย่าถือเอาโดยนิมิต อย่าถือเอาโดยอนุพัทธุ์ จงปฏิบัติเพื่อสำรวม
ມນີນທريຍ์อันມีการรู้ธรรมารามณ์เป็นเหตุ ซึ่งบุคคลผู้ไม่สำรวมอยู่ พึงถูกอกุศลธรรม
อันລາມກົດອົກືຈາເລະ โภນ໌ສครอบงำได จงรักษาມນີນທريຍ์ ถึงความสำรวมໃນ
ມນີນທريຍ์ก็ติด ฯ

[๙๖] ดูกรพระมหาณ์ ในเมื่อกิจจะเป็นผู้คัมครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลายได้
ตถาคตบ่อมแนะนำเรอให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดูกรกิจชุ มาก็ติด เธอจะเป็นผู้รู้จักประมาน
ในโภชนา คือ พึงบริโภคอาหาร พิจารณาโดยแบบถายว่า เรายบริโภคມิใช่เพื่อ
จะเล่น มิใช่เพื่อจะมั่วมา ไม่ใช่เพื่อจะประดับ มิใช่เพื่อจะตอบแต่งร่างกายเลย
บริโภคเพียงเพื่อร่างกายดำรงอยู่ เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อบรเทาความลำบาก
เพื่ออนาคตกระพรหมจรมรรย์เท่านั้น ด้วยอุบัตี้นี้ เรายจะป้องกันแนวทางเก่า ไม่ให้
ເວທนาใหม่เกิดขึ้น และความเป็นไปแห่งชีวิต ความไม่มีไทย ความอยู่สูบายน
ຈັກມີແກ່ເຮົາ ฯ

[๙๗] ดูกรพระมหาณ์ ในเมื่อกิจจะเป็นผู้รู้จักประมานในโภชนาได้ ตถาคต
บ่อมแนะนำเรอให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดูกรกิจชุ มาก็ติด เธอจะเป็นผู้ประกอบเนื้องๆ
ซึ่งความเป็นผู้ดื่นอยู่ คือ จงช่วยจิตให้บริสุทธิ์จากอวารณ์เนี่ยธรรม ด้วยการเดิน
จกรรมและการนั่งตลอดวัน จงช่วยจิตให้บริสุทธิ์จากอวารณ์เนี่ยธรรม ด้วยการเดิน
จกรรมและการนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี พึงເຂົາເຫຼັບຂັອນເທົ່າ ມີສຕິຣູສຶກຕ້ວ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณสาสก์
ทำความสำคัญว่า จะลูกขึ้น ไว้ในใจแล้วสำเร็จสิห์ไสยาโดยข้างเบื้องขวาตัดลอด
มัชณิมณามแห่งราตรี งลงกนั้นสำรัจให้บริสุทธิ์จากอาการณีธรรม ด้วยการเดิน
จงกรมและการนั่งตลอดปัจฉิมยามแห่งราตรีเกิด ฯ

[๙๙] ดุกรพราหมณ์ ในเมืองกิกขุเป็นผู้ประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเป็นผู้
ตื่นอยู่ได้ ตถาดต่ายมแหนะเรือให้ยึงขึ้นไปว่า ดุกรกิกขุ มาเกิด เหรองเป็นผู้
ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ คือ ทำความรู้สึกตัวในเวลาทั้งวันและถอยกลับ
ในเวลาแล้วและเหลียวดู ในเวลาอ้างและเหยียดแขน ในเวลาทรงผ้าสังฆภู
นาตรและจิรา ในเวลาฉัน ติ่ม เดียว และลิ่มรส ในเวลาถ่ายออกจากระและ
ปัสสาวะ ในเวลาเดิน ยืน นั่ง นอนหลับ ตื่น พุด และนึงเกิด ฯ

[๙๙] ดุกรพราหมณ์ ในเมืองกิกขุเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะได้
ตถาดต่ายมแหนะเรือให้ยึงขึ้นไปว่า ดุกรกิกขุ มาเกิด เหรองพอใจเสนาสนะ
อันหลังด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชี้ภู ที่แจ้ง และ
ล้อมฟางเกิด กิกขุนั้นเจิงพอใจเสนาสนะอันหลัง คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา
ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชี้ภู ที่แจ้ง และล้อมฟาง เหรอกลับจากบินทบาท
ภายในโลกแล้ว มีใจปราศจากอภิชานอย ยอมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอภิชานได้
ละความชั่วคือพยาบาทแล้ว เป็นผู้เมตตาไม่พยาบาท อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูล
ในสรรษพัตต์และกุตอยู่ ย้อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความชั่วคือพยาบาทได้ ละกีน-

* มีทະแล้ว เป็นผู้เมตตาปฏิปราศจากถินเมทະ มีอาโลกสัญญา มีสติสัมปชัญญะอยู่
ย้อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากถินเมทະได้ ละอุทัยจากการกุจจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟังชาน
เมตตาลงภายในอยู่ ย้อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทัยจากการกุจจะได้ ละวิจิกจลา
แล้ว เป็นผู้ข้ามความลงสัย ไม่มีปัญหาอะไรในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย้อม
ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกจลาได้ ฯ

[๑๐๐] เชือครั้นละนิรណี ๕ ประการ อันเป็นเครื่องทำให้เคร้าหมอง
ทำปัญญาให้ก้อยก่ายลังนี้ได้แล้ว จึงสังจากาณ สังจากอกุศลธรรม เช้า
ปฐมนิเทศ มีวิตก มีวิจาร มีปิติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เช้าทติยဏาน มีความ
ผ่องใสแห่งใจภายใน มีความเป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะลงบวิตกและวิจาร
ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปิติและสุขเกิดแต่สماธิอยู่ เป็นผู้วางแผนเพราะหน่ายปิติ
มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยนามกาย เข้าตติยဏานที่เพราะอุริยะเรียกเรอ
ได้ ว่า ผู้วางแผน มีสติ อยู่เป็นสุขอยู่ เข้าจตุตถะาน อันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะสุข ละทุกข์ และดับโสมนัส โอมนัสก่อนๆ ได้ มีสติบริสุทธิ์
เพราะอุเบกษาอยู่ ดุกรพราหมณ์ ในพากกิกขุที่ยังเป็นเศษ ยังไม่บรรลุ
พระอาทิตย์ตมรมรด ยังปราการนาธรรมที่เกยมจากโดยคำอ่านหารมอันยิ่งกวามได้
อยู่นั้น เรายิ่งคำรำสันเห็นปานะนี้ ส่วนสำหรับกิกขุพากที่เป็นอรหันต์ขົนสาพ
อยู่จนพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระ ได้แล้ว บรรลุ
ประโยชน์ตนแล้ว โดยลำดับ สื้นสัญญาณในภาพแล้ว พนวิเศษแล้วเพราะผู้ช้อน
นั้น ธรรมเหล่านี้ย้อมเป็นไปเพื่อความอยู่สุขในปัจจุบันและเพื่อสติ
สัมปชัญญะ ฯ

[๑๐๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ พราหมณ์ຄณกะ โมคคล-

* ลานะ ได้ทูลพระผู้มีพระภาคด้วยน้ำ สาภากของพระโโคดมผู้เจริญ อันพระโโคดม
ผู้เจริญโววาทสังสอนอยู่อย่างนี้ ย้อมยินดีนิพพานอันมีความสำเร็จล่วงส่วน ทุก
รูปที่เดียวหรือหนึ่ง หรือว่าบ้างพากก์ไม่ยินดี ฯ

พ. ดุกรพราหมณ์ สาภากของเรา อันเราโววาทสังสอนอยู่อย่างนี้ บาง
พากที่ยังส่วนน้อย ยินดีนิพพานอันมีความสำเร็จล่วงส่วน บางพากก์ไม่ยินดี ฯ
ค. ข้าแต่พระโโคดมผู้เจริญ อะ ไรหนอแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ใน
เมื่อนิพพานก็ยังดำรงอยู่ ทางให้ถึงนิพพานก็ยังดำรงอยู่ พระโโคดมผู้เจริญ
ผู้ซักขานก็ยังดำรงอยู่ แต่ก็สาภากของพระโโคดมผู้เจริญ อันพระโโคดมผู้เจริญ
โววาทสังสอนอยู่อย่างนี้ บางพากเพียงส่วนน้อย จึงยินดีนิพพานอันมีความสำเร็จ
ล่วงส่วน บางพากก์ไม่ยินดี ฯ

[๑๐๒] พ. ดุกรพราหมณ์ ถ้าเข่นนั้น เรายังย้อนถามท่านในเรื่องนี้
ท่านชอบใจอย่างไร พึงพยាកရณ์ออย่างนั้น ดุกรพราหมณ์ ท่านจะสำคัญความ
ข้อนั้นเป็นไหน ท่านช้านาญทางไปเมืองราชคฤห์ไม่ใช่หรือ ฯ

ค. แน่นอน พระเจ้าข้า ฯ
พ. ดุกรพราหมณ์ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไหน บุรุษผู้ปรากรณา
จะไปเมืองราชคฤห์ พึงมาในสำนักของท่าน เข้ามาหาท่านแล้วพูดอย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าปรากรณาจะไปเมืองราชคฤห์ ขอท่านจึงชี้ทางไปเมืองราชคฤห์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
 แก้ข้าพเจ้าด้วยเกิด ท่านพึงบอกแก่เขาอย่างนี้ว่า ดูกรพ่อมหาจารีญ มาเกิด
 ท่านไปเมืองราชคฤห์ ท่านจะไปตามทางนั้นชั่วคราวหนึ่งแล้ว จักเห็นบ้านชื่อโน้น
 ไปตามทางนั้นชั่วคราวหนึ่งแล้ว จักเห็นนิคมชื่อโน้น ไปตามทางนั้นชั่วคราวหนึ่งแล้ว
 จักเห็นสวนที่นาเรื่นรมย์ ป่าที่นาเรื่นรมย์ ภูมิภาคที่นาเรื่นรมย์ สาระใบภารถีที่นา
 เรื่นรมย์ของเมืองราชคฤห์ บุรุษนั้นอันท่านแนะนำนำพร้าสังยู่อย่างนี้ จำทางผิด
 กลับเดินไปเสียตรงกันข้าม ต่อมา บุรุษคนที่สองภารณาจะไปเมืองราชคฤห์
 พิมานสำนักของท่าน เข้ามาหาท่านแล้วพูดอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้า
 ภารณาจะไปเมืองราชคฤห์ ขอท่านจะชี้ทางไปเมืองราชคฤห์แก้ข้าพเจ้าด้วยเกิด
 ท่านพึงบอกแก่เขาอย่างนี้ว่า ดูกรพ่อมหาจารีญ มาเกิด ท่านไปเมืองราชคฤห์
 ท่านจะไปตามทางนั้นชั่วคราวหนึ่งแล้ว จักเห็นบ้านชื่อโน้น ไปตามทางนั้นชั่วคราว
 หนึ่งแล้ว จักเห็นนิคมชื่อโน้น ไปตามทางนั้นชั่วคราวหนึ่งแล้ว จักเห็นสวนที่นา
 เรื่นรมย์ ป่าที่นาเรื่นรมย์ ภูมิภาคที่นาเรื่นรมย์ สาระใบภารถีที่นาเรื่นรมย์ของเมือง
 ราชคฤห์ บุรุษนั้นอันท่านแนะนำนำพร้าสังยู่อย่างนี้ พึงไปถึงเมืองราชคฤห์โดย
 สวัสดิ์ ดูกรพระรามด้วย ไறนอแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ในเมืองราชคฤห์
 ก็สามารถ ทางไปเมืองราชคฤห์ก็สามารถอยู่ ท่านผู้ซึ้งเจงก็สามารถอยู่ แต่ก็บุรุษอัน
 ท่านแนะนำนำพร้าสังยู่อย่างนี้ คนหนึ่งจำทางผิด กลับเดินไปทางตรงกันข้าม
 คนหนึ่งไปถึงเมืองราชคฤห์ได้โดยสวัสดิ์ ฯ

ค. ข้าแต่พระโสดมผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าจะทำอย่างไรได้ ข้าพเจ้า
 เป็นแต่ผู้บอกทาง ฯ

[๑๐๓] พ. ดูกรพราหมณ์ ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว ในเมื่อนิพพานก็
 สามารถ ทางไปนิพพานก็สามารถอยู่ เรายังชักชวนก็สามารถอยู่ แต่ก็สาวกของเรา
 อันเราโอวาทสั่งสอนอยู่อย่างนี้ บางพากเพียงสวนน้อย ยินดีนิพพานอันมีความ
 ล้ำเรื่จล่วงส่วน บางพากก์ไม่ยินดี ดูกรพราหมณ์ ในเรื่องนี้ เราจะทำอย่างไรได้
 ตถาคตเป็นแต่ผู้บอกหนทางให้ ฯ

[๑๐๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ พราหมณ์คณกะ โมค-
 * คัลลานะ ได้ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโสดมผู้เจริญ บุคลเจ้าพวක์ที่
 ไม่มีศรัทธา ประสังค์จะเลี้ยงชีวิต ออกจากเรือนบ้านเป็นบรรพชิต เป็นผู้
 โ้ออวด มีมายา เจ้าเลห์ ฟุ่งเข้า ยกตัว กลับกลอก ปากกล้า มีว่าจາ
 เหลวแหล ไม่คุ้มควรของวารในอินทรีทั้งหลาย ไม่รู้จักประมาณในโกชนะ ไม่
 ประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเป็นผู้ดี ไม่มีความเป็นสมณะ ไม่มีความเคารพ
 กล้าในลิขษา มีความประพฤติมักมาก มีความปฏิบัติอยู่บ่อย เป็นหัวหน้าใน
 ทางเชื่อเช่น ทดลองธาระในความลังสัดเงียบ เกียจคร้าน ละเลยความเพียร
 หลงลิมสติ ไม่รู้สึกตัว ไม่มีคน มีจิตราวนเร มีปัญญาธรรม เป็นดังคนหนาก
 คนใบ พระโสดมผู้เจริญยอมไม่อยู่ร่วมกับบุคคลเจ้าพวක์นั้น ส่วนพากกลบุตรที่มี
 ศรัทธา ออกจากเรือนบ้านเป็นบรรพชิต ไม่โ้ออวด ไม่มีมายา ไม่เป็นคน
 เจ้าเลห์ ไม่ฟุ่งเข้า ไม่ยกตัว ไม่กลับกลอก ไม่ปากกล้า ไม่มีว่าเหลวแหล
 คุ้มควรของวารในอินทรีทั้งหลาย รู้จักประมาณในโกชนะ ประกอบเนื่องๆ ซึ่ง
 ความเป็นผู้ดี มุ่งความเป็นสมณะ เคารพกล้าในลิขษา ไม่มีความประพฤติ
 มักมาก ไม่มีความปฏิบัติอยู่บ่อย ทดลองทางเชื่อเช่น เป็นหัวหน้าใน
 ความลังสัดเงียบ ปราการความเพียร ลงตนไปในธรรม ดังสติมั่น รู้สึกตัว
 มั่นคง มีจิตแน่นแน มีปัญญา ไม่เป็นดังคนหนาก คนใบ พระโสดมผู้เจริญ
 ย้อมอยู่ร่วมกับบุลบรพากนั้น ข้าแต่พระโสดมผู้เจริญ ประรียบเหมือนบรรดาไม้ที่
 มีรากห้อม เขากล่าวกุศลน้ำว่าเป็นเลิศ บรรดาไม้ที่มีรากห้อม เขากล่าวแก่น
 จันทน์เดงว่าเป็นเลิศ บรรดาไม้ที่มีรากห้อม เขากล่าวดอกมะลิว่าเป็นเลิศ
 ฉันได้ โอวาทของพระโสดมผู้เจริญ ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว บันฑิตกล่าวได้ว่า
 เป็นเลิศในบรรดาธรรมของครออย่างแพทที่นับว่าเยี่ยม แจ่มแจ้งแล้ว พระเจ้าข้า
 แจ่มแจ้งแล้ว พระเจ้าข้า พระโสดมผู้เจริญทรงประภาธรรมโดยปริยาลัยในน้อย
 ประรียบเหมือนหมายของที่คำว่า หรือปีดของที่ปีด หรือบอกทางแก่คนหลงทาง
 หรือตามประทิปในที่มีดด้วยหวังว่า ผู้มีตาดีจักเห็นรูปทั้งหลายได้ ฉะนั้น
 ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโสดมผู้เจริญ พระธรรม และพระกิจชุลป์ว่าเป็นสรรณะ
 ขอพระโสดมผู้เจริญ จงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสารະตลอดชีวิต
 ดังเดวันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบ คณกโมคคัลลานสูตร ที่ ๗

๙. โโคปกโมคคัลลานสูตร (๑๐๘)

[๑๐๕] ข้าพเจ้าได้สัตบามอย่างนี้-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สมัยหนึ่ง เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว ไม่นาน ท่านพระอานนท
อยู่ที่พระวิหารเวฬุวัน อันเคยเป็นสถานที่พระราชาท่านแหือแก่พระเตต เขต
พระนครราชคฤห์ สมัยนั้นแล พระเจ้าอชาตสัตру เวเทนบุตร เป็นจอมแห่ง
นครวรรู ทรงรวมพระเจ้าปีชีโขต ๑- จึงรับสืบให้ชื่อเมฆพระนครราชคฤห์
ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ท่านงสบง ทรงมาตรจิรา เข้าไปบิณฑบาตยังพระนคร
ราชคฤห์ในเวลาเช้า ขณะนั้น ท่านมีความดำริดังนี้ว่า ยังเช้ากินควรที่จะเยา
บิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ก่อน ถ้ากระไร เรายังเข้าไปหาพระมหาณโโคปะ
ไม่คดลลนาะยังที่ทำงานและที่อยู่เดิม ครั้นแล้วท่านพระอานนท์จึงเข้าไปยังที่นั้น
พระมหาณโโคปะ ไม่คดลลนาะแลเห็นท่านพระอานนท์เดินมาเดตไกล จึงได้กล่าว
กะท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า นิมนต์เดิม พระอานนท์ผู้เจริญ ท่านมาดีแล้ว
นานที่เดียวที่ท่านได้เวลา วิยนาทีนี้ นิมนต์นั้นเดิม นื้ออาสาแต่ตั้งไว้แล้ว
ท่านพระอานนท์นั้นบันอาสนะที่แต่ตั้งไว้แล้ว ฝ่ายพระมหาณโโคปะ ไม่คดลลนา
ก็ถืออาสาอาสนะต่ำแห่งหนึ่นนั้นลง ฯ

[๑๐๖] พอนั้นเรียบร้อยแล้ว พระมหาณโโคปะ ไม่คดลลนาะ ได้
กล่าวกะท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ มีกิษลักรูปหนึ่ง
บังไหหนอ ผู้ถึงพร้อมด้วยธรรมทกๆ ข้อ และทกๆ ประการ ที่พระโสดม
ผู้เจริญพระองค์นั้น ผู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธทรงถึงพร้อมแล้ว ฯ
ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดุกรพราหมณ์ ไม่มีเลยแม้ลักรูปหนึ่งผู้ถึง
พร้อมด้วยธรรมทกๆ ข้อ และทกๆ ประการ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ผู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธทรงถึงพร้อมแล้ว เพราะพระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้น ทรงให้มารคที่ยังไม่อบต์ได้อบต์ ที่ยังไม่เกิด ได้เกิด ตรัสรบกมรคที่ยังไม่
มีครบอก ทรงทราบชั้มมารค ทรงรู้แจ้งมารค และทรงฉลาดในมารค ลวน

๑. พระเจ้าอันทปีชีโขต แห่งกรุงอุษาฯ ฯ
เหล่าสาวกในบัดนี้ เป็นผู้ดำเนินตามมารค จึงถึงพร้อมในภายหลังอยู่ ก็แหละ
คำพูดระหว่างท่านพระอานนท์กับพระมหาณโโคปะ ไม่คดลลนาะได้ค้างอยู่เพียงนี้ ฯ
[๑๐๗] ขณะนั้น วัสดุการพราหมณ์มหำอามาตย์แห่งนครวรรู เที่ยว
ตรวจราชการในพระนครราชคฤห์ ได้เข้าไปยังที่ทำงานของพระมหาณโโคปะ^๑
ไม่คดลลนาะ ที่มีท่านพระอานนท์อยู่ด้วย แล้วได้ทักทายปราชรัยกับท่าน
พระอานนท์ ครั้นผ่านค่าทักษะปราชรัยพอให้ร่วลกถึงกัน ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง พอนั้นเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า ข้าแต่
พระอานนท์ผู้เจริญ ณ บัดนี้ พระคุณท่านนั้นสูงมากันด้วยเรื่องอะไรหนอ
และพระคุณท่านพุดเรื่องอะไร ไร้ค้างอยู่ในระหว่าง ฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดุกรพราหมณ์ ในเรื่องที่พุดกันอยู่นี้ พระมหาณ
โโคปะ ไม่คดลลนาะได้คามอาตามภาพอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ มี
กิษลักรูปหนึ่งบังไหหนอ ผู้ถึงพร้อมด้วยธรรมทกๆ ข้อ และทกๆ ประการ
ที่พระโสดมผู้เจริญพระองค์นั้น ผู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธทรงถึงพร้อมแล้ว
เมื่อพระมหาณโโคปะ ไม่มีเลยแม้ลักรูปหนึ่งผู้ถึงพร้อมด้วยธรรมทกๆ ข้อ และทกๆ
ดุกรพราหมณ์ ไม่มีเลยแม้ลักรูปหนึ่งผู้ถึงพร้อมด้วยธรรมทกๆ ข้อ และทกๆ
ประการ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธทรงถึง
พร้อมแล้ว เพราะพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงให้มารคที่ยังไม่อบต์ได้อบต์
ที่ยังไม่เกิด ได้เกิด ตรัสรบกมรคที่ยังไม่มีครบอก ทรงทราบชัมมารค ทรงรู้
แจ้งมารค และทรงฉลาดในมารค ลวนเหล่าสาวกในบัดนี้เป็นผู้ดำเนินตามมารค^๒
จึงถึงพร้อมในภายหลังอยู่ นั่นคือคำพูดระหว่างอาตามภาพกับพระมหาณโโคปะ
ไม่คดลลนาะได้ค้างอยู่ ต่อนั้นท่านก็มาถึง ฯ

[๑๐๘] ว. ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ มีกิษลักรูปหนึ่งบังไหหนอ
อันพระโสดมผู้เจริญพระองค์นั้นทรงแต่ตั้งไว้ว่า เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว กิษล
รูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของท่านทั้งหลาย ซึ่งพระคุณเจ้าทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได
ในบัดนี้ ฯ

อา. ดุกรพราหมณ์ ไม่มีเลยแม้ลักรูปหนึ่ง อันพระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธ ทรงแต่ตั้งไว้ว่า เมื่อ
เราล่วงลับไปแล้ว กิษลรูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของท่านทั้งหลาย ซึ่งอาตามภาพ
ทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้ ฯ

[๑๐๙] ว. ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ มีกิษลักรูปหนึ่งบังไห ลวน
ลงที่กิษลผู้เป็นกรรมการปัวกันสนมดีแล้ว แต่ตั้งไว้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาค
เสด็จล่วงลับไปแล้ว กิษลรูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของเราทั้งหลาย ซึ่งพระคุณเจ้า
ทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก

อา. ดุกรพารามณ์ ไม่มีเลยแม้สักรูปหนึ่ง อันลงกรณ์ที่กิกษะเป็นกระแส
มากอรุปด้วยกันสมมติแล้ว แต่งตั้งไว้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จล่าวลับไปแล้ว
กิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของเราทั้งหลาย ซึ่งอัตมภพทั้งหลายจะพึงเข้าไปหา
ได้ในบัดนี้ ๆ

ว. ข้าแต่พระอานන്ദผู้เจริญ ก็เมื่อไม่มีที่พึงอาศัยอย่างนี้ อะไรเล่าจะ
เป็นเหตุแห่งความสามัคคีกันโดยธรรมฯ

อา. ดุกรพารามณ์ อัตมภพทั้งหลายมิใช่ไม่มีที่พึงอาศัยเลย พาก
อัตมภพมีที่พึงอาศัย คือ มีธรรมเป็นที่พึงอาศัยฯ

[๑๐] ว. ข้าแต่พระอานන्दผู้เจริญ กระผมถ้ามีพระคุณเจ้าดังนี้ว่า
มีกิกษุสักรูปหนึ่งบ้าง ใหม่หนอน อันพระโโคดมผู้เจริญพระองค์นั้น ทรงแต่งตั้งไว้ว่า
เมื่อเราล่าวลับไปแล้ว กิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของท่านทั้งหลาย ซึ่งพระคุณเจ้า
ทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้ พระคุณเจ้าตอบว่า ดุกรพารามณ์ ไม่มีเลยแม้
สักรูปหนึ่ง อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอหันต-

*สัมมาสัมพุทธ ทรงแต่งตั้งไว้ว่า เมื่อเราล่าวลับไปแล้ว กิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึง
อาศัยของท่านทั้งหลาย ซึ่งอัตมภพทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาในบัดนี้ กระผมถ้า
ต่อไปว่า มีกิกษุสักรูปหนึ่งบ้าง ใหม่เล่า อันลงกรณ์ที่กิกษะเป็นกระแสการรุปด้วยกัน
สมมติแล้ว แต่งตั้งไว้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จล่าวลับไปแล้ว กิกษุรูปนี้
จักเป็นที่พึงอาศัยของเราทั้งหลาย ซึ่งพระคุณเจ้าทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้
พระคุณเจ้าตอบว่า ดุกรพารามณ์ ไม่มีเลยแม้สักรูปหนึ่ง อันลงกรณ์ที่กิกษะผู้เป็น
กระแสการรุปด้วยกันสมมติแล้ว แต่งตั้งไว้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จล่าวลับไป
แล้ว กิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของเราทั้งหลาย ซึ่งอัตมภพทั้งหลายจะพึง
เข้าไปหาได้ในบัดนี้ และกระผมถ้าต่อไปว่า ก็เมื่อไม่มีที่พึงอาศัยอย่างนี้ อะไร
เล่าจะเป็นเหตุแห่งความสามัคคีกันโดยธรรมฯ พระคุณเจ้าตอบว่า ดุกรพารามณ์
อัตมภพทั้งหลายมิใช่ไม่มีที่พึงอาศัย พากอัตมภพมีที่พึงอาศัย คือ มีธรรมเป็นที่
พึงอาศัย ข้าแต่พระอานන्दผู้เจริญ ก็คำที่พระคุณเจ้ากล่าวแล้วนี้ กระผมจะพึง
เห็นเนื่องความได้อ่าย่างไรฯ

[๑๑] อา. ดุกรพารามณ์ มีอยู่แล้ว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอหันตสัมมาสัมพุทธ ทรงบัญญัติสิกขานบทแก่
กิกษุทั้งหลาย ทรงแสดงปาริติโมกข์แก่กิกษุทั้งหลาย ทุกๆ วันอุบลสัก อัตมภพ
ทั้งหลายเท่าที่มีอยู่นั้น จะเข้าไปอาศัยความเขตแห่งหนึ่งอยู่ ทุกๆ รูปจะประชุม
ร่วมกัน ครั้นแล้วจะเชิญกิกษุรูปที่สาวดปาริติโมกข์ได้ ให้สาวด ถ้าขณะที่สาวด
ปาริติโมกข์อยู่ ปรากฏกิกษุมีอานติและโทสะที่ล่างลงมาเมิด อัตมภพทั้งหลายจะให้
เรอทำตามธรรม ตามคำที่ทรงสั่งสอนไว้ เพราะฉะนั้น เป็นอันว่า กิกษะผู้เจริญ
ทั้งหลาย มิได้ให้พากอัตมภพภาระทำ ธรรมต่างหากให้พากอัตมภพภาระทำฯ

ว. ข้าแต่พระอานන्दผู้เจริญ มีกิกษุสักรูปหนึ่งบ้าง ใหม่หนอน ซึ่ง
พระคุณเจ้าทั้งหลายลักษณะ เคราะพ นับถือ บุชา ครั้นลักษณะ เคราะพลแล้ว
ย้อมเข้าไปอาศัยอยู่ในบัดนี้ฯ

อา. ดุกรพารามณ์ มีอยู่รูปหนึ่งแล ซึ่งอัตมภพทั้งหลาย ลักษณะ
เคราะพ นับถือ บุชา ครั้นลักษณะ เคราะพลแล้ว ย้อมเข้าไปอาศัยอยู่ในบัดนี้ฯ

[๑๒] ว. ข้าแต่พระอานන्दผู้เจริญ กระผมถ้ามีพระคุณเจ้าดังนี้ว่า
มีกิกษุสักรูปหนึ่งบ้าง ใหม่หนอน อันพระโโคดมผู้เจริญพระองค์นั้น ทรงแต่งตั้งไว้ว่า
เมื่อเราล่าวลับไปแล้ว กิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของท่านทั้งหลาย ซึ่งพระคุณเจ้า
ทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้ พระคุณเจ้าตอบว่า ดุกรพารามณ์ ไม่มีเลย
แม้สักรูปหนึ่ง อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็น
พระอหันตสัมมาสัมพุทธ ทรงแต่งตั้งไว้ว่า เมื่อเราล่าวลับไปแล้ว กิกษุรูปนี้
จักเป็นที่พึงอาศัยของท่านทั้งหลาย ซึ่งอัตมภพทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้
กระผมถ้าต่อไปว่า มีกิกษุสักรูปหนึ่งบ้าง ใหม่เล่า อันลงกรณ์ที่กิกษะผู้เป็นกระแส
การรุปด้วยกันสมมติแล้ว แต่งตั้งไว้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จล่าวลับไปแล้ว
กิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของเราทั้งหลาย ซึ่งพระคุณเจ้าทั้งหลายจะพึงเข้าไปหา
ได้ในบัดนี้ พระคุณเจ้าตอบว่า ดุกรพารามณ์ ไม่มีเลยแม้สักรูปหนึ่ง อันลงกรณ์
ที่กิกษะผู้เป็นกระแสการรุปด้วยกันสมมติแล้ว แต่งตั้งไว้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาค
เสด็จล่าวลับไปแล้ว กิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึงอาศัยของเราทั้งหลาย ซึ่งอัตมภพ
ทั้งหลายจักพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้ กระผมถ้าต่อไปว่า มีกิกษุสักรูปหนึ่งบ้าง
ใหม่หนอน ซึ่งพระคุณเจ้าทั้งหลายลักษณะ เคราะพ นับถือ บุชา ครั้น
ลักษณะ เคราะพลแล้ว ย้อมเข้าไปอาศัยอยู่ในบัดนี้ พระคุณเจ้าตอบว่า ดุกร-

*พารามณ์ มีอยู่รูปหนึ่งแล ซึ่งอัตมภพทั้งหลายลักษณะ เคราะพ นับถือ บุชา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก์
ครั้นลักษณะ เคารพแล้ว ย้อมเข้าไปอาศัยอยู่ในบดนี้ ข้าแต่พระอานันท์ผู้เจริญ
คำที่พระคุณเจ้ากล่าวแล้วนี้ กระผมจะพึงเห็นเนื้อความได้อย่างไร

[๑๓] อา. ดุกรพราหมณ์ มืออยู่แล้วที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธ ตัวสับอกธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง
ความเลื่อมใสไว้ ๑๐ ประการ บรรดาพากาตามภาพ รูปโดยมีธรรมเหล่านั้น
อาทิตย์ทั้งหลายย้อมลักษณะ เคารพ นับถือ บูชาไว้ ปัจจุบันนี้ ครั้นลักษณะ
เคารพแล้ว ย้อมเข้าไปอาศัยอยู่ในบดนี้ ธรรม ๑๐ ประการเป็นใจน ดุกร
พราหมณ์ กิษณะในธรรมวินัยนี้

(๑) เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยปาริติโมกขลังวาร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และ
โศกจารย์ ย้อมเป็นผู้เห็นภัยในโทหนเพียงเล็กน้อย สมາทานศึกษาในสิกขานบท
ทั้งหลาย

(๒) เป็นพหุสูต ทรงการศึกษา สั่งสมการศึกษา ธรรมที่งานในเบื้องต้น
งานในท่ามกลาง งามในที่สด พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ ประกาศ
พระมหาธรรมบริสุทธิ์บิบูรณ์ลีนเชิง เห็นปานนั้น ย้อมเป็นอันเรื่องได้สดับแล้วมาก
ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก เพงตามได้ด้วยใจ แหงตลอดตีด้วยความเห็น

(๓) เป็นผู้สัมโนด้วยจิตรวิษณุ บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย
เกล็ชบาริขาร

(๔) เป็นผู้ได้ถวาย ๕ อันกิมโนในเมหัคคตวิจิตรเครื่องอยู่สบายนในปัจจุบัน
ตามความปรารถนา ได้ไม่ยาก ไม่ลำบาก

(๕) ย้อมแสดงฤทธิ์ได้เป็นเนกประการ คือ ဏเดียวเป็นหมายคนก็ได้
หมายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ปราภกตัวหรือหายตัวไปนอกฝ่า นอกกำแพง นอกเขา
ได้ไม่ติดขัด เมื่อน ไปในที่ท่องก็ได้ ทำการผุดขึ้นและดำเนินในแผ่นดิน เมื่อนใน
น้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเมื่อนเดินบนแผ่นดินก็ได้ แหะไปในอากาศโดยบลลังก์
เมื่อนแนกก็ได้ ลุบคลำพระจันทร์และพระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์มีอานุภาพมากปานจะนี้
ด้วยไฟฟ้าก็ได้ ใช้อำนวยทางกายไปจนถึงพระนอนโลกก็ได้

(๖) ย้อมฟังเสียงห้องสอง คือ เสียงทิพย์ และเสียงมนุษย์ ห้องที่ไกล
และที่ใกล้ได้ด้วยทิพย์โลตัสธาตุ อันบิสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์

(๗) ย้อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น และบุคคลอื่น ได้ด้วยใจ คือ จิตมีราคะ
กิริยาจิตมีราคะ หรือจิตปราคากาражากิริยาจิตปราคากาражากิริยาจิต
มีโทสะ หรือจิตปราคากาจกิริยาจิตปราคากาจกิริยาจิตมีโนหะ
หรือจิตปราคากาโนหะกิริยาจิตปราคากาจโนหะ จิตหठหักกิริยาจิตหดหัก หรือจิตฟังชาน
กิริยาจิตฟังชาน จิตเป็นเมหัคคตากิริยาจิตเป็นเมหัคคตากิริยาจิต
จิตไม่เป็นเมหัคคตากิริยาจิตอื่นยิ่งกวากิริยาจิตยังมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิต
อื่นยิ่งกวากิริยาจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตตั้งมั่นกิริยาจิตตั้งมั่น หรือจิตไม่ตั้งมั่นกิริยา
จิตไม่ตั้งมั่น จิตหลุดพันแล้วกิริยาจิตหลุดพันแล้ว หรือจิตยังไม่หลุดพันกิริยาจิต
ยังไม่หลุดพัน

(๘) ย้อมระลึกขันธ์ที่อยู่อาศัยในชาติก่อน ได้เป็นเนกประการ คือ ระลึก
ได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง
ยึดลับชาติบ้าง สามลับชาติบ้าง สี่ลับชาติบ้าง ห้าลับชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง หลายลับวรภกปัปบ้าง หลายริวรภกปัปบ้าง หลายลับวรภ-

*วิรภกปัปบ้าง ว่าในชาติโน่น เรายังชื่ออ่ายนี้ มีโโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้
มีอาการอย่างนี้ เสวยสุขและทกข้ออย่างนี้ มีกำหนดอายุเท่านี้ เราเรียนเคลื่อนจาก
ชาตินั้นแล้ว บังเกิดในชาติโน่น แม้ในชาตินั้น เรายังชื่ออ่ายนี้ มีโโคตรอย่างนี้
มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาการอย่างนี้ เสวยสุขและทกข้ออย่างนี้ มีกำหนดอายุเท่านี้
เราเรียนเคลื่อนจากชาตินั้นแล้ว จึงเข้าถึงในชาตินี้ ย้อมระลึกขันธ์ที่อยู่อาศัยในชาติ
ก่อน ได้เป็นเนกประการ พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ เป็นนี้

(๙) ย้อมมองเห็นหมุสัตว์ กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิว
พรรณเด มีผิวพรรณทราบ ได้ดี ตกยก ด้วยทิพย์จักษุอันบิสุทธิ์ ล่วงจักษุ
ของมนุษย์ ฯลฯ ๑ – ย้อมมองเห็นหมุสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณเด มีผิวพรรณทราบ ได้ดี ตกยก ด้วยทิพย์จักษุอันบิสุทธิ์ ล่วงจักษุ
ของมนุษย์ ย้อมทราบขัดหมุสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม เช่นนี้

(๑๐) ย้อมเข้าถึงใจトイวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสาวมีได้ เพาะอาสา
ทั้งหลายลึ้นไป ทำให้เจงเพราะรู้ยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันอยู่ ๆ

ดุกรพราหมณ์ เหล่านี้แล ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ๑๐ ประการ
อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธ
ตัวสับอกไว บรรดาพากาตามภาพ รูปโดยมีธรรมเหล่านี้ อาทิตย์ทั้งหลายย้อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สักการะ เคราะพ นับถือ บุชาaruนั้น ครั้นลักษณะ เคราะพแล้ว ย้อมเข้าไป
อาทิตย์ในบัดนี้ ฯ

[๑๔] เมื่อท่านพระawanทกถ่าแล้วอย่างนี้ วัสดุการพราหมณ์มา-

* จำนวนเต็มแห่งชั้น ได้เรียกอุปนัสนะสนานดีนาพุดว่า ดูกรเสนานดี ท่านจะ^{จะ}
สำคัญความข้อนี้เป็นโภค ที่พระคุณเจ้าเหล่านี้ สักการะธรรมที่ควรสักการะ

๑๑. ดูข้อ ๒๕

เคราะพธรรมที่ควรเคารพ นับถือธรรมที่ควรนับถือ บุชาธรรมที่ควรบูชาอยู่อย่างนี้
ตกลงพระคุณเจ้าเหล่านี้ ย้อมลักษณะธรรมที่ควรลักษณะ เคราะพธรรมที่ควรเคารพ
นับถือธรรมที่ควรนับถือ บุชาธรรมที่ควรบูชา ก็ในเมื่อพระคุณเจ้าเหล่านี้จะไม่
พึงลักษณะ เคราะพ นับถือ บุชาสิ่งนี้ พระคุณเจ้าเหล่านี้ จะพึงลักษณะ

เคราะพ นับถือ บุชาสิ่งไร แล้วจะเข้าไปป่าศัยสิ่งไรอยู่ได้แล้ว

[๑๕] ตอนนี้ วัสดุการพราหมณ์มาสำมาตย์แห่งมหารัฐ ตามท่าน
พระawanท์ดังนี้ว่า ก็เวลาหนึ่ง พระawanท์อยู่ที่ไหน ฯ

อา. ดูกรพราหมณ์ เวลาหนึ่ง ตามสภาพอยู่ที่พระวิหารเวพวัน ฯ

ว. ข้าแต่พระawanท์ผู้เจริญ กิพะวิหารเวพวัน เป็นที่รื่นรมย์ เรียบเลี้ยง
และไม่อึกที่ครึกโถรม มีลมพัดเย็นสบาย เป็นที่พักผ่อนของมนุษย์ สมควรแก่
การหลีกออกเรือนอยู่หรือ ฯ

อา. ดูกรพราหมณ์ แน่นอน พระวิหารเวพวัน จะเป็นที่รื่นรมย์ เรียบ
เลี้ยง และไม่อึกที่ครึกโถรม มีลมพัดเย็นสบาย เป็นที่พักผ่อนของมนุษย์
สมควรแก่การหลีกออกเรือนอยู่ ก็ด้วยมีผู้รักษาคุ้มครอง เช่นท่าน ฯ

[๑๖] ว. ข้าแต่พระawanท์ผู้เจริญ ความจริง พระวิหารเวพวัน
จะเป็นที่รื่นรมย์ เรียบเลี้ยง และไม่อึกที่ครึกโถรม มีลมพัดเย็นสบาย เป็นที่
พักผ่อนของมนุษย์ สมควรแก่การหลีกออกเรือนอยู่ ก็ด้วยมีพระคุณเจ้าทั้งหลาย
เพ่งณาและมีณาเป็นปกติต่างหาก พระคุณเจ้าทั้งหลายทั้งเพ่งณาและมีณา
เป็นปกติที่เดียว ข้าแต่พระawanท์ผู้เจริญ กระ吩咐ขอเลาถวาย สมัยหนึ่ง
พระโคดมผู้เจริญพระองค์นั้น ประทับอยู่ที่ภูภาราคคลา ในปามหาวัน เขตพะนนคร
เวสาลี ครั้งนั้นแล กระยอมเข้าไปเฝ้าพระโคดมผู้เจริญพระองค์นั้นเมืองที่ประทับ ณ
ภูภาราคคลา ปามหาวัน ณ ที่นั้นแล พระองค์ได้ตรัสถนกกาโดยอนุกปริยา
พระองค์ทั้งเป็นผู้เพ่งณาและเป็นผู้มีณาเป็นปกติ แต่ก็ทรงสรรเสริญณา
ทั้งปวง ฯ

[๑๗] อา. ดูกรพราหมณ์ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงสรรเสริญ
ณาทั้งปวงก็มีใช่ ไม่ทรงสรรเสริญณาทั้งปวงก็มีใช่ พระองค์ไม่ทรงสรรเสริญ
ณาเช่นไร ดูกรพราหมณ์ กิษณะรูปในธรรมวินัยนี้ มีใจรักจวนด้วยกามราคะ
ถูกกรรมราคะครอบนำอยู่ และไม่รู้จักลัตกรรมราคะอันเกิดขึ้นแล้ว ตามความเป็น
จริง เออยอมเพ่งเลิง จดจ่อ ปักใจ มุ่งหมายเฉพาะกามราคะ ทำกามราคะไว้
ในภายใต้ ใจบันปวนด้วยพยาบาท ถูกพยาบาทครอบนำอยู่ และไม่รู้จักลัต
พยาบาทอันเกิดขึ้นแล้ว ตามความเป็นจริง เออยอมเพ่งเลิง จดจ่อ ปักใจ
มุ่งหมายเฉพาะพยาบาท ทำพยาบาทไว้ในภายใต้ ใจลัตกลุ่มด้วยถินมิทธะ
ถูกกิมิทธะครอบนำอยู่ และไม่รู้จักลัตถินมิทธะอันเกิดขึ้นแล้ว ตามความเป็น
จริง เออยอมเพ่งเลิง จดจ่อ ปักใจ มุ่งหมายเฉพาะถินมิทธะ ทำถินมิทธะไว้
ในภายใต้ ใจลัตกลุ่มด้วยอุทัจจกุจจะ ถูกอุทัจจกุจจะครอบนำอยู่
และไม่รู้จักลัตอุทัจจกุจจะอันเกิดขึ้นแล้ว ตามความเป็นจริง เออยอมเพ่งเลิง
จดจ่อ ปักใจ มุ่งหมายเฉพาะอุทัจจกุจจะ ทำอุทัจจกุจจะไว้ในภายใต้
ใจลัตกลุ่มด้วยวิจิกิจชา ถูกวิจิกิจชาครอบนำอยู่ และไม่รู้จักลัตวิจิกิจชาอันเกิด
ขึ้นแล้ว ตามความเป็นจริง เออยอมเพ่งเลิง จดจ่อ ปักใจ มุ่งหมายเฉพาะ
วิจิกิจชา ทำวิจิกิจชาไว้ในภายใต้ ดูกรพราหมณ์ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ไม่ทรงสรรเสริญณาเช่นนี้แล ดูกรพราหมณ์ ก็พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรง
สรรเสริญณาเช่นไรแล ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ลังดจากกาม ลังดจากกุจจะ
เข้าปฐมณา มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่ไว้根柢อยู่ เข้าทุติยณา มีความ
ผ่องใสแห่งใจภายใน มีความเป็นธรรมเอกสารดี เพราะสงบ วิตกและวิจาร
ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่สماธิอยู่ เป็นผู้วางแผนเพราะหน่ายปีติ
มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยนามกาย เข้าตดิยณาที่พระอริยะเรียกเชื้อ^{เชื้อ}
ได้ ผู้วางแผน มีสติอยู่เป็นสนของ เข้าจตุคณา อันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโภมเนื้อก่อนๆ ได้ มีสติบริสุทธิ์เพราะ
อบกխอยู่ ดูกรพราหมณ์ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงสรรเสริญณาเช่นนี้
แล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๑๙] ว. ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ เป็นอันว่า พระโคดมผู้เจริญ

พระองค์นั้น ทรงตีเตียนมาที่ควรตีเตียน ทรงสรรเสริญมาที่ควรสรรเสริญ

เอลฯ กระแสเมกิจมา ก็มีภัยจะมาก จะขอลาไปในบัดนี้ ฯ

อา. ดุกรพารามณ์ ขอท่านโปรดสำคัญกาลอันควรในบัดนี้ก็ต ตอนนั้น

วัลลการพารามณ์มหาอามาตย์แห่งมหารัฐ ชื่นชมยินดีภัยชิตของท่านพระอานนท์
แล้ว ลูกจากอาสนะหลีกไป ฯ

[๒๐] ครั้นนั้นแล เมื่อวัลลการพารามณ์มหาอามาตย์แห่งมหารัฐ
หลีกไปแล้วในนา พราหมณ์โคงค ไม่คิดถลานะ ได้กล่าวกับท่านพระอานนท์
ดังนี้ว่า ปัญหาของกระแส ซึ่งกระแสได้กามพระอานนท์ผู้เจริญนั้น พระคุณเจ้า
ยังมีได้พยากรณ์แก่กระแสเลย ฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดุกรพารามณ์ เราได้กล่าวแก่ท่านแล้วมีใช่หรือว่า
ดุกรพารามณ์ ไม่มีเลยแม้สักครู่หนึ่งผู้ใดพร้อมด้วยธรรมทกๆ ข้อ และทุกๆ
ประการ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้เป็นพระอหันต์สัมมาสัมพุทธทรงถึง
พร้อมแล้ว เพราะพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงให้มีบรรทัดที่ยังไม่มอบติดได้อุบัติ
ที่ยังไม่เกิดได้เกิด ตรัสบอกมีบรรทัดที่ยังไม่มีครบออก ทรงทราบขัดมารรถ ทรงรู้แจ้ง
มารรถ และทรงฉลาดในมารรถ ส่วนเหล่าสาวกในบัดนี้ เป็นผู้ดำเนินตามมารรถ
จึงถึงพร้อมในภายหลังอยู่ ฯ

จบ โภคโนมคัลลานสูตร ที่ ๘

๙. มหาปุณณมสูตร (๑๐๙)

[๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของอนุบาลสิกา วิสาข
มีการมารดา ในพระวิหารบพาราม เขตพระนครสรวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มี
พระภาคมีกิษรบุสุงห์ห้อมล้อม ประทับนั่งกลางแจ้ง ในราตรีมีจันทร์เพียง วันนั้น
เป็นวันอโ沿途 ๑๗ ค่ำ ขณะนั้น กิษรบุสุงห์ลูกจากอาสนะ หนึ่งจีวรจวีบงบ่า
ข้างหนึ่ง ประนมอัญชลีไปทางที่ประทับของพระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลพระผู้มี-

*พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จะขอทูลถามปัญหาลักษณะก็
จะพระผู้มีพระภาค ถ้าพระผู้มีพระภาคจะประทานโอกาสเพื่อพยากรณ์ปัญหาแก่
ข้าพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรกิษร ถ้าอย่างนั้น เเร่องนั่งลงยังอาสนะ
ของตน ประสังค์จะถามปัญหาข้อใด ก็ถามก็ต ตอนนั้น ฯ

[๒๒] ครั้นนั้นแล กิษรบุสุนนั่นยังอาสนะของตนแล้ว ได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุปทานขันธ์ คือ รูปอุปทานขันธ์
เวทนูปอุปทานขันธ์ สัญญาณอุปทานขันธ์ สังขารูปอุปทานขันธ์ วิญญาณอุปทานขันธ์
มี & ประการเท่านี้หรือหนอแล ฯ

พ. ดุกรกิษร อุปทานขันธ์ มี & ประการเท่านี้ คือ รูปอุปทานขันธ์
เวทนูปอุปทานขันธ์ สัญญาณอุปทานขันธ์ สังขารูปอุปทานขันธ์ วิญญาณอุปทานขันธ์ ฯ

กิษรบุสุนนั่นกล่าว ชื่นชม ยินดีพราภิชิตของพระผู้มีพระภาคว่า ขอบคุณแล้ว
พระพุทธเจ้าข้า แล้วทูลถามปัญหาภาระพระผู้มีพระภาคยังขึ้นไปว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ก็อุปทานขันธ์ & เหล่านี้ มีอะไรเป็นมูล ฯ

พ. ดุกรกิษร อุปทานขันธ์ & เหล่านี้ มีจันทะเป็นมูล ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุปทานกับอุปทานขันธ์ & นั่นอย่างเดียวกัน
หรือ หรือว่าอุปทานอันจากอุปทานขันธ์ & ฯ

พ. ดุกรกิษร อุปทานกับอุปทานขันธ์ & นั่น จะอย่างเดียวกันก็มีใช่
อุปทานจะอันจากอุปทานขันธ์ & ก็มีใช่ ดุกรกิษร ความกำหนดพอใจ ใน
อุปทานขันธ์ & นั่นแล เป็นตัวอุปทานในอุปทานขันธ์ & นั่น ฯ

[๒๓] ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ความต่างแห่งความกำหนด พอยใจ
ในอุปทานขันธ์ทั้ง ๕ พึงมีหรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคทรงรับว่า มีแล้วตรัสว่า ดุกรกิษร บุคคลบางคนใน
โลกนี้ มีความประราณนาอย่างนี้ว่า ขอราพีรูปอย่างนี้ เวทนาอย่างนี้ สัญญา
อย่างนี้ สังขารอย่างนี้ วิญญาณอย่างนี้ ในอนาคตตกลอกติด ดุกรกิษร อย่างนี้แล
เป็นความต่างแห่งความกำหนดพอใจในอุปทานขันธ์ทั้ง ๕ ฯ

[๒๔] ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขันธ์ทั้งหลายมีเชื่อเรียกว่าขันธ์ ได้
ด้วยเหตุท่าไร ฯ

พ. ดุกรกิษร รูปอย่างได้อย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต
ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือมีในภายนอกก็ตาม หมายบริโภคเอียด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์ กิตาม เล wah หรือประณีตกิตาม อยู่ในที่ไกล หรือในที่ใกล้กิตาม นี้เป็นรูปขันธ์ เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดิต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็น ไปภายในหรือมีในภายนอกกิตาม หมายหรือละเอียดกิตาม เล wah หรือประณีตกิตาม อยู่ในที่ไกลหรือในที่ใกล้กิตาม นี้เป็นทางน้ำขันธ์ สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่ เป็นอดิต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปภายในหรือมีในภายนอก กิตาม หมายหรือละเอียดกิตาม เล wah หรือประณีตกิตาม อยู่ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ กิตาม นี้เป็นสัญญาขันธ์ สังขารเหล่าใดเหล่านี้ ทั้งที่เป็นอดิต ทั้งที่เป็น อนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปภายในหรือมีในภายนอกกิตาม หมายหรือ ละเอียดกิตาม เล wah หรือประณีตกิตาม อยู่ในที่ไกลหรือในที่ใกล้กิตาม นี้เป็น สังขารขันธ์ วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดิต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็น ปัจจุบัน เป็นไปภายในหรือมีในภายนอกกิตาม หมายหรือละเอียดกิตาม เล wah หรือประณีตกิตาม อยู่ในที่ไกลหรือในที่ใกล้กิตาม นี้เป็นวิญญาณขันธ์ ดุกรกิกษุ ขันธ์ทั้งหลาย ย่อมมีชื่อเรียกว่าขันธ์ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แลฯ

[๑๒๔] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะ ไรมโนแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติรูปขันธ์ อะ ไรมโนแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติ เวทนาขันธ์ อะ ไรมโนแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติ สัญญาขันธ์ อะ ไรมโนแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติสังขารขันธ์ อะ ไรมโนแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติวิญญาณขันธ์ ฯ

พ. ดุกรกิกษุ มหากรุป ๔ เป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติรูป ขันธ์ ผัสสะเป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติเวทนาขันธ์ ผัสสะเป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติสัญญาขันธ์ ผัสสะเป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติ สังขารขันธ์ นามรูปเป็นเหตุ เป็นปัจจัย แห่งการบัญญัติวิญญาณขันธ์ ฯ

[๑๒๕] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กิสักกายทิฐิ จะมีได้อย่างไร ฯ
พ. ดุกรกิกษุ บุคุชนผู้ไม่ได้ลัดดับในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่เจตนาในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้ฝึกในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่เจตนาในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้ฝึกในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมเลิศเห็นรูปในอัตตาบ้าง เลิศเห็น อัตตาในรูปบ้าง ย่อมเลิศเห็นเวทนาในอัตตาบ้าง เลิศเห็นอัตตาความเป็นอัตตาบ้าง เลิศเห็นอัตตาบ้าง เลิศเห็นเวทนาในอัตตาบ้าง เลิศเห็นอัตตาในรูปบ้าง เลิศเห็นอัตตาความเป็นอัตตาบ้าง เลิศเห็นสัญญาในอัตตาบ้าง โดยความเป็นอัตตาบ้าง เลิศเห็นอัตตาความเป็นอัตตาบ้าง เลิศเห็นสัญญาในอัตตาบ้าง เลิศเห็นอัตตาในสัญญาบ้าง ย่อมเลิศเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลิศเห็นอัตตาในสังขารบ้าง อัตตาความเป็นสังขารบ้าง เลิศเห็นอัตตาในสังขารบ้าง เลิศเห็นอัตตาในรูปบ้าง ย่อมเลิศเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลิศเห็นอัตตาในเวทนาบ้าง เลิศเห็นอัตตาในรูปบ้าง ย่อมไม่เลิศเห็นเวทนาในอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาในเวทนา ไม่เลิศเห็นอัตตาในรูปบ้าง ย่อมไม่เลิศเห็นสัญญาในอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาในสัญญาบ้าง ไม่เลิศเห็นสัญญาในอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาในสัญญาบ้าง ย่อมไม่เลิศเห็น สังขารโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาความเป็นสังขารบ้าง ไม่เลิศเห็นสังขาร ในอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาในสังขารบ้าง ย่อมไม่เลิศเห็นวิญญาณโดยความเป็น อัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาความเป็นสัญญาบ้าง ไม่เลิศเห็นวิญญาณในอัตตาบ้าง ไม่ เลิศเห็นอัตตาในวิญญาณบ้าง ดุกรกิกษุ อย่างนี้แล สักกายทิฐิจึงไม่มี ฯ

[๑๒๖] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สักกายทิฐิจะ ไม่มีได้อย่างไร ฯ
พ. ดุกรกิกษุ อริยสาวกผู้ได้ลัดดับแล้วในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ได้เห็น พระอริยะ ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ฝึกดีแล้วในธรรมของพระอริยะ ได้เห็น สัตบุรุษ ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ฝึกดีแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมไม่เลิศเห็น รูปโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นรูปในอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาในรูปบ้าง ย่อมไม่เลิศเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิศ เห็นอัตตาความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นเวทนาในอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาในเวทนา บ้าง ย่อมไม่เลิศเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาความเป็นสัญญาบ้าง ไม่เลิศเห็นสัญญาในอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาในสัญญาบ้าง ย่อมไม่เลิศเห็น สังขารโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาความเป็นสังขารบ้าง ไม่เลิศเห็นสังขาร ในอัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาในสังขารบ้าง ย่อมไม่เลิศเห็นวิญญาณโดยความเป็น อัตตาบ้าง ไม่เลิศเห็นอัตตาความเป็นวิญญาณบ้าง ไม่เลิศเห็นวิญญาณในอัตตาบ้าง ไม่ เลิศเห็นอัตตาในวิญญาณบ้าง ดุกรกิกษุ อย่างนี้แล สักกายทิฐิจึงไม่มี ฯ

[๑๒๗] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะ ไรมโนแลเป็นคุณเป็นโทษ เป็น ทางลัดออกในรูป อะ ไรมโนแล เป็นโทษ เป็นทางลัดออกในเวทนา อะ ไ เป็นคุณ เป็นโทษ เป็นทางลัดออกในสัญญา อะ ไ เป็นคุณ เป็นโทษ เป็นทางลัดออกในรูป ทางลัดออกในสังขาร อะ ไ เป็นคุณ เป็นโทษ เป็นทางลัดออกในวิญญาณ ฯ

พ. ดุกรกิกษุ อาการที่สูญเสียสตัยรูปเกิดขึ้น นี้เป็นคุณในรูป อาการที่รูปไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมชาติ นี้เป็นโทษในรูป อาการที่กำจัดฉันทาระ ละฉันทาระ ในรูปได นี้เป็นทางลัดออกในรูป อาการที่สูญเสียสตัยสตัยเวทนาเกิดขึ้น นี้เป็นคุณในเวทนา อาการที่เวทนาไม่เที่ยง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์ เป็นทกข มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมด้า นี้เป็นไทยในเวทนา อาการที่กำจัด ลัณฑราคະ ละลัณฑราคະในเวทนาได้ นี้เป็นทางลัดออกในเวทนา อาการที่สุข โสมนัสสาตัยสัญญาเกิดขึ้น นี้เป็นคุณในสัญญา อาการที่สัญญาไม่เที่ยง เป็นทกข มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมด้า นี้เป็นไทยในสัญญา อาการที่กำจัดลัณฑราคະ ลัณฑราคະในสัญญาได้ นี้เป็นทางลัดออกในสัญญา อาการที่สุขโสมนัส อาศัยสังขารเกิดขึ้น นี้เป็นคุณในสังขาร อาการที่สังขารไม่เที่ยง เป็นทกข มี ความแปรปรวนไปเป็นธรรมด้า นี้เป็นไทยในสังขาร อาการที่กำจัดลัณฑราคະ ลัณฑราคະในสังขารได้ นี้เป็นทางลัดออกในสังขาร อาการที่สุขโสมนัส อาศัยวิญญาณเกิดขึ้น นี้เป็นคุณในวิญญาณ อาการที่วิญญาณไม่เที่ยง เป็นทกข มีความ แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า นี้เป็นไทยในวิญญาณ อาการที่กำจัดลัณฑราคະ ลัณฑราคະในวิญญาณได้ นี้เป็นทางลัดออกในวิญญาณ ฯ

[๑๒๙] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กิเมื่อรู้ เมื่อเห็นอย่างไรจึงไม่มี อนุสัยคือความถือตัวว่าเป็นเรา ว่าของเรา ในกายอันมีวิญญาณนี้ และในนิมิตทั้ง หมดในภายนอก ฯ

พ. ดุกรกิษ บุคคลเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงดังนี้ว่า รูป อย่างโดยย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปใน ภายในหรือมีในภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ก็ตาม หั้งหมัดนั้น ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เห็นด้วย ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงดังนี้ว่า สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือมีในภายนอก ก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ ก็ตาม หั้งหมัดนั้น ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เห็นด้วย ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงดังนี้ว่า สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือมีในภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ก็ตาม หั้ง หมัดนั้น ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เห็นด้วยปัญญาอัน ชอบตามความเป็นจริงดังนี้ว่า สังขารเหล่าใดเหล่านั้น ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็น อนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือมีในภายนอกก็ตาม หยาบหรือ ละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ก็ตาม หั้งหมัดนั้น ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความ เป็นจริงดังนี้ว่า วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้ง ที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือมีในภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ก็ตาม หั้งหมัดนั้น ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เห็นดวย รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

[๑๒๙] ลำดับนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง เกิดความปริวิตกแห่งใจขึ้นอย่าง นี้ว่า จำเริญละ เท่าที่วามานี เป็นอันว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเป็น อนัตตา กรรมที่อันตตาทำแล้ว จักถูกตนได้อย่างไร ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรง ทราบความปริวิตกแห่งใจของภิกษุรูปนั้นด้วยพระหฤทัย จึงรับสั่งภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย ข้อที่ไม่ชอบบางคุณในธรรมวินัยนี้ ไม่รู้แล้ว ตกอยู่ในอวิชชา ใจ มีต้นเหาเป็นใหญ่ พึงสำคัญสำลังสอนของศาสตรบั่งสะเพร่า ด้วยความปริวิตกฯ จำเริญละ เท่าที่วามานี เป็นอันว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเป็น อนัตตา กรรมที่อันตตาทำแล้ว จักถูกตนได้อย่างไร เราจะขอสอบถาม ดุกรกิษ ทั้งหลาย เราได้แนะนำพากເຮອໃຫຍ່ แล้วແລ້ວ ພາກເຮອຈະສຳຄັງຄວາມ ຂອນນີ້ເປັນໄພນ ຮູບເທິງຫຼືໄນ້ເທິງ ฯ

ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าช้า ฯ

พ. กิลังไดไม่เที่ยง สิงนั้นเป็นทกขหรือสุขเล่า ฯ

กิ. เป็นทกข พระพุทธเจ้าช้า ฯ

พ. กิลังไดไม่เที่ยง เป็นทกข มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมด้า ควร หรือหนอที่จะเลิงเห็นสิงนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา ฯ

กิ. ไม่ควรเลิง พระพุทธเจ้าช้า ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย พากເຮອຈະສຳຄັງຄວາມຂອນນີ້ເປັນໄພນ เวทนา เที่ยงຫຼືໄນ້ເທິງ ฯ

กิ. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าช้า ฯ

พ. กิลังไดไม่เที่ยง สิงนั้นเป็นทกข หรือเป็นสุขเล่า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

กิ. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าฯ

พ. กลิ่งได้ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดा ควร
หรือหนอที่จะเลิงเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรา นั้นเรา นั้นอัตตาของเรา ฯ

กิ. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าฯ

พ. ควรกิบหั้งหลาย พากເຮອຈສຳຄັງຄາມຂ້ອນນີ້ປັບໄວນ ສັນຍາ
ເທິ່ງຫຼືໄມ້ເທິ່ງ ฯ

กิ. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าฯ

พ. ກລື້ງໃດໄມ້ເທິ່ງ ສິ່ງນີ້ແປນທຸກໆຫຼືໄປສຸຂເລ່າ ฯ

กิ. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าฯ

พ. ກລື້ງໃດໄມ້ເທິ່ງ เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดा ควร
หรือหนอที่จะเลิงเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรา นั้นเรา นั้นอัตตาของเรา ฯ

กิ. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าฯ

พ. ควรກີບຫັ້ງຫລາຍ ພາກເຮອຈສຳຄັງຄາມຂ້ອນນີ້ປັບໄວນ ສັງຂາກເທິ່ງ
ຫຼືໄມ້ເທິ່ງ ฯ

กิ. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าฯ

พ. ກລື້ງໃດໄມ້ເທິ່ງ ສິ່ງນີ້ແປນທຸກໆຫຼືໄປສຸຂເລ່າ ฯ

กิ. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าฯ

พ. ກລື້ງໃດໄມ້ເທິ່ງ เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดा ควร
หรือหนอที่จะเลิงเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรา นั้นเรา นั้นอัตตาของเรา ฯ

กิ. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าฯ

พ. ควรກີບຫັ້ງຫລາຍ ພາກເຮອຈສຳຄັງຄາມຂ້ອນນີ້ປັບໄວນ ວິ້ນຍາຄ
ເທິ່ງຫຼືໄມ້ເທິ່ງ ฯ

กิ. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าฯ

พ. ກລື້ງໃດໄມ້ເທິ່ງ ສິ່ງນີ້ແປນທຸກໆຫຼືໄປສຸຂເລ່າ ฯ

กิ. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าฯ

พ. ກລື້ງໃດໄມ້ເທິ່ງ เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดा ควร
หรือหนอที่จะเลิงเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรา นั้นเรา นั้นอัตตาของเรา ฯ

กิ. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าฯ

พ. ດຽງກີບຫັ້ງຫລາຍ ເພຣະເຫດຸນ້າແລ ພາກເຮອຝຶ່ງເຫັນດ້ວຍປົງຢາວັນ
ຂອບຕາມຄວາມປັບປຸງດັ່ງນີ້ວ່າ ຮູປ່ອຍ່າງໄດ້ຍ່າງໜຶ່ງ ທັງທີ່ເປັນອົດົດ ທັງທີ່ເປັນອາຄາຕ
ທັງທີ່ເປັນປັຈຸບັນ ເປັນໄປໃນກາຍໃນ ອ້ອມໃນກາຍນອກກົດ້າມ ໝາບຫຼືລະເອີຍດ

ກົດ້າມ ເລວຫຼືປະລິຕົກ້າມ ອູ້ໃນທີ່ໄກລ້ອໃນທີ່ໄກລັກ້າມ ທັງໝົດນີ້ ໄນ
ໃຊ້ຂອງເຮົາ ໄນໃຊ້ອັດຕາຂອງເຮົາ ພຶກເຫັນດ້ວຍປົງຢາວັນຂອບຕາມຄວາມ
ເປັນຈົງດັ່ງນີ້ວ່າ ເວທານາຍ່າງໄດ້ຍ່າງໜຶ່ງ ທັງທີ່ເປັນອົດົດ ທັງທີ່ເປັນອາຄາຕ ທັງທີ່
ເປັນປັຈຸບັນ ເປັນໄປໃນກາຍໃນຫຼືອມໃນກາຍນອກກົດ້າມ ໝາບຫຼືລະເອີຍດົກ້າມ
ເລວຫຼືປະລິຕົກ້າມ ອູ້ໃນທີ່ໄກລ້ອໃນທີ່ໄກລັກ້າມ ທັງໝົດນີ້ ໄນໃຊ້ຂອງເຮົາ
ໄນໃຊ້ເຮົາ ໄນໃຊ້ອັດຕາຂອງເຮົາ ພຶກເຫັນດ້ວຍປົງຢາວັນຂອບຕາມຄວາມປັບປຸງດັ່ງນີ້ວ່າ
ສັນຍາຍ່າງໄດ້ຍ່າງໜຶ່ງ ທັງທີ່ເປັນອົດົດ ທັງທີ່ເປັນປັຈຸບັນ ເປັນ
ໄປໃນກາຍໃນຫຼືອມໃນກາຍນອກກົດ້າມ ໝາບຫຼືລະເອີຍດົກ້າມ ເລວຫຼືປະລິຕົກ້າມ
ອູ້ໃນທີ່ໄກລ້ອໃນທີ່ໄກລັກ້າມ ທັງໝົດນີ້ ໄນໃຊ້ຂອງເຮົາ ໄນໃຊ້ເຮົາ ໄນໃຊ້
ອັດຕາຂອງເຮົາ ພຶກເຫັນດ້ວຍປົງຢາວັນຂອບຕາມຄວາມປັບປຸງດັ່ງນີ້ວ່າ ສັງຂາກເຫລົາໄດ
ເລັ່ງໜຶ່ງ ທັງທີ່ເປັນອົດົດ ທັງທີ່ເປັນປັຈຸບັນ ເປັນໄປໃນກາຍໃນ
ຫຼືອມໃນກາຍນອກກົດ້າມ ໝາບຫຼືລະເອີຍດົກ້າມ ເລວຫຼືປະລິຕົກ້າມ ອູ້ໃນທີ່ໄກລ້
ກ້າມ ທັງໝົດນີ້ ໄນໃຊ້ຂອງເຮົາ ໄນໃຊ້ອັດຕາຂອງເຮົາ ດຽງກີບຫັ້ງຫລາຍ
ອົບສາກູ້ລັດແລ້ວເຫັນອ່ອຍ່າງນີ້ ຍ່ອມເບື້ອໜ່າຍ ແມ່ໃນຮູປ່ ແມ່ໃນເວທານາ ແມ່
ໃນສັນຍາ ແມ່ໃນສັງຂາ ແມ່ໃນວິ້ນຍາຄ ເມື່ອເບື້ອໜ່າຍ ຍ່ອມຄລາຍກຳໜັດ ເພຣະ
ຄລາຍກຳໜັດ ຈິຕຍ່ອມຫຼຸດພັນ ເມື່ອຈິຕຍ່ອມຫຼຸດພັນແລ້ວ ຍ່ອມມື້ນາມຮູ້ວ່າ ລຸດພັນແລ້ວ
ຮູ້ຮັດວ່າ ຂາຕີລື່ນແລ້ວ ພຣ້ມຈະຍົບຍົງຈົບແລ້ວ ກິຈທິກວາທຳ ໄດ້ທຳເສົ່ງແລ້ວ ກິຈອືນ
ເພື່ອຄວາມປັບປຸງຍືນໄດ້ມີ ฯ

ພຣະຜູມປະກາດໄດ້ຕັສພຣະກາຍືຕົນແລ້ວ ກີບຫຼາຍ້ນຕ່າງໆໃໝ່ນີ້

ພຣະກາຍືຕົນພຣະຜູມປະກາດ ແລະເມື່ອພຣະຜູມປະກາດກຳລັງຕັສໄວຢາກຣົນກາຍືຕົນ
ອູ້ ກີບຫຼາຍປະມານ ๖๐ ຮູປ່ ໄດ້ມີຈິຕຍ່ອມຫຼຸດພັນຈາກອາສະ ເພຣະໄມ້ຄົມນັແລ້ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ฉบับมหาปุณณเมสุตร ที่ ๗

๑๐. จุพุณณเมสุตร (๑๐)

[๓๐] ข้าพเจ้าได้สัตบูรณ์อย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของอาลีกา วิสาข
มีความมารดา ในพระวิหารบุพพาราม เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มี
พระภาคมีกิษณะห้อมล้อม ประทับนั่งกลางแจ้ง ในراتรีวิจันทร์เพียง วันนั้น
เป็นวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ ๆ

[๓๑] ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเหลือดูกิษณะซึ่งนี้เงียบอยู่โดย
ลำดับ จึงตรัสกามกิษทั้งหลายว่า ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษจะพึงรู้จักอสัต-

*บุรุษว่า ผู้นี้เป็นอสัตบูรุษหรือไม่หนอ ๆ

กิษเหล่านั้นทูลว่า ข้อนี้หมายได้เลย พระพಥเจ้าข้า ๆ

พ. ดูกรกิษทั้งหลาย ถูกละ ข้อที่อสัตบูรุษจะพึงรู้จักอสัตบูรุษว่า ผู้นี้
เป็นอสัตบูรุษ นั้นไม่ใช้ฐานะ ในในโอกาส ดูกรกิษทั้งหลาย ก็อสัตบูรุษจะพึง
รู้จักอสัตบูรุษว่า ผู้นี้เป็นอสัตบูรุษ ใหม่เล่า ๆ

ก. ข้อนี้หมายได้เลย พระพಥเจ้าข้า ๆ

พ. ดูกรกิษทั้งหลาย ถูกละ แม้ข้อที่อสัตบูรุษจะพึงรู้จักอสัตบูรุษว่า
ผู้นี้เป็นอสัตบูรุษ นั้นก็ไม่ใช้ฐานะ ในในโอกาส ๆ

[๓๒] ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษยอมเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของ
อสัตบูรุษ ภักดีต่ออสัตบูรุษ มีความคิดอย่างอสัตบูรุษ มีความรู้อย่างอสัตบูรุษ มี
ถ้อยคำอย่างอสัตบูรุษ มีการงานอย่างอสัตบูรุษ มีความเห็นอย่างอสัตบูรุษ ยอม
ให้ทานอย่างอสัตบูรุษ ๆ

[๓๓] ดูกรกิษทั้งหลาย ก็อสัตบูรุษเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของอสัต-

*บุรุษอย่างไร คือ อสัตบูรุษในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มีครัวเรือน ไม่มีทรัพย์ ไม่มีโภตตปปะ^๑
มีสุตโนย เกี่ยวกจร้าน มีสติหลงลืม มีปัญญาหวาน ดูกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้
แล อสัตบูรุษเชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของอสัตบูรุษ ๆ

[๓๔] ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษเป็นผู้ภักดีต่ออสัตบูรุษอย่างไร คือ^๒
อสัตบูรุษในโลกนี้ มีสมณพราหมณ์ชนิดที่ไม่มีครัวเรือน ไม่มีทรัพย์ ไม่มีโภตตปปะ^๑
มีสุตโนย เกี่ยวกจร้าน มีสติหลงลืม มีปัญญาหวาน เป็นมัตร เป็นสหาย ดูกร
กิษทั้งหลาย อย่างนี้แล อสัตบูรุษเชื่อว่าเป็นผู้ภักดีต่ออสัตบูรุษ ๆ

[๓๕] ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษเป็นผู้มีความคิดอย่างอสัตบูรุษ
อย่างไร คือ อสัตบูรุษในโลกนี้ ยอมคิดเบียดเบียนตนเองบ้าง คิดเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง
อีกบ้าง คิดเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นทั้งสองฝ่ายบ้าง ดูกรกิษทั้งหลาย อย่าง
นี้แล อสัตบูรุษเชื่อว่าเป็นผู้มีความคิดอย่างอสัตบูรุษ ๆ

[๓๖] ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษเป็นผู้มีความรู้อย่างอสัตบูรุษอย่างไร
คือ อสัตบูรุษในโลกนี้ ยอมรู้เพื่อยัดเบียนตนเองบ้าง รู้เพื่อยัดเบียนผู้อื่นบ้าง
รู้เพื่อยัดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นทั้งสองฝ่ายบ้าง ดูกรกิษทั้งหลาย อย่าง
นี้แล อสัตบูรุษเชื่อว่าเป็นผู้รู้อย่างอสัตบูรุษ ๆ

[๓๗] ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษเป็นผู้มีถ้อยคำอย่างอสัตบูรุษอย่างไร
คือ อสัตบูรุษในโลกนี้ เป็นผู้มากพูดเท็จ พูดคลาหຍาน เจรจาเพ้อ
เจ้อ ดูกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล อสัตบูรุษเชื่อว่าเป็นผู้มีถ้อยคำอย่างอสัตบูรุษ ๆ

[๓๘] ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษเป็นผู้มีภารණอย่างอสัตบูรุษอย่างไร
คือ อสัตบูรุษในโลกนี้ มักเป็นผู้ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง มักกีดีอาลังของที่เจ้าของ
มิได้ให้ มักประพฤติผิดในการ ดูกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล อสัตบูรุษเชื่อว่าเป็น
ผู้มีภารණอย่างอสัตบูรุษ ๆ

[๓๙] ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษเป็นผู้มีความเห็นอย่างอสัตบูรุษ
อย่างไร คือ อสัตบูรุษในโลกนี้ เป็นผู้มีความเห็นอย่างนี้ว่า ทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล
ยักทินบุชาแล้ว ไม่มีผล สังเวยที่บวงสรวงแล้ว ไม่มีผล ผลวิบากของกรรมที่ทำดี
ทำชั่วแล้ว ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มาρาดາไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ที่เป็น^๓
อุปการติง ไม่มี สมณพราหมณ์แห่งหลายผู้ดำเนินขอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประภาศ^๔
โลกนี้ โลกหน้าให้แจมแจ้ง เพาะะรุยิ่งด้วยต้นเอง ในโลกไม่มี ดูกรกิษทั้งหลาย
อย่างนี้แล อสัตบูรุษเชื่อว่าเป็นผู้มีความเห็นอย่างอสัตบูรุษ ๆ

[๔๐] ดูกรกิษทั้งหลาย อสัตบูรุษยอมให้ทานอย่างอสัตบูรุษอย่างไร
คือ อสัตบูรุษในโลกนี้ ยอมให้ทานโดยไม่เคราะพ ให้ทานไม่ใช้ด้วยมือของตน ทำ
ความไม่เอ่อนน้อมให้ทาน ให้ทานอย่างไม่เข้าใจ เป็นผู้มีความเห็นว่าไรผล ให้ทาน
ดูกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล อสัตบูรุษเชื่อว่ายอมให้ทานอย่างอสัตบูรุษ ๆ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๑๔๑] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษนั้นแหล่ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรม
ของสัตบุรุษอย่างนี้ กักดีต่อสัตบุรุษอย่างนี้ มีความคิดอย่างสัตบุรุษอย่างนี้
มีความรู้อย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีถ้อยคำอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีการงานอย่าง
อสัตบุรุษอย่างนี้ มีความเห็นอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ ให้ทานอย่างสัตบุรุษอย่างนี้
แล้ว เมื่อตายไป ย่อมบังเกิดในคติของสัตบุรุษ ดุกรกิษทั้งหลาย ก็ติของ
อสัตบุรุษคืออะไร คือ นารา หรือกำเนิดลัตวเดียรณาฯ

[๑๔๒] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษจะพึงรู้จักสัตบุรุษว่า ผู้นี้เป็นสัตบุรุษ
หรือไม่หนอฯ

กิกษเหล่านั้นทูลว่า รู้ พระพุทธเจ้าฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ถูกละ ข้อที่สัตบุรุษจะพึงรู้จักสัตบุรุษว่า ผู้นี้เป็น
สัตบุรุษ นั้นเป็นฐานะที่มีได้ ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สัตบุรุษจะพึงรู้จักสัตบุรุษว่า
ผู้นี้เป็นสัตบุรุษ ใหม่เล่าฯ

ก. รู้ พระพุทธเจ้าฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ถูกละ แม้ข้อที่สัตบุรุษจะพึงรู้จักสัตบุรุษว่า ผู้นี้
เป็นสัตบุรุษ นั้นก็เป็นฐานะที่มีได้ฯ

[๑๔๓] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษย่อมเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของ
สัตบุรุษ กักดีต่อสัตบุรุษ มีความคิดอย่างสัตบุรุษ มีความรู้อย่างสัตบุรุษ มีถ้อยคำ
อย่างสัตบุรุษ มีการงานอย่างสัตบุรุษ มีความเห็นอย่างสัตบุรุษ ย่อมให้ทานอย่าง
สัตบุรุษฯ

[๑๔๔] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของสัตบุรุษ
อย่างไร คือ สัตบุรุษในโลกนี้ เป็นผู้มีศรัทธา มีหิริ มีโถตปปะ มีสุตมะก
มีความเพียรปรารภแล้ว มีสติดีมั่น มีปัญญา ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล
สัตบุรุษซึ่งว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของสัตบุรุษฯ

[๑๔๕] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษเป็นผู้กักดีต่อสัตบุรุษอย่างไร คือ
สัตบุรุษในโลกนี้ มีสมณเพราหมอกชนิดที่มีศรัทธา มีหิริ มีโถตปปะ มีสุตมะก
มีความเพียรปรารภแล้ว มีสติดีมั่น มีปัญญา เป็นมิตร เป็นสาย ดุกรกิษ
ทั้งหลาย อย่างนี้แล สัตบุรุษซึ่งว่าเป็นผู้กักดีต่อสัตบุรุษฯ

[๑๔๖] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษเป็นผู้มีความคิดอย่างสัตบุรุษอย่างไร
คือ สัตบุรุษในโลกนี้ ย่อมไม่รู้เพื่อเบียดเบียนตนเอง ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ไม่
คิดเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นทั้งสองฝ่าย ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล สัตบุรุษ
ซึ่งว่าเป็นผู้มีความคิดอย่างสัตบุรุษฯ

[๑๔๗] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษเป็นผู้มีความรู้อย่างสัตบุรุษอย่างไร
คือ สัตบุรุษในโลกนี้ ย่อมไม่รู้เพื่อเบียดเบียนตนเอง ไม่รู้เพื่อเบียดเบียนผู้อื่น
ไม่รู้เพื่อเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นทั้งสองฝ่าย ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล
สัตบุรุษซึ่งว่าเป็นผู้มีความรู้อย่างสัตบุรุษฯ

[๑๔๘] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษเป็นผู้มีความคิดอย่างสัตบุรุษอย่างไร
คือ สัตบุรุษในโลกนี้ เป็นผู้ด้วยเว้นจากการพุดเท็จ งดเว้นจากการคำพูดส่อเสียด
งดเว้นจากการคำหยาด งดเว้นจากการเจราเพ้อเจ้อ ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล
สัตบุรุษซึ่งว่าเป็นผู้มีความคิดอย่างสัตบุรุษฯ

[๑๔๙] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษเป็นผู้มีการทำงานอย่างสัตบุรุษอย่างไร
คือ สัตบุรุษในโลกนี้ เป็นผู้ด้วยเว้นจากการปฏิบัติ งดเข้าจากพิทักษาน งดเว้น
จากการเมสุมิจฉาจาร ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล สัตบุรุษซึ่งว่าเป็นผู้มีการทำงาน
อย่างสัตบุรุษฯ

[๑๕๐] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษเป็นผู้มีความเห็นอย่างสัตบุรุษอย่างไร
คือ สัตบุรุษในโลกนี้ เป็นผู้มีความเห็นอย่างนี้ ทานที่ให้แล้ว มีผล ยัณฑ์
บชาแล้ว มีผล สังเวยที่บัวสรวงแล้ว มีผล ผลวินากของกรรมที่ทำดีทำชั่ว มีอยู่
โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดา มีบิดามี สัตว์ที่เป็นอุปปติภานมี สมณเพราหมอก
ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชื่อบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง
พระรัตน์ด้วยต้นเอง ในโลกมีอยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล สัตบุรุษซึ่งว่า
เป็นผู้มีความเห็นอย่างสัตบุรุษฯ

[๑๕๑] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษย่อมให้ทานอย่างสัตบุรุษอย่างไร คือ
สัตบุรุษในโลกนี้ ย่อมให้ทานโดยเคราะพ ทำความอ่อนน้อมให้ทาน ให้ทานอย่าง
บริสทธิ์ เป็นผู้มีความเห็นอย่างมีผล จึงให้ทาน ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล
สัตบุรุษซึ่งว่าบ่อมให้ทานอย่างสัตบุรุษฯ

[๑๕๒] ดุกรกิษทั้งหลาย สัตบุรุษนั้นแหล่ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรม
ของสัตบุรุษอย่างนี้ กักดีต่อสัตบุรุษอย่างนี้ มีความคิดอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
รู้อย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีถ้อยคำอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีการงานอย่างสัตบุรุษอย่างนี้
มีความเห็นอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ ให้ทานอย่างสัตบุรุษอย่างนี้แล้ว เมื่อตายไป ย่อม
บังเกิดในคติของสัตบุรุษ ดุกรกิจทั้งหลาย ก็คติของสัตบุรุษคืออะไร คือ ความ
เป็นผู้รู้เห็นควรบูชาในเทวหาด หรือความเป็นผู้รู้เห็นควรบูชาในมนุษย์ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาริตนี้แล้ว กิจเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภาริตของพระผู้มีพระภาคแล

ฉบับ จุฬปุณณสูตร ที่ ๑๐
ฉบับ เทวหarrow ที่ ๑

หัวข้อเรื่องของเทวหarrow นั้น ดังนี้

๑. เรื่องเทวหนะ ๒. เรื่องปัญจตตยะ ๓. เรื่องสำคัญอย่างไร
๔. เรื่องนิครณ ๕. เรื่องพยากรณ์อรหัตผล ๖. เรื่องแคนวันกร ๗. เรื่อง
พระมหามงคลคุณ ๘. เรื่องพระมหาโภคปะ ๙. และ ๑๐. เรื่องวันเพ็ญสอง
วัน รวมเป็นวาระสำคัญชื่อเทวหarrow ที่ ๑ ฯ
-

รวมพระสูตรที่มีในวาระนี้ คือ

๑. เทวหarrow^๑
๒. ปัญจตตยะสูตร
๓. กินติสูตร
๔. สามคามสูตร
๕. สุนักขัตตสูตร
๖. อาเนกขัลปปายสูตร
๗. คณกโมคคลลานสูตร
๘. โภคปะโมคคลลานสูตร
๙. มหาปุณณสูตร
๑๐. จุฬปุณณสูตร
-

อนุปทัตต

๑. อนุปทัตต (๑๑)

[๑๕๓] ข้าพเจ้าได้สัตบูรณ์อย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของอนาค
บันทึกเครชชี เขพะรณะคราววัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกกิจ
ทั้งหลายว่า ดุกรกิจทั้งหลาย กิจเหล่านั้นทูลรับพระคำสั่งแล้ว ฯ

[๑๕๔] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิจทั้งหลาย สารีบุตรเป็น
บันทึก มีปัญญามาก มีปัญญากรว้างขวาง มีปัญญาเราะเริง มีปัญญาว่องไว มีปัญญา
เฉียบแหลม มีปัญญาทำลายกิเลส ดุกรกิจทั้งหลาย สารีบุตรเห็นแล้วจึงชื่นชม
ลำดับบทได้เพียงกึ่งเดือน ในการเห็นแล้วชื่นชมตามลำดับบทของสารีบุตรนั้น เป็น
ดังต่อไปนี้ ฯ

[๑๕๕] ดุกรกิจทั้งหลาย ในเรื่องนี้ สารีบุตรสังจักจากความ สังจักจาก
อกคลธรรม เข้าปฐมภาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติและสุขกิດเต็ววิغا อยู่ กิธาร
ในปฐมภาน คือ วิตก วิจาร ปีติ สน จิตเตกคดตา ผัสสะ เวทนา สัญญา
เจตนา วิญญาณ ฉันทะ อธิไมกษ์ วิริยะ ลติ อุเบกษา มนสิการ เป็นอัน
สารีบุตรกำหนดได้ตามลำดับบท เป็นอันสารีบุตรรู้แจ้งแล้ว ทึ้งที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่
และถึงความดับ เออรัชดอย่างนี้ว่า ด้วยประการนี้ เป็นอันว่า ธรรมที่ไม่มีแก่เรา
ย่อมมี ที่มีแล้ว ย่อมเลื่อมไป เออไม่ยินดี ไม่ยินร้าย อันกิเลสไม่อាមัย ไม่
พัวพัน พันวิเศษแล้ว พรากได้แล้วในธรรมนั้นฯ มิใช้อันกระทำให้ประภาจาก
เขตแดน ได้แล้วอยู่ ย่อมรู้ด้วยว่า ยังมีธรรมเครื่องลัสดอกอักบี้ขึ้นไปอยู่ และมี
ความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่ทำเครื่องลัสดอกอักนั้นให้มาก ก็มีอยู่ ฯ

[๑๕๖] ดุกรกิจทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก สารีบุตรเข้าทุติยภาน
มีความผ่องใส่แห่งใจภายใน มีความเป็นธรรมเอกสารดูขึ้น เพราจะลงบวิตกและวิจาร
ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปีติและสุขกิດเต็สมาก อยู่ กิธารในทุติยภาน คือ
ความผ่องใส่แห่งใจภายใน ปีติ สน จิตเตกคดตา ผัสสะ เวทนา สัญญา
เจตนา วิญญาณ ฉันทะ อธิไมกษ์ วิริยะ ลติ อุเบกษา มนสิการ เป็นอัน
สารีบุตรกำหนดได้ตามลำดับบท เป็นอันสารีบุตรรู้แจ้งแล้ว ทึ้งที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่
และถึงความดับ เออรัชดอย่างนี้ว่า ด้วยประการนี้ เป็นอันว่า ธรรมที่ไม่มีแก่เรา
ย่อมมี ที่มีแล้ว ย่อมเลื่อมไป เออไม่ยินดี ไม่ยินร้าย อันกิเลสไม่อាមัย ไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
พัวพัน พนวิเศษแล้ว พระกได้แล้วในธรรมนั้นฯ มใจอันกระทำให้ปราคจาก
เขตเดนได้แล้วอย ย่อมรู้ชัดว่า ยังมีธรรมเครื่องลัสดอกยิ่งขึ้นไปอย และมี
ความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่ทำเครื่องลัสดอกนั้นให้มาก ก็มีอย ฯ

[๑๙] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก สารบุตรเป็นผู้วางแผน
เพราหน่ายปีดิ มีสติสัมปชัญญะอย และเสวยสขด้วยนามกาย เข้าตติยধานที่
พราริยะเรียกเรือได้ไว ผู้วางแผนฯ มีสติ อย เป็นสุน อย กิธรรมในตติยধาน
คือ อุเบกษา สุน สติ สัมปชัญญะ จิตเตกคคตา ผัสสะ เวทนา สัญญา
เจตนา วิญญาณ ฉันทะ อธิไมกข วิริยะ สติ อุเบกษา มนสิการ เป็นอัน
สารบุตรกำหนดได้ตามลำดับบท เป็นอันสารบุตรรู้แจ้งแล้ว ทั้งที่เกิดขึ้น ตั้งอย
และถึงความดับ เหรร็ชดอย่างนี้ว่า ด้วยประการนี้ เป็นอันว่าธรรมที่ไม่มีแก่เรา
ย่อมมี ที่มีแล้ว ย่อมแล้ว ไม่ใช่ในตติยধาน คือ อุเบกษา
พัวพัน พนวิเศษแล้ว พระกได้แล้วในธรรมนั้นฯ มใจอันกระทำให้ปราคจาก
เขตเดนได้แล้วอย ย่อมรู้ชัดว่า ยังมีธรรมเครื่องลัสดอกยิ่งขึ้นไปอย และมี
ความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่ทำเครื่องลัสดอกนั้นให้มาก ก็มีอย ฯ

[๒๐] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก สารบุตรเข้าจตุตถধาน
อันไม่มีทักษ ไม่มีสุน เพราจะสุน ละทุก และดับโสมนัสโภมนักก่อนๆ
ได้ มีสติบิริสุทธิเพราจะอุเบกษา อย กิธรรมในจตุตถধาน คือ อุเบกษา
อุทกจนสุนเวทนา ความไม่คำนึงแห่งใจ เพราบิริสุทธิแล้ว สติบิริสุทธิ จิตเต-
* กคคตา ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา วิญญาณ ฉันทะ อธิไมกข วิริยะ
สติ อุเบกษา มนสิการ เป็นอันสารบุตรกำหนดได้ตามลำดับบท เป็นอันสารบุตร
รู้แจ้งแล้ว ทั้งที่เกิดขึ้น ตั้งอย และถึงความดับ เหรร็ชดอย่างนี้ว่า ด้วยประการนี้
เป็นอันว่า ธรรมที่ไม่มีแก่เรา ย่อมมี ที่มีแล้ว ย่อมแล้ว ไม่ใช่ในตติยধาน
ไม่ยินร้าย อันกิเลสไม่อាមัย ไม่พัวพัน พนวิเศษแล้ว พระกได้แล้วในธรรม
นั้นฯ มใจอันกระทำให้ปราคจากเขตเดนได้แล้วอย ย่อมรู้ชัดว่า ยังมีธรรม
เครื่องลัสดอกยิ่งขึ้นไปอย และมีความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่ทำเครื่องลัสดอกนั้น
ให้มาก ก็มีอย ฯ

[๒๑] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก สารบุตรเข้าอาการสาณ-

* จยตตณาด้วยมนสิการว่า อาการไม่มีที่สุด อย เพราจะล่างรูปสัญญาได้โดย
ประการทั้งปวง เพราจะดับปฐมสัญญาได้ เพราจะไม่มนสิการานันตตตสัญญา กิธรรม
ในอาการสาณัญญาจยตตณา คือ อาการสาณัญญาจยตตณาสัญญา จิตเตกคคตา ผัสสะ
เวทนา สัญญา เจตนา วิญญาณ ฉันทะ อธิไมกข วิริยะ สติ อุเบกษา
มนสิการ เป็นอันสารบุตรกำหนดได้ตามลำดับบท เป็นอันสารบุตรรู้แจ้งแล้ว
ทั้งที่เกิดขึ้น ตั้งอย และถึงความดับ เหรร็ชดอย่างนี้ว่า ด้วยประการนี้ เป็นอันว่า
ธรรมที่ไม่มีแก่เรา ย่อมมี ที่มีแล้ว ย่อมแล้ว ไม่ใช่ในตติยধาน คือ อุบัน
กิเลสไม่อាមัย ไม่พัวพัน พนวิเศษแล้ว พระกได้แล้วในธรรมนั้นฯ มใจอัน
กระทำให้ปราคจากเขตเดนได้แล้วอย ย่อมรู้ชัดว่า ยังมีธรรมเครื่องลัสดอกยิ่ง
ขึ้นไปอย และมีความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่ทำเครื่องลัสดอกนั้นให้มาก ก็มีอย ฯ

[๒๒] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก สารบุตรล่วงอาการสา-
* นัญญาตตณาโดยประการทั้งปวงแล้ว เข้าวิญญาณัญญาจยตตณาด้วยมนสิการว่า
วิญญาณไม่มีที่สุด อย กิธรรมในวิญญาณัญญาจยตตณา คือ วิญญาณัญญาจยต-

* ภาน จิตเตกคคตา ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา วิญญาณ ฉันทะ อธิไมกข
วิริยะ สติ อุเบกษา มนสิการ เป็นอันสารบุตรกำหนดได้ตามลำดับบท เป็นอัน
สารบุตรรู้แจ้งแล้ว ทั้งที่เกิดขึ้น ตั้งอย และถึงความดับ เหรร็ชดอย่างนี้ว่า
ด้วยประการนี้ เป็นอันว่า ธรรมที่ไม่มีแก่เรา ย่อมมี ที่มีแล้ว ย่อมแล้ว ไม่ใช่ใน
ตติยধาน ไม่ยินร้าย อันกิเลสไม่อាមัย ไม่พัวพัน พนวิเศษแล้ว พระกได้
แล้วในธรรมนั้นฯ มใจอันกระทำให้ปราคจากเขตเดนได้แล้วอย ย่อมรู้ชัดว่า
ยังมีธรรมเครื่องลัสดอกยิ่งขึ้นไปอย และมีความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่ทำเครื่องลัสด
อกนั้นให้มาก ก็มีอย ฯ

[๒๓] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก สารบุตรล่วงวิญญาณ-

* จยตตณาโดยประการทั้งปวงแล้ว เข้าอาการกัญจัญญาจยตตณาด้วยมนสิการว่า ไม
มีอะไรลักษณะนี้ อย กิธรรมในอาการกัญจัญญาจยตตณา คือ อาการกัญจัญญาจยต
ตนา จิตเตกคคตา ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา วิญญาณ ฉันทะ อธิไมกข
วิริยะ สติ อุเบกษา มนสิการ เป็นอันสารบุตรกำหนดได้ตามลำดับบท เป็นอัน
สารบุตรรู้แจ้งแล้ว ทั้งที่เกิดขึ้น ตั้งอย และถึงความดับ เหรร็ชดอย่างนี้ว่า
ด้วยประการนี้ เป็นอันว่า ธรรมที่ไม่มีแก่เรา ย่อมมี ที่มีแล้ว ย่อมแล้ว ไม่ใช่ใน
ตติยধาน ไม่ยินร้าย อันกิเลสไม่อាមัย ไม่พัวพัน พนวิเศษแล้ว พระกได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตรตันตีปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
แล้วในธรรมนั้นๆ มีใจอันกระทำให้ปราศจากเขตเดน ได้แล้วอยู่ ย่อมรู้ชัดว่า
ยังมีธรรมเครื่องลัດดอกรยิ่งขึ้นไปอยู่ และมีความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่ทำเครื่องลัດ
ออกนั้นให้มาก ก็มีอยู่ฯ

[๑๒] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก สารีบุตรล่วงจากิญจัญ-

* ญาณตามาโดยประการทั้งปวงแล้ว เข้าเนเวสัญญานาสัญญาตันณานอยู่ เเรอเป็น
ผู้มีลัสด้อกจากสูบตันนั้น ครั้นแล้ว พิจารณาเห็นธรรมที่ล่วงแล้ว ดับแล้ว
แปรปรวนไปแล้วว่า ด้วยประการนี้ เป็นอันว่า ธรรมที่ไม่มีแก่เรา ย่อมมี ที่มีแล้ว
ย่อมเสื่อมไป เเรอไม่ยินดี ไม่ยินร้าย อันกิเลสไม่อាមัย ไม่พัวพัน พนิเศษ
แล้ว พระไได้แล้วในธรรมนั้นๆ มีใจอันกระทำให้ปราศจากเขตเดน ได้แล้วอยู่
ย่อมรู้ชัดว่า ยังมีธรรมเครื่องลัດดอกรยิ่งขึ้นไปอยู่ และมีความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่
ทำเครื่องลัດดอกรนั้นให้มาก ก็มีอยู่ฯ

[๑๓] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก สารีบุตรล่วงเนเวสัญญา

นาสัญญาตันณานโดยประการทั้งปวงแล้ว เข้าสัญญาเวทยิตนิโรหอยู่ เพาะเห็น
ด้วยปัญญา อาศะขอเรอจึงเป็นอันล็นไป เเรอย่อมมีลัสด้อกจากสูบตันนั้น ครั้น
แล้วยังพิจารณาเห็นธรรมที่ล่วงแล้ว ดับแล้ว แปรปรวนไปแล้วว่า ด้วยประการ
นี้ เป็นอันว่า ธรรมที่ไม่มีแก่เรา ย่อมมี ที่มีแล้ว ย่อมเสื่อมไป เเรอไม่ยินดี
ไม่ยินร้าย อันกิเลสไม่อាមัย ไม่พัวพัน พนิเศษแล้ว พระไได้แล้วในธรรมนั้นๆ
มีใจอันกระทำให้ปราศจากเขตเดน ได้แล้วอยู่ ย่อมรู้ชัดว่า ยังมีธรรมเครื่องลัດ
ดอกรยิ่งขึ้นไปอยู่ และมีความเห็นต่อไปว่า ผู้ที่ทำเครื่องลัດดอกรนั้นให้มาก ก็มีอยู่ฯ

[๑๔] ดุกรกิษทั้งหลาย ผู้ก้าล่าวขอบ พึงกล่าวชมกิษรุปได้ว่า เป็น

ผู้ถึงความชำนาญ ถึงความสำเร็จในอริยศิล ในอริยปัญญา ใน
อริยวิมุติ กิษรุปนั้นคือ สารีบุตรนั้นเอง ผู้ที่ก้าล่าวขอบ พึงกล่าวชมว่า เป็นผู้
ถึงความชำนาญ ถึงความสำเร็จในอริยศิล ในอริยปัญญา ใน
อริยวิมุติฯ

[๑๕] ดุกรกิษทั้งหลาย ผู้ก้าล่าวขอบ พึงกล่าวชมกิษรุปได้ว่า เป็นบุตร

เป็นโหรลงของพระผู้มีพระภาค เกิดแต่พระไโอฐของพระผู้มีพระภาค เกิดแต่ธรรม
อันธรรมเนรมิต เป็นธรรมทายาท ไม่ใช่เป็นทายาಥของอาทิส กิษรุปนั้นคือสารีบุตร
นั้นเอง ที่ผู้ก้าล่าวขอบ พึงกล่าวชมว่า เป็นบุตรเป็นโหรลงของพระผู้มีพระภาค
เกิดแต่พระไโอฐของพระผู้มีพระภาค เกิดแต่ธรรม อันธรรมเนรมิต เป็นธรรม
ทายาท ไม่ใช่เป็นทายาಥของอาทิส ดุกรกิษทั้งหลาย สารีบุตรย่อมประกาศ
ธรรมจักร อันไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าที่ตถาคตให้เป็นไปแล้ว ไปตามลำดับโดยขอบ
ที่เดียวฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภাযิตนี้แล้ว กิษรุปเล่านั้นต่างชื่นชมยินดีพระ
ภायิตของพระผู้มีพระภาค และฯ

จบ อนุปทสุตร ที่ ๑

๒. ฉบับสนสูตร (๑๒)

[๑๖] ข้าพเจ้าได้สัตบันมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของอนาคต-
* บิณฑิกเครษฐี เขตพระนครสาครวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก กิษ
ทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษรุปเล่านั้นทูลรับพระคำรัสแล้ว ฯ

[๑๗] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษในธรรม

วันนี้นี้ ย่อมพยากรณ์อว่าหัวตัดผลว่า ข้าพเจ้ารู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พระหมจรรย์อยู่
บนแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ดุกรกิษ
ทั้งหลาย พากเรออย่างเพอญดี อย่าเพอคัดค้านคำลาของกิษรุปนั้น ครั้นไม่
ยินดีไม่คัดค้านแล้ว พึงถามปัญหาเรอว่า ดุกรท่านผู้มีอายุ โวหารอันพระผู้มี-

* พระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอหันต์สัมมาสัมพุทธ ตรัสรไว
ขอบ นี่ ๔ ประการ ๔ ประการเป็นในน คือ คำกล่าวว่า เห็นในอารมณ์ที่ตน
เห็นแล้ว คำกล่าวว่า ได้ยินในอารมณ์ที่ตนฟังแล้ว คำกล่าวว่า ทราบในอารมณ์
ที่ตนทราบแล้ว คำกล่าวว่า รู้ชัดในอารมณ์ที่ตนรู้ชัดแล้ว นี้แล โวหาร ๔ ประการ
อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอหันต์สัมมาสัมพุทธ
ตรัสรไวขอบ กิจตของท่านผู้มีอายุ ผู้รู้อยู่ เห็นอยู่ อย่างไรเล่า จึงหลุดพ้นจาก
อาสวะ ไม่ยึดมั่นในโวหาร ๔ นี้ฯ

[๑๘] ดุกรกิษทั้งหลาย กิษรุปเล่นอาสวะแล้ว อยู่บนพระหมจรรย์แล้ว
ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์แล้วโดยลำดับ สิ้น
สัญญาณในกพแล้ว พนิเศษแล้ว เพราะรู้ขอบ จึงนับว่ามีธรรมอันสมควรจะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
พยากรณ์ได้ดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอ้าย ข้าพเจ้าไม่ยินดี ไม่ยินร้าย อันกิเลสไม่อាមัย
ไม่พัวพัน พนิวเตะแล้ว พระไได้แล้วในธรรมที่ข้าพเจ้าได้เห็น ไม่ใจอันกระทำ
ให้ปราคจากเขตเดน ได้แล้วอยู่ ข้าพเจ้าไม่ยินดี ไม่ยินร้าย . . . พระไได้แล้วใน
ธรรมที่ข้าพเจ้าได้ยิน ไม่ใจอันกระทำให้ปราคจากเขตเดน ได้แล้วอยู่ ข้าพเจ้าไม่
ยินดี ไม่ยินร้าย . . . พระไได้แล้วในธรรมที่ข้าพเจ้าได้ทราบ ไม่ใจอันกระทำให้
ปราคจากเขตเดน ได้แล้วอยู่ ข้าพเจ้าไม่ยินดี ไม่ยินร้าย . . . พระไได้แล้วในธรรม
ที่ข้าพเจ้าได้รู้ชัด ไม่ใจอันกระทำให้ปราคจากเขตเดน ได้แล้วอยู่ ดูกรท่านผู้มีอ้าย
จิตของข้าพเจ้าผู้รู้อยู่ เห็นอยู่ อย่างนี้แล จึงได้หลุดพ้นจากอาสา ไม่ยึดมั่นใน
โวหาร ๕ นี้

ดูกรกิษทหั้งหลาย คำกล่าวของกิษบุปนน พากเชือควรชื่นชม
อนุโนทนาว่า สาส ครั้นแล้วพึงถามปัญหาให้มีเช่น ไปว่า ดูกรท่านผู้มีอ้าย อุปทาน
ขันธ์อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์สัมมา-

*สัมพุทธตรัสไว้ขอบ นี้มี ๕ ประการแล ๕ ประการเป็นในน คือ รูปปุปทานขันธ์
เวทนุปทานขันธ์ สัญญาณปุปทานขันธ์ ลักษณะปุปทานขันธ์ วิญญาณปุปทานขันธ์
ดูกรท่านผู้มีอ้าย นี้แลอุปทานขันธ์ ๕ ประการ อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้
ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธ ตรัสไว้ขอบแล้ว ก็จิตของท่าน
ผู้มีอ้าย ผู้รู้อยู่ เห็นอยู่อย่างไรแล จึงหลุดพ้นจากอาสา ไม่ยึดมั่นในอุปทาน-

*ขันธ์ ๕ นี้ ๆ

[๑๙] ดูกรกิษทหั้งหลาย กิษบุสั้นอาสาแล้ว อยู่บพรหมจารย์แล้ว
ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตันแล้วโดยลำดับ
สั้นสัญญาณในภาพแล้ว พนิวเตะแล้วเพราะรู้ขอบ จึงนับว่ามีธรรมอันสมควรจะ
พยากรณ์ได้ดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอ้าย ข้าพเจ้ารู้แจ้งรูปแล้วแล้ว ไม่มีกำลัง
ปราคจากความน่ารัก มิใช่เป็นที่ตั้งแห่งความชืนใจ จึงทราบชัดว่า จิตของเรา
หลุดพ้นแล้ว เพราะสั้น สำรอก ดับ ஸະ และลัสดคืนซึ่งอุปทานขันธ์ที่ยึดมั่น^๑
ในรูป และอนุสัยคือความตั้งใจและความปักใจมั่นในรูปได้ ข้าพเจ้ารู้แจ้งเวทนา
แล้วแล้ว . . . จิตของเราหลุดพ้นแล้ว เพราะสั้น สำรอก ดับ ஸະ และลัสดคืน
ซึ่งอุปทานขันธ์ที่ยึดมั่นในเวทนา และอนุสัยคือความตั้งใจและความปักใจมั่นใน
เวทนาได้ ข้าพเจ้ารู้แจ้งสัญญาแล้วแล้ว . . . จิตของเราหลุดพ้นแล้ว เพราะสั้น
สำรอก ดับ ஸະ และลัสดคืน ซึ่งอุปทานขันธ์ที่ยึดมั่นในสัญญา และอนุสัย
คือความตั้งใจและความปักใจมั่นในสัญญาได้ ข้าพเจ้ารู้แจ้งสั้นๆแล้วแล้ว . . . จิต
ของเราหลุดพ้นแล้ว เพราะสั้น สำรอก ดับ ஸະ และลัสดคืนซึ่งอุปทานขันธ์
ที่ยึดมั่นในสั้นๆ แล้ว แต่ความตั้งใจและความปักใจมั่นในสั้นๆได้
ข้าพเจ้ารู้แจ้งวิญญาณแล้วแล้ว ไม่มีกำลัง ปราคจากความน่ารัก มิใช่เป็นที่ตั้ง
แห่งความชืนใจ จึงทราบชัดว่า จิตของเราหลุดพ้นแล้ว เพราะสั้น สำรอก ดับ
ஸະ และลัสดคืนซึ่งอุปทานขันธ์ที่ยึดมั่นในวิญญาณ และอนุสัยคือความตั้งใจ
และความปักใจมั่นในวิญญาณได้ ดูกรท่านผู้มีอ้าย จิตของข้าพเจ้าผู้รู้อยู่ เห็นอยู่
อย่างนี้แล จึงได้หลุดพ้นจากอาสา ไม่ยึดมั่นในอุปทานขันธ์ ๕ นี้

ดูกรกิษทหั้งหลาย คำกล่าวของกิษบุปนน พากเชือควรชื่นชม
อนุโนทนาว่า สาส ครั้นแล้วพึงถามปัญหาให้มีเช่น ไปว่า ดูกรท่านผู้มีอ้าย ชาตอัน-

*พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธ
ตรัสไว้ขอบ นี้มี ๖ ประการ ๖ ประการเป็นในน คือปฐวิชาต อาปีรชาต
เตโชชาติ วาโยชาติ อากาสชาติ วิญญาณชาติ ดูกรท่านผู้มีอ้าย นี้แล Roth ๖ ประการ
อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธ
ตรัสไว้ขอบแล้ว ก็จิตของท่านผู้มีอ้าย ผู้รู้อยู่ เห็นอยู่อย่างไรแล จึงหลุดพ้น
จากอาสา ไม่ยึดมั่นในชาต ๖ นี้ ๆ

[๒๐] ดูกรกิษทหั้งหลาย กิษบุสั้นอาสาแล้ว อยู่บพรหมจารย์แล้ว
ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตันแล้วโดยลำดับ
สั้นสัญญาณในภาพแล้ว พนิวเตะแล้วเพราะรู้ขอบ จึงนับว่ามีธรรมอันสมควร
จะพยากรณ์ได้ดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอ้าย ข้าพเจ้าครองปฐวิชาตโดยความเป็นอนัตตา
มิใช่ครองอัตตากิจปฐวิชาตเลย จึงทราบชัดว่า จิตของเราหลุดพ้นแล้ว เพราะสั้น
สำรอก ดับ ஸະ และลัสดคืนซึ่งอุปทานขันธ์ที่ยึดมั่นอาทัยปฐวิชาต และ
อนุสัยคือความตั้งใจและความปักใจมั่นอาทัยปฐวิชาตได้ ข้าพเจ้าครองอาปีรชาต
โดยความเป็นอนัตตา . . . เพราะสั้น สำรอก ดับ ஸະ และลัสดคืนซึ่งอุปทานขันธ์
ที่ยึดมั่นอาทัยเตโชชาต และอนุสัยคือความตั้งใจและความปักใจมั่นอาทัยเตโชชาต
ได้ ข้าพเจ้าครองวาโยชาตโดยความเป็นอนัตตา . . . เพราะสั้น สำรอก ดับ ஸະ
และลัสดคืนซึ่งอุปทานขันธ์ที่ยึดมั่นอาทัยวาโยชาต และอนุสัยคือความตั้งใจและ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ความเป็นใจมั่นอาศัยวาโยราต์ได้ ข้าพเจ้าครองอากาลราตนโดยความเป็นอันตตา . . .
เพาะลีน สำรอก ดับ ஸະ และลัลคีนซึ่งอปานหันธ์ที่ยึดมั่นอาศัยอากาลราตน
และอนุสัยคือความตั้งใจและความปักใจมั่นอาศัยอากาลราตนได้ ข้าพเจ้าครอง
วิญญาณเราต์โดยความเป็นอันตตา มิใช่ครองอัตตาวาศัยวิญญาณเราต์โดย จึงทราบ
ชัดว่า จิตของเราหลุดพ้นแล้ว เพราะลีน สำรอก ดับ ஸະ และลัลคีนซึ่ง
อปานหันธ์ที่ยึดมั่นอาศัยวิญญาณเราต์ และอนุสัยคือความตั้งใจและความปักใจ
มั่นอาศัยวิญญาณเราต์ได้ ดูกรท่านผู้มีอ้าย จิตของข้าพเจ้าผู้รู้อยู่ เห็นอยู่อย่างนี้แล
จึงได้หลุดพ้นจากอาสาสะ ไม่ยึดมั่นในราต ๖ นี้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำกล่าวของภิกษุปัจฉนน พากເຮົາຄາຣ່າຊ່າມ ອຸນໂມທນາ
ວ່າ ສາວ ຄຣັນແລ້ວພຶກຄາມປັບປຸງໃຫຍ່ເຂົ້າໄປວ່າ ດຸກທ່ານຜູ້ມືອາຍ ກົດຕະນະກາຍໃນ
ອາຍຕະນະການອອກ ວັນພະຜູ້ມືອະພະກາດພະວະອົນນີ້ ຜູ້ທ່ຽວ່າ ຕະຫຼາມເກີດ ເປັນໄຈນ
ພະວະອັນທັນສັນມາສົມພຸຖ ຕຣັສ ເວົ້າຂອບ ນີ້ເອົ່າງລະ ๖ ແລ້ວ ອິ່າງລະ ๖ ເປັນໄຈນ
ຄືອຈັກໝະແລ້ວ ໂສຕແລະເສີຍ ພາຫະແລກລິນ ຂໍາຫາແລະຮສ ກາຍແລະ ໂພງຮັ້ງພະ
ມໂນແລະຮຽມາມໂນ ດຸກທ່ານຜູ້ມືອາຍ ນີ້ແລ້ວຍິດຕະນະກາຍໃນ ອາຍຕະນະການອອກ
ອິ່າງລະ ๖ ວັນພະຜູ້ມືອະພະກາດພະວະອົນນີ້ ຜູ້ທ່ຽວ່າ ຕະຫຼາມເກີດ ເປັນພະວະອັນທັນ -
*ສັມມາສົມພຸຖ ຕຣັສ ເວົ້າຂອບແລ້ວ ກົດຕະອອງທ່ານຜູ້ມືອາຍ ຜູ້ຮັ້ອຍ ເທັນອູ່ຍ່ອຍ່າງໄຮເລ່າ
ຈຶ່ງຫຼຸດພັນຈາກอาสาสະ ไม่ยືດມັນໃນອາຍຕະນະທີ່ກາຍໃນທີ່ກາຍນອກຍ່າງລະ ๖
ເໜັນນີ້ *

[๑๗] ດຸກຮົກຍົກຫັ້ງຫຼາຍ ກົບຜູ້ສື້ນອາສະວະແລ້ວ ອູ່ຈົບພຣມຈຣຍແລ້ວ
ທຳກິຈທີ່ການທ່າເລົຈແລ້ວ ປັງກາຣະໄດ້ແລ້ວ ບຣຣລປຣໂຢ່ານຕົນແລ້ວໂດຍລຳດັບ
ສື້ນສົງໂຄງຂົນໃນກັບແລ້ວ ພັນວິເຄີຍແລ້ວ ເພຣະຮັ້ອຂອບ ຈຶ່ງນັບວ່າມີຮຽມວັນສົມຄວາມ
ຈະພຍາກຣນໄດ້ດັ່ງນີ້ວ່າ ດຸກທ່ານຜູ້ມືອາຍ ຂ້າພເຈົ້າທ່ານຂ້ຳດວາ ຈົດຕະອອງເຮາຫຼຸດພັນແລ້ວ
ເພຣະລື່ນ สำรอก ดับ ສະ ແລະລັດຄືນຊື່ງຄວາມພອໃຈ ຄວາມກຳໜັດ ຄວາມ
ຍືນດີ ຕັ້ນຫາ ອຸປາຫາທີ່ຍືດມັນ ແລະອນຸສັຍຄື່ອງຄວາມຕັ້ງໃຈແລະຄວາມປັກໃຈມັນ ໃນ
ຈັກໝ ໃນຮູບ ໃນຈັກໝວິນຍານ ແລະໃນຮຽມທີ່ພິ່ງຮັ້ອແຈ້ງດ້າຍຈັກໝວິນຍານ ຂ້າພເຈົ້າ
ທ່ານບ້າດວ່າ ຈົດຕະອອງເຮາຫຼຸດພັນແລ້ວ ເພຣະສື້ນ สำรอก ดับ ສະ ແລະລັດຄືນ
ຊື່ງຄວາມພອໃຈ ຄວາມກຳໜັດ ຄວາມຍືນດີ ຕັ້ນຫາ ອຸປາຫາທີ່ຍືດມັນ ແລະອນຸສັຍ
ຄື່ອງຄວາມຕັ້ງໃຈແລະຄວາມປັກໃຈມັນ ໃນໂສຕ ໃນເສີຍ ໃນໂສຕວິນຍານ ແລະໃນ
ຮຽມທີ່ພິ່ງຮັ້ອແຈ້ງດ້າຍໂສຕວິນຍານ ຂ້າພເຈົ້າທ່ານຂ້ຳດວາ ຈົດຕະອອງເຮາຫຼຸດພັນແລ້ວ
ເພຣະລື່ນ สำรอก ดับ ສະ ແລະລັດຄືນຊື່ງຄວາມພອໃຈ ຄວາມກຳໜັດ ຄວາມຍືນດີ
ຕັ້ນຫາ ອຸປາຫາທີ່ຍືດມັນ ແລະອນຸສັຍຄື່ອງຄວາມຕັ້ງໃຈແລະຄວາມປັກໃຈມັນ ໃນໝານະ
ໃນກິລື່ນ ໃນໝານວິນຍານ ແລະໃນຮຽມທີ່ພິ່ງຮັ້ອແຈ້ງດ້າຍໝານວິນຍານ ຂ້າພເຈົ້າ
ທ່ານບ້າດວ່າ ຈົດຕະອອງເຮາຫຼຸດພັນແລ້ວ ເພຣະສື້ນ สำรอก ดับ ສະ ແລະລັດຄືນ
ຊື່ງຄວາມພອໃຈ ຄວາມກຳໜັດ ຄວາມຍືນດີ ຕັ້ນຫາ ອຸປາຫາທີ່ຍືດມັນ ແລະອນຸສັຍ
ຄື່ອງຄວາມຕັ້ງໃຈແລະຄວາມປັກໃຈມັນ ໃນໝາຫາ ໃນຮສ ໃນໝາຫວິນຍານ ແລະໃນຮຽມ
ທີ່ພິ່ງຮັ້ອແຈ້ງດ້າຍໝາຫວິນຍານ ຂ້າພເຈົ້າທ່ານຂ້ຳດວາ ຈົດຕະອອງເຮາຫຼຸດພັນແລ້ວ ເພຣະສື້ນ
ສຳຮອກ ດັບ ສະ ແລະລັດຄືນຊື່ງຄວາມພອໃຈ ຄວາມກຳໜັດ ຄວາມຍືນດີ ຕັ້ນຫາ
ອຸປາຫາທີ່ຍືດມັນ ແລະອນຸສັຍຄື່ອງຄວາມຕັ້ງໃຈແລະຄວາມປັກໃຈມັນ ໃນກາຍ ໃນ
ໂພງຮັ້ງພະ ໃນກາຍວິນຍານ ແລະໃນຮຽມທີ່ພິ່ງຮັ້ອແຈ້ງດ້າຍກາຍວິນຍານ ຂ້າພເຈົ້າທ່ານ
ຂ້ຳດວາ ຈົດຕະອອງເຮາຫຼຸດພັນແລ້ວ ເພຣະສື້ນ สำรอก ດັບ ສະ ແລະລັດຄືນຊື່ງຄວາມ
ພອໃຈ ຄວາມກຳໜັດ ຄວາມຍືນດີ ຕັ້ນຫາ ອຸປາຫາທີ່ຍືດມັນ ແລະອນຸສັຍຄື່ອງຄວາມ
ຕັ້ງໃຈແລະຄວາມປັກໃຈມັນ ໃນມໂນ ໃນຮຽມາມໂນ ໃນໂນວິນຍານ ແລະໃນຮຽມທີ່
ພິ່ງຮັ້ອແຈ້ງດ້າຍມໂນວິນຍານ ດຸກທ່ານຜູ້ມືອາຍ ຈົດຕະອອງຂ້າພເຈົ້າຜູ້ຮັ້ອຍ ເທັນອູ່ຍ່ອຍ່າງນີ້ແລ
ຈຶ່ງໄດ້ຫຼຸດພັນຈາກอาสาສະ ไม่ຍືດມັນໃນອາຍຕະນະທີ່ກາຍໃນທີ່ກາຍນອກຍ່າງລະ ๖ ເໜັນນີ້

ດຸກຮົກຍົກຫັ້ງຫຼາຍ คำกล่าวของภิกษุปัจฉนน พากເຮົາຄາຣ່າຊ່າມ ອຸນໂມທນາ
ວ່າ ສາວ ຄຣັນແລ້ວພຶກຄາມປັບປຸງໃຫຍ່ເຂົ້າໄປວ່າ ກົດນີ້ທ່ານຜູ້ມືອາຍ ຮູ້ອູ່ ເທັນອູ່
ອິ່າງໄຣ ຈຶ່ງຄອນອນຸສັຍຄື່ອງຄວາມຄື່ອຕ້າວາເປັນເວົາ ວ່າຂອງເວົາ ໃນກາຍວັນມີວິນຍານນີ້
ແລະໃນນິມິຕໍທີ່ກາຍ ໃດໄດ້ດ້າຍດີ ໆ

[๑๘] ດຸກຮົກຍົກຫັ້ງຫຼາຍ ກົບຜູ້ສື້ນອາສະວະແລ້ວ ອູ່ຈົບພຣມຈຣຍແລ້ວ
ທຳກິຈທີ່ການທ່າເລົຈແລ້ວ ປັງກາຣະໄດ້ແລ້ວ ບຣຣລປຣໂຢ່ານຕົນແລ້ວໂດຍລຳດັບ
ສື້ນສົງໂຄງຂົນໃນກັບແລ້ວ ພັນວິເຄີຍແລ້ວເພຣະຮັ້ອຂອບ ຈຶ່ງນັບວ່າມີຮຽມວັນສົມຄວາມ
ຈະພຍາກຣນໄດ້ດັ່ງນີ້ວ່າ ດຸກທ່ານຜູ້ມືອາຍ ເມື່ອກ່ອນ ຂ້າພເຈົ້າປັນຜູ້ຄ່ອງເຮືອນ ຍັງເປັນ
ຜູ້ໄໝຮູ້ ພະຕູກາດຕັ້ນຫາ ສາກຂອງພະຕູກາດຕັ້ນຫາ ແສດງຮຽມແກ້ຂ້າພເຈົ້ານັ້ນ
ຂ້າພເຈົ້າຝັ້ງຮຽມນັ້ນແລ້ວ ຈຶ່ງໄດ້ຄວາມເຂື້ອໃນພະຕູກາດຕັ້ນຫາ ພະວາສຕັບແຄນ ເປັນທານມາ
ແທ່ງອຸລື ບຣຣພາເປັນໜີ່ວ່າ ເຮັດຍອຸ່ນຈະປະພຸດພະຮມຈຣຍໃຫ້ບຣສຸທີ່

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
บริบูรณ์โดยส่วนเดียวดุจสังข์ที่เข้าขัดแล้ว นี้ไม่ใช่ทำได้easy อย่างระนั้นเลย เรา
พึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากางสาลาพัสดร์แล้วออกจากเรือนบทเป็นบรรพชิตเกิด
สมัยต่อมา ข้าพเจ้าจึงลงทะเบียนบัติน้อยบ้าง มากบ้าง ละวงศ์ญาติเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง
ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากางสาลาพัสดร์ แล้วออกจากเรือนบทเป็นบรรพชิต
ข้าพเจ้าเมื่อเป็นผู้บัวชีวะอย่างนี้ ถึงพร้อมด้วยลิขภาษาสาชีพของกิษทั้งหลาย
พระละปานาตีบາต จึงเป็นผู้วันขนาดจากปานาตีบາต วางอาชญา วางศาสตราแล้ว
มีความละอาย ถึงความอึนดู ได้เป็นผู้อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์
และภต เพาะละอทินนาทาน จึงเป็นผู้วันขนาดจากอทินนาทาน ถือเอาแต่ของ
ที่เขาให้ หวังแต่ของที่เขาให้ มีต้นเป็นคนละอاد ไม่ใช่โนมอยอย เพาะละกรรม
อันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ จึงเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกลและ
เว้นจากเมคุนอันเป็นธรรมดาวของชาวบ้าน เพาะละมุนสาหา จึงเป็นผู้วันขนาด
จากมุนสาหา เป็นผู้กู้ล่าฯ คำธิง คำร้องอยู่ในคำสัตย์ เป็นหลักฐาน เชื่อถือได้
ไม่พุดลงโ碌 เพาะละราชาส่อเสียด จึงเป็นผู้วันขนาดจากราชาส่อเสียด ได้ยิน
จากฝ่ายนี้แล้ว ไม่บอกฝ่ายโน่น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือได้ยินจากฝ่ายโน้นแล้ว
ไม่บอกฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน่น ทั้งนี้ เมื่อเข้าแตกกันแล้ว ก็สามารถให้ตีกัน
หรือเมื่อเข้าดีกันอยู่ ก็สังเสริม ขอบความพร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนที่พร้อม-

*เพรียงกัน ชื่นชมในคนที่พร้อมเพรียงกัน เป็นผู้กู้ล่าฯ ว่าจะสามารถสนับคีกัน เพาะ
ละราหายาน จึงเป็นผู้วันขนาดจากราหายาน เป็นผู้กู้ล่าฯ ชื่นไม่มีโทษ
เสนาะหุ ชวนให้รักไดร จับใจ เป็นภาษาชานเมือง อันคนส่วนมากประรุณ
และชอบใจ เพาะละการเจราเพ้อเจ้อ จึงเป็นผู้วันขนาดจากการเจราเพ้อเจ้อ
กล่าวถูกกลาง กล่าวตามเป็นจริง กล่าวอรรถ กล่าวธรรม กล่าววินัย เป็นผู้
กล่าวว่าจานมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีขอนเขต ประกอบด้วยประโยชน์ ตามกาล
ข้าพเจ้าเป็นผู้วันขนาดจากการพราภพิขามและภุตตาม เป็นผู้ดันหนเดียว งดังนั้นใน
เวลาารตรี เว้นขนาดจากการฉันในเวลาภิการ เป็นผู้วันขนาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง
ประโคมดนตรี และการล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เป็นผู้วันขนาดจากการทัดทรง
และตอบแต่งด้วยดอกไม้ ของหอม และเครื่องประเทองพิว อันเป็นฐานะแห่งการ
แต่งตัว เป็นผู้วันขนาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงและใหญ่ เป็นผู้วันขนาด
จากการรับทองและเงิน เป็นผู้วันขนาดจากการรับทาสีและทาส เป็นผู้วันขนาดจาก
การรับแพและแกะ เป็นผู้วันขนาดจากการรับ กะและสุกร เป็นผู้วันขนาดจากการ
รับซัง ໂโค ม้า และลา เป็นผู้วันขนาดจากการรับไวรณะและที่ดิน เป็นผู้วันขนาด
จากการประกอบทบทกรรมและการรับไข่ เป็นผู้วันขนาดจากการซื้อและการขาย เป็น
ผู้วันขนาดจากการโถงด้วยตราชัง โถงด้วยของปลอม และโถงด้วยเครื่องดวงวัด
เป็นผู้วันขนาดจากการรับสินบน การล่อลง และการตลาดตะลง เป็นผู้วันขนาด
จากการตัด การจา การจรา การจราจุ การตีชิง การปลัน และการกราโซก ข้าพเจ้า
ได้เป็นผู้สันโถงด้วยจิราเป็นเครื่องบริหารกาย และบันฑباتเป็นเครื่องบริหารห้อง
จะไปที่ใดๆ ย้อมถืออาเบาริขาราไปได้หมด เมื่อ้อนนกมีปีก จะบินไปที่ใดๆ ย้อม
มีภาระคือปีกของตนเท่านั้น บินไปฯ

[๑๗๓] ข้าพเจ้าประกอบด้วยศีลขันธ์ของพระอริยะเช่นนี้แล้ว จึงได้
เสวยสุขอันเปรากจากไทยภัยใน เทืนรูปด้วยจักษุแล้ว ไม่เป็นผู้ถือเอาโดยมิมิต
และโดยอนุพยัญชนะ ปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรีย์อันมีการเห็นรูปเป็นเหตุ ซึ่ง
บคคลผู้ไม่สำรวมอยู่ พึงถูกอุคคลธรรมอันลงมาถือภิกขุภาระและโภมนั้นควรอบจำได้
รักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสามารถในจักขุนทรีย์แล้ว ได้ยินเสียงด้วยโลหตแล้ว . . .
คอมกิลน์ด้วยมานะแล้ว . . . ลัมรรถด้วยชีวหาแล้ว . . . ถูกต้องโดยรู้สึกพะด้วยกายแล้ว . . .
รู้ธรรมารมณ์ด้วยโน้โนแล้ว ไม่เป็นผู้ถือเอาโดยมิมิตและโดยอนุพยัญชนะ ปฏิบัติ
เพื่อสำรวมมันทรีย์อันมีการรู้ธรรมารมณ์เป็นเหตุ ซึ่งบคคลผู้ไม่สำรวมอยู่ พึงถูก
อุคคลธรรมอันลงมาถือภิกขุภาระและโภมนั้นควรอบจำได้ รักษาจักขุนทรีย์ ถึงความ
สำรวมในมนินทรีย์แล้ว . . .

[๑๗๔] ข้าพเจ้าประกอบด้วยอินทรียสังวรของพระอริยะเช่นนี้แล้ว จึง
ได้เสวยสุขอันไม่เจ้อทุกขภัยใน ได้เป็นผู้ทำความรู้สึกตัวในเวลาภาราไปและถอย
กลับ ในเวลาแลดูและเหลียวดู ในเวลาอุบัติและเหยียดแขน ในเวลาทรงผ้า
สังฆภู บำต และจิรา ในเวลาฉัน ดีมี เกี้ยว และล้ม ในเวลาถ่ายอุจจาระ
และปัสสาวะ ในเวลาเดิน ยืน นั่ง นอนหลับ ตื่น พุด และนั่ง ฯ

[๑๗๕] กีข้าพเจ้าประกอบด้วยศีลขันธ์ของพระอริยะเช่นนี้ ประกอบด้วย
อินทรียสังวรของพระอริยะเช่นนี้ และประกอบด้วยสติสัมปชัญญะของพระอริยะ
เช่นนี้แล้ว จึงได้พอใจเสนาสนะอันลังด ดือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ
บันภูเขา ป่าช้า ป่าช្យ ที่แจ้ง และลอมฟาง ข้าพเจ้ากับลับจากบันฑبات ภัยหลัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เวลาอาหารแล้ว นั่งคุบลังก์ ตั้งกายตรง ดารงสติมัณณพะหน่า ละอภิชา
ในโลกได้แล้ว มีใจปราศจากอภิชานอย ข้อว่า ได้ทำระจิตให้บริสุทธิ์จากอภิชาน
ละความเข้าดือพยาบาทแล้ว เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูล
ในสรรพสัตว์และกutooy ซึ่ว่า ได้ทำระจิตให้บริสุทธิ์จากความเข้าดือพยาบาท
ละถินมิทธะแล้ว เป็นผู้มีจิตปราศจากถินมิทธะ มีอาโลกสัญญา มีสติสัมปชัญญะ
อยู่ซึ่ว่า ได้ทำระจิตให้บริสุทธิ์จากถินมิทธะ ละอุทัจจกุจจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ่มฟ่าน
มีจิตสงบภายในอย ซึ่ว่า ได้ทำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทัจจกุจจะ ละวิจิกิจชา
แล้ว เป็นผู้ขามความสงบได้ ไม่มีปัญหาอะไรในกุคลธรรมทั้งหลายอยู่ ซึ่ว่า
ได้ทำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจชา ฯ

[๑๗๙] ข้าพเจ้ารัตนนิหาร ๕ ประการนี้ อันเป็นเครื่องทำใจให้เคร้า-

* หน่อง ทำปัญญาให้ถอยกำลังแล้ว จึงได้สังจักจากมาน สังจักจากกุคลธรรม เข้า
ปฐมนิยาน มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ได้เข้าทัดยาน มีความ
ผ่องใสแห่งใจภายใน มีความเป็นธรรมเอกสารด้าน เพาะสังบวติกและวิจาร ไม่มี
วิติก ไม่มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่สามารถอุญ ได้เป็นผู้วางแผน เพาะหน่ายปีติ
มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยนามกาย เข้าตติยานที่พระอริยะเรียก
ข้าพเจ้านั้น ได้ ผู้วางแผน มีสติ อุญเป็นสุขอยู่ ได้เข้าจตุตถภาน อันไม่มีทกข
ไม่มีสุข เพาะละสุข ละทุกข และดับโสมนัสสโนมัคก่อนฯ ได้ มีสติบริสุทธิ์
เพาะอุเบกขารอย ฯ

[๑๘๐] ข้าพเจ้าเมื่อจิตเป็นสมາธิ บริสุทธิ์ผดผ่อง ไม่มีกิเลสเครื่องยึดวน
ประคากอุปกิเลส เป็นจิตอ่อนโยน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ถึงความไม่หวนไหว
อย่างนี้แล้ว จึงได้น้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยัญญาณ ข้าพเจ้าได้รู้ชัดตามเป็นจริงว่า
นักทุกข นี้เหตุให้เกิดทุกข นี้ที่ดับทุกข นี้ปฎิปทาให้ถึงที่ดับทุกข ยอมรู้ชัดตาม
เป็นจริงว่า เหล่านี้อาสวะ นี้เหตุให้เกิดอาสวะ นี้ที่ดับอาสวะ นี้ปฎิปทาให้ถึงที่
ดับอาสวะ เมื่อข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ จิตกิหลดพันแม่จากการมาสະ แม้
จากภาระ แม่จากอวิชชาสະ เมื่อจิตหลุดพันแม่แล้ว ได้มีญาณรู้ว่า หลุดพันแม่แล้ว
รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจารย์อยู่บุญแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ดุกรท่านผู้มีอายุ เมื่อข้าพเจ้ารู้อยู่ เห็นอยู่อย่างนี้แล
จึงถอนนลัยคือความถือตัวฯเป็นเรา ว่าของเรา ในกาจันมีวิญญาณนี้ และใน
นิมิตทึ่งหมดในภายนอกได้ด้วยดี ฯ

ดุกรกิษทึ่งหลาย คำกล่าวของกิษรูปนั้น พากເຮອງการชื่นชม อุโนทนา
ว่า สารุ ครั้นแล้วพึงกล่าวแก่กิษรูปนั้นอย่างนี้ว่า ดุกรท่านผู้มีอายุ เป็นลาก
ของพากข้าพเจ้า พากข้าพเจ้า ได้ดีแล้ว ที่พิจารณาเห็นท่านผู้มีอายุ เช่นตัวท่าน
เป็นสพระมหาวีรี ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรพราภิชิตนี้แล้ว กิษรูปเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภาริขของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ นวโลหนสตร ที่ ๒

๓. สัปปุริสสตร (๑๙๐)

[๑๙๐] ข้าพเจ้าได้สัตบุญอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน וארามของ
อนาคตบินทิกเครบธี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสรเรียก
กิษทึ่งหลายว่า ดุกรกิษทึ่งหลาย กิษเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสแล้ว พระผู้มี
พระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทึ่งหลาย เราจักแสดงสัปปุริสธรรม และ
อสัปปุริสธรรมแก่พากເຮອ เธอทึ่งหลายจะฟังธรรมนั้น จงสืสิ่งให้ดี เราจัก
กล่าวต่อไป กิษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบแล้ว พระพಥเจ้าช้า ฯ

[๑๙๑] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทึ่งหลาย อสัปปุริส
ธรรมเป็นอย่างไร คือสัตบุญในโลกนี้ เป็นผู้ออกจากรกุลสุบวชแล้ว ย้อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ออกจากรกุลสุบวชแล้ว ส่วนกิษอื่นเหล่านี้
มีไฟเป็นผู้ออกจากรกุลสุบวชแล้ว อสัตบุญนั้นจึงยกตน ข่มผู้อื่น เพาะความ
เป็นผู้มีสกุลสุบวช ดุกรกิษทึ่งหลาย นี้คือ อสัปปุริสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุญแล ย้อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือความໂລກ ความ
ໂກร ความหลง ย้อมไม่ถึงความหมดลึนไป เพาะความเป็นผู้มีสกุลสุบวช
ถึงแม้กิษไม่ใช่เป็นผู้ออกจากรกุลสุบวชแล้ว แต่เป็นผู้ปฎิบัติธรรมสมควรแก่
ธรรม ปฎิบัติชอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทึ่งหลายก็ต้องบุชาสรรเสริญ
ເຮອในที่นั้นๆ สัตบุญนั้นทำการปฎิบัติเตղายในที่นั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น
เพาะความเป็นผู้มีสกุลสุบวช ดุกรกิษทึ่งหลาย นี้คือ สัปปุริสธรรม ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๑๘๐] ดุกรกิษยาทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อาศัตบุรุษเป็นผู้อจากา
สกุลใหญ่ ออกจากสกุลมีโภคமาก ออกจากสกุลมีโภคยิ่ง บวชแล้ว ยอม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า เรายังเป็นผู้อจากาสกุลใหญ่ . . . ออกจากสกุลมีโภค
ออกจากสกุลมีโภคยิ่ง บวชแล้ว สวนกิษยาอีกหนานี้ ไม่ใช่เป็นผู้อจากา
สกุลใหญ่ ออกจากสกุลมีโภคமาก ออกจากสกุลมีโภคยิ่ง บวชแล้ว อสัต-

*บุรุษนั้นจึงยกตน ขมผู้อื่น เพราะความเป็นผู้มีสกุลใหญ่ มีโภคமาก มีโภคยิ่ง
นั้นๆ ดุกรกิษยาทั้งหลาย แม้นก็คือ อสัปปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือความโลก ความ
ไกร ความหลง ยอมไม่ถึงความหมุดลึ่นไป เพราะความเป็นผู้มีสกุลใหญ่ มี
โภคமาก มีโภคยิ่งแล ถึงแม่กิษยาไม่ใช่เป็นผู้อจากาสกุลใหญ่ ออกจาก
สกุลมีโภคமาก ออกจากสกุลมีโภคยิ่ง บวชแล้ว แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควร
แก่ธรรม ปฏิบัติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบุชาสรรเสริญ
เรอในที่นั้นๆ สัตบุรุษนั้นทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น
 เพราะความเป็นผู้มีสกุลใหญ่ มีโภคமาก มีโภคยิ่งนั้นๆ ดุกรกิษยาทั้งหลาย
 แม้นก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๘๑] ดุกรกิษยาทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นผู้ปรากว
 มียศ ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เรายังเป็นผู้ปรากว มียศ ส่วนกิษยาอีกหนานี้
 เป็นผู้ไม่ปรากว มีศักดิน้อย อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ขมผู้อื่น เพราะความเป็นผู้
 ปรากวนั้น ดุกรกิษยาทั้งหลาย แม้นก็คือ อสัปปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
 ไกร ความหลง ยอมไม่ถึงความหมุดลึ่นไป เพราะความเป็นผู้ปรากว ถึงแม่
 กิษยาไม่ใช่เป็นผู้ปรากว มียศ แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ
 ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบุชาสรรเสริญเรอในที่นั้นๆ สัตบุรุษ
 นั้น (ทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น) ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้
 ปรากวนั้นๆ ดุกรกิษยาทั้งหลาย แมenan ก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๘๒] ดุกรกิษยาทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นผู้ได้เจ้า
 บิณฑบาต เสนาสนะ และคิล้านปัจจัยเกล้าบริหาร ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
 เรายังเป็นผู้ได้เจ้า บิณฑบาต เสนาสนะ และคิล้านปัจจัยเกล้าบริหาร ส่วนกิษยา
 อีกหนานี้ ไม่ใช่เป็นผู้ได้เจ้า บิณฑบาต เสนาสนะ และคิล้านปัจจัยเกล้า-

*บริหาร อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ขมผู้อื่น เพราะการได้นั้น ดุกรกิษยาทั้งหลาย
 แมenan ก็คือ อสัปปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
 ไกร ความหลง ยอมไม่ถึงความหมุดลึ่นไป เพราะการได้ถึงแม่กิษยาไม่ใช่
 เป็นผู้ได้เจ้า บิณฑบาต เสนาสนะ และคิล้านปัจจัยเกล้าบริหาร แต่เป็นผู้
 ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลาย
 ก็ต้องบุชาสรรเสริญเรอในที่นั้นๆ สัตบุรุษนั้นทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น ไม่
 ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะการได้นั้น ดุกรกิษยาทั้งหลาย แมenan ก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๘๓] ดุกรกิษยาทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นพหุสูต
 ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เรายังเป็นพหุสูต ส่วนกิษยาอีกหนานี้ ไม่ใช่เป็นพหุสูต
 อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ขมผู้อื่น เพราะความเป็นพหุสูตนั้น ดุกรกิษยาทั้งหลาย
 แมenan ก็คือ อสัปปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
 ไกร ความหลง ยอมไม่ถึงความหมุดลึ่นไป เพราะความเป็นพหุสูต ถึงแม่
 กิษยาไม่ใช่เป็นพหุสูต แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ประ-
 *พฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบุชาสรรเสริญเรอในที่นั้นๆ สัตบุรุษนั้น
 ทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความเป็นพหุสูต
 นั้น ดุกรกิษยาทั้งหลาย แมenan ก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๘๔] ดุกรกิษยาทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นพระวินัย-
 *ธร ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เรายังเป็นพระวินัยธร ส่วนกิษยาอีกหนานี้ ไม่ใช่
 เป็นพระวินัยธร อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ขมผู้อื่น เพราะความเป็นพระวินัยธรนั้น
 ดุกรกิษยาทั้งหลาย แมenan ก็คือ อสัปปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
 ไกร ความหลง ยอมไม่ถึงความหมุดลึ่นไป เพราะความเป็นพระวินัยธร ถึงแม่
 กิษยาไม่ใช่เป็นพระวินัยธร แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ
 ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบุชาสรรเสริญเรอในที่นั้นๆ สัตบุรุษ
 นั้นทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปණณาสก
พระวินัยธนน์ ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม่นักคือ สัปปะริสธรรมฯ

[๑๙] ดุกรักกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นพระธรรม กถิก ส่วนกิษที่อื่นเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นพระธรรมกถิก อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ขึ้นผู้ อื่น เพราความเป็นพระธรรมกถิกนั้น ดุกรักกิษทั้งหลาย แม้นนี้ก็คือ อสัปปวิสิ—
๕๔๘

ส่วนสัตบุรุษแล ย้อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
โกรธ ความหลง ย่อมไม่ถึงความหมัดสินไป เพราะความเป็นพระธรรมก็ถูก
ถึงแม้กิจ ไม่ใช่เป็นพระธรรมก็ถูก แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติ
ขอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบุชาสร้างเรื่องราวในที่นั้นๆ
สัตบุรุษนี้ทำการปฏิบัติแต่ภายใต้เท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความ
เป็นพระธรรมก็ถูกนั้น ดกริกษ์ทั้งหลาย แม้นี้ก็ถือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๖] ดกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบำรุงเป็นผู้อยู่ป่า เป็นวัตร ย้อมพิจารณาเห็นดังนี้ เราเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ส่วนกิบุญเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร อสัตบำรุงนั้นจึงยกตน ข่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตรนั้น ดกรกิษทั้งหลาย แม่นักก็อีก อสัตปริลธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ย้อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
โกรธ ความหลง ยอมไม่ถึงความหมุดสิ้นไป เพราะความเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร
ถึงแม่กิกขุไม่ใช่เป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติ
ชอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายต้องบูชาสรีริย์เมื่อในที่นั่นๆ
สัตบุรุษนั่นทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความเป็น
ผู้อยู่ป่าเป็นวัตรนั้น ด้วยกิจทั้งหลาย แม้นก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๙] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร ล้วนกิษอื่นเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร อสัตบุรุษนั้นจึงยกตก ข่มผู้อื่น เพราความเป็นผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตรนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย แม้นก็คืออสัตปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ย้อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความlogic ความ
โครงสร้าง ความหลง ย้อมไม่ถึงความหมดลื่นไป เพราะความเป็นผู้ทรงผ้าบังสกุล
เป็นวัตร ถึงแม้กิกข์ไม่ใช่เป็นผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทึ้งหลาภกิจต้องบุชา
สารเสริญเรื่องในที่นั่นๆ สัตบุรุษนั่นทำการปฏิบัติแต่ภายใต้เท่านั้น ไม่ยกตน ไม่
ชั่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตรนั่น ดูกรกิกข์ทึ้งหลาภ แม่นัก
ถือ ส.ป.ฯ ไว้จริงๆ

[๑๙] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นผู้ที่ยาบินฑูปเป็นวัตร ย้อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ที่ยาบินฑูปเป็นวัตร ส่วนกิษที่อื่นเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้ที่ยาบินฑูปเป็นวัตร อสัตบุรุษนั้นจึงยกตนขึ้นผู้อื่น เพราะความเป็นผู้ที่ยาบินฑูปเป็นวัตรนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย แม่นี้ก็ถือว่าเป็นเครื่องบรรณาธิคุณ

ส่วนสัตบุรุษ เยื่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
โกรธ ความหลง ย้อมไม่ถึงความเมตตาล้วนไป เพราะความเป็นผู้เที่ยวบินทบทาต
เป็นวัตต ถึงแม้ภิกษุไม่ใช่เป็นผู้เที่ยวบินทบทาตเป็นวัตต แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติขอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบุชา
สร้างเรือนยอดในที่นั่นๆ สัตบุรุษนั่นทำการปฏิบัติต่อภายในเท่านั้น ไม่ยักตน ไม่
ชั่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้เที่ยวบินทบทาตเป็นวัตตนั่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้นก็
วิธีไปได้ธรรมชาต

[๑๙] ดูกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นผู้อยู่โคน
ไม้เป็นวัตร ยอมพิจารณาให้เด้งนี้ว่า เรายังเป็นผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตร ส่วนกิษทึ่ง
เหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตร อสัตบุรุษนี้จึงยกตน ขึ้นผ้ออัน เพราะ
ความเป็นผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตรนั้น ดูกรกิษทั้งหลาย แม้เนื้ก็คือ อสัตปริศธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
โกรธ ความหลง ยอมไม่ถึงความหมดลื่นไป เพราะความเป็นผู้อยู่โคน ไม่เป็น
วัตร ถึงแม่กิกข์ไม่ใช่เป็นผู้อยู่โคน ไม่เป็นวัตร แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่
ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบูชาสร้างเริญ
ເຮອໃຫນີ້ນາ ສัตบุรุษนີ້ทำการปฏิบัติตະຖາຍໃຫທ່ານີ້ ไม่ยกคน ไม่เขม່ງຜູ້ອືນ
 เพราะความเป็นผู้อยู่โคน ไม่เป็นวัตรนີ້ ดูกิริยาทั้งหลาย แม่นີ້ກົດ ສັປປຣິສ-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๑๙๐] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นผู้อยู่ป่าชา
เป็นวัต ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เรายเป็นผู้อยู่ป่าชาเป็นวัต ล้วนกิษทั้งเหล่านี้
ไม่ใช่เป็นผู้อยู่ป่าชาเป็นวัต อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ข่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้
อยู่ป่าชาเป็นวัต นั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ແນน์ก็คือ สับปุริสธรรม ฯ

ล้วนสัตบุรุษและ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
โกรธ ความหลง บ่อมไม่ถึงความหมดสิ้นไป เพราะความเป็นผู้อยู่ป่าชาเป็นวัต
ถึงแม้กิษทไม่ใช่เป็นผู้อยู่ป่าชาเป็นวัต แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
ปฏิบัติของ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบุชาสร้างเรือนยอดในที่
นั้นๆ สัตบุรุษนั้นทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะ
ความเป็นผู้อยู่ป่าชาเป็นวัต นั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ແນน์ก็คือ สับปุริสธรรม ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเป็นผู้อยู่กลางแจ้งเป็น
วัต . . . เป็นผู้ถือการนั่งเป็นวัต . . . เป็นผู้ถือการนั่งตามลำดับอาสนะเป็นวัต . . .
เป็นผู้ถือการนั่นในอาสนะเดียวเป็นวัต ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ถือ
การนั่นในอาสนะเดียวเป็นวัต ล้วนกิษทั้งเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้ถือการนั่นใน
อาสนะเดียวเป็นวัต อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ข่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้ถือการ
นั่นในอาสนะเดียวเป็นวัต นั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ແນน์ก็คือ อสัตบุรุษธรรม ฯ

ล้วนสัตบุรุษและ บ่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมคือ ความโลก ความ
โกรธ ความหลง บ่อมไม่ถึงความหมดสิ้นไป เพราะความเป็นผู้ถือการนั่นใน
อาสนะเดียวเป็นวัต ถึงแม้กิษทไม่ใช่เป็นผู้ถือการนั่นในอาสนะเดียวเป็นวัต
แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติของ ประพฤติธรรมอันสมควร คน
ทั้งหลายก็ต้องบุชาสร้างเรือนยอดในที่นั้นๆ สัตบุรุษนั้นทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่า
นั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้ถือการนั่นในอาสนะเดียวเป็นวัต
นั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ແນน์ก็คือ สับปุริสธรรม ฯ

[๑๙๑] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษลังจจากม
ลังจจากอกคลธธรรม เข้าปฐมภาน มีวิตก มีวิจาร มีปิติและสุขกิจเดติวากอยู่
บ่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ได้ปฐมภานสามาบติ ล้วนกิษทั้งเหล่านี้ ไม่
ใช่เป็นผู้ได้ปฐมภานสามาบติ อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ข่มผู้อื่น ด้วยปฐมภาน
สามาบตินั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ແນน์ก็คือ อสัตบุรุษธรรม ฯ

ล้วนสัตบุรุษและ บ่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้ปฐมภานสามาบติ พระผู้มี
พระภาคกิตรัสว่า ไม่มีตัณหาแล้ว เพราะคนทั้งหลายสำคัญกันด้วยเหตุใดๆ เหตุ
นั้นๆ บ่อมเป็นอย่างอื่นจากที่สำคัญนั้น สัตบุรุษนั้นทำการ ไม่มีตัณหาแต่ภายใน
เท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น ด้วยปฐมภานสามาบตินั้น ดุกรกิษทั้งหลาย
ແນน์ก็คือ สับปุริสธรรม ฯ

[๑๙๒] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเข้าทุติยภาน
มีความผ่องใส่แจ้งใน มีความเป็นธรรมเอกสารดั้งนี้ เพราะสมบวติกและ
วิจาร ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปิติและสุขกิจเดติสามาเรือย . . . เข้าตดิยภาน . . . เข้า
จตุตภาน อันไม่มีทักษิ ไม่มีสุข เพราะลสุข ละทุกชิ และดับโสมนลล
โหนเนสก่อนๆ ได้ มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกษา อยู่ บ่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
เราเป็นผู้ได้จตุตภานสามาบติ ล้วนกิษทั้งเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้ได้จตุตภาน
สามาบติ อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ข่มผู้อื่น ด้วยจตุตภานสามาบตินั้น ดุกรกิษ
ทั้งหลาย ແນน์ก็คือ อสัตบุรุษธรรม ฯ

ล้วนสัตบุรุษและ บ่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้จตุตภานสามาบติ พระ-
* ผู้มีพระภาคกิตรัสว่า ไม่มีตัณหาแล้ว เพราะคนทั้งหลายสำคัญกันด้วยเหตุใดๆ
เหตุนั้นๆ บ่อมเป็นอย่างอื่นจากที่สำคัญนั้น สัตบุรุษนั้นทำการ ไม่มีตัณหาแต่
ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น ด้วยจตุตภานสามาบตินั้น ดุกรกิษ
ทั้งหลาย ແນน์ก็คือ สับปุริสธรรม ฯ

[๑๙๓] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษเข้าอากาศ-
* นัญญาตภานด้วยมนสิการว่า อากาศไม่มีที่สุด อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญาได้โดย
ประการทั้งปวง เพราะดับปฏิบัติสัญญาได้ เพราะไม่มนสิการนานัตตสัญญา บ่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ได้อากาศนัญญาจยต์ตนสามาบติ ล้วนกิษทั้งเหล่านี้
ไม่ใช่เป็นผู้ได้อากาศนัญญาจยต์ตนสามาบติ อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน ข่มผู้อื่น ด้วย
อากาศนัญญาจยต์ตนสามาบตินั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ແນน์ก็คือ อสัตบุรุษธรรม ฯ

ล้วนสัตบุรุษและ บ่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้อากาศนัญญาจยต์ตนสามาบติ
พระผู้มีพระภาคกิตรัสว่า ไม่มีตัณหาแล้ว เพราะคนทั้งหลายสำคัญกันด้วยเหตุ
ใดๆ เหตุนั้นๆ บ่อมเป็นอย่างอื่นจากที่สำคัญนั้น สัตบุรุษนั้นทำการ ไม่มีตัณหา
แต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น ด้วยอากาศนัญญาจยต์ตนสามาบตินั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ดุกรกิษทั้งหลาย แม้นก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๙๔] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษล่วงอาการสา-

*นัญญาตโนนาโดยประการทั้งปวงแล้ว เข้าวิญญาณนัญญาตโนนาด้วยมนสิการว่า
วิญญาณในเมืองที่สุด อยู่ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ได้วิญญาณนัญญาตโน
นามบัติ ส่วนกิษทั้งเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้ได้วิญญาณนัญญาตโนนามบัติ อสัตบุรุษ
นั้นจึงยกตน ขึ้มผู้อื่น ด้วยวิญญาณนัญญาตโนนามบัตินั้น ดุกรกิษทั้งหลาย แม้
นก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้วิญญาณนัญญาตโนนามบัติ
พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า ไม่มีตัณหาแล้ว เพราะคนทั้งหลายสำคัญกันด้วยเหตุ
ใดๆ เหตุนั้นๆ ย่อมเป็นอย่างอื่นจากที่สำคัญนั้น สัตบุรุษนั้นทำความไม่มีตัณหา
แต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ขึ้มผู้อื่น ด้วยวิญญาณนัญญาตโนนามบัตินั้น ดุกร
กิษทั้งหลาย แม้นก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๙๕] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษล่วงวิญญาณ-

*จิตโนนาโดยประการทั้งปวงแล้ว เข้าอาการจัญญาตโนนาด้วยมนสิการว่า ไม่
มีอะไรลักษณะนี้อยู่ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ได้อาภิญญาตโน-

*นามบัติ ส่วนกิษทั้งเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้ได้อาภิญญาตโนนามบัติ อสัตบุรุษ
นั้นจึงยกตน ขึ้มผู้อื่น ด้วยอาภิญญาตโนนามบัตินั้น ดุกรกิษทั้งหลาย แม้
นก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้อาภิญญาตโนนามบัติ
พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า ไม่มีตัณหาแล้ว เพราะคนทั้งหลายสำคัญกันด้วยเหตุ
ใดๆ เหตุนั้นๆ ย่อมเป็นอย่างอื่นจากที่สำคัญนั้น สัตบุรุษทำความไม่มีตัณหาแต่
ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ขึ้มผู้อื่น ด้วยอาภิญญาตโนนามบัตินั้น ดุกร
กิษทั้งหลาย แม้นก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๙๖] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษล่วงอาภิญ-

*จัญญาตโนนาโดยประการทั้งปวงแล้ว เข้าเนาสัญญาณสัญญาตโนนาอยู่ ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ได้เนาสัญญาณสัญญาตโนนามบัติ ส่วนกิษทั้ง
เหล่านี้ ไม่ใช่เป็นผู้ได้เนาสัญญาณสัญญาตโนนามบัติ อสัตบุรุษนั้นจึงยกตน
ขึ้มผู้อื่น ด้วยเนาสัญญาณสัญญาตโนนามบัตินั้น ดุกรกิษทั้งหลาย แม้นก็คือ
อสัปปวิสธรรม ฯ

ส่วนสัตบุรุษแล ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้เนาสัญญาณสัญญาต-

*นามบัติ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า ไม่มีตัณหาแล้ว เพราะคนทั้งหลายสำคัญกัน
ด้วยเหตุใดๆ เหตุนั้นๆ ย่อมเป็นอย่างอื่นจากที่สำคัญนั้น สัตบุรุษนั้นจึงทำความ
ไม่มีตัณหาแต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ขึ้มผู้อื่น ด้วยเนาสัญญาณสัญญาต-

*นามบัตินั้น ดุกรกิษทั้งหลาย แม้นก็คือ สัปปวิสธรรม ฯ

[๑๙๗] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก สัตบุรุษล่วงเนาสัญญา-

*นาสัญญาตโนนาโดยประการทั้งปวงแล้ว เข้าสัญญาเวทย์ตันรื้ออยู่ เพราะเห็น
ด้วยปัญญา จึงมีਆสาสีนไป ดุกรกิษทั้งหลาย กิษทั้งเหล่านี้แลຍอ้ม ไม่สำคัญอะไรๆ
ย่อมไม่สำคัญที่ไหนๆ และไม่สำคัญด้วยเหตุไรๆ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพราภิชิตนี้แล้ว กิษเหล่านั้นต่างชื่นชม ยินดี
พระภิชิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ สัปปวิสสูตร ที่ ๓

๔. เสวตตพพาลสวตตพสูตร (๑๙)

[๑๙๘] ข้าพเจ้าได้สัตบุรุษอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของ-
*อนาคตบันฑิตเครวี เขตพระนครวัวตี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัส
เรียกกิษทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษเหล่านั้นทูลรับพระคำรัสแล้ว พระ
ผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมบรรยายที่ควรเสพ
และที่ไม่ควรเสพแก่พากเรอ เธอทั้งหลายจะฟังธรรมบรรยายนั้น จะใส่ใจให้ดี
เรجاجกกลางต่อไป กิษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบคุณ พระพุทธเจ้า
ข้า ฯ

[๑๙๙] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เรายกถว่า
ความประพฤติทางกายโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑
ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทางกายด้วยกัน เรายกถว่าความ
ประพฤติทางวาจาโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ ทั้ง ๒
อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทางวาจาด้วยกัน เรายกถว่าความประพฤติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก์
ทางใจโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น
แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทางใจด้วยกัน เรากล่าวความเกิดขึ้นแห่งจิตโดยส่วน
๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่าง
เป็นความเกิดขึ้นแห่งจิตด้วยกัน เรากล่าวความได้สัญญาโดยส่วน ๒ คือ ที่ควร
ເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความได้
สัญญาด้วยกัน เรากล่าวความได้ทิฐิโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควร
ເສພอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความได้ทิฐิด้วยกัน เรากล่าวความ
ได้อัตภาพโดยส่วน ๒ คือที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่าง
นั้น แต่ละอย่างเป็นความได้อัตภาพด้วยกัน ฯ

[๒๐๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระสารีบุตรได้ทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมบรรยายนี้ พระผู้มีพระภาค
ตรัสโดยย่อ มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร ข้าพระองค์ทราบเนื้อความได้
โดยพิสดารอย่างนี้-

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เรากล่าวความ
ประพฤติทางกายโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง
๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทางกายด้วยกัน นั้น
พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะ ไร้ตัวแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อເສພความประ^๑
พฤติทางกายเช่นใด อกคลธรรมย้อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมย้อมเสื่อมไป ความ
ประพฤติทางกายเช่นนี้ ไม่ควรເສພ และเมื่อເສພความประพฤติทางกายเช่นใด
อกคลธรรมย้อมเสื่อมไป กุศลธรรมย้อมเจริญยิ่ง ความประพฤติทางกายเช่นนี้
ควรເສພ ฯ

[๒๐๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อເສພความประพฤติทางกายมีรูปอย่าง
ไร อกคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึงเสื่อมไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคล
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้มากทำให้ชีวิตสัตว์ให้ตกลง คือ เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือ^๒
เปื่อยแลือด หมกมนุนในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิต อนึ่ง
เป็นผู้มักถืออาสาสิงของที่เจาของมิได้ให้ คือ ถืออา韶ภรณ์เครื่องปัลเมื่อของผู้อื่น
ทิอยู่ในบ้านหรือในป่า อันเจ้าของเขามิให้ ด้วยความเป็นขอไม่ยอม อนึ่ง เป็นผู้มัก^๓
ประพฤติผิดในกุศล คือ เป็นผู้ลุลเมิดเจ้าตัวในหญูที่มารดาธักษาบ้าง หญูที่บิดา
รักษาบ้าง หญูที่ทั้งมารดาและบิดารักษาบ้าง หญูที่พี่ชายรักษาบ้าง หญูที่พี่สาว
รักษาบ้าง หญูที่ญาติรักษาบ้าง หญูที่ยังมีสามีอยู่บ้าง หญูที่มีลิน ใหม่ติดตัวอยู่
บ้าง ที่สุดแม่หญูที่ขายคล้องพวงดอกไม้หมั่นไว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อ^๔
ເສພความประพฤติทางกายมีรูปอย่างนี้ อกคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึง
เสื่อมไป ฯ

[๒๐๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อເສພความประพฤติทางกายมีรูปอย่าง
ไร อกคลธรรมจึงเสื่อมไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคล
บางคนในโลกนี้ เพาะละป่านาตีบात จึงเป็นผู้วันขาดจากป่านาตีบात วางอาจณา
วางคาดราแล้ว มีความละอาย ถึงความเจ็บปวด อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลใน
สรารพสัตว์และภูตออย เพราะละอทินนาทนา จึงเป็นผู้เว้นขาดจากตินนาทนา ไม่
ถืออา韶ภรณ์เครื่องปัลเมื่อของเจ้าของ ทิอยู่ในบ้านหรือในป่า อันเจ้าของเขามิได้
ให้ ด้วยความเป็นขอไม่ยอม เพาะละกามสุมิจฉาจาร จึงเป็นผู้เว้นขาดจากกาเมส-

*มีจลาจล ไม่เป็นผู้ลุลเมิดเจ้าตัวในหญูที่มารดาธักษาบ้าง หญูที่บิดารักษาบ้าง
หญูที่ทั้งมารดาและบิดารักษาบ้าง หญูที่พี่ชายรักษาบ้าง หญูที่พี่สาวรักษาบ้าง
หญูที่ญาติรักษาบ้าง หญูที่ยังมีสามีอยู่บ้าง หญูที่มีลิน ใหม่ติดตัวอยู่บ้าง ที่สุด
แม่หญูที่ขายคล้องพวงดอกไม้หมั่นไว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อເສພความประ-

*พฤติทางกายมีรูปอย่างนี้ อกคลธรรมจึงเสื่อมไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เรากล่าวความประ-

*พฤติทางกายโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่าง
นั้น แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทางกายด้วยกัน นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัย
เนื้อความดังนี้ตรัสแล้ว ฯ

[๒๐๓] ก็ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เรากล่าวความประพฤติทางกายโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่
ควรເສພอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทาง
วาจาด้วยกัน นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะ ไร้ตัวแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ เมื่อເສພความประพฤติทางวาจาเช่นใด อกคลธรรมย้อมเจริญยิ่ง กุศลธรรม
ย้อมเสื่อมไป ความประพฤติทางวาจาเช่นนี้ ไม่ควรເສພ และเมื่อເສພความ
ประพฤติทางวาจาเช่นใด อกคลธรรมย้อมเสื่อมไป กุศลธรรมย้อมเจริญยิ่ง ความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก์
ประพฤติทางวิชาเช่นนี้ ควรเสพฯ

[๒๐๔] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อแสดงความประพฤติทางวิชาเมรูปอย่าง
ไว อกุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุคลธรรมจึงเสื่อมไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคล
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้มากพุดเท็จ ถือไปในสภาก็ดี ไปในที่ประชุมก็ดี ไปใน
ท่ามกลางญาติก็ดี ไปในท่ามกลางชนนาลงก็ดี ไปในท่ามกลางราชสกุลก็ดี อันเข้า
นำไปเป็นพยาน ถูกถามว่า พ่อแม่เจ้าเริญ เชิญเกิด ท่านรู้อย่างใด ก็จะพูด
อย่างนั้น เขาไม่รู้ บอกว่ารู้บ้าง รู้อยู่ บอกว่าไม่รู้บ้าง ไม่เห็น บอกว่าเห็นบ้าง
เห็นอยู่ บอกว่าไม่เห็นบ้าง พูดเท็จทั้งรู้ๆ เพราะเหตุนั้น เพระเหตุคนอื่น
บ้าง เพราะเหตุเห็นแก่氨基สเล็กน้อยบ้าง ด้วยประการฉะนี้ อนึ่ง เป็นผู้พูดล้อ
เลียด ได้ยินจากฝ่ายนี้แล้วบอกฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือได้ยินจากฝ่าย
โน้นแล้ว บอกฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ทั้งนี้ เมื่อข้าพร้อมเพรียงกัน ก็ย
ให้แตกกันเสีย หรือเมื่อเข้าแตกกันแล้ว ก็ช่วยส่งเสริม ขอบเป็นพระคือเป็นพวก
ยินดีความเป็นพระคือเป็นพวก ซึ่งชุมความเป็นพระคือเป็นพวก เป็นผู้กล่าวคำทำให้
เป็นพระคือเป็นพวก อนึ่ง เป็นผู้กล่าวคำทำให้ คือ กล่าวว่าจากที่มีโทษ หมายถึง
ເຜີດຮອນ ขัดใจผู้อื่น ໄກສີເຄີຍຄວາມໂກຣ໌ ໄນໃຫ້ເປັນໄປພື້ນສາມາດ อนີ້ນ ເປັນຜູ້
ເຈລະພັບເຈົ້າ ກລ່າວໄມ່ຄຸກກາລະ ກລ່າວໄມ່ຈົງ ກລ່າວໄມ່ແປ່ນປະໂຍ້ນ ກລ່າວໄມ່
ເປັນຮ່າມ ກລ່າວໄມ່ເປັນວິນຍ ເປັນຜູ້ລ່າວຈາໄມ່ມີຫລັກຮູ້ານ ໄນມີທີ່ວັງ ໄນມີ
ຂອບຂົດ ໄນປະກອນດ້ານປະໂຍ້ນ ໂດຍກາລໄມ່ຄວາມ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เมื่อแสดงความประพฤติทางวิชาเมรูปอย่างนี้ อกุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุคลธรรมจึง
เสื่อมไป ฯ

[๒๐๕] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อแสดงความประพฤติทางวิชาเมรูปอย่าง
ไว อกุคลธรรมจึงเสื่อมไป กุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคล
บางคนในโลกนี้ เพราะละມສາຫະ จึงเป็นผู้เว้นขาดจากมุสາຫະ คือ ไปในสภາ
ก็ดี ไปในที่ประชุมก็ดี ไปในท่ามกลางญาติก็ดี ไปในท่ามกลางชนนาลงก็ดี ไปใน
ท่ามกลางราชสกุลก็ดี อันเข้านำไปเป็นพยาน ถูกถามว่า พ่อแม่เจ้าเริญ เชิญเกิด
ท่านรู้อย่างใด ก็จะพูดอย่างนั้น เขาไม่รู้ ก็บอกว่าไม่รู้บ้าง รู้อยู่ ก็บอกว่ารู้บ้าง
ไม่เห็น ก็บอกว่าไม่เห็นบ้าง เห็นอยู่ ก็บอกว่าเห็นบ้าง ไม่เป็นผู้พูดเท็จทั้งรู้ๆ
 เพราะเหตุเหตุนั้น เพระเหตุคนอื่นบ้าง ด้วยประการฉะนี้ อนີ້ນ ເປັນຜູ້ພົດເຕີຍນ້ອຍบ้าง
ເພະລະວາສາລູສອເລີຍດ ຈຶ່ງເປັນຜູ້ວັນຂາດຈາກວາຈາສອເລີຍດ ໄດ້ຍິນຈາກຝ່າຍນີ້ແລ້ວ
ໄນ່ນບອກຝ່າຍໂນນ ເພື່ອທຳລາຍຝ່າຍນີ້ หรือໄດ້ຍິນຈາກຝ່າຍໂນນແລ້ວ ໄນນບອກຝ່າຍນີ້
ເພື່ອທຳລາຍຝ່າຍໂນນ ทั้งนี้ เมื่อเข้าแตกกันແລ້ວ ກີ່ສມານໃຫ້ດັກນ หรือເມື່ອເຂົ້າ
ກັນອູ້ ກີ່ຊ່າຍສ່າເສົ່ມ ขอบความพร้อมเพรียงกัน ຍິນດີໃນຄົນທີ່ພວ້ມພຽງກັນ
ຊື່ນໝຶກໃນຄົນທີ່ພວ້ມພຽງກັນ ເປັນຜູ້ລ່າວຈາສານສານັກຕີ ເພະລະວາຈາຫຍານ
ຈຶ່ງເປັນຜູ້ເວັນຂາດຈາກວາຈາຫຍານ ເປັນຜູ້ລ່າວຈາໄມ່ມີโทษ ເສນະຫຼຸ ຫວນໃຫ້ຮັກ
ໃກ່ຈັບໃຈ ເປັນການໜ້າມເມື່ອ ອັນຄົນສ່ານນາກປະການາແລະຂອບໃຈ ເພະລະກາ
ເຈຈາເພື່ອເຈົ້າ ຈຶ່ງເປັນຜູ້ວັນຂາດຈາກການເຈຈາເພື່ອເຈົ້າ ກລ່າວຄຸກກາລະ ກລ່າວຕາມ
ເປັນຈົງ ກລ່າວອຣັດ ກລ່າວຮ່າມ ກລ່າວວິນຍ ເປັນຜູ້ລ່າວຈາໄມ່ຫລັກຮູ້ານ ມີທີ່
ອັງ ມີຂອບເຂດ ປະກອນດ້ານປະໂຍ້ນ ຕາມກາລ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ເມື່ອ
ເສົ່າມວາມປະພຸດທິການວິຈາກສົນໃຈ อกุคลธรรมຈึงเสื่อมไป กุคลธรรมຈຶ່ງ
ເຈົ້າຍື່ງ ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ດຸກຮັກຍັງຫັ້ງຫລາຍ ເຮັດລ່າວຄວາມ
ประพฤติทางวิชาโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ ทั้ง ๒
อย่างนั้น ແຕະລະຍ່າງเป็นความประพฤติทางวิชาด้วยกัน นั้น พระผู้มีพระภาคทรง
อาทัยเนื้อความดังนี้ ตรัสແລ້ວ ฯ

[๒๐๖] ກີ້ຂ້ອທິພະນັກການ ດຸກຮັກຍັງຫັ້ງຫລາຍ ເຮັດ
ກລ່າວຄວາມປະພຸດທິການໃຈໂດຍສ่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควร
เสพอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น ແຕະລະຍ່າງเป็นความປະພຸດທິການໃຈ
ด้วยกัน นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยວະ ໄටຮັສແລ້ວ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ເມື່ອ
ເສົ່າມວາມປະພຸດທິການໃຈເຫັນໄດ້ อกุคลธรรมຍ່ອມເຈົ້າຍື່ງ ກุคลธรรมຍ່ອມເສື່ອມໄປ
ຄວາມປະພຸດທິການໃຈເຫັນໄດ້ ເມື່ອເສົ່າມວາມປະພຸດທິການໃຈເຫັນໄດ້
ອກุคลธรรมຍ່ອມເສື່ອມໄປ ກุคลธรรมຍ່ອມເຈົ້າຍື່ງ ຄວາມປະພຸດທິການໃຈເຫັນໄດ້
ເສົ່າມວາມ ฯ

[๒๐๗] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ເມື່ອເສົ່າມວາມປະພຸດທິການໃຈມີຫຼຸບພາຍງ່າ
ໄກ อกุคลธรรมຈຶ່ງເຈົ້າຍື່ງ ກุคลธรรมຈຶ່ງເສື່ອມໄປ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคล
บางคนในโลกนี้ เป็นຜູ້ມາກດ້າຍອົກຫຼາມ ອື່ບີ ມັກເປັນຜູ້ພົງເລັງອົບກຣິອງປິລິມໃຈ
ຂອງຜູ້ອື່ບີ ໂອທຸນ ຂອງສິ່ງຂອງອົກຫຼາມ ພິເນີນຂອງເຮົາ ອື່ບີ ເປັນຜູ້ມົງຈິຕ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
พยานาท คือ มีความด้วยในใจอันช้าช้า ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกชา หรือจงถูก
ทำลาย งมงายสูญ จงพินหาย อย่าได้เป็นเลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพ
ความประพฤติทางใจมีรูปอย่างนี้ อกุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึงเสื่อมไป ฯ

[๒๐๘] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความประพฤติทางใจมีรูปอย่างไร
อกุศลธรรมจึงเสื่อมไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลบางคน
ในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มากด้วยอภิชาน คือ ไม่เป็นผู้เพ่งเลึงอุปกรณ์เครื่องปล้มใจ
ของผู้อื่นไว้ โอบหนอ ขอสิ่งของของผู้อื่นนั้น พึงเป็นของเรา อนึ่ง เป็นผู้มีจิต
ไม่พยานาท คือ มีความด้วยในใจไม่ช้าช้า ขอสัตว์เหล่านี้จงอย่าถูกเบียดเบี้ยน
ไม่มีทุกข์ มีแต่สุข บริหารตนไปเกิด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความ
ประพฤติทางใจมีรูปอย่างนี้ อกุศลธรรมจึงเสื่อมไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ฯ

ข้อที่พระผู้มีพรະภាកตัวรัสรังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เรากล่าวความ
ประพฤติทางใจโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรสภาพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรสภาพอย่าง ๑ ทั้ง
๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทางใจด้วยกัน นั้น พระผู้มีพรະภាក
ทรงอาทัยเนื้อความดังนี้ ตรัสแล้ว ฯ

[๒๐๙] ก็ข้อที่พระผู้มีพรະภាកตัวรัสรังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เรา
กล่าวความเกิดขึ้นแห่งจิตโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรสภาพอย่าง ๑ ที่ไม่ควร
สภาพอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความเกิดขึ้นแห่งจิตด้วย
กัน นั้น พระผู้มีพรະภាកทรงอาทัยไว้ ตรัสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อ
สภาพความเกิดขึ้นแห่งจิตเช่นใด อกุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมย่อมเสื่อมไป
ความเกิดขึ้นแห่งจิตเช่นนี้ ไม่ควรสภาพ และเมื่อสภาพความเกิดขึ้นแห่งจิตเช่นใด
อกุศลธรรมย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง ความเกิดขึ้นแห่งจิตเช่นนี้
ควรสภาพ ฯ

[๒๑๐] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความเกิดขึ้นแห่งจิตมีรูปอย่างไร
อกุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึงเสื่อมไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลบางคน
ในโลกนี้ เป็นผู้มากด้วยอภิชาน มีใจสหดตด้วยอภิชานอยู่ เป็นผู้มีพยานาท
มีใจสหดตด้วยพยานาทอยู่ เป็นผู้มีความเบียดเบี้ยน มีใจสหดตดด้วยความเบียด
เบี้ยนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความเกิดขึ้นแห่งจิตเช่นนี้ อกุศล
ธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึงเสื่อมไป ฯ

[๒๑๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความเกิดขึ้นแห่งจิตมีรูปอย่างไร
อกุศลธรรมจึงเสื่อมไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลบางคน
ในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มากด้วยอภิชาน มีใจไม่สหดตดด้วยอภิชานอยู่ เป็นผู้ไม่มี
พยานาท มีใจไม่สหดตดด้วยพยานาทอยู่ เป็นผู้ไม่มีความเบียดเบี้ยน มีใจไม่
สหดตดด้วยความเบียดเบี้ยนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความเกิดขึ้นแห่ง
จิตมีรูปอย่างนี้ อกุศลธรรมจึงเสื่อมไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ฯ

ข้อที่พระผู้มีพรະภាកตัวรัสรังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เรากล่าวความเกิด
ขึ้นแห่งจิตโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรสภาพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรสภาพอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่าง
นั้น แต่ละอย่างเป็นความเกิดขึ้นแห่งจิตด้วยกัน นั้น พระผู้มีพรະภាកทรงอาทัย
เนื้อความดังนี้ ตรัสแล้ว ฯ

[๒๑๒] ก็ข้อที่พระผู้มีพรະภាកตัวรัสรังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เรา
กล่าวความได้สัญญาโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรสภาพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรสภาพ
อย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความได้สัญญาด้วยกัน นั้น
พระผู้มีพรະภាកทรงอาทัยไว้ ตรัสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความได้
สัญญาเช่นใด อกุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมย่อมเสื่อมไป ความได้สัญญา
เช่นนี้ ไม่ควรสภาพ และเมื่อสภาพความได้สัญญาเช่นใด อกุศลธรรมย่อมเสื่อม
ไป กุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง ความได้สัญญาเช่นนี้ ควรสภาพ ฯ

[๒๑๓] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความได้สัญญามีรูปอย่างไร
อกุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึงเสื่อมไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคล
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้มากด้วยอภิชาน มีสัญญาสหดตดด้วยอภิชานอยู่ เป็นผู้
มีพยานาท มีสัญญาสหดตดด้วยพยานาทอยู่ เป็นผู้มีความเบียดเบี้ยน มีสัญญา
สหดตดด้วยความเบียดเบี้ยนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความได้สัญญา
มีรูปอย่างนี้ อกุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึงเสื่อมไป ฯ

[๒๑๔] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความได้สัญญามีรูปอย่างไร
อกุศลธรรมจึงเสื่อมไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคล
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มากด้วยอภิชาน มีสัญญาไม่สหดตดด้วยอภิชานอยู่
เป็นผู้ไม่มีพยานาท มีสัญญาไม่สหดตดด้วยพยานาทอยู่ เป็นผู้ไม่มีความเบียดเบี้ยน
มีสัญญาไม่สหดตดด้วยความเบียดเบี้ยนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสภาพความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาญ อุปริปัณณาสก
ได้สัญญาเมรูปอย่างนี้ อกคลธรรมจึงสื่อมาไป อกคลธรรมจึงเจริญยิ่งฯ
ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความได้
สัญญาโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น
แต่ละอย่างเป็นความได้สัญญาด้วยกัน นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยเนื้อความดังนี้
ตรัสแล้ว ฯ

[๒๑๕] ก็ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
กล่าวความได้ที่ธิรโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพ
อย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความได้ที่ธิรด้วยกัน นั้น
พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะ ๒ ตรัสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพความได้
ที่ธิรเข่นได้ อกคลธรรมย่อเมื่อเจริญยิ่ง กุศลธรรมย้อมเสื่อมไป ความได้ที่ธิรเข่นนี้
ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพความได้ที่ธิรเข่นได้ อกคลธรรมย่อเมื่อเสื่อมไป กุศล-

* ธรรมย่อเมื่อเจริญยิ่ง ความได้ที่ธิรเข่นนี้ ควรเสพ ฯ

[๒๑๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพความได้ที่ธิรเมรูปอย่าง ๒ อกคล-
* ธรรมจึงเจริญยิ่ง อกคลธรรมจึงสื่อมาไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลบางคนใน
โลกนี้ เป็นผู้มีความเห็นอย่างนี้ว่า ทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล ยัณฑ์บุชาแล้ว ไม่
มีผล สังเวยที่บวงสรวงแล้ว ไม่มีผล ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วแล้ว ไม่มี
โลกนี้ไม่มี โลกหน้า ไม่มี บิดามา ไม่มี บิดามี สัตว์ที่เป็นอุปปัตติจะ ไม่มี
สมณพราหมณ์ทั้งหลายผู้ดำเนินขอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประภาคลกนี้ โลกหน้าให้
แจ่มแจ้ง เพาะะรู้ยึดถือด้วยตนเอง ในโลกไม่มี ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพ
ความได้ที่ธิรเมรูปอย่างนี้ อกคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมย้อมเสื่อมไป ฯ

[๒๑๗] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพความได้ที่ธิรเมรูปอย่าง ๒ อกคล
ธรรมจึงสื่อมาไป อกคลธรรมจึงเจริญยิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลบางคน
ในโลกนี้ เป็นผู้มีความเห็นอย่างนี้ว่า ทานที่ให้แล้ว มีผล ยัณฑ์บุชาแล้ว มีผล
สังเวยที่บวงสรวงแล้ว มีผล ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วแล้ว มีอยู่ โลกนี้มี
โลกหน้ามี บิดามี บิดามี สัตว์ที่เป็นอุปปัตติจะมี สมณพราหมณ์ทั้งหลาย
ผู้ดำเนินขอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประภาคลกนี้ โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง เพาะะรู้ยึด
ด้วยตนเอง ในโลกมิอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพความได้ที่ธิรเมรูปอย่างนี้
อกคลธรรมย่อเมื่อเสื่อมไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความได้ที่ธิร
โดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น
แต่ละอย่างเป็นความได้ที่ธิรด้วยกัน นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยเนื้อความดังนี้
ตรัสแล้ว ฯ

[๒๑๘] ก็ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
กล่าวความได้อัตภาพโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ไม่ควรเสพ
อย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความได้อัตภาพด้วยกัน นั้น
พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะ ๒ ตรัสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพความได้
อัตภาพเข่นได้ อกคลธรรมย่อเมื่อเจริญยิ่ง กุศลธรรมย้อมเสื่อมไป ความได้อัตภาพ
เข่นนี้ ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพความได้อัตภาพเข่นได้ อกคลธรรมย่อเมื่อเสื่อมไป
กุศลธรรมย่อเมื่อเจริญยิ่ง ความได้อัตภาพเข่นนี้ ควรเสพ ฯ

[๒๑๙] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพความได้อัตภาพเมรูปอย่าง ๒
อกคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึงสื่อมาไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพาะะบุคคล
ที่เกิดมา ครองการ ได้อัตภาพอย่างบกพร่อง เป็นผู้ไม่สมประกอบเป็นเหตุ อกคล-
* ธรรมจึงเจริญยิ่ง กุศลธรรมจึงสื่อมาไป ฯ

[๒๒๐] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพความได้อัตภาพเมรูปอย่าง ๒
อกคลธรรมจึงสื่อมาไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพาะะบุคคลที่
เกิดมา ครองการ ได้อัตภาพอย่าง ไม่บกพร่อง เป็นผู้สมประกอบเป็นเหตุ อกคล-

* ธรรมจึงสื่อมาไป กุศลธรรมจึงเจริญยิ่ง ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความได้
อัตภาพโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่าง
นั้น แต่ละอย่างเป็นความได้อัตภาพด้วยกัน นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยเนื้อความ
ดังนี้ ตรัสแล้ว ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมบรรยายที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อ มีได้
ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้แล ข้าพระองค์ทราบเนื้อความโดยพิสดาร
อย่างนี้ ฯ

[๒๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสารีบุตร ดีแล้วๆ ธรรมบรรยาย
ที่เรากล่าวโดยย่อ มีได้จำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้ เรอทราบเนื้อความได้โดย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
พิสดารอย่างนี้ ถูกแล้ว ฯ

กิข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษยหั้งหลาย เรากล่าวความประพฤติทางกายโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ หั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทางกายด้วยกัน นั้น เราอาศัยจะ ไรกล่าวแล้ว ดุกรสาบต์ เมื่อเสพความประพฤติทางกายเช่นใด อกุคลธรรมย่อมเจริญยิ่ง กุคลธรรมย่อมเสื่อมไป ความประพฤติทางกายเช่นนี้ ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพความประพฤติทางกายเช่นใด อกุคลธรรมย่อมเสื่อมไป กุคลธรรมย่อมเจริญยิ่ง ความประพฤติทางกายเช่นนี้ ควรเสพ ฯ

[๒๒๒] ดุกรสาบต์ เมื่อเสพความประพฤติทางกายมีรูปอย่างไร อกุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุคลธรรมจึงเสื่อมไป ดุกรสาบต์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักทำซึ่วิตสัตว์ให้ตกลง คือเป็นคนแท้ยิ่งโหด มีมือเปื้อนแลือด หมกมุนในการประทัดประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิต อนึ่ง เป็นผู้มักกือ เอาลิ้งของที่จ้าของมีได้ให้ คือ คือเอาอุปกรณ์เครื่องปล้มใจของผู้อื่น ทิ้ยในบ้าน หรือในป่า อันจ้าของขาไม่ให้ด้วยความเป็นขโนย อนึ่ง เป็นผู้มักประพฤติผิด ในการ คือ เป็นผู้ละเมิดเจ้ารีตในหญิงที่มารดารักษาบ้าง หญิงที่บิดารักษาบ้าง หญิงที่ห่มการดาและบิดารักษาบ้าง หญิงที่พิชัยรักษาบ้าง หญิงที่ฟีสาวรักษาบ้าง หญิงที่ญาติรักษาบ้าง หญิงที่บั้ยมีสามีอยู่บ้าง หญิงที่มีลิน ใหม่ติดตัวอยู่บ้าง ที่สุด แม้หญิงที่ขายคล้องพงดดอกไม้หนึ่นไว้ ดุกรสาบต์ เมื่อเสพความประพฤติทางกายมีรูปอย่างนี้ อกุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุคลธรรมย่อมเสื่อมไป ฯ

[๒๒๓] ดุกรสาบต์ เมื่อเสพความประพฤติทางกายมีรูปอย่างไร อกุคลธรรมจึงเสื่อมไป กุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง ดุกรสาบต์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เพาะละปานติดبات จึงเป็นผู้วันขาดจากปานติดبات วางอาชญา วางคาดาราแล้ว มีความละอาย ถึงความอ่อนดู อนเคราะห์ด้วยความเกือกกลในสรรพสัตว์และกตอยู่ เพาะละอทินนาที จึงเป็นผู้วันขาดจากอทินนาที ไม่คือเอาอุปกรณ์เครื่องปล้มใจของผู้อื่น ทิ้ยในบ้านหรือในป่า อันจ้าของขาไม่ให้ ด้วยความเป็นขโนย เพาะละกาเมสุมิจจาจาร จึงเป็นผู้วันขาดจากกาเมสุมิจจาจาร ไม่เป็นผู้ละเมิดเจ้ารีตในหญิงที่มารดารักษาบ้าง หญิงที่บิดารักษาบ้าง หญิงที่ห่มการดาและบิดารักษาบ้าง หญิงที่พิชัยรักษาบ้าง หญิงที่ฟีสาวรักษาบ้าง หญิงที่ญาติรักษาบ้าง หญิงที่บั้ยมีสามีอยู่บ้าง หญิงที่มีลิน ใหม่ติดตัวอยู่บ้าง ที่สุดแม้หญิงที่ขายคล้องพงดดอกไม้หนึ่นไว้ ดุกรสาบต์ เมื่อเสพความประพฤติทางกายมีรูปอย่างนี้ อกุคลธรรมจึงเสื่อมไป กุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง ฯ

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษยหั้งหลาย เรากล่าวความประพฤติทางกายโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ หั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความประพฤติทางกายด้วยกัน นั้น เราอาศัยเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๒๒๔] กิข้อที่กล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษยหั้งหลาย เรากล่าวความประพฤติทางวาจา . . . เรากล่าวความประพฤติทางใจ . . . เรากล่าวความเกิดขึ้นแห่งจิต . . . เรากล่าวความได้สัญญา . . . เรากล่าวความได้ทิจิ . . . เรากล่าวความได้อัตภาพโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ หั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความได้อัตภาพด้วยกัน นั้น เราอาศัยจะ ไรกล่าวแล้ว ดุกรสาบต์ เมื่อเสพความได้อัตภาพเช่นใด อกุคลธรรมย่อมเจริญยิ่ง กุคลธรรมย่อมเสื่อมไป ความได้อัตภาพเช่นนี้ ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพความได้อัตภาพเช่นใด อกุคลธรรมย่อมเสื่อมไป กุคลธรรมย่อมเจริญยิ่ง ความได้อัตภาพเช่นนี้ ควรเสพ ฯ

[๒๒๕] ดุกรสาบต์ เมื่อเสพความได้อัตภาพมีรูปอย่างไร อกุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุคลธรรมจึงเสื่อมไป ดุกรสาบต์ เพาะะบุคคลที่เกิดมา ครองการได้อัตภาพอย่างไม่บกพร่อง เป็นผู้ไม่สมประกอบเป็นเหตุ อกุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง กุคลธรรมจึงเสื่อมไป ฯ

[๒๒๖] ดุกรสาบต์ เมื่อเสพความได้อัตภาพมีรูปอย่างไร อกุคลธรรมจึงเสื่อมไป กุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง ดุกรสาบต์ เพาะะบุคคลที่เกิดมา ครองการได้อัตภาพอย่างไม่บกพร่อง เป็นผู้สมประกอบเป็นเหตุ อกุคลธรรมจึงเสื่อมไป กุคลธรรมจึงเจริญยิ่ง ฯ

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษยหั้งหลาย เรากล่าวความได้อัตภาพโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ หั้ง ๒ อย่างนั้น แต่ละอย่างเป็นความได้อัตภาพด้วยกัน นั้น เราอาศัยเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

ดุกรสาบต์ ธรรมบรรยายที่เรากล่าวโดยย่อ มีได้จำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้แล เรือพึงเห็นเนื้อความโดยพิสดารอย่างนี้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมนิกาย อุปริปัณณาสก

[๒๒๗] ดุกราริบุตร เรากล้าว่ารูปที่รู้ได้ด้วยจักนุโดยส่วน ๒ คือ
ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ เรากล้าวเสียงที่รู้ได้ด้วยโสดโดยส่วน ๒
คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ เรากล้าวกลืนที่รู้ได้ด้วยบานะโดย
ส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ เรากล้ารสที่รู้ได้ด้วย
ชีวหาโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ เรากล้า
ไฟภูรีพะที่รู้ได้ด้วยกายโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑
เรากล้าธรรมรามณ์ที่รู้ได้ด้วยมนโนโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่
ควรเสพอย่าง ๑ ฯ

[๒๒๙] พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระสารีบุตร ได้ทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมบรรยายนี้ พระผู้มีพระภาค
ตรัสโดยย่อ มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร ข้าพระองค์ทั้งหลายเนื้อความได้
โดยพิสดารอย่างนี้

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกราบรูบตุร เรากล่าวรูปที่รู้ได้
ด้วยจักษุโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑
นั่น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะไตรรัศลแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เริริยม เมื่อເສພรูป
ที่รู้ได้ด้วยจักษุเข่นได อกุคลธรรมย่อມเจริญยิ่ง กตุลธรรมย่อມສోມໄປ รูปที่รู้ได้
ด้วยจักษุเข่นนี่ ไม่ควรເສພ และเมื่อເສພรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุเข่นได อกุคลธรรม
ย่อມສోມໄປ กุคลธรรมย่อມเจริญยิ่ง รูปที่รู้ได้ด้วยจักษุเข่นนี่ ควรເສພ ข้อที่
พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกราบรูบตุร เรากล่าวรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุโดยส่วน ๒
คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั่น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัย
เนื้อความดังนี้ ตรัสแล้ว ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกราบริบุตร เรากล่าวเสียงที่รู้ได้
ด้วยโสดโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພ ๑ นั้น
พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะ ไรต์รัสแล้ว ข้างต่อพระองค์ผู้เจริญ เมื่อເສພเสียงที่รู้
ได้ด้วยโสด เช่นนี้ ไม่ควรເສພ และเมื่อເສພเสียงที่รู้ได้ด้วยโสดเช่นนี้ ได้ อกคุล
ธรรมย่อມเสื่อมไป ภกธธรรมย่อມเจริญยิ่ง เสียงที่รู้ได้ด้วยโสดเช่นนี้ ควรເສພ
ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกราบริบุตร เรากล่าวเสียงที่รู้ได้ด้วยโสดโดยส่วน
๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัย
เนื้อความดังนี้ ไรต์รัสแล้ว ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกราชีบดูต์ เรากล่าวกันว่าที่รู้ได้ด้วยความโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยอะไรตรัสรสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพกลิ่นที่รู้ได้ด้วยความเช่นใด อกคลธารมย้อมเจริญยิ่ง กลดธรรมย้อมเสื่อมไป กลิ่นที่รู้ได้ด้วยความเช่นนี้ ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพกลิ่นที่รู้ได้ด้วยความเช่นใด อกคล - * ธรรมย้อมเสื่อมไป กลดธรรมย้อมเจริญยิ่ง กลิ่นที่รู้ได้ด้วยความเช่นนี้ ควรเสพ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกราชีบดูต์ เรากล่าวกันว่าที่รู้ได้ด้วยความโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงเจริญเสื้อความอันดับ ๓ หรือเสื้อชั้นที่ ๓

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูการสรีบต្រ เรากล่าวรัสที่รู้ได้ด้วยชีว่าโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะไตรตรัสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพครั้นที่รู้ได้ด้วยชีว่า เช่นใด อกคุลธรรมย่อมาเจริญยิ่ง กุศลธรรมย่อมาเสื่อมไป รถที่รู้ได้ด้วยชีว่า เช่นนี้ ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพรถที่รู้ได้ด้วยชีว่า เช่นใด อกคุลธรรมย่อมาเสื่อมไป กุศลธรรมย่อมาเจริญยิ่ง รถที่รู้ได้ด้วยชีว่า เช่นนี้ ควรเสพ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูการสรีบต្រ เรากล่าวรัสที่รู้ได้ด้วยชีว่าโดยส่วน ๒ อีก ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มี-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปรีปණาสก
พระผู้มีพระภาคทรงอ่าด้วยความดังนี้ ตรัสแล้ว ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสาวนบุตร เรากล่าวธรรมามณฑิร์ได้ด้วยมโนโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น พระผู้มี-

* พระภักดิ์ทรงอาทัยจะ ไร้ตัวสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อເສພວຮ່າມາມັນທີ່ຮູ້ໄດ້ຕ້າຍມໂນເຂົ້າໃດ ອົກຄລອຮ່າມຍ່ອມເຈຣຸງຍິ່ງ ກຸລອຮ່າມຍ່ອມເສື່ອນໄປ ອໍາຮ່າມາມັນທີ່ຮູ້ໄດ້ຕ້າຍມໂນເຂົ້າໃນເຈົ້ານີ້ໄໝເສພວຮ່າມາມັນທີ່ຮູ້ໄດ້ຕ້າຍໄຈເຂົ້າໃດ ອົກຄລອຮ່າມຍ່ອມເສື່ອນໄປ ກຸລອຮ່າມຍ່ອມເຈຣຸງຍິ່ງ ອໍາຮ່າມາມັນທີ່ຮູ້ໄດ້ຕ້າຍໄຈເຂົ້ານີ້ ດ້ວຍເສພວຮ່າມາມັນທີ່ຮູ້ໄດ້ຕ້າຍໄຈໂສວນ ໂກ ຄື ທີ່ເຄີຍເສພວຍ່າງ ຕ ທີ່ໄໝເສພວຍ່າງ ຕ ນັ້ນ ພະນັກພະນັກທັງອົບນີ້ຄວາມດັ່ງນີ້ ຕັ້ງແລ້ວ ບ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วาระนับรำร่ายานี้ พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อ มีได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร ข้าพระองค์ทวบันเนื้อความได้โดยพิสดารอย่างนี้ ฯ

[๒๒๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกิรลักษบุตร ดีแล้วฯ ธรรมบรรยาย
ที่เรากล่าวโดยย่อ มิได้จำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้ เออทราบเนื้อความได้โดย
พิสดารอย่างนี้ก็แล้วฯ

ข้อที่กล่าวดังนี้ว่า ดุกราบริบูตร เรากล่าวปรีดีด้วยจักษ์โดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั่น เรากลับยังไงก็แล้ว ดุกราบริบูตร เมื่อสพรูปที่รู้ได้ด้วยจักษ์เช่นได้ อกุคลธรรมย่ออมเจริญยิ่ง กคลธรรมย่ออมเสื่อมไป รูปที่รู้ได้ด้วยจักษ์เช่นนี้ไม่ควรเสพ และเมื่อสพรูปที่รู้ด้วยจักษ์เช่นได้ อกุคลธรรมย่ออมเสื่อมไป กคลธรรมย่ออมเจริญยิ่ง รูปที่รู้ได้ด้วยจักษ์เช่นนี้ควรเสพ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกราบริบูตร เรากล่าวปรีดีด้วยจักษ์โดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั่น เรากลับยังไงก็แล้ว เนื้อความดังนี้ ก็กล่าวแล้ว ฯ

ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวเสียงที่รู้ได้ด้วยโสดโดยส่วน
๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น เราต้องจะໄກกล่าวแล้ว
ดูกรสารีบุตร เมื่อເສພเสียงที่รู้ได้ด้วยໂສດເຫັນໃດ ອຸກຄລອຫຼວມຍ່ອມເຈົ້າຍື່ງ
ກຸຄລອຫຼວມຍ່ອມເສື່ອນໄປ ເສີ່ງທີ່ຮູ້ໄດ້ດ້ວຍໂສດເຫັນນີ້ມີຄວາມເສພ ແລະມີເສພເສີ່ງ
ທີ່ຮູ້ໄດ້ດ້ວຍໂສດເຫັນໃດ ອຸກຄລອຫຼວມຍ່ອມເສື່ອນໄປ ກຸຄລອຫຼວມຍ່ອມເຈົ້າຍື່ງ ເສີ່ງ
ທີ່ຮູ້ໄດ້ດ້ວຍໂສດເຫັນນີ້ຄວາມເສພ ข้อที่二เรากล่าวดังนี้ว่า ດູກຣສະບິບຸຕຸ ເກລ່າເສີ່ງ
ທີ່ຮູ້ໄດ້ຕ້ວຍໂສດໂດຍສ່ວນ ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นັ້ນ

เรารู้ที่มีความดังนี้ ก้าวตามแล้ว ฯ
ข้อที่แรกล่าสุดนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เราก้าวกลินที่รู้ได้ด้วยมานะโดยส่วน
๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เรารู้ที่ยังไงก้าวตามแล้ว
ดูกรสารีบุตร เมื่อเสพกลินที่รู้ได้ด้วยมานะเช่นนี้ได อกคคลรยมเมจิรุยิ่ง กศลธรรม
ย้อมเสื่อมไป กลินที่รู้ได้ด้วยมานะเช่นนี้ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพกลินที่รู้ได้ด้วย
มานะเช่นได อกคคลรยมย้อมเสื่อมไป กศลธรรมย้อมเจริญยิ่ง กลินที่รู้ได้ด้วย
มานะเช่นนี้ควรเสพ ข้อที่แรกล่าสุดนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เราก้าวกลินที่รู้ได้ด้วย
มานะโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เรารู้ที่
เมื่อเวลาจะเข้าวันต่อไป ก้าวตามแล้ว ฯ

เนื่องมาดังนั้น กล่าวว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวว่าสิ่งที่รู้ได้ด้วยชีวหาโดยส่วน ๒
คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว
ดูกรสารีบุตร เมื่อເສພຣສที่รู้ได้ด้วยชีวหาเช่นนี้ได อกุศลธรรมย่อມเจริญยิ่ง^๔
กุศลธรรมย่อມเลื่อมไป รถที่รู้ได้ด้วยชีวหาเช่นนี้ไม่ควรเสพ และเมื่อເສພຣສที่รู้ได้
ด้วยชีวหาเช่นนี้ได อกุศลธรรมย่อມเลื่อมไป กุศลธรรมย่อມเจริญยิ่ง รถที่รู้ได้ด้วย
ชีวหาเช่นนี้ควรเสพ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวว่าสิ่งที่รู้ได้ด้วย
ชีวหาโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เราอาศัย
เนื้อความดังนี้แล้ว

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสาวนุบุตร เรากล่าวไปภูริชพะที่รู้ได้ด้วยกัย โดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เราอาศัยอะไร กกล่าวแล้ว ดูกรสาวนุบุตร เมื่อเสพไปภูริชพะที่รู้ได้ด้วยกัยเช่นใด อกคลธรรม ย้อมเจริญยิ่ง กคลธรรมย้อมเสื่อมไป ภูริชพะที่รู้ได้ด้วยกัยเช่นนี้ ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพไปภูริชพะที่รู้ได้ด้วยกัยเช่นใด อกคลธรรมย้อมเสื่อมไป กคลธรรม ย้อมเจริญยิ่ง ภูริชพะที่รู้ได้ด้วยกัยเช่นนี้ควรเสพ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสาวนุบุตร เรากล่าวไปภูริชพะที่รู้ได้ด้วยกัยโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เราอาศัยเนื้อความดังนี้กล่าวแล้ว ฯ

ข้อที่ รายการจำนวนนี้ว่า โครงการนี้มีความมุ่งที่จะได้ด้วยมโน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมนิกาย อุปริปณณสก
โดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เรากลับยังไง
กล่าวแล้ว ดูกรสาวิบูตร เมื่อเศรษฐรามณ์ที่รู้ได้ด้วยมโนเช่นนี้ได อกศลธรรม
ย้อมเจริญยิ่ง กศลธรรมย้อมเสื่อมไป ธรรมารามณ์ที่รู้ได้ด้วยมโนเช่นนี้ไม่ควรเสพ
และเมื่อเศรษฐรามณ์ที่รู้ได้ด้วยมโนเช่นนี้ได อกกศลธรรมย้อมเสื่อมไป กศลธรรม
ย้อมเจริญยิ่ง ธรรมารามณ์ที่รู้ได้ด้วยมโนเช่นนี้ควรเสพ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูก
สาวิบูตร เรากล่าวธรรมารามณ์ที่รู้ได้ด้วยมโนโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑
ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เรากลับยังไงความดังนี้เกิดว่าแล้ว ฯ

ດູກສາວິບຕະ ວຽມປະເຮຍທີ່ເຮັກລ່ວງໂດຍຢ່ອນື້ ເຊື່ພຶ້ງເຫັນແນ້ວຄວາມໂດຍ
ພິສດາວອຍ່າງນີ້ ບ.

[๒๓๐] ດັກສະວິບຕູ ເຮັດລ່າງຈົວໂດຍສ່ວນ ແ ຄື້ອ ທີ່ການເສພອຍ່າງ ຂ
ທີ່ໄມ້ການເສພອຍ່າງ ເ ເຮັດລ່າງນີ້ນີ້ນາດໄດຍສ່ວນ ແ ຄື້ອ ທີ່ການເສພອຍ່າງ ເ
ທີ່ໄມ້ການເສພອຍ່າງ ເ ເຮັດລ່າງເສັນສະນະໄດຍສ່ວນ ແ ຄື້ອ ທີ່ການເສພອຍ່າງ ເ
ທີ່ໄໝການເສພ ເ ເຮັດລ່າງນັ້ນໄດຍສ່ວນ ແ ຄື້ອ ທີ່ການເສພອຍ່າງ ທີ່ໄມ້ການເສພ
ອຍ່າງ ເ ເຮັດລ່າງນີ້ຄົມໄດຍສ່ວນ ແ ຄື້ອ ທີ່ການເສພອຍ່າງ ທີ່ໄມ້ການເສພອຍ່າງ ເ
ເຮັດລ່າງນ່ວຍຄຣໂດຍສ່ວນ ແ ຄື້ອ ທີ່ການເສພອຍ່າງ ທີ່ໄມ້ການເສພອຍ່າງ ເ ເຮັດລ່າງ
ໜັນທໄດຍສ່ວນ ແ ຄື້ອ ທີ່ການເສພອຍ່າງ ທີ່ໄມ້ການເສພອຍ່າງ ເ ເຮັດລ່າງບຸດຄລ
ໄດຍສ່ວນ ແ ຄື້ອ ທີ່ການເສພອຍ່າງ ທີ່ໄມ້ການເສພອຍ່າງ ແ

[๒๓๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กราบ

* หละพระผู้มีพระภาคดึงนิ่ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมบรรบราบานน พระผู้มีพระภาค
ตรัสรู้โดยย่อ มีได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร ข้าพระองค์ทราบเนื้อความได้
โดยพิสดารอย่างนี้ ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูการสารบุตร เรากล่าวจิร์โภดัยส่วน๒
คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยอะไร
ตรัสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเสพจิร์โภดัยเช่นนี้ อกุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง^๔
อกุศลธรรมย่อมแล้วเสื่อมไป จิร์โภดัยเป็นความสุข และปีนี้จะส่งจิร์โภดัยไปอุด-

* ธรรมย่อ้มเสื่อมไป กุศลธรรมย่อ้มเจริญยิ่ง จิราชัณห์ค่าวรสพ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดการสารีบุตร เรากล่าวจิราโดยส่วน ๒ คือ ที่ค่าวรสพอย่าง ๑ ที่ไม่ค่าวรสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยเนื้อความดังนี้ตัวสแล้ว ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวบันทนบำเพ็ญ
ส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั่น พระผู้มีพระภาคทรง
อาศัยอะไรรักษาแล้ว ฯลฯ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เราก
กล่าวบันทนบำเพ็ญส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั่น
พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยเนื้อความดังนี้ตรัสแล้ว ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสาวิบูตร เรายกถวายเสนาสนะโดยส่วน ๒ คือ ที่การເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงจำกับอะไรรัศแล้ว ฯลฯ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสาวิบูตร เราถวายเสนาสนะโดยส่วน ๒ คือ ที่การເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงจำกับเรื่องความเชื่อในเรื่องตัวตนแล้ว ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสถังนี้ว่า ดุกราชีรบุตร เรากล่าวบ้านโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะไตรรัศแล้ว ฯลฯ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสถังนี้ว่า ดุกราชีรบุตร เรากล่าวบ้านโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยเป็นอุปนิสั�์เบื้องความเจ็บใจตัวรัศแล้ว ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุคราสารีบุตร เรากล่าวนิคิม โดยส่วน ๒ คือ ที่การเสพอย่าง ๑ ที่ไม่การเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยจะ ตรัสรสแล้ว ฯลฯ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุคราสารีบุตร เรากล่าวนิคิม โดยส่วน ๒ คือ ที่การเสพอย่าง ๑ ที่ไม่การเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาค ทรงอาทัยเนื้อความดังนี้ “ตรัสรสแล้ว” ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสาวิบัตร เรากล่าวครรโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๓ นั่น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยอะไร ตรัสแล้ว ฯลฯ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสาวิบัตร เรากล่าวครรโดย ส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๓ นั่น พระผู้มีพระภาคทรง อาทัยเนื่องความดังนี้ตรัสแล้ว ฯ

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกราสวิบูตร เรากล่าวขานบทโดยส่วน ๒ คือ ที่ความเสพอย่าง ๑ ไม่เมื่อความเสพอย่าง ๓ นั่น พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยอะไร ๗ รัตนแล้ว ฯลฯ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดุกราสวิบูตร เรากล่าวฯหนเท

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมนิกาย อุปริปณณสาส์ก
โดยส่วน ๒ คือ ที่การເສພอย่าง ๑ ที่ไม่การເສພอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาค
ทรงอาทัยเนื้อความดังนี้ตรัสแล้ว ว่า

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสาวิบูตร เรากล่าวบุคคลโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยยะไร ตรัสแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อสเปบบุคคลเข่นได้ อกศลธรรมย่อມเจริญยิ่ง กุศลธรรมบ่มโภสเลื่อมไป บุคคลเข่นนี้ไม่ควรเสพ และเมื่อสเปบบุคคลเข่นได้ อกศลธรรมย่อມเสื่อมไป กุศลธรรมย่อມเจริญยิ่ง บุคคลเข่นนี้ควรเสพ ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ว่า ดูกรสาวิบูตร เรากล่าวบุคคลโดยส่วน ๒ คือ ที่ควร เสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น พระผู้มีพระภาคทรงอาทัยเนื้อความดังนี้ ตรัสแล้ว

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมบรรยายที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อ มีได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้แล ข้าพระองค์ทрабเนื้อความได้โดยพิสดารอย่างนี้ ฯ

[๒๓๒] พระผู้มีพระภาคตรัสฯ ดูกรสาวนิบุตร ดีแล้วฯ ธรรมบรรยาย
ที่เรากล่าวโดยย่อ มิได้จำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้ เรื่องทราบเนื้อความได้โดย
พิสดารอย่างนี้ถูกแล้ว

ข้อที่แรกล่าวดังนี้ว่า ดุกรสารีบุตร เรากล่าวจิวรโดยส่วน ๒ ก็อ ที่ควร เสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เรากลับยังไงกล่าวแล้ว ดุกรสารีบุตร เมื่อเสพจิวรเช่นได อกคุลธรรมย่อ้มเจริญ อกคุลธรรมย่อ้มเลื่อมไป จิวรเช่นนี้ ไม่ควรเสพ และเมื่อเสพจิวรเช่นได อกคุลธรรมย่อ้มเลื่อมไป อกคุลธรรมย่อ้ม เจริญยิ่ง จิวรเช่นนี้ควรเสพ ข้อที่แรกล่าวดังนี้ว่า ดุกรสารีบุตร เรากล่าวจิวร โดยส่วน ๒ ก็อ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เรากลับยังไงเนื้อความ ดังนี้ กกล่าวแล้ว ๆ

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรารินบุตร เรากล่าวบัญชาตโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั่น เราชัยจะไรกล่าวแล้ว ฯลฯ ข้อที่ เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรารินบุตร เรากล่าวบัญชาตโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพ อย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั่น เราชัยเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

ข้อที่เรกจ่าวดังนี้ว่า ดุกราริบูตร เรากจ่าวเสนาสนะโดยส่วน ๒ คือ
ที่การสภาพอย่าง ๑ ที่ไม่การสภาพอย่าง ๑ นั้น เรายังยังไร้กจ่าวแล้ว ฯลฯ ข้อที่
เรกจ่าวดังนี้ว่า ดุกราริบูตร เรากจ่าวเสนาสนะโดยส่วน ๒ คือ ที่การสภาพ-

*อย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เราก็ยังเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว ๆ

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวบ้านโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เราจึงต้องไกรกล่าวแล้ว ฯลฯ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวบ้านโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรเสพอย่าง ๑ ที่ไม่ควรเสพอย่าง ๑ นั้น เรากล่าวอาศัยเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้วฯ

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวนิคมโดยส่วน ๒ คือ ที่ การสภาพอย่าง ๑ ที่ไม่การสภาพอย่าง ๑ นั้น เราต้องย่อไว้กล่าวแล้ว ฯลฯ ข้อที่ เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวนิคมโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรสภาพอย่าง ๑ ที่ไม่การสภาพอย่าง ๑ นั้น เราต้องย่อเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวคนโดยส่วน ๒ คือ ที่ควร
ເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ยลฯ ข้อที่เรา
กล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวคนโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑
ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น เราอาศัยเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เรากล่าวชั่วนะโดยส่วน ๒ คือ
ที่ควรເສພอย่าง ๑ ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้น เราต้องยังไงกล่าวฯ ฯๆ ข้อที่เรา^๑
กล่าวดังนี้ ดูกรสารีบุตร เรากล่าวชั่วนะโดยส่วน ๒ คือ ที่ควรເສພอย่าง ๑
ที่ไม่ควรເສພอย่าง ๑ นั้นเราต้องเนื้อความดังนี้ กกล่าวแล้วฯ

ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดูกรสารีบตร เรากล่าวบุคคลโดยส่วน ๒ คือ

* สาเร็จ เนื่อสัมภาระที่ได้รับ คือ ภาระที่ต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำให้เกิดขึ้น

ດោកសារុប្រណីមិនមែនជាការងារទេ វាបានរាយការណ៍ដែលត្រូវបានដោះស្រាយឡើង

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๒๓๓] ดุกราบริบุตร ถ้าขี้ตระยิ้งทั้งปวง พึงรู้ว่าถึงอรรถแห่งธรรมบรรยาย
ที่เรากล่าวโดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้ นั่น จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่กอคุล
เพื่อความสุขแก่กษัตริย์แม่ทั้งปวง ตลอดกาลนาน ถ้าพราหมณ์ทั้งปวง . . . ถ้าแพทัย
ทั้งปวง . . . ถ้าคุหิทั้งปวง พึงรู้ว่าถึงอรรถแห่งธรรมบรรยายที่เรากล่าวโดยย่อนี้ได้โดย
พิสดารอย่างนี้ นั่น จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่กอคุล เพื่อความสุขแก่กษัตริย์
ทั้งปวง ตลอดกาลนาน ดุกราบริบุตร ถ้าเมื่อโลกพร้อมทั้งเทวดา มาร พระหม
และหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสัมณะและพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ พึงรู้ว่าถึง
อรรถแห่งธรรมบรรยายที่เรากล่าวโดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้ นั่น จะพึงเป็นไป
เพื่อประโยชน์แก่กอคุล เพื่อความสุขแก่โลก พร้อมทั้งเทวดา มาร พระหม และ
หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสัมณะและพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ ตลอดกาล
นาน ๆ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระราบริบุตรชื่นชม ยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ เสวตตพพาเสวตตพสูตร ที่ ๔

๔. พหราตาสูตร (๑๕)

[๒๓๔] ข้าพเจ้าได้ลัดบ้านอย่างนี้ –
สมญานี้ พรับผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อา Rahman ของอนาคต –
*บินทิกเครบซี เบตพระนครสาครวัตถี สมญานี้แล พรับผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษุเหล่านั้นทูลรับพระคำรับแล้ว ฯ

[๒๓๕] พรับผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กับไม่ว่า
ชนิดใดๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น ยอมเกิดขึ้นแต่คนพลา ไม่ใช่เกิดขึ้นแต่บุณฑิต
อปิทาวะ ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น ยอมเกิดขึ้นแต่คนพลา ไม่ใช่เกิดขึ้น
แต่บุณฑิต อปิสราด ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น ยอมเกิดขึ้นแต่คนพลา
ไม่ใช่เกิดขึ้นแต่บุณฑิต ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนไฟลุกลามแล้วแต่เรือน
ไม้อ้อ หรือเรือนหล้ำ ยอมให้มันได้กระแทกเรือนยอดที่ใบกปุน มีบานประดู่สนใจ
ปิดหน้าต่างไว้ ฉันใด ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล ภัยไม่ว่าชนิดใดๆ
ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น ยอมเกิดขึ้นแต่คนพลา ไม่ใช่เกิดขึ้นแต่บุณฑิต อปิทาวะ ไม่
ว่าชนิดใดๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น ยอมเกิดขึ้นแต่คนพลา ไม่ใช่เกิดขึ้นแต่บุณฑิต
อปิสราด ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งหมดนั้นยอมเกิดขึ้นแต่คนพลา ไม่ใช่
เกิดขึ้นแต่บุณฑิต ดุกรกิษทั้งหลาย ดังนี้แล คนพลาจึงมีภัยเฉพาะหน้า บุณฑิต
ไม่มีภัยเฉพาะหน้า คนพลาจึงมีอปิทาวะ บุณฑิต ไม่มีอปิทาวะ คนพลาจึงมีอปิสราด
บุณฑิต ไม่มีอปิสราด ภัย อปิทาวะ อปิสราด ไม่มีแต่บุณฑิต ดุกรกิษทั้งหลาย
เพราจะนั้นแล พากເຮົອພຶກຍ້າໄວ້อย่างนີ້ເຄີດວ່າ ຈັກເປັນບັນຫຼິດ ฯ

[๒๓๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระอานันท์ได้ทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ จักการเรียกว่า กิษุ เป็นบັນຫຼິດ มີ
ປັນຍາພິຈາරණາ ด້ວຍເຫດທ່າໄຮນອແລ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรอานันท์ เพรา กิษุ เป็นຜູ້ຈຳລາດໃນຮາຕ
ລາດໃນຍາຍຕະ ລາດໃນປຸງຈຳສູນປະບາຫ ແລລະລາດໃນຮູ້ນະແລລະຮູ້ນະ ดຸກ
ອານනທີ່ ດ້ວຍເຫດທ່ານີ້ແລ ຈຶ່ງຄວາມເຮົາມາດໄດ້ວ່າ ກິດມີມີບັນຫຼິດ ມີປັນຍາພິຈາරණາ ฯ

[๒๓๗] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ກົດການເຮົາມາດໃນ
ຮາຕ ດ້ວຍເຫດທ່າໄຣ ฯ

พ. ດຸກຮານນທີ່ ຮາຕຸນີ້ ๑๘ ອຍ່າງແລ ໄດ້ແກ່ ຮາຕຸຂຶ້ອງຈຳກິດມີມີບັນຫຼິດ
ຮາຕຸຂຶ້ອງຈຳກິດມີມີປັນຍາພິຈາරණ ຮາຕຸຂຶ້ອງໂສຕ ຮາຕຸຂຶ້ອງເສີບງ ຮາຕຸຂຶ້ອງໂສຕວິຫຼຸງຄູານ
ຮາຕຸຂຶ້ອງມານວິຫຼຸງຄູານ ຮາຕຸຂຶ້ອງຫຳຫາ ຮາຕຸຂຶ້ອງຮ ຮາຕຸຂຶ້ອງຫິວໜໍາວິຫຼຸງຄູານ
ຮາຕຸຂຶ້ອງຄາຍ ຮາຕຸຂຶ້ອງໂພງຮູ້ພະ ຮາຕຸຂຶ້ອງຄາຍວິຫຼຸງຄູານ ຮາຕຸຂຶ້ອມໂນ ຮາຕຸຂຶ້ອງຮຽນຮາມນົ
ຮາຕຸຂຶ້ອມໂນວິຫຼຸງຄູານ ດຸກຮານນທີ່ ເລັກນີ້ແລ ຮາຕຸ ๑๘ ອຍ່າງ ດ້ວຍເຫດທ່າກິດມີມີ
ອຸ່ນ ເຫັນອຸ່ນ ຈຶ່ງຄວາມເຮົາມາດໃນຮາຕ ฯ

[๒๓๘] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ກົດການເຮົາມາດໃນ ທີ່ ກິດມີມີບັນຫຼິດ
ຜູ້ຈຳລາດໃນຮາຕ ຈະພຶກມີໄໝນ ฯ

พ. ດຸກຮານນທີ່ ມີ ຮາຕຸນີ້ ๖ ອຍ່າງ ໄດ້ແກ່ ຮາຕຸຂຶ້ອນ ຮາຕຸຂຶ້ອນ້າ
ຮາຕຸຂຶ້ອຟ ຮາຕຸຂຶ້ອມ ຮາຕຸຂຶ້ອາກາຕ ຮາຕຸຂຶ້ອວິຫຼຸງຄູານ ດຸກຮານນທີ່ ເລັກນີ້ແລ
ຮາຕຸ ๖ ອຍ່າງ ແມ່ດ້ວຍເຫດທ່າກິດມີມີອຸ່ນ ເຫັນອຸ່ນ ຈຶ່ງຄວາມເຮົາມາດໄດ້ວ່າ ກິດມີມີບັນຫຼິດ
ໃນຮາຕ ฯ

[๒๓๙] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ກົດການເຮົາມາດໃນ ທີ່ ກິດມີມີບັນຫຼິດ
ກິດມີມີບັນຫຼິດໃນຮາຕ ຈະພຶກມີໄໝນ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
พ. ดุกร้านนท์ มี ราชตุนี ๖ อย่าง ได้แก่ ราชตคือสุน ราชตคือทุกน
ราชตคือโสมนัส ราชตคือโถมนเนส ราชตคืออบกษา ราชตคือวิชชา ดุกร้านนท์
เหล่านี้แล ราช ๖ อย่าง แม้ด้วยเหตุที่กิกขรู้อยู่ เห็นอยู่ จึงควรเรียกได้ว่า กิกข
ผู้ผลลัพธ์ในราชฯ

[๒๘๐] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปริyaยแม้อื่น ที่ควรเรียกว่า
กิกขผู้ผลลัพธ์ในราชฯ จะพึงมีอีกใหม่ ฯ

พ. ดุกร้านนท์ มี ราชตุนี ๖ อย่าง ได้แก่ ราชตคือกาม ราชตคือ
เนกขัมมะ ราชตคือพยาบาท ราชตคือความไม่พยาบาท ราชตคือความเบี้ยดเบี้ยน
ราชตคือความไม่เบี้ยดเบี้ยน ดุกร้านนท์ เหล่านี้แล ราช ๖ อย่าง แม้ด้วยเหตุ
ที่กิกขรู้อยู่ เห็นอยู่ จึงควรเรียกได้ว่า กิกขผู้ผลลัพธ์ในราชฯ

[๒๘๑] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปริyaยแม้อื่น ที่ควรเรียกว่า
กิกขผู้ผลลัพธ์ในราชฯ จะพึงมีอีกใหม่ ฯ

พ. ดุกร้านนท์ มี ราชตุนี ๓ อย่าง ได้แก่ ราชตคือกาม ราชตคือรูป
ราชตคืออรุป ดุกร้านนท์ เหล่านี้แล ราช ๓ อย่าง แม้กิกขรู้อยู่ เห็นอยู่
จึงควรเรียกได้ว่า กิกขผู้ผลลัพธ์ในราชฯ

[๒๘๒] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปริyaยแม้อื่น ที่ควรเรียกว่า
กิกขผู้ผลลัพธ์ในราชฯ จะพึงมีอีกใหม่ ฯ

พ. ดุกร้านนท์ มี ราชตุนี ๒ อย่าง คือ สังขตราช อสังขตราช
ดุกร้านนท์ เหล่านี้แล ราช ๒ อย่าง แม้ด้วยเหตุที่กิกขรู้อยู่ เห็นอยู่
จึงควรเรียกได้ว่า กิกขผู้ผลลัพธ์ในราชฯ

[๒๘๓] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็จะควรเรียกว่า กิกขผู้ผลลัพธ์
ในอ่ายตนะ ด้วยเหตุท่าไร

พ. ดุกร้านนท์ อายตนะทั้งภาษาในและภาษาอกนี้ มีอย่างละ ๖ แล
คือ จักขะและรูป โลตและเสียง นานะและกลืน ชิ瓦หาและรส กายและ
ไฟภูรุพพะ ไม้ในและธรรมรามกง ดุกร้านนท์ เหล่านี้แล อายตนะทั้งภาษาใน
และภาษาอกอกร่างละ ๖ แม้ด้วยเหตุที่กิกขรู้อยู่ เห็นอยู่ จึงควรเรียกได้ว่า กิกข
ผู้ผลลัพธ์ในอ่ายตนะ ฯ

[๒๘๔] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็จะควรเรียกว่า กิกขผู้ผลลัพธ์
ในปฏิจสมบูปบาท ด้วยเหตุท่าไร ฯ

พ. ดุกร้านนท์ กิกขในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เมื่อเหตุนี้มี
ผลนึ่งมี เพราเหตุนี้เกิดขึ้น ผลนึ่งเงื่อนไข เมื่อเหตุนี้ไม่มี ผลนึ่งไม่มี
เพราเหตุนี้ดับ ผลนึ่งดับ คือ เพราอวิชชาเป็นปัจจัยเงินลังหาร เพรา
สังขารเป็นปัจจัยเงินวิญญาณ เพราวิญญาณเป็นปัจจัยเงินนามรูป เพรานามรูป
เป็นปัจจัย เงินลังหารเป็นปัจจัยเงินพัสดุ เพราผัสสະ
เป็นปัจจัยเงินมาทาน เพราทานเป็นปัจจัยเงินตัณหา เพราตัณหาเป็นปัจจัย
เงินอุปทาน เพราอุปทานเป็นปัจจัยเงินมีกพ เพราภพเป็นปัจจัยเงินมีชาติ
เพราชาติเป็นปัจจัยเงินมีชาติ ผลกระทบ โลภะ ปริเทวะ ทกข์ โภมนล อุปายาส
อย่างนี้เป็นความเกิดขึ้นแห่งกองทกข์ทั้งมวลนี้ แต่เพราอวิชชานนแลดับด้วย
วิรากะไม่มีส่วนเหลืออิงดับสังขารได้ เพราสังขารดับเงินดับวิญญาณได้ เพรา
วิญญาณดับเงินดับนามรูปได้ เพรานามรูปดับเงินดับสพายตนะได้ เพราสพายตนะ
ดับเงินดับผัสสະได้ เพราผัสสະดับเงินดับมาทานได้ เพราทานดับเงินดับตัณหาได้
เพราตัณหาดับเงินดับอุปทานได้ เพราอุปทานดับเงินดับกพได้ เพราภพดับ
เงินดับชาติได้ เพราชาติดับเงินดับชาติ ผลกระทบ โลภะ ปริเทวะ ทกข์ โภมนล
อุปายาสได้ อย่างนี้เป็นความดับแห่งกองทกข์ทั้งมวลนี้ ดุกร้านนท์ ด้วยเหตุ
เหตุนี้แล จึงควรเรียกได้ว่า กิกขผู้ผลลัพธ์ในปฏิจสมบูปบาท ฯ

[๒๘๕] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็จะควรเรียกว่า กิกขผู้ผลลัพธ์
ในฐานะและอฐานะ ด้วยเหตุท่าไร ฯ

พ. ดุกร้านนท์ กิกขในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มิใช้โอกาส คือบุคลผู้ถึงพร้อมด้วย
ทิฐิ ๑- พึงเข้าใจสังขารไรๆ โดยความเป็นของที่ยัง นั้นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และ
รู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือ ปุกุณ พึงเข้าใจสังขารไรๆ โดยความ
เป็นของที่ยัง นั้นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒) ย่อมรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มิใช้โอกาส คือ บุคคลผู้ถึงพร้อม
ด้วยทิฐิ พึงเข้าใจสังขารไรๆ โดยความเป็นสุข นั้นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และ
รู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือ ปุกุณ พึงเข้าใจสังขารไรๆ โดยความเป็น
สุขนั้นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์

(๓) ยอมรับด้วย ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคลผู้ถึงพร้อม

๑๖. ในรัฐกิจฯ ท่านนายถึงพระโล่สถาบันผู้ถังพร้อมด้วยลั่นมาทิฐิ ด้วยทิฐิ พึงเข้าใจธรรมreira โดยความเป็นอัตตา นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล้ว คือ ปุกขุนพึงเข้าใจธรรมใดๆ โดยความเป็นอัตตา นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๔) ย่อmorรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทักษิพงปลงชีวิตมารดา นั้นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะ มีได้แล คือ ปุกชนพึงปลงชีวิตมารดาได้ นั้นเป็นฐานะที่มีได้ฯ

(๕) ย่อmorชัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส กือ บุคคลผู้ถึงพร้อม
ด้วยทิฐิ พึงปลงชีวิตบิดา นั่น ไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ชัดว่า ข้อที่เป็นฐานะ
มีได้แล กือ บุคคลพึงปลงชีวิตบิดาได้ นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ๆ

(๖) ย่อหน้าข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยพิธี พึงปลงชีวิตพระอรหันต์ นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือ ปุกชนพึงปลงชีวิตพระอรหันต์ได้ นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ๆ

(๗) ย่อmorชัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิ มีจิตคิดประทุษร้าย พึงทำโภติพัฒนาต่ำต่าให้ห้อขึ้น นั่นเป็นฐานะที่มีได้ และรู้ชัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล้ว คือ ปักชนมีจิตคิดประทุษร้าย พึงทำโภติพัฒนาต่ำต่าให้ห้อขึ้น ได้ นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ๆ

(๙) ย่อเมรัชด่าว่า ข้อที่มีไข้รูนาะ มีไข้อกการ คือ บคคลผู้ถึงพร้อม
ด้วยทิฐิ พึงทำลายสงหน์ นั่นไม่ไข้รูนาะที่มีได้ และรูชด่าว่า ข้อที่เป็นรูนาะ^๑
มีได้แล คือ ปุกชนพึงทำลายสงหน์ได้ นั่นเป็นรูนาะที่มีได้ ฯ

(๙) ย่อรูปด้วย ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคลผู้ถึงพร้อม
ด้วยทิฐิ จะพึงมุ่งหมายศาสตร์อื่น นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรูปด้วย ข้อที่เป็นฐานะ
มีได้แล คือ ปุกจนจะพึงมุ่งหมายศาสตร์อื่นได้ นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ๆ

(๑๐) ย่อหน้าชัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โකกาส คือ พระอรหันต์-
* สัมมาสัมพุทธ๒ พระองค์ พึงแสดงจดหมายตั้นในโลกธาตุเดียว กัน ไม่ก่อนไม่หลัง
กัน นั่น ไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ชัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล้ว คือ พระอรหันต์-
* สัมมาสัมพุทธพระองค์เดียว พึงแสดงจดหมายตั้นในโลกธาตุเดียว นั่น เป็นฐานะ
ที่มีได้ ฯ

(๑) ย่อรัชดิว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ พระเจ้าจกรพรรดิ ๒ องค์ พึงเสด็จขอบตี้ในโลกธาตุเดียวกัน ไม่ก่อนไม่หลังกัน นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรัชดิว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือ พระเจ้าจกรพรรดิ พระองค์เดียว พึงเสด็จขอบตี้ในโลกธาตุเดียว นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒) ย่อรูขัດว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ สร้าง
พึงเป็นพระราชหันตสัมมาลัมพุธ นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรูขัດว่า ข้อที่เป็น
ฐานะมีได้แล้ว คือ บุรุษพึงเป็นพระราชหันตสัมมาลัมพุธ นั่นเป็นฐานะ
ที่มีได้ด้วย

(๓) ย่อรูขัตว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ สตรี พึงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรูขัตว่า ข้อที่เป็นฐานะ มีได้แล คือ บรรพิงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๙) ย่อรูขัດว่า ข้อที่มีใช้ฐาน วิชัยโอกาส คือ สตรีพึงสำเร็จ เป็นท้าวสักกะ นั่นไม่ใช้ฐานที่มีได้ และรูขัດว่า ข้อที่เป็นฐานมีได้แล คือ บราhmaพึงสำเร็จเป็นท้าวสักกะ นั่นเป็นฐานที่มีได้ฯ

(๑๕) ยื่นรัชดิ华 ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือสตรีพึงสำเร็จ เป็นมากร นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรัชดิ华 ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล้ว คือ บุรุษ พึงสำเร็จเป็นมาก นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๑) ยอมรับด้วย ข้อที่มีใช้ฐานะ มิใช่โอกาส คือสตรีพึงสำเร็จเป็นพระหมน นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรับด้วย ข้อที่เป็นฐานะมิได้แล คือบุรุษพึงสำเร็จเป็นพระหมน นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๑๗) ย่อรูขั้ดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ วินาทัยแห่งกาญจนาภิเษกเป็นที่น่าประทับน่าไตร่ เน้าพอยิ่งนั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรูขั้ดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล้ว คือ วินาทัยแห่งกาญจนาภิเษกเป็นที่ไม่น่าประทับน่าไตร่ เน้าพอยิ่งนั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๙) ยื่นรู้ชัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ วินัยแห่งวิชา-
* ทุจริต พึงเกิดเป็นที่น่าประการณา น่าครับ น่าพอใจ นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
รู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือ วินากแห่งวิจิทวิต พึงเกิดเป็นที่ไม่น่า^๔
ประทานฯ ไม่น่าให้คร ไม่น่าพอยิ่ง นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๑๙) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ วินากแห่งโน-
* ทุจริตพึงเกิดเป็นที่น่าประทานฯ นาไคร นาพอยิ่ง นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และ
รู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือ วินากแห่งโนทุจริต พึงเกิดเป็นที่ไม่น่า^๕
ประทานฯ ไม่น่าให้คร ไม่น่าพอยิ่ง นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒๐) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ วินากแห่งกาย-
* ஸ්ඝරිත พึงเกิดเป็นที่ไม่น่าประทานฯ ไม่น่าให้คร ไม่น่าพอยิ่ง นั่นไม่ใช้ฐานะ
ที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือ วินากแห่งกายස්ඝරිත พึงเกิด^๖
เป็นที่น่าประทานฯ นาไคร นาพอยิ่ง นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒๑) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ วินากแห่งวิ-
* ස්ඝරිත พึงเกิดเป็นที่ไม่น่าประทานฯ ไม่น่าให้คร ไม่น่าพอยิ่ง นั่นไม่ใช้ฐานะ
ที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล คือ วินากแห่งවිස්ඝරිත พึงเกิด^๗
เป็นที่น่าประทานฯ นาไคร นาพอยิ่ง นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒๒) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ วินากแห่งโน-
* ස්ඝරිත พึงเกิดเป็นที่ไม่น่าประทานฯ ไม่น่าให้คร ไม่น่าพอยิ่ง นั่นไม่ใช้ฐานะ
ที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะที่มีได้แล คือ วินากแห่งโนස්ඝරිත พึง^๘
เกิดเป็นที่น่าประทานฯ นาไคร นาพอยิ่ง นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒๓) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคคลผู้พรั่ง
พร้อมด้วยกายทุจริต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราภายทุจริตนั้น^๙
เป็นเหตุเป็นปัจจัย นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล
คือ บุคคลผู้พรั่งพร้อมด้วยวิจิทวิต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิมาต
นรา เพราภายทุจริตนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัย นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒๔) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคคลผู้พรั่ง
พร้อมด้วยวิจิทวิต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราภายทุจริตนั้น^{๑๐}
เป็นเหตุเป็นปัจจัย นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล
คือ บุคคลผู้พรั่งพร้อมด้วยวิจิทวิต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิมาต
นรา เพราภายทุจริตนั้นเป็นปัจจัย นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒๕) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคคลผู้พรั่ง
พร้อมด้วยมโนทุจริต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราภามโนทุจริต
นั่นเป็นเหตุ เป็นปัจจัย นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล
คือ บุคคลผู้พรั่งพร้อมด้วยมโนทุจริต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิมาต
นรา เพราภามโนทุจริตนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัย นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒๖) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคคลผู้พรั่ง
พร้อมด้วยกายสุจิริต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิมาต นรา เพรา
ภายสุจิริตนั้นเป็นเหตุ เป็นปัจจัย นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็น^{๑๑}
ฐานะมีได้แล คือ บุคคลผู้พรั่งพร้อมด้วยกายสุจิริต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงสุคติ^{๑๒}
โลกสวรรค์ เพราภายสุจิริตนั้นเป็นเหตุ เป็นปัจจัย นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

(๒๗) ย่อรู้ขัดว่า ข้อที่มีใช้ฐานะ มีใช้โอกาส คือ บุคคลผู้พรั่งพร้อม
ด้วยวิสุจิริต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิมาต นรา เพรา
ภายวิสุจิริตนั้นเป็นเหตุ เป็นปัจจัย นั่นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ และรู้ขัดว่า ข้อที่เป็น^{๑๓}
ฐานะมีได้แล คือ บุคคลผู้พรั่งพร้อมด้วยวิสุจิริต เมื่อตายนไป พึงเข้าถึงสุคติ^{๑๔}
โลกสวรรค์ เพราภามโนสุจิริตนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัย นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

ดูกรอาบนท ด้วยเหตุเท่านี้แล จึงควรเรียกได้ว่า กิษณะผู้ฉลาดในฐานะ^{๑๕}

[๒๘] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระอาบนท ได้ทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น่าอัศจรรย์จริง ไม่น่าเป็นไปได้เลย
ธรรมนบรรยายนี้อื้อไว พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เพราเหตุนั้นแล เวงจารมบรรยายนี้ไว ว่าเชื้อ^{๑๖}
พุทธาตก (ชุมนุมธาตุมากอย่าง) บ้าง ว่าเชื้อตปริวภู (แสดงอาการเรียน ๔ รอบ)
บ้าง ว่าเชื้อธรรมชาต (แวนส่องธรรม) บ้าง ว่าเชื้ออมตทุนทึก (กลองบันลือมฤต)

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก์
บัง ว่าขึ้อนุตตรสังคามวิชัย (ความขณะกรรมอย่างไม่มีความขณะอื่นบ่งกว่า)
บังฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์จึงชี้นิยมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ
ฉบับ พหุชาติกสูตร ที่ ๕

๖. อิสิกิลสูตร (๑๙)

[๒๔๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาอิสิกิล เขตพระนครราชคฤห์
สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกิริกษุทั้งหลาย กิริกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระคำรับสั่งแล้ว ฯ

[๒๔๘] พระผู้มีพระภาคตรัสถามดังนี้ว่า ดูกิริกษุทั้งหลาย บรรดาเรา
ทั้งหลายนี้ พวกເຂົອແລເຫັນກູເຂາເວກະຮະນີ່ໆ ອ້າມ່າ

กิริกษุเหล่านั้นทูลว่า ເຫັນ ພຣະພທວເຈົ້າຂ້າ

ພ. ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ກູເຂາເວກະຮະນີ່ໆ ມີຊື່ເປັນອ່າງໜຶ່ງ ມີບັນຍຸດື້ຕີ
ເປັນອີກອ່າງໜຶ່ງ ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ພຣະເຂົອແລເຫັນກູເຂາເປັນທະນີ່ໆ ອ້າມ່າ

ກີ. ເຫັນ ພຣະພທວເຈົ້າຂ້າ

ພ. ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ແນ້ກູເຂາເປັນທະນີ່ໆ ກີມີຊື່ເປັນອ່າງໜຶ່ງ
ມີບັນຍຸດື້ຕີເປັນອີກອ່າງໜຶ່ງ ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ພຣະເຂົອແລເຫັນກູເຂາເປັນທະນີ່ໆ
ອ້າມ່າ

ກີ. ເຫັນ ພຣະພທວເຈົ້າຂ້າ

ພ. ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ແນ້ກູເຂາເປັນທະນີ່ໆ ກີມີຊື່ເປັນອ່າງໜຶ່ງ
ມີບັນຍຸດື້ຕີເປັນອີກອ່າງໜຶ່ງ ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ພຣະເຂົອແລເຫັນກູເຂາຄີ້າສົກລູນ
ອ້າມ່າ

ກີ. ເຫັນ ພຣະພທວເຈົ້າຂ້າ

ພ. ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ແນ້ກູເຂາຄີ້າສົກລູນແລ ກີມີຊື່ເປັນອ່າງໜຶ່ງ
ມີບັນຍຸດື້ຕີເປັນອີກອ່າງໜຶ່ງ ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ພຣະເຂົອແລເຫັນກູເຂາອີສີຄືລືນ
ອ້າມ່າ

ກີ. ເຫັນ ພຣະພທວເຈົ້າຂ້າ

ພ. ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ແຕ່ກູເຂາອີສີຄືລືນແລ ມີຊື່ອົກໍເຂັ້ນນີ້ ມີບັນຍຸດື້ຕີກີ
ເຂັ້ນນີ້

[๒๔๙] ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ເຮືອງໄຄມືນາເວົ້າ ພຣະປັຈເຈັກພຖ ๕๐๐ ອົກ
ໄດ້ອັກຍື່ຍ້າສົກລູນນີ້ມານານ ພຣະປັຈເຈັກພຖເຫັນນີ້ ເນື້ອກຳລັງເຂົ້າໄປສູ
ກູເຂານີ້ ຄົນແລ້ວເຫັນ ແຕ່ທ່ານເຂົ້າໄປແລ້ວ ຄົນໄມ່ແລ້ວເຫັນ ມຸນຍົມທັງຫລາຍເຫັນເຫຼຸ
ດັ່ງນີ້ນີ້ ຈຶ່ງພຸດກັນອ່າງໜຶ່ງ ກູເຂາລູກນີ້ ກລິນກິນຄາມີເຫັນນີ້ ຂໍອວ່າ ອິສີຄືລືນ
ຈຶ່ງໄດ້ເກີດຂຶ້ນ ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ເຮົາຈັກອອກ ຈັກຮະບູ ຈັກແສດງຫຼືອງພຣະປັຈເຈັກ
ພຖທັງຫລາຍ ພຣະເຂົອຈອງຟັງ ຈຶ່ງໃສໄຈໃຫ້ດີ ເຮົາຈັກລ່ວມຕ່ວໄປ ກິກົງເຫັນນີ້ຫຼຸ
ຮັບພຣະຜູ້ມີພຣະກາຄວ່າ ຂອນແລ້ວ ພຣະພທວເຈົ້າຂ້າ

[๒๕๐] ພຣະຜູ້ມີພຣະກາຈຶ່ງໄດ້ຕຮັດຕັ້ງນີ້ວ່າ ດຸກຣກິກົງທັງຫລາຍ ພຣະປັຈເຈັກ
ສົມພຖລ້ຽ້ງວິກູງຮູ່ ๑ ຊົ້ວປິກູງຮູ່ ๑ ຊົ້ວຕຄຣສີ້ ๑ ຊົ້ວຍລັສລີ ๑ ຊົ້ວສົ່ຫສສນະ ๑
ຊື້ປົປ່ທລັສ ๑ ຊົ້ວຕ້ານຮາຮະ ๑ ຊົ້ວປິນໂທລະ ๑ ຊົ້ວປາສກະ ๑ ຊົ້ວນິຄະ ๑
ຊື້ອຕຄະ ๑ ຊົ້ວສຸຕາ ๑ ຊົ້ວກາວີຕັດຕະ ๑ ໄດ້ອັກຍື່ຍ້າສົກລູນນີ້ມານານ ໃ

[๒๕๑] ເຮົ້ວທັງຫລາຍ ຈຶ່ງຟັງເຮົາຈັກຫຼືອງທ່ານທີ່ມີວຽມເປັນສາຮະກວ່າ
ສັຕັກ ໄນມີທຸກໆ ມີມດຄວາມອ່າຍາກ ໄດ້ນຽກລົບໄວ້ໄດ້
ເນັພະຕັນຜູ້ເດີຍວ່າ ຜູ້ປ່າສາຈາກລູກຄ່າ ສົງກວ່ານຮັບຮັນ ຕ້ອໄປເກີດ
ພຣະປັຈເຈັກພຖ ຜູ້ມີຕັດຫາເຄື່ອງນໍາໄປໃນກັບສັນແລ້ວ ກີໂອ
ວິກູງຮູ່ພຖ ๑ ອົປິກູງຮູ່ພຖ ๑ ຕຄຣສີ້ພຖ ๑ ຍລັສສືພຖ ๑
ສົກລູນພຖ ๑ ປີຍ້ຫລັສພຖ ๑ ຕ້ານຮາພຖ ๑ ປິນໂທລະ -
ພຖ ๑ ອົປາສກພຖ ๑ ນິຄພຖ ๑ ຕຄພຖ ๑ ສຸຕາພຖ ๑
ກາວີຕັດຕພຖ ๑ ສົມກາພຖ ๑ ສຸກພຖ ๑ ເມຄລພຖ ๑
ອັກງຽມພຖ ๑ ຂໍລັສເມນພຖ ๑ ອົນໜພຖ ๑ ສຸທາງູພຖ ๑
ພຣະປັຈເຈັກພຖ ຜູ້ມີອານກາພມາກ ຄື້ອ ທິງຄຸພຖ ๑ ທິງຄຸພຖ ๑
ພຣະມູນີ້ຂອ້າລືມີ ๒ ອົກ ແລະ ອັກງຽມພຖ ๑ ໄກສັລລພຖ ๑
ອຄພຖ ๑ ສຸພາຫຸພຖ ๑ ອົປນີພຖ ๑ ແນີພຖ ๑
ສັນຕິທຕພຖ ๑ ສັຈຈພຖ ๑ ຕຄພຖ ๑ ວິຈີຫພຖ ๑
ປັນທິຕພຖ ๑ ກາຟພຖ ๑ ອົປກາຟພຖ ๑ ວິຫີຕພຖ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมนิกาย อุปริปัณณาสก
 ชีตพุทธ ๑ อังคพุทธ ๑ ปังคพุทธ ๑ คติจันติพุทธ ๑ ปัสสี-
 พุทธ ๑ ได้ละเออปธิอันเป็นมูลแห่งทุกข์แล้ว อปราชีตพุทธ
 ได้ชั่นนะมารและพลมาการ สัตถกพุทธ ๑ ปัจฉาพุทธ ๑ สารภังค-
 พุทธ ๑ โภลงหังสพุทธ ๑ อุจจานามพุทธ ๑ อสิตพุทธ ๑
 อนาคตพุทธ ๑ โมโนเมยพุทธ ๑ พันธมมาพุทธ ๑ ผู้ตัดมานะได้
 ตatha อิมบุตพุทธ ๑ วิมลพุทธ ๑ เกตุมาราคพุทธ ๑
 มาตั้งคงพุทธ ๑ อริยพุทธ ๑ อัจฉotputh ๑ อัจฉุตตามพยามาก-
 พุทธ ๑ สุรังคลพุทธ ๑ หพพิลพุทธ ๑ สุปติภูริชิตพุทธ ๑
 อสัยพุทธ ๑ เบมาภิตรพุทธ ๑ โลสรพุทธ ๑ ทุรันนัยพุทธ ๑
 สังฆพุทธ ๑ อุชชบุตพุทธ ๑ พระมุนี ชื่อสัญห อีกองค์หนึ่ง
 ผู้มีความเพียรไม่ทราบ พระพุทธ ชื่อจานเนหะ ชื่อนันเนหะ
 ชื่ออุปันหะ ๒๙ องค์ และการทวารพุทธ ผู้ทรงร่างกายในกพ
 สุดท้าย โพธิพุทธ ๑ มหานามพุทธ ๑ อุตตรพุทธ ๑ เกสี-
 พุทธ ๑ สีบุตพุทธ ๑ สุนทรพุทธ ๑ ภารทวารพุทธ ๑
 ติสสพุทธ ๑ อุปติสสพุทธ ๑ ผู้ตัดกิเลสเครื่องผูกในกพได้
 อปสิทธิพุทธ และสีทธิพุทธ ผู้ตัดตัณหาได้ มังคลพุทธ
 เป็นผู้ปราคจากราคะ อุสกพุทธ ผู้ตัดข่ายอันเป็นมูลแห่งทุกข์
 อุปมิตพุทธ ได้บำรุงบทอันสูง อุปสกพุทธ ๑ สุนทรพุทธ ๑
 สัจจนาમพุทธ ๑ เชตพุทธ ๑ ชยันตพุทธ ๑ ปทุมพุทธ ๑
 อุปปลพุทธ ๑ ปทุมตตรพุทธ ๑ รักขิพุทธ ๑ ปพพตพุทธ ๑
 มนัคกัททพุทธ ๑ โลภิตพุทธ ๑ วิตรากพุทธ ๑ กัณฑพุทธ ๑
 ผู้มีจิตพันวิเศษดีแล้ว พระป้อเจกพุทธ ผู้มีอานุภาพมากเหล่านี้
 และอีนๆ มีตัณหาเครื่องนำไปในกพสิ่นแล้ว เรือหังหลายจง
 ให้พระป้อเจกพุทธเหล่านั้น ผู้ล่วงเครื่องข้องหั้งปวงได้แล้ว
 ผู้เสาะหาคุณใหญ่ ผู้มีคุณนับไม่ถ้วน ผู้ปรินิพพานแล้วเกิด ๆ
 จบ อิสิกิลิสุตรที่ ๖

๗. มหาจัตたりสกสูตร (๑๑)

[๒๕๒] ข้าพเจ้าได้สัตบามอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของ
 อนาคตบุณฑิกเครชี เขตพระราชลาวาตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
 กิกขุทั้งหลายว่า ดุกรกิกขุทั้งหลาย กิกขุเหล่านั้นทูลรับพระคำรับแล้ว ๆ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิกขุทั้งหลาย เราจักแสดงสัมมาสماธี
 ของพระอริยะ อันมีเหตุ มีองค์ประกอบ แก่เรือหังหลาย พวากเร่องฟังสัมมา-

* สมາธินั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวต่อไป กิกขุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า
 ขอบแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ๆ

[๒๕๓] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิกขุทั้งหลาย กิสัมมา-

* สมາธิของพระอริยะ อันมีเหตุ มีองค์ประกอบ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสักขปป
 สัมมาวาจา สัมมาภัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาภายะ สัมมาสติ เป็นใจ
 ดุกรกิกขุทั้งหลาย ความที่จิตมีภาระนั้นเป็นหนึ่ง ประกอบแล้วด้วยองค์ ๗ เหล่านั้นแล
 เรียกว่า สัมมาสماธิของพระอริยะ อันมีเหตุบ้าง มีองค์ประกอบบ้าง ๆ

[๒๕๔] ดุกรกิกขุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย้อมเป็น
 ประชาน กิสัมมาทิฐิย้อมเป็นประชานอย่างไร คือ กิกขุรู้จักมิจฉาทิฐิว่ามิจฉาทิฐิ
 รู้จักสัมมาทิฐิว่าสัมมาทิฐิ ความรู้ของเรือนนั้น เป็นสัมมาทิฐิ ๆ

[๒๕๕] ดุกรกิกขุทั้งหลาย กิมิจฉาทิฐิเป็นใจ คือ ความเห็นดังนี้ว่า
 ทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล ยัณฑ์บุชาแล้ว ไม่มีผล สังเวชที่บวงสรวงแล้ว ไม่มีผล
 ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วแล้วไม่มี โภคนไม่มี โภคหน้าไม่มี มารดาไม่มี
 บิดาไม่มี สัตว์ที่เป็นอุปปัตติก ไม่มี สมณพราหมณ์ทั้งหลายผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติ
 ขอบ ซึ่งประกาศโลกนี้โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้ยิ่งด้วยตนเอง ในโลกไม่มี
 นี้มิจฉาทิฐิ ฯ

[๒๕๖] ดุกรกิกขุทั้งหลาย กิสัมมาทิฐิเป็นใจ ดุกรกิกขุทั้งหลาย
 เรากล่าวสัมมาทิฐิเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาทิฐิที่ยังเป็นสาวะ เป็นส่วนแห่งบุญ
 ให้ผลแก่ขันธ์ อายาง ๑ สัมมาทิฐิของพระอริยะ ที่เป็นอนาคต เป็นโลกตระ^๑
 เป็นองค์มารค อายาง ๑ ฯ

[๒๕๗] ดุกรกิกขุทั้งหลาย สัมมาทิฐิที่ยังเป็นสาวะ เป็นส่วนแห่งบุญ
 ให้ผลแก่ขันธ์ เป็นใจ คือ ความเห็นดังนี้ว่า ทานที่ให้แล้ว มีผล ยัณฑ์บุชา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก
แล้ว มีผล สังเวชที่บ่งสรวงแล้ว มีผล ผลบีบากของกรรมที่ทำดี ทำชั่วแล้ว
เมื่อยู่ โลกหนามี มา玳มี บิดามี ลัตว์ที่เป็นอปปاتิกามี สมณพราหมณ
หัวเหลา ผู้ดำเนินขอบ ปฏิบัติขอบ ซึ่งประการโลงนี้ โลกหน้าให้เจ้มแจ้ง
 เพราะรู้ยังด้วยตนเอง ในโลก เมื่อยู่ นีสัมมาทิฐิที่ยังเป็นสาสะ เป็นส่วนแห่งบุญ
ให้ผลแก่ขันธ์ ฯ

[๒๕๘] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็นอนาสະ
เป็นโลกุตระ เป็นองค์มารค เป็นใจน ดุกรกิษทั้งหลาย ปัญญา ปัญญินทริย
ปัญญา พลัง ชั้นวิจัยสัมโพชมงคล ความเห็นขอบ องค์แห่งมารค ของกิษชุมนี
จิต โกลข้าศึก มีจิตหาอาสาสมะได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมารค เจริญอริยมารคอยู่
นั้นแล สัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็นอนาสະ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มารค ฯ

กิษนั้นย้อมพยาบาลเพื่อละเมจนาทิฐิ เพื่อบรรลุสัมมาทิฐิ ความพยาบาล
ของเรือนนี้ เป็นสัมมาวายามะ ฯ

กิษนั้นมีสติลัมมีจนาทิฐิได้ มีสติบรรลุสัมมาทิฐิอยู่ สติของเรือนนี้
เป็นสัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ ย้อมห้องล้อม เป็นไปตามสัมมาทิฐิของกิษนั้น ฯ

[๒๕๙] ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็น
ประชาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประชานอย่างไร คือ กิษรู้จักมิจนาสังกับปะว่า
มิจนาสังกับปะ รู้จักสัมมาสังกับปะว่าสัมมาสังกับปะ ความรู้ของเรือนนี้ เป็น
สัมมาทิฐิ ฯ

[๒๖๐] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็มิจนาสังกับปะเป็นใจน คือ ความดำริ
ในการ ดำริในพยาบาท ดำริในความเบียดเบี้ยน นึ้มจนาสังกับปะ ฯ

[๒๖๑] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สัมมาสังกับปะเป็นใจน ดุกรกิษทั้งหลาย
เรากล่าวสัมมาสังกับปะเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาสังกับปะที่ยังเป็นสาสະ เป็น
ส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมาสังกับปะของพระอริยะที่เป็นอนาสະ
เป็นโลกุตระ เป็นองค์มารค อย่าง ๑ ฯ

[๒๖๒] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สัมมาสังกับปะที่ยังเป็นสาสະ เป็นส่วน
แห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์เป็นใจน คือความดำริในแกนขัมมะ ดำริในความไม่
พยาบาท ดำริในความไม่เบียดเบี้ยน นึ้มจนาสังกับปะที่ยังเป็นสาสະ เป็นส่วน
แห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ ฯ

[๒๖๓] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สัมมาสังกับปะของพระอริยะที่เป็นอนาสະ
เป็นโลกุตระ เป็นองค์มารค เป็นใจน ดุกรกิษทั้งหลาย ความตรีก ความวิตก
ความดำริ ความแนว ความแนว ความปักใจ วิจัยสัมภาร ของกิษชุมนีจิต โกลข้าศึก
มีจิตหาอาสาสมะได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมารค เจริญอริยมารคอยู่นั้นแล สัมมาสังกับปะ
ของพระอริยะที่เป็นอนาสະ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มารค ฯ

กิษนั้นย้อมพยาบาลเพื่อละเมจนาสังกับปะ เพื่อบรรลุสัมมาสังกับปะ
ความพยาบาลของเรือนนี้ เป็นสัมมาวายามะ ฯ

กิษนั้นมีสติลัมมีจนาสังกับปะได้ มีสติบรรลุสัมมาสังกับปะอยู่ สติ
ของเรือนนี้ เป็นสัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมา-

* สติ ย้อมห้องล้อม เป็นไปตามสัมมาสังกับปะ ของกิษนั้น ฯ

[๒๖๔] ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็น
ประชาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประชานอย่างไร คือ กิษรู้จักมิจนาจากว่าจามิจนา-

* ว่าจ่า รู้จักสัมมาว่าจ่า สัมมาว่าจ่า ความรู้ของเรือนนี้ เป็นสัมมาทิฐิ ฯ

[๒๖๕] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็มิจนาจากเป็นใจน คือพุดเท็จ พุดส่อเสียด
พุดคำหมาย เจรจาเพ้อเจ้อ นี้ มิจนาจาก ฯ

[๒๖๖] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สัมมาว่าจ่าเป็นใจน ดุกรกิษทั้งหลาย
เรากล่าวสัมมาว่าจ่าเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาว่าจ่าที่ยังเป็นสาสະ เป็นส่วนแห่งบุญ
ให้ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมาว่าจ่าของพระอริยะที่เป็นอนาสະ เป็นโลกุตระ
เป็นองค์มารค อย่าง ๑ ฯ

[๒๖๗] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สัมมาว่าจ่าที่ยังเป็นสาสະ เป็นส่วนแห่งบุญ
ให้ผลแก่ขันธ์ เป็นใจน คือ เจตนาด้วยจากการพุดเท็จ งดเว้นจากการพุด
ส่อเสียด งดเว้นจากการพุดคำหมาย งดเว้นจากการเจรจาเพ้อเจ้อ นี้ สัมมาว่าจ่า
ที่ยังเป็นสาสະ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ ฯ

[๒๖๘] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็สัมมาว่าจ่าของพระอริยะที่เป็นอนาสະ
เป็นโลกุตระ เป็นองค์มารค เป็นใจน ดุกรกิษทั้งหลาย ความงด ความเงิน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ความเว้นขาด เจตนาดเว้น จากการทุจริตทั้ง ๔ ของกิษเผ่าเมือง โภคชาติ ภารี
หาอาสาสมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคออยู่ นี้แล ลัมมาว่า
ของพระอริยะที่เป็นอนาสane เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค ฯ

กิษบุญย่อพยาบาลเพื่อละเมิดลัมมาว่า เพื่อบรรลุสัมมาว่าจากอยู่ ความ
พยาบาลของเรือนนี้ เป็นลัมมาว่า焉 ฯ

กิษบุญนี้มีสติลัมมาว่า ได้ มีสติบรรลุสัมมาว่าจากอยู่ สติของเรือนนี้
เป็นลัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ ย้อมห้อมล้อม เป็นไปตามลัมมาว่าของกิษบุญน์ ฯ

[๒๖๙] ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย้อมเป็นประราณ
กิสัมมาทิฐิย้อมเป็นประราณอย่างไร คือ กิษรู้จักมิจฉากัมมันตตะว่า มิจฉากัมมันตະ
รู้จักสัมมากัมมันตະว่า สัมมากัมมันตະ ความรู้ของเรือนนี้ เป็นสัมมาทิฐิ ฯ

[๒๗๐] ดุกรกิษทั้งหลาย กิสัมมากัมมันตະเป็นใจน คือ ปานาติบາต
อทินนาทาน การแสดงมิจฉาจาร นี้ มิจฉากัมมันตະ ฯ

[๒๗๑] ดุกรกิษทั้งหลาย กิสัมมากัมมันตະเป็นใจน ดุกรกิษ-
*ทั้งหลาย เรากล่าวสัมมากัมมันตະเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมากัมมันตະที่ยังเป็น
ลัมมาว่า เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมากัมมันตະของพระอริยะ
ที่เป็นอนาสane เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ฯ

[๒๗๒] ดุกรกิษทั้งหลาย กิสัมมากัมมันตະที่ยังเป็นลัมมาว่าเป็นส่วน
แห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์เป็นใจน คือ เจตนาดเว้นจากปานาติบາต งดเว้น
จากอทินนาทาน งดเว้นจากการแสดงมิจฉาจาร นี้สัมมากัมมันตະที่ยังเป็นลัมมาว่า
เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ ฯ

[๒๗๓] ดุกรกิษทั้งหลาย กิสัมมากัมมันตະของพระอริยะที่เป็น
อนาสane เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรคเป็นใจน ดุกรกิษทั้งหลาย ความมองด
ความเว้น เจตนาดเว้น จากการทุจริตทั้ง ๓ ของกิษเผ่าเมือง โภคชาติ ภารี
หาอาสาสมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคออยู่ นี้แล สัมมากัมมันตະ
ของพระอริยะที่เป็นอนาสane เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค ฯ

กิษบุญนี้ย่อพยาบาลเพื่อละเมิดลัมมาว่า เพื่อบรรลุสัมมากัมมันตະ
ความพยาบาลของเรือนนี้ เป็นลัมมาว่า焉 ฯ

กิษบุญนี้มีสติลัมมาว่า ได้ มีสติบรรลุสัมมากัมมันตະอยู่ สติ-
*ของเรือนนี้ เป็นลัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ ย้อมห้อมล้อม เป็นไปตามลัมมาว่าของกิษบุญน์ ฯ

[๒๗๔] ดุกรกิษทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย้อมเป็น
ประราณ กิสัมมาทิฐิย้อมเป็นประราณอย่างไร คือ กิษรู้จักมิจฉาชَاชีวะว่า
มิจฉาชَاชีวะ รู้จักสัมมาอาชีวะว่าสัมมาอาชีวะ ความรู้ของเรือนนี้ เป็น
สัมมาทิฐิ ฯ

[๒๗๕] ดุกรกิษทั้งหลาย กิมิจฉาชَاชีวะเป็นใจน คือ การโถง
การล่อลง การทดลองแต่ลง การยอมมอบตนในทางผิด การเจาลากต่อลาภ
นี้มิจฉาชَاชีวะ ฯ

[๒๗๖] ดุกรกิษทั้งหลาย กิสัมมาอาชีวะเป็นใจน ดุกรกิษทั้งหลาย
เรากล่าวสัมมาอาชีวะเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นลัมมาว่า เป็นส่วน
แห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสane
เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรคอย่าง ๑ ฯ

[๒๗๗] ดุกรกิษทั้งหลาย กิสัมมาอาชีวะที่ยังเป็นลัมมาว่า เป็นส่วน
แห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ เป็นใจน คือ อริยสาภในธรรมวินัยนี้ ย้อมละ
มิจฉาชَاชีวะ เลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ ดุกรกิษทั้งหลาย นี้ สัมมาอาชีวะที่
ยังเป็นลัมมาว่า เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ ฯ

[๒๗๘] ดุกรกิษทั้งหลาย กิสัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสane
เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็นใจน ดุกรกิษทั้งหลาย ความมองด ความเว้น
เจตนาดเว้น จากมิจฉาชَاชีวะ ของกิษเผ่าเมือง โภคชาติ ภารี หาอาสาสมิได้
พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคออยู่ นี้แล สัมมาอาชีวะของพระอริยะ
ที่เป็นอนาสane เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค ฯ

กิษบุญนี้ย่อพยาบาลเพื่อละเมิดลัมมาอาชีวะ เพื่อบรรลุสัมมาอาชีวะ ความ
พยาบาลของเรือนนี้ เป็นลัมมาว่า焉 ฯ

กิษบุญนี้มีสติลัมมาว่า ได้ มีสติบรรลุสัมมาอาชีวะอยู่ สติของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
เรือนนี้ เป็นสัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวารามะ
สัมมาสติ ย้อมห้องล้อม เป็นไปตามสัมมาอาชีวะของกิริยานั้น ฯ

[๒๗๙] ดุกรกิริยทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็น^๑
ประชาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประชานอย่างไร คือ เมื่อมีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกปปะ^๒
จึงพอเหมาะสมได้ เมื่อมีสัมมาสังกปปะ สัมมาวารามะจึงพอเหมาะสมได้ เมื่อมีสัมมาอาชีวะ^๓
สัมมาอาชีวะจึงพอเหมาะสมได้ เมื่อมีสัมมาอาชีวะ สัมมาวารามะจึงพอเหมาะสมได้
เมื่อมีสัมมาวารามะ สัมมาสติจึงพอเหมาะสมได้ เมื่อมีสัมมาสติ สัมมาสามาธิจึง
พอเหมาะสมได้ เมื่อมีสัมมาสามาธิ สัมมาญาณะจึงพอเหมาะสมได้ เมื่อมีสัมมาญาณะ^๔
สัมมาวิมุตติจึงพอเหมาะสมได้ ดุกรกิริยทั้งหลาย ด้วยประการนี้แล พระเศษผู้
ประกอบด้วยองค์ ๔ จึงเป็นพระอรหันต์ประกอบด้วยองค์ ๑ ฯ

[๒๘๐] ดุกรกิริยทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็น^๕
ประชาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประชานอย่างไร คือ

ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาทิฐิได้ ทั้งอกุคลธรรมลามกเป็น^๖
อakenบารดาไม่ เพาะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยนั้น ก็เป็นอันผู้มีสัมมาทิฐิหลัดได้แล้ว
และกุคลธรรมเป็นอaken ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพาะสัมมาทิฐิเป็น^๗
ปัจจัย ฯ

ผู้มีสัมมาสังกปปะ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาสังกปปะได้ . . .

ผู้มีสัมมาวารามะ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาวารามะได้ . . .

ผู้มีสัมมาภัมมันตะ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาภัมมันตะได้ . . .

ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาอาชีวะได้ . . .

ผู้มีสัมมาวารามะ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาวารามะได้ . . .

ผู้มีสัมมาสามาธิ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาสามาธิได้ . . .

ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาญาณะได้ . . .

ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมเป็นอันหลัดมิจฉาวิมุตติได้ ทั้งอกุคลธรรมลามก
เป็นอakenบารดาไม่ เพาะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยนั้น ก็เป็นอันผู้มีสัมมาวิมุตติ
หลัดได้แล้ว และกุคลธรรมเป็นอaken ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพาะสัมมา-
*วิมุตติเป็นปัจจัย

ดุกรกิริยทั้งหลาย ด้วยประการนี้แล จึงเป็นธรรมฝ่ายกคล ๒๐ ฝ่าย
อกุคล ๒๐ ซึ่ง ธรรมบรรยายมหาจัตたりสกุ อันเราให้เป็นไปแล้ว สมณะ
หรือ พราหนอน์ หรือเทหา หรือมา หรือพราหม หรือไครๆ ในโลก
จะให้เป็นไปไม่ได้ ฯ

[๒๘๑] ดุกรกิริยทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์ ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงสำคัญ
ที่จะติดเตียน คัดค้านธรรมบรรยายมหาจัตたりสกุนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าว
ตามกัน ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของสมณะหรือพราหมณ์ผู้นั้น ย่อมถึง^๘
ฐานะนำต่าหนึ่นในปัจจุบันเที่ยง ถ้าไครติเตียนสัมมาทิฐิ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ^๙
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีทิฐิผิด ถ้าไครติเตียนสัมมาสังกปปะ เขาก็ต้องบูชา
สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีสังกปปะผิด ถ้าไครติเตียนสัมมาวารามะ เขาก็ต้อง^{๑๐}
บูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีวารามะผิด ถ้าไครติเตียนสัมมาภัมมันตะ
เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีภัมมันตะผิด ถ้าไครติเตียนสัมมา-
*อาชีวะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีอาชีวะผิด ถ้าไครติเตียน
สัมมาวารามะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีวารามะผิด
ถ้าไครติเตียนสัมมาสติ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีสติผิด
ถ้าไครติเตียนสัมมาสามาธิ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีสามาธิผิด
ถ้าไครติเตียนสัมมาญาณะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีญาณะผิด
ถ้าไครติเตียนสัมมาวิมุตติ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มี-
วิมุตติผิด ฯ

ดุกรกิริยทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์พากได้พากหนึ่ง พึงสำคัญที่จะ
ติดเตียน คัดค้านธรรมบรรยายมหาจัตたりสกุนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าว
ตามกัน ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของสมณะหรือพราหมณ์พากนั้น ย่อมถึง^{๑๑}
ฐานะนำต่าหนึ่นในปัจจุบันเที่ยง ดุกรกิริยทั้งหลาย แม้พากอัลลัฟและพากกัญญา^{๑๒}
ขาวอุกอกชนบท ซึ่งเป็นอเหตุกว่าทะ อกริยว่าทะ นัดกิริว่าทะ ก็ยังสำคัญที่
จะไม่ติดเตียน ไม่คัดค้านธรรมบรรยายมหาจัตたりสกุ นั้น เพราะเหตุไร เพราะ
กลัวถูกนินทา ถูกว่าร้าย และถูกก่อความ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว กิริยเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล
จบ มหาจัตたりสกสูตร ที่ ๗

๙. จานาปานสติสูตร (๑๘)

[๒๘๒] ข้าพเจ้าได้สัมดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของอุบาลีกวิสาข
มีความารมณ์ในพระวิหารบพพาราม เขตพระนครสาวัตถี พร้อมด้วยพระสาวก
ผู้เกระมีเชือเสียงเด่นมากรูปด้วยกัน เช่น ท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหา-

*โนมคดลลานะ ท่านพระมหากัสสป ท่านพระมหากัจจายนะ ท่านพระมหาโกญฐิตะ
ท่านพระมหาปีระ ท่านพระมหาจันทร์ ท่านพระราواتะ ท่านพระอานันท์ และ
พระสาวกผู้เกระมีเชือเสียงเด่นอื่นๆ กิลัยันน์แล พระกระเท็งหลายพากันโยวาท
พระรำสกุลโยวาทพราสัน ๒๐ รูปบ้าง บางพากโยวาทพราสันกิกษ ๑๐ รูปบ้าง
บางพากโยวาทพราสัน ๒๐ รูปบ้าง ฝ่ายกิกษุนวนะเหล่านั้น อันกิกษุผู้เกระโยวาทพรา
สันอยู่ ย่อมรู้ชัดธรรมวิเศษอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าที่ตนรู้มาก่อน ๆ

[๒๘๓] กิลัยันน์แล พระผู้มีพระภาคมีกิกษุสูงผู้ห้อมล้อมประทับนั่ง
กลางแจ้ง ในราชวิวัฒน์เพียง วันนี้เป็นวันอโนبس ๑๕ ค่ำ ที่งเป็นวัน
ป่าวารณาด้วย ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเหลียวดูกิกษุสูง ซึ่งนิ่งเงียบอยู่โดย
ลำดับ จึงตรัสบอกกิกษุทั้งหลายว่า ดูกรกิกษุทั้งหลาย เรายปรารภในปฏิปทาที่
เรามีจิตยินดีในปฏิปทาที่ เพาะะฉะนั้นแล พากເຮົາຈົງປະກວາມເພີຍ ເພື່ອຄົນ
ຄົນທີ່ຕິດຢັ້ງໃນສິ່ງເພື່ອບໍລິຫານທີ່ຕິດຢັ້ງໃນບໍລິຫານ ເພື່ອທ່າໃຫ້ແຈ້ງຄົນທີ່ຕິດຢັ້ງໃນທ່າ
ໃຫ້ແຈ້ງ ໂດຍຍິກວ່າປະກວາມເຄີດ ເຈັດກວ່າຍຸ່ນເມືອງສາວັດຖືນີ້ແລ ຈົນຄົນວັນຄຽນ
๔ ເດືອນແກ່ຄຸດຟັນ ເປັນທີບານແກ່ດອກໂຄມທ ๑- ພວກກົກຂູ່ຫາວັນນີ້ທ່ານຂ່າວ
ວ່າ พระผู้มีพระภาคຈັກຂອຍໃນເມືອງສາວັດຖືນີ້ ຈົນຄົນວັນຄຽນ ๔ ເດືອນແກ່
ຄຸດຟັນ ເປັນທີບານແກ່ດອກໂຄມທ ຈຶ່ງພາກັນຫັ້ງໄລມາຍັງພຣະນັກສາວັດຖື ເພື່ອ
ເຝົ່າພຣະຜູ້ມີພຣະການ ຜ່າຍກົກຂູ່ຜູ້ເກະເລ່ານັ້ນກີ່ພາກັນໂວາທພຣໍາສອນກົກຂູ່ນະກະ

๑๑. ຄືວັນເພື່ອງເດືອນສົບສອງ

เพิ่ມປະກວາມขັ້ນ ອົບ ກົກຂູ່ຜູ້ເກະເລ່ານັ້ນ ບົກໂວາທພຣໍາສອນກົກຂ ๑๐ รູບນ້ຳ ບາງ-
*ພວກໂວາທພຣໍາສອນ ๒๐ ຮູບນ້ຳ ບາງພວກໂວາທພຣໍາສອນ ๓๐ ຮູບນ້ຳ ບາງພວກ
ໂວາທພຣໍາສອນ ๔๐ ຮູບນ້ຳ ແລະກົກຂູ່ນະກະເລ່ານັ້ນ อັນກົກຂູ່ຜູ້ເກະເລ່ານັ້ນ
ພຣໍາສອນອູ່ ຍ່ອມຮູ້ຊັດຮໍາມວິເຄີຍອ່າງกว้างขวางຍິ່ງກວ່າທີ່ຕິດຮູ້ມາກອນ ๆ

[๒๘๔] กิลัยันน์แล พระผู้มีพระภาคมีกิกษุสูงผู้ห้อมล้อมประทับนั่ง
กลางแจ้ง ในราชวิวัฒน์เพียง เป็นວັນຄຽນ ๔ ເດືອນແກ່ຄຸດຟັນ ເປັນທີບານ
ແກ່ດອກໂຄມທ ວັນນີ້ເປັນວັນອົບໂຄສ ๑๕ คໍາ ขณะนີ້ พระຜູ້ມີພຣະການ
เหลียวดูກົກຂູ່ສູງ ซີ່ນີ້ເງື່ອບູ້ໂດຍລຳດັບ ຈຶ່ງຕັບສົບອົກກົກຂູ່ທັງຫລາຍວ່າ ດູກຮ-
*ກົກຂູ່ທັງຫລາຍ ບຣີ້ທີ່ນີ້ໄມ້ຄົກກັນ ບຣີ້ທີ່ນີ້ເງື່ອນເສີ່ງຄຍ ດຳຮ່າງຍຸ່ນສາຮ່າຮົມ
ອັນບຣີ້ສທີ່ ດູກກົກຂູ່ທັງຫລາຍ ກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້ ບຣີ້ທີ່ນີ້ເປັນເຊັ່ນເດີຍກັນກັນ
ບຣີ້ທີ່ທີ່ຄວກເກົກການຄຳນັ້ນ ຄວກເກົກການຕ້ອນຮັນ ຄວກເກົກທັກສິນາຫານ ຄວກເກົກການ
ກະທຳອ້ອລຸ້ນລື ເປັນເໝົ້ານານຄູ້ອງໂລກອ່າງຫາທີ່ອື່ນຍິ່ງການນີ້ໄດ້ ກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້
ບຣີ້ທີ່ນີ້ເປັນເຊັ່ນເດີຍກັນກັນບຣີ້ທີ່ເຂົາກວາຍອອນ້ອຍ ມີຜລມາກ ແລະຄວາຍອອນນັກ
ມີຜລມາກຍິ່ງເຊື້ນ ກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້ ບຣີ້ທີ່ນີ້ເປັນເຊັ່ນເດີຍກັນກັນບຣີ້ທີ່ ອັນຫາໂລກ
ຍາກທີ່ຈະໄດ້ພົບເຫັນ ກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້ ບຣີ້ທີ່ນີ້ເປັນເຊັ່ນເດີຍກັນກັນບຣີ້ທີ່ ອັນສົມຄວາ
ທີ່ແມ່ນຄັນຜູ້ເຈົ້າເສີ່ງຄລ້ອງປ່າເດີນທາງໄປໝານນັ້ນເປັນໂຍ້ນໆນີ້

[๒๘๕] ດູກກົກຂູ່ທັງຫລາຍ ຍ່ອມມີກົກຂູ່ໃນກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້ ຜູ້ເປັນ
ພຣະອຫັນຕີ້ນາສົບ ອູ້ຈຸນພຣະມຈຣຍໍແລ້ວ ທຳກິຈທີ່ກວາດທຳສົງແລ້ວ ປັບກວະ
ໄດ້ແລ້ວ ບຣລປະໄໂຫຼຕັນແລ້ວໂດຍລຳດັບ ສັນສົ່ງໂຄງນີ້ໃນກົບແລ້ວ ພັນວິເຕີ່
ແລ້ວພຣະຮູ້ຂອບ ແມ່ກົກຂູ່ເຊັ່ນໃນໜຸ່ມກົກຂູ່ທີ່ນີ້ ກົມື່ອຍ່ ຢ່

ດູກກົກຂູ່ທັງຫລາຍ ຍ່ອມມີກົກຂູ່ໃນກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້ ຜູ້ເປັນອົປປາຕິກະ ເພຣະ
ສັນສົ່ງໂຄງນີ້ສັນເບື້ອງຕໍ່ທີ່ ๕ ຈະໄດ້ປັບປຸງພພານໃນໄລກນີ້ ມີອັນໄມກລັບ
ມາຈາກໄລກນີ້ເກີດເປັນຮໍາມດາ ແມ່ກົກຂູ່ເຊັ່ນໃນໜຸ່ມກົກຂູ່ທີ່ນີ້ ກົມື່ອຍ່ ຢ່

ດູກກົກຂູ່ທັງຫລາຍ ຍ່ອມມີກົກຂູ່ໃນກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້ ຜູ້ເປັນພຣະໂສດາບັນ ເພຣະ
ເພຣະສັນສົ່ງໂຄງນີ້ ๓ ອ່າງ ແລະພຣະທຳກະໄສ ໄກສະ ໂມະທະໄຫ້ເນາງ
ມາຍັງໄລກນີ້ອົກຮັງເດີຍເທົ່ານັ້ນ ກົຈະທຳທີ່ສຸດແທ່ງທຸກໆນີ້ໄດ້ ແມ່ກົກຂູ່ເຊັ່ນໃນໜຸ່ມ
ກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້ ກົມື່ອຍ່ ຢ່

ດູກກົກຂູ່ທັງຫລາຍ ຍ່ອມມີກົກຂູ່ໃນກົກຂູ່ສູງທີ່ນີ້ ຜູ້ເປັນພຣະໂສດາບັນ ເພຣະ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สันสกุโภูชน์ ๓ อย่าง มีอันไม่ตอบนายเป็นธรรมด้า แ昏นอนที่จะได้ตรัสรู้ใน
เบื้องหน้า แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความเพียร
ในอันเจริญสติปัฏฐาน ๔ อยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

[๒๘๖] ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบ
ความเพียรในอันเจริญสัมมปัปราน ๕ อยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความ
เพียรในอันเจริญอิทธิบาท ๕ อยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความ
เพียรในอันเจริญอินทรี ๕ อยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความ
เพียรในอันเจริญพล ๕ อยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความ
เพียรในอันเจริญโพธิมงคล ๗ อยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความ
เพียรในอันเจริญมารคเมือง ๘ อันประเสริฐอยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้
ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความ
เพียรในอันเจริญเมตตาอยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความ
เพียรในอันเจริญกรุณาอยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความ
เพียรในอันเจริญมุทิตาอยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความเพียร
ในอันเจริญอุเบกษาอยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความเพียร
ในอันเจริญอสุลัญญาอยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความเพียร
ในอันเจริญอนจจัลัญญาอยู่ แม้กิจขุ่นนี้ในหมู่กิจขุ่นนี้ ก็มีอยู่ ฯ

[๒๘๗] ดุกรกิจทั้งหลาย ย้อมเมกิกษในกิจสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบ
ความเพียรในอันเจริญอาบานสติตอยู่ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย อาบานสติ อันกิจเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย้อม
มีผลมาก มีอานิสัยมาก กิจที่เจริญอาบานสติแล้ว ทำให้มากแล้ว ย้อม
บำเพ็ญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ได้ กิจที่เจริญสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ทำให้มากแล้ว
ย้อมบำเพ็ญโพธิมงคล ๗ ให้บริบูรณ์ได้ กิจที่เจริญโพธิมงคล ๗ แล้ว ทำให้มาก
แล้ว ย้อมบำเพ็ญวิชาและวิบุตติให้บริบูรณ์ได้ ฯ

[๒๘๘] ดุกรกิจทั้งหลาย ก็อาบานสติ อันกิจเจริญแล้วอย่างไร
ทำให้มากแล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสัยมาก ดุกรกิจทั้งหลาย กิจใน
ธรรมวินัยนี้ อยู่ในปกติ อยู่ที่โคน ไม้ก็ต อยู่ในเรือนว่างก็ต นั่งคุ้บลังก์
ตั้งกายตรง ตรงสติมั่นเฉพาะหน้า เรอย้อมมีสติหายใจออก มีสติหายใจเข้า
เมื่อหายใจออกหาย กรรชัดว่า หายใจออกหาย หรือเมื่อหายใจเข้าหาย กรรชัดว่า
หายใจเข้าหาย เมื่อหายใจออกสัน กรรชัดว่า หายใจออกสัน หรือเมื่อหายใจ
เข้าสัน กรรชัดว่า หายใจเข้าสัน สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้กองลง
ทั้งปวง หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้กองลงทั้งปวง หายใจเข้า สำเนียงยก
อยู่ ว่าเราจักระงับกายนลังหาร หายใจออก ว่าเราจักระงับกายนลังหาร หายใจเข้า
สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้ปติ หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้
ปติ หายใจเข้า สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้สุข หายใจออก ว่าเราจัก
เป็นผู้กำหนดรู้สุข หายใจเข้า สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้จิตสังหาร
หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้จิตสังหาร หายใจเข้า สำเนียงยกอยู่ ว่าเรา
จักระงับจิตสังหาร หายใจออก ว่าเราจักระงับจิตสังหาร หายใจเข้า สำเนียงยกอยู่
ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้จิต หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้จิต หายใจเข้า
สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักทำจิตให้ร้าเริง หายใจออก ว่าเราจักทำจิตให้ร้าเริง หายใจ
เข้า สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักตั้งจิตมั่น หายใจออก ว่าเราจักตั้งจิตมั่น หายใจเข้า
สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักเปลี่ยนจิต หายใจออก ว่าเราจักเปลี่ยนจิต หายใจเข้า
สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความไม่เที่ยง หายใจออก ว่าเราจักเป็น
ผู้ตามพิจารณาความไม่เที่ยง หายใจเข้า สำเนียงยกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ความคดายกำหนด หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความคดายกำหนด
หายใจเข้า สำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความดับกิเลส หายใจออก
ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความดับกิเลส หายใจเข้า สำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็น^{ผู้}
ผู้ตามพิจารณาความละเอียดกิเลส หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความ
ละเอียดกิเลส หายใจเข้า ดุกรกิษทั้งหลาย アナปานสติ อันกิษเจริญแล้ว
อย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ๆ

[๒๙๙] ดุกรกิษทั้งหลาย กิษที่เจริญอานาปานสติแล้วอย่างไร ทำ
ให้มากแล้วอย่างไร จึงบำเพ็ญสติปัญญา ๔ ให้บริบูรณ์ได้ ดุกรกิษทั้งหลาย
สมัยใด เมื่อกิษหายใจออกยิ่ง กิรชัดว่า หายใจออกยิ่ง หรือเมื่อยิ่งหายใจเข้า^{มา}
มา กิรชัดว่า หายใจเข้ายิ่ง เมื่อยิ่งหายใจออกสั้น กิรชัดว่า หายใจออกสั้น
หรือเมื่อยาวใจเข้าสั้น กิรชัดว่า หายใจเข้าสั้น สำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้
กำหนดรุกของลมทั้งปวง หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรุกของลมทั้งปวง หายใจ
เข้า สำเนียกอยู่ ว่าเราจักระงับกายลังขาร หายใจออก ว่าเราจักระงับกายลังขาร
หายใจเข้า ดุกรกิษทั้งหลาย ในสมัยนั้น กิษซึ่ว่าพิจารณาเห็นภายในกาย
มีความเพียร รุสิกตัว มีสติ กำจัดอภิชานและโถมนัสในโลกเสียได้อยู่ ดุกร
กิษทั้งหลาย เรากล่าวลมหายใจออก ลมหายใจเข้านี้ ว่าเป็นกายนิดหนึ่ง
ในพากกาย เพราะจะนั้นแล ในสมัยนั้น กิษจึงซึ่ว่าพิจารณาเห็นภายในกาย
มีความเพียร รุสิกตัว มีสติ กำจัดอภิชานและโถมนัสในโลกเสียได้อยู่ ๆ

ดุกรกิษทั้งหลาย สมัยใด กิษสำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรุ
ปติ หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรุปติ หายใจเข้า สำเนียกอยู่ ว่าเรา^{จัก}
เป็นผู้กำหนดรุสุข หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรุสุข หายใจเข้า สำเนียก
อยู่ ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรุจิตสัมขาร หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรุ
จิตสัมขาร หายใจเข้า สำเนียกอยู่ ว่าเราจักระงับจิตสัมขาร หายใจออก
ว่าเราจักระงับจิตสัมขาร หายใจเข้า ดุกรกิษทั้งหลาย ในสมัยนั้น กิษซึ่ว่า
พิจารณาเห็นแนวทางในทางน้ำ มีความเพียร รุสิกตัว มีสติ กำจัดอภิชานและ
โถมนัสในโลกเสียได้อยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย เรากล่าวการใส่ใจลมหายใจออก
ลมหายใจเข้าเป็นอย่างดีนี้ ว่าเป็นแนวทางนิดหนึ่ง ในพากเวทนา เพราะจะนั้นแล
ในสมัยนั้น กิษจึงซึ่ว่า พิจารณาเห็นแนวทางในทางน้ำ มีความเพียร รุสิกตัว
มีสติ กำจัดอภิชานและโถมนัสในโลกเสียได้อยู่ ๆ

ดุกรกิษทั้งหลาย สมัยใด กิษสำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้กำหนด
รุจิต หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรุจิต หายใจเข้า สำเนียกอยู่ ว่าเราจัก^{ทำ}
ทำจิตให้ร่าเริง หายใจออก ว่าเราจักทำจิตให้ร่าเริง หายใจเข้า สำเนียกอยู่
ว่าเราจักตั้งจิตมั่น หายใจออก ว่าเราจักตั้งจิตมั่น หายใจเข้า สำเนียกอยู่
ว่าเราจักเปลื่องจิต หายใจออก ว่าเราจักเปลื่องจิต หายใจเข้า ดุกรกิษทั้งหลาย
ในสมัยนั้น กิษซึ่ว่า พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร รุสิกตัว มีสติ
กำจัดอภิชานและโถมนัสในโลกเสียได้อยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย เราไม่กล่าว
アナปานสติแก่กิษผู้ผลอสติ ไม่รุสิกตัวอยู่ เพราะจะนั้นแล ในสมัยนั้น
กิษจึงซึ่ว่า พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร รุสิกตัว มีสติ กำจัดอภิชาน
และโถมนัสในโลกเสียได้อยู่ ๆ

ดุกรกิษทั้งหลาย สมัยใด กิษสำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณา
ความไม่เที่ยง หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความไม่เที่ยง หายใจเข้า
สำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความคดายกำหนด หายใจออก ว่าเราจัก^{เป็น}
เป็นผู้ตามพิจารณาความคดายกำหนด หายใจเข้า สำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้
ตามพิจารณาความดับกิเลส หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความดับกิเลส
หายใจเข้า สำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความละเอียดกิเลส หายใจ
ออก ว่าเราจักเป็นผู้ตามพิจารณาความละเอียดกิเลส หายใจเข้า ดุกรกิษทั้งหลาย
ในสมัยนั้น กิษซึ่ว่า พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร รุสิกตัว มีสติ
กำจัดอภิชานและโถมนัสในโลกเสียได้อยู่ เรื่องเห็นการละอภิชานและโถมนัสด้วย
ปัญญาแล้ว ย่อมเป็นผู้วางแผนได้ดี เพราะจะนั้นแล ในสมัยนั้น กิษจึงซึ่ว่า
พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร รุสิกตัว มีสติ กำจัดอภิชานและ
โถมนัสในโลกเสียได้อยู่ ๆ

ดุกรกิษทั้งหลาย กิษที่เจริญอานาปานสติแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้ว
อย่างนี้แล ซึ่ว่าบำเพ็ญสติปัญญา ๔ ให้บริบูรณ์ได้

[๒๙๐] ดุกรกิษทั้งหลาย กิษที่เจริญสติปัญญา ๔ แล้วอย่างไร
ทำให้มากแล้วอย่างไร จึงบำเพ็ญไฟชนองค์ ๗ ให้บริบูรณ์ได้ ดุกรกิษทั้งหลาย
สมัยใด กิษพิจารณาเห็นภายในกาย มีความเพียร รุสิกตัว มีสติ กำจัดอภิชาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปณณาสก์
และโภมนัสในโลกเสียได้อยู่ ในสมัยนั้น สติย่องเป็นอันเรื่องข้าไปตั้งไว้แล้ว
ไม่เพลオเรอ ฯ

ดุกรกิษณ์ทั้งหลาย สมัยใด สติเป็นอันกิษณ์ชาไปตั้งไว้แล้วไม่เหลือเรื่อง ในสมัยนั้น สติสัมโพชธรรมค่ายมเป็นอันกิษณ์ประภากแล้ว สมัยนั้น กิษณ์เชื่อว่า ย่อมเจริญสติสัมโพชธรรมค สมัยนั้น สติสัมโพชธรรมค่ายมถึงความเจริญและความ บริบูรณ์แก่กิษณ์ เธอเมื่อเป็นผู้มีสติอย่างนั้นอยู่ ย่อมค้นคว้า ได้ตรตรอง ถึงความ พิจารณาธรรมนั้นได้ด้วยปัญญา ฯ

ดุกรากษษทั้งหลาย สมัยได กิษณะเป็นผู้มีลักษณะอย่างนั้นอยู่ ย่อมค้นคว้า ไตรตรอง ถึงความพิจารณาธรรมนั้นด้วยปัญญา ในสมัยนั้น ธรรมวิจัยสัมโพชณ์คง เป็นอันกิษณะปรารภแล้ว สมัยนั้น กิษณะขอว่ายอมเจริญธรรมวิจัยสัมโพชณ์ สมัยนั้น ธรรมวิจัยสัมโพชณ์ย่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่กิษณะ เหรอ เมื่อค้นคว้า ไตรตรอง ถึงความพิจารณาธรรมด้วยปัญญาอยู่ ย่อมเป็นอันปรารภ ความเพียร ไม่ย่อหย่อน ๆ

ดุกรากษษทั้งหลาย สมัยได กิษกุณคณว่า ไตรต่อง ถึงความพิจารณา
ธรรมนั้นด้วยปัญญา ประการความเพียร ไม่ย่อหย่อน ในสมัยนั้น วิริยลัมโพชมงคล
ย้อมเป็นอันกิษปรารภแล้ว สมัยนั้น กิษซึ่ว่าย่อ้มเจริญวิริยลัมโพชมงคล
สมัยนั้น วิริยลัมโพชมงคลย้อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่กิษ ปีติ-

* ปราศจากความมิสย์อ้มเกิดขึ้นแก่กิกข์ผู้บรรยายความเพียรแล้ว ๆ

ดุกรกิษทั้งหลาย สมัยใด ปีติประภาจากามโนสเกิดขึ้นแก่กิกษผู้ประภา ความเพียรแล้ว ในสมัยนั้น ปีติสัมโพชมงคลย้อมเป็นอันกิกษประภาแล้ว สมัยนั้น กิกษชื่อวายอมเจริญปีติสัมโพชมงคล สมัยนั้น ปีติสัมโพชมงคลย้อมถึงความเจริญ และความบาริบรณ์แก่กิกษ กิกษผู้มีใจเกิดปีติ ย้อมมีทั้งการทั้งจิตตะงบได้ ฯ

คุกรากษษทั้งหลาย สมัยใด ทั้งกายทั้งจิตของกิษณ์มีใจเด็ดปีติ ระวังได้ ในสมัยนั้น ปัลสัทธิสัมโพชมงคลค์ยอมเป็นอันกิษณ์ภารภเรแล้ว สมัยนั้น กิษณ์เข่าว่า ย้อมเจริญปัลสัทธิสัมโพชมงคลค์ สมัยนั้น ปัลสัทธิสัมโพชมงคลค์ยอมถึงความเจริญ และความบูรณะแก่กิษณ์ กิษณ์มีกิษณ์ระหงแล้ว มีความสนุ ย่อมมิจดั้งมัน ๆ

ดุกรากิกษ์หึ้งหลาย สมัยได้จิตของรากิกษ์ผู้มีเกียรติระดับเจ้า มีความสุข
ย้อมดั้งมัน ในสมัยนั้น สามารถก่อให้มีเป็นอันกิกษ์ปราภากแล้ว สมัยนั้น
กิกษ์ชื่อว่าย้อมเจริญลามาธิลัมโพชมงคล สมัยนั้น สามารถก่อให้มีเป็นถึงความ
เจริญและความบูรุณแก่กิกษ์ กิกษ์นั้นย้อมเป็นผู้วางแผนจิตที่ตั้งมั่นแล้วเข่นนั้น
ได้เป็นอย่างดี ๆ

ดุรกิจทั้งหลาย สมัยใด กิจจะเป็นผู้วางแผนจิตติที่ตั้งมั่นแล้วเช่นนั้นได้ เป็นอย่างดี ในสมัยนั้น อุเบกษาสัมโพชมงคลค์ยอมเป็นอันกิกขุประภากแล้ว สมัยนั้น กิจจะชื่อว่าบ่อมเจริญอุเบกษาสัมโพชมงคลค์ สมัยนั้น อุเบกษาสัมโพชมงคลค์ยอมถึง ความเจริญและความบริบูรณ์แก่กิจจะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สม่ำไป กิจพิธารณาเห็นวานาในเวทนา มีความ-
*เพียร รักสักตัว มีสติ กำจัดกิจขโมยและโอมนัสในโลกเสียได้อยู่ ในสมัยนั้น
จะมีเวลาปีเวียนรอบห้าปีแล้ว ปีเวียนห้าปีแห่งเอราวัณ

ดุกรักษาทั้งหลาย สมัยใด กิษณะการงานเห็นจิตในจิต มีความเพียร
รู้สึกตัว มีสติ กำจัดอภิชานและโอมนัลในโลกเสีย ได้อยู่ ในสมัยนั้น สติย่อม^{เป็น}อันเชื่อผู้เข้าไปตั้ง ไว้แล้วไม่ผลอเรอ . . .

ดูกรกิจยหั้งหลาย สมัยได กิจพิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียรรู้สึกตัว มีผลต กำจัดภัยชราและโภมนัสในโลกเสียได้อย ในสมัยนั้น สถิติ่อม เป็นอันเนื่องผ ไปตั้ง ไว้แล้วไม่เหลือzero ฯ

ด้วยการกีழห์ทั้งหลาย สมัยได้สติเป็นอันกิษเข้าไปตั้งไว้แล้ว ไม่เหลือเรื่องในสมัยนั้น สติสัมโพชมงคลค์บ่อมเป็นอันกิษบุปราชกเจ้า สมัยนั้น กิษขี้อ้วง บ่อมเจริญลัสดิสัมโพชมงคล สมัยนั้น สติสัมโพชมงคลค์บ่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่กิษ เธอเมื่อเป็นผู้มีสติอย่างนั้นอยู่ บ่อมคันคัว ไตรตรอง ถึงความพิจารณาสรวนั้นแล้วเป็นอย่างๆ

พัฒนาเรื่องแนวโน้มของผู้ต้องหา ด้วยการศึกษาความต้องการของผู้ต้องหาในสังคม ที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ต้องหา รวมถึงการประเมินค่าเสี่ยงของผู้ต้องหา ที่จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น

ผลกระทบเชิงลบของอนุฯ ต่อการกิจกรรมทางการเมืองในประเทศไทย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สตัตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
นั้นด้วยปัญญา ปราภกความเพียรไม่หย่อน ในสมัยนั้น วิริยสัมโพชมงคลค่าย
เป็นอันกิษุปราภกแล้ว สมัยนั้น กิษุซึ่งว่าอยู่ในเจริญวิริยสัมโพชมงคล สมัยนั้น
วิริยสัมโพชมงคลค่ายมีถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่กิษุ ปิติประภาจากามมิล
ย้อมเกิดขึ้นแก่กิษุผู้ปราชกความเพียรแล้ว ฯ

ดุกรกิษุทั้งหลาย สมัยได้ ปิติประภาจากามมิลเกิดขึ้นแก่กิษุผู้ปราชก
ความเพียรแล้ว ในสมัยนั้น ปิติสัมโพชมงคลค่ายมีเป็นอันกิษุปราภกแล้ว สมัยนั้น
กิษุซึ่งว่าอยู่ในเจริญปิติสัมโพชมงคล สมัยนั้น ปิติสัมโพชมงคลค่ายมีถึงความเจริญ
และความบริบูรณ์แก่กิษุ กิษุผู้มีใจเกิดปิติ ย้อมเมื่ทั้งกายทั้งจิตระงับได้ ฯ

ดุกรกิษุทั้งหลาย สมัยได้ ทั้งกายทั้งจิตของกิษุผู้มีใจเกิดปิติ ระงับได้
ในสมัยนั้น ปัสสาวะสัมโพชมงคลค่ายมีเป็นอันกิษุปราภกแล้ว สมัยนั้น กิษุ
ซึ่งว่าบ่อมเจริญปัสสาวะสัมโพชมงคล สมัยนั้น ปัสสาวะสัมโพชมงคล ย้อมถึง
ความเจริญและความบริบูรณ์แก่กิษุ กิษุผู้มีกายระงับแล้ว มีความสุข ย้อมมีจิต
ดึ้มมั่น ฯ

ดุกรกิษุทั้งหลาย สมัยได้ จิตของกิษุผู้มีกายระงับแล้ว มีความสุข
ย้อมดึ้มมั่น ในสมัยนั้น สมาธิสัมโพชมงคลค่ายมีเป็นอันกิษุปราภกแล้ว สมัยนั้น
กิษุซึ่งว่าบ่อมเจริญสมาธิสัมโพชมงคล สมัยนั้น สมาธิสัมโพชมงคลค่ายมีถึงความ
เจริญและความบริบูรณ์แก่กิษุ กิษุนั้นย้อมเป็นผู้วางเฉยจิตที่ดึ้มมั่นแล้ว เช่นนั้น
ได้เป็นอย่างดี ฯ

ดุกรกิษุทั้งหลาย สมัยได้ กิษุเป็นผู้วางเฉยจิตที่ดึ้มมั่นแล้ว เช่นนั้น ได้
เป็นอย่างดี ในสมัยนั้น อุเบกษาสัมโพชมงคลค่ายมีเป็นอันกิษุปราภกแล้ว สมัยนั้น
กิษุซึ่งว่าบ่อมเจริญอุเบกษาสัมโพชมงคล สมัยนั้น อุเบกษาสัมโพชมงคลค่ายมีถึง
ความเจริญและความบริบูรณ์แก่กิษุ ฯ

ดุกรกิษุทั้งหลาย กิษุที่เจริญสติปัญญา ๔ แล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้ว
อย่างนี้แล ซึ่งว่าบ่ำเพญโพชมงคล ๗ ให้บริบูรณ์ได้ ฯ

[๒๙๗] ดุกรกิษุทั้งหลาย กิษุที่เจริญโพชมงคล ๗ แล้วอย่างไร ทำให้
มากแล้วอย่างไร จึงบ่ำเพญวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้ ดุกรกิษุทั้งหลาย กิษุ
ในธรรมวินัยนี้ ย้อมเจริญสติสัมโพชมงคลอันอาศัยวิวาก อาศัยวิราตะ อาศัย
นิโรห อันเน้อมไปเพื่อความปลดปล่อย ย้อมเจริญธรรมวิจัยสัมโพชมงคล . . . ย้อม
เจริญวิริยสัมโพชมงคล . . . ย้อมเจริญปิติสัมโพชมงคล . . . ย้อมเจริญปัสสาวะ
สัมโพชมงคล . . . ย้อมเจริญสมาธิสัมโพชมงคล . . . ย้อมเจริญอุเบกษาสัมโพชมงคล
อันอาศัยวิวาก อาศัยวิราตะ อาศัยนิโรห อันเน้อมไปเพื่อความปลดปล่อย ฯ

ดุกรกิษุทั้งหลาย กิษุที่เจริญโพชมงคล ๗ แล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้ว
อย่างนี้แล ซึ่งว่าบ่ำเพญวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาระปิติแล้ว กิษุเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภาระปิติของพระผู้มีพระภาคแล

จบ งานปาปานสติสูตร ที่ ๘

๘. กายคตاستิสูตร (๑๑๙)

[๒๙๘] ข้าพเจ้าได้สั่งมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเขตวัน วาระของ
อนาคตบินทิกเครบธู เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล กิษุมากด้วยกันกลับจาก
บินทนาตา ภายหลังเวลาอาหารแล้ว นั่งประชุมกันในอปปัญญาศาลา เกิดข้อ^{*}
สนทนากันขึ้นในระหว่างดังนี้ว่า ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย นำอัตราจารย์จริง ไม่น่า
เป็นไปได้เลย เท่าที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระ-

* อรหันตสัมมาสัมพุทธ ตัวสักขยาคตاستิที่กิษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ว่ามี
ผลมาก มีอานิสงส์มากนี้ ข้อสนทนากันในระหว่างของกิษุเหล่านั้น ดังอยู่
เพียงเท่านี้แล ฯ

[๒๙๙] ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากสถานที่ทรงหลีกเร้นอยู่
ในเวลาเย็น เสด็จเข้าไปปั้งอปปัญญาศาลาหนึ่น ครั้นแล้วจึงประทับนั่ง ณ อาสนะ
ที่ขาแต่งตั้งไว้ และตรัสสถานกิษุทั้งหลายว่า ดุกรกิษุทั้งหลาย มัตติ พากเชือ
นั่งประชุมสนทนาเรื่องอะไรกัน และพากเชือสนทนาเรื่องอะไรค้างอยู่ในระหว่าง ฯ

กิษุเหล่านั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ณ โอกาสสนนี้ พากข้าพระองค์
กลับจากบินทนาตา ภายหลังเวลาอาหารแล้ว นั่งประชุมกันในอปปัญญาศาลา
เกิดข้อสนทนากันขึ้นในระหว่างดังนี้ว่า ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย นำอัตราจารย์จริง
ไม่น่าเป็นไปได้เลย เท่าที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็น
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธ ตัวสักขยาคตاستิที่กิษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ว่ามี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ผลมาก มีอานิสังส์มากนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อสอนหนักกินในระหว่างของ
พากข้าพะรองค์ได้ถ้างอยู่พี่ยงเท่านี้ พอดีพระผู้มีพระภาคก็เสด็จมาถึง ฯ

[๒๙๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรกิษทั้งหลาย ก็ภัยคตาสติอัน
กิษจะเริญแล้วอย่างไร ทำให้มากแล้วอย่างไร ลิงเมือนมาก มีอานิสังส์มาก ดุกร
กิษทั้งหลาย กิษในธรรมวินัยนี้ อยู่ในปกติ อยู่ที่โคนไม้ก็ต้อง อยู่ในเรือนว่าง
ก็ต้องนั่งค้ำบลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่นเฉพะหน้า เธออยู่มีสติหายใจออก
มีสติหายใจเข้า เมื่อหายใจออกยา กิษซัดว่า หายใจออกยา หรือเมื่อหายใจ
เข้ายา กิษซัดว่า หายใจเข้ายา เมื่อหายใจออกสัน กิษซัดว่า หายใจออกสัน
หรือเมื่อหายใจเข้าสัน กิษซัดว่า หายใจเข้าสัน สำเนียกอยู่ ว่าเราจักเป็นผู้
กำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจออก ว่าเราจักเป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจ
เข้า สำเนียกอยู่ ว่าเราจักระบบภายในร่าง หายใจออก ว่าเราจักระบบภายใน
ร่าง หายใจเข้า เมื่อกิษนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่
อย่างนี้ ย้อมละความดำริพล่านที่อาศัยเรือนเสียได้ เพาะละความดำริพล่านนั้น
ได้ จิตอันเป็นไปภายใต้ในเท่านั้น ย้อมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น
ดุกรกิษทั้งหลาย แม้อ่ายนี้ กิษก็ชื่อว่าเจริญภัยคตาสติ ฯ

[๒๙๕] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษเดินอยู่ กิษซัดว่า
กำลังเดิน หรือยืนอยู่ กิษซัดว่ากำลังยืน หรือนั่งอยู่ กิษซัดว่ากำลังนั่ง หรือ
นอนอยู่ กิษซัดว่ากำลังนอน หรืออหังกาล โดยอาการใดๆ อยู่ กิษซัดว่า
กำลังทรงกายโดยอาการนั้นๆ เมื่อกิษนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปใน
ธรรมอยู่อย่างนี้ ย้อมละความดำริพล่านที่อาศัยเรือนเสียได้ เพาะละความดำริ
พลานนั้นได้ จิตอันเป็นไปภายใต้ในเท่านั้น ย้อมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
ตั้งมั่น ดุกรกิษทั้งหลาย แม้อ่ายนี้ กิษก็ชื่อว่าเจริญภัยคตาสติ ฯ

[๒๙๖] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษย้อมเป็นผู้ทำความ
รู้สึกตัวในเวลาภารกิจไปและอยู่กลับ ในเวลาแลดู และเหลียวดู ในเวลาอ่อน
และเหยียดแขน ในเวลาทรงผ้าสังฆภูมิ นาตร และจีวร ในเวลา ฉัน ดีม
เคี้ยว และลิ้ม ในเวลาถ่ายอจจาและปัสสาวะ ในเวลา เดิน ยืน นั่ง
นอนหลับ ตื่น พุด และนึง เมื่อกิษนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไป
ในธรรมอยู่อย่างนี้ ย้อมละความดำริพล่านที่อาศัยเรือนเสียได้ เพาะละความดำริ
พลานนั้นได้ จิตอันเป็นไปภายใต้ในเท่านั้น ย้อมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
ตั้งมั่น ดุกรกิษทั้งหลาย แม้อ่ายนี้ กิษก็ชื่อว่าเจริญภัยคตาสติ ฯ

[๒๙๗] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษย้อมพิจารณาภายนี้
แล ข้างบนแต่พื้นที่ขึ้นไป ข้างล่างแต่ปลายผมลงมา มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ
เต็มด้วยของไม่สะอาดมีประการต่างๆ ว่ามีอยู่ในภายนี้ ผสม ขน เล็บ ฟัน หนัง
เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด
ไส้ใหญ่ ไส้น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ตี เสลด น้ำเหลือง เลือด เหื่อย
มันขัน น้ำตา เปลมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มุตร ดุกรกิษทั้งหลาย
เบรียบเหมือนไก่มีปักหง้า ๒ ข้าง เต็มด้วยอัญญาติต่างๆ ชนิด คือ ข้าวสาลี
ข้าวเปลือก ถ้าเขียว ถ้าทอง งา และข้าวสาร บุรุษผู้มีตาดี แก้ไก่นั่นออกแล้ว
พึงเห็นได้ว่า น้ำข้าวสาลี น้ำข้าวเปลือก น้ำเขียว น้ำทอง น้ำตา น้ำข้าวสาร
ฉันได้ ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล กิษย้อมพิจารณาเห็นภายนี้แล
ข้างบนแต่พื้นที่ขึ้นไป ข้างล่างแต่ปลายผมลงมา มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ เต็มด้วย
ของไม่สะอาด มีประการต่างๆ ว่ามีอยู่ในภายนี้ ผสม ขน เล็บ ฟัน หนัง
เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไส้ใหญ่
ไส้น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ตี เสลด น้ำเหลือง เลือด เหื่อย มันขัน
น้ำตา เปลมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มุตร เมื่อกิษนั้นไม่ประมาท มีความ
เพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ย้อมละความดำริพล่านที่อาศัยเรือนเสียได้
เพาะละความดำริพลานนั้นได้ จิตอันเป็นไปภายใต้ในเท่านั้น ย้อมคงที่ แน่นิ่ง
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรกิษทั้งหลาย แม้อ่ายนี้ กิษก็ชื่อว่าเจริญ
ภัยคตาสติ ฯ

[๒๙๘] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษย้อมพิจารณาภายนี้
แล ตามที่ตั้งอยู่ ตามที่ดำรงอยู่ โดยชาติว่า มีอยู่ในภายนี้ ชาติดิน ชาติน้ำ
ชาติไฟ ชาติลม ดุกรกิษทั้งหลาย เบรียบเหมือนคนชาติโกร หรือลูกเมืองคน
ชาติโกร ผู้ฉลาด ชาติโกรแล้วนั้นแบ่งเป็นส่วนๆ ใกล้ทางใหญ่ ๔ แยก ฉันได้
ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล กิษย้อมพิจารณาเห็นภายนี้แล ตามที่
ตั้งอยู่ ตามที่ดำรงอยู่ โดยชาติว่า มีอยู่ในภายนี้ ชาติดิน ชาติน้ำ ชาติไฟ
ชาติลม เมื่อกิษนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ยอมความคำริพลันที่อาศัยเรื่องเสียได้ เพราะจะความคำริพลันนั้นได้ จิตอัน
เป็นไปภายในเท่านั้น ยอมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรกิษฐ
ทั้งหลาย แม้อ่างนี้ กิษฐกิจชื่อว่าเจริญกายคตตาสติ ฯ

[๒๙๗] ดุกรกิษฐทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษฐเห็นคพที่เข้าทึ้งใน
ป้าช้า อันตายได้วันหนึ่ง หรือสองวัน หรือสามวัน ที่ขึ้นของ เจียวช้า มี
น้ำเหลืองเย้ม จึงนำเข้ามาเปรียบเทียบกายนี้ว่า แมกายนี้แล ก็เหมือนอย่างนี้เป็น
ธรรมดาม มีความเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงอย่างนี้ไปได้ เมื่อกิษฐนั้นไม่ประมาท มี
ความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ยอมความคำริพลันที่อาศัยเรื่องเสีย
ได้ เพราะจะความคำริพลันนั้นได้ จิตอันเป็นไปภายในเท่านั้น ยอมคงที่
แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรกิษฐทั้งหลาย แม้อ่างนี้ กิษฐกิจชื่อว่า
เจริญกายคตตาสติ ฯ

[๓๐๐] ดุกรกิษฐทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษฐเห็นคพที่เข้าทึ้งใน
ป้าช้า อันฝุ่นภิกกินอยู่บ้าง ฝุ่นแร้งภิกกินอยู่บ้าง ฝุ่นตกกระรัมภิกกินอยู่บ้าง
หมู่สุนัขบ้านกัดกินอยู่บ้าง หมู่สุนัขปากัดกินอยู่บ้าง สัตว์เล็กสัตว์น้อยต่างๆ
ชนิดพอนกินอยู่บ้าง จึงนำเข้ามาเปรียบเทียบกายนี้ว่า แมกายนี้แล ก็เหมือน
อย่างนี้ เป็นธรรมดาม มีความเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงอย่างนี้ไปได้ เมื่อกิษฐนั้นไม่
ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ยอมความคำริพลันที่
อาศัยเรื่องเสียได้ เพราะจะความคำริพลันนั้นได้ จิตอันเป็นไปภายในเท่านั้น
ยอมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรกิษฐทั้งหลาย แม้อ่างนี้
กิษฐกิจชื่อว่าเจริญกายคตตาสติ ฯ

[๓๐๑] ดุกรกิษฐทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษฐเห็นคพที่เข้าทึ้งใน
ป้าช้า ยังคุณเป็นรูปร่างอยู่ด้วยกระดูก มีหัวเนื้อและเลือด เส้นเอ็นผู้รัดไว้ . . .
เห็นคพที่เข้าทึ้งในป้าช้า ยังคุณเป็นรูปร่างด้วยกระดูก ไม่มีเนื้อ มีแต่
เลือดเปราะเปื่อยอยู่ เส้นเอ็นยังผู้รัดไว้ . . .

เห็นคพที่เข้าทึ้งในป้าช้า ยังคุณเป็นรูปร่างด้วยกระดูก ปราจากเนื้อ^๑
และเลือดแล้ว แต่เส้นเอ็นยังผู้รัดอยู่ . . .

เห็นคพที่เข้าทึ้งในป้าช้า เป็นห่อนกระดูก ปราจากเส้นเอ็นเครื่องผูก
รัดแล้ว กระจัดกระจาบไปทั่วทิศต่างๆ ถือ กระดูกมีอยู่ทางหนึ่ง กระดูกเท่า
อยู่ทางหนึ่ง กระดูกแข็งอยู่ทางหนึ่ง กระดูกหนาข้ายู่ทางหนึ่ง กระดูกละเอียด
อยู่ทางหนึ่ง กระดูกสันหลังอยู่ทางหนึ่ง กระดูกซี่โครงอยู่ทางหนึ่ง กระดูก
หน้าอกอยู่ทางหนึ่ง กระดูกแขนอยู่ทางหนึ่ง กระดูกขาอยู่ทางหนึ่ง กระดูกสะโพก
อยู่ทางหนึ่ง กระดูกฟันอยู่ทางหนึ่ง กระดูกฟันอยู่ทางหนึ่ง กะโหลกศีรษะอยู่
ทางหนึ่ง จึงนำเข้ามาเปรียบเทียบกายนี้ว่า แมกายนี้แล ก็เหมือนอย่างนี้เป็น
ธรรมดาม มีความเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงอย่างนี้ไปได้ เมื่อกิษฐนั้นไม่ประมาท มี
ความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ยอมความคำริพลันที่อาศัยเรื่องเสีย
ได้ เพราะจะความคำริพลันนั้นได้ จิตอันเป็นไปภายในเท่านั้น ยอมคงที่
แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรกิษฐทั้งหลาย แม้อ่างนี้ กิษฐกิจชื่อว่า
เจริญกายคตตาสติ ฯ

[๓๐๒] ดุกรกิษฐทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษฐเห็นคพที่เข้าทึ้งใน
ป้าช้า เป็นแต่กระดูก สีขาวเปรียบดังสีสังข์ . . .

เห็นคพที่เข้าทึ้งในป้าช้า เป็นห่อนกระดูก เรียราดเป็นกองๆ มีอายุเกิน
ปีหนึ่ง . . .

เห็นคพที่เข้าทึ้งในป้าช้า เป็นแต่กระดูก ผุเป็นจน จึงนำเข้ามาเปรียบ
เทียบกายนี้ว่า แมกายนี้แล ก็เหมือนอย่างนี้เป็นธรรมดาม มีความเป็นอย่างนี้ ไม่
ล่วงอย่างนี้ไปได้ เมื่อกิษฐนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่
อย่างนี้ ยอมความคำริพลันที่อาศัยเรื่องเสียได้ เพราะจะความคำริพลันนั้นได้
จิตอันเป็นไปภายในเท่านั้น ยอมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น
ดุกรกิษฐทั้งหลาย แม้อ่างนี้ กิษฐกิจชื่อว่าเจริญกายคตตาสติ ฯ

[๓๐๓] ดุกรกิษฐทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษฐสังจดจากการ สังจ
จากอุคคลธรรม เข้าปฐมภาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดเต่าวอกอยู่ เชอ
ยังกายนี้แล ให้คลอก เคล้า บริบูรณ์ ชานชานด้วยปีติและสุขเกิดเต่าวอกจะ ไม่มี
ເອກເທັກໄຮ້ ແຫ່ງກາຍທຸກສ່ວນຂອງເຮອທີປີຕິແລະສຸຂເກີດແຕ່ວິເກຈະ ໄນເຄູກຕ້ອງ ດຸກ
ກີບທັງຫຼາຍ ເປົ້າມໍາເປົ້າມໍາ ໂດຍຈຸນສໍາຫັກສໍາຮັດແລ້ວ ເຄົ້າດ້ານນ້ຳໃຫ້
ເປັນກ້ອນໆ ກ້ອນຈຸນສໍາຫັກສໍາຮັດແລ້ວ ມີຢາງຊື່ມ ເຄົ້າລົບ ຈຶ່ງຈັບກັນທັງໜ້າໃນ
ໜ້ານອົກ ແລະກລາຍເປັນພຶກດ້າຍຍາງ ຜັນໄດ້ ດຸກກີບທັງຫຼາຍ ຜັນນັ້ນແມ່ນ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์ กันแล ภิกษุย้อมยังกายนี้แล ให้คลอก เคล้า บริบูรณ์ ชาบชานด้วยปีติและลุข เกิดแต่ไว้วา ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งกายทกส่วนของเรอที่ปีติและลุขเกิดแต่ไว้วา จะไม่ถูกต้อง เมื่อภิกษุนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ย่อมจะความดำริพล่านที่อาศัยเรือนเสียได้ เพราะจะความดำริพล่านนั้นได้ จิตอัน เป็นไปภายในเท่านั้น ย่อมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรภิกษุ ทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิกษุก็ชื่อว่าเจริญกายคตاستि ฯ

[๓๐๔] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเข้าทุติยามา มี ความผ่องใส่แจ้งใน มีความเป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะลงบวิตกและวิจาร ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปีติและลุขเกิดแต่ sama อิชิ เออยังกายนี้แล ให้คลอก เคล้า บริบูรณ์ ชาบชานด้วยปีติและลุขเกิดแต่ sama อิชิ ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่ง กายทกส่วนของเรอที่ปีติและลุขเกิดแต่ sama อิชิ ไม่ถูกต้อง ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนหัวงูพู ไม่มีทางระบายนำทั้งในทิศตะวันออก หัวนั้นทิศตะวันตก หัวในทิศเหนือ หัวในทิศใต้เลย และฝนก็ยังไม่หลั่งสายนำเสนอโดยขอบตามฤดูกาล ขณะนั้นแล ภารนาเย็นจะพุ่นจากหัวน้ำหนึ่น แล้วทำหัวน้ำหนึ่นเอง ให้คลอก เคล้า บริบูรณ์ ชาบชานด้วยน้ำเย็น ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งหัวน้ำทุกส่วนนั้นที่ น้ำเย็นจะไม่ถูกต้อง ฉันใด ดุกรภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล ภิกษุย้อม ยังกายนี้แล ให้คลอก เคล้า บริบูรณ์ ชาบชานด้วยปีติและลุขเกิดแต่ sama อิชิ ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งกายทุกส่วนของเรอที่ปีติและลุขเกิดแต่ sama อิชิ ไม่ถูกต้อง เมื่อภิกษุนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ย่อมจะความ ดำริพล่านที่อาศัยเรือนเสียได้ เพราะจะความดำริพล่านนั้นได้ จิตอันเป็นไปภาย ในเท่านั้น ย่อมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิกษุก็ชื่อว่าเจริญกายคตاستि ฯ

[๓๐๕] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้วางเฉย เพราะ หน่วยปีติ มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยนามกาย ย่อมเข้าตติยามาที่ พระอริยะเรียกเรอ ให้ดาว ผู้วัวเงย มีสติ อุยเป็นสุขอยู่ เออยังกายนี้แล ให้ คลอก เคล้า บริบูรณ์ ชาบชานด้วยสุขปราคากปีติ ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งกาย ทุกส่วนของเรอที่สุขปราคากปีติจะไม่ถูกต้อง ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือน ดอกบัวขาว หรือดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาว แต่ละชนิด ในกองบัวขาว หรือในกองบัวหลวง หรือในกองบัวขาว เกิดแล้วในน้ำ เนื้องอยู่ในน้ำ ขึ้นตามน้ำ จมอยู่ในน้ำ อันน้ำเลี้ยงไว คลอก เคล้า บริบูรณ์ ชีมชาบด้วยน้ำเย็นจนถึงยอด และเง่า ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งดอกบัวขาว หรือดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาว ทุกส่วนที่น้ำเย็นจะไม่ถูกต้อง ฉันใด ดุกรภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล ภิกษุย้อมยังกายนี้แล ให้คลอก เคล้า บริบูรณ์ ชาบชานด้วยสุขปราคากปีติ ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งกายทุกส่วนของเรอที่สุขปราคากปีติจะไม่ถูกต้อง เมื่อ ภิกษุนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ย่อมจะความดำริ พล่านที่อาศัยเรือนเสียได้ เพราะจะความดำริพล่านนั้นได้ จิตอันเป็นไปภายใน เท่านั้น ย่อมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม้ อย่างนี้ ภิกษุก็ชื่อว่าเจริญกายคตاستि ฯ

[๓๐๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเข้าจตติณาน อัน ไม่มีทูกข์ ไม่มีสุข เพราะจะลุขจะทุกข์ และดับโสมนัสโถมนัสกโอนฯ ได้ มีสติบริสุทธิ์ เพราะอุเบกษาอยู่ เออย่อมเป็นผู้นั่งเอาใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่องแฝไปทั่ว กายนี้แล ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งกายทกส่วนของเรอที่ใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่องจะไม่ ถูกต้อง ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษนั้นที่ผ้าขาวคลุมตลอดทั้งศีรษะ ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งกายทุกส่วนของบุรุษนั้นที่ผ้าขาวจะไม่ถูกต้อง ฉันใด ดุกร ภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล ภิกษุย้อมเป็นผู้นั่งเอาใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง แฝไปทั่วกายนี้แล ไม่มีเอกสารเทคไรๆ แห่งกายทุกส่วนของเรอที่ใจอันบริสุทธิ์ ผุดผ่องจะไม่ถูกต้อง เมื่อภิกษุนั้นไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่ อย่างนี้ ย่อมจะความดำริพล่านที่อาศัยเรือนเสียได้ เพราะจะความดำริพล่านนั้นได้ จิตอันเป็นไปภายในเท่านั้น ย่อมคงที่ แน่นิ่ง เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิกษุก็ชื่อว่าเจริญกายคตاستि ฯ

[๓๐๗] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุฯ ก็ตาม เจริญกายคตاستิแล้ว ทำให้มากแล้ว ชื่อว่าเจริญและทำให้มากซึ่งกุศลธรรมส่วนวิชชาอย่างได้อย่างหนึ่ง อันรวมอยู่ในกายในด้วย ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลไรๆ ก็ตาม นีกถึงมหาสมุทรด้วยใจแล้ว ชื่อวานีกถึงแม่น้ำน้อยที่ไหลมาสู่สมุทรสายใดสาย หนึ่งอันรวมอยู่ในกายในด้วย ฉันใด ดุกรภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล ภิกษุฯ ก็ตาม เจริญกายคตاستิแล้ว ทำให้มากแล้ว ชื่อว่าเจริญและทำให้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
มาก ซึ่งกุคลธรรมล้วนวิชาของอย่างใดอย่างหนึ่งอันรวมอยู่ในภายใต้ด้วย ๆ

[๓๐๕] ดุกรกิษทั้งหลาย กิษไร ภีตาน ไม่เจริญ ไม่ทำให้มาก
ซึ่งกิยาดิตถีแล้ว มารย่อมาได้ช่อง ย้อม ได้อารมณ์ ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบ
เหมือนบุรุษหรือผู้ชายก้อนศีลาหักไปที่กองศีลามีปึก ดุกรกิษทั้งหลาย พากเรอจะ
สำคัญความนั้นเป็นโวน ก้อนศีลาหักนั้น จะพึงได้ช่องในกองดินเปียกหรือ
หนอง ๆ

กิษเหล่านั้นทูลว่า ได้ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไร ภีตาน ไม่เจริญ
ไม่ทำให้มากซึ่งกิยาดิตถีแล้ว มารย่อมาได้ช่อง ย้อม ได้อารมณ์ ฯ

[๓๐๖] ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนไม้แห้งแห้งกระแท้นได้นั้น มี
บุรุษมาถือเอาเป็นไม้สักไฟด้วยตั้งใจว่า จักก่อไฟทำเตาโซชาต ดุกรกิษทั้งหลาย
พากเรอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นโวน บรรบนั้นถือเอาไม้แห้งแห้งกระแท้นเป็นไม้สัก
ไฟแล้วสักกันไป จะพึงก่อไฟ ทำเตาโซชาต ได้หรือหนอง ๆ

ก. ได้ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไร ภีตาน ไม่เจริญ
ไม่ทำให้มากซึ่งกิยาดิตถีแล้ว มารย่อมาได้ช่อง ย้อม ได้อารมณ์ ฯ

[๓๐๗] ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนหม้อกรองน้ำว่างเปล่า อัน
เข้าตั้งไว้บนเครื่องรอง ทันใดนั้น มีบุรุษมาถือเอาเป็นเครื่องตักน้ำ ดุกรกิษ
ทั้งหลาย พากเรอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นโวน บรรบนั้นจะพึงได้น้ำเก็บไว้หรือ
หนอง ๆ

ก. ได้ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไร ภีตาน ไม่เจริญ
ไม่ทำให้มากซึ่งกิยาดิตถีแล้ว มารย่อมาได้ช่อง ย้อม ได้อารมณ์ ฯ

[๓๐๘] ดุกรกิษทั้งหลาย กิษไร ภีตาน เจริญกิยาดิตถีแล้วทำ
ให้มากแล้ว มารย่อมาไม่ได้ช่อง ไม่ได้อารมณ์ ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือน
บุรุษโยนกลุ่มด้วยเบาๆ ลงบนแผ่นกระดาษเรียบอันสำเร็จด้วยไม้แก่นล้วน ดุกรกิษ
ทั้งหลาย พากเรอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นโวน กลุ่มด้วยเบาๆ นั้นจะพึงได้
ช่องบนแผ่นกระดาษเรียบอันสำเร็จด้วยไม้แก่นล้วนหรือหนอง ๆ

ก. ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไร ภีตาน เจริญ
กิยาดิตถีแล้ว ทำให้มากแล้ว มารย่อมาไม่ได้ช่อง ไม่ได้อารมณ์ ฯ

[๓๐๙] ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนไม้สดเมี่ยง ทันใดนั้น มี-
*บุรุษมาถือเอาเป็นไม้สักไฟด้วยตั้งใจว่า จักก่อไฟ ทำเตาโซชาต ดุกรกิษทั้งหลาย
พากเรอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นโวน บรรบนั้นถือเอาไม้สดเมี่ยงโน้นเป็นไม้สักไฟ
แล้วสักกันไป จะพึงก่อไฟทำเตาโซชาต ได้หรือหนอง ๆ

ก. ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไร ภีตาน เจริญ
กิยาดิตถีแล้ว ทำให้มากแล้ว มารย่อมาไม่ได้ช่อง ไม่ได้อารมณ์ ฯ

[๓๑๐] ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนหม้อกรองน้ำ มีน้ำเต้มเปียบ
เสมอขอบปาก พอที่จะดื่มน้ำได้ อันเข้าตั้งไว้บนเครื่องรอง ทันใดนั้น มีบุรุษ
มาถือเอาเป็นเครื่องตักน้ำ ดุกรกิษทั้งหลาย พากเรอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นโวน
บุรุษนั้นจะพึงได้น้ำเก็บไว้หรือหนอง ๆ

ก. ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไร ภีตาน เจริญกิยา-
*คติดิตถีแล้ว ทำให้มากแล้ว มารย่อมาไม่ได้ช่อง ไม่ได้อารมณ์ ฯ

[๓๑๑] ดุกรกิษทั้งหลาย กิษไร ภีตาน เจริญกิยาดิตถีแล้ว ทำ
ให้มากแล้ว เรือย่อมาถึงความเป็นผู้สามารถในธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่ง
อันเป็นเด่นที่ตนน้อมจิตไป โดยการทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งนั้นฯ ได้ ในเมื่อ
มีสติเป็นเหตุ ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนหม้อกรองน้ำ มีน้ำเต้มเปียบ
เสมอขอบปาก พอที่จะดื่มน้ำได้ อันเข้าตั้งไว้บนเครื่องรอง บุรุษมีกำลังมากยิ่ง
หนอกรองน้ำนั้นโดยทางใดๆ จะพึงถึงน้ำได้โดยทางนั้นฯ หรือ ฯ

ก. ได้ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไร ภีตาน เจริญ
กิยาดิตถีแล้ว ทำให้มากแล้ว เรือย่อมาถึงความเป็นผู้สามารถในธรรมที่ควรทำ
ให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่ง อันเป็นเด่นที่ตนน้อมจิตไปโดยการทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่ง
นั้นฯ ได้ ในเมื่อมีสติเป็นเหตุ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก

[๓๕] ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนระโนกรณีเหลี่ยม ใน
ภูมิภาคที่ร่วน เข้าพุนคันไว้ มีน้ำเต็มเปี่ยมเสมอขอบปาก พอที่จะดีมกินได้
บุรุษมีกำลังจะะคันสระโนกรณีนั้นทางด้านใดๆ จะพึงถึงน้ำทางด้านนั้นๆ ได้
หรือ ฯ

กิ. ได้ พระพหเจ้าฯ ฯ

พ. ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไรฯ กิตามเจริญ
ภัยคตาสติแล้ว ทำให้มากแล้ว เรอย่ออมถึงความเป็นผู้สามารถในธรรมที่ควรทำ
ให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่ง อันเป็นเด่นที่ตนน้อมจิตไปโดยการกระทำให้แจ้งด้วยความ
รู้ยิ่งนั้นฯ ได้ ในเมื่อวัสดุเป็นเหตุ ฯ

[๓๖] ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนร่มม้าอาชา ใบใหญ่เทียมมา
แล้ว มีแส้เสียงไว้ในที่ระหว่างม้าหัว ๒ จอดอยู่บนพื้นที่เรียบตรงทางใหญ่ ๔
แยก นายสารถผู้ฝึกม้า เป็นอาจารย์ขึ้นขี่ผู้ล่าด ขึ้นรถนั้นแล้ว มือซ้ายจับสาย
บังหึ่ยน มือขวาจับแล้ว ขับรถไปยังที่ปราสาทนาได้ ฉันได้ ดุกรกิษทั้งหลาย
ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว กิษไรฯ กิตาม เจริญภัยคตาสติแล้ว ทำให้มากแล้ว เรอย
ย่ออมถึงความเป็นผู้สามารถในธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่ง อันเป็นเด่นที่
น้อมจิตไปโดยการกระทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งนั้นฯ ได้ในเมื่อวัสดุเป็นเหตุ ฯ

[๓๗] ดุกรกิษทั้งหลาย ภัยคตาสติอันกิษเสพแล้ว โดยมาก เจริญ
แล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นนายแล้ว ทำให้เป็นพื้นที่ตั้งแล้ว ให้ดำรงอยู่
เนื่องๆ แล้ว อบรมแล้ว ปราภรณ์สำเภาดีแล้ว พึงหวังจานนิสงส ๑๐ ประการ
นี้ คือ

(๑) อดกลั้นต่อความไม่ยินดีและความยินดีได้ ไม่ถูกความไม่ยินดี
ครอบงำ ย่อมครอบงำความไม่ยินดีที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ด้วย ฯ
(๒) อดกลั้นต่อภัยและความหวาดกลัวได้ ไม่ถูกภัยและความหวาดกลัว
ครอบงำ ย่อมครอบงำภัยและความหวาดกลัว ที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ด้วย ฯ
(๓) อดทน คือเป็นผู้มีปรัชติอดกลั้นต่อความหนา ความร้อน ความหิว
ความกระหาย ต่อสัมผัสแห่งเหลือบ บุ ลม แดด และ สัตว์สือคลาน ต่อ
ทานองคำพูดที่กล่าวร้าย ใส่ร้าย ต่อเวทนาประจำสรีระที่เกิดขึ้นแล้ว อันเป็น^๔
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ ไม่ใช่รวมสำราญ ไม่เป็นที่ชอบใจ พожะสังหารชีวิตได้ ฯ
(๔) เป็นผู้ได้ถอน ๔ อันเกิดมิในหมัดคดจิต เครื่องอยุสบายในปัจจุบัน
ตามความปราถนา ไม่ยาก ไม่ลำบาก ฯ

(๕) ย้อมแสดงฤทธิ์ได้เป็นogenประการ คือ คณเดียวเป็นหล่ายคนก็ได้
หล่ายคนเป็นคนเดียว ก็ได้ ปรากฏตัวหรือหายตัวไปนอกไฟ นอกกำแพง นอก
ภูเขาได้ไม่ติดชัด เมื่อในไปในที่ว่างก็ได้ ทำการผุดขึ้นและดำเนลงในแผ่นดิน
เมื่อในในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเมื่อเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหนาะไปในอากาศ
โดยบลั้งก์เมื่อแนนก็ได้ ลุบคำพระจันทร์และพระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์ มีอำนาจ
มากปานะนี้ ด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อวนจางทางกาย ไปจนถึงพรหมโลก ก็ได้ ฯ

(๖) ย้อมฟังเสียงห้องสอง คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ห้องที่ไกลและ
ที่ใกล้ได้ด้วยทิพย์โลสตราช อันบริสุทธิ์ ล่วงโลสตของมนุษย์ ฯ

(๗) ย้อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น และบุคคลอื่นได้ ด้วยใจ คือ จิต
มีราคาก็รู้ว่าจิตมีราค หรือจิตปราศจากราคาก็รู้ว่าจิตปราศจากราค จิตมีโถลก
รู้ว่าจิตมีโถล หรือจิตปราศจากโถลก็รู้ว่าจิตปราศจากโถล จิตมีไม่หากรู้ว่า
จิตมิในนะ หรือจิตปราศจากไม่หากรู้ว่าจิตปราศจากไม่หะ จิตหดหู่ก็รู้ว่าจิตหดหู่
จิตฟุ้งชานก็รู้ว่าจิตฟุ้งชาน จิตเป็นมหัคคตตะก็รู้ว่าเป็นมหัคคตตะหรือจิตไม่เป็น
มหัคคตตะก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมหัคคตตะ จิตยังมีจิตอื่นยังกาว่าก็รู้ว่าจิตยังมีจิตอื่นยังกาว่า
หรือจิตไม่มีจิตอื่นยังกาว่าก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยังกาว่า จิตตั้งมั่นก็รู้ว่าจิตตั้งมั่น หรือ
จิตไม่ตั้งมั่นก็รู้ว่าจิตไม่ตั้งมั่น จิตหลุดพ้นแล้วก็รู้ว่าจิตหลุดพ้นแล้ว หรือจิตยังไม่
หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตยังไม่หลุดพ้น ฯ

(๘) ย้อมระลึกถึงขันธ์ ที่อย่าถัยในชาติก่อนได้เป็นogenประการ คือ
ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติ
บ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง หลายลังวักกปบ้าง หลายวักกปบ้าง หลายลังวัก -

*วักกปบ้าง ว่าในชาติโน่น เรามีชื่อย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้
มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขและทกข้ออย่างนี้ มีกำหนดอายุเท่านี้ เราเร้นนแคลีอนจาก
ชาตินั้นแล้ว บังเกิดในชาติโน่น แม่ในชาตินั้น เราก็มีชื่อย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้
มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขและทกข้ออย่างนี้ มีกำหนดอายุเท่านี้
เราเร้นนแคลีอนจากชาตินั้นแล้ว จึงเข้าถึงในชาตินี้ ย้อมระลึกขันธ์ที่อย่าถัยในชาติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์ ก่อนได้เป็นอุนกประการ พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ เช่นนี้ ฯ

(๙) ย้อมมองเห็นหมัสตัวกำลังจด กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณ ดี มีผิวพรรณธรรม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษณบาริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ฯลฯ ๑ - ย้อมมองเห็นหมัสตัวที่กำลังจด กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณธรรม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษณบาริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย้อม ทราบขัดหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม เช่นนี้ ฯ

(๑๐) ย้อมเข้าถึงเจตโวติมุตติ ปัญญา vimutti อันหาอาศามิได้ เพราะ อาสวัหทั้งหลายสิ่นไป ทำให้แจ้งเพราะรู้ยิ่งด้วยตนเอง ในปัจจุบันอยู่ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย กายคตاستือกิษฐ์เสพแล้วโดยมากเจริญแล้ว ทำ ให้มากแล้ว ทำให้เป็นyanแล้ว ทำให้เป็นพื่นที่ตั้งแล้ว ให้ดำรงอยู่น่องๆ แล้ว อบรมแล้ว ปราการณ์นำสมอดีแล้ว พึงหวังานิสส ๑ ประการได้ดังนี้แล ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสระภากยิตนี้แล้ว กิษฐ์เหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี พระภากยิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ กายคตاستิสูตร ที่ ๙

๑๑. ดูข้อ ๒๕

๑๐. สังขารูปปัตติสูตร (๑๗๐)

[๓๑๘] ข้าพเจ้าได้สัตบ์มาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน ารามของ อนากบินทิกเคราษี เขตพระนครสาตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสรเรียก กิษฐ์ทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษฐ์เหล่านั้นทูลรับพระคำรับแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรสัตต์นี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เราจักแสดงเหตุสำเร็จ ความปรารถนา ๑ - แก่เรอทั้งหลาย พากเรอจะฟังเหตุสำเร็จความปรารถนานั้น จง ใส่ใจให้ดี เรายังกล่าวต่อไป กิษฐ์เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบแล้ว พระพุทธเจ้าฯ

[๓๑๙] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสรสัตต์นี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษฐ์ใน ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยครั้ทวา ศีล สุต จาค ปัญญา เรอมีความ ปรารถนาอย่างนี้ว่า โภหนอ เรายื่นอต้ายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพระมหาศาลาแล้ว กษัตริย์มหาศาลาเกิด ดังนี้ก็มี เรอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและ วิหารธรรมเหล่านั้น อันเรอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย้อมเป็นไป ปฏิปทา เป็นไปเพื่อความสำเร็จในความเป็นสหายแห่งกษัตริย์มหาศาลา ฯ

[๓๒๐] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษฐ์เป็นผู้ประกอบด้วย ครั้ทวา ศีล สุต จาค ปัญญา เรอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า โภหนอ เรายื่นอต้ายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพระมหาศาลาแล้ว กษัตริย์มหาศาลา เกิด ดังนี้ก็มี เรอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและ วิหารธรรมเหล่านั้น อันเรอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย้อมเป็นไป

๑๑. จากศัพท์ว่า สังขารูปปัตติ คำว่าสังขารในที่นี่หมายถึงความปรารถนา . เพื่อความสำเร็จในความนั้นฯ ดุกรกิษทั้งหลาย นึมරรถ นີ້ປົງປາ ເປັນໄປ เพื่อความสำเร็จในความเป็นสหายแห่งคุกหบดືມຫາສາລ ฯ

[๓๒๑] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษฐ์เป็นผู้ประกอบด้วย ครั้ทวา ศีล สุต จาค ปัญญา เรอได้ฟังว่า เทวดาชั้นดาวดึงส์ มีอายุ ยืน มีวรณะ มากด้วยความสุข เรอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า โภหนอ เรายื่นอต้ายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์เกิด เรอจึงตั้งจิต นั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและ วิหารธรรมเหล่านั้น อัน เรอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย้อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในความ เป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษฐ์เป็นผู้ประกอบด้วยครั้ทวา ศีล สุต จาค ปัญญา เรอได้ฟังว่า เทวดาชั้นยามา . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษฐ์เป็นผู้ประกอบด้วยครั้ทวา ศีล สุต จาค ปัญญา เรอได้ฟังว่า เทวดาชั้นนิมมานารด . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิษฐ์เป็นผู้ประกอบด้วยครั้ทวา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ศิล สูต จัค ปัญญา เอօได้ฟังว่า เทวดาชั้นปรานิมิตาสวัสดี มีอายุยืน
มีวรรณะ มากด้วยความสุข เหรอความประราณนาอย่างนี้ว่า โองฯ เรายเมื่อตาย
ไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นปรานิมิตาสวัสดีก็ได เหรอจึงตั้งจิต
นั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประราณนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อัน
เรอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะ
นั้น ดุกรกิษทั้งหลาย นั่มරรค นีปฏิปทา เป็นไปเพื่อความสำเร็จในความเป็น
สหายแห่งเทวดาชั้นปรานิมิตาสวัสดี ฯ

[๓๒๒] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบ
ด้วยครัววา ศิล สูต จัค ปัญญา เอօได้ฟังว่า หัสสพرحم มีอายุยืน
มีวรรณะ มากด้วยความสุข ดุกรกิษทั้งหลาย หัสสพرحمย่อมน้อมจิตแฝไป
ตลอดโลกธาตุพันหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วในหัสสพرحمนั้น ก็น้อม
จิตแฝไปอยู่ได เปรียบเหมือนบรรมมีนัยน์ตาดี วางแผนของมนุษย์ในเมืองแล้ว
พิจารณาดูได ฉันได ดุกรกิษทั้งหลาย หัสสพرحمก็ฉันนั้นเหมือนกันแล
ย่อมน้อมจิตแฝไปตลอดโลกธาตุพันหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วในหัสส-
*พرحمนั้น ก็น้อมจิตแฝไปอยู่ได เหรอความประราณนาอย่างนี้ว่า โองฯ เรายเมื่อ
ตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งหัสสพرحمเกิด เหรอจึงตั้งจิตนั้น
อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประราณนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเรอ
เจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น
ดุกรกิษทั้งหลาย นั่มරรค นีปฏิปatha เป็นไปเพื่อความสำเร็จในความเป็นสหาย
แห่งหัสสพرحم ฯ

[๓๒๓] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วย
ครัววา ศิล สูต จัค ปัญญา เอօได้ฟังว่า ทวิสหัสสพرحم . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วยครัววา
ศิล สูต จัค ปัญญา เอօได้ฟังว่า ติสหัสสพرحم . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วยครัววา
ศิล สูต จัค ปัญญา เอօได้ฟังว่า จตสหัสสพرحم . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วยครัววา
ศิล สูต จัค ปัญญา เอօได้ฟังว่า ปัญจสหัสสพرحم มีอายุยืน มีวรรณะ
มากด้วยความสุข ดุกรกิษทั้งหลาย ปัญจสหัสสพرحمย่อมน้อมจิตแฝไปตลอด
โลกธาตุพันหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วในปัญจสหัสสพرحمนั้น ก็น้อมจิต
แฝไปอยู่ได เปรียบเหมือนบุรุษมีนัยน์ตาดี วางแผนของมนุษย์ ๕ ผลในเมืองแล้ว
พิจารณาดูได ฉันได ดุกรกิษทั้งหลาย ปัญจสหัสสพرحمก็ฉันนั้นเหมือนกันแล
ย่อมน้อมจิตแฝไปสู่โลกธาตุพันหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วในปัญจสหัสส-

*พرحم ก็น้อมจิตแฝไปอยู่ได เหรอความประราณนาอย่างนี้ว่า โองฯ เรายเมื่อ
ตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งปัญจสหัสสพرحمเกิด เหรอจึงตั้งจิตนั้น
อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประราณนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเรอ
เจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไป เพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น
ดุกรกิษทั้งหลาย นั่มරรค นีปฏิปatha เป็นไปเพื่อความสำเร็จในความเป็นสหาย
แห่งปัญจสหัสสพرحم ฯ

[๓๒๔] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วย
ครัววา ศิล สูต จัค ปัญญา เอօได้ฟังว่า ทสหัสสพرحم มีอายุยืน
มีวรรณะ มากด้วยความสุข ดุกรกิษทั้งหลาย ทสหัสสพرحمย่อมน้อมจิตแฝไป
ตลอดโลกธาตุพันหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วในทสหัสสพرحمนั้น กি
น้อมจิตแฝไปอยู่ได เปรียบเหมือนแก้ว ไฟทราย จำiczดีช่วง แปดเหลี่ยม
อันขาดเจียระไนดีแล้ว วางไว้บนแท่นกัมพลเหลือง ย้อมส่องแสงเรือง ไฟโรมน์
ฉันได ดุกรกิษทั้งหลาย ทสหัสสพرحمก็ฉันนั้นเหมือนกันแล ย่อมน้อมจิต
แฝไปตลอดโลกธาตุพันหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วในทสหัสสพرحم
นั้น ก็น้อมจิตแฝไปอยู่ได เหรอความประราณนาอย่างนี้ว่า โองฯ เรายเมื่อตาย
ไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งทสหัสสพرحمเกิด เหรอจึงตั้งจิตนั้น
อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประราณนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเรอ
เจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น
ดุกรกิษทั้งหลาย นั่มරรค นีปฏิปatha เป็นไปเพื่อความสำเร็จในความเป็นสหาย
แห่งทสหัสสพرحم ฯ

[๓๒๕] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วย
ครัววา ศิล สูต จัค ปัญญา เอօได้ฟังว่า สตสหัสสพرحم มีอายุยืน มี
วรรณะ มากด้วยความสุข ดุกรกิษทั้งหลาย สตสหัสสพرحمย่อมน้อมจิตแฝไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก์
ตลอดโลกธาตุเสนหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วในสตสหสพรมนน กี
น้อมจิตแฝไปอยู่ได้ เปรียบเหมือนแห่งทองขมพุนุท ที่ขาหลอมด้วยความชำนาญ
ดี ในเบ้าของช่างทองผู้ฉลาดแล้ว วางไว้บนผ้ากัมเพลสีเหลือง ย้อมส่องแสง
เรื่อง ไฟโจน์ ลับไส ดุกรกิษทั้งหลาย สตสหสพรมกีจันนเน่เหมือนกันแล้ว
ย้อมน้อมจิตแฝไปตลอดโลกธาตุเสนหนึ่งอยู่ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดแล้วใน
สตสหสพรมนนกันน้อมจิตแฝไปอยู่ได้ เรื่อมีความประทานอย่างนี้ โอบนอ
เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งสตสหสพรมเกิด เรื่องดัง
นี้ดินนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประทานและวิหารธรรมเหล่านั้น
อันเรอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย้อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จใน
ภาวะนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย นั่มරค นีปภิปทา เป็นไปเพื่อความเป็นสหายแห่ง^๑
สตสหสพรม .

[๓๒๖] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วย
ครัทธา ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันอากา มีอายุยืน มีวรรณะ
มากด้วยความสุข เรื่อมีความประทานอย่างนี้ว่า โอบนอ เราเมื่อตายไปแล้ว
พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาขันอาภารกีด เรื่องดังนี้ อธิษฐานจิตนั้น
เจริญจิตนั้น ความประทานและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเรอเจริญแล้วอย่างนี้
ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย้อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย
นั่มරค นีปภิปทา เป็นไปเพื่อความสำเร็จในความเป็นสหายแห่งเทวดาขันอาภาร

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันปริตตากา . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันอัปปมาณากา . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันอาภารกีด เรื่องดังนี้ อธิษฐาน
มากด้วยความสุข เรื่อมีความประทานอย่างนี้ว่า โอบนอ เราเมื่อตายไปแล้ว
พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาขันอาภารกีด เรื่องดังนี้ อธิษฐาน
จิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประทานและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเรอเจริญแล้ว
อย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย้อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ดุกรกิษ-
*ทั้งหลาย นั่มරค นีปภิปทา เป็นไปเพื่อความสำเร็จในความเป็นสหายแห่งเทวดา
ขันอาภารกีด .

[๓๒๗] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วย
ครัทธา ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันสุภา . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันปริตตากา . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันอัปปมาณสุภา . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันสุภิกิณหา มีอายุยืน มีวรรณะ
มากด้วยความสุข เรื่อมีความประทานอย่างนี้ว่า โอบนอ เราเมื่อตายไปแล้ว
พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาขันสุภิกิณหา เรื่องดังนี้ อธิษฐาน-

*จิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประทานและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเรอเจริญแล้ว
อย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย้อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ดุกรกิษ-
*ทั้งหลาย นั่มරค นีปภิปทา เป็นไปเพื่อความสำเร็จในความเป็นสหายแห่งเทวดา
ขันสุภิกิณหา .

[๓๒๘] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วย
ครัทธา ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันเวหปผลา . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันอวิหา . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันอตปปा . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันสุทัลสี . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษที่เป็นผู้ประกอบด้วยครัทธา
ศีล สุต จาค ปัญญา เรือได้ฟังว่า เทวดาขันอกนิภูชา มีอายุยืน มีวรรณะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
มากด้วยความสุข เออมีความประราณอย่างนี้ว่า โภหนอ เมื่อเรataiy ไปแล้ว
พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาขั้นอกนิภูมิเกิด เอօจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิต
นั้น เจริญจิตนั้น ความประราณและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเอօเจริญแล้วอย่างนี้
ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาระนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย
นึ้มรรค นีปฏิปทา เป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาระเป็นสหายแห่งเทวดาขั้นอกนิภู-

* ๓๙ ฯ

[๓๒๗] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วย
ครั้ทรา ศีล สตํ ใจ ปัญญา เอօได้ฟังว่า เทวดาผู้เข้าถึงakashanāñjayaตันกพ
มีอยู่ยืน ดำรงอยู่นาน มากด้วยความสุข เออมีความประราณอย่างนี้ว่า โภหนอ
เมื่อเรataiy ไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาผู้เข้าถึงakashanāñjayaตันกพ-

* กพเกิด เอօจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประราณและ
วิหารธรรมเหล่านั้น อันเอօเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไป
เพื่อความสำเร็จในภาระนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย นึ้มรรค นีปฏิปทา เป็นไปเพื่อ
ความสำเร็จในภาระเป็นสหายแห่งเทวดาผู้เข้าถึงakashanāñjayaตันกพ ฯ

[๓๓๐] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วย
ศัทรา ศีล สตํ ใจ ปัญญา เอօได้ฟังว่า เทวดาผู้เข้าถึงवิญญาณñjayaตันกพ
มีอยู่ยืน ดำรงอยู่นาน มากด้วยความสุข เออมีความประราณอย่างนี้ว่า โภหนอ
เราเมื่อตาย ไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาผู้เข้าถึงวิญญาณñjayaตันกพ
เกิด เอօจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประราณและวิหารธรรม
เหล่านั้น อันเอօเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
สำเร็จในภาระนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย นึ้มรรค นีปฏิปทา เป็นไปเพื่อความสำเร็จ
ในภาระเป็นสหายแห่งเทวดาผู้เข้าถึงวิญญาณñjayaตันกพ ฯ

[๓๓๑] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วย
ครั้ทรา ศีล สตํ ใจ ปัญญา เอօได้ฟังว่า เทวดาผู้เข้าถึงอคิญจñjayaตันกพ . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วยครั้ทรา
ศีล สตํ ใจ ปัญญา เอօได้ฟังว่า เทวดาผู้เข้าถึงเน瓦สัญญาณñjayaตันกพ
มีอยู่ยืน ดำรงอยู่นาน มากด้วยความสุข เออมีความประราณอย่างนี้ว่า โภหนอ
เราเมื่อตาย ไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาผู้เข้าถึงเน瓦สัญญาณ-

* สัญญาตันกพเกิด เอօจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความประราณ
และวิหารธรรมเหล่านั้น อันเอօเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็น
ไปเพื่อความสำเร็จในภาระนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย นึ้มรรค นีปฏิปทา เป็นไปเพื่อ
ความสำเร็จในภาระเป็นสหายแห่งเทวดาผู้เข้าถึงเน瓦สัญญาณñjayaตันกพ ฯ

[๓๓๒] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กิษเป็นผู้ประกอบด้วย
ครั้ทรา ศีล สตํ ใจ ปัญญา เอօมีความประราณอย่างนี้ว่า โภหนอ เราเมื่อ
เข้าถึงเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาศามิได้ เพาะะอาศามะทั้งหลายสิ้นไป
ทำให้แจ้งเพาะะรู้ยิ่งด้วยตนเอง ในปัจจัยนั้นอย เอօจึงเข้าถึงเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติ อันหาอาศามิได้ เพาะะอาศามะทั้งหลายสิ้นไป ทำให้แจ้งเพาะะรู้ยิ่งด้วย
ตนเอง ในปัจจัยนั้นอย ดุกรกิษทั้งหลาย กิษนี้ย่อมไม่เกิดในที่ไหนๆ ฯ

พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว กิษเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ สังฆารูปปัตติสูตร ที่ ๑๐

จบ อุปนิษัท ที่ ๒

หัวข้อเรื่องของอนุปัทธรค้นนั้น ดังนี้

เรื่องบทโดยลำดับ ๑ เรื่องความบาริสุทธิ ๑ เรื่องธรรมของคนดี
๑ เรื่องธรรมที่ควรเชพ ๑ เรื่องแจกราตรูมากอย่าง ๑ เรื่อง
ประการชื่อพระพุทธ ๑ กับเรื่องจัตตาวิเศษ ๑ เรื่องลมหายใจ ๑
เรื่องกายคตาลติ ๑ เรื่องสุดท้ายคือ เรื่องความสำเร็จกิจชีน
ในวันเพียง ๒ เพียง คราวที่พระจันทร์บาริสุทธิ ปราสาจากมลทิน
และพระผู้มีพระภาคทรงประภากเป็นธรรมมิใช่กิจของพระองค์
รวมเป็นวรรคสำคัญชื่ออนุปัทธรคที่ ๒ มีธรรมอันประเสริฐที่
ชนจำนวนมากเสพแล้ว ฯ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อุปนิษัท
๒. ฉวีโสธนสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์

- ๓. สัปปวิสสุตร
  - ๔. เสวตพพาเสวตพสุตร
  - ๕. พหราตุกสุตร
  - ๖. อสิกลิสสุตร
  - ๗. มหาจัตたりสกสุตร
  - ๘. อานาปานสติสุตร
  - ๙. กายคตตาสติสุตร
  - ๑๐. สังขารูปปัตติสุตร
-

สัญญาตัวรด

๑. อุฟสัญญสุตร (๑๒๑)

[๓๓๓] ข้าพเจ้าได้สัตบ์มาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของอุบาลีกาฬา

มีการมากรา ในพระวิหารบพพาราม เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านพระ-
** านนท์ท่องจากสถานที่หลังเร็นอยู่ในเวลาเย็น แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ครั้นแล้วถ่ายอภิਆทพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั้น
เรียบร้อยแล้ว ได้ทราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง
พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ลักษณ์นิคมซื่อนคระ ในลักษณะนบท ณ ที่นั้น ข้าพระองค์
ได้สัตบ์ ได้รับพระคำรับสั่งให้พักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ดูการาဏนท์ บัดนี้
เราอย่างมากด้วยสัญญติหารธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อนี้ข้าพระองค์ได้สัตบดี
แล้ว รับมาดีแล้ว ใส่ใจดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้ว ดูการาือนท์ แน่นอน นั่นเรื่องสัตบดี

[๓๓๔] พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูการาือนท์ แน่นอน นั่นเรื่องสัตบดี
แล้ว รับมาดีแล้ว ใส่ใจดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้ว ดูการาือนท์ ทั้งเมื่อก่อนและ
บัดนี้ เราอยู่มากด้วยสัญญติหารธรรม เปรียบเหมือนปราสาทของมีคามาราดา
หลังนี้ ว่างเปล่าจากช้าง โโค แม่ และลา ว่างเปล่าจากทองและเงิน ว่างจากการ
ชุมชนของศรีและบรรษะ มีไม่ว่างอยู่ก็คือสิ่งเดียวเฉพาะกิบกษัลงมีเท่านั้น ฉันได
ดูการาือนท์ กิบกษัลงมีเท่านั้นเหมือนกันแล ไม่ใส่ใจสัญญาไว้บ้าน ไม่ใส่ใจสัญญา
ไว้บ้านนุชย์ ใส่ใจแต่ลึกลึกลึก เฉพาะสัญญาว่าป่า จิตของเรอย้อมแผลนไป เลื่อมใส
ตั้งมั่น และนึกน้อมอยู่ในสัญญาว่าป่า เหรอจึงรู้ชัดอย่างนี้ว่า ในสัญญาว่าป่านี้
ไม่มีความกระบวนการกระวยชนิดที่อาศัยสัญญาว่าบ้าน และชนิดที่อาศัยสัญญาว่ามุนชย์
เลย มืออยู่ก็แต่เพียงความกระบวนการกระวยคือภาวะเดียวเฉพาะสัญญาว่าป่าเท่านั้น
เรอรู้ชัดว่า สัญญานี้ว่างจากสัญญาว่าบ้าน สัญญานี้ว่างจากสัญญาว่าบ้านนุชย์ และ
รู้ชัดว่าไม่ว่างอยู่ก็คือสิ่งเดียวเฉพาะสัญญาว่าป่าเท่านั้น ด้วยอาการนี้แหละ เหรอ
จึงพิจารณาเห็นความว่างนั้นด้วยลึกลึกลึกที่ไม่มีอยู่ในสัญญานั้นเลย และรู้ชัดลึกลึกที่เหลือ
อยู่ในสัญญานั้นอันยังมืออยู่ไว้ ดูการาือนท์ แม้ออย่างนี้ ก็เป็นการก้าวลงสู่ความ
ว่างตามความเป็นจริง ไม่เคลื่อนคลาด บริสุทธิ์ ของกิบกษัลงนนั้น ๆ

[๓๓๕] ดูการาือนท์ ประการอื่นยังมีอีก กิบกษัลงไม่ใส่ใจสัญญาว่ามุนชย์
ไม่ใส่ใจสัญญาว่าป่า ใส่ใจแต่ลึกลึกลึก เฉพาะสัญญาว่าແຜนดิน จิตของเรอย้อม
แผลนไป เลื่อมใส ตั้งมั่น และนึกน้อมอยู่ในสัญญาว่าແຜนดิน เปรียบเหมือน
หนังโโคที่ขาปึงดีแล้วด้วยหลักหั้งร้อย เป็นของประกาศกรอยย่น ฉันได ดูการ-

** านนท์ กิบกษัลงมีเท่านั้นเหมือนกันแล ไม่ใส่ใจແຜนดินนี้ ซึ่งจะมีขั้นเชิง มีแม่น้ำ
ลำธาร มีที่เต็มด้วยตอหนาม มีภูเขาและพื้นที่ไม่สม่ำเสมอ ทั้งหมด ใส่ใจแต่
ลึกลึก เฉพาะสัญญาว่า ແຜนดิน จิตของเรอย้อมแผลนไป เลื่อมใส ตั้งมั่น และ
นึกน้อมอยู่ในสัญญาว่าป่า ไม่ใส่ใจสัญญาว่าແຜนดินนี้ ไม่มี
ความกระบวนการกระวยชนิดที่อาศัยสัญญาว่ามุนชย์ และชนิดที่อาศัยสัญญาว่าป่า มืออยู่
ก็แต่เพียงความกระบวนการกระวย คือภาวะเดียวเฉพาะสัญญาว่าป่าແຜนดินเท่านั้น เหรอ
รู้ชัดว่า สัญญานี้ว่างจากสัญญาว่ามุนชย์ สัญญานี้ว่างจากสัญญาว่าป่า และรู้ชัดว่า
มีไม่ว่างอยู่ก็คือสิ่งเดียวเฉพาะสัญญาว่าແຜนดินเท่านั้น ด้วยอาการนี้แหละเรอจึง
พิจารณาเห็นความว่างนั้นด้วยลึกลึกที่ไม่มีอยู่ในสัญญานั้นเลย และรู้ชัดลึกลึกที่เหลืออยู่
ในสัญญานั้นอันยังมืออยู่ไว้ ดูการาือนท์ แม้ออย่างนี้ ก็เป็นการก้าวลงสู่ความว่าง
ตามความเป็นจริง ไม่เคลื่อนคลาด บริสุทธิ์ ของกิบกษัลงนนั้น ๆ

[๓๓๖] ดูการาือนท์ ประการอื่นยังมีอีก กิบกษัลงไม่ใส่ใจสัญญาว่าป่า
ไม่ใส่ใจสัญญาว่าແຜนดิน ใส่ใจแต่ลึกลึก เฉพาะอาかるานัญญาตันสัญญา
จิตของเรอย้อมแผลนไป เลื่อมใส ตั้งมั่น และนึกน้อมอยู่ในอาかるานัญญาตัน-

** สัญญา เหรอจึงรู้ชัดอย่างนี้ว่า ในอาかるานัญญาตันสัญญานี้ ไม่มีความกระบวนการ-

** กระบวนการ ชนิดที่อาศัยสัญญาว่าป่า และชนิดที่อาศัยสัญญาว่าແຜนดิน มืออยู่ก็แต่

พระไราปีกูรเมื่อที่ ๑๔ สุตันต์ดีปีกูรที่ ๖ มัชณิมินิกาย อุปริปัณณสาสก
เพียงความกระวนกระวาย คือภาวะเดียวเฉพาะอาการสาหัสที่ถูกจ่ายตนสัญญาเท่านั้น
เรอรุขัดว่า สัญญานี้ว่างจากลัญญาไว้ป่า สัญญานี้ว่างจากลัญญาไว้เเพ่นดิน และรู้
ขัดแย้งไม่ว่างอยู่ก็คงสิ่งเดียวชนพะอาการสาหัสที่ถูกจ่ายตนสัญญาเท่านั้น ด้วยอาการ
นี้แหล หรือจึงพิจารณาเห็นความว่างนั้นด้วยสิ่งที่ไม่มีอยู่ในสัญญานั้นเลย และรู้
ขัดสิ่งที่เหลืออยู่ในสัญญานั้นอันบังมีอยู่ว่ามี ดุกรอานนท์ เมื่อย่างนี้ ก็เป็นการ
ก้าวลงส่วนความว่าง ตามความเป็นจริง ไม่เคลื่อนคลาด บริสทธิ์ ของกิกษนั้น ฯ

[๓๓] ดุกร้านนท์ ประการอื่นยังมีอีก กิจชน์ไม่ใส่ใจสัญญาว่าแผ่นดินในไม่ใส่ใจจากาสานั้นอยู่ยากจนสัญญา ใส่ใจแต่สิ่งเดียวเฉพาะวิญญาณนักอยู่ยากจนสัญญา จิตของเรอย้อมแล่นไป เลื่อนใส่ ตั้งมั่น และนีกน้อมอยู่ในวิญญาณนักอยู่ยากจน –
* สัญญา เรือจึงรู้ัดอย่างนี้ว่า ในวิญญาณนักอยู่ยากจนสัญญา ไม่มีความกระวน –
* กระวยชนิดที่อาชัยสัญญาว่าแผ่นดิน และชนิดที่อาชัยจากาสานั้นอยู่ยากจนสัญญา มืออยู่ก็เต็เพียงความกระวนกระวย คือภาวะเดียวเฉพาะวิญญาณนักอยู่ยากจนสัญญา เท่านั้น เรือรู้ดีว่า สัญญานี้ว่างจากาลสัญญาว่าแผ่นดิน สัญญานี้ว่างจากาจากาสานั้นอยู่ยากจนสัญญาและรู้ดีว่า มีไม่ว่างอยู่ก็คือสิ่งเดียวเฉพาะวิญญาณนักอยู่ยากจนสัญญา เท่านั้น ด้วยอาการนี้แหล ereoจึงพิจารณาเห็นความว่างนั้นด้วยสิ่งที่ไม่มีอยู่ใน สัญญานั้นเลยและรู้ดีดังสิ่งที่เหลืออยู่ในสัญญานั้นอันยังมีอยู่ ว่ามี ดุกร้านนท์ แม้ออย่างนี้ก็เป็นการกำลังสูความว่าง ตามความเป็นจริง ไม่เคลื่อนคลาด บริสุทธิ์ ของกิจชน์นั้น ๆ

[๓๗] ดุการงานนท ประการอื่นยังมีอีก กิจข ไม่ใส่ใจจากานนัญ
ชาตันสัญญา ไม่ใส่ใจวิญญาณนัญชาตันสัญญา ใส่ใจแต่สิงเดียวเฉพาะากิจจัญญา
ยตันสัญญา จิตของเรอย่อ้มแล่น ไป เลือมใส ตั้งมั่น และนึกน้อมอยู่ในอาทิกิจ—
*จัญญาอยตันสัญญา เหรอจึงรู้ชัดอย่างนี้ว่า ในอาทิกิจจัญญาอยตันสัญญานี้ไม่มีความ
กระบวนการกระวยชนิดที่อาทัยจากานนัญชาตันสัญญาและชนิดที่อาทัยวิญญาณนัญ—
*จายตันสัญญา มืออยู่กึ่เตเพียงความกระบวนการกระวยดีของการเดียวเฉพาะากิจจัญญา—
*ตนสัญญาเท่านั้น เหรอชัดว่า สัญญานี้ว่างจากานนัญชาตันสัญญา สัญญานี้
ว่างจากิจญาณนัญชาตันสัญญา และรู้ชัดว่ามีไม่ว่างอยู่ก็คือสิงเดียวเฉพาะากิจ—
*จัญญาอยตันสัญญาเท่านั้น ด้วยอาการนี้เหละเหรอจึงพิจารณาเห็นความว่างนั้นด้วยสิง
ที่ไม่มีอยู่ในสัญญานี้แลຍและรู้ชัดลึงที่เหลืออยู่ในสัญญานี้อันยังมีอยู่ว่ามี ดุกร
งานนท แม้ออยางนี้ ก็เป็นการก้าวลงสู่ความว่าง ตามความเป็นจริง ไม่เคลื่อนคลาด
บริสพธ ของกิจขนน ฯ

[๓๓๙] คุกร้านนท์ ประการอื่นยังมีอีก กิจ忙ไม่ใส่ใจวิญญาณสักจายตัน-
* สัญญา ไม่ใส่ใจจากิจยุจัญญาดันสัญญา ใส่ใจแต่สิงเดียวเจพะเนวสัญญาฯ-
* สัญญาดันสัญญา จิตของเรอย่อเมยแล่นไป เลือมใส ตั้งมั่น และนึกน้อมอยู่ในแนว
สัญญาดันสัญญาดันสัญญา เรื่องจึงรู้ชัดอย่างนี้ว่า ในแนวสัญญาดันสัญญาดันสัญญา
นี้ ไม่มีความกระบวนการกระร้ายชนิดที่อาดับวิญญาณสัญญาดันสัญญาและชนิดที่อาดับ
อาดิกิจยุจัญญาดันสัญญา มือยก็เตะเพียงความกระบวนการกระร้ายดือภาวะเดียวเจพะ
แนวสัญญาดันสัญญาดันสัญญาท่านนั้น เรื่องรู้ชัดว่า สัญญานี้ว่างจากวิญญาณสัญญาดัน
สัญญา สัญญานี้ว่างจากอาดิกิจยุจัญญาดันสัญญา และรู้ชัดว่ามิไม่ว่างอยู่ก็คือสิงเดียว
เจพะเนวสัญญาดันสัญญาดันสัญญาท่านนั้น ด้วยอาการนี้แหละ เรื่องจึงพิจารณา
เห็นความว่างนั้นด้วยสิ่งที่ไม่มีอยู่ในสัญญานั้นเลย และรู้ชัดสิ่งที่เหลืออยู่ใน
สัญญานั้นอันยังมีอยู่ ว่ามิ คุกร้านนท์ เมมอย่างนี้ ก็เป็นการก้าวลงสู่ความว่าง
ตามความเป็นจริง ไม่เคลื่อนคลาด นวิสัยที่ มองก็คงนั้น ฯ

[๓๘] ดุกร้านนท์ ประการอันยังมีอึก กิกกิกไม่ใส่ใจกิญจัญญา-
* ยตันสัญญา ไม่ใส่ใจนานาสัญญาณาสัญญาตันสัญญา ใส่ใจแต่สิงเดียวเฉพาะ
เจโตสมารีอันไม่มีนิมิต จิตของเรื่อยมันแล่นไป เลื่อนไป ตั้งมั่น และนึกน้อม
อยู่ในเจโตสมารีอันไม่มีนิมิต เรือจึงรู้ชัดอย่างนี้ว่า ในเจโตสมารีนี้ ไม่มีความ
กระบวนการกระหายชนิดที่อาศัยนาเนาสัญญาและชนิดที่อาศัยนาเนาสัญญา-
* สัญญาตันสัญญา มือยั่tteเพียงความกระบวนการกระหายคือความกิตแห่งอยาตัน
อาศัยกานนี้เองพระชีวิตเป็นป้าจัย เรือรู้ชัดว่า สัญญานี้ว่างจากากิญจัญญาตัน
คือความกิตแห่งอยาตัน ๖ อาศัยกานนี้เองพระชีวิตเป็นป้าจัย ด้วยการนี้
แหลก เรือจึงพิจารณาเห็นความว่างนั้นด้วยสิ่งที่ไม่มืออยู่ในเจโตสมารีนั้นเลย และ
รู้ชัดสิ่งที่เหลืออยู่ในเจโตสมารีนั้นอันยังมืออยู่ วามี ดุกร้านนท์ แม่มอย่างนี้ ก็
เป็นการก้าลงสู่ความว่าง ตามความเป็นจริง ไม่เคลื่อนคลาด บริสุทธิ์ ของ
กิญจน์นั่นฯ

[๓๔] ดกร้านที่ ประการอื่นยังมีอีก กิจชไม่ใส่ใจากิญจัญญาตัน-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

* สัญญา ไม่ใส่ใจเนวสัญญานาสัญญาบัตรนสัญญา ใส่ใจแต่สิ่งเดียวเจพะเจโถasma จิตของเจตนาอีกอัน ไม่มีนิมิต จิตของเรออยู่ในแล้วไป เลือมใส่ตั้งมัน และนึกน้อมอยู่ใน เจโถasma อีกอัน ไม่มีนิมิต เออจึงรู้ชัดอย่างนี้ว่า เจโถasma อีกอัน ไม่มีนิมิตนี้แล้ว ยังมี ปัจจัยปฐมแห่ง จงใจได้ กิสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปัจจัยปฐมแห่ง จงใจได้นั้น ไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมชาติ เมื่อเอออยู่อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ จิตบ่อหลุดพ้นแล้ว ยังมีสัญญาบัตรนสัญญา แม้จากภาวะสาวะ แม้จากอวิชชาสาวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จ หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จนแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จ แล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี เออจึงรู้ชัดอย่างนี้ว่าในกฎตนนี้ไม่มีความ กระวนกระวายชนิดที่อาศัยภาระสาวะ ชนิดที่อาศัยภาระและชนิดที่อาศัยอวิชชา-

* สาวะ มีอยู่ก็เต็มเพียงความภาระนี้ คือ ความเกิดแห่งอายุตนะ ๖ อาศัย กายนี้เอง เพราะชีวิตเป็นปัจจัย เออชัดว่า สัญญานี้ว่างจากภาระสาวะ สัญญานี้ ว่างจากภาระสาวะ สัญญานี้ว่างจากอวิชชาสาวะ และรู้ชัดว่ามิไม่ว่างอยู่ก็คือความเกิด แห่งอายุตนะ ๖ อาศัยภารนี้เอง เพราะชีวิตเป็นปัจจัย ด้วยอาการนี้แหล่ เออจึง พิจารณาเห็นความว่างนั้นด้วยสิ่งที่ไม่มีอยู่ในเจโถasma นั้นเลย และรู้ชัดสิ่งที่เหลือ อยู่ในเจโถasma นั้นอันยังมีอยู่ วามี ดูกรอาบนที่ แม้อย่างนี้ เป็นการก้าวลงสู่ ความว่าง ตามความเป็นจริง ไม่เคลื่อนคลาด บริสุทธิ์ ของกิจบัณฑุนน์ ฯ

[๓๔๙] ดูกรอาบนที่ สมณะหรือพราหมณ์ในอดีตกาล ไม่ว่าพากใดๆ ที่ บรรลุสัญญาตสมานบัติอันบริสุทธิ์ เยี่ยมยอดอยู่ ทั้งหมดนั้น ก็ได้บรรลุสัญญาตสมาน-

* บัติอันบริสุทธิ์ เยี่ยมยอดนี้เองอยู่ สมณะหรือพราหมณ์ในอนาคตกาล ไม่ว่าพาก ใดๆ ที่จะบรรลุสัญญาตสมานบัติอันบริสุทธิ์ เยี่ยมยอดนี้เองอยู่ ทั้งหมดนั้น ก็จัก บรรลุสัญญาตสมานบัติอันบริสุทธิ์ เยี่ยมยอดนี้เองอยู่ สมณะหรือพราหมณ์ในบัดนี้ ไม่ว่าพากใดๆ ที่บรรลุสัญญาตสมานบัติอันบริสุทธิ์ เยี่ยมยอดนี้เองอยู่ ทั้งหมดนั้น ก็จัก ย่อมบรรลุสัญญาตสมานบัติอันบริสุทธิ์ เยี่ยมยอดนี้เองอยู่ ดูกรอาบนที่ เพราะ ฉะนั้นแล้ว พากเรอพึงศึกษาไว้อย่างนี้เกิดว่า เราจักบรรลุสัญญาตสมานบัติอัน บริสุทธิ์ เยี่ยมยอดอยู่ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาระยิตนี้แล้ว ท่านพระอาบนที่จึงชื่นชมยินดี พระภาระยิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ จุฬสัญญาตสูตร ที่ ๑

๒. มหาสัญญาตสูตร (๑๒๒)

[๓๕๐] ข้าพเจ้าได้สัตบ์มาอย่างนี้-

สมัยนี้ พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารนิโคธารามเขตพระนคร กมิลพสดุในสักกชนบท ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงนงลง ทรงบำตรา-

* จิวราแล้ว เสด็จเข้าไปบินทบัดยังพระนารถบิลพสดุในเวลาเข้า ครั้นเสด็จกลับ จากบินทบัดภัยหลังเวลาพระภาระภาระหายาหารแล้ว จึงเสด็จเข้าไปยังวิหารของเจ้ากาล-

* เช่นกะ คากะ เพื่อทรงพักผ่อนในเวลาลงวัน สมัยนั้นแล ในวิหารของเจ้ากาล เกษมกะ คากะ มีเสนาสนะที่แต่งตั้งไว้มากด้วยกัน พระผู้มีพระภาคทอด พระเนตรเห็นเสนาสนะที่เต็จจั้วไว้มากด้วยกันแล้ว จึงมีพระดำริดังนี้ว่า ในวิหาร ของเจ้ากาล เช่มกะ คากะ เข้าแต่งตั้งเสนาสนะ ไว้มากด้วยกัน ที่นี่มีกิจข้อมาก มากหรือหนอ ฯ

[๓๕๑] สมัยนั้นแล ท่านพระอาบนที่กับกิจมหากaru ทำจิวรกรรมอยู่ ในวิหารของเจ้ากະภัย คากะ ครั้นในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจาก ที่ทรงหลีกเรือนอยู่แล้ว จึงเสด็จเข้าไปยังวิหารของเจ้ากະภัย คากะ และประทับนั่ง ณ อาสนะที่เข้าแต่งตั้งไว้ พองประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงรับสั่งให้ท่านพระอาบนที่ ว่า ดูกรอาบนที่ ในวิหารของเจ้ากาล เช่มกะ คากะ เข้าแต่งตั้งเสนาสนะไว้ มากด้วยกัน ที่นี่มีกิจข้อมากมายหรือ ฯ

ท่านพระอาบนที่ทูลว่า มากมาย พระพุทธเจ้าเข้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ จิวรกาลสมัยของพากข้าพระองค์กำลังดำเนินอยู่ ฯ

[๓๕๒] พ. ดูกรอาบนที่ กิจผู้ซ้อมคลุกคลีกัน ยินดีในการคลุกคลี กัน ประกอบเนื้องๆ ซึ่งความชอบคลุกคลีกัน ขอบเป็นหมู่ ยินดีในหมู่ บันทึ่งร่วมหมุนหนึ่นหนอ จักเป็นผู้ได้สุขกิจแต่เนกขัมมะ สุขกิจแต่ความสั่งด้วย สำ เกิดแต่ความเข้าไปลงบ สำกิจแต่ความตรัสรู้ ตามความปรารถนาโดยไม่ยากไม่ ลำบาก นั่นไม่ใช่ฐานะที่มีได้ ส่วนข้อที่กิจเป็นผู้เดียว หลีกออกจากหมู่อยู่ พึงหวังเป็นผู้ได้สุขกิจแต่เนกขัมมะ สุขกิจแต่ความสั่งด้วย สำกิจแต่ความเข้าไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณินิกาย อุปริปัณณาสก
ลงบ สุขเกิดแต่ความตรัสรู้ ตามความปรารถนา โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก นั้นเป็น
ฐานะที่มีได ฯ

ดูกรอานนท ข้อที่กิจผู้ช่วยคลอกคลีกัน ยินดีในการคลอกคลีกัน
ประกอบเนื่องๆ ซึ่งความชอบคลอกคลีกัน ชอบเป็นอยู่ ยินดีในหมู่ บันเทิงร่วม
หมู่นั้นหน่อ จักบรรเจโตวิตติอันประทานเพียงช้าสมัย หรือเจโตวิตติอันไม่
กำเริบมิใช่เป็นไปช้าสมัยอยู่ นั้น ไม่ใช่ฐานะที่มีได ล้วนข้อที่กิจผู้ช่วยคลอกคลีกัน
หลีกออกหอยอยู่ พึงหวังบรรจุโตวิตติอันนำประทานเพียงช้าสมัย หรือเจโต-

*วิตติอันไม่กำเริบมิใช่เป็นไปช้าสมัยอยู่ นั้น เป็นฐานะที่มีได ฯ

ดูกรอานนท เรายอมไม่พิจารณาเห็นแม้รู้ปอ่ายหนึ่งซึ่งเป็นที่ไม่เกิด
โภคะ ปริเทาะ ทุกนั้น โภคะ อุปายาส เพาะความแปรปรวนและความเป็น
อย่างอื่นของรูป ตามที่เข้ากำหนดกันอย่างยังชึ่งบุคลกำหนดแล้ว ฯ

[๓๔๖] ดูกรอานนท กิจหารธรรมอันตภาคตระสรุในที่นั้นฯ นี้แล คือ
ตภาคตบรรลุสัญญาณบัดกิจภายใน เพราะไม่ใส่ใจนิมิตหั้งปางอยู่ ดูกรอานนท
ถ้ากิจ กิจผู้ช่วย บุชาสัก บุชาสัก พระราชา มหาอำนาจบัดกิจของพระราชา
เดียรถี่ สาการของเดียรถี่เข้าไปหาตภาคตผู้มีโชค อยด้วยวิหารธรรมนี้ในที่นั้นฯ
ตภาคตบย่องเมืองจัตุรัตน์ ไม่ในวิวาก ไม่ในวิวาก โวนไม่ในวิวาก หลีกออกแล้ว
ยินดียังแล้วในแกนขัมมะ มีกายในปราศจากธรรมเป็นที่ตั้งแห่งอาสาะโดยประการ
หั้งปาง จะเป็นผู้ทำการจราจรมแต่ที่ซักชานให้ออกเท่านั้น ในเบริชั้นนั้นฯ โดยแท้
ดูกรอานนท เพาะจะนั้นแล กิจผู้ช่วยหัวจร่า จะบรรลุสัญญาณบัดกิจภายในอยู่
เรอพึงดำรงจิตกายใน ให้จิตกายในลงบ ทำจิตกายในให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
ตั้งจิตกายในให้มั่นกิด ฯ

[๓๔๗] ดูกรอานนท กิจกุจจะดำรงจิตกายใน ให้จิตกายในลงบ ทำ
จิตกายในให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งจิตกายในมั่นได้อย่างไร ดูกรอานนท กิจกุจ
ในธรรมวินัยนี้

(๑) ลงด้วยความ ลงด้วยอุคคลธรรม เข้าปฐมภานมีวิตก มีวิจาร
มีปิติและสุขเกิดแต่ไว้กอยู่ ฯ

(๒) เข้าทุติยภาน มีความผ่องใส่แห่งใจกายใน มีความเป็นธรรมเอก
ผุดขึ้น เพาะจะลงบทกและวิจาร ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปิติและสุขเกิดแต่
สماเรืออยู่ ฯ

(๓) เป็นผู้วางแผน เนยเพรษหน่ายปีติ มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุข
ด้วยนามกาย เข้าตติยภาน ที่พระอริยะเรียกเชื้อได้จาก ผู้วางแผน มีสติ อยู่
เป็นสุข อยู่ ฯ

(๔) เข้าจตุคามาน อันไม่มีทูกข ไม่มีสุข เพาะจะสุขละทุกข และ
ดับโสมนัสโภมนั้นสกอนฯ ได มีสติบริสทธิ์เพรษอุเบกขายอยู่ ฯ

ดูกรอานนท อย่างนี้แล กิจกุจชื่อว่าอยู่ดำรงจิตกายใน ให้จิตกายใน
ลงบ ทำจิตกายในให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งจิตกายในมั่น ฯ

กิจกุจนั้นย่อมใส่ใจความว่างกายใน เมื่อเรอกำลังใส่ใจความว่างกายใน
จิตยังไม่เล่นไป ยังไม่เลื่อมใส ยังไม่ตั้มมั่น ยังไม่นึกน้อมไปในความว่างกายใน
เมื่อเป็นแข้นนั้น กิจกุจย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า เมื่อเรอกำลังใส่ใจความว่างกายใน จิตยัง
ไม่เล่นไป ยังไม่เลื่อมใส ยังไม่ตั้มมั่น ยังไม่นึกน้อมไปในความว่างกายใน
ด้วยอาการนี้แล ย่อมเป็นอันเรอรู้สึกตัวในเรื่องความว่างกายในนั้นได ฯ

กิจกุจนั้นย่อมใส่ใจความว่างกายนอก . . .

กิจกุจนั้นย่อมใส่ใจความว่างกายในและภายนอก . . .

กิจกุจนั้นย่อมใส่ใจความว่างกายบัดกิจ เมื่อเรอกำลังใส่ใจความว่างกายบัดกิจ
จิตยังไม่เล่นไป ยังไม่เลื่อมใส ยังไม่ตั้มมั่น ยังไม่นึกน้อมไปในความว่างกายบัดกิจ
เมื่อเป็นแข้นนั้น กิจกุจย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า เมื่อเรอกำลังใส่ใจความว่างกายบัดกิจ จิต
ยังไม่เล่นไป ยังไม่เลื่อมใส ยังไม่ตั้มมั่น ยังไม่นึกน้อมไปในความว่างกายบัดกิจ
ด้วยอาการนี้แล ย่อมเป็นอันเรอรู้สึกตัวในเรื่องความว่างกายบัดกิจนั้นได ฯ

ดูกรอานนท กิจกุจนั้นพึงดำรงจิตกายใน ให้จิตกายในลงบ ทำจิตกายใน
ให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งจิตกายในให้มั่น ในสماเรือนิมิตข้างตันนั้นแล เรือย่อม
ใส่ใจความว่างกายใน เมื่อเรอกำลังใส่ใจความว่างกายใน จิตย่อมแล่นไป เลื่อม
ใส่ตั้มมั่น นึกน้อมไปในความว่างกายใน เมื่อเป็นแข้นนั้น กิจกุจย่อมรู้ชัดอย่าง
นี้ว่า เมื่อเรอกำลังใส่ใจความว่างกายใน จิตย่อมแล่นไป เลื่อมใส่ตั้มมั่น นึกน้อม
ไปในความว่างกายใน ด้วยอาการนี้แล ย่อมเป็นอันเรอรู้สึกตัวในเรื่องความว่าง
กายในนั้นได ฯ

กิจกุจนั้นย่อมใส่ใจความว่างกายนอก . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
กิกขันนย่องใส่ใจความว่างทั้งกายในและภายนอก . . .
กิกขันนย่องใส่ใจความคุณสมานบัติ เมื่อเรอคำลังใส่ใจความคุณสมานบัติ
จิตย่อเมื่อแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่น นึกน้อมไปในความคุณสมานบัติ เมื่อเป็น
เข่นนั้น กิกขันย่องรู้ขัดอย่างนี้ว่า เมื่อเราคำลังใส่ใจความคุณสมานบัติ จิตย่อเมื่อ
แล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่น นึกน้อมไปในความคุณสมานบัติ ด้วยอาการนี้แล ย่อง
เป็นอันเรอธรุสิกตัวในเรื่องความคุณสมานบัตินั้นได . . .

[๓๔] ดุกรอันนท หากเมื่อกิกขันนย่องด้วยวิหารธรรมนี้ จิตย่อเมื่อ
น้อมไปเพื่อจะจงกรม เเรอเมื่อลงกรรมด้วยใส่ใจว่า อกคลธรรมามากคืออภิชาน
และโถมนัส จักไม่ครอบนำเราผู้จงกรรมอยู่อย่างนี้ได ด้วยอาการนี้แล เป็น
อันเรอธรุสิกตัวในเรื่องการจงกรม ฯ

หากเมื่อกิกขันนย่องด้วยวิหารธรรมนี้ จิตย่อเมื่อน้อมไปเพื่อจะยืน เเรอ
ย่องนึ่งด้วยใส่ใจว่า อกคลธรรมามากคืออภิชานและโถมนัส จักไม่ครอบนำเรา^{ผู้ยืนอยู่แล้วอย่างนี้ได ด้วยอาการนี้แล เป็นอันเรอธรุสิกตัวในเรื่องการยืน ฯ}

หากเมื่อกิกขันนย่องด้วยวิหารธรรมนี้ จิตย่อเมื่อน้อมไปเพื่อจะนั่ง เเรอ
ย่องนั่งด้วยใส่ใจว่า อกคลธรรมามากคืออภิชานและโถมนัส จักไม่ครอบนำ
เราผู้นั่งอยู่แล้วอย่างนี้ได ด้วยอาการนี้แล เป็นอันเรอธรุสิกตัวในเรื่องการนั่ง ฯ

หากเมื่อกิกขันนย่องด้วยวิหารธรรมนี้ จิตย่อเมื่อน้อมไปเพื่อจะนอน เเรอ
ย่องนอนด้วยใส่ใจว่า อกคลธรรมามากคืออภิชานและโถมนัส จักไม่ครอบนำ
เราผู้นอนอยู่อย่างนี้ได ด้วยอาการนี้แล เป็นอันเรอธรุสิกตัวในเรื่องการนอน ฯ

หากเมื่อกิกขันนย่องด้วยวิหารธรรมนี้ จิตย่อเมื่อน้อมไปเพื่อจะพุด เเรอย่อเมื่อ
ใส่ใจว่า เราจักไม่พุดเรื่องราหเท็นปานะนี้ ซึ่งเป็นเรื่องเลวทราม เป็นเรื่องของ
ชาวบ้าน เป็นเรื่องของบุคุณ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับกิเลส เพื่อสงบกิเลส
เพื่อความรู้สึก เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คือ เรื่องพระราชน้ำ เรื่องจราบ
เรื่องมหาอมาตย์บ้าง เรื่องกองทัพบ้าง เรื่องกัยบ้าง เรื่องรบกันบ้าง เรื่องข้าวบ้าง
เรื่องน้ำบ้าง เรื่องผ้าบ้าง เรื่องที่นอนบ้าง เรื่องดอกไม้บ้าง เรื่องของหอบบ้าง
เรื่องญาติบ้าง เรื่องยานบ้าง เรื่องบ้านบ้าง เรื่องนิคมบ้าง เรื่องนครบ้าง เรื่อง
ชนบทบ้าง เรื่องศรีบ้าง เรื่องคนกล้าหาญบ้าง เรื่องถนนทางบ้าง เรื่องท่าสี
ในสถานที่ตักน้ำบ้าง เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้วบ้าง เรื่องเบ็ดเตล็ดบ้าง เรื่องโลกบ้าง
เรื่องทะเลบ้าง เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยเหตุนี้เหตุนี้บ้าง ด้วยอาการนี้แล
เป็นอันเรอธรุสิกตัวในเรื่องการพูด และเรอใส่ใจว่า เราจักพูดเรื่องราหเท็นปานะนี้
ซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลาภิลสอย่างยิ่ง เป็นที่สนใจแก่การพิจารณาทางใจ เป็นไปเพื่อ
ความเบื่อหน่ายส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับกิเลส เพื่อสงบกิเลส เพื่อ
เพื่อความรู้สึก เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คือ เรื่องมักน้อย เรื่องยินดีของ
ของตน เรื่องความสัจด เรื่องไม่คลุกคลี เรื่องปราภรความแพีย เรื่องศีล เรื่อง
สามัชชี เรื่องปัญญา เรื่องวิมุตติ เรื่องวิมุตติญาณทั้สสนะ ด้วยอาการนี้แล เป็น
อันเรอธรุสิกตัวในเรื่องการพูด ฯ

หากเมื่อกิกขันนย่องด้วยวิหารธรรมนี้ จิตย่อเมื่อน้อมไปเพื่อจะตรึก เเรอย่อเมื่อ
ใส่ใจว่า เราจักไม่ตรึกในวิตกเห็นปานะนี้ ซึ่งเป็นวิตกที่เลวทราม เป็นของ
ชาวบ้าน เป็นของบุคุณ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไป
เพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับกิเลส เพื่อสงบกิเลส เพื่อความรู้สึก
เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คือ การวิตก พยาบาลวิตก วิหิงสาวิตก ด้วยอาการ
นี้แล เป็นอันเรอธรุสิกตัวในเรื่องการตรึก และเรอใส่ใจว่า เราจักตรึกในวิตก
เห็นปานะนี้ ซึ่งเป็นวิตกของพระอริยะ เป็นเครื่องนำออก ที่นำออกเพื่อความ
ลึ้นทุกข์โดยขอบเก็บคุดคลผู้ทำตาม คือ เนกขัมมวิตก อพยาบาลวิตก อวิหิงสา
วิตก ด้วยอาการนี้แล เป็นอันเรอธรุสิกตัวในการตรึก ฯ

[๓๕] ดุกรอันนท กามคุณนี้ ๕ อย่างแล ๕ อย่างเป็นไชน คือ
รูปที่รู้ได้ด้วยจักษ อันน่าประรรณนา น่าครับ น่าพอใจ เป็นที่รัก ประกอบด้วยกาม
เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เสียงที่รู้ด้วยโสต . . . กลืนที่รู้ได้ด้วยชานะ . . . รสที่รู้
ได้ด้วยชิ瓦หา . . . โภภรรพะที่รู้ได้ด้วยกาย อันน่าประรรณนา น่าครับ น่าพอใจ
เป็นที่รัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ดุกรอันนท นี้แล กาม
คุณ ๕ อย่าง ซึ่งเป็นที่ที่กิกขพิจารณาจิตของตนเนื่องๆ ว่า มีอยู่หรือ宦อแล
ที่ความฟังชานแห่งใจกิดขึ้นแก่เรา เพราะภาระกามคุณ ๕ นี้อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ เพราะ
อายตนะ ได้อายตนะหนึ่ง ดุกรอันนท ถ้ากิกขพิจารณาอยู่รู้ขัดอย่างนี้ว่า มีอยู่แล
ที่ความฟังชานแห่งใจกิดขึ้นแก่เรา เพราะภาระกามคุณ ๕ นี้อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ เพราะ
อายตนะ ได้อายตนะหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนั้น กิกขย่อเมื่อรู้ขัดอย่างนี้ว่า ความกำหนด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณินิกาย อุปริปัณณาสก์
พอยในกามคุณ ๕ นี้แล เรายังไม่ได้แล้ว แต่ถ้ากิจพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า
ไม่มีเลยที่ความฟุ่มช้านแห่งใจเกิดขึ้นแก่เราเพราภกามคุณ ๕ นี้อย่างใดอย่างหนึ่ง
หรือเพราภายตนะได้อยาตนะหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนั้น กิจย่อรู้ชัดอย่างนี้ว่า
ความกำหนดพอใจในกามคุณ ๕ นี้แล realmente ได้แล้ว ด้วยอาการนี้แล เป็นอัน
เรอรู้สึกตัวในเรื่องกามคุณ ๕ ๆ

[๓๔๐] ดุกรอานนท์ อุปทานขันธ์ทั้ง ๕ นี้แล ซึ่งเป็นที่ที่กิจพึงเป็น^๑
ผู้พิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอยู่ว่า อย่างนี้รูป อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่งรูป
อย่างนี้ความดับแห่งรูป อย่างนี้เวลา อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่งเวลา อย่างนี้
ความดับแห่งเวลา อย่างนี้ลักษณะ อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่งลักษณะ อย่างนี้ความ
ดับแห่งลักษณะ อย่างนี้สังขาร อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่งสังขาร อย่างนี้ความดับ
แห่งสังขาร อย่างนี้วิญญาณ อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณ อย่างนี้ความดับ
แห่งวิญญาณ เรอผู้พิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับในอุปทานขันธ์ ๕ นี้อยู่
ย้อมละอัสมีมานะในอุปทานขันธ์ ๕ ได เมื่อเป็นเช่นนั้น กิจย่อรู้ชัดอย่างนี้ว่า
เรอละอัสมีมานะในอุปทานขันธ์ ๕ ของเรา ได้แล้ว ด้วยอาการนี้แล เป็นอันเรอ
รู้สึกตัวในเรื่องอุปทานขันธ์ ๕ ๆ

ดุกรอานนท์ ธรรมเนนฯ เหล่านี้แล เนื่องมาแต่กุศลส่วนเดียว ไกลจาก
ข้าศึก เป็นโลกตระ อันมาผู้มีบ้าปหัยลงไม่ได้ ดุกรอานนท์ เเรอจะสำคัญความ
ข้อนี้เป็นโภน ลากมองหินอำนวยประโยชน์ฯ รังควรไกลชิดติดตาม
ศาสดา ฯ

ท่านพระอานนท์ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของพวากข้า
พระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็นเหตุ มีพระผู้มีพระภาคเป็นแบบอย่าง มีพระผู้มี—
*พระภาคเป็นที่พึงอาศัย ขอได้โปรดถือพระพุทธเจ้าข้า เนื้อความแห่งพระภาคย์นี้
แจ่มแจ้งเฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้น กิจทั้งหลายฟังต่อพระผู้มีพระภาคแล้ว
จักทรงจำไว้ ฯ

[๓๔๑] พ. ดุกรอานนท์ ลากไม่ควรจะติดตามศาสดาเพียงเพื่อฟัง
สุดตะ เดียบะ และไวยกรณ์เลย นี่เปรอะเหตุไร เพราธรรมทั้งหลายอันพวาก
เรอส肚บแล้ว ทรงจำแล้ว คล่องปากแล้ว เพ่งตามด้วยใจแล้ว แทงตลอดตีแล้ว
ด้วยความเห็น เป็นเวลานาน ดุกรอานนท์ แต่ลากควรจะใกล้ชิดติดตามศาสดา
เพื่อฟังเรื่องราบที่เป็นปานะนี้ ซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลา กิเลสอย่างยิ่ง เป็นที่สาบานแก่
การพิจารณาทางใจ เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายส่วนเดียว เพื่อความกำหนด เพื่อ
ดับกิเลส เพื่อสูงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คือ
เรื่องมักน้อย เรื่องยินดีของคนดุ เรื่องความสังข์ เรื่องไม่คลุกคลี เรื่องปรารภ
ความเพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่องวิมุตติ เรื่องวิมุตติญาณ—

*ทั้สนะ ฯ

ดุกรอานนท์ เมื่อเป็นเช่นนั้น จะมีอุปทิหะของอาจารย์อุปทิหะของศิษย์
อุปทิหะของผู้ประพฤติพรมจรรย์ ฯ

[๓๔๒] ดุกรอานนท์ กืออุปทิหะของอาจารย์ย่อมมีได้อย่างไร ดุกร
อานนท์ ศาสดาน้ำท่านในโลกนี้ ย้อมพอใจเสนาสนะอันลังด์ คือ ป่า โคนไม้
กุเขา ซอกเขา ถ้าบกุเขา ป่าช้า ป่าชั้ว ที่แจ้งและลอมฟาง เมื่อศาสดานั้น
หลิอกออกแล้วอย่างนั้นอยู่ พากพราหมณ์และคฤหบดี ชานนิคਮและชาวนบพ พากัน
เข้าไปหาแล้ว ศาสดานั้นจะปรากรนาอย่างหมกมุ่น จะถึงความวุ่นวาย จะเวียนมา
เพื่อความเป็นผู้มีมาก ดุกรอานนท์ ศาสดานั้นเรียกว่า อาจารย์มีอุปทิหะด้วย
อุปทิหะของอาจารย์ อกคุลธรรมอันลามกเครื่าหมาย เป็นเหตุเกิดในพิใหม่
มีความกระบวนการกระวาย มีทุกข์เป็นวิบาก เป็นที่ตั้งแห่งชาติ ชา มนรณะต่อไป
ได้ฝ่าศาสดานั้นเสียแล้ว ดุกรอานนท์ อย่างนี้แล อุปทิหะของอาจารย์ย่อมมีได ฯ

[๓๔๓] ดุกรอานนท์ กืออุปทิหะของศิษย์ย่อมมีได้อย่างไร ดุกรอานนท์
ลากของศาสดานั้นแล เมื่อเพิ่มพูนวิเวกตามศาสดานั้น ย้อมพอใจเสนาสนะ
อันลังด์ คือ ป่า โคนไม้ กุเขา ซอกเขา ถ้าบกุเขา ป่าช้า ป่าชัว ที่แจ้ง^๒
และลอมฟาง เมื่อศาสดานั้นหลิอกออกแล้วอย่างนั้นอยู่ พากพราหมณ์และคฤหบดี
ชานนิคມและชาวนบพ พากันเข้าไปหาแล้ว ลากของศาสดานั้นจะปรากรนาอย่างหมกมุ่น
จะถึงความวุ่นวาย จะเวียนมาเพื่อความเป็นผู้มีมาก ดุกรอานนท์ ลากนี้เรียกว่า
ศิษย์มีอุปทิหะด้วยอุปทิหะของศิษย์ อกคุลธรรมอันลามก เครื่าหมาย เป็นเหตุ
เกิดในพิใหม่ มีความกระบวนการกระวาย มีทุกข์เป็นวิบาก เป็นที่ตั้งแห่งชาติ ชา
มนรณะต่อไป ได้จากลากนั้นเสียแล้ว ดุกรอานนท์ อย่างนี้แลอุปทิหะของศิษย์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
บรมมีได้ ฯ

[๓๔] ดุกร้านนท กือปัททะของผู้ประพฤหธรรมจรรย์ย่อมมีได้
อย่างไร ดุกร้านนท ตกตออบตินโลกนี้ ได้เป็นผู้ไกลจากกิเลส รู้เองโดยชอบ
กิ่งพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ดำเนินไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารีรีผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึก
อย่างหาคนอื่นยังก้ามีได้ เป็นครุของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ดีนแล้ว
เป็นผู้เจ้าธรรมา ตกต้นนี้ย่อมพอใจเสนาสนะอันลังด คือ ป่า โภนไม้ ภูเขา
ซอกเขา ถ้ำบันภูเขา ป่าข้า ป่าช្យ ที่แจ้ง และลอมฟาง เมื่อตกต้นนี้หลัก
ออกแล้วอย่างนั้นอยู่ พากพราหมณ์และคุหบดี หวานนิคมและชาวชนบท จะพา
กันเข้าไปหา เมื่อพากพราหมณ์และคุหบดี หวานนิคมและชาวชนบท พากัน
เข้าไปหาแล้ว ตกต้นนี้ย่อมไม่ประราคนหาอย่างหมกมุน ไม่ถึงความวุ่นวาย ไม่
เรียนมาเพื่อความเป็นผู้มั่นคงมาก ดุกร้านนท ส่วนสา กของตกตัตผู้สาวดานนั้นแล
เมื่อเพิ่มพูนวิรากตามตกตัตผู้สาวดานนั้นแล คือ ป่า โภนไม้
ภูเขา ซอกเขา ถ้ำบันภูเขา ป่าข้า ป่าช្យ ที่แจ้ง และลอมฟาง เมื่อสา กนั้น
หลักออกแล้วอย่างนั้นอยู่ พากพราหมณ์และคุหบดี หวานนิคมและชาวชนบท
จะพา กันเข้าไปหา เมื่อพากพราหมณ์และคุหบดี หวานนิคมและชาวชนบท พา
กันเข้าไปหาแล้ว สา กนั้นย่อมประราคนหาอย่างหมกมุน ถึงความวุ่นวาย เรียนมา
เพื่อความเป็นผู้มั่นคงมาก ดุกร้านนท สา กนี้เรียกว่าผู้ประพฤหธรรมจรรย์มีอุปัททะ
ด้านอุปัททะของผู้ประพฤหธรรมจรรย์ อกศูลธรรมอันลามก เครวามอง เป็นเหตุ
เกิดในพกใหม่ มีความกระวนกระวาย มีทกน เป็นวิบาก เป็นที่ตั้งแห่งชาติ ชรา
มรณะต่อไป ได้ชา สา กนั้นแล ดุกร้านนท อย่างนี้แล อุปัททะของผู้
ประพฤหธรรมจรรย์ย่อมมีได้ ฯ

ดุกร้านนท ในอุปัททะทั้ง ๓ นั้น อุปัททะของผู้ประพฤหธรรมจรรย์นี้
มีวิบากเป็นทกน มีวิบากเผด็จวันก้าวอุปัททะของอาจารย์และอุปัททะของศิษย์
ทั้งเป็นไปเพื่อความตักด้วย ดุกร้านนท เพระະณนแล พากเร่องเรียกร้อง
เราด้วยความเป็นมิตร อย่าเรียกร้องเราด้วยความเป็นข้าศึก ข้อนนี้จักเป็นไปเพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่พากเร่องตลอดกาลนาน ฯ

[๓๕] ดุกร้านนท กิเหลาสา กย่อมเรียกร้องศาสดាត้วยความเป็น
ข้าศึก ไม่ใช่เรียกร้องด้วยความเป็นมิตรอย่างไร ดุกร้านนท ศาสดานในธรรม
วินัยนี้ เป็นผู้อุนคุหบดี แสงหงประ โยชน์เกื้อกูล อาศัยความเงินดูแสดงธรรม
แก่สา กทั้งหลายว่า นี้เพื่อประ โยชน์เกื้อกูลแก่พากเร่อง นี้เพื่อความสุขแก่พากเร่อง
เหล่าสา กของศาสดานนั้น ไม่ฟังด้วยดี ไม่เชย์โลตัสดับ ไม่ตั้งจิตรับรู้และประพฤติ
หลักลีย์คำสอนของศาสดาน ดุกร้านนท อย่างนี้แลเหล่าสา กชื่อว่าเรียกร้อง
ศาสดាត้วยความเป็นข้าศึก ไม่ใช่เรียกร้องด้วยความเป็นมิตร ฯ

[๓๖] ดุกร้านนท กิเหลาสา กย่อมเรียกร้องศาสดាត้วยความเป็นมิตร
ไม่ใช่เรียกร้องด้วยความเป็นข้าศึกอย่างไร ดุกร้านนท ศาสดานในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้อุนคุหบดี แสงหงประ โยชน์เกื้อกูล อาศัยความเงินดูแสดงธรรมแก่สา ก^๒
ทั้งหลายว่า นี้เพื่อประ โยชน์เกื้อกูลแก่พากเร่อง นี้เพื่อความสุขแก่พากเร่อง เหล่า
สา กของศาสดานนั้น ย้อมฟังด้วยดี เชย์โลตัสดับ ตั้งจิตรับรู้และไม่ประพฤติ
หลักลีย์คำสอนของศาสดาน ดุกร้านนท อย่างนี้แลเหล่าสา กชื่อว่าเรียกร้อง
ศาสดាត้วยความเป็นมิตร ไม่ใช่เรียกร้องด้วยความเป็นข้าศึก ฯ

ดุกร้านนท เพระະณนแล พากเร่องเรียกร้องเราด้วยความเป็นมิตร
อย่าเรียกร้องด้วยความเป็นข้าศึก ข้อนนี้จักเป็นไปเพื่อประ โยชน์เกื้อกูล เพื่อความ
สุขแก่พากเร่องตลอดกาลนาน ดุกร้านนท เราจักไม่ประคับประคองพากเร่อง
เหมือนช้างหน้อประคับประคองภาษะดินเดิบที่ยังดินๆ อยู่ เราชักชั่มแล้วๆ
จึงบอก จักยกย่องแล้วๆ จึงบอก ผู้ใดมีแก่นสาร ผู้นั้นจักตั้งอยู่ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระร้านนทจึงชี้ให้ยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ มหาสุญญาสูตร ที่ ๒

๓. อัจฉริยพกตวัณสูตร (๑๒๓)

[๓๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวันอารามของอนาคต-
*บิณฑิกเครษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ภิกษุมากด้วยกันกลับจากบิณฑนาต
ภายในหลังเวลาอาหารแล้ว นั่งประชุมกันในอุปถัมภานาถ ภิกษุทั้งหมด ๕๐๐ คน
ในระหว่างดังนี้ว่า ดุกร้านนทผู้มีอายุทั้งหลาย นำอัจฉริย์จัง ไม่น่าเป็นไปได้เลย
ข้อที่พระตักแต่เมื่อท่านก้าพมา ซึ่งเป็นเหตุให้ทรงทราบพระพุทธเจ้าในอดีต

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ผู้ปรินพพานแล้ว ทรงตัดปัญจารมแแล้ว ทรงตัดตัวภูภูมิแแล้ว ทรงครอบบ่า
ภูภูมิแแล้ว ทรงล่วงทุกข์ทั้งปวงแล้ว ว่าพระผู้มีพระภาคนั่นๆ มีพระชาติอย่างนี้บ้าง
มีพระนามอย่างนี้บ้าง มีโกรตอย่างนี้บ้าง มีศีลอย่างนี้บ้าง มีธรรมอย่างนี้บ้าง
มีปัญญาอย่างนี้บ้าง มีวิหารธรรมอย่างนี้บ้าง มีวิมุตติอย่างนี้บ้าง เมื่อกิจเหล่านั้น
สนทนากันอย่างนี้ ทำนพระอานนท์ได้กล่าวกะกิจเหล่านั้นดังนี้ว่า ดูกรทำนผู้มีอัย
ทั้งหลาย พระตถาคตทั้งหลาย ทั้งน่าอัศจรรย์และประกูลด้วยธรรมน่าอัศจรรย์
พระตถาคตทั้งหลาย ทั้งไม่น่าเป็นไปได้และประกูลด้วยธรรมไม่น่าเป็นไปได้
ข้อสนทนากันในระหว่างของกิจเหล่านั้น ค้างอยู่พิยองเท่านี้ ฯ

[๓๕๙] ขณะนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากสถานที่ทรงหลีกเร้น^{๒๗}
อยู่ในเวลาเย็น เสด็จข้าไปยังอปปภูฐานศาลาหนึ่งประทับนั่ง ณ อาสนะที่เขา
แตงตั้งไว้ แล้วตรัสตามกิจเหล่านั้นว่า ดูกรกิจทั้งหลาย บัดนี้ พากເຮອນ
ประชุมสนทนารือจะไร้กัน และพากເຮອสนทนาเรือจะไร้กันในระหว่างค้าง
อยู่แล้ว ฯ

กิจเหล่านั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ณ โอกาสนี้ พากข้าพระองค์
กลับจากบินบทาต กายหลังเวลาอาหารแล้ว นั่งประชุมกันในอปปภูฐานศาลา เกิด
ข้อสนทนากันขึ้นในระหว่างดังนี้ว่า ดูกรทำนผู้มีอัยทั้งหลาย น่าอัศจรรย์จริง
ไม่น่าเป็นไปได้เลย ข้อที่พระตถาคตมีอิทธานุภาพมาก ซึ่งเป็นเหตุให้ทรงทราบ
พระพหวัลในอดีต ผู้ปรินพพานแล้ว ทรงตัดปัญจารมแแล้ว ทรงตัดตัวภูภูมิ
แล้ว ทรงครอบบ่าภูภูมิ ทรงล่วงทุกข์ทั้งปวงแล้ว ว่าพระผู้มีพระภาคนั่นๆ
มีพระชาติอย่างนี้บ้าง มีพระนามอย่างนี้บ้าง มีโกรตอย่างนี้บ้าง มีศีลอย่างนี้บ้าง
มีธรรมอย่างนี้บ้าง มีปัญญาอย่างนี้บ้าง มีวิหารธรรมอย่างนี้บ้าง มีวิมุตติอย่างนี้บ้าง
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพากข้าพระองค์สนทนากันอย่างนี้ ทำนพระอานนท์
ได้กล่าวกะพากข้าพระองค์ดังนี้ว่า ดูกรทำนผู้มีอัยทั้งหลาย พระตถาคตทั้งหลาย
ทั้งน่าอัศจรรย์และประกูลด้วยธรรมน่าอัศจรรย์ พระตถาคตทั้งหลาย ทั้งไม่น่า
เป็นไปได้และประกูลด้วยธรรมไม่น่าเป็นไปได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อสนทนา
กันในระหว่างของพากข้าพระองค์ค้างอยู่เท่านี้แล พอดีพระผู้มีพระภาคก็เสด็จ
มาถึง ฯ

[๓๖๐] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะท่านพระอานන्ह่า ดูกรอานนท์
ถ้ากระนั้นแล ขอธรรมอันไม่น่าเป็นไปได้ อันน่าอัศจรรย์ของตถาคต จงเจ้มแจ้ง
แก่เรยิ่งกว่าประมาณเกิด ฯ

[๓๖๐] ท่านพระอานนท์ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับ
รับมาเนพะพะพักตร์พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอานนท์ พระโพธิสัตว์มีสติ
สัมปชัญญะ ได้เข้าถึงหมุนเวหาด้านดุสิต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์
ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของพระผู้มีพระภาค ฯ

[๓๖๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเนพะพะพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอานนท์ พระโพธิสัตว์มีสติสัมปชัญญะ ได้สติอยู่ใน
หมุนเวหาด้านดุสิต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า
เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของพระผู้มีพระภาค ฯ

[๓๖๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเนพะพะพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอานนท์ พระโพธิสัตว์ได้สติอยู่ในหมุนเวหาด้านดุสิต
จนตลอดอายุ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรม
ไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของพระผู้มีพระภาค ฯ

[๓๖๓] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเนพะพะพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอานนท์ พระโพธิสัตว์มีสติสัมปชัญญะ จติจากหมุน
เวหาด้านดุสิตแล้วลังสุพระครรภ์พระมารดา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้
ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของพระผู้มี-
*พระภาค ฯ

[๓๖๔] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเนพะพะพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอานนท์ ในกาลใดพระโพธิสัตว์ติจากหมุนเวหา
ชั้นดุสิตลงสุพระครรภ์พระมารดา ในกาลนั้น แสงสว่างอย่างโอฬารahaประمامณ์ได้
ล่วงเสียงชื่นหวานกุพของเหลาเวหา ย้อมประกายในโลก พร้อมทั้งเวหา
มารพรม และในหมุนสัตว์ พร้อมทั้งสมณะและพราหมณ์ พร้อมทั้งเวหาและ
มนุษย์ แม้ในโลกันตริกนรก ซึ่งไม่ใช่ที่เปิดเผย มีแต่ความเมิดมิด ซึ่งดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ มีอิทธานุภาพมากอย่างนี้ ส่องแสงไปไม่ถึง ก็ยังประกายแสงสว่าง
อย่างโอฬารahaประمامณ์ได้ ล่วงเสียงชื่นหวานกุพของเหลาเวหา ด้วยแสงสว่าง
นั้น แม้หมุนสัตว์ผู้อุบัติในนรกนั้น ก็รู้กันว่า แม้สัตว์เหล่านั้นก็มีเกิดในที่นี้ อนึ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
หนึ่งในโลกธาตุนี้ย่อมละเอียด สะท้าน หัวใจ แล้ว และแสงสว่างอย่างไฟฟ้า
หากประมาณมิได้ ล่วงเสียงเท่านานุภาพของเหล่าเทวดา ย่อมปรากฏในโลก ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้

น่าอัศจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๕] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สั่งรับมาเนพะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดุกร้านที่ ในการได้ พระโพธิสัตว์สเด็จลงสู่พระ
ครรภ์พระมาตรดาแล้ว ในกาลนั้น เทบูตรทั้ง ๔ จะกลัชิดพระโพธิสัตว์ถวาย
อารักษานใน ๔ ทิศ ด้วยคิดว่า มนุษย์ หรืออมนุษย์ หรือไครๆ อย่าได้เบียด
เบียนพระโพธิสัตว์ หรือพระมาตรดาของพระโพธิสัตว์เลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของ
พระผู้มีพระภาคฯ

[๓๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สั่งรับมาเนพะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดุกร้านที่ ในการได้ พระโพธิสัตว์สเด็จลงสู่พระครรภ์
พระมาตรดาแล้ว ในกาลนั้น พระมาตรดาของพระโพธิสัตว์จะเป็นผู้มีศีลโดยปกติ คือ
เว้นขาดจากปานาตีبات เว้นขาดจากอหินนาทาน เว้นขาดจากความเสมจฉาจาร
เว้นขาดจากสามาท เว้นขาดจากฐานะเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เพราะด้วยน้ำเมາ
คือสรุราและเมรัย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า
เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สั่งรับมาเนพะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดุกร้านที่ ในการได้ พระโพธิสัตว์สเด็จลงสู่พระครรภ์
พระมาตรดาแล้ว ในกาลนั้น พระมาตรดาของพระโพธิสัตว์ มิได้มีพระหฤทัยไฟฟัน
ความคุณในบุรุษเกิดขึ้น และจะเป็นผู้ไม่ถูกบุรุษ ไรๆ ที่มิจัดกำหนดแล้วล่วงเกินได้
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้
น่าอัศจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๘] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สั่งรับมาเนพะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดุกร้านที่ ในการได้ พระโพธิสัตว์สเด็จลงสู่พระครรภ์
พระมาตรดาแล้ว ในกาลนั้น พระมาตรดาของพระโพธิสัตว์จะเป็นผู้ได้เบဉุจกามคุณ
คือ พระนางจะเพรียบพร้อม พรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำรอยู่ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์
ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๙] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สั่งรับมาเนพะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดุกร้านที่ ในการได้ พระโพธิสัตว์สเด็จลงสู่พระครรภ์
พระมาตรดาแล้ว ในกาลนั้น พระมาตรดาของพระโพธิสัตว์ ไม่มีพระโรคพาธ ไรๆ
เกิดขึ้น จะมีความสุข ไม่ลำบากพระภัย และจะทรงเห็นพระโพธิสัตว์ประทับอยู่
ภายในพระอุทิ มีพระอวัยวะน้อยใหญ่ครบ มีอินทร์ไม่เสื่อมโstrom ได้ เพรียบ
เหมือนแก้ว ไฟทุรย์งาม โขติช่วงแปดเหลี่ยม อันเข้าเจียระ ใบเดียว ในแก้วนั้น
เข้าร้อยด้วยสีเขียว หรือสีเหลืองอ่อน สีแดง สีขาว สีเหลืองแก่ เข้าไว
บุรุษผู้มีตาดี วางเก้านั้นในมือ พึงเห็นชัดได้ว่า แก้วไฟทุรย์นึงงามโขติช่วง
แปดเหลี่ยม อันเข้าเจียระ ใบเดียว ในแก้วนั้น เข้าร้อยด้วยสีเขียว หรือสีเหลือง
อ่อน สีแดง สีขาว สีเหลืองแก่ เข้าไว นั้นได้ ดุกร้านที่ นั้นนั้นเหมือน
กันแล ในการได้ พระโพธิสัตว์สเด็จลงสู่พระครรภ์พระมาตรดาแล้ว ในกาลนั้น
พระมาตรดาของพระโพธิสัตว์ ไม่มีพระโรคพาธ ไรๆ เกิดขึ้น จะมีความสุข ไม่
ลำบากพระภัย และจะทรงเห็นพระโพธิสัตว์ประทับอยู่ภายในพระอุทิ มีพระ
อวัยวะน้อยใหญ่ครบ มีอินทร์ไม่เสื่อมโstrom ได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้
ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัศจรรย์ ของพระ
ผู้มีพระภาคฯ

[๓๐] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สั่งรับมาเนพะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดุกร้านที่ เมื่อพระโพธิสัตว์ประสูตรแล้วได้ ๗ วัน
พระมาตรดาของพระโพธิสัตว์จะสเด็จสาวรคต จะเข้าถึงหมู่ทวดาชั้นดลสิต ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้
น่าอัศจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สั่งรับมาเนพะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดุกร้านที่ พระมาตรดาของพระโพธิสัตว์ จะประสูติ
โพธิสัตว์ ไม่เหมือนอย่างหญิงอื่นๆ ที่ครองครรภ์ด้วยท้อง ๙ เดือน หรือ ๑๐
เดือนแล้วจึงคลอด คือ พระนางจะทรงครองพระโพธิสัตว์ด้วยพระอุทิ ๑๐ เดือน
ถ้านแล้วจึงประสูติ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัคจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สัตบรับมาเนพะพระพักตร
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอาบนที่ พระมารดาของพระโพธิสัตว์ จะประสูติพระ
โพธิสัตว์ในเมืองอย่างหญิงอื่นๆ ที่นั่งหรือนอนคลอด คือ พระนางจะประทับ
ยืนท่าเดียวแล้วประสูติพระโพธิสัตว์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์
ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัคจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗๓] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สัตบรับมาเนพะพระพักตร
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอาบนที่ ในกาลใด พระโพธิสัตว์ประสูติจากพระอุทัย
ของพระมารดา ในกาลนั้น พากเทวดาจะรับก่อน พากมนุษย์จะรับทีหลัง ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้
น่าอัคจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗๔] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สัตบรับมาเนพะพระพักตร
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอาบนที่ ในกาลใด พระโพธิสัตว์ประสูติจากพระอุทัย
ของพระมารดา ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์ยังไม่ทันถึงแผ่นดิน เทพบุตรทั้ง ๔ ก็รับ
แล้วางลงตรงพระพักตร์พระมารดาให้ทรงหมายรู้ว่า ขอพระเทวจอมภัยยินดี
เกิด พระโอรสของพระองค์ผู้มีศักดิ์มากแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัคจรรย์ ของ
พระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗๕] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สัตบรับมาเนพะพระพักตร
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอาบนที่ ในกาลใด พระโพธิสัตว์ประสูติจากพระ
อุทัยของพระมารดา ในกาลนั้น พระองค์ยอมประสูติอย่างบริสุทธิ์เท็จ คือ ไม่
แปดเปื้อนด้วยน้ำ ด้วยเลมเหลว ด้วยเลือด ด้วยน้ำเหลือง ด้วยของไม่สะอาดไรๆ
นับว่าหมดจดบริสุทธิ์ เปรียบเหมือนแก้วมณีที่ขาวงาลงบนผ้ากาลิพัสดร์ ยอม
ไม่เปื่อนผ้ากาลิพัสดร์ แม้ผ้ากาลิพัสดร์ก็ไม่เปื่อนแก้วมณี นั่นพระเหตุใจ
เพราของหั้งสองอย่างบริสุทธิ์ ฉันใด ดูกรอาบนที่ ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว ใน
กาลใด พระโพธิสัตว์ประสูติจากพระอุทัยของพระมารดา ในกาลนั้น พระองค์
ยอมประสูติอย่างบริสุทธิ์เท็จ คือ ไม่แปดเปื้อนด้วยน้ำ ด้วยเลมเหลว ด้วยเลือด
ด้วยน้ำเหลือง ด้วยของไม่สะอาดไรๆ นับว่าหมดจดบริสุทธิ์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัคจรรย์ ของ
พระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สัตบรับมาเนพะพระพักตร
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอาบนที่ ในกาลใด พระโพธิสัตว์ประสูติจากพระ
อุทัยของพระมารดา ในกาลนั้น สารน้ำ ๒ สายย้อมประกายจากอุจจาระ สายหนึ่ง
เป็นสารน้ำเย็น สายหนึ่งเป็นสารน้ำอุ่น เป็นเครื่องทำการสنانพระโพธิสัตว์และ
พระมารดา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรม
ไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัคจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗๗] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สัตบรับมาเนพะพระพักตร
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอาบนที่ พระโพธิสัตว์ในบัดคลที่ประสูติ ก็ประทับ
พระยุคโลบท้อนสมอบนเณนดิน แล้วบ่ายพระพักตร์สูทิศอุด เสด็จดำเนินไป
ด้วยย่างพระบาท ๗ ก้าว เมื่อเทพบุตรกันแครวดฉัตรตามไป พระองค์จะทรงเหลียว
ดูทิศทั้งปวง และทรงเปล่งพระวิจารณ์อย่างผ่องอาจว่า เราเป็นผู้เลิศในโลก เราเป็น
ผู้เจริญที่สุดในโลก เราเป็นผู้ประเสริฐสุดในโลก ชาตินี้เป็นชาติที่สุด บัดนี้
ความเกิดใหม่ย้อมไม่เมื่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า
เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัคจรรย์ ของพระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗๘] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สัตบรับมาเนพะพระพักตร
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ดูกรอาบนที่ ในกาลใด พระโพธิสัตว์ประสูติจากพระอุทัย
ของพระมารดา ในกาลนั้น แสงสว่างอย่างโอพาราหานประมวลมีได้ ล้วงเสียงชื่ง
เทวนาพรของเหล่าเทวดา ย้อมประกายในโลก พร้อมทั้งเทวดา มาร พรหม
และในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสัมณะและพระมหาณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ แม้
ในโลกนั้นตระกันราก ซึ่งไม่ใช่ที่เปิดเผย มีแต่ความมืดมิด ซึ่งดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
มีอิทธิราุนภาพมากอย่างนี้ ส่องแสงไปไม่ถึง ก็ยังประกายแสงสว่างอย่างโอพาราห
ประมวลมีได้ ล้วงเสียงชื่งเทวนาพรของเหล่าเทวดา ด้วยแสงสว่างนั้น แม้หมู่
สัตว์ผู้อุปบัติในนรaken ที่รู้กันว่า แม้สัตว์เหล่านี้อีกมีกิจในที่นี้ อย่าง หมื่นโลก
ชาตินี้ย้อมละเอียด ละเอียด แสงท้าน หัวนไห แสงสว่างอย่างโอพาราหประมวลมีได้
ล้วงเสียงชื่งเทวนาพรของเหล่าเทวดา ย้อมประกายในโลก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
แม้ข้อนี้ ข้าพระองค์ก็ทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ น่าอัคจรรย์ ของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
พระผู้มีพระภาคฯ

[๓๗๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ เพาะฉะนั้นแล เธองทรงจำธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคราภิญ ของตถาคต เมนีไว้เกิด ดูกรอานนท์ ในเรื่องนี้ เว้นนาของตถาคต ปราภูเกิดขึ้น ปราภูตั้งอยู่ ปราภูถึงความดับไป สัญญาของตถาคต ปราภูเกิดขึ้น ปราภูตั้งอยู่ ปราภูถึงความดับไป วิตกของตถาคต ปราภูเกิดขึ้น ปราภูตั้งอยู่ ปราภูถึงความดับไป ดูกรอานนท์ เมนี ข้อนี้แล เรอก็จะทรงจำไว้เกิดว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคราภิญ ของตถาคตฯ

ท่านพระอานนท์ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่เว้นนาของพระผู้มีพระภาค ปราภูเกิดขึ้น ปราภูตั้งอยู่ ปราภูถึงความดับไป สัญญาของพระผู้มีพระภาค ปราภูเกิดขึ้น ปราภูตั้งอยู่ ปราภูถึงความดับไป วิตกของพระผู้มีพระภาค ปราภูเกิดขึ้น ปราภูตั้งอยู่ ปราภูถึงความดับไป นี้ ข้าพระองค์ก็จะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคราภิญ ของพระผู้มีพระภาคฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวคำนี้จบแล้ว พระศาสดาได้ทรงโปรดปราน กิจช เหล่านั้นตามขึ้นชัยติภาษิตของท่านพระอานนท์แล ฯ

จบ อัจฉริยพกตอัมมสูตร ที่ ๓

๔. พักกัลตเอกสาริยพกตสูตร (๑๘๕)

[๓๘๐] ข้าพเจ้าได้สตัมมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง ท่านพระพักกุลเคราะอยู่ที่พระวิหารเวพวัน อันเคยเป็นสถานที่พระราชทานเหมือนแก่กระเต๊ เขตพระราชคฤหัศจรรย์ ครั้นนั้นแล ปริพากษ์ซื้อเจลัง กัลสป ผู้เป็นสายหายของท่านพระพักกุล ครั้งเป็นคฤหัศจรรย์ ในการก่ออุบัติเหตุไปหาท่านพระพักกุลถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้ทักทายปาราครรย์กับท่านพระพักกุล ครั้นผ่านคำทักทายปาราครรย์พอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พ่อนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระพักกุลดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระพักกุล ท่านนาชามานาเนท่าไรแล้ว ฯ

ท่านพระพักกุลตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอ้าย เรายาชมา ๘๐ พระราชาแล้ว ฯ

อเจล. ข้าแต่ท่านพระพักกุล ช้า ๘๐ ปีนี้ ท่านเสมอเมณฑรมกีครั้ง ฯ

[๓๘๑] พักกุล. ดูกรกัลสปผู้มีอ้าย ท่านไม่ควรตามเรารอยางนั้นเลย แต่ควรตามเรารอยางนี้ว่า กีช้า ๘๐ ปีนี้ การสัญญาเคยเกิดขึ้นแก่ท่านกีครั้ง ดูกรท่านผู้มีอ้าย เมื่อเรabant มาตลดอ ๘๐ พระราชา ไม่รู้สึกการสัญญาเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ไม่รู้สึกการสัญญาเคยเกิดขึ้น ชั่วเวลา ๘๐ พระราชา นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคราภิญ ของท่านพระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

พักกุล. ดูกรท่านผู้มีอ้าย เมื่อเรabant มาตลดอ ๘๐ พระราชา เราไม่รู้สึกพยาบาทสัญญาเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ไม่รู้สึกพยาบาทสัญญาเคยเกิดขึ้นชั่วเวลา ๘๐ พระราชา นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคราภิญ ของท่านพระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

พักกุล. ดูกรท่านผู้มีอ้าย เมื่อเรabant มาตลดอ ๘๐ พระราชา เราไม่รู้สึกวิทิกสัญญาเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ไม่รู้สึกวิทิกสัญญาเคยเกิดขึ้นชั่วเวลา ๘๐ พระราชา นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคราภิญ ของท่านพระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

[๓๘๒] พักกุล. ดูกรท่านผู้มีอ้าย เมื่อเรabant มาตลดอ ๘๐ พระราชา เราไม่รู้สึกวิทิกสัญญาเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ไม่รู้สึกวิทิกสัญญาเคยเกิดขึ้นชั่วเวลา ๘๐ พระราชา นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคราภิญ ของท่านพระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

พักกุล. ดูกรท่านผู้มีอ้าย เมื่อเรabant มาตลดอ ๘๐ พระราชา เราไม่รู้สึกพยาบาทวิทิก . . . วิทิกสัญญาเคยเกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ไม่รู้สึกวิทิกสัญญาเคยเกิดขึ้นชั่วเวลา ๘๐ พระราชา นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคราภิญ ของท่านพระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

[๓๘๓] พักกุล. ดูกรท่านผู้มีอ้าย เมื่อเรabant มาตลดอ ๘๐ พระราชา เราไม่รู้สึกยินดีคุณดีจิวาร ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ไม่รู้สึกยินดีกับเจ้าช่วงเวลา ๘๐ พระราชา
นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคจรรย์ ของท่าน

พระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

พักกุล. ดูกรท่านผู้เมีย อ้าย เมื่อเรนาบวมาตลดอ ๘๐ พระราชา ไม่รู้จักใช้
คำตราตัดเจ้า . . . ไม่รู้จักใช้เข็มเย็บเจ้า . . . ไม่รู้จักใช้เครื่องย้อมเจ้า . . . ไม่รู้จัก
เย็บเจ้าในสะดึง . . . ไม่รู้จักจัดทำเจ้าของเพื่อนกิกษรั่วประพฤติพระมหาจารย์ด้วย
กัน . . . ไม่รู้สึกยินดีกิจกรรมนั้น . . . ไม่รู้สึกเคยเกิดเห็นปานนี้ว่า ขอครา พึง
นิมนต์เราเติด . . . ไม่รู้จักนั่งในละเวกบ้าน . . . ไม่รู้จักนั่งอาหารในละเวกบ้าน . . .
ไม่รู้จักกืออาโนมิตของมาตรฐานโดยอนพยัญชนะ . . . ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่มาตรฐาน
แม้ที่สุดค่าา ๔ บาท . . . ไม่รู้จักเข้าไปสู่สำนักของกิกษณี . . . ไม่รู้จักแสดงธรรม
แก่กิกษณี . . . ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่ลูกขามา . . . ไม่รู้จักแสดงธรรมแก่ลามแพร . . .
ไม่รู้จักให้บรรพชา . . . ไม่รู้จักให้อปสมบท . . . ไม่รู้จักให้หนินลับ . . . ไม่รู้จักใช้
สามเณร อุปถัมภ์ราก . . . ไม่รู้จักอาบน้ำในเรือนไฟ . . . ไม่รู้จักใช้จุณอาบน้ำ . . . ไม่รู้จัก
ยินดีการนวดฟันตัวของเพื่อนกิกษรั่วประพฤติพระมหาจารย์ด้วยกัน . . . ไม่รู้จักเคย
เกิดอาพาธที่สุดแม่ข้าวดริดนุมโโคสำเริง . . . ไม่รู้จักฉันยาที่สุดแม่ชีนแสมอ . . .
ไม่รู้จักอิงพนัก . . . ไม่รู้จักสำเร็จการนอน ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ไม่รู้จักสำเร็จการนอนช่วงเวลา ๘๐ พระราชา
นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคจรรย์ ของท่าน

พระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

[๓๔] ดูกรท่านผู้เมีย อ้าย เมื่อเรนาบวมาตลดอ ๘๐ พระราชา ไม่รู้จักจำ-
*พระราษฎรในเสนาสนะ ใกล้เขตบ้าน ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ไม่รู้จักจำพระราษฎรในเสนาสนะ ใกล้เขตบ้าน
ช่วงเวลา ๘๐ พระราชา นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้
นำอัคจรรย์ ของท่านพระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

พักกุล. ดูกรท่านผู้เมีย อ้าย เราได้เป็นผู้ยังมีกิจเลสต้องรอนรคัณบินทบาท
ของชาวเวยแคนเควนเพียง ๗ วันเท่านั้น ต่อวันที่ ๔ พระอาทิตย์ผลึงกิดขึ้น ฯ

อเจล. ข้อที่ท่านพระพักกุล ได้เป็นผู้ยังมีกิจเลสต้องรอนรคัณบินทบาท
ของชาวเวยแคนเควนเพียง ๗ วันเท่านั้น ต่อวันที่ ๔ จึงเกิดพระอาทิตย์ผลึงขึ้น นี้
พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำอัคจรรย์ ของ
ท่านพระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

[๓๕] อเจล. ข้าแต่ท่านพระพักกุล ขอข้าพเจ้าพึงได้บรรพชา ได้
อุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้กิด ฯ

ปริพาชกซื่อเอเจล กัสสป ได้บรรพชา ได้อุปสมบทในพระธรรม
วินัยนี้แล้วแล ก็เหละท่านพระกัสสปอุปสมบทแล้วไม่นาน เป็นผู้เดียวหลังจาก
ไม่ประมาณ มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่ ไม่ช้าเท่าไร ก็ได้เข้าถึงประโยชน์
ที่กลบตระหงหลาย ผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ อัน ไม่มี
ประโยชน์อื่นยิ่งกว่า เป็นที่สุดแห่งพระมหาจารย์ ทำให้เจริญพระรู้ยิ่งด้วยตนเอง
ในปัจจุบันอยู่ ได้รับด้วยปัญญาอันยิ่งกว่า ชาติลั่นแล้ว พระมหาจารย์อยู่จนแล้ว
กิจที่ควรทำ ได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ก็แล้วท่านพระกัสสป
ได้เป็นพระอรหันต์องคหนึ่งแล้ว ฯ

[๓๖] ครั้นเมียต่อมา ท่านพระพักกุล ถือลูกดาลเข้าไปยังวิหารทุกๆ
หลัง แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า นิมนต์ท่านผู้เมียอุกมาเกิดๆ วันนี้จักเป็นวัน
ปรินิพพานของเรา ฯ

ท่านพระกัสสปกล่าวว่า ข้อที่ท่านพระพักกุล ถือลูกดาลเข้าไปยังวิหาร
ทุกๆ หลัง แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า นิมนต์ท่านผู้เมียอุกมาเกิดๆ วันนี้จักเป็น
วันปรินิพพานของเรา นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้
นำอัคจรรย์ ของท่านพระพักกุล ประการหนึ่ง ฯ

[๓๗] ครั้นนั้นแล ท่านพระพักกุล นั่งปรินิพพานแล้วในท่ามกลาง
กิกษรุ่งษ์ ฯ

ท่านพระกัสสปกล่าวว่า ข้อที่ท่านพระพักกุล นั่งปรินิพพานแล้วในท่าม
กลางกิกษรุ่งษ์ นี้ พากข้าพเจ้าจะทรงจำไว้ว่า เป็นธรรมไม่น่าเป็นไปได้ นำ
อัคจรรย์ของท่านพระพักกุล อึกประการหนึ่ง ฯ

จบ พักกุลถตกรัชชริยพกุตสูตร ที่ ๔

๔. หันตภูมิสตร (๑๙๕)

[๓๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวฬุวน อันเคยเป็น

สถานที่พระราชาท่านเหยื่อแก่กระแต เขตพะนนครราชคฤห์ สมัยนั้นแล สมณฑ-

* เทสอจิราตະอยุในกระท่อมในป่า ครั้นนั้น พระราชกุมารชยเสนะ ทรงพระดำเนิน ทอดพระชนม์เที่ยวล้น ไปโดยลำดับ เข้าไปหาสมณฑเทสอจิราตະถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้ตัวรัสรักษาหายปราตรัยกับสมณฑเทสอจิราตະ ครั้นผ่านคำหักหายปราตรัย พ้อให้ ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๓๘๗] พระราชกุมารชยเสนะ พอประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้รับสั่ง กละสมณฑเทสอจิราตະดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านอัคคิเวสสนะผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้สั่งดับมา ดังนี้ว่า กิกษในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่ พึงสำเร็จเอกคัคตาแห่งจิตได้ ฯ

๊. ดีแล้ว ขอท่านอัคคิเวสสนะโปรดแสดงธรรมตามที่ได้สั่ง ตามที่ได้ ศึกษามาแก่ข้าพเจ้าเกิด

[๓๙๐] อ. ดุกรพระราชกุมาร อัตมภาพไม่อาจจะแสดงธรรมตามที่ได้ สั่ง ตามที่ได้ศึกษามาแก่พระองค์ได้ เพราะถ้าอัตมภาพพึงแสดงธรรมตามที่ได้ สั่ง ตามที่ได้ศึกษามาแก่พระองค์ และพระองค์ไม่ทรงทราบอรรถแห่งภาษาของ อัตมภาพได้ ข้อนี้จะเป็นความยาก จะเป็นความลำบากของอัตมภาพ ฯ

๊. ขอท่านอัคคิเวสสนะโปรดแสดงธรรมตามที่ได้สั่ง ตามที่ได้ ศึกษามาแก่ข้าพเจ้าเกิด บางทีข้าพเจ้าจะพึงทราบอรรถแห่งภาษาของท่านอัคคิ-

* เวสสนะได้ ฯ

อ. ดุกรพระราชกุมาร อัตมภาพจะพึงแสดงธรรมตามที่ได้สั่ง ตามที่ได้ศึกษามาแก่พระองค์ ถ้าพระองค์ทรงทราบอรรถแห่งภาษาของอัตมภาพได้ นั้นเป็นความดี ถ้าไม่ทรงทราบ ขอพระองค์พึงดำรงอยู่ในภาวะของพระองค์ตามที่ ควรเดินอย่างที่ชักขามาอัตมภาพในธรรมนี้ให้ยิ่งขึ้นไปเลย ฯ

๊. ขอท่านอัคคิเวสสนะโปรดแสดงธรรมตามที่ได้สั่ง ตามที่ได้ศึกษามา แก่ข้าพเจ้าเกิด ถ้าข้าพเจ้าทราบอรรถแห่งภาษาของท่านอัคคิเวสสนะได้ นั้นเป็น ความดี ถ้าไม่ทราบ ข้าพเจ้าจักดำรงอยู่ในภาวะของตนตามที่ควร ข้าพเจ้าจักไม่ ชักขามาท่านอัคคิเวสสนะในธรรมนี้ให้ยิ่งขึ้นไป ฯ

[๓๙๑] ลำดับนั้นแล สมณฑเทสอจิราตະได้แสดงธรรมตามที่ได้สั่ง ตามที่ได้ศึกษามาแก่พระราชกุมารชยเสนะ เมื่อสมณฑเทสอจิราตະกล่าวแล้ว อย่างนั้น พระราชกุมารชยเสนะได้ตัวรัลสะสมณฑเทสอจิราตະดังนี้ว่า ข้าแต่ท่าน อัคคิเวสสนะผู้เจริญ ข้อที่กิกษไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่ พึงสำเร็จเอกคัคตาแห่งจิต นั้นไม่ใช้ฐานะ ไม่ใช้อุกาล ต่อนั้น พระราชกุมาร-

* ชยเสนะ ทรงประกาศความไม่ใช้ฐานะ ไม่ใช้อุกาล แก่สมณฑเทสอจิราตະแล้ว ทรงลอกขึ้นจากอาสนะเดิมหลักไป ฯ

ครั้นนั้นแล สมณฑเทสอจิราตະ เมื่อพระราชกุมารชยเสนะเดิมหลักไป แล้ว ไม่นาน จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคย์ที่ประทับ ครั้นแล้วถวายอภิวัท พระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูล เรื่องราวาเท่าที่ได้สอนทนาภกับพระราชกุมารชยเสนะทั้งหมดนั้นเดิมพระผู้มีพระภาค ฯ

[๓๙๒] เมื่อสมณฑเทสอจิราตະทราบทูลแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ ตรัลสะสมณฑเทสอจิราตະดังนี้ว่า ดุกรอัคคิเวสสนะ พระราชกุมารจะพึงได้ความ ข้อนี้ในภาษิตของเรือนี้แต่ที่ไหน ข้อที่ความข้อนั้นเข้ารู้ เขาทึ่น เขานารุล เขาทำให้แจ้งกันได้ด้วยแกนขัมมะ แต่พระราชกุมารชยเสนะยังอยู่ท่ามกลางการ ยัมบีโภคกรรม ถูกกรรมวิตกภิน ถูกความเรัวร้อนเพราะกรรมเผา ยั้งขันขวยในการ แสวงหากา� จักทรงรู้ หรือจักทรงเห็น หรือจักทรงทำให้แจ้งความข้อนั้นได้ นั้นไม่ใช้ฐานะที่มีได้ ฯ

[๓๙๓] ดุกรอัคคิเวสสนะ เปรียบเหมือนซังที่ควรฝึก หรือม้าที่ควรฝึก หรือโคที่ควรฝึก คุ้นหนึ่งที่เข้าฝึกดี หัดดีแล้ว อิกคุหนึ่งเข้าไม่ได้ฝึก ไม่ได้หัดเลย ดุกรอัคคิเวสสนะ เรื่องสำคัญความข้อนั้นเป็น ใจน ข้างที่ควรฝึก หรือม้าที่ควรฝึก หรือโคที่ควรฝึก คุ้นหนึ่งที่เข้าฝึกดี หัดดีแล้วนั้น อันเข้าฝึกแล้ว จึงเลียนเหตุการณ์ ที่ฝึกแล้ว สำเร็จภูมิที่ฝึกแล้วได้ ใช้ใหม่ ฯ

อ. ใช้ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ส่วนข้างที่ควรฝึก หรือม้าที่ควรฝึก หรือโคที่ควรฝึก คุ้นหนึ่งเข้าไม่ได้ฝึก ไม่ได้หัดแล้วนั้น อันเข้าไม่ได้ฝึกเลย จะเลียนเหตุการณ์ที่ฝึกแล้ว สำเร็จภูมิที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ฝึกแล้ว เมมื่อนอย่างคุทฝึกดี หัดดีแล้วนั้น ได้ใหม ฯ

อ. ข้อนี้มาได้โดย พระพธเจ้าฯ

พ. ดุกรอคคิตาสสนะ ฉันนั้นเหมือนกันแล ข้อที่ความข้อนี้เข้าร
เข้าหนน เขารอล เขาทำให้แจ้งกันได้ด้วยเนกขัมมะ แต่พระราชนารชยเสนา
ยังอยู่ท่ามกลางกาม ยังบธิโภคกาม ถูกความวิตกิน ถูกความเราร้อนเพระกามเพา
ยังขวนขวยในการแสวงหาการ จักรงร หรือจักรเห็น หรือจักรทำให้แจ้ง
ความข้อนี้ได นั้นไมใชฐานะที่มีได

[๓๙๔] ดุกรอคคิตาสสนะ เปรียบเหมือนกุษาใหญ่ในหางไกลบ้านหรือ
นิคม สหาย ๒ คนออกจากบ้านหรือนิคมนั้นไปยังกุษาลูกนั้นแล้ว จุเมอกันเข้า
ไปปั้งที่ตั้งกุษา ครั้นแล้วสหายคนหนึ่น ยืนที่เชิงกุษาเบื้องล่าง อีกคนหนึ่งนั่นไป
ข้างบนกุษา สหายที่ยืนตรงเชิงกุษาข้างล่าง เอ่ยความสหายผู้ยืนบนกุษานั้น
อย่างนี้ว่า แนะนำเพื่อน เท่าที่เพื่อนยืนบนกุษานั้น เพื่อนเห็นอะไร สหายคนนั้น
ตอบอย่างนี้ว่า เพื่อนเอ่ย เราเย็นบกุษาแล้วเห็นส่วน ป้าไม กุมิภาค และ
สระโบกบรณ์ที่น่ารื่นรมย สหายข้างล่างกล่าวอย่างนี้ว่า แนะนำเพื่อน ข้อที่เพื่อนยืน
บนกุษาแล้วเห็นส่วน ป้าไม กุมิภาค และสระโบกบรณ์ที่น่ารื่นรมย นั้นไมใช
ฐานะ ไมใชโอกาสเลย สหายที่ยืนบนกุษา จึงลงมายังเชิงเขาข้างล่างแล้ว
จุ้งแขนสหายคนนั้นให้เข็นไปบนกุษาลูกนั้น ให้สบายนิ่งๆแล้ว เอ่ยถาม
สหายนั้นว่า แนะนำเพื่อน เท่าที่เพื่อนยืนบนกุษาแล้วเพื่อนเห็นอะไร สหายคนนั้น
ตอบอย่างนี้ว่า เพื่อนเอ่ย เราเย็นบกุษาแล้วเห็นส่วน ป้าไม กุมิภาค และ
สระโบกบรณ์ที่น่ารื่นรมย สหายคนนั้นไปก่อนกล่าวอย่างนี้ว่า แนะนำเพื่อน เราเพิ่งร
คำที่ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า เพื่อนเอ่ย ข้อที่เพื่อนยืนบนกุษาแล้วเห็นส่วน ป้าไม กุมิภาค และ
สระโบกบรณ์ที่น่ารื่นรมย นั้น ไมใชฐานะ ไมใชโอกาสเลย เดียวนี้
เอง และสหายคนนั้นไปที่หลังกุฎิดูว่า เรายังพิรุค้ำที่ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า แนะนำ
เพื่อน เราเย็นบกุษาแล้วเห็นส่วน ป้าไม กุมิภาค และสระโบกบรณ์ที่น่า
รื่นรมย เดียวนี้เหมือนกัน สหายคนนี้ ไปก่อนจึงพุดอย่างนี้ว่า สหายเอ่ย ความ
เป็นจริง เรายกภูษาใหญ่ลูกนี้กันไว จึงไมแล้วเห็นสิ่งที่ควรเห็น นี้ ฉันได ดุกร
อคคิตาสสนะ ฉันนั้นเหมือนกันแล พระราชนารชยเสนา ถูกกองอวิชาใหญ่
ยิ่งกว่ากุษาลูกนั้นกันไว บังไว ปิดไว คลุมไวแล้ว พระราชนารชยเสนา นั้นแล
ยังอยู่ท่ามกลางกาม ยังบธิโภคกาม ถูกความวิตกิน ถูกความเราร้อนเพระกามเพา
ยังขวนขวยในการแสวงหาการ จักรงร หรือจักรเห็น หรือจักรทำให้แจ้ง
ขึ้นความข้อที่เข้าร เขาเห็น เขารอล เขายาทำให้แจ้งกันได้ด้วยเนกขัมมะ นั้นไม
ใชฐานะที่มีได ดุกรอคคิตาสสนะ ถ้าอปมา ๒ ข้อนี้จะพึงทำเรอให้แจ่มแจ้งแก่
พระราชนารชยเสนาได พระราชนารชยเสนาจะพึงเลื่อมใสเรอ และเลื่อมใส
แล้วจะพึงทำการของบคคลผู้เลื่อมใสต่อเรօอย่างไม่น่าอัศจรรย ฯ

อ. ข้าแต่พระองคผู้เจริญ ก็อปมา ๒ ข้อนี้จักทำข้าพระองคให้แจ่มแจ้ง
แก่พระราชนารชยเสนาไดแต่ที่ไหน เพราะอปมาอันนาอัศจรรยยิ่งนัก ข้าพระองค
ไมเคยไดสัตบามาในก่อน เมื่อนที่ไดสัตบต่อพระผู้มีพระภาค ฯ

[๓๙๕] พ. ดุกรอคคิตาสสนะ เปรียบเหมือนพระราชนารชยตติย
ผู้ทรงได้มุราภิเบกแล้ว ตรัสเรียกพราณผู้ชำนาญป้าช้างมารับสั่งว่า มาณีแนะนำ
พอพราณเพื่อนยากา ท่านจะเข้าห้องแล้วเข้าไปปั้งป้าช้าง เห็นช้างป้าแล้ว ใจคลื่น
มันไว ให้มั่นคงที่ดอช้างหลวงเกิด พราณผู้ชำนาญป้าช้างรับสนองพระราชนารชยโองการ
แล้ว จึงขึ้นห้องหลวงเข้าไปปั้งป้าช้าง เห็นช้างป้าแล้ว จึงคล้องไว้ในมั่นคงที่ดอช้าง
หลวง ช้างหลวงจึงนำช้างป้าน้อยอกมาสู่ที่กลางแจ้ง ได ดุกรอคคิตาสสนะ เพียง
เท่านี้แล ช้างป้าจึงมาอยู่กลางแจ้ง ธรรมดากช้างป้าทั้งหลายยังห่วงถินศีกป้าช้างอยู่
พราณจึงกราบทูลเรื่องนี้เดพระราชนารชยตติยว่า ขอเดชะ ช้างป้าของพระองค์มา
อยู่ที่กลางแจ้งแล้ว พระพธเจ้าฯ พระราชนารชยตติยจึงตรัสเรียกคัวภูรู้ฝึกช้าง
มารับสั่งว่า มาณีแนะนำ คัวภูช้างเพื่อนยากา ท่านจะฝึกช้างป้า จงไปแก้ไขปรกติ
ของสัตวป่า แก้ไขความดำริพล่านของสัตวป่า แก้ไขความกระวนกระวาย ความ
ลำบากใจ และความเราร้อนใจของสัตวป่า เพื่อให้ช้างป้าเชือกนั้นอกริมยในเดน
บ้าน ให้บันเทิงในปรกติที่มนุษยต้องการเกิด คัวภูช้างรับสนองพระราชนารชยโองการแล้ว
จึงผึงเสตະลงใหญ่ในแผ่นดิน ลามคอช้างป้าไว้มั่นคง เพื่อแก้ไขปรกติของสัตวป่า
แก้ไขความดำริพล่านของสัตวป่า แก้ไขความกระวนกระวาย ความลำบากใจ และ
ความเราร้อนใจของสัตวป่า เพื่อให้ช้างป้าเชือกนั้นอกริมยในเดนบ้าน ให้บันเทิง
ในปรกติที่มนุษยต้องการ คัวภูช้างย้อมร่องรีกช้างป้าเชือกนั้นด้วยวาจาซึ่งไมมี
ไทย เสนะหุ ชานให้รักใคร่ จับใจ เป็นภาษาชาวยิ่ง อันคนส่วนมาก
ประทานและขอบใจเห็นปานนั้น ในเมื่อช้างป้าอ้นคัวภูช้างร่องเรียกอยู่ด้วยวาจา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ซึ่งไม่มีโทห เสนะหุ ชวนให้รักใคร จับใจ เป็นภาษาชาวเมือง อันคนส่วนมาก
ประทานและชอบใจเห็นปานนั้นแล้ว จึงสำเนียกด้วยดี เนี่ยโลตัสดับ ตั้งจิต
รับรู้ ความช้ำงจึงเพิ่มอาหาร คือ หญ้าและน้ำให้ช้ำงนั้นยิ่งขึ้น ในเมื่อช้ำงปารับ
อาหาร คือ หญ้าและน้ำของความช้ำง ความช้ำงจึงมีความดำเรื่องบ่ำนี้ว่า คราบ
ช้ำงปารับเป็นอยู่ได้ละ จึงให้ช้ำงนั้นทำการยิ่งขึ้นด้วยคำว่า รับพ่อ ทึ่งพ่อ
ในเมื่อช้ำงของพระราชาเป็นลัตว่าตามคำ รับทำตามโواทของความช้ำงในการรัก
และการถอย ความช้ำงจึงให้ช้ำงนั้นทำการยิ่งขึ้นด้วยคำว่า รุกพ่อ ถอยพ่อ ใน
เมื่อช้ำงของพระราชาเป็นลัตว่าตามคำ รับทำตามโواทของความช้ำงในการรัก
และการถอย ความช้ำงจึงให้ช้ำงนั้นทำการยิ่งขึ้นด้วยคำว่า ยืนพ่อ เทพาพ่อ
ในเมื่อช้ำงของพระราชาเป็นลัตว่าตามคำ รับทำตามโواทของความช้ำงในการ
ยืนและการหา ความช้ำงจึงให้ช้ำงนั้นทำการยิ่งขึ้นด้วยคำว่า คือ ผูกโภค
ให้หญ้าเพื่อช้ำงช้ำงนั้น จับรูปถือหอกชัด นั่งบนคอ จับรูปถือหอกชัดหลายคน
ยืนล้อมรอบ และความช้ำงก็ขอของจ้าวยา ยืนช้ำงหน้า ช้ำงนั้นก็ขอความช้ำงให้
ทำการซื้ออาเนญจะอยู่ จึงไม่เคลื่อนไหวเท่านั้น ไม่เคลื่อนไหวเท่านั้น ไม่
เคลื่อนไหวกายเบื้องหน้า ไม่เคลื่อนไหวกายเบื้องหลัง ไม่เคลื่อนไหวศีรษะ ไม่
เคลื่อนไหวหู ไม่เคลื่อนไหวงา ไม่เคลื่อนไหวหาง ไม่เคลื่อนไหววงศ์ จึงเป็น
ช้ำงหลวแทนต่อการประหารด้วย หอก ดาบ ลูกศร และเครื่องประหารของศัตรู
อีน ทนต่อสิ่งกึกก้องแห่งกลองใหญ่ บันดาหาร ลังช์ และกลองเงลิก กำจัด
ไทยดกโง่ทุกอย่าง ได้ หมวดพยต ย้อมถึงความนับว่า เป็นช้ำงสมควรแก่พระราชา
อันพระราชาควรใช้สอย เป็นองค์สมบัติของพระราชา ฉันใด ฯ

[๓๗๖] ดุกรอคคิเวสสนะ ฉันนั้นแม้มีอกนั้นแล ตกาตตอบดีในโลกนี้
ได้เป็นผู้ไกลจากกิเลส รู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ดำเนินไปดี
รู้แจ้งโลก เป็นสารผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึกอย่างหาคนอื่นยิ่งกว่ามีได้ เป็นครุของเทวดา
และมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ดีนั้นแล้ว เป็นผู้เจกรรรม ตกาตตนั้นทำให้แจ้งด้วยปัญญา
อันยิ่งองค์แล้ว สอนโภกนี้ทั้งหมด มาตร พรม ทกหมู่สัตว์ ทั้งมนุษย์ และ
พรมมนุษย์ ทั้งเทวดาและมนุษย์ให้รู้ทั้ง แสดงธรรมไว้เพราะในเบื้องต้น ในท่ามกลาง
ในที่สุด พร้อมทั้งวาระทั้งพยัญชนะ ประกาศพรมจารย์อันบริสทธิ์บริบูรณ์
ลั่นบึง คุฤหบดีกีดี บุตรของคุฤหบดีกีดี คนที่เกิดภายหลังในสกุลไดสกุลนี้
กีดี ย้อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ยอมได้ความเชื่อในตกาต เข้าประกอบด้วย
การได้ความเชื่อโดยเฉพาะนั้น จึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า พระราชดับดเคน เป็นทางมา
แห่งธุลี บรรพชาเป็นช่องว่าง เรายังอุบัตรองเรื่องจะประพฤติพรมจารย์ให้บาริสุทธิ์
บริบูรณ์โดยส่วนเดียว ดุจสังฆที่ขาดแล้ว นี้ไม่ใช่ทำได้ง่าย อย่ากระนั้นเลย
เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากางสาลาพัสดุ ออกจากเรือนบัวเป็นบรรพชิตเกิด
สมัยต่อมาเข้าละโภคสมบัติน้อยบ้าง มากบ้าง และวางคัญติเล็กบ้าง ในหญูบ้าง
ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากางสาลาพัสดุแล้วออกจากรีบันบัวเป็นบรรพชิต
ดุกรอคคิเวสสนะ เพียงเท่านั้นแล เขายิ่งเป็นอุริยะลาก อยู่ในโอกาสอันวันวันแล้ว
ความจริง เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ยังห่วงกัน คือ การคุณทั้ง ๕ อยู่ ตกาต
จึงแนะนำเรือนนี้ให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดุกรกิษ มากเกิด เรอะจะเป็นผู้มีศีล สำรวมด้วย
ปฏิโนกขสังวาร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโกรջอยู่ จงเป็นผู้เห็นภัยในโทหนีพึง
เลิกน้อย สามารถศึกษาในสิกขานบทั้งหลายเกิด ดุกรอคคิเวสสนะ ในเมื่อวิริย-

* สาวกเป็นผู้วิศิล สำรวมด้วยปาริตโนกขสังวาร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโกรջอยู่
ย้อมเป็นผู้หันกัยในโทหนีพึงเลิกน้อย สามารถศึกษาในสิกขานบทั้งหลายได้
ตกาตจึงแนะนำเรือนให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดุกรกิษ มากเกิด เรอะจะเป็นผู้คุ้มครองทวด
ในอินทรีย์ทั้งหลาย เห็นรูปด้วยจักษุแล้ว จงอย่าถือโดยนิมิต ๖๖ ๑ - เรือครั้น
ละนิวรณ์ ๕ ประการ อันเป็นเครื่องทำใจให้เคราหม่อง ทำปัญญาให้ถอยกำลัง
นี้ได้แล้ว ย้อมเป็นผู้พิจารณาเห็นภายใน ก็มีความเพียร รู้สึกตัว มีสติ กำจัด
อกิจชาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ย้อมเป็นผู้พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา . . .
ย้อมเป็นผู้พิจารณาเห็นจิตในจิต . . . ย้อมเป็นผู้พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความ
เพียร รู้สึกตัว มีสติ กำจัดอกิจชาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ๆ

[๓๗๗] ดุกรอคคิเวสสนะ เปรี้ยบเหมือนความช้ำงฟิงสาตะลงใหญ่ลง
ในแผ่นดิน ลามคอช้ำงป่าไว้แน่นคง เพื่อแก้ไขปรกติของสัตว์ป่า แก้ไขความดำริ
พล่านของสัตว์ป่า แก้ไขความกระวนกระวาย ความลำบากใจ และความเร้าร้อนใจ
ของสัตว์ป่า เพื่อให้ช้ำงป่าซึ่งกันนั้นอภิร้ายในแคนบ้าน ให้บันทึกในปรกติที่มนุษย์
ต้องการ ฉันได้ ดุกรอคคิเวสสนะ ฉันนั้นแม้มีอกนั้นแล สดีปัฏฐาน ๔ นี้
ซึ่งเป็นหลักผูกใจของอริยะลาก เพื่อแก้ไขปรกติ ชนิดอาทัยบ้าน แก้ไขความ
ดำริพล่านชนิดอาทัยบ้าน แก้ไขความกระวนกระวาย ความลำบากใจ และความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เราร้อนใจชนิดอาศัยบ้าน เพื่อบรรลุภยธรรม เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง ๆ

[๓๙๘] ตถาคตจึงแนะนำเรอให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดุกรกิษมาเกิด เธอง

๐๑. เมื่อnoonข้อ ๙๙ ถึงข้อ ๑๗

เป็นผู้พิจารณาเห็นแกบในกาวยอยู่ แต่อ่ายาตรีกิวิตกที่เข้าประกอบกับกาวย จะเป็นผู้พิจารณาเห็นแกบในเวทนาในเวทนาอยู่ แต่อ่ายาตรีกิวิตกที่เข้าประกอบกับเวทนา จะเป็นผู้พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ แต่อ่ายาตรีกิวิตกที่เข้าประกอบกับจิต จะเป็นผู้พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ แต่อ่ายาตรีกิวิตกที่เข้าประกอบกับธรรม เร้อยอ่อนเข้าหุติยภาน มีความผ่องใส่แห่งใจภายใน มีความเป็นธรรมเอกสารดีขึ้น เพราะสงบวิตกและวิจารไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่ samaioiy ย่อมเป็นผู้วางแผนเพราหน่ายปีติ มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยนามกาวย เข้าตียภาน . . . ย่อมเข้าจตุคามาน อันในเมทุกชั้น เมื่อสุข เพราะละสุข ละทุกชั้น และดับโสมนัสโภมนั้นสกอนๆ ได้ มีสติบริสุทธิ์เพราะอบกษาอยู่ ๆ

[๓๙๙] เเรอ เมื่อจิตเป็นสามาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลส เครื่องยើyan ปราคจากอุปกิเลส เป็นจิตอ่อนโนย ควรแก่การงานตั้งมั่น ถึงความไม่หวั่นไหว อย่างนี้แล้ว ย้อมน้อมจิตไปเพื่อปุพเพนิเวสาสนสุติภาน ระลึกขันธ์ที่อยู่อาศัยในชาติก่อน ได้เป็นอนenkประการ คือระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ๑- เเรอ ย่อมระลึกขันธ์ที่อยู่อาศัยในการก่อน ได้เป็นอนenkประการ พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุทกชั้นนี้ ๆ

[๔๐๐] เเรอ เมื่อจิตเป็นสามาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลส เครื่องยើyan ปราคจากอุปกิเลส เป็นจิตอ่อนโนย ควรแก่การงานตั้งมั่น ถึงความไม่หวั่นไหว อย่างนี้แล้ว ย้อมน้อมจิตไปเพื่อภูมิคุณและรู้จักตัวและอุปตติของสัตว์ทั้งหลาย มองเห็นหมุสติร์ว่าลังจุติ ก้าลังอุบตติ เลว ประณต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณ ทรง ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษณ์บันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ฯลฯ ๒- ย่อมทราบขัดซึ่งหมุสตัวผู้เป็นไปตามกรรม เช่นนี้ ๆ

[๔๐๑] เเรอ เมื่อจิตเป็นสามาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลส เครื่องยើyan ปราคจากอุปกิเลส เป็นจิตอ่อนโนย ควรแก่การงานตั้งมั่น ถึงความไม่หวั่นไหว อย่างนี้แล้ว ย้อมน้อมจิตไปเพื่ออาสาภยภาน รู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี้ทุกชั้น

๐๑. เมื่อnoonข้อ ๒๔ ฯ ๒. เมื่อnoonข้อ ๒๕ นี้เหตุให้เกิดทุกชั้น นี้ที่ดับทุกชั้น นี้ปฏิปทาให้ถึงที่ดับทุกชั้น รู้ชัดตามเป็นจริงว่า เหล่านี้อาสวะ นี้เหตุให้เกิดอาสวะ นี้ที่ดับอาสวะ นี้ปฏิปทาให้ถึงที่ดับอาสวะ เมื่อเรอรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ จิตกิหลุดพันแม่จำกาภาระ แม่จำกาวาสวะ แม่จำกอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพันแม่แล้ว ย้อมเมื่อยานรู้ชัดว่า หลุดพันแม่แล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจารย์อยู่บลังแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ๆ

[๔๐๒] กิจหนันเป็นผู้อุดหน คือ มีปรกติอุดกลั้นต่อความหนา ความร้อน ความหิว และความกระหาย ต่อสัมผัสแห่งเหลือบ บุญ ลง แดด และ สัตว์สีอกคลาน ต่อ ทำนอง คำพูดที่กล่าวร้าย ใส่ร้าย ต่อเวทนาประจำรีรร ที่เกิดขึ้นแล้ว อันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ ไม่ใช่ความสำราญ ไม่เป็นที่ชอบใจ พอจะสังหารชีวิต ได้ เเรอเป็นผู้กำจัดරาก โทสะ ในระหว่างปวงได้ หมวดกิเลส เพียงดังนี้ฝ่าดแล้ว เป็นผู้ควรแก่องค่านับ ควรแก่องต้อนรับ ควรแก่ทักษิณานาทาน ควรแก่การกระทำอัญชลี เป็นเนื้อนาคตภูมิของโลกอย่างหาแห่งอื่นเปรียบมิได้ ๆ

[๔๐๓] ดุกรอคคีเวสสະ ถ้าช้างหลวงแก่ ที่ไม่ได้ฝึก ไม่ได้หัด ล้มลง ก็ถึงความนับว่า ช้างหลวงแก่ ล้มตาย ไปอย่างมีได้ฝึก ถ้าช้างหลวงปุน ปานกลาง ที่ไม่ได้ฝึก ไม่ได้หัด ล้มลง ก็ถึงความนับว่า ช้างหลวงปุนปานกลาง ล้มตาย ไปอย่างมีได้ฝึก ถ้าช้างหลวงปุนหนุ่มที่ไม่ได้ฝึก ไม่ได้หัด ล้มลง ก็ถึงความนับว่า ช้างหลวงหนุ่ม ล้มตาย ไปอย่างมีได้ฝึก ล้นได ดุกรอคคีเวสสະ ลันนี้เหมือนกันแล ถ้ากิจหนาที่ยังไม่สิ้นอาสวะ ทำการลั่ง ก็ถึงความนับว่า กิจหนาที่กระทำการลั่ง ตาย ไปอย่างมีได้ฝึก ถ้ากิจหนาที่มีมະยัง ไม่สิ้นอาสวะ ทำการลั่ง ก็ถึงความนับว่า กิจหนาที่กระทำการลั่ง ก็ถึงความนับว่า กิจหนาที่กระทำการลั่ง กิจหนาที่กระทำการลั่ง นาจะยัง ไม่สิ้นอาสวะ ทำการลั่ง กิจหนาที่กระทำการลั่ง นาจะยัง ไม่ได้ฝึก ช้างไม่ได้ฝึก

[๔๐๔] ดุกรอคคีเวสสະ ถ้าช้างหลวงแก่ที่ฝึกดี หัดดีแล้ว ล้มลง ก็ถึงความนับว่า ช้างหลวงแก่ล้มตาย ไปอย่างฝึกแล้ว ถ้าช้างหลวงปุนปานกลาง ที่ฝึกดี หัดดีแล้ว ล้มลง ก็ถึงความนับว่า ช้างหลวงปุนปานกลางล้มตาย ไปอย่าง ฝึกแล้ว ถ้าช้างหลวงปุนหนุ่มที่ฝึกดี หัดดีแล้ว ล้มลง ก็ถึงความนับว่า ช้าง หลวงปุนหนุ่มล้มตาย ไปอย่างฝึกแล้ว ลันได ดุกรอคคีเวสสະ ลันนี้เหมือนกัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก์
แล้วถ้ากิจมุขกระสิน朝着แล้ว ทำกำลัง ก็ถึงความนับว่า กิจมุขกระทำการ
ตามอย่างฝึกแล้ว ถ้ากิจมุขมิจะลื้น朝着แล้ว ทำกำลัง ก็ถึงความนับว่า
กิจมุขมิจะทำการ ตามอย่างฝึกแล้ว ถ้ากิจมุขนาภะลื้น朝着แล้ว ทำการ
ก็ถึงความนับว่า กิจนาภะทำการ ตามอย่างฝึกแล้ว ๆ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว สมณฑเทสอธิราตะจึงเขียนมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ๆ

ฉบับทันตภูมิสูตร ที่ ๕

๖. ภูมิสูตร (๒๖)

[๔๐๕] ข้าพเจ้าได้สัตบ์มาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวพวัน อันเคยเป็น^{สถานที่พระรำหานเมื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้นแล้ว ท่าน-}

*พระภูมิชัช นุ่งสนง ทรงบำติจิราเข้าไปปั้นวังของพระรำกุมารชยเสนะในเวลาเช้า
แล้วนั่งบนอาสนะที่เข้าเด่งตั้งไว้ ตอนนั้น พระรำกุมารชยเสนะเข้าไปหาท่าน-

*พระภูมิชัช แล้วได้ตรัสทักษะปราชัยกับท่านพระภูมิชัช ครั้นผ่านค่ำทักษะ
ปราชัยพ้อให้รัลลิกกันไปแล้ว จึงประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ๆ

[๔๐๖] พระรำกุมารชยเสนะ ประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้รับสั่ง^{กะท่านพระภูมิชัชดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านภูมิชัช มีสมณพราหมณ์พากหนึ่ง มีว่าหะ}
^{อย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า ถ้าแม่บุคคลทำความหวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์ เขา ก็ไม่}
^{สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความไม่หวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์ เขา ก็ไม่}
^{สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความไม่หวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์ เขายังไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ ความไม่หวังก็มิใช่แล้ว}
^{ประพฤติพรหมจรรย์ เขายังไม่สามารถจะบรรลุผล ในเรื่องนี้ ศาสذاของท่าน}
^{ภูมิชัชมีว่าหะอย่างไร มีความเห็นอย่างไร บอกไว้อย่างไร บอกไว้อย่างไร ๆ}

[๔๐๗] ท่านภูมิชัชกล่าวว่า ดูกรพระรำกุมาร เรื่องนี้อาจมีได้^{สัตบ์รับมาเดพะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเลย แต่ข้อที่เป็นฐานะมีได้แล้ว คือ}
^{พระผู้มีพระภาคจะพึงทรงพยกรณ์อย่างนี้ว่า ถ้าแม่บุคคลทำความหวัง แล้วประ-}

*พฤติพรหมจรรย์โดยไม่แบบ cavity เขายังไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความ
ไม่หวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์โดยไม่แบบ cavity เขายังไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้า
แม่ทำทั้งความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์โดยไม่แบบ cavity เขายัง
ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติ
พรหมจรรย์โดยไม่แบบ cavity เขายังไม่สามารถจะบรรลุ แต่ถ้าแม่ทำความหวัง
แล้วประพฤติพรหมจรรย์โดยแบบ cavity เขายังจะสามารถกับบรรลุผล ถ้าแม่ทำความ
ไม่หวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์โดยแบบ cavity เขายังจะสามารถกับบรรลุผล ถ้าแม่ทำ
ทั้งความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์โดยแบบ cavity เขายังสามารถ
บรรลุผล ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติพรหมจรรย์โดย
แบบ cavity เขายังจะสามารถกับบรรลุผล ดูกรพระรำกุมาร เรื่องนี้อาจมีได้สัตบ์
รับมาเดพะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเลย แต่ข้อที่พระผู้มีพระภาคจะพึงทรง
พยกรณ์อย่างนี้ นั้นเป็นฐานะที่มีได้แล้ว ๆ

๗. ถ้าศาสذاของท่านภูมิชัชมีว่าหะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ บอกไว้
อย่างนี้ ศาสذاของท่านภูมิชัช ช่วยจะดำเนินอยู่หนึ่หัวของสมณพราหมณ์
จำนวนมากทั้งมวลโดยแท้ ๆ

ตอนนั้น พระรำกุมารชยเสนะทรงอังคสท่านพระภูมิชัช ด้วยอาหารใน
ภาชนะส่วนของพระองค์ ๆ

[๔๐๘] ครั้งนั้นแล้ว ท่านพระภูมิชัชกับจากบินบทาต ภายหลังเวลา
อาหารแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคย์ที่ประทับ ครั้งแล้วถวายอภิวัทพระผู้มี-
*พระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี-
*พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอกราบทูลให้ทรงทราบ เมื่อเข้านี้
ข้าพระองค์นุ่งสนง ทรงบำติจิราเข้าไปปั้นวังของพระรำกุมารชยเสนะ แล้วได้นั่ง^{บนอาสนะที่เข้าเด่งตั้งไว้ ตอนนั้น พระรำกุมารชยเสนะ ได้เข้ามาหาข้าพระองค์}
^{แล้วได้ตรัสทักษะปราชัยกับข้าพระองค์ ครั้นผ่านค่ำทักษะปราชัยพ้อให้รัลลิก}
^{ถึงกันไปแล้ว ได้ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอบรับนั่งเรียบร้อยแล้ว}
^{ได้รับสั่งจะข้าพระองค์ดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านภูมิชัช มีสมณพราหมณ์พากหนึ่ง มีว่าหะ}
^{อย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า ถ้าแม่บุคคลทำความหวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์ เขายังไม่}
^{สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความไม่หวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์ เขายังไม่}
^{สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรหมจรรย์}

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม้ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประ-

*พุติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ในเรื่องนี้ คاستาของท่านกูมิขะมี
วาทะอย่างไร มีความเห็นอย่างไร บอกไว้อย่างไร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อ
พระราชนารวับสั่งแล้วอย่างนี้ ข้าพระองค์ได้กล่าวอย่างนี้ว่า ดุรพะราชนาร
เรื่องนี้อตามภาพมิได้สัดดับรับมาเฉพาะพะพักต์พระผู้มีพระภาคเลย แต่ข้อที่เป็น^๒
ฐานะมิได้แล คือ พระผู้มีพระภาคจะพึงทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า ถ้าแม้บุคคลทำ
ความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์ โดยไม่แยกชาย เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล
ถ้าแม้ทำความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์โดยไม่แยกชาย เขาก็ไม่สามารถจะ^๓
บรรลุผล ถ้าแม้ทำหั้งความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์โดยไม่
แยกชาย เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม้ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่
แล้วประพฤติพรมจารย์โดยไม่แยกชาย เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล แต่ถ้าแม้
ทำความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์โดยแยกชาย เข้าจะสามารถบรรลุผล ถ้าแม้
ทำความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์โดยแยกชาย เขาก็จะสามารถบรรลุผล ถ้าแม้
ทำหั้งความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์โดยแยกชาย เขาก็
จะสามารถบรรลุผล ถ้าแม้ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติ
พรมจารย์โดยแยกชาย เขาก็จะสามารถบรรลุผล ดุรพะราชนกุมาร เรื่องนี้
อตามภาพมิได้สัดดับรับมาเฉพาะพะพักต์พระผู้มีพระภาคเลย แต่ข้อที่พระผู้มี-

*พระภาคจะพึงทรงพยากรณ์อย่างนี้ นั่น เป็นฐานะที่มิได้แล พระราชนกุมารชยเสนะ
รับสั่งว่า ถ้าคاستาของท่านกูมิขะ มีความเห็นอย่างนี้ บอกไว้อย่างนี้
คاستาของท่านกูมิขะ ชะรอยจะดำรงอยู่หนึ่งหัวของสมณพราหมณ์จำนวนมาก
ทั้งมวลโดยแท้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ถูกถามอย่างนี้แล้ว เมื่อพยากรณ์
อย่างนี้ จะเป็นผู้กล้าตามพระคำรับรองพระผู้มีพระภาค ไม่กล่าวต่ำพระผู้มีพระภาค
ด้วยคำไม่จริง พยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม และว่าท่อนุว่าท่า ไรๆ อันชอบ
ด้วยเหตุ จะไม่ถึงฐานะน่าตำหนินับหนึ่งหรือ ฯ

[๔๐๓] พ. ดุรกูมิขะ เหนาะแล้ว เออกุณาเมอย่างนี้ เมื่อพยากรณ์
อย่างนี้ ย่อมเป็นผู้กล้าตามถ้อยคำของเรา ไม่กล้าเตือนด้วยคำไม่จริง พยากรณ์
ธรรมสมควรแก่ธรรม และว่าท่อนุว่าท่า ไรๆ อันชอบด้วยเหตุ ย่อมไม่ถึง^๔
ฐานะน่าตำหนิ ดุรกูมิขะ ก็สมณะหรือพราหมณ์พากได้พากหนึ่ง ที่มีทิฐิผิด
มีสังก์ปัปผิด มีਆจาริผิด มีกัมมันตะผิด มีอาชีวะผิด มีวายามะผิด มีสติผิด
มีสมาธิผิด ถ้าแม้ทำความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล
ถ้าแม้ทำความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม้
ทำหั้งความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุ
ผล ถ้าแม้ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่
สามารถจะบรรลุผล นั่น เพราะเหตุ ดุรกูมิขะ เพาะเชาไม่สามารถจะบรรลุผล
ได้โดยอุบายนไม่แยกชาย ฯ

[๔๐] ดุรกูมิขะ เปรียบเหมือนบุรุษต้องการน้ำมัน แสงหาน้ำมัน
จึงเที่ยวเสาะหา้น้ำมัน เกลี่ยทรัพย์ลงในร่างแล้วคืนไป เอาน้ำพรມไปๆ ถ้าแม้ทำ
ความหวังแล้วเกลี่ยทรัพย์ลงในร่าง คืนไป เอาน้ำพรມไปๆ เขาก็ไม่สามารถจะได้
น้ำมัน ถ้าแม้ทำความไม่หวังแล้วเกลี่ยทรัพย์ลงในร่าง คืนไป เอาน้ำพรມไปๆ
เขาก็ไม่สามารถจะได้น้ำมัน ถ้าแม้ทำหั้งความหวังและความไม่หวังแล้วเกลี่ยทรัพ
ย์ลงในร่าง คืนไป เอาน้ำพรມไปๆ เขาก็ไม่สามารถจะได้น้ำมัน ถ้าทำความหวัง
ก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วเกลี่ยทรัพย์ลงในร่าง คืนไป เอาน้ำพรມไปๆ เขาก็
ไม่สามารถจะได้น้ำมัน นั่น เพราะเหตุ ดุรกูมิขะ เพาะเชาไม่สามารถจะได้
น้ำมันโดยบริษัทไม่แยกชาย ฉันใด ดุรกูมิขะ ฉันนั้นเหมือนกันแล สมณะหรือ
พราหมณ์พากได้พากหนึ่งที่มีทิฐิผิด มีสังก์ปัปผิด มีਆจาริผิด มีกัมมันตะผิด
มีอาชีวะผิด มีวายามะผิด มีสติผิด มีสมาธิผิด ถ้าแม้ทำความหวังแล้วประพฤติ
พรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม้ทำหั้งความหวังและความไม่หวัง
แล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม้ทำความหวังก็มิใช่
ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล นั่น เพราะ
เหตุ ดุรกูมิขะ เพาะเชาไม่สามารถจะบรรลุผล ได้โดยอุบายนไม่แยกชาย ฯ

[๔๑] ดุรกูมิขะ เปรียบเหมือนบุรุษต้องการนมสด แสงหานนมสด
จึงเที่ยวเสาะหานมสด แต่รึเอาจากเขาแม่โคลุกอ่อน ถ้าแม้ทำความหวังแล้วรึ
เอาจากเขาแม่โคลุกอ่อน เขาก็ไม่สามารถจะได้นมสด ถ้าแม้ทำความไม่หวังแล้ว
รึเอาจากเขาแม่โคลุกอ่อน เขาก็ไม่สามารถจะได้นมสด ถ้าแม้ทำหั้งความหวัง
และความไม่หวังแล้วรึเอาจากเขาแม่โคลุกอ่อน เขาก็ไม่สามารถจะได้นมสด ถ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
แม้ท่าความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วรู้ดีจากเข้าแม่โคลอ่อน เขาก็ไม่
สามารถจะได้แนมสด นั่น เพราะเหตุ ดุกรกุษิช เพราะเข้าไม่สามารถจะได้
แนมสด โดยวิธีไม่แบบ cavity ลับนี้ ดุกรกุษิช ลับนี้เหมือนกันแล สมณะหรือ
พระมหาณพากได้พากหนึ่งที่มีทิฐิผิด ฯลฯ มีasmaวิผิด ถ้าแม่ทำความหวังแล้ว
ประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความไม่หวังแล้ว
ประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำความหวังแล้ว
ก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล
นั่น เพราะเหตุ ดุกรกุษิช เพราะเข้าไม่สามารถจะบรรลุผล ได้โดยอุบายน
แบบ cavity

[๔๒๘] ดุกรกุษิช เปรียบเหมือนบุรุษต้องการเนยขัน และหานเนยขัน
จึงเที่ยวเสาะหาเนยขัน ใส่น้ำลงในอ่าง คนเข้ากับนมขัน ถ้าแม่ทำความหวังแล้ว
ใส่น้ำลงในอ่าง คนเข้ากับนมขัน เขาก็ไม่สามารถจะได้เนยขัน ถ้าแม่ทำความ
ไม่หวังแล้วใส่น้ำลงในอ่าง คนเข้ากับนมขัน เขาก็ไม่สามารถจะได้เนยขัน ถ้าแม่
ทำทั้งความหวังและความไม่หวังแล้วใส่น้ำลงในอ่าง คนเข้ากับนมขัน เขาก็ไม่
สามารถจะได้เนยขัน ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วใส่น้ำลง
ในอ่าง คนเข้ากับนมขัน เขาก็ไม่สามารถจะได้เนยขัน นั่น เพราะเหตุ ดุกร-
* กุษิช เพราะเข้าไม่สามารถจะได้เนยขัน โดยวิธีไม่แบบ cavity ลับนี้ ดุกรกุษิช
นั่นนี้เหมือนกันแล สมณะหรือพระมหาณพากได้พากหนึ่งที่มีทิฐิผิด ฯลฯ มี
asmaวิผิด ถ้าแม่ทำความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล
ถ้าแม่ทำความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่
ทำทั้งความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่
สามารถจะบรรลุผล นั่น เพราะเหตุ ดุกรกุษิช เพราะเข้าไม่สามารถจะบรรลุผล
ได้โดยอุบายน ไม่แบบ cavity ฯ

[๔๒๙] ดุกรกุษิช เปรียบเหมือนบุรุษต้องการไฟ แสงไฟ จึง
เที่ยวเสาะหาไฟ เอามีสดที่เมี่ยงมาทำไม้สีไฟ สิกกันไป ถ้าแม่ทำความหวังแล้ว
เอามีสดที่เมี่ยงมาทำไม้สีไฟ สิกกันไป เขาก็ไม่สามารถจะได้ไฟ ถ้าแม่ทำ
ความไม่หวังแล้วเอาไม้สดที่เมี่ยงมาทำไม้สีไฟ สิกกันไป เขาก็ไม่สามารถจะได้ไฟ
ถ้าแม่ทำทั้งความหวังและความไม่หวังแล้วเอาไม้สดที่เมี่ยงมาทำไม้สีไฟ สิกกันไป
เขาก็ไม่สามารถจะได้ไฟ ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วเอามีสด
ที่เมี่ยงมาทำไม้สีไฟ สิกกันไป เขาก็ไม่สามารถจะได้ไฟ นั่น เพราะเหตุ ดุกร-

* กุษิช เพราะเข้าไม่สามารถจะได้ไฟโดยวิธีไม่แบบ cavity นั่นได ดุกรกุษิช นั่นนี้
เหมือนกันแล สมณะหรือพระมหาณพากได้พากหนึ่งที่มีทิฐิผิด ฯลฯ มีasmaวิผิด
ถ้าแม่ทำความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำ
ความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล ถ้าแม่ทำทั้ง
ความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่สามารถจะบรรลุผล
ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็ไม่
สามารถจะบรรลุผล นั่น เพราะเหตุ ดุกรกุษิช เพราะเข้าไม่สามารถจะบรรลุผล
ได้โดยอุบายน ไม่แบบ cavity ฯ

[๔๓๐] ดุกรกุษิช ส่วนสมณะหรือพระมหาณพากได้พากหนึ่งที่มีทิฐิ
ชอบ มีสังกัปปะชอบ มีอาชาชอบ มีกัมมัณฑะชอบ มีอาชาชาชอบ มีอาญามะชอบ
มีสติชอบ มีasmaวิชอบ ถ้าแม่ทำความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็
สามารถบรรลุผล ถ้าแม่ทำทั้งความหวังและความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เขาก็
สามารถบรรลุผล ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติพรม-
* จารย์ เขาก็สามารถบรรลุผล นั่น เพราะเหตุ ดุกรกุษิช เพราะเขาสามารถ
บรรลุผล ได้โดยอุบายนแบบ cavity ฯ

[๔๓๑] ดุกรกุษิช เปรียบเหมือนบุรุษต้องการน้ำมัน และหาน้ำมัน
จึงเที่ยวเสาะหาน้ำมัน เกลี่ยงปานลงในร่างแล้วคั่นไป เอาน้ำพรมไปๆ ถ้าแม่ทำ
ความหวังแล้วเกลี่ยงปานลงในร่าง คั่นไป เอาน้ำพรมไปๆ เขาก็สามารถได้น้ำมัน
ถ้าแม่ทำความไม่หวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำทั้งความหวังและความไม่หวังแล้ว . . . ถ้าแม่
ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้ว เกลี่ยงปานลงในร่างคั่นไป เอาน้ำพรม
ไปๆ เขาก็สามารถได้น้ำมัน นั่น เพราะเหตุ ดุกรกุษิช เพราะเขาสามารถ
ได้น้ำมันโดยวิธีแบบ cavity นั่นได ดุกรกุษิช นั่นนี้เหมือนกันแล สมณะหรือ
พระมหาณพากได้พากหนึ่งที่มีทิฐิชอบ ฯลฯ มีasmaวิชอบ ถ้าแม่ทำความหวังแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ประพฤติพรมจารย์ เข้ากีสามารถบรรลุผล ถ้าแม่ทำความไม่หวังแล้ว . . . ถ้าแม่
ทำหักความหวังและความไม่หวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่
แล้วประพฤติพรมจารย์ เข้ากีสามารถบรรลุผล นั้น เพราะเหตุไร ดุกรกุമิช
 เพราะเข้าสามารถบรรลุผลได้โดยอุบายนัยนายฯ

[๔๙] ดุกรกุมิช เปรียบเหมือนบุรุษต้องการมสด แสงหานมสด
 จึงเที่ยวเสาะหาหนามสด ริดเจ้าตามเต้านมแม่โคลุกอ่อน ถ้าแม่ทำความหวังแล้วริด
 เอาจากเต้านมแม่โคลุกอ่อน เข้ากีสามารถได้นมสด ถ้าแม่ทำความไม่หวังแล้ว . . .
 ถ้าแม่ทำหักความหวังและความไม่หวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวัง
 ก็มิใช่แล้วริดเจ้าตามแม่โคลุกอ่อน เข้ากีสามารถได้นมสด นั้น เพราะเหตุไร
 ดุกรกุมิช เพราะเข้าสามารถได้นมสดโดยวิธีแบบนี้ ฉันได้ ดุกรกุมิช
 ฉันนั้นเหมือนกันแล สมณะหรือพราหมณ์พวกหนึ่งที่มีทิฐิชอบ ฯลฯ มี
 สมາธิชอบ ถ้าแม่ทำความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เข้ากีสามารถได้นมสด นั้น เพราะเหตุไร
 ถ้าแม่ทำหักความหวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำหักความหวังแล้ว . . . ถ้าแม่
 ทำความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติพรมจารย์ เข้ากีสามารถบรรลุผล
 นั้น เพราะเหตุไร ดุกรกุมิช เพราะเข้าสามารถบรรลุผลได้โดยอุบายนัยนายฯ

[๔๑] ดุกรกุมิช เปรียบเหมือนบุรุษต้องการเนยขัน แสงหานเนยขัน
 จึงเที่ยวเสาะหานเนยขัน ไล่นมสัมลงในอ่าง คนเข้ากับนมขัน ถ้าแม่ทำความหวัง
 และไล่นมสัมลงในอ่าง คนเข้ากับนมขัน เข้ากีสามารถได้เนยขัน ถ้าแม่ทำความ
 ไม่หวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำหักความหวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำหักความหวัง
 ก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วไล่นมสัมลงในอ่าง คนเข้ากับนมขัน เข้ากีสามารถ
 ได้เนยขัน ฉันนั้น เพราะเหตุไร ดุกรกุมิช เพราะเข้าสามารถได้เนยขันโดยวิธี
 แบบนี้ ฉันได้ ดุกรกุมิช ฉันนั้นเหมือนกันแล สมณะหรือพราหมณ์พวกใด
 พราหมหนึ่งที่มีทิฐิชอบ ฯลฯ มีสมາธิชอบ ถ้าแม่ทำหักความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์
 เข้ากีสามารถบรรลุผล ถ้าแม่ทำหักความไม่หวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำหักความหวังแล
 ความไม่หวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำหักความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติ
 พรมจารย์ เข้ากีสามารถบรรลุผล นั้น เพราะเหตุไร ดุกรกุมิช เพราะเข้า
 สามารถบรรลุผลได้โดยอุบายนัยนายฯ

[๔๒] ดุกรกุมิช เปรียบเหมือนบุรุษต้องการไฟ แสงหานไฟ จึง
 เที่ยวเสาะหาไฟ เจ้าไม่แห้งกระมาทำไม้ลีไฟ สิกกันไป ถ้าแม่ทำหักความหวังแล้ว
 เจ้าไม่แห้งกระมาทำไม้ลีไฟ สิกกันไป เข้ากีสามารถได้ไฟ ถ้าแม่ทำหักความไม่หวัง
 แล้ว . . . ถ้าแม่ทำหักความหวังแล้ว . . . ถ้าแม่ทำหักความหวังก็มิใช่
 ความไม่หวังก็มิใช่แล้วเจ้าไม่แห้งกระมาทำไม้ลีไฟ สิกกันไป เข้ากีสามารถได้ไฟ
 นั้น เพราะเหตุไร ดุกรกุมิช เพราะเข้าสามารถได้ไฟโดยวิธีแบบนี้ ฉันได้
 ดุกรกุมิช ฉันนั้นเหมือนกันแล สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพราหมหนึ่งที่มีทิฐิ-

*ชوب ฯลฯ มีสมາธิชอบ ถ้าแม่ทำหักความหวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เข้ากี
 สามารถบรรลุผล ถ้าแม่ทำหักความไม่หวังแล้วประพฤติพรมจารย์ เข้ากี
 สามารถบรรลุผล ถ้าแม่ทำหักความหวังก็มิใช่ความไม่หวังก็มิใช่แล้วประพฤติพรม-

*จารย์ เข้ากีสามารถบรรลุผล นั้น เพราะเหตุไร ดุกรกุมิช เพราะเข้าสามารถ
 บรรลุผลได้โดยอุบายนัยนายฯ

[๔๓] ดุกรกุมิช ถ้าอุปมา ๔ ข้อนี้ จะพึงแจ่มแจ้งแก่พระราชนมาร-

*ชยเสนะ พระราชนมารชยเสนะจะพึงเลื่อมใสเรอ และเลื่อมใสแล้ว จะพึงทำ
 อาการของบุคคลผู้ลีอมใสต่อเรօอย่าง ไม่น่าอัศจรรย์ ฯ

ท่านพระภมิชகราบุทลว่า ข้าแต่พระองค์เจริญ ก็อุปมา ๔ ข้อนี้จักให้
 ข้าพระองค์แจ่มแจ้งแก่พระราชนมารชยเสนะได้แต่ที่ไหน เพราะอุปมานำอัค-

*จารย์ ข้าพระองค์ไม่เคยได้สัดบามาในก่อนเมื่อนั้นที่ได้สัดบต่อพระผู้มีพระภาคฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระภมิชจะจึงชื่นชมยินดี

พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ กุมิชสูตรที่ ๖

๗. อนุรุทธสูตร (๑๗๗)

[๔๗๐] ข้าพเจ้าได้สัดบามาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน ภารามของ
 อนาคตบินทิกเครชชี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ช่วง ไม้ซื้อปัญจกังจะ
 เรียกบราษฎร์หนึ่งมาสั่งว่า มาถิด พ่องหาจำเริญ พ่องเข้าไปหาท่านพระอนุรุทธ
 ยังที่อยู่ แล้วร้านเท้าท่านพระอนุรุทธ ด้วยเตียงเกล้าตามคำขอของเรา ข้าแต่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ท่านผู้เจริญ ช่างไม่ปัญจกังคะขอกราบท่านพระอนุรุทธด้วยเคียรเกล้า และจะ^๑
กราบทเรียนอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านพระอนุรุทธได้โปรดนับตนเอง
เป็นรูปที่ ๔ รับนิมนต์ฉันอาหารของช่าง ไม่ปัญจกังคะในวันพรุ่งนี้ และขอท่าน
พระอนุรุทธได้โปรดมาแต่เช้าฯ เพราะช่างไม่ปัญจกังคะมีกิจหน้าที่ด้วยราชการมาก
บุรุษรับคำแล้ว จึงเข้าไปหาท่านพระอนุรุทธยังที่อยู่ ครั้นอภิਆทท่านพระอนุรุทธ
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงกราบทเรียนท่าน
พระอนุรุทธดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ช่างไม่ปัญจกังคะขอกราบท่านพระอนุรุทธ
ด้วยเคียรเกล้า และบอกมาอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านพระอนุรุทธได้
โปรดนับตนเองเป็นรูปที่ ๔ รับนิมนต์ฉันอาหารของช่าง ไม่ปัญจกังคะในวันพรุ่งนี้
และขอท่านพระอนุรุทธได้โปรดไปแต่เช้าฯ เพราะช่างไม่ปัญจกังคะมีกิจหน้าที่
ด้วยราชการมาก ท่านพระอนุรุทธรับนิมนต์ด้วยดุษณีภาพ ฯ

[๔๗๑] ครั้นนั้นแล้ว ท่านพระอนุรุทธ พอดีว่าราตรีนั้น จึงนั่งสงบ
ทรงบำราศนาริเวรเข้าไปยังที่อยู่อาศัยของช่าง ไม่ปัญจกังคะ ในเวลาเช้า ครั้นแล้วนั่ง
ณ อาสนะที่เขาแต่งตั้งไว้ ตอนนั้น ช่าง ไม่ปัญจกังคะให้ท่านพระอนุรุทธอิ่มหนำ
สำราญ ด้วยของเดียวกันของฉัน อันประณีตด้วยมือของตน พอดีนั้นท่านพระอนุรุทธ
ฉันเสร็จว่างบัตรในเมืองแล้ว จึงฉายอาสนะต่ำที่หนึ่งมาหนังลง ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้เรียนถามท่านพระอนุรุทธดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
กิจกุณแห่งที่หล่อมาหากำแพงที่นี่แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ดุกรคุณบดี ท่านจะ
เจริญใจโตวิมุติที่ทำประมานมิได้เกิด พระกระباءพวงกล่าวอย่างนี้ว่า ดุกร-

* คุณบดี ท่านจะเจริญใจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะเกิด ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรม
๒ ข้อนี้คือใจโตวิมุติที่ทำประมานมิได้แล้วใจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ ต่างกันทั้ง
อรรถและพยัญชนะหรือ หรือวามเมื่อรรถเป็นอันเดียวกัน ต่างกันแต่พยัญชนะ
เท่านั้น ฯ

ท่านพระอนุรุทธกล่าวว่า ดุกรคุณบดี ถ้าอย่างนั้น ปัญหาในธรรม
๒ ข้อนี้จะเผลเอจังท่านก่อน แต่นี้ไป ท่านจักได้มีความเข้าใจไม่เพิด ฯ

ป. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมมีความเข้าใจอย่างนี้ว่า ธรรม ๒ ข้อนี้
คือ เจโตวิมุติที่ทำประมานมิได้แล้วใจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ มีเนื้อความเป็น
อันเดียวกัน ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้น ฯ

[๔๗๒] อ. ดุกรคุณบดี ธรรม ๒ ข้อนี้ คือ เจโตวิมุติที่ทำประมาน
มิได้ และใจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ ต่างกันทั้งอรรถและพยัญชนะ ท่านพึงทราบ
ประการที่ต่างกันนี้โดยปริยายดังต่อไปนี้ ดุกรคุณบดี กิจชัยโตวิมุติที่ทำประมาน
มิได้ เป็นไวน ดุกรคุณบดี กิจชัยในธรรมวินัยนี้ใจสหารคตด้วยเมตตา แฟไป
ตลอดทิศหนึ่งอยู่ แฟไปตลอดทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่อยู่ เช่นนั้นเหมือน
กัน และแฟไปตลอดทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องขวาของอยู่ ด้วยอาการ
เดียวกัน ซึ่วามใจสหารคตด้วยเมตตาอย่าง ไฟบุลย์ เป็นมหัคคตะ มีอารมณ์aha
ประมานมิได้ ไม่มีเราร ไม่มีเบียดเบี้ยน แฟไปตลอดโลกอันมีลักษณะทั้งปวง^๒
ในที่ทุกสถาน โดยเป็นอัตภาพทั้งมวลอยู่ มีใจสหารคตด้วยกรุณา . . . มีใจสหารคต
ด้วยมุทิตา . . . มีใจสหารคตด้วยอุเบกษา แฟไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ แฟไปตลอด
ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่อยู่ เช่นนั้นเหมือนกัน และแฟไปตลอดทิศ
เบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องขวาของอยู่ ด้วยอาการเดียวกัน ซึ่วามใจสหารคต
ด้วยอุเบกษาอย่าง ไฟบุลย์ เป็นมหัคคตะ มีอารมณ์ahaประมานมิได้ ไม่มีเราร ไม่
มีเบียดเบี้ยน แฟไปตลอดโลกอันมีลักษณะทั้งปวง ในที่ทุกสถาน โดยเป็นอัตภาพ
ทั้งมวลอยู่ ดุกรคุณบดี นี้เรียกว่า เจโตวิมุติที่ทำประมานมิได้ ฯ

[๔๗๓] ดุกรคุณบดี กิจชัยโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ เป็นไวน ดุกร-
* คุณบดี กิจชัยในธรรมวินัยนี้ เท่าที่น้อมใจแฟไปสู่โคนไน้แห่งหนึ่งว่า เป็นแคน
มหัคคตะอยู่ นี้เรียกว่า เจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ และเท่าที่น้อมใจแฟไปสู่
โคนไน้สองแห่งหรือสามแห่งว่า เป็นแคนมหัคคตะ อยู่ นี้ก็เรียกว่า เจโตวิมุติ
ที่เป็นมหัคคตะ ฯ

ดุกรคุณบดี กิจชัยในธรรมวินัยนี้ เท่าที่น้อมใจแฟไปสู่เขตบ้านแห่งหนึ่ง
วา เป็นแคนมหัคคตะ อยู่ นี้เรียกว่า เจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ และเท่าที่
น้อมใจแฟไปสู่เขตบ้านสองแห่งหรือสามแห่งว่า เป็นแคนมหัคคตะ อยู่ นี้
ก็เรียกว่า เจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ ฯ

ดุกรคุณบดี กิจชัยในธรรมวินัยนี้ เท่าที่น้อมใจแฟไปสู่มหาณาจักร
หนึ่งว่า เป็นแคนมหัคคตะ อยู่ นี้ก็เรียกว่า เจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ และเท่าที่
น้อมใจแฟไปสู่มหาณาจักรสองหรือสามมหาณาจักรว่า เป็นแคนมหัคคตะ อยู่ นี้ก็เรียกว่า
เจโตวิมุติที่เป็นมหัคคตะ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ดุกรคุหบดี อนึ่ง กิษณะในธรรมวินัยนี้ เท่าที่น้อมใจแฟไปตลอดประพิ
มีสมุทางเป็นของเขตัว เป็นเดนมาหักตะ อยู่ นึกเรียกว่า เจโตวิมติที่เป็น
มหักตะ ฯ

ดุกรคุหบดี โดยปริยาบเน็ล ท่านพึงทราบประการที่ธรรม ๒ ข้อนี้
ต่างกันหึ้งอรรถและพยัญชนะ ฯ

[๔๒๔] ดุกรคุหบดี การเข้าถึงกิษณะ ๔ อย่างแล ๔ อย่างเป็นใจน
ดุกรคุหบดี กิษณะรูปในธรรมวินัยนี้ น้อมใจแฟไปสู่ความมีแสงสว่าง
เล็กน้อยอยู่ เหรอตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาพากมีรัศมี
เล็กน้อย แต่บางรูปน้อมใจแฟไปสู่ความมีแสงสว่างหาประมาณมิได้อยู่ เหรอตาย
ไปแล้ว ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาพากมีรัศมีหาประมาณมิได้ บางรูป
น้อมใจแฟไปสู่ความมีแสงสว่างเครื่องอยู่ เหรอตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึง
ความเป็นสหายของเทวดาพากมีรัศมีเครื่องของ แต่บางรูปน้อมใจแฟไปสู่ความมี
แสงสว่างบริสุทธิ์อยู่ เหรอตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดา
พากมีรัศมีบริสุทธิ์ ดุกรคุหบดี นี้แล การเข้าถึงกิษณะ ๔ อย่าง ฯ

[๔๒๕] ดุกรคุหบดี มีสัมภัยที่พากเทวดาประชุมร่วมกัน เทวดา
เหล่านั้นย่อมปรากฏมีสีกายต่างกัน แต่ไม่ปรากฏมีรัศมีต่างกัน ดุกรคุหบดี
เปรียบเหมือนบุษุตามประทีปน้ำมันมากดวง เข้าไปสู่รีโอนหลังหนึ่ง ประทีป
น้ำมันเหล่านั้นปรากฏมีเปลวต่างกัน แต่ไม่ปรากฏมีแสงสว่างต่างกัน ฉันใด
ดุกรคุหบดี ฉันนั้นเหมือนกันแล มีสัมภัยที่พากเทวดาประชุมร่วมกัน เทวดา
เหล่านั้น ย่อมปรากฏมีสีกายต่างกัน แต่ไม่ปรากฏมีรัศมีต่างกัน ฯ

[๔๒๖] ดุกรคุหบดี มีสัมภัยที่พากเทวดาแยกกันจากที่ประชุม เทวดา
เหล่านั้นย่อมปรากฏมีสีกายต่างกันและมีรัศมีต่างกัน ดุกรคุหบดี เปรียบเหมือน
บุษุนำประทีปน้ำมันมากดวงออกจากเรือนหลังนั้น ประทีปน้ำมันเหล่านั้นปรากฏมี
เปลวต่างกันและมีแสงสว่างต่างกัน ฉันใด ดุกรคุหบดี ฉันนั้นเหมือนกันแล
มีสัมภัยที่พากเทวดาแยกกันจากที่ประชุม เทวดาเหล่านั้นย่อมปรากฏมีสีกายต่างกัน
และมีรัศมีต่างกัน ฯ

[๔๒๗] ดุกรคุหบดี เทวดาเหล่านั้นย่อมไม่มีความดำริอย่างนี้เลยว่า
สิ่งนี้ของพากเราเที่ยง หรือยังยืน หรือแน่นอน แต่ตัว เทวดาเหล่านั้นย่อม
อกิจเมืองพะเดนที่ต้นอยู่อาศัยนั้นๆ ดุกรคุหบดี เปรียบเหมือนแมลงที่เข้า
นำไปด้วยหานหรือตากร้า ย่อมไม่มีความดำริอย่างนี้ว่า หานหรือตากร้านของ
พากเราเที่ยง หรือยังยืน หรือแน่นอน แต่ตัวแมลงเหล่านั้นย่อมอกิจเมืองพะ
แหล่งที่ตนอยู่อาศัยนั้นๆ ฉันใด ดุกรคุหบดี ฉันนั้นเหมือนกันแล เทวดา
เหล่านั้นย่อมไม่มีความดำริอย่างนี้เลยว่า สิ่งนี้ของพากเราเที่ยง หรือยังยืน หรือ
แน่นอน แต่ตัวเทวดาเหล่านั้นย่อมอกริมเมืองพะเดนที่ต้นอยู่อาศัยนั้นๆ ฯ

[๔๒๘] เมื่อท่านพระอนุรุทธกกล่าวแล้วอย่างนี้ ท่านพระอภิຍະ ก็จะนาน
ได้กล่าวว่าท่านพระอนุรุทธดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระอนุรุทธผู้เจริญ ที่ท่านพยากรณ์
นั้นดีลับ แต่ในเรื่องนี้มีข้อที่กรรมจะพึงสอนสามให้ยิ่งขึ้นไป คือ พากเทวดา
ที่มีรัศมีนั้นหึ้งหมด เป็นผู้มีรัศมีเล็กน้อยหรือ หรือว่ามีบางพากในพากนั้นมีรัศมี
หาประมาณมิได้ ฯ

อ. ดุกรท่านก็จะนาน โดยหลักแห่งการอุปัตตินั้นแล เทวดาในพากนี้
บางพากมีรัศมีเล็กน้อย แต่บางพากมีรัศมีหาประมาณมิได้ ฯ

อภิຍະ . ข้าแต่ท่านพระอนุรุทธผู้เจริญ อะไรหนอแล เป็นเหตุ เป็น
ปัจจัยให้บรรดาเทวดาที่เข้าถึงหมุนเวหาดามหมุนเดียวกันแล้วเหล่านั้น บางพากมีรัศมี
เล็กน้อย แต่บางพากมีรัศมีหาประมาณมิได้ ฯ

[๔๒๙] อ. ดุกรท่านก็จะนาน ถ้าอย่างนั้น เราช่วยน้ำท่านใน
เรื่องนี้ ท่านพอใจอย่างไร พึงพยากรณ์อย่างนั้น ดุกรท่านก็จะนาน ท่านจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นใจนั้น กิษณะรูปที่น้อมใจแฟไปสุโคนไม้แหงหนึ่งว่า เป็น
เดนมาหักตะ อยู่ กับกิษณะรูปที่น้อมใจแฟไปสุโคนไม้สองแหงหรือสามแหงว่า
เป็นเดนมาหักตะอยู่ บรรดาจิตตภารนาของกิษณะทั้งสองรูปดังนี้ จิตตภารนา
อย่างไหนเป็นมาหักตะยังกว่ากัน ฯ

อภิຍະ . ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บรรดาจิตตภารนาของกิษณะทั้งสองรูปดังนี้
จิตตภารนาของกิษณะรูปที่น้อมใจแฟไปสุโคนไม้สองแหงหรือสามแหงว่า เป็นเดน
มาหักตะ อยู่ นี้เป็นมาหักตะยัง ฯ

[๔๓๐] อ. ดุกรท่านก็จะนาน ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจนั้น
กิษณะรูปที่น้อมใจแฟไปสุโคนไม้สองแหงหรือสามแหงว่า เป็นเดนมาหักตะ อยู่
กับกิษณะรูปที่น้อมใจแฟไปสุเชิงบ้านแหงหนึ่งว่า เป็นเดนมาหักตะ อยู่ บรรดา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
จิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้ จิตตภารนาอย่างไหน เป็นเมหคติยิ่งกว่ากัน ฯ

อภิยะ . ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บรรดาจิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้
จิตตภารนาของกิษรูปที่น้อมใจแผลไปสู่เขตบ้านแห่งหนึ่งว่า เป็นเดنمหัคตะ
อยู่ นี้เป็นเมหคติยิ่ง ฯ

[๔๓๑] อ. ดุกรท่านก็จะนะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน กิษ
รูปที่น้อมใจแผลไปสู่เขตบ้านแห่งหนึ่งว่า เป็นเดنمหัคตะ อยู่ กับกิษรูปที่
น้อมใจแผลไปสู่เขตบ้านสองแห่งหรือสามแห่งว่า เป็นเดنمหัคตะ อยู่ บรรดา
จิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้ จิตตภารนาอย่างไหน เป็นเมหคติ
ยิ่งกว่ากัน ฯ

อภิยะ . ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บรรดาจิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้
จิตตภารนาของกิษรูปที่น้อมใจแผลไปสู่เขตบ้านสองแห่งหรือสามแห่งว่า เป็น
เดنمหัคตะ อยู่ นี้เป็นเมหคติยิ่ง ฯ

[๔๓๒] อ. ดุกรท่านก็จะนะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน กิษ
รูปที่น้อมใจแผลไปสู่เขตบ้านสองแห่งหรือสามแห่งว่า เป็นเดنمหัคตะ อยู่
กับกิษรูปที่น้อมใจแผลไปสู่หมาอาณาจักรหนึ่งว่า เป็นเดنمหัคตะ อยู่ บรรดา
จิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้ จิตตภารนาอย่างไหน เป็นเมหคติ
ยิ่งกว่ากัน ฯ

อภิยะ . ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บรรดาจิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้
จิตตภารนาของกิษรูปที่น้อมใจแผลไปสู่หมาอาณาจักรหนึ่งว่า เป็นเดنمหัคตะ
อยู่ นี้เป็นเมหคติยิ่ง ฯ

[๔๓๓] อ. ดุกรท่านก็จะนะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน
กิษรูปที่น้อมใจแผลไปสู่หมาอาณาจักรหนึ่งว่า เป็นเดنمหัคตະ อยู่ กับกิษ
รูปที่น้อมใจแผลไปสู่หมาอาณาจักรสองหรือสามหมาอาณาจักรว่า เป็นเดنمหัคตະ
อยู่ บรรดาจิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้ จิตตภารนาอย่างไหน เป็นเมหคตະ
ยิ่งกว่ากัน ฯ

อภิยะ . ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บรรดาจิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้
จิตตภารนาของกิษรูปที่น้อมใจแผลไปสู่หมาอาณาจักรสองหรือสามหมาอาณาจักรว่า
เป็นเดنمหัคตະ อยู่ นี้เป็นเมหคติยิ่ง ฯ

[๔๓๔] อ. ดุกรท่านก็จะนะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน
กิษรูปที่น้อมใจแผลไปสู่หมาอาณาจักรสองหรือสามหมาอาณาจักรว่า เป็นเดنم
มหัคตະ อยู่ กับกิษรูปที่น้อมใจแผลไปตลอดปฐพีสมุทรเป็นขอบเขตว่า เป็น
เดنمหัคตະ อยู่ บรรดาจิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้ จิตตภารนา
อย่างไหน เป็นเมหคติยิ่งกว่ากัน ฯ

อภิยะ . ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บรรดาจิตตภารนาของกิษทั้งสองรูปดังนี้
จิตตภารนาของกิษรูปที่น้อมใจแผลไปตลอดปฐพีสมุทรเป็นขอบเขตว่า เป็นเดنم
มหัคตະ อยู่ นี้เป็นเมหคติยิ่ง ฯ

อ. ดุกรท่านก็จะนะ นี่แล เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้บรรดาเทวดาที่เข้า
ถึงหมู่เทวดาหมู่เดียวกันแล้วเหล่านั้น บางพากมีรัศมีเล็กน้อย แต่บางพากมี
รัศมีหายประกายมีได้ ฯ

[๔๓๕] อภิยะ . ข้าแต่ท่านพระอนรหตุผู้เจริญ ที่ท่านพยากรณ์นั้นดีลະ
แต่ในเรื่องนี้ มีข้อที่กระผมจะพึงสอบถามให้ยิ่งขึ้นไป คือ พากเทวดาที่มีรัศมีนั้น
ทั้งหมด เป็นผู้มีรัศมีเคราะห์มองหรือ หรือว่ามีบางพากในพากนั้นมีรัศมีบริสุทธิ์ ฯ

อ. ดุกรท่านก็จะนะ โดยหลักแห่งการอุปบัตตินั้นแล เทวดาในพากนี้
บางพากมีรัศมีเคราะห์มอง แต่บางพากมีรัศมีบริสุทธิ์ ฯ

อภิยะ . ข้าแต่ท่านพระอนรหตุผู้เจริญ อะไรหนอแล เป็นเหตุ เป็น
ปัจจัยให้บรรดาเทวดา ที่เข้าถึงหมู่เทวดาหมู่เดียวกันแล้วเหล่านั้น บางพากมีรัศมี
เคราะห์มอง แต่บางพากมีรัศมีบริสุทธิ์ ฯ

[๔๓๖] อ. ดุกรท่านก็จะนะ ถ้าอย่างนั้น เราจักเปรียบอปมาแก่ท่าน
เพราเววัญญุบุรุษบางพากในโลกนี้ ยอมทราบอรรถแห่งภาษิตได้ด้วยอปมากมี
ดุกรท่านก็จะนะ เปรียบเหมือนประทีปน้ำมันติดไฟอยู่ มีทั้งน้ำมันทั้งล้านตัวไม่
บริสุทธิ์ ประทีปน้ำมันนั้นยอมติดไฟอย่างริบหรี่ฯ เพราะทั้งน้ำมันทั้งล้านตัวไม่
บริสุทธิ์ ฉันใด ดุกรท่านก็จะนะ ฉันนั้นเหมือนกันแล กิษบางรูปใน
ธรรมวินัยนี้ น้อมใจแผลไปสู่อารมณ์การแสดงส่วนเรศรำหรมของอยู่ เอาจไม่ระงับความช้ำ
หมายทางกายให้ดี ไม่ถอนถิ่นมิทະให้ดี ทั้ง ไม่กำจัดอุทธรกุจจะให้ดี
เรอຍ່ອມຮັງເຮືອງອຍ່າງຮົບหรี่ฯ เพราะมิได้ระงับความช้ำหมายทางกายให้ดี มิได้
ถอนถิ่นมิທະให้ดี ทั้ง ไม่กำจัดอุทธรกุจจะให้ดี ເຮືອຕາຍໄປເລົາ ຍ່ອມເຂົ້າ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ถึงความเป็นสหายของเทวดาพากมีรัคਮเคร้าหมอง ดูกรท่านก็จะนาน เปรียบ
เหมือนประทีปน้ำมันติดไฟอยู่ มีห้งน้ำมัน ทั้งไสับริสทธิ์ ประทีปน้ำมันนั้นย้อม
ติดไฟอย่างไม่รีบหรือ เพราะทั้งน้ำมันทั้งไสับริสทธิ์ ฉันใด ดูกรท่านก็จะนาน
ฉันนั้นแม้มีนักกันแล้ว กิกขบูนaru เป็นธรรมวินัยนี้ น้อมใจแฝไปสู่ธรรมนี้
แสงสว่างบริสทธิ์อยู่ เเรอระจับความช้ำหายนทางกายได้ดี ถอนถินมิทະได้ดี
ทั้งกำจัดอุทัจจกอกจะได้ดี เเรอย้อมร่างเรืองอย่างไม่รีบหรือ เพาะะระจับความ
ช้ำหายนทางกายได้ดี ถอนถินมิทະได้ดี ทั้งกำจัดอุทัจจกอกจะได้ดี เเรอตาย
ไปแล้ว ย้อมเข้ากิจความเป็นสหายของเทวดาพากมีรัคມบริสทธิ์ ดูกรท่านก็จะนาน
นี้แล เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้บรรดา เทวดาที่เข้าถึงหมู่เทวดาหมู่เดียวกันแล้ว
เหล่านั้น บางพากมีรัคມเคร้าหมอง บางพากมีรัคມบีริสทธิ์ ฯ

[๔๓] เมื่อท่านพระอนุรุทธกัลว่าแล้วอย่างนี้ ท่านพระอภิยะก็จะนาน
ได้กล่าวจะท่านพระอนุรุทธดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระอนุรุทธผู้เจริญ ที่ท่านพยากรณ์
นั้นดีแล้ว เพราะท่านมีได้กล่าวอย่างนี้ว่า เราได้สัตบ์มาอย่างนี้ หรือว่าควรจะ
เป็นอย่างนี้ แต่ท่านกล่าวว่า เทวดาเหล่านั้นเป็นแม้ออย่างนี้ เป็นแม่ด้วยประการนี้
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมนั้นเมื่อความคิดอย่างนี้ว่า ท่านพระอนุรุทธคงจะเคยอยู่ร่วม
เคยเจรจาไว้ และเคยร่วมสนทนากับเทวดาเหล่านั้นเป็นแน่ ฯ

อ. ดูกรท่านก็จะนาน ท่านกล่าวว่าจากที่ทราบนำเข้าไปยินดีนี้หมายเหล
แต่ผมจักพยากรณ์แก่ท่านบ้าง ดูกรท่านก็จะนาน ผมเคยอยู่ร่วม เคยเจรจาไว้
และเคยร่วมสนทนากับเทวดาเหล่านั้นนานนานแล ฯ

[๔๔] เมื่อท่านพระอนุรุทธกัลว่าแล้วอย่างนี้ ท่านพระอภิยะ ก็จะนาน
ได้กล่าวจะช่างไม่ปัญจกังคดังนี้ว่า ดูกรคุณหนดี เป็นลักษณะของท่าน ท่านได้ดี
แล้วที่จะเหตุแห่งความสงสัยข้อนั้นได้ เรายังสองคนก็ได้ฟังธรรมบรรยายนี้ ฯ

จบ อนุรุทธสูตรที่ ๗

๙. อุปกิเลสสูตร (๑๒๘)

[๔๓] ข้าพเจ้าได้สัตบ์มาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารโ摩สิตาราม เขตพระนคร
โภสัมพี สมัยนั้นแล พากกิกขในพระนครโภสัมพีเกิดขัดใจระหว่างวิวาทกัน
เสียดสีกันและกันด้วยฝีปากอยู่ ฯ

[๔๔] ครั้นนั้นแล กิกขรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ
ครั้นแล้วความกิจภาพพระผู้มีพระภาค ยืนอยู่ ณ ที่ครัวส่วนข้างหนึ่ง พอยืน^๔
เรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พาก
กิกขในพระนครโภสัมพีนี้ เกิดขัดใจระหว่างวิวาทกัน เสียดสีกันและกันด้วย
ฝีปากอยู่ ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดคำสั่งความอนเคราะห์ เสด็จเข้าไปปัจจที่อยู่ของ
กิกขเหล่านั้นเกิด พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยดุษณิพาก ต่อนั้น ได้เสด็จเข้าไป
ยังที่อยู่ของกิกขเหล่านั้น ครั้นแล้ว ได้ตรัสกะกิกขเหล่านั้นดังนี้ว่า ดูกรกิกข
ทั้งหลาย อย่าเลย อย่าขัดใจ อย่าทะเลาะ อย่าแก่งแย่ง อย่าวิวาทกันเลย
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ กิกขรูปหนึ่งได้ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคผู้เป็นเจ้าของธรรม ทรงยับยั้งก่อน
ขอได้โปรดทรงเป็นผู้ช่วยขยายน้อบ ทรงประกอบเนื่องๆ แต่สุขวิหารธรรมในปัจจุบัน
อยู่เกิด พากข้าพระองค์ยังจักปราภูอยู่ด้วยการขัดใจ ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท
กันเช่นนี้ ฯ

[๔๕] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะกิกขเหล่านั้นแม่ในวาระที่ ๒ ดังนี้ว่า
ดูกรกิกขทั้งหลาย อย่าเลย อย่าขัดใจ อย่าทะเลาะ อย่าแก่งแย่ง อย่าวิวาทกัน
เลย กิกขรูปนั้นก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค แม่ในวาระที่ ๒ ดังนี้ว่า ข้าแต่พระ-
พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคผู้เป็นเจ้าของธรรม ทรงยับยั้งก่อน ขอได้โปรด
โปรดทรงเป็นผู้ช่วยขยายน้อบ ทรงประกอบเนื่องๆ แต่สุขวิหารธรรมในปัจจุบัน
อยู่เกิด พากข้าพระองค์ยังจักปราภูอยู่ด้วยการขัดใจ ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท
กันเช่นนี้ ฯ

[๔๖] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะกิกขเหล่านั้นแม่ในวาระที่ ๓ ดังนี้ว่า
ดูกรกิกขทั้งหลาย อย่าเลย อย่าขัดใจ อย่าทะเลาะ อย่าแก่งแย่ง อย่าวิวาทกัน
เลย กิกขรูปนั้นก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคแม่ในวาระที่ ๓ ดังนี้ว่า ข้าแต่พระ-

* องค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคผู้เป็นเจ้าของธรรม ทรงยับยั้งก่อน ขอได้โปรด
ทรงเป็นผู้ช่วยขยายน้อบ ทรงประกอบเนื่องๆ แต่สุขวิหารธรรมในปัจจุบันอยู่เกิด
พากข้าพระองค์ยังจักปราภูอยู่ด้วยการขัดใจ ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาทกันเช่นนี้ ฯ

[๔๗] ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งสนง ทรงบำตรา จีราเสด็จ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เข้าไปบันฑباتยังพระนคร กิโลสัมพีในเวลาเช้า ครั้นเดลึกลับจากบันทน ภัย
หลังเวลาพระภาราหารแล้ว ทรงเก็บเสนาสนะ กำลังประทับยืนอยู่นั้นแหล ได้
ตรัสพระคณาจั่นว่า

กิษณีสิงดังเสนอกัน ไม่มี kra สำคัญตัวว่าเป็นพลา เมื่อ
ลงมาเด็กกัน ต่างก็มีได้สำคัญตัวกันเองให้ยิ่ง พากที่เป็น-
บันฑิต กิพากหลงลืม มีปากพุด ก็มีแต่คำพุดเป็นอารมณ์
พุดไป เท่าที่ปรารถนาแสดงฝีปาก ไม่รู้เหตุที่ตนนำไป กิช
เหลาได้ผูกใจเรขาฯ คนโน้นได้คำเรา คนโน้นได้ประหารเรา
คนโน้นได้ชานเรา คนโน้นได้ลักษของของเรา เวรของชนเหล่า
นั้นยอมไม่ลง ส่วนชนเหล่าได้ไม่ผูกใจเรขาฯ คนโน้นได้
คำเรา คนโน้นได้ประหารเรา คนโน้นได้ชานเรา คนโน้นได้
ลักษของของเรา เวรของชนเหล่านี้น้อมเข้าไปลงบได้ เวรใน
โลกนี้ ยอมไม่ระงับได้ด้วยเรารถย ในการล่าให้ แต่จะระงับ
ได้ด้วยไม่มีเรากัน นี้เป็นธรรมดามีมาเก่าแก่ กิศกพากอื่นยอม
ไม่รู้สึกว่า พากเราจะอยู่บในที่นี้ แต่ชนเหลาได้ในที่นั้น
รู้สึก ความมารดายกัน ยอมลงบแต่ชนเหล่านี้ได้ คนพากอื่น
ตัดกระดูกกัน ผลลัพธ์ชีวิตกัน ลักโคล ม้า ทรัพย์กัน แม้ชิง
แวนแควันกัน ยังมีคืนดึกกันได้ เหตุไร พากเรอจึงไม่มีเล่า
ถ้าบคคลได้สหายที่มีปัญญาเรกษาตัวร่วมทางจาร เป็นนักประชญ
มีปรกติให้สำเร็จประ โยชน์อยู่ คัมอันตรายทึ่งปวงได้ พึงชินชุม
มีสิตเที่ยวไปกับสหายนั้นเกิด ถ้าไม่ได้สหายที่มีปัญญาเรกษาตัว
ร่วมทางจาร เป็นนักประชญ มีปรกติให้สำเร็จประ โยชน์อยู่
พึงเป็นผู้เดียวเที่ยวไป เมื่อันพระราชาที่ทรงสละราชสมบัติ
และเมื่อันช้างมาตั้งค่ายในป่า ฉะนั้นการเที่ยวไปคุณเดียวประ-
เสริฐกว่า เพราะไม่มีความเป็นสหายกันในคนพลา พึงเป็นผู้
ผู้เดียวเที่ยวไป และไม่พึงทำบาน เมื่อันช้างมาตั้งค่ายมีความ
ขวนขายน้อยในป่าลະนน ฯ

[๔๔] ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคครั้นประทับยืนตรัสพระคณาจั่นแล้ว
ได้เสด็จเข้าไปยังบ้านพลาโลกโภคการ กิสมัยนนแล ท่านพระภาคอยู่ในบ้านพลา-
* โภคการ ได้ให้เนินพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล ครั้นเห็นแล้ว จึงแต่งตั้งอาสนะ
และน้ำสำหรับล้างพระบาทไว้ พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะที่ได้ตั้งไว้
แล้วทรงล้างพระบาท ท่านพระภาคถวายอภิวัชพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควร
ส่วนช้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถะท่านพระภาคผู้นี้เรียบร้อยแล้วดังนี้ว่า ดุกร
กิษณ พอก พอเป็นไปได้หรือ เรือไม่ลำบากด้วยเรื่องบันทนบ้างหรือ ฯ

ท่านพระภาครวมทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พอก พอเป็นไปได้
และข้าพระองค์ไม่ลำบากด้วยเรื่องบันทนตามนี้ พระพุทธเจ้าข้า ตอนนี้ พระผู้มี
พระภาคทรงสนใจกับท่านพระภาคทรงชักชวนให้อาจหาย ร่าเริงด้วยกถาประกอบ
ด้วยธรรมแล้วทรงลุกจากอาสนะเสด็จเข้าไปประทับนั่งยังป่าป่าจีนวงศ์ ฯ

[๔๕] กิสมัยนนแล ท่านพระอนุรุทธ ท่านพระนันทิยะ และท่าน
พระกิมพิล อยู่ในป่าป่าจีนวงศ์ คงรักษาป่าได้ให้เนินพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่
ไกล ครั้นเห็นแล้ว ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านสมณะ ท่าน
อย่าเข้าไปยังป่านี้ ในป่านี้ มีกลบบูชา ๓ คน กำลังหวังอัตตาอยู่ ท่านอย่าได้ทำ
ความไม่สำราญแก่เขาเลย ท่านพระอนุรุทธ ได้ยินคนรักษาป่าพุดกับพระผู้มีพระภาค
อยู่ ครั้นได้ยินแล้ว จึงบอกคนรักษาป่าดังนี้ว่า ดุกรท่านผู้รักษาป่า ท่านอย่าห้าม
พระผู้มีพระภาคเลย พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของพากเราได้เสด็จถึงแล้ว
โดยลำดับ ตอนนั้น ท่านพระอนุรุทธเข้าไปหาท่านพระนันทิยะและท่านพระกิมพิล
ยังที่อยู่ แล้วบอกดังนี้ว่า นิมนต์ท่านทั้งสองไปช้างหน้า กันเถิด พระผู้มีพระ-

* ภักดีเป็นพระศาสดาของพากเรา เสด็จถึงแล้วโดยลำดับ ครั้นนั้นแล ท่านพระ
อนุรุทธ ท่านพระนันทิยะ และท่านพระกิมพิลต้อนรับพระผู้มีพระภาค องค์หนึ่ง
รับบทริัวรของพระผู้มีพระภาค องค์หนึ่งแต่งตั้งอาสนะ องค์หนึ่งตั้งน้ำสำหรับ
ล้างพระบาท พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะที่แต่งตั้งแล้ว ทรงล้างพระบาท
แม้ท่านทั้ง ๓ นั้นก็ถวายอภิวัชพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนช้างหนึ่ง ฯ

[๔๖] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถะท่านพระอนุรุทธผู้นี้เรียบร้อยแล้ว ดัง
นี้ว่า ดุกรอนุรุทธ เรือพอก พอเป็นไปได้หรือ พากเรอไม่ลำบากด้วยเรื่อง
บันทนบ้างหรือ ฯ

ท่านพระอนุรุทธกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พอก พอเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ไปได้ พากข้าพรองค์ไม่ลำบากด้วยเรื่องบัณฑบาตรเลย พระพทธเจ้าฯ

พ. ดุกรอนธุรธ ก็พากเรอพร้อมเพรียงกัน ยินดีตอกัน ไม่วิวากกัน
เข้ากันได้ดังนமสดและน้ำ มองดูซึ่งกันและกันด้วยนัยนตาที่น่ารักอยู่หรือ

อ. แน่นอน พระพทธเจ้าฯ พากข้าพรองค์พร้อมเพรียงกันยินดีตอกัน
ไม่วิวากกัน เข้ากันได้ดังนமสดและน้ำ มองดูซึ่งกันและกันด้วยนัยนตาที่น่ารักอยู่

พ. ดุกรอนธุรธ อย่างไรแล้ว พากเรอจึงพร้อมเพรียงกันยินดีตอกัน
ไม่วิวากกัน เข้ากันได้ดังนமสดและน้ำ มองดูซึ่งกันและกันด้วยนัยนตาที่น่ารัก
อยู่ได้

[๔๔๓] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความดำริอย่างนี้
ว่า เป็นลักษณะของเรา เราได้ดีแล้วหนอนที่อยู่กับเพื่อนกิกษัปประพฤติพระมหาธรรมยร่วม
กันเห็นป่านี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นั้นเข้าไปปัจฉกกรรม วจีกรรม
มในกรรม อันประกอบด้วยเมตตา ในท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่
ลับ และมีความดำริว่า ใจนหนอ เรารพีทางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิต
ของท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ข้าพระองค์นั้นแล จึงวางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจ
จิตของท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ข้าแต่พระองค์ต่างกันแต่กายเท่านั้น ส่วนจิตคงเป็น
อันเดียวกัน ฯ

[๔๔๔] แม้ท่านพระนันทิยะและท่านพระกิมพิลัง ก็ทราบทุกพระผู้มี—
*พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็มีความดำริอย่างนี้ว่า เป็น
ลักษณะของเรา เราได้ดีแล้วหนอนที่อยู่กับเพื่อนกิกษัปประพฤติพระมหาธรรมยร่วมกันเห็น
ปานี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นั้นเข้าไปปัจฉกกรรม วจีกรรม
มในกรรม อันประกอบด้วยเมตตา ในท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่
ลับ และมีความดำริว่า ใจนหนอ เรารพีทางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิต
ของท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ข้าพระองค์นั้นแล จึงวางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจ
จิตของท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ข้าแต่พระองค์ต่างกันแต่กายเท่านั้น ส่วนจิตคง
เป็นอันเดียวกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อย่างนี้แล พากข้าพระองค์จึงพร้อมเพรียง
กัน ยินดีตอกัน ไม่วิวากกัน เข้ากันได้ดังนமสดและน้ำ มองดูซึ่งกันและกัน
ด้วยนัยนตาที่น่ารักอยู่ได้ ฯ

[๔๔๕] พ. ดีลําฯ อนธุรธ ก็พากเรอเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
ส่งตนไปในธรรมอยู่บ้างหรือ

อ. แน่นอน พระพทธเจ้าฯ พากข้าพรองค์ย้อมเป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่ฯ

พ. ดุกรอนธุรธ อย่างไรแล้ว พากเรอจึงเป็นผู้ไม่ประมาทมีความเพียร
ส่งตนไปในธรรมอยู่ได้ ฯ

[๔๔๖] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ พากข้าพระองค์รู้ปิดกลับ
จากบัณฑบาตรแต่หมู่บ้านก่อน รูปนั้นย่อมแต่งตั้งอาสนะ ตั้งน้ำฉันน้ำใช้แล้ว
กระโจนไว้ รูปได้กลับที่หลัง ถ้ามีกัตที่ฉันเนหลือยังบรรณาอยู่ กัตฉันไป ถ้าไม่
ปราถนา ก็เทเสียในที่ปราถจากหยา หรือที่เสียในน้ำที่ปราถจากตัวสัตว์ รูปนั้น
จะเก็บอาสนะ เก็บน้ำฉันน้ำใช้และกระโจน กวาดโรงฉัน รูปได้เห็นหม้อน้ำฉัน
หรือหม้อน้ำในวังจกภูวะเปล รูปนั้นจะตักใสไว้ ถ้ารูปนั้นไม่อาจ พากข้า
พระองค์จะกักมือเรียกรูปที่สองมาแล้ว ช่วยกันตั้งหม้อน้ำฉัน หรือหม้อน้ำใช้ไว้
โดยช่วยกันทั้วคนละมือ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พากข้าพระองค์จะไม่ปริปาก
เพราเหตุนั้นแล แลพากข้าพระองค์จะนั่งประชุมสนทนาธรรมกันคืนยังรุ่งทุกๆ
หัววัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อย่างนี้แล พากข้าพระองค์จึงเป็นผู้ไม่ประมาท มี
ความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่ได้ ฯ

[๔๔๗] พ. ดีลําฯ อนธุรธ ก็พากเรอผู้ไม่ประมาท มีความเพียร ส่ง
ตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ย้อมมีคุณวิเศษคือ ญาณทั้สณะอันประเสริฐ สามารถ
กว่าธรรมของมนุษย์อันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่สบายนอันได้บรรลุแล้วหรือ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ พากข้าพระองค์ผู้ไม่ประมาท มี
ความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่ ย้อมรู้สึกแสงสว่างและการเห็นรูป แต่ไม่เข้า
เท่าไร แสงสว่างและการเห็นรูปอันนั้นของพากข้าพระองค์ ย้อมหายไปได้ พาก
ข้าพระองค์ยังไม่แหงตลอดนิมิตนั้น ฯ

[๔๔๘] พ. ดุกรอนธุรธ พากเรอต้องแหงตลอดนิมิตนั้นแล แม้เรา
เคยมาแล้ว เมื่อก่อนตั้งรูป ยังไม่รู้เองด้วยปัญญาอันยิ่ง ยังเป็นโพธิสัตว์อยู่ ย้อม
รู้สึกแสงสว่างและการเห็นรูปเหมือนกัน แต่ไม่เข้าเท่าไร แสงสว่างและการเห็น
รูปอันนั้นของเรา ย้อมหายไปได้ เราจึงมีความดำริอย่างนี้ว่า อะไรมหาอย่างเป็นเหตุ
เป็นปัจจัยให้แสงสว่างและการเห็นรูปของเรายังไปได้ ดุกรอนธุรธ เราแน่ได้มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ความรู้ดังนี้ว่า วิจิจิจชาแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็วิจิจิจชาเป็นเหตุสมัยของเรา
จึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไปได้ เราจัก
ทำให้ไม่เกิดวิจิจิจชาขึ้นแก่เราได้อีก ๆ

[๔๓] ดุกรอนuruห th เรายังนั่งแลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไป
ในธรรมอยู่ ย้อมรัลสิกแสงสว่างและการเห็นรูป แต่ไม่ข้าหาไร แสงสว่างและการ
เห็นรูปอันนั้นของเรา ย่อมหายไปได้ เราจึงมีความดำริดังนี้ว่า อะ ไรมโนแล
เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้แสงสว่างและการเห็นรูปของเรายาไปได้ ดุกรอนuruห th
เรานั้นได้มีความรู้ดังนี้ว่า omnสิการแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ omnสิการเป็นเหตุ
สมัยของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไป
ได้ เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจิจชา omnสิการขึ้นแก่เราได้อีก ๆ

[๔๔] ดุกรอนuruห th เรายังนั่งผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ดุกรอนuruห th เรายังนั่น
ได้มีความรู้ดังนี้ว่า ถ้ามีทirthะแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็มีทirthะเป็นเหตุ สามี
ของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไปได้
เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจิจชา omnสิการ และมีทirthะขึ้นแก่เราได้อีก ๆ

[๔๕] ดุกรอนuruห th เรายังนั่นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ดุกรอนuruห th เรายังนั่นได้
มีความรู้ดังนี้ว่า ความหวานเสียวแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ความหวานเสียวเป็นเหตุ
สมัยของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไป
ได้ ดุกรอนuruห th เปรียบเหมือนบุษราเดินทาง ไกล เกิดมีคณปองร้ายชาขึ้นที่สอง
ข้างทาง เขาจึงเกิดความหวานเสียว เพราะถูกคณปองร้ายนั้นเป็นเหตุ ฉันได้ ดุกร
อนuruห th ฉันนั่นเหมือนกันแล ความหวานเสียวแลเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ความ
หวานเสียวเป็นเหตุ สามีของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่าง
และการเห็นรูปจึงหายไปได้ เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจิจชา omnสิการ ถ้ามีทirthะ
และความหวานเสียวขึ้นแก่เราได้อีก ๆ

[๔๖] ดุกรอนuruห th เรายังนั่นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ดุกรอนuruห th เรายังนั่นได้มี
ความรู้ ดังนี้ว่า ความตื่นเต้นแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ความตื่นเต้นเป็นเหตุ สามี
ของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไปได้
ดุกรอนuruห th เปรียบเหมือนบุษราเดลงหาแหล่งขุมทรัพย์แห่งหนึ่ง พบร่องขุม-
* ทรัพย์ข้า & แห่งในครัวเดียวกัน เขาจึงเกิดความตื่นเต้น เพราะพบแหล่ง
ขุมทรัพย์ & แห่งนั่นเป็นเหตุ ฉันได้ ดุกรอนuruห th ฉันนั่นเหมือนกันแล ความตื่น
เต้นแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ความตื่นเต้นเป็นเหตุ สามีของเราจึงเคลื่อน เมื่อ
สามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไปได้ เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจิจชา
omnสิการ ถ้ามีทirthะความหวานเสียว และความตื่นเต้นขึ้นแก่เราได้อีก ๆ

[๔๗] ดุกรอนuruห th เรายังนั่นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ดุกรอนuruห th เรายังนั่นได้
มีความรู้ ดังนี้ว่า ความช้ำหยาบแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ความช้ำหยาบเป็นเหตุ
สามีของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหาย
ไปได้ เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจิจชา omnสิการ ถ้ามีทirthะ ความหวานเสียว
ความตื่นเต้น และความช้ำหยาบขึ้นแก่เราได้อีก ๆ

[๔๘] ดุกรอนuruห th เรายังนั่นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ดุกรอนuruห th เรายังนั่นได้มี
ความรู้ ดังนี้ว่า ความเพียรที่ปราภากเงิน ไปแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ความเพียร
ที่ปราภากเงิน ไปเป็นเหตุ สามีของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่าง
และการเห็นรูปจึงหายไปได้ ดุกรอนuruห th เปรียบเหมือนบุษราเอมือทั้ง ๒ จับนก
คุ่มไว้แน่น นกคุ่มนนั้นต้องถูกความตายในเมืองนั้นเอง ฉันได้ ดุกรอนuruห th ฉันนั่น
เหมือนกันแล ความเพียรที่ปราภากเงิน ไปแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แลความเพียร
ที่ปราภากเงิน ไปเป็นเหตุ สามีของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่าง
และการเห็นรูปจึงหายไปได้ เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจิจชา omnสิการ ถ้ามีทirthะ
ความหวานเสียว ความตื่นเต้น ความช้ำหยาบ และความเพียรที่ปราภากเงินไป
ขึ้นแก่เราได้อีก ๆ

[๔๙] ดุกรอนuruห th เรายังนั่นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ดุกรอนuruห th เรายังนั่นได้มี
ความรู้ ดังนี้ว่า ความเพียรที่ย่อหอย่อนกิน ไปแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ความ
เพียรที่ย่อหอย่อนกิน ไปเป็นเหตุ สามีของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว
แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไปได้ ดุกรอนuruห th เปรียบเหมือนบุษราจับนกคุ่ม
หลามๆ นกคุ่มนนั้นต้องบิน ไปจากมือเขา ได้ ฉันได้ ดุกรอนuruห th ฉันนั่นเหมือน
กันแลความเพียรที่ย่อหอย่อนกิน ไปแล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ความเพียรที่ย่อหอย่อน
กิน ไปเป็นเหตุ สามีของเราจึงเคลื่อน เมื่อสามีเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและ
การเห็นรูปจึงหายไปได้ เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจิจชา omnสิการ ถ้ามีทirthะ ความ
หวานเสียว ความตื่นเต้น ความช้ำหยาบ ความเพียรที่ปราภากเงินไป และความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
เพียรที่ย่อหอย่อนเกินไปขึ้นแก่เรา ได้อึก ๆ

[๔๐] ดุกรอนuruทธร เรายังไม่ประมาท ฯลฯ ดุกรอนuruทธร เรายังไม่ได้
มีความรู้ ดังนี้ว่า ตัณหาที่ค่อยกระซิบแล้ว ก็ตัณหาที่ค่อย
กระซิบเป็นเหตุ สามารถของเรารถึงเคลื่อน เมื่อสามารถเคลื่อนแล้ว แสงสว่างและ
การเห็นรูปจึงหายไปได้ เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจรา omnisi การ ถินมิทะ ความ
หวานดเสีย ความตื่นเต้น ความช้ำหายน ความเพียรที่ปรากรเกินไป ความเพียร
ที่ย่อหอย่อนเกินไป และตัณหาที่ค่อยกระซิบขึ้นแก่เรา ได้อึก ๆ

[๔๑] ดุกรอนuruทธร เรายังไม่ประมาท ฯลฯ ดุกรอนuruทธร เรายังไม่ได้
มีความรู้ ดังนี้ว่า ความสำคัญสภาวะว่าต่างกันแล้ว ก็ตัณหาที่ค่อย
กระซิบเป็นเหตุ สามารถของเรารถึงเคลื่อน เมื่อสามารถเคลื่อนแล้ว
แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไปได้ เรายังจักทำให้ไม่เกิดวิจิจรา omnisi การ
ถินมิทะ ความหวานดเสีย ความตื่นเต้น ความช้ำหายน ความเพียรที่ปรากร
เกินไป ความเพียรที่ย่อหอย่อนเกินไป ตัณหาที่ค่อยกระซิบ และความสำคัญสภาวะ
ว่าต่างกันขึ้นแก่เรา ได้อึก ๆ

[๔๒] ดุกรอนuruทธร เรายังไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปใน
ธรรมอยู่ ย้อมรูสิกแสงสว่างและการเห็นรูป แต่ไม่ช้ำเท่าไร แสงสว่างและการ
เห็นรูปอันนั้นของเรายังไม่ได้ เราจึงมีความตื่นเต้นนี้ว่า อะไรมโนแล เป็น
เหตุ เป็นปัจจัยให้แสงสว่างและการเห็นรูปของเรายังไม่ได้ ดุกรอนuruทธร เรา
นั้นได้มีความรู้ดังนี้ว่า ลักษณะที่เพ่งเลิงรูปเกินไปแล ก็ลักษณะ
ที่เพ่งเลิงรูปเกินไปเป็นเหตุ สามารถของเรารถึงเคลื่อน เมื่อสามารถเคลื่อนแล้ว
แสงสว่างและการเห็นรูปจึงหายไปได้ เราจักทำให้ไม่เกิดวิจิจรา omnisi การ
ถินมิทะ ความหวานดเสีย ความตื่นเต้น ความช้ำหายน ความเพียรที่ปรากรเกิน
ไป ความเพียรที่ย่อหอย่อนเกินไป ตัณหาที่ค่อยกระซิบ ความสำคัญสภาวะว่าต่าง
กัน และลักษณะที่เพ่งเลิงรูปเกินไปขึ้นแก่เรา ได้อึก ๆ

[๔๓] ดุกรอนuruทธร เรายังไม่แลรู้ว่า วิจิจราเป็นเครื่องภาวะจิตให้
เคร้าหม่อง จึงจะวิจิจราตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องเสียได้ รู้ว่า omnisi การเป็น
เครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่อง จึงจะ omnisi การตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องเสียได้ รู้ว่า
ถินมิทะเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่อง จึงจะถินมิทะตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่อง
เสียได้ รู้ว่า ความหวานดเสียเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่อง จึงจะความหวาน–
*เสีย ตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องเสียได้ รู้ว่า ความตื่นเต้นเป็นเครื่องภาวะจิตให้
เคร้าหม่อง จึงจะความตื่นเต้นตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องเสียได้ รู้ว่า ความช้ำหายน
เป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่อง จึงจะความช้ำหายนตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องเสีย
ได้ รู้ว่า ความเพียรที่ปรากรเกินไปเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่อง จึงจะความ
เพียรที่ปรากรเกินไปตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องเสียได้ รู้ว่า ความเพียรที่ย่อหอย่อน
เกินไปเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่อง จึงจะความเพียรที่ย่อหอย่อนเกินไปตัวภาวะ
จิตให้เคร้าหม่องเสียได้ รู้ว่า ตัณหาที่ค่อยกระซิบเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่อง
จึงจะตัณหาที่ค่อยกระซิบตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องเสียได้ รู้ว่า ความสำคัญสภาวะว่า
ต่างกันเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่อง จึงจะความสำคัญสภาวะว่าต่างกันตัวภาวะ–
*จิตให้เคร้าหม่องเสียได้ รู้ว่า ลักษณะที่เพ่งเลิงรูปเกินไปเป็นเครื่องภาวะจิตให้
เคร้าหม่อง จึงจะลักษณะที่เพ่งเลิงรูปเกินไปตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องเสียได้ ๆ

[๔๔] ดุกรอนuruทธร เรายังไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปใน
ธรรมอยู่ ย้อมรูสิกแสงสว่างอย่างเดียวแล แต่ไม่เห็นรูป เห็นรูปอย่างเดียวแล
แต่ไม่รูสิกแสงสว่าง ตลอดกลางคืนบ้าง ตลอดกลางวันบ้าง ตลอดทั้งกลางคืน
และกลางวันบ้าง เรายังจึงมีความตื่นเต้นนี้ว่า อะไรมโนแล เป็นเหตุ เป็น
ปัจจัยให้รูสิกแสงสว่างอย่างเดียวแล แต่ไม่เห็นรูป เห็นรูปอย่างเดียวแล
แต่ไม่รูสิกแสงสว่าง ตลอดกลางคืนบ้าง ตลอดกลางวันบ้าง ตลอดทั้งกลางคืน
และกลางวันบ้าง ดุกรอนuruทธร เรายังได้มีความรู้ดังนี้ว่า สมัยได เรายไม่ใส่ใจ
นิมิตคือรูป ใส่ใจเด่นนิมิตคือแสงสว่าง สมัยนั้น เรายังรูสิกแสงสว่างอย่าง
เดียวแล แต่ไม่เห็นรูป ส่วนสมัยได เราไม่ใส่ใจนิมิตคือแสงสว่าง ใส่ใจแต่
นิมิตคือรูป สมัยนั้น เรายังมีเห็นรูปอย่างเดียวแล แต่ไม่รูสิกแสงสว่าง ตลอด
กลางคืนบ้าง ตลอดกลางวันบ้าง ตลอดทั้งกลางคืนและกลางวันบ้าง ๆ

[๔๕] ดุกรอนuruทธร เรายังไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปใน
ธรรมอยู่ ย้อมรูสิกแสงสว่างเพียงนิดหน่อย เห็นรูปได้นิดหน่อย และรูสิกแสง
สว่างอย่างหาประมาณมิได้ เห็นรูปอย่างหาประมาณมิได้ ตลอดกลางคืนบ้าง
ตลอดกลางวันบ้าง ตลอดทั้งกลางคืนและกลางวันบ้าง เรายังมีความตื่นเต้นนี้ว่า
อะไรมโนแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้รูสิกแสงสว่างเพียงนิดหน่อย เห็นรูป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ได้นิดหน่อย และรู้สึกแสงสว่างอย่างหาประมาณมิได้ เห็นรูปอย่างหาประมาณ
มิได้ ตลอดกลางคืนบ้าง ตลอดกลางวันบ้าง ตลอดทั้งกลางคืนและกลางวันบ้าง
ดุกรอนรุทธ เรายังไม่ได้มีความรู้ดังนี้ว่า สมัยใด เรามีສมาธินิดหน่อย สมัยนั้น
เราก็มีจักษุนิดหน่อย ด้วยจักษุนิดหน่อย เรายังคงจักษุแสงสว่างเพียงนิดหน่อย
เห็นรูปได้นิดหน่อย ส่วนสมัยใด เรามีສมาธิหาประมาณมิได้ สมัยนั้น เราก็มี
จักษุหาประมาณมิได้ ด้วยจักษุหาประมาณมิได้ เรายังคงจักษุแสงสว่างหา
ประมาณมิได้ และเห็นรูปหาประมาณมิได้ ตลอดกลางคืนบ้าง ตลอดกลางวันบ้าง
ตลอดทั้งกลางคืนและกลางวันบ้าง ฯ

ดุกรอนรุทธ เพราะเรารู้ว่าวิจิจจากเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องแล้ว
เป็นอันละวิจิจจากตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องได้ รู้ว่าอมนสิการเป็นเครื่องภาวะจิตให้
เคร้าหม่องแล้ว เป็นอันละอมนสิการตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องได้ รู้ว่ากืนมิทธะ
เป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องแล้ว เป็นอันละกืนมิทธะตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่อง
ได้ รู้ว่าความหวานเดียวเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องแล้ว เป็นอันละความ
หวานเดียว เป็นอันละความตื่นเต้นตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องได้ รู้ว่าความซื่อหยาบ
เป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องแล้ว เป็นอันละความซื่อหยาบตัวภาวะจิตให้เคร้า
หม่องได้ รู้ว่าความเพียรที่ปรากรเกินไปเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องแล้ว เป็น
อันละความเพียรที่ปรากรเกินไปตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องได้ รู้ว่าความเพียรที่ย่อ-
ขยายอ่อนเกินไปเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องแล้ว เป็นอันละความเพียรที่ย่อขยาย
เกินไปตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องได้ รู้ว่าตัณหาที่เคยกระซิบเป็นเครื่องภาวะจิตให้
เคร้าหม่องแล้ว เป็นอันละตัณหาที่เคยกระซิบตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องได้ รู้ว่าความ
สำคัญสภภาวะต่างกันเป็นเครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องแล้ว เป็นอันละความสำคัญ
สภภาวะต่างกันตัวภาวะจิตให้เคร้าหม่องได้ รู้ว่าลักษณะที่เพ่งเลิงรูปเกินไปเป็น
เครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องแล้ว เป็นอันละลักษณะที่เพ่งเลิงรูปเกินไปตัวภาวะจิต
ให้เคร้าหม่องได้ เรายังคงได้มีความรู้ดังนี้ว่า เครื่องภาวะจิตให้เคร้าหม่องนั้นๆ ของ
เรา เราจะได้แล้วแต่ ดังนั้น เราจึงเจริญสมาธิโดยส่วนสามได้ในบัดนี้ ฯ

[๔๖] ดุกรอนรุทธ เรายังคงได้เจริญสมาธิมีวิจารบ้าง ได้เจริญ
สماธิไม่มีวิจารบ้าง ได้เจริญสมาธิไม่มีวิจารบ้าง ได้เจริญสماธิ
มีปีติบ้าง ได้เจริญสมาธิไม่มีปีติบ้าง ได้เจริญสmaธิสหารดตด้วยอุบกขบ้าง ได้เจริญ
สmaธิสหารดตด้วยอุบกขบ้าง ฯ

ดุกรอนรุทธ เพราะสماธิชนิดที่มีวิจารบ้าง ชนิดที่ไม่มีวิจาร
แต่วิจารบ้าง ชนิดที่ไม่มีวิจารบ้าง ชนิดที่มีปีติบ้าง ชนิดที่ไม่มีปีติบ้าง
ชนิดที่สหารดตด้วยอุบกขบ้าง ชนิดที่สหารดตด้วยอุบกขบ้าง เป็นอันเราเจริญแล้ว
จะนั้นแล ความรู้ความเห็นใจได้เกิดขึ้นแก่เราว่า วิมุตติของเรามาไม่กำเริบ ชาตินี้
เป็นชาติที่สุด บัดนี้ความกิดใหม่ย่อมไม่มี ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพราภษิตนี้แล้ว ท่านพระอนรุทธจึงขึ้นชั่นยันตี
พระภษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ อุปกิเลสสูตร ที่ ๘

-----

๙. พาลบันทิตสูตร (๑๙๙)

[๔๗] ข้าพเจ้าได้ลัดดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของ
อนาคตินทิการชรี เขตพวนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
กิกษุทั้งหลายว่า ดุกรกิกษุทั้งหลาย กิกษุเหล่านั้นทูลรับพระคำรัสแล้ว ฯ

[๔๘] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิกษุทั้งหลาย ลักษณะ
เครื่องหมาย เครื่องอ้าง ว่าเป็นพาลงคนพาลนี้มี ๓ อย่าง ๓ อย่างเป็นไวน
ดุกรกิกษุทั้งหลาย คนพาลงคนนี้มักคิดความคิดที่ชั่ว มักพูดคำพูดที่ชั่ว มักทำ
การทำที่ชั่ว ถ้าคนพาลงจักไม่เป็นผู้คิดความคิดที่ชั่ว พูดคำพูดที่ชั่ว และทำการ
ทำที่ชั่ว บันทิตพาลงจะพึงรู้จักเขาได้ ผู้นี้เป็นคนพาลง เป็นอสัตบุรุษ
เพราะคนพาลงมักคิดความคิดที่ชั่ว มักพูดคำพูดที่ชั่ว และมักทำการทำที่ชั่ว ฉะนั้น
พากบันทิตจึงรู้ได้ว่า นี่เป็นคนพาลง เป็นอสัตบุรุษ ดุกรกิกษุทั้งหลาย คนพาลง
นั้นแล ย่อมเสวยทุกข์โภมนัส ๓ อย่างในปัจจุบัน ฯ

[๔๙] ดุกรกิกษุทั้งหลาย ถ้าคนพาลงนั้นในสภาก็ดี ริมถนนรถก็ดี
ริมทางสามแพร่วก็ดี ชนในที่นั้นๆ จะพุดถ้อยคำที่พ่อหมายพ้องแก่เข้า ถ้าคน
พาลงมักเป็นผู้ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง มักถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ มักประ-

* พฤติผิดในการ มักพูดเท็จ มีประติติทั้งอยู่ในความประมาท เพราะดีมีน้ำเมากือสรุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
และเมรัย ในเรื่องที่ขันพุดถ้อยค่าที่พอหมายพอสมแก่ขานนแล คุนพาลจะมี
ความรู้สึกอย่างนี้ว่า ปรกติเหล่านั้นมีอยู่ในเรา และเราก็ประภูในปรกติเหล่านั้น
ด้วย ดุกรกิษทั้งหลาย คุนพาลย่อเมเสวยทุกข โทมนัสข้อที่หนึ่งดังนี้ในปัจจุบัน ฯ

[๔๗๐] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก คุนพาลเห็นราชา
ทั้งหลายจับใจรู้ประพฤติพิมมาแล้ว สังลงกรรมกรณ์ต่างชนิด คือ

- (๑) โบยด้วยเส้นบ้าง
- (๒) โบยด้วย hairy บ้าง
- (๓) ติดด้วยตะบองสันบ้าง
- (๔) ตัดมีอบ้ำ
- (๕) ตัดท้าบ้ำ
- (๖) ตัดทั้งเมือหั้งเท้าบ้ำ
- (๗) ตัดหมูบ้ำ
- (๘) ตัดมูกบ้ำ
- (๙) ตัดหั้งหูหั้งจมูกบ้ำ
- (๑๐) ลงกรรมกรณ์วิธี หม้อเคี่ยวน้ำสาม บ้าง
- (๑๑) ลงกรรมกรณ์วิธี ขอดลังช์ บ้าง
- (๑๒) ลงกรรมกรณ์วิธี ปากราหู บ้าง
- (๑๓) ลงกรรมกรณ์วิธี มาลัยไฟ บ้าง
- (๑๔) ลงกรรมกรณ์วิธี คบมือ บ้าง
- (๑๕) ลงกรรมกรณ์วิธี รัวส่าย บ้าง
- (๑๖) ลงกรรมกรณ์วิธี นุ่งปลือกไม้ บ้าง
- (๑๗) ลงกรรมกรณ์วิธี ยินกว้าง บ้าง
- (๑๘) ลงกรรมกรณ์วิธี เกียวเหยื่อเบ็ด บ้าง
- (๑๙) ลงกรรมกรณ์วิธี เหรียญกษาปณ์ บ้าง
- (๒๐) ลงกรรมกรณ์วิธี แปรเปลี่ยน บ้าง
- (๒๑) ลงกรรมกรณ์วิธี การเรียน บ้าง
- (๒๒) ลงกรรมกรณ์วิธี ตั้งฟาง บ้าง
- (๒๓) ราดด้วยน้ำนั่นนเดือดๆ บ้าง
- (๒๔) ให้สุนัขทิ้งบ้ำ
- (๒๕) ให้นอนหงายบนหลาทั้งเป็นๆ บ้าง
- (๒๖) ตัดศีรษะด้วยดาบบ้ำ ๑-

๐๑. วิธีลงกรรมกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ มีอธิบายในหมายเหตุท้ายเล่ม .

ในขณะที่เห็นนั้น คุนพาลจะมีความรู้สึกอย่างนี้ว่า เพราะเหตุแห่งกรรมเข้าปานได
แล ราชาทั้งหลายจึงขับใจรู้ประพฤติพิมมาแล้ว สังลงกรรมกรณ์ต่างชนิด คือ
โบยด้วยเส้นบ้ำ ฯลฯ ตัดศีรษะด้วยดาบบ้ำ ก็ปรกติเหล่านั้นมีอยู่ในเรา และเรา
ก็ประภูในปรกติเหล่านั้นด้วย ถ้าแม่ราชาทั้งหลายรู้สึกเรา ก็จะจับเราแล้วสังลง
กรรมกรณ์ต่างชนิด คือ โบยด้วยเส้นบ้ำ ฯลฯ ให้นอนหงายบนหลาทั้งเป็นๆ
บ้ำ ตัดศีรษะด้วยดาบบ้ำ ดุกรกิษทั้งหลาย คุนพาลย่อเมเสวยทุกข โทมนัสข้อ
ที่สองแห่งดังนี้ในปัจจุบัน ฯ

[๔๗๑] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กรรมลามกที่คุนพาลทำ
ไว้ในก่อน คือ กายทุจริต วจิทุจริต มโนทุจริต ย้อมปกคลุม ครอบจำคนพาล
ผู้อยู่บนตั้ง หรือบนเตียง หรือนอนบนพื้นเดินในสมัยนั้น เปรียบเหมือนเนยยอด
กะเข้าใหญ่ ย้อมปกคลุม ครอบจำแนกเดินในสมัยเวลาเย็น ฉันใด ดุกรกิษ
ทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล กรรมลามกที่คุนพาลทำไว้ในก่อน คือ กายทุจริต
วจิทุจริต มโนทุจริต ย้อมปกคลุม ครอบจำคนพาลผู้อยู่บนตั้ง หรือบนเตียง
หรือนอนบนพื้นเดินในสมัยนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ในสมัยนั้น คุนพาลจะมี
ความรู้สึกอย่างนี้ว่า เราไม่ได้ทำความดี ไม่ได้ทำกุศล ไม่ได้ทำความดี ไม่ได้ทำกุศล
ความหวาดกลัวไว ทำแต่ความช้ำ ทำแต่ความร้าย ทำแต่ความแลว ละโภกนี้
ไปแล้ว จะไปสู่คติของคนที่ไม่ได้ทำความดี ไม่ได้ทำกุศล ไม่ได้ทำความดี
กันความหวาดกลัวไว ซึ่งทำแต่ความช้ำ ความร้าย และความแลว เป็นกำหนด
คุนพาลนั้นย่อเมเคร้าโตก ลำบากใจ คร่าครรภ ร้าให้ ทમอก ถึงความหลงพร้อม
ดุกรกิษทั้งหลาย คุนพาลย่อเมเสวยทุกข โทมนัสข้อที่สามดังนี้แลในปัจจุบัน ฯ

[๔๗๒] ดุกรกิษทั้งหลาย คุนพาลนั้นนแลประพฤติทุจริต ทางกาย
ทางวาจา ทางใจแล้ว เมื่อต�ายไป ย้อมเข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบາต นรก
ดุกรกิษทั้งหลาย บกคลุมมีจะกล่าวถึงอบาย ซึ่งเข้าพดหมายถึงนรกนั้นแลโดย
ชอบ พึงกล่าวได้ว่าเป็นสถานที่ไม่น่าประนน ไม่น่าไคร ไม่น่าพอใจส่วนเดียว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก์
ดุกรกิษทั้งหลาย เพียงเท่านี้เมื่อจะเปรียบอุปมาจันถั่นแรกเป็นทุกๆ ก็ไม่ใช่
ง่ายนัก ฯ

[๔๗๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ กิษรุปหนึ่งได้ทราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อาจเปรียบอุปมาได้หรือไม่ พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า ดุกรกิษ อาจเปรียบได้ แล้วรัสรต่อไปว่า ดุกรกิษทั้งหลาย
เปรียบเหมือนพากราชบุรุษจักรผู้ประพฤติผิดมาแสดงเด่นพระราชาไว้ ขอเดชะ
ผู้นี้เป็นใจประพฤติผิดต่อพระองค์ ขอพระองค์โปรดลงอาชญาที่ทรงพระราชนะ-

๙ สงค์แก้มันเกิด พระราหทรงสังการนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ ไปเกิด พากท่าน
จะເຂອກຮ້ອຍເລີມແຫງບຽນໃນເວລາເຊົ້າ ພາກຮາບບຸຮູນຈຶ່ງເຂອກຮ້ອຍເລີມແຫງບຽນ
ນັ້ນໃນເວລາເຊົ້າ ຄົ້ນເວລາກລາງວັນ ພະຣາຫຕັກສາມອຍ่างນີ້ວ່າ ພົມທາຈຳເຮືອງ
ບຽນນັ້ນແປ່ນອຍ່າງໄຣ ພາກຮາບບຸຮູນການທຸລວ່າ ຂອດເຂະ ຍັງປັນອຸ່ນຍ່ອຍ່າງເດີມ
ພະເຈົ້າຂ້າ ພະຣາຫทรงสังการนั้นอย่างนີ້ວ່າ ท่านผู้เจริญ ไปเกิด พากທ່ານຈົງ
ເຂອກຮ້ອຍເລີມແຫງມັນໃນເວລາກລາງວັນ ພາກຮາບບຸຮູນຈຶ່ງເຂອກຮ້ອຍເລີມແຫງບຽນ
ນັ້ນໃນເວລາກລາງວັນ ຄົ້ນເວລາເຍັນ ພະຣາຫຕັກສາມອຍ່ານີ້ວ່າ ພົມທາຈຳເຮືອງ
ບຽນນັ້ນແປ່ນອຍ່າງໄຣ ພາກຮາບບຸຮູນການທຸລວ່າ ຂອດເຂະ ຍັງປັນອຸ່ນຍ່ອຍ່າງເດີມ
ພະເຈົ້າຂ້າ ພະຣາຫทรงสังการนີ້ນอย่างนີ້ວ່າ ท่านผู้เจริญ ไปเกิด พากທ່ານຈົງ
ເຂອກຮ້ອຍເລີມແຫງມັນໃນເວລາເຍັນ ພາກຮາບບຸຮູນຈຶ່ງເຂອກຮ້ອຍເລີມແຫງບຽນນັ້ນ
ໃນເວລາເຍັນ ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย พากເຈຈະສຳຄັງຄວາມຂອນນີ້ປັນໄວນ ບຽນນັ້ນ
ດຸກແທງດ້ວຍທອກສາມຮ້ອຍເລີມ ພົງເສຍທຸກຂໍໂທນັ້ນສະເຫດທີ່ດຸກແທງນັ້ນບ້າງຫວີ່ອຫນອ ฯ

กิษเหล่านີ້ນການບໍາຫຼຸດຫຼັງທຸກໆ ກີເສຍທຸກຂໍໂທນັ້ນສະເຫດທີ່ດຸກແທງນັ້ນ
ທອກແນ້ລ່າມເດີມເວົ້າ ກີເສຍທຸກຂໍໂທນັ້ນໄດ້ ປັບກາງກົດ້າຄົງຫອກ
ຕົ້ງສາມຮ້ອຍເລີມ ฯ

[๔๗๔] ຄວັງນີ້ແລ ພຣັນມື້ພະກາດທຽບທີ່ມີຢູ່ອ່ານຸ້ມາ ຂະດເທົ່າ
ຝາມຝຶກ ແລ້ວຮັກສາມກິກທັ້ງหลายວ່າ ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ພາກເຮົວຈະສຳຄັງຄວາມ
ຂອນນີ້ປັນໄວນ ແຜນທີ່ມີຢູ່ອ່ານຸ້ມາ ຂະດເທົ່າຝາມຝຶກທີ່ໄກ້ກັບກູ່ຫາລວງທີ່ມີພານຕໍ
ອຍ່ານໃຫ້ຫຼັກແລ້ວໃຫ້ຫຼັກແລ້ວ ພົມທາຈຳ

ກ . ข້າແຕ່ພະອັນດີເຮືອງ ແຜນທີ່ມີຢູ່ອ່ານຸ້ມາ ຂະດເທົ່າຝາມຝຶກທີ່ໄກ້ກັບກູ່ຫາລວງທີ່ມີພານຕໍ
ມີປະມານນີ້ຍັງນັ້ນ ເປົ້າຫຼັກແລ້ວ ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ພາກເຮົວຈະສຳຄັງຄວາມນັ້ນ
ຍົມໄນ້ສິ່ງແສວນແໜ່ງເສື້ອງ ຍົມໄນ້ສິ່ງແມ້ກາຣີທີ່ເປົ້າຫຼັກແລ້ວ ໄດ້ ฯ

ພ . ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ສັນນີ້ແມ່ນກັນແລ້ວ ຖກໂທນັ້ນທີ່ບໍ່ຮັກແທງ
ດ້ວຍທອກສາມຮ້ອຍເລີມເປັນແຫ່ງ ດັ່ງນັ້ນ ເປົ້າຫຼັກແລ້ວ ເປົ້າຫຼັກແລ້ວ ເປົ້າຫຼັກແລ້ວ
ກິນແນ້ຄວາມນັ້ນ ຍັງໄນ້ເຖິງແສວນແໜ່ງເສື້ອງ ຍັງໄນ້ສິ່ງແມ້ກາຣີທີ່ເປົ້າຫຼັກແລ້ວ ໄດ້ ฯ

[๔๗๕] ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ແລ້ວນາຍນີ້ຈະໃຫ້ຄົນພາລັ້ນກະທຳ
ເຫດຊື່ການຈຳຕົວ ຕົງຕະປູເໜັກແດງທີ່ມີອ້າງທີ່ ๑ ຂ້າງທີ່ ๒ ທີ່ຫ້າ
ຂ້າງທີ່ ๑ ຂ້າງທີ່ ๒ ແລະທີ່ທ່າງອາກຕຽກລາງ ດັນພາລັ້ນຈະເສຍເວທນາອັນເປັນ
ທຸກໆກົດ້າ ເຈັນແສບ ອູ້ໃນນຽກນັ້ນ ແລະຍັງໄມ້ຕາຍຕາມທ່ານປາກຮົມຍັງໄນ້ສິ່ນສຸດ ฯ

ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ແລ້ວນາຍນີ້ຈະໃຫ້ຄົນພາລັ້ນກະທຳ
ຄົກ ດັນພາລັ້ນຈະເສຍເວທນາອັນເປັນທຸກໆກົດ້າ ເຈັນແສບອູ້ໃນນຽກນັ້ນ ແລະຍັງ
ໄມ້ຕາຍຕາມທ່ານປາກຮົມຍັງໄນ້ສິ່ນສຸດ ฯ

ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ແລ້ວນາຍນີ້ຈະໃຫ້ຄົນພາລັ້ນກະທຳ
ເຈົ້າຫຼັງຂ້າງລ່າງ ເລົ້າຄາກດ້ວຍພຣ້າ ດັນພາລັ້ນຈະເສຍເວທນາອັນເປັນທຸກໆກົດ້າ ເຈັນ
ແສບ ອູ້ໃນນຽກນັ້ນ ແລະຍັງໄມ້ຕາຍຕາມທ່ານປາກຮົມຍັງໄນ້ສິ່ນສຸດ ฯ

ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ແລ້ວນາຍນີ້ຈະໃຫ້ຄົນພາລັ້ນກະທຳ
ວິງກລັບໄປກລັບມາບັນແຜນດິນທີ່ມີໄຟຟິດທ້າ ລົກໂພລົງ ໂອດີ່ຈ່າວ ດັນພາລັ້ນຈະເສຍ
ເວທນາອັນເປັນທຸກໆກົດ້າ ເຈັນແສບ ອູ້ໃນນຽກນັ້ນ ແລະຍັງໄມ້ຕາຍຕາມທ່ານປາກ-

*ກຮົມຍັງໄນ້ສິ່ນສຸດ ฯ

ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ແລ້ວນາຍນີ້ຈະໃຫ້ຄົນພາລັ້ນກະທຳ
ກົບເກົາຕ່ານເພີ້ງລູກໃຫຍ້ທີ່ມີໄຟຟິດທ້າ ລົກໂພລົງ ໂອດີ່ຈ່າວ ດັນພາລັ້ນຈະເສຍ
ເວທນາອັນເປັນທຸກໆກົດ້າ ເຈັນແສບ ອູ້ໃນນຽກນັ້ນ ແລະຍັງໄມ້ຕາຍຕາມທ່ານປາກ-

*ກຮົມຍັງໄນ້ສິ່ນສຸດ ฯ

ດຸກຮັກິກທັ້ງหลาย ແລ້ວນາຍນີ້ຈະໃຫ້ຄົນພາລັ້ນກະທຳ
ເຈົ້າຫຼັງຂ້າງລ່າງ ເລົ້າພຸ່ງລົງໄປໃນໜ້າທົກແອງແດງທີ່ວ້ອນມີໄຟຟິດທ້າ ລົກໂພລົງ
ໂອດີ່ຈ່າວ ດັນພາລັ້ນຈະເດືອດເປັນຝອງຢູ່ໃນໜ້າທົກແອງແດງນັ້ນ ເຂົມເຂົ້າເດືອດເປັນ
ຝອງຍູ່ ຈະພລານເຊື້ນຂ້າງບັນຄັ້ງທີ່ນີ້ບ້າງ ພລັນລົງຂ້າງລາງຄັ້ງທີ່ນີ້ບ້າງ ພລັນໄປ
ດ້ານຂາວຄັ້ງທີ່ນີ້ບ້າງ ຈະເສຍເວທນາອັນເປັນທຸກໆກົດ້າ ເຈັນແສບ ອູ້ໃນໜ້າ
ທົກແອງແດງນັ້ນ ແລະຍັງໄມ້ຕາຍຕາມທ່ານປາກຮົມຍັງໄນ້ສິ່ນສຸດ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ดุกรกิษทั้งหลาย เหล่านายนิรบากลจ โยนคนพลาหนึ่งเข้าไปในมหาแรก
กัมหนานรกนี้แล

มีสิ่งมูลสี่ประคุณแบ่งไว้โดยส่วนเท่ากันมีกำแพงเหล็กล้อมรอบ
ครอบไว้ด้วยแผ่นเหล็ก พื้นของนรากใหญ่นั้นล้วนแล้วด้วยเหล็ก
ล้อมปะประกอบด้วยไฟ แผ่ไปตลอดรั้วยอยู่นรอนด้าน

ประดิษฐานอยู่ทุกเมือง ๆ
ดุกรกิษทั้งหลาย เรากล่าวเรื่องนรากแม่โดยอเนกปริยาและ เพียงเท่านี้

จะกล่าวให้ถึงกระหั้นรากเป็นทุกข์ไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ

[๔๗๖] ดุกรกิษทั้งหลาย มีเหล่าสัตว์เดียรัจนาจำพวกมีหยาเป็น
ภักษา สัตว์เดียรัจนาเหล่านี้ยอมใช้ฟันและเล็บกินหยาสด ก็เหล่าสัตว์
เดียรัจนาจำพวกมีหยาเป็นภักษา คืออะไร คือ ม้า โค ลา แพะ เนื้อ หรือ
แม่จำพวกอื่นๆ ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่มีหยาเป็นภักษา ดุกรกิษทั้งหลาย คนพลา
นั้นนี้แล้วผู้กินอาหารด้วยความติดใจรับเบื้องต้นในโลกนี้ ทำการลามกไว้ในโลก
นี้ เมื่อตายไปแล้ว ย้อมเข้าถึงความเป็นสหายของสัตว์จำพวกที่มีหยาเป็นภักษา^๒
เหล่านั้น ๆ

[๔๗๗] ดุกรกิษทั้งหลาย มีเหล่าสัตว์เดียรัจนาจำพวกมีคุณเป็นภักษา
สัตว์เดียรัจนาเหล่านี้ได้กลืนคุณแต่ไกลๆ แล้วยอมวิงไปด้วยหวังว่า จักกิน
ตรงนี้ เปรียบเหมือนพวกพราหมณ์เดินไปตามกลิ่นเครื่องบูชาด้วยตัวใจว่า จักกิน
ตรงนี้ จักกินตรงนี้ ฉันได้ ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนี้นั้นเหมือนกันแล้ว มีเหล่าสัตว์
เดียรัจนาจำพวกมีคุณเป็นภักษา สัตว์เดียรัจนาเหล่านี้ได้กลืนคุณแต่ไกลๆ
แล้ว ยอมวิงไปด้วยหวังว่า จักกินตรงนี้ จักกินตรงนี้ ก็เหล่าสัตว์เดียรัจนา
จำพวกมีคุณเป็นภักษา คืออะไร คือ ไก สาร สุนขบ้าน สุนขปา หรือแม่
จำพวกอื่นๆ ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่มีคุณเป็นภักษา ดุกรกิษทั้งหลาย คนพลาเหล่านี้
นั้นแล้วผู้กินอาหารด้วยความติดใจรับเบื้องต้นในโลกนี้ ทำการลามกไว้ในโลกนี้
เมื่อตายไปแล้ว ย้อมเข้าถึงความเป็นสหายของสัตว์จำพวกมีคุณเป็นภักษาเหล่านั้น ๆ

[๔๗๘] ดุกรกิษทั้งหลาย มีเหล่าสัตว์เดียรัจนาจำพวกเกิดแก่ตายใน
ที่มีด ก็เหล่าสัตว์เดียรัจนาจำพวกเกิดแก่ตายในที่มีด คืออะไร คือ ตึกแทน
มอด ไล่เดือน หรือแม่จำพวกอื่นๆ ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่เกิดแก่ตายในที่มีด
ดุกรกิษทั้งหลาย คนพลาเหล่านี้นั้นแล้วผู้กินอาหารด้วยความติดใจรับเบื้องต้นในโลก
นี้ ทำการลามกไว้ในโลกนี้ เมื่อตายไปแล้ว ย้อมเข้าถึงความเป็นสหายของสัตว์
จำพวกเกิดแก่ตายในที่มีด ฯ

[๔๗๙] ดุกรกิษทั้งหลาย มีเหล่าสัตว์เดียรัจนาจำพวกเกิดแก่ตาย
ในน้ำ ก็เหล่าสัตว์เดียรัจนาจำพวกเกิดแก่ตายในน้ำ คืออะไร คือ ปลา เต่า
ราชชี หรือแม่จำพวกอื่นๆ ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่เกิดแก่ตายในน้ำ ดุกรกิษทั้งหลาย
คนพลาเหล่านี้นั้นแล้วผู้กินอาหารด้วยความติดใจรับเบื้องต้นในโลกนี้ ทำการลามกไว้
ในโลกนี้ เมื่อตายไปแล้ว ย้อมเข้าถึงความเป็นสหายของสัตว์จำพวกเกิดแก่ตาย
ในน้ำ ๆ

[๔๘๐] ดุกรกิษทั้งหลาย มีเหล่าสัตว์เดียรัจนาจำพวกเกิดแก่ตายใน
ของโลโคร ก็เหล่าสัตว์เดียรัจนาจำพวกกิดแก่ตายในของโลโครคืออะไร คือ
เหล่าสัตว์จำพวกที่เกิดแก่ตายในปลาเนกนีว ในศพเนกนีว ในชั่นเมกุมมาลากากนีว
ในน้ำคั่นกนีว ในหลุมโลโครกนีว หรือแม่จำพวกอื่นๆ ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่เกิด^๓
แก่ตายในของโลโคร ดุกรกิษทั้งหลาย คนพลาเหล่านี้นั้นแล้วผู้กินอาหารด้วยความ
ติดใจรับเบื้องต้นในโลกนี้ ทำการลามกไว้ในโลกนี้ เมื่อตายไปแล้ว ย้อมเข้า
ถึงความเป็นสหายของสัตว์จำพวกเกิดแก่ตายในของโลโคร ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย เรากล่าวเรื่องกำเนิดสัตว์เดียรัจนาแม่โดยอเนกปริยา
แล เพียงเท่านี้ จะกล่าวให้ถึงกระหั้นรากเป็นทุกข์ ไม่ใช่ทำ
ได้ง่าย ๆ

[๔๘๑] ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบเหมือนบรรยโภนที่มีบ่วงตาเดียวไป
ในมหาสมุทร ทุนนี้นักกลมตะวันออกพัดไปทางทิศตะวันตก ถูกกลมตะวันตกพัด
ไปทางทิศตะวันออก ถูกกลมเหนือพัดไปทางทิศใต้ ถูกกลมใต้พัดไปทางทิศเหนือ
มีเตาทานอดอยู่ในมหาสมุทรนั้น ล้วนไปร้อยปีจึงจะผุดขึ้นครั้งหนึ่ง ดุกรกิษ
ทั้งหลาย พากเรอะจะสำคัญความข้อนั้นเป็นในตน เต่าทานอดตัวนั้นจะพึงเอกสาร
สมมเข้าที่ทุนนี้บ่วงตาเดียวโน้น ได้น้ำใหม่หนอ ฯ

กิกษเหล่านั้นทูลว่า ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าช้า ช้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ถ้าจะเป็นไปได้น้ำในบางครั้งบางคราว ก็โดยล่วงระยะเวลา
แน่นอน ๆ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
พ. ดุกรกิษทั้งหลาย เตatabอดตัวนั้นจะพึงเอกสารอสูรชาที่ทันมีบ้าง
ตามเดียวโน้นได้ ยังจะเร็กว่า เรากล่าวความเป็นมนุษย์ที่คุณพลาผู้ไปสุวนินبات
ควรหนึ่งแล้วจะพึงได้ ยังยกกว่านี้ นั้น เพราะเหตุไร ดุกรกิษทั้งหลาย เพราะ
ในตัวคุณพลาไม่มีความประพฤติธรรม ความประพฤติสงบ การทำกุศล การ
ทำบุญ มีแต่การกินกันเอง การเบียดเบี้ยนคนอ่อนแอด

[๔๒] ดุกรกิษทั้งหลาย คนพลาเน้นนั้นแล ถ้าจะมาสู่ความเป็น
มนุษย์ในบางครั้งบางคราว ไม่ว่ากาลไหนๆ โดยล่วงระยะเวลา ก็ยอมเกิด
ในสกุลต่าง คือ สกุลคนจันทลา หรือสกุลพรานเลื่อน หรือสกุลคนจักสาณ
หรือสกุลช่างรถ หรือสกุลคนเทขยะ เห็นป่านนั้น ในบ้านปลาย อันเป็นสกุลคน
จน มีข้าวนาและโภชนาหารน้อย มีชีวิตเป็นไปลำบาก ซึ่งเป็นสกุลที่จะได้ของ
กิน และเครื่องนุ่งห่มโดยฝีเดือง และเข้าจะมีผ้าพร้อมหรา น่ากลับดังซึ่ง ร่าง
ม่อต้อ มีโครงกาย เป็นคนตาบอดบ้าง เป็นคนดงอยบ้าง เป็นคนกะจอกบ้าง เป็น
คนเปลี่ยนบ้าง ไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่
นอน ที่อยู่อาศัย และเครื่องตามประทีป เข้าจะประพฤติภัยทุจริต วจิทุจริต
มโนทุจริต ครัวแล้วเมื่อตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบัต นรก ฯ

[๔๓] ดุกรกิษทั้งหลาย เมื่อตนนักลงการพนัน เพราะเคราะห์ร้าย
ประการแรกเท่านั้น จึงต้องเสียลูกบ้าง เสียเมียบ้าง เสียสมบัติทองบ้าง
ยิ่งขึ้นไปอีก ต้องเสียกุจจองจำ เคราะห์ร้ายของนักลงการพนันที่ต้องเสียไปดังนั้น
เพียงเล็กน้อย ที่แท้แลเคราะห์ร้ายอันให้ภัยหลวงกว่านั้น คือ เคราะห์ที่คุณพลา
นั้นประพฤติภัยทุจริต วจิทุจริต มโนทุจริตแล้ว ตายไป เข้าถึงอบาย ทุดติ
วินิบัต นรก นั้นเอง ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย นี้ก็มีของคุณพลาครบถ้วนบริบูรณ์ ฯ

[๔๔] ดุกรกิษทั้งหลาย ลักษณะ เครื่องหมาย เครื่องอ้างว่าเป็น
บัณฑิตของบัณฑิตนี้ มี ๓ อย่าง ๓ อย่างเป็นไวน ดุกรกิษทั้งหลาย บัณฑิตใน
โลกนี้มักคิดความคิดที่ดี มักพุดคำพูดที่ดี มักทำการทำที่ดี ถ้าบัณฑิตจักไม่เป็นผู้
คิดความคิดที่ดี พุดคำพูดที่ดี และทำการทำที่ดี บัณฑิตพากใหญ่จะพึงรู้จักเข้า
ได้จากผู้นี้เป็นบัณฑิต เป็นสัตบุรุษ เพราะบัณฑิตมักคิดความคิดที่ดี มักพุดคำพูด
ที่ดี และมักทำการทำที่ดี จะนั่น พากบัณฑิตจึงรู้ได้ว่า ผู้นี้เป็นบัณฑิตเป็นสัตบุรุษ
ดุกรกิษทั้งหลาย บัณฑิตนั้นนั้นแลยօมเสวยสุข โสมนัส ๓ อย่างในปัจจุบัน ฯ

[๔๕] ดุกรกิษทั้งหลาย ถ้าบัณฑิตนั่นในสภาก็ติ ริมถนนรถก็ติ
ริมทางสามแพร่งก็ติ ชนในที่นั้นๆ จะพุดถ้อยคำทำที่พอเหมาะสมแก่เขา ถ้า
บัณฑิตเป็นผู้วันขาดจากปาณาดีบາต เว้นขาดจากอทินนาทาน เว้นขาดจาก Karma-
* สมใจอาจาร เว้นขาดจากมสาวาท เว้นขาดจากเหตุเป็นที่ดั้งความประมาท เพราะ
ดีมั่น้ำมาคือสรุราและเมรัย ในเรื่องที่ชนพุดถ้อยคำทำที่พอเหมาะสมแก่เขานั้น
บัณฑิตจะมีความรู้สึกอย่างนี้ว่า ปกติเหล่านั้นมืออยู่ในเรา และเราก็ปราภูในปกติ
เหล่านั้นด้วย ดุกรกิษทั้งหลาย บัณฑิตยօมเสวยสุข โสมนัสช้อที่หนึ่งดังนี้ใน
ปัจจุบัน ฯ

[๔๖] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก บัณฑิตเห็นราชาทั้งหลาย
จับใจหุ่งประพฤติผิดมาแล้ว สังลงกรรมกรณ์ต่างชนิด คือ

- (๑) ใบด้วยเส้นบ้าง
- (๒) ใบด้วย hairy บ้าง
- (๓) ติดด้วยตะบองสันบ้าง
- (๔) ตัดมือบ้าง
- (๕) ตัดเท้าบ้าง
- (๖) ตัดหั้งมือทั้งเท้าบ้าง
- (๗) ตัดหูบ้าง
- (๘) ตัดจมูกบ้าง
- (๙) ตัดหั้งหูทั้งจมูกบ้าง
- (๑๐) ลงกรรมกรณ์วิธี หม้อเคี่ยวน้ำส้ม บ้าง
- (๑๑) ลงกรรมกรณ์วิธี ขอดสังข์ บ้าง
- (๑๒) ลงกรรมกรณ์วิธี ปากราหู บ้าง
- (๑๓) ลงกรรมกรณ์วิธี มาลัยไฟ บ้าง
- (๑๔) ลงกรรมกรณ์วิธี คบมือ บ้าง
- (๑๕) ลงกรรมกรณ์วิธี รื้วส่าย บ้าง
- (๑๖) ลงกรรมกรณ์วิธี นุงเปลือกไม้ บ้าง
- (๑๗) ลงกรรมกรณ์วิธี ยืนกวาง บ้าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

- (๑๙) ลงกรรมการณ์วิธี เกี่ยวเหยื่อบีด บ้าง
- (๒๐) ลงกรรมการณ์วิธี เหรียญกษานปัณ บ้าง
- (๒๑) ลงกรรมการณ์วิธี แบรงแสน บ้าง
- (๒๒) ลงกรรมการณ์วิธี กางเวียน บ้าง
- (๒๓) ลงกรรมการณ์วิธี ตั้งฟาง บ้าง
- (๒๔) ราดด้วยน้ำมนต์ดีดๆ บ้าง
- (๒๕) ให้สุนัขทึ่งบ้าง
- (๒๖) ให้นอนหงายบนหลาทั้งเป็นๆ บ้าง

(๒๗) ตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง ในขณะที่เห็นนั้น บันฑิตจะมีความรู้สึกอย่างนี้ว่า เพาะเหตุแห่งกรรมชั่วปานได้แล ราชาก็หลายจึงจับโจรสู่ประพฤติพิสดามแล้วสั่งลงกรรมการณ์ต่างชนิด คือ โนเบดูแมเล็บบ้าง ๆ ฯลฯ ตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง ประคิหรือเหล่านี้ไม่มีอยู่ในเรา และสารก็ไม่ปรากฏในประคิหรือเหล่านั้นด้วย ดูกิริกษ ทั้งหลาย บันฑิตยื่อมเสวยสุขโสมนัสข้อที่สองดังนี้ในปัจจบัน ฯ

[๔๔๗] ดูกิริกษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก กรรมเมามที่บันฑิตทำไว้ในก่อน คือ กายสุจริต วจิสุจริต มโนสุจริต ย้อมปาก คลุม ครอบนำบันฑิตผู้อยู่บนตั้ง หรือบนเตียง หรือนอนบนพื้นดินในสมัยนั้น เปรียบเหมือนเจ้ายอด กุข่า ย้อมปาก คลุม ครอบจำเพ้นดินในสมัยเวลาเย็น ฉันใด ดูกิริกษทั้งหลาย พื้นนั้นเหมือนกันแล การเมามที่บันฑิตทำไว้ในก่อน คือ กายสุจริต วจิสุจริต มโนสุจริต ย้อมปาก คลุม ครอบนำบันฑิตผู้อยู่บนตั้ง หรือบนเตียงหรือนอนบนพื้นดินในสมัยนั้น ดูกิริกษทั้งหลาย ในสมัยนั้นบันทนิทจะมีความรู้สึกอย่างนี้ว่า เราไม่ได้ทำความช้า ไม่ได้ทำความร้าย ไม่ได้ทำความเลว ทำแต่ความดี ทำแต่กุศล ทำแต่เครื่องป้องกันความหวาดกลัว ไว้ ละ โลกนี้ไปแล้ว จะไปสุคติของคนที่ไม่ได้ทำความช้า ไม่ได้ทำความร้าย ไม่ได้ทำความเลว ทำแต่ความดี ทำแต่กุศล ทำแต่เครื่องป้องกันความหวาดกลัว ไว้เป็นกำหนด บันทนิทเนี่ยย่อมไม่เคร้า โถก ไม่ลำบากใจ ไม่คร่าราษฎร ไม่ร่าให้ทุกอก ไม่ถึงความหลงพร้อม ดูกิริกษทั้งหลาย บันทนิทยื่อมเสวยสุขโสมนัสข้อที่สามดังนี้ในปัจจบัน ฯ

[๔๔๘] ดูกิริกษทั้งหลาย บันทนิทเนี่ยนแลประพฤติสุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว เมื่อตายไป ย้อมเข้าถึงสุคติโลกสารคด ดูกิริกษทั้งหลาย บุคคลเมื่อจะกล่าวถึงสุคติซึ่งเข้าพูดหมายถึงสารคดนั้นแลโดยชอบ พึงกล่าวได้ว่า เป็นสถานที่นาปราราม นาไคร นาโพใจ สวนเดียว ดูกิริกษทั้งหลาย เพียงเท่านี้เมื่อจะเปรียบอปมาจันถึงสารคดเป็นสุข ก็ไม่ใช่นัก ฯ

[๔๔๙] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสรแล้วอย่างนี้ กิริรูปหนึ่งได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อาจเปรียบอุปมาได้หรือไม่ พระผู้ มีพระภาคตรัสร ดูกิริกษ อจากเปรียบได้ แล้วตรัสรต่อไปว่า ดูกิริกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนพระเจ้าจักรพรรดิ ทรงประกอบด้วยแก้ว ๗ ประการและความ สัมฤทธิ์ ๘ อย่าง จึงเสวยสุขโสมนัสอันมีสิ่งประกูลนั้นเป็นเหตุได้ พระเจ้า-

*จักรพรรดิทรงประกอบด้วยแก้ว ๗ ประการเป็น ใจน ฯ

[๔๕๐] ดูกิริกษทั้งหลาย พระราชานหากษัตริย์ในโลกนี้ผู้ทรงได้มุราภิเษก แล้ว ทรงสรงสนาพระศีรษะ ทรงรักษาอโน卜สตในค็ดที่ ๑๕ ซึ่งวันนั้นเป็น วันอโน卜สต เมื่อประทับอยู่ในพระมหาปราสาทขั้นบน ย้อมปราภูมิจักรแก้วทิพ มีกำถั้งพัน พร้อมด้วยกงและдум บริบูรณ์ด้วยอาการทุกอย่าง ครั้นทดสอบแล้ว ได้มีพระราชนำรัศมีดังนี้ว่า ก็เราได้สัตบมาดังนี้แล พระราชาพระองค์ใด ผู้ทรง ได้มุราภิเษกแล้ว ทรงสรงสนาพระศีรษะ ทรงรักษาอโน卜สตในค็ดที่ ๑๕ ซึ่งวัน นั้นเป็นวันอโน卜สต เมื่อประทับอยู่ในพระมหาปราสาทขั้นบน ย้อมปราภูมิจักรแก้วทิพ มีกำถั้งพัน พร้อมด้วยกงและдум บริบูรณ์ด้วยอาการทุกอย่าง พระราชนั้นย่อมเป็น พระเจ้าจักรพรรดิ เรายังเป็นพระเจ้าจักรพรรดิหรือหนอน ฯ

ดูกิริกษทั้งหลาย ตอนนั้น พระองค์เสด็จลุกจากราชอาสน์ ทรงจับพระเต้าน้ำ ด้วยพระหัตถ์ซ้าย ทรงหลังรดจักรแก้วด้วยพระหัตถ์ขวา รับสั่งว่า จงพัดผันไปเกิด จักรแก้วผู้เจริญ จักรแก้วผู้เจริญจะพิชิตให้ยิ่งเกิด ลำดับนั้น จักรแก้วนั้นก็พัดผันไป ทางทิศตะวันออก พระเจ้าจักรพรรดิพร้อมด้วยจตุรงค์นิเสนา ก็เสด็จตามไป จักรแก้ว ประดิษฐานอยู่ ณ ประเทศใด พระเจ้าจักรพรรดิก็เสด็จเข้าประทับ ณ ประเทศนั้น พร้อมด้วยจตุรงค์นิเสนา บรรดาพราชาที่เป็นปฏูปักษ์ในทิศตะวันออก เข้ามาเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิแล้วทูลอย่างนี้ว่า เชิญเสด็จเกิด มหาราชน พระองค์เสด็จ มาดีแล้ว มหาราชน ข้าแต่เมหาราช แผ่นดินนี้เป็นของพระองค์ ขอพระองค์คง สั่งการเกิด พระเจ้าจักรพรรดิรับสั่งอย่างนี้ว่า ห้ามทุกคนไม่ควร妨害สิ่ง ไม่ควรพูดเท็จ ไม่ควรดื้อ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
น้ำมา และท่านทั้งหลายจงครอบครองบ้านเมืองกันตามสภาพที่เป็นจริงถัด บรรดา
พระราชที่เป็นปฏิปักษในทิศตะวันออกเหล่านั้นแล ได้กลับเป็นผู้สนับสนุนพระเจ้า
จักรพรรดิ ต่อนั้น จักรเก้านั้นได้พัดผันไปจดสมทรด้านทิศตะวันออก แล้วกลับขึ้น
พัดผันไปทิศใต้ ฯลฯ พัดผันไปจดสมมุทรด้านทิศใต้แล้วกลับขึ้นพัดผันไปทิศเหนือ

* ตะวันตก ฯลฯ พัดผันไปจดสมทรด้านทิศตะวันตก แล้วกลับขึ้นพัดผันไปทิศเหนือ
พระเจ้าจักรพรรดิพร้อมด้วยจตุรงค์นีเสนา กีเสด็จตามไป จักรเก้าประดิษฐาน
อยู่ ณ ประเทศใด พระเจ้าจักรพรรดิก็เสด็จเข้าประจำทับ ณ ประเทศนั้น พร้อม
ด้วยจตุรงค์นีเสนา บรรดาพระราชาที่เป็นปฏิปักษในทิศเหนือเขามาเฝ้าพระเจ้า
จักรพรรดิ แล้วทูลอย่างนี้ว่า เขญเสด็จเดิม มหาราช พระองค์เสด็จมาด้แล้ว
มหาราช ข้าแต่เมหาราช แผ่นดินนี้เป็นของพระองค์ ขอพระองค์จะรับการเดิน
พระเจ้าจักรพรรดิรับสังอย่างนี้ว่า ท่านทุกคนไม่ควรร่าสัตว์ ไม่ควรลักทรัพย์ที่
เจ้าของมิได้ให้ ไม่ควรประพฤติดีดในกาม ไม่ควรพุดเท็จ ไม่ควรดื่มน้ำมา และ
ท่านทั้งหลายจงครอบครองบ้านเมืองกันตามสภาพที่เป็นจริงถัด บรรดาพระราชาที่
เป็นปฏิปักษในทิศเหนือเหล่านั้นแล ได้กลับเป็นผู้สนับสนุนพระเจ้าจักรพรรดิ
ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ครั้นนั้นแล จักรเก้านั้นพิชิตยึดตลอดแผ่นดินมีสมุทรเป็น
ขอบเขต แล้วกลับมาสุราษฎรานีเดิม ประดิษฐานอยู่เป็นเมืองลิมลักษพะทวาร
ภัยในพระราหังของพระเจ้าจักรพรรดิ ทำให้ห้องมาตรฐานอยู่ ดุกรกิษฐ์
ทั้งหลาย ยอมประกฎจักรเก้าให้เป็นปานนี้แก่พระเจ้าจักรพรรดิ ฯ

[๔๙๑] ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิยื่อม
ประกฎข้างแก้ว เป็นช้างหลวงชื่อโนสด เผือกหัวสารพักคาย มีที่ตั้งอวยava
ทั้งเจดีย์ต่องดี มีกุหะเหาะ ได้ ครั้นพระเจ้าจักรพรรดิทอดพระเนตรเห็นแล้ว
ยอมมีพระราชนฤทธิ์ที่โปรดปรานว่า จะเป็นยานช้างที่เจริญหน่อ พอมหาเจริญ
ถ้าสำเร็จการฝึกหัด ต่อนั้น ช้างแก้านั้นจึงสำเร็จการฝึกหัดเหมือนช้างอาชาในย
ตัวเจริญ ที่ฝึกปรือดีเป็นเวลานาน ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย เรื่องโดยมีมาแล้ว พระเจ้า
จักรพรรดิมีใจทรงทดลองช้างแก้านั้น จึงเสด็จขึ้นทรงในเวลาช้า เสด็จเรียน
รอบปฐพีมีสมุทรเป็นขอบเขต เสด็จกลับมาสุราษฎรานีเดิม ทรงเสวยพระกระ-

* อาหารเข้าได้ทันเวลา ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ยอมประกฎข้างแก้วให้เป็นปานนี้แก่พระเจ้า
จักรพรรดิ ฯ

[๔๙๒] ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิยื่อม
ประกฎม้าแก้ว เป็นอัลวารชีวอลาหก ขาวปลด ศีรษะดำเหมือนกา เส้นผม
สลายเหมือนหญ้าปล้อง มีกุหะเหาะ ได้ ครั้นพระเจ้าจักรพรรดิทอดพระเนตรเห็น
แล้ว ยอมมีพระราชนฤทธิ์ที่โปรดปรานว่า จะเป็นยานม้าที่เจริญหน่อ พอมหา-

* จำเริญ ถ้าสำเร็จการฝึกหัด ต่อนั้น ม้าแก้านั้นจึงสำเร็จการฝึกหัดเหมือนม้า
อาชาในยตัวเจริญ ที่ฝึกปรือดีแล้วเป็นเวลานาน ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย เรื่องโดยมีมาแล้ว
พระเจ้าจักรพรรดิเมื่อใจทรงทดลองม้าแก้านั้น จึงเสด็จขึ้นทรงในเวลาเช้า เสด็จ
เรียนรอบปฐพีมีสมุทรเป็นขอบเขต เสด็จกลับมาสุราษฎรานีเดิม ทรงเสวยพระกระ-

* อาหารเข้าได้ทันเวลา ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ยอมประกฎม้าแก้วให้เป็นปานนี้แก่พระเจ้า
จักรพรรดิ ฯ

[๔๙๓] ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิยื่อม
ประกฎมณีแก้ว เป็นแก้วไฟทราย งามโฉดชั่ว แปดเหลี่ยม อันเจียระไนไว
อย่างดี มีแสงสว่างแผลไปโดยชนหนึ่งโดยรอบ ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย เรื่องโดยมี
มาแล้ว พระเจ้าจักรพรรดิเมื่อใจทรงทดลองมณีแก้านั้น จึงสังให้จตุรงค์นีเสนา
ยกมณีขึ้นเป็นยอดธง แล้วให้เคลื่อนพล ไปในความมืดทึบของราตรี ขาวบ้าน
ที่อยู่รอบๆ พากันประกอบการงานด้วยแสงสว่างนั้น สำคัญว่าเป็นกลางวัน ดุกร
กิษฐ์ทั้งหลาย ยอมประกฎมณีแก้วให้เป็นปานนี้แก่พระเจ้าจักรพรรดิ ฯ

[๔๙๔] ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิยื่อม
ประกฎนางแก้วรุปงาม นำดู นำเสนอ ประกอบด้วยความงามแห่งผิวพรรณ
อย่างยิ่ง ไม่สูนัก ไม่ต่านัก ไม่ผอมนัก ไม่อวนนัก ไม่คำนัก ไม่ขาวนัก
ล่างผิวพรรณของมนุษย์ แต่ยังไม่ถึงผิวพรรณทิพ มีลักษณะทางกาย魄ปานประหนึ่ง
ลักษณะปุยนุ่มหรือปุยฝ้าย นางแก้านั้นมีตัวอุนในคราวหน้า มีตัวเย็นในคราวร้อน
มีกลิ่นดังกลืนจันทรฟังไปแต่กาย มีกลิ่นดังกลืนอบลฟังไปแต่ปาก นางแก้านั้น
มีประดิษฐ์ก่อนนอนที่หลัง ดอยฟังบรรหารใช้ ประพฤติถูกพระทัย ทูลประศรัย
เป็นที่โปรดปรานต่อพระเจ้าจักรพรรดิ และไม่ประพฤติล่วงพระเจ้าจักรพรรดิแม้
ทางใจ ใจนั้นแล จะมีประพฤติล่วงทางกายได้ ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ยอมประกฎ
นางแก้วให้เป็นปานนี้แก่พระเจ้าจักรพรรดิ ฯ

[๔๙๕] ดุกรกิษฐ์ทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิยื่อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณินิกาย อุปริปัณณาสก์
ปรากฏคุณดีแก้ว ผู้มีจักษุเพียงดังทิพเกิดแต่บากของกรรมปราชญ ซึ่งเป็นเหตุ
ให้มองเห็นทรัพย์ทั้งที่มีเจ้าของ ทั้งที่ไม่มีเจ้าของได เขาเข้าเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิ

แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเดชะ พระองค์จะทรงเป็นผู้ช่วยข่าวຍื่นอย่างดี ข้า-

* พระองค์จักทำหน้าที่การคลังให้พระองค์ ดุกรกิษทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว
พระเจ้าจักรพรรดิเมื่อจะทรงทดลองคุณดีแก้วนั้น จึงเสด็จลงเรือพระที่นั่งให้
ลอบย่องกระแสน้ำกลางแม่น้ำคงคา แล้วรับสั่งจะคุณดีแก้วดังนี้ว่า ดุกรคุณดี
ฉันต้องการเงินและทอง คุณดีแก้วกราบทูลว่า ข้าแต่มหาราชน ถ้าเช่นนั้น
โปรดเทียนเรือเข้าฟังข้างหนึ่งเดียว พระเจ้าจักรพรรดิตรัสว่า ดุกรคุณดี ฉันต้อง^๒
การเงินและทองตรงนี้แหล่ห์ ทันใดนั้น คุณดีแก้วจึงเอามือหั่ง ๒ หยอกลง
ในน้ำ ยกหม้อเติมด้วยเงินและทองขึ้นมา แล้วกราบทูลพระเจ้าจักรพรรดิดังนี้ว่า
ข้าแต่มหาราชน พ่อหรือบังเพียงเท่านี้ ใช้ได้หรือบังเพียงเท่านี้ บุชาได้หรือบัง
เพียงเท่านี้ พระเจ้าจักรพรรดิจึงรับสั่งอย่างนี้ว่า ดุกรคุณดี พอละ ใช้ได้แล้ว
บุชาได้แล้วเพียงเท่านี้ ดุกรกิษทั้งหลาย ยอมประกฎคุณดีแก้วเห็นปานนี้
แก่พระเจ้าจักรพรรดิ ฯ

[๔๙๖] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิย่อม^๓
ประกฎปริมาณยกแก้ว ปริมาณยกนั้นเป็นบันฑิต ฉลาด มีปัญญา สามารถถกถาม
ข้อแนะนำให้พระองค์ทรงบารมีที่ควรบารมี ทรงทดสอบผู้ที่ควรทดสอบ ทรง
แต่งตั้งผู้ที่ควรแต่งตั้ง เข้าข้าไปเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิแล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ขอ
เดชะ ขอพระองค์จะเป็นผู้ช่วยข่าวຍื่นอย่างดี ข้าพระองค์จักสั่งการถวาย ดุกร
กิษทั้งหลาย ยอมประกฎปริมาณยกแก้วเห็นปานนี้แก่พระเจ้าจักรพรรดิ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิทรงประกอบด้วยความสัมฤทธิ์ อย่างเป็นไนน ฯ

[๔๙๗] ดุกรกิษทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิในโลกนี้ย่อมทรงพระสิริ^๔
โฉมงดงาม นำดู นำลืมใส ประกอบด้วยความงามแห่งพระฉวีวารณอย่างยิ่ง^๕
เกินมนุษย์อีนๆ ดุกรกิษทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิทรงประกอบด้วยความ
สัมฤทธิ์อีกข้อแรกดังนี้ ฯ

[๔๙๘] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิย่อม^๖
ทรงพระชนมายืน ทรงดำรงอยู่นานเกินมนุษย์อีนๆ ดุกรกิษทั้งหลาย พระเจ้า
จักรพรรดิทรงประกอบด้วยความสัมฤทธิ์อีกข้อที่ ๒ ดังนี้ ฯ

[๔๙๙] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิย่อม^๗
เป็นผู้มีพระโรคราหန้อย ไม่ทรงลำบาก ทรงประกอบด้วยพระเตzoธาตุบ่อย
พระภัยหายหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก เกินมนุษย์อีนๆ ดุกรกิษ
ทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิทรงประกอบด้วยความสัมฤทธิ์อีกข้อที่ ๓ ดังนี้ ฯ

[๕๐๐] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก พระเจ้าจักรพรรดิย่อม^๘
ทรงเป็นที่รักครับ พอย ของพระมหาณีและคุณดีเหมือนบิดาเป็นที่รักครับพอย
ของบุตรฉันนี้ พระมหาณีและคุณดีเป็นที่ทรงโปรดปราน พอพระราชนฤทธิ์
ของพระเจ้าจักรพรรดิเหมือนบุตรเป็นที่รักครับพอยของบิดาฉันนี้ ดุกรกิษ
ทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พระเจ้าจักรพรรดิพร้อมด้วยจตุรงค์นีเสนาออกแบบ
ประพ拉斯พระราชนฤทธิ์ ทันทีนั้น พระมหาณีและคุณดีเข้าไปเฝ้าพระองค์แล้ว
กราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเดชะ ขอพระองค์อย่ารีบด่วน โปรดเสด็จโดยอาการที่
พากษาพระองค์ได้ชุมพระบารมีนานๆ เกิด แม้พระเจ้าจักรพรรดิก็ทรงสั่งสารถีว่า
ดุกราถี ท่านอย่ารีบด่วน จงขึ้นไปโดยอาการที่ฉันได้ชุมบรรดาพระมหาณีและ
คุณดีนานๆ เกิด ดุกรกิษทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิทรงประกอบด้วยความ
สัมฤทธิ์อีกข้อที่ ๔ ดังนี้ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิทรงประกอบด้วยความสัมฤทธิ์^๙ อย่างนี้ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย พากเรื่องสำคัญความข้อนี้เป็นไนน พระเจ้าจักร-

* พระดิทรงประกอบด้วยแก้ว ๗ ประการ และความสัมฤทธิ์ ๔ อย่างดังนี้ พึง
เสวยสุขโสมนัสอันมีลิ่งประกอบนั้นเป็นเหตุบ้าใหม่หนอน ฯ

กิษทั้งหลายนั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าจักรพรรดิทรง
ประกอบด้วยแก้วแม้ประการหนึ่งๆ ก็ทรงเสวยสุขโสมนัสอันมีแก้วประการนั้น
เป็นเหตุได้ จะป่วยกล่าวไปไปถึงแก้วทั้ง ๗ ประการ และความสัมฤทธิ์
ทั้ง ๔ อย่าง ฯ

[๕๐๑] ครั้นนั้นแล พากผู้มีพระภาคทรงหยิบแผ่นหินยื่มฯ ขนาดเท่า
ฝ่ามือ แล้วตัวส่วนกิษทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย พากเรื่องสำคัญความ
ข้อนี้เป็นไนน แผ่นหินยื่มฯ ขนาดเท่าฝ่ามือที่เราถือนี้กับกุขากลางทิมพานต์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
อย่างไหหนหนอแลใหญกวากันน ฯ

กิ . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แผ่นพินย่อมาฯ ขนาดเท่าฝ่ามือที่ทรงถือนี้มี
ประมาณน้อยนัก เปรียบเทียนกุขเขาหลวงพิมพานต์แล้ว ย่อมไม่ถึงแม้ความนับ
ย่อมไม่ถึงแม้ส่วนแห่งเสี้ยว ย่อมไม่ถึงแม้การที่บันกันได ฯ

พ . ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล พระเจ้าจารพรรดินี ทรง
ประกอบด้วยแก้ว ๗ ประการและความสัมฤทธิ์ ๕ อย่าง ย้อมทรงเสวยสุข
โสมนัสอันมีลักษณะเป็นเหลา ๒ ลูกโสมนัสนั้นเปรียบเทียนที่บันสุขอันเป็น
ทิพย์แล้ว ย่อมไม่ถึงแม้การนับ ย่อมไม่เข้าถึงแม้ส่วนแห่งเสี้ยว ย่อมไม่ถึงแม้
การที่บันกันได ฯ

[๕๐๒] ดุกรกิษทั้งหลาย บันทิตนั้นนแล ถ้ามาสุ่ความเป็นมนุษย์
ในบางครั้งบางคราว ไม่ว่ากล่าว ใหหนฯ โดยล่างจะภากลางนา ก็ย้อมแกิดในสกุล
สุน คือ สกุลกษัตริย์มหาศาล หรือสกุลพระมหาศาล หรือสกุลคุหบดี
มหาศาล เห็นป่านนั้นในบันปลาย อันเป็นสกุลมังค์ มีทรัพย์มาก มีโภคภามาก
มีทองและเงินอุปกรณ์เครื่องปัลส์ใจ และทรัพย์ธัญญาหารอย่างเพียงพอ และเชา
จะเป็นผู้มีรูปงาม นาดู น่าเลิ่อมใจ ประกอบด้วยความงามแห่งผิวพรรณอย่างยิ่ง
มีประกดได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลุบไล ที่นอน ที่อยู่
อาศัย และเครื่องตามประทิป เขาจะประพฤติภายสุจริต วิสุจริต มโนสุจริต
ครั้นแล้วเมื่อตายไปจะเข้าถึงสุคติโลกสวารค์ ฯ

[๕๐๓] ดุกรกิษทั้งหลาย เมื่อฉันนักลงการพันน เพราะฉวยเจา
ชัยชนะ ได้ประการเรอกเท่านั้น จึงบรรลุโภคสมบัติมากmany การฉวยเจาชัยชนะ
ของนักลงการพันนที่บรรลุโภคสมบัติมากmany ได้นั้นแล เพียงเล็กน้อย ที่เห้แล
การฉวยเจาชัยชนะใหญหลวงกว่านั้น คือ การฉวยเจาชัยชนะที่บันทิตนั้น ประ-
พุตติคายสุจริต วิสุจริต มโนสุจริต แล้วตายไป เข้าถึงสุคติโลกสวารค์
นั้นเอง ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย นี้กูมิของบันทิตครบถ้วนบริบูรณ์ ฯ

พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสระภากยิตนี้แล้ว กิษเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภากยิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ พาลบันทิตสูตร ที่ ๙

๑๐. เทวทตสตร (๑๐)

[๕๐๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของ
อนาคบินทึกเครชรี เขตพระนครสาลวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
กิษทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษเหล่านั้นทูลรับพระคำรับแล้ว ฯ

[๕๐๕] พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสรดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เปรียบ
เหมือนเรือน ๒ หลังมีประตูตูรงกัน บุรุษผู้มีตาดียืนอยู่ระหว่างกลางเรือน ๒ หลัง
นั้น พึงเห็นมนุษย์กำลังเข้าเรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังเดินมาบ้าง
กำลังเดินไปบ้าง ฉันใด ดุกรกิษทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล เราย้อมมองเห็น
หมุสัตว์กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณธรรม ได้ดี
ตกยาก ด้วยทิพย์จักหัวนบริสุทธิ์ ลวงจักหัวของมนุษย์ ย่อมทราบขัดซึ่งหมุสัตว์ผู้
เป็นไปตามกรรมได้ว่า สัตว์กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วิสุจริต
มโนสุจริต ไม่ตีเดียนพระอธิษฐาน เป็นสัมมาทิฐิ เชื่อมั่นกรรมด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ
เมื่อตายไปแล้ว เข้าถึงสุคติโลกสวารค์ก็มี สัตว์ผู้กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ประกอบ
ด้วยกายสุจริต วิสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเดียนพระอธิษฐาน เป็นสัมมาทิฐิ เชื่อ
มั่นกรรมด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เมื่อตายไปแล้ว บังเกิดใหม่ในหมุนบุญยกมี สัตว์ผู้
กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจริต วิทุจริต มโนทุจริต ตีเดียน
พระอธิษฐาน เป็นมิจฉาทิฐิ เชื่อมั่นกรรมด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไปแล้ว
เข้าถึงปิตติวิสัยกมี สัตว์ผู้กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ ประกอบด้วย กายทุจริต
วิทุจริต มโนทุจริต ตีเดียนพระอธิษฐาน เป็นมิจฉาทิฐิ เชื่อมั่นกรรมด้วย
อำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไปแล้ว เข้าถึงกำเนิดสัตว์เดิรรัตนกมี สัตว์ผู้
กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจริต วิทุจริต มโนทุจริต ตีเดียน
พระอธิษฐาน เป็นมิจฉาทิฐิ เชื่อมั่นกรรมด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไปแล้ว
เข้าถึงนานา ทุกดี วินิบาต นรากมี ฯ

[๕๐๖] ดุกรกิษทั้งหลาย เหล่านายนิรบمالจะจับสัตว์นั้นที่ส่วนต่างๆ
ของแขนไปแสดงแก่พระยาหมายว่า ข้าแต่พระองค์ บุรุษนี้ไม่ปฏิบัติชอบในมารดา
ไม่ปฏิบัติชอบในสมกะ ไม่ปฏิบัติชอบในพราหมณ์ ไม่อ้อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในสกุล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก์
ขอพระองค์จงลงจากญาแก่บุรุษนี้เด็ดขาด

[๕๐๓] ดุกรกิษทั้งหลาย พระยามจะปลอบโยน เอาอกเอาใจ ใต้
ถามถึงเทวทูตที่ ๑ กะสัตว์นั้นว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้เห็นเทวทูตที่ ๑
ปรากฏในหมู่มนุษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นแล้วยังเจ้าช้า ฯ

พระยามถามอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้เห็นเด็กแดงๆ
ยังอ่อนน้อมแย้ม เปื้อนมุตรคุณของตนอยู่ในหมู่มนุษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า เห็น เจ้าช้า ฯ

พระยามถามอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านนั้นรู้ความ มีสติ เป็นผู้ใหญ่แล้ว ได้มีความดำริดังนี้บ้าง ให้ม่วง แม้ตัวเราแล้ว ก็มีความกิดเป็นธรรมดานั่นแล้ว ฯ

ไม่ล่วงพ้นความกิดไปได้ ควรที่เราจะทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่อาจ เจ้าช้า มัวประมาทเสียเจ้าช้า ฯ

พระยามกล่าวอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้ทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฯ เพื่อจะมัวประมาทเสีย ดังนั้น เหล่านายนิรยบาลจักลงโทษโดยอาการที่ท่านประมาทแล้ว ก็บำบัดรักษาให้หายดี ไม่ใช่มาตราทำให้ท่านไม่ใช่บิดาทำให้ท่านไม่ใช่พ่อของชายทำให้ท่านไม่ใช่พื่อน้องหญิงทำให้ท่านไม่ใช่เมตตาธรรมทำให้ท่านไม่ใช่ญาติสาโลหิตทำให้ท่านไม่ใช่สมณะและพระราหมณ์ทำให้ท่านไม่ใช่เทวดาทำให้ท่านตัวท่านเองทำเข้าไว้ ทานเท่านั้นจักเสวยวินิากของนาปกรรมนี้ ฯ

[๕๐๔] ดุกรกิษทั้งหลาย พระยามครั้นปลอบโยน เอาอกเอาใจ ใต้ถามถึงเทวทูตที่ ๑ กะสัตว์นั้นแล้ว จึงปลอบโยน เอาอกเอาใจ ใต้ถามถึงเทวทูตที่ ๒ ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้เห็นเทวทูตที่ ๒ ปรากฏในหมู่มนุษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นแล้วยังเจ้าช้า ฯ

พระยามถามอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้เห็นหญิงหรือชาย มีอายุ ๘๐ ปี ๙๐ ปี หรือ ๑๐๐ ปี นับแต่เกิดมา ผู้แก่ ซึ่โครงศด หลังอ ถือไม้เท้า งอกเงิน เดินไป กระลับกระล้ำ ล่วงวัยหนุ่มสาว ฟันหักผดุงหัก หนังย่น ศีรษะล้าน เที่ยว ตัวตอกกระ ในหมู่มนุษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า เห็น เจ้าช้า ฯ

พระยามถามอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านนั้นรู้ความ มีสติ เป็นผู้ใหญ่แล้ว ได้มีความดำริดังนี้บ้าง ให้ม่วง แม้ตัวเราแล้ว ก็มีความแก่เป็นธรรมดานั่นแล้ว ฯ

ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ ควรที่เราจะทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่อาจ เจ้าช้า มัวประมาทเสีย เจ้าช้า ฯ

พระยามกล่าวอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้ทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฯ เพื่อจะมัวประมาทเสีย ดังนั้น เหล่านายนิรยบาลจักลงโทษโดยอาการที่ท่านประมาทแล้ว ก็บำบัดรักษาให้หายดี ไม่ใช่มาตราทำให้ท่านไม่ใช่พ่อของชายทำให้ท่านไม่ใช่พื่อน้องหญิงทำให้ท่านไม่ใช่เมตตาธรรมทำให้ท่านไม่ใช่ญาติสาโลหิตทำให้ท่านไม่ใช่สมณะและพระราหมณ์ทำให้ท่านไม่ใช่เทวดาทำให้ท่านตัวท่านเองทำเข้าไว้ ทานเท่านั้นจักเสวยวินิากของนาปกรรมนี้ ฯ

[๕๐๕] ดุกรกิษทั้งหลาย พระยามครั้นปลอบโยน เอาอกเอาใจ ใต้ถามถึงเทวทูตที่ ๒ กะสัตว์นั้นแล้ว จึงปลอบโยน เอาอกเอาใจ ใต้ถามถึงเทวทูตที่ ๓ ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้เห็นเทวทูตที่ ๓ ปรากฏในหมู่มนุษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นแล้วยังเจ้าช้า ฯ

พระยามถามอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้เห็นหญิงหรือชาย ผู้ป่วย ทนทกษ์ เป็นไข้หนัก นอนเปื้อนมุตรคุณของตน มีคนอื่นค่อยพยุงลูก พยุงเดิน ในหมู่มนุษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า เห็น เจ้าช้า ฯ

พระยามถามอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านนั้นรู้ความ มีสติ เป็นผู้ใหญ่แล้ว ได้มีความดำริดังนี้บ้าง ให้ม่วง แม้ตัวเราแล้ว ก็มีความเจ็บปายเป็นธรรมดานั่นแล้ว ฯ

ไม่ล่วงพ้นความเจ็บปายไปได้ ควรที่เราจะทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่อาจ เจ้าช้า มัวประมาทเสีย เจ้าช้า ฯ

พระยามกล่าวอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้ทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฯ เพื่อจะมัวประมาทเสีย ดังนั้น เหล่านายนิรยบาลจักลงโทษโดยอาการที่ท่านประมาทแล้ว ก็บำบัดรักษาให้หายดี ไม่ใช่มาตราทำให้ท่าน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สตัตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก
ไม่ใช้บิดาทำให้ท่าน ไม่ใช้พี่น้องชายทำให้ท่าน ไม่ใช้พี่น้องหญิงทำให้ท่าน ไม่
ใช้มิตร-armadaที่ทำให้ท่าน ไม่ใช้ญาติสาโลพิตทำให้ท่าน ไม่ใช้สมณะและพระหมณ
ทำให้ท่าน ไม่ใช้เทศาทำให้ท่าน ตัวท่านเองทำเข้าไว้ ท่านเท่านั้นจักเสวยวินิวาท
ของบาปกรรมนี้ ฯ

[๕๑๐] ดุกรกิษทั้งหลาย พระยามครรัตน์ปลอบโยน เอาอกเอาใจ
ใต้ถมถึงเทวทูตที่ ๓ กะสัตว์นั้นแล้ว จึงกลอนโยน เอาอกเอาใจ ใต้ถมถึง
เทวทูตที่ ๔ ว่า ดุกรพ่อมาจำเริญ ท่านไม่ได้เห็นเทวทูตที่ ๔ ปรากฏในหมู่
มนุษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นเลย เจ้าช้า ฯ

พระยามถมอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมาจำเริญ ท่านไม่ได้เห็นราชาทั้งหลาย
ในหมู่มนุษย์จับใจผู้ประพฤติผิดมาแล้ว สังลงกรณ์ต่างชนิดบ้างหรือ คือ ฯ

- (๑) ใบยด้วยแสงบ้าง
- (๒) ใบยด้วยหายบ้าง
- (๓) ตีด้วยตะบองสั้นบ้าง
- (๔) ตัดเมื่อบ้าง
- (๕) ตัดเท้าบ้าง
- (๖) ตัดทั้งมือทั้งเท้าบ้าง
- (๗) ตัดหูบ้าง
- (๘) ตัดจนยกบ้าง
- (๙) ตัดทั้งหูทั้งจนยกบ้าง
- (๑๐) ลงกรรมกรณ์วิธี หน้อเดียน้ำสัม บ้าง
- (๑๑) ลงกรรมกรณ์วิธี ขาดสั้นๆ บ้าง
- (๑๒) ลงกรรมกรณ์วิธี ปากราหุ บ้าง
- (๑๓) ลงกรรมกรณ์วิธี มาลัยไฟ บ้าง
- (๑๔) ลงกรรมกรณ์วิธี คงมีอ บ้าง
- (๑๕) ลงกรรมกรณ์วิธี ริวส่าย บ้าง
- (๑๖) ลงกรรมกรณ์วิธี นุ่งเปลือกไม้ บ้าง
- (๑๗) ลงกรรมกรณ์วิธี ยืนกลาง บ้าง
- (๑๘) ลงกรรมกรณ์วิธี เกี่ยวเหยื่อเบ็ด บ้าง
- (๑๙) ลงกรรมกรณ์วิธี เหรียญกษาปณ์ บ้าง
- (๒๐) ลงกรรมกรณ์วิธี แปรรูปเสน บ้าง
- (๒๑) ลงกรรมกรณ์วิธี กางเวียน บ้าง
- (๒๒) ลงกรรมกรณ์วิธี ตั้งฟาง บ้าง
- (๒๓) ราดด้วยน้ำบันเดือดๆ บ้าง
- (๒๔) ให้สุนัขทึ่งบ้าง
- (๒๕) ให้นอนหงายบนหลาวทั้งเป็นๆ บ้าง
- (๒๖) ตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า เห็น เจ้าช้า ฯ

พระยามถมอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมาจำเริญ ท่านนั้นรู้ความมีสติ เป็น
ผู้ใหญ่แล้ว ได้มีความชำรุดดีบ้าง ให้มว่า จำเริญจะ เป็นอันว่า สัตว์ที่ทำกรรม
ลามกไว้นั้นฯ ย้อมถูกลงกรรมกรณ์ต่างชนิดเห็นปานนี้ในปัจจุบัน จะป่วยกล่าว
ไปไยก็งขัติหน้า ครรที่ราชทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่อาจ เจ้าช้า มัวประมาทเสีย เจ้าช้า ฯ

พระยามกล่าวอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมาจำเริญ ท่านไม่ได้ทำความดีทางกาย
ทางวาจา และทางใจไว้ เพระมัวประมาทเสีย ดังนั้น เหล่านายนิรยบาลจักรลง
โทษโดยอาการที่ท่านประมาทแล้ว ก้าบกรรมนี้นั้นแล ไม่ใช่มารดาทำให้ท่าน
ไม่ใช้บิดาทำให้ท่าน ไม่ใช้พี่น้องชายทำให้ท่าน ไม่ใช้พี่น้องหญิงทำให้ท่าน ไม่
ใช้มิตร-armadaที่ทำให้ท่าน ไม่ใช้ญาติสาโลพิตทำให้ท่าน ไม่ใช้สมณะและพระหมณ
ทำให้ท่าน ไม่ใช้เทศาทำให้ท่าน ตัวท่านเองทำเข้าไว้ ท่านเท่านั้นจักเสวยวินิวาท
ของบาปกรรมนี้ ฯ

[๕๑๑] ดุกรกิษทั้งหลาย พระยามครรัตน์ปลอบโยน เอาอกเอาใจ
ใต้ถมถึงเทวทูตที่ ๔ กะสัตว์นั้นแล้ว จึงกลอนโยน เอาอกเอาใจ ใต้ถมถึง
เทวทูตที่ ๔ ว่า ดุกรพ่อมาจำเริญ ท่านไม่ได้เห็นเทวทูตที่ ๔ ปรากฏในหมู่
มนุษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นเลย เจ้าช้า ฯ

พระยามถมอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมาจำเริญ ท่านไม่ได้เห็นหญิงหรือชาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ที่ต่ายแล้ววันหนึ่ง หรือสองวัน หรือสามวัน ขึ้นพอง เขียวข้า มีนาฬีองเย้ม
ในหมู่มนษย์หรือ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า เห็น เจ้าข้า ฯ

พระบรมกามอย่างนี้ว่า ดูกรพ่อมหาจารีญ ท่านเน้นรู้ความเมตตา เป็น
ผู้ใหญ่แล้ว ได้มีความดำริดังนี้บ้าง ให้ม่วง แม้ตัวเราแล ก็มีความตายเป็นธรรมด
ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ควรที่เราจะทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฯ

สัตว์นั้นทูลอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่อยาจ เจ้าข้า มีประมาทเสีย เจ้าข้า ฯ

พระบรมกามกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรพ่อมหาจารีญ ท่านไม่ได้ทำความดีทางกาย
ทางวาจา และทางใจไว้ เพราะมัวประมาทเสีย ดังนั้น เหล่านายนิรยบาลจักลง
ไทยโดยอาการที่ท่านประมาทแล้ว ก็มาบปริกรรมนี้นั้นแล ไม่ใช้มารดาทำให้ท่าน
ไม่ใช่บิดาทำให้ท่าน ไม่ใช่พี่น้องชายทำให้ท่าน ไม่ใช่พี่น้องหญิงทำให้ท่าน ไม่
ใช้มิตรอาmadey ทำให้ท่าน ไม่ใช่ญาติสาลิพิติทำให้ ไม่ใช่สมณะและพระหมณ์
ทำให้ท่าน ไม่ใช่เทวดาทำให้ท่าน ตัวท่านเองทำเข้าไว้ ท่านเท่านั้นจักเสวยวิบาก
ของบาปริกรรมนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระบรมครั้นปลอบโยน เออกอุกอาจ ใต้ถมถึง
เทวทูตที่ ๔ กะสัตว์นั้นแล้ว ก็ทรงดุณณอยู่ ฯ

[๕๒๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่านายนิรยบาลจะให้สัตว์นั้นกระทำการเดชชื่อ
การจำ ๔ ประการ คือ ตรึงตะปุหลีกಡเกที่ปีอื้ห้างที่ ๑ ข้างที่ ๒ ที่เท้าข้างที่ ๑
ข้างที่ ๒ และที่หัวอกตรงกลางสัตว์นั้นจะเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ
อยู่ในนรกนั้น และยังไม่ถายทราบเทบานาปกรณ์ยังไม่สิ้นสุด ฯ

[๕๒๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่านายนิรยบาลจะจับสัตว์นั้นขึ้นพีดแล้วเอาผึ้
ถาก . . . จะจับสัตว์นั้นเอาเทาขึ้นข้างบน เอ้าหัวลงข้างล่างแล้วถากด้วยพร้า . . . จะ
เอาสัตว์นั้นเติมมรณะแล้วให้วิงกลับไปกลับมานานแผ่นเดินที่มีไฟติดท้า ลูกโพลง
โขติช่วง . . . จะให้สัตว์นั้นปืนขึ้นเป็นลงซึ่งกุญาค่าตามแพลงลูกใหญ่ที่มีไฟติดท้า ลูก
โพลง โขติช่วง . . . จะจับสัตว์นั้นเอาท้าขึ้นข้างบนเอ้าหัวลงข้างล่าง แล้วพุ่งลงไป
ในหม้อทองแดง ที่มีไฟติดท้า ลูกโพลง โขติช่วง สัตว์นั้นจะเดือดพล่านเป็น
ฟองอยู่ในหม้อทองแดงนั้น เขาเมื่อเดือดเป็นฟองอยู่ จะพล่านขึ้นข้างบนครั้งหนึ่ง
บ้าง พล่านลงข้างล่างครั้งหนึ่งบ้าง พล่านไปด้านขวาครั้งหนึ่งบ้าง จะเสวยเวทนา
อันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อยู่ในหม้อทองแดงนั้น และยังไม่ถายทราบเทบานา
ปกรณ์ยังไม่สิ้นสุด ฯ

[๕๒๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่านายนิรยบาลจะโยนสัตว์นั้นเข้าไปในมหา
นรก ก็มีนาหานรกนั้นแล

มีสิ่งมุ่ง สีประดุ แบง ไว้โดยส่วนเทาภัก มีกำแพงเหล็ก
ล้อมรอบ ครอบไว้ด้วยแผ่นเหล็ก พื้นของนรกใหญ่นั้นล้วน
แล้วด้วยเหล็ก ลูกโพลง แฟไปตลดอร้อยโยชน์รอบด้าน
ประดิษฐานอยุทกเมือง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย และมหานากรนั้น มีเปลวไฟเพลิงจากไฟด้านหน้าจดไฟ
ด้านหลัง พลางจากไฟด้านหลังจดไฟด้านหน้า พลางจากไฟด้านหนีจดไฟด้านใต้
พลางจากไฟด้านใต้จดไฟด้านหนีอีก พลางขึ้นจากข้างล่างจดข้างบน พลางจากข้างบน
จดข้างล่าง สัตว์นั้นจะเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อยู่ในมหาหานรกนั้น
และยังไม่ถายทราบเทบานาปกรณ์ยังไม่สิ้นสุด ฯ

[๕๒๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย้อมมีส้มยับที่ในบางครั้งบางคราว โดยล่วง
ระยะเวลา ประดุด้านหลังของมหาหานรกเปิด สัตว์นั้นจะรีบวิงไปยังประดุนนั้น
โดยเร็ว ย้อมถูกไฟใหม่พิรา ใหม่หนัง ใหม้เนื้อ ใหม้เอ็น แม้กระดูกทั้งหลาย
ก็เป็นคันตalon แต่อวัยวะที่สัตว์นั้นยกขึ้นแล้ว จะกลับคงรูปเดิมทันที และใน
ขณะที่สัตว์นั้น ใกล้จะถึงประดุ ประดุนนั้นจะปิด สัตว์นั้นย้อมเสวยเวทนาอันเป็น
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ อยู่ในมหาหานรกนั้น และยังไม่ถายทราบเทบานาปกรณ์นั้นยังไม่
สิ้นสุด ฯ

[๕๓๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย้อมมีส้มยับที่ในบางครั้งบางคราว โดยล่วง
ระยะเวลา ประดุด้านหลังของมหาหานรกเปิด ฯลฯ ประดุด้านหนีอีก ฯลฯ
ประดุด้านใต้เปิด สัตว์นั้นจะรีบวิงไปยังประดุนโดยเร็ว ย้อมถูกไฟใหม่พิรา ใหม้
หนัง ใหม้เนื้อ ใหม้เอ็น แม้กระดูกทั้งหลายก็เป็นคันตalon แต่อวัยวะที่สัตว์
นั้นยกขึ้นแล้วจะกลับคงรูปเดิมทันที และในขณะที่สัตว์นั้นใกล้จะถึงประดุ ประดุ
นนั้นจะปิด สัตว์นั้นย้อมเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อยู่ในมหาหานรกนั้น
และยังไม่ถายทราบเทบานาปกรณ์นั้นยังไม่สิ้นสุด ฯ

[๕๓๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย้อมมีส้มยับที่ในบางครั้งบางคราว โดยล่วง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตรตบปิฎกที่ ๖ มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์
ระยะกากานาน ประดิษฐ์ด้านหน้าของมหากรานนเปิด สัตว์นั้นจะรีบวิ่งไปยังประดิษฐ์
โดยเริ่ว ย้อมคุกไฟใหม่ผ้า ใหม่หนัง ใหม่เนื้อ ใหม่เงิน แม้กระดูก
หัวเหล็กเป็นคันคลบ แต่ว่าจะที่สัตว์นั้นยกขึ้นแล้ว จะกลับคงรูปเดิมทันที
สัตว์นั้นจะออกทางประดิษฐ์นี้ได้ แต่ว่างานกรานนและ มีนราเต็มด้วยคุกใหญ่
ประกอบอยู่รอบด้าน สัตว์นั้นจะตกลงในนรกคุกนั้น และในนรกคุกนั้นแล้ว มีหมู่
สัตว์ปากด้วยขึ้นมาอยู่เดือดเดือดเผื่องเผื่อง แล้วเดือดเดือดเผื่องหนัง แล้วเดือดเดือดเผื่องเนื้อ แล้ว
เดือดเดือดเผื่องอัน แล้วเดือดเดือดเผื่องกระดูก แล้วกินเยื่อในกระดูก สัตว์นั้นย้อมเสวย
เวทนาอันเป็นทกข์กล้า เจ็บแสบ อญ្យในนรกคุกนั้น และยังไม่ตายทราบเท่านาไป
กรรมนั้นยังไม่ลื้นสุด ฯ

[๕๘] ดุกรกิษทั้งหลาย และนราคุกนั้น มีนราเต็มด้วยถ้าริง ๑- ใหญ่
ประกอบอยู่รอบด้าน สัตว์นั้นจะตกลงไปในนรกถ้าริงนั้น สัตว์นั้นย้อมเสวย
เวทนาอันเป็นทกข์กล้า เจ็บแสบ อญ្យในนรกถ้าริงนั้น และยังไม่ตายทราบเท่า
นาไปกรรมนั้นยังไม่ลื้นสุด ฯ

[๕๙] ดุกรกิษทั้งหลาย และนราถ้าริงนั้น มีป่าเจ้าใหญ่ประกอบอยู่
รอบด้าน ต้นสูงชลุดขึ้นไปโภชนหนึ่ง มีหนามยาว ๑๐ องค์คิ มีไฟติดทั่ว
ลูกโพลง ใจดิช่วง เหล่านายนิรยบาลจะบังคับให้สัตว์นั้นเข็นๆ ลงๆ ที่ต้นเจริญนั้น
สัตว์นั้นย้อมเสวยเวทนาอันเป็นทกข์กล้า เจ็บแสบ อญ្យที่ต้นเจริญนั้น และยังไม่
ตายทราบเท่านาไปกรรมนั้นยังไม่ลื้นสุด ฯ

[๖๐] ดุกรกิษทั้งหลาย และป่าเจ้าใหญ่ ไม่เป็นดาวใหญ่
ประกอบอยู่รอบด้าน สัตว์นั้นจะเข้าไปในป่านั้น จะถูกใบไม้ที่ล้มพัด ตัดมีบ้ำง
ตัดเท้าบ้ำง ตัดทึ่งเมื่อและเท้าบ้ำง และตัดใบหุบบ้ำง ตัดจมูกบ้ำง ตัดหัวใบหุและ
จมูกบ้ำง สัตว์นั้นย้อมเสวยเวทนาอันเป็นทกข์กล้า เจ็บแสบ อญ្យที่ป่าตัน ไม่มีใบ
เป็นดาวนั้น และยังไม่ตายทราบเท่านาไปกรรมนั้นยังไม่ลื้นสุด ฯ

[๖๑] ดุกรกิษทั้งหลาย และป่าตัน ไม่มีใบเป็นดาวนั้น มีเม่น้ำใหญ่
น้ำเป็นด่าง ประกอบอยู่รอบด้าน สัตว์นั้นจะตกลงไปในเม่น้ำนั้น จะลอบอยู่ใน

๑๑. เถ้าริง คือ ถานที่ติดไฟครึ่งปีชั่วโมงนอกอยู่รอบด้าน
แม่น้ำนั้น ตามกระเสบ้าง หวานกระเสบ้าง ทึ่ตามและหวานกระเสบ้าง สัตว์
นั้นย้อมเสวยเวทนาอันเป็นทกข์กล้า เจ็บแสบ อญ្យในแม่น้ำนั้น และยังไม่ตาย
ทราบเท่านาไปกรรมนั้นยังไม่ลื้นสุด ฯ

[๖๒] ดุกรกิษทั้งหลาย เหล่านายนิรยบาลพาภันเจาเบ็ดเกี่ยวสัตว์
นั้นขึ้นวางบนบก แล้วก่อร่ายาอย่างนี้ว่า ดุกรพ่อมหาจำเริญ เจ้าต้องการอะไร
สัตว์นั้นเบอกอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าหิว เจ้าช้ำ เหล่านายนิรยบาลจึงอาขอมเหล็กร้อน
มีไฟติดทั่ว ลูกโพลง ใจดิช่วง เปิดปากออก แล้วใส่ก้อนโลหะร้อนมีไฟติดทั่ว
ลูกโพลง ใจดิช่วง เข้าในปาก ก้อนโลหะนั้นจะไหม้ริมฝีปากบ้ำง ปากบ้ำง
คอบ้ำง ห้องบ้ำง ของสัตว์นั้น พาเจ้าใส่ใหญบ้ำง ใส่น้อยบ้ำง อกมานาทงส่วน
เบื้องลาง สัตว์นั้นย้อมเสวยเวทนาอันเป็นทกข์กล้า เจ็บแสบ อญ្យ ณ ที่นั้น และ
ยังไม่ตายทราบเท่านาไปกรรมนั้นยังไม่ลื้นสุด ฯ

[๖๓] ดุกรกิษทั้งหลาย เหล่านายนิรยบาลกล่าวจะสัตว์นั้นอย่างนี้ว่า
ดุกรพ่อมหาจำเริญ เจ้าต้องการอะไร สัตว์นั้นเบอกอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าจะหาย เจ้าช้ำ
เหล่านายนิรยบาลจึงอาขอมเหล็กร้อนมีไฟติดทั่ว ลูกโพลง ใจดิช่วง เปิดปากออก
แล้วอาเน้าห้องแดงร้อนมีไฟติดทั่ว ลูกโพลง ใจดิช่วง กรอกเข้าไปในปาก น้ำ
หองเดงนั้นจะไหม้ริมฝีปากบ้ำง ปากบ้ำง คอบ้ำง ห้องบ้ำง ของสัตว์นั้น พา
เจ้าใส่ใหญบ้ำง ใส่น้อยบ้ำง อกมานาทงส่วนเบื้องลาง สัตว์นั้นย้อมเสวยเวทนา
อันเป็นทกข์กล้า เจ็บแสบ อญ្យ ณ ที่นั้น และยังไม่ตายทราบเท่านาไปกรรมนั้นยัง
ไม่ลื้นสุด ดุกรกิษทั้งหลาย เหล่านายนิรยบาลจะโยนสัตว์นั้นเข้าไปในเมฆา
นรกอีก ฯ

[๖๔] ดุกรกิษทั้งหลาย เรื่องเดยมีมาแล้ว พระยายมได้มีความดำริ
อย่างนี้ว่า พ่อเจ้าประคุณเอ่ย เป็นอันว่า เหล่าสัตว์ที่ทำกรรมلامกไว้ในโลก
ย้อมคุกนายนิรยบาลลงกรรมกรณ์ ต่างชนิดเห็นปานนี้ โอหuo ขอเรพิงได้ความ
เป็นเมฆย์ ขอพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธพิงเลดจ้อบัติในโลก ขอเรพิงได้
นั่งไกลัพะผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ขอพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นพึงทรงแสดง
ธรรมแก่เรา และขอเรพิงรู้ว่าถึงธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเกิด ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย ก็เรื่องนั้น เรามิได้ฟังต่อสมณะหรือพราหมณ์อีนๆ
แล้วจึงบอก ก็แล เรายอกเรื่องที่รู้เอง เห็นเอง ปรากฏเองทั้งนั้น ฯ

[๖๕] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรไวยากรณภาษาชิตตังนี้ ครั้นแล้วพระสุคต
ผู้ค้าสาดา ก็ได้ตรัสรศาสตร์ประพันธ์ต่อไปอีกดังนี้ว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
นารชนเหลาได้ยังเป็นมาพ อันเทวทุตต์ตักเตือน แล้วประมาโทย
นารชนเหล่านี้จะเข้าถึงหมู่สัตว์แล้ว เศร้าโถกสั่นกากลนาน
ส่วนนารชนเหลาได้เป็นสัตว์บุราษัชบระจับในโลกนี้ อัน
เทวทุตต์ตักเตือนแล้ว ย้อมไม่ประมาทในธรรมของพระอธิบาย
ในกาลไหนๆ เห็นภัยในความถือมั่นอันเป็นเหตุแห่งชาติและ
มรณะแล้ว ไม่เกิดมั่น หลุดพ้นในธรรมเป็นที่สิ้นชาติและมรณะ
ได้ นารชนเหลานั้นเป็นผู้ถึงความแก่มา มีสุข ดับสนิทใน
ปัจจุบัน ล่วงwareและภัยทั้งปวงและเข้าไปล่วงทุกทั้งปวงได้ ฯ

จบ เทวสูตร ที่ ๑๐
จบ สัญญาบรรค ที่ ๓

หัวข้อเรื่องของสัญญาบรรคนั้น ดังนี้
เรื่องสัญญาธรรมอย่างไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ๒ เรื่อง เรื่องธรรม
ที่ไม่น่าเป็นไปได้ ๑ เรื่องพระพักดู ๑ เรื่องสมณฑุเทส
อจิราตะผู้เป็นพระวีระผู้ประเสริฐ ๑ เรื่องพระภูมิชัชผู้มีชื่อว่า
แพ่นดิน ๑ เรื่องพระอนุรุทธ ๑ เรื่องท่านผู้ลักษณ์ ๑
เรื่องภูมิบันฑิต ๑ เรื่องเทวทุต ๑

รวมพระสูตรที่มีในบรรคนี้ คือ

๑. จุฬสัญญาสูตร
๒. มหาสัญญาสูตร
๓. อัจฉริยพกุตธรรมสูตร
๔. พักกุลต์แดร์จันริยพกุตสูตร
๕. ทันตภูมิสูตร
๖. ภูมิชสูตร
๗. อนรุทธสูตร
๘. อปกิเลสสูตร
๙. พาลบันฑิตสูตร
๑๐. เทวทุตสูตร

วิภังค์การบรรค

๑. กัพเทกรัตตสูตร (๑๓)

[๕๒๖] ข้าพเจ้าได้สัตบ์มาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเขตวัน อาرامของ
อนาคตทิคเเครงชี เขตพะนะคราสวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
กิษทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษเหล่านี้ทูลรับพระคำรับแล้ว พระผู้มี-
พระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เราจักแสดงอุทศและวิภัคของบุคคล
ผู้มีราตรีหนึ่งเจริญแก่เรือหั้งหลาย พากเช่องฟังอุทศและวิภัคนั้น จงไลใจให้ดี
เราจักกล่าวต่อไป กิษเหล่านี้ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๕๒๗] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

บุคคลไม่ควรดำเนินกิ่งสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมองหงส์ที่ยังไม่
มาถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันจะไปแล้ว และสิ่งที่
ยังไม่มาถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง กิบุคคลใดเห็นแจ้งธรรมปัจจุบัน
ไม่เง่อนແง่น ไม่คลอนแคลอนในธรรมนั้นๆ ได้ บุคคลนั้นพึง
เจริญธรรมนั้นเนื่องๆ ให้ปรุปругกิด พึงทำความเพียรเสียใน
วันนี้แหล โครงการตามตายในวันพรุ พระราวาความ
ผัดเพี้ยนกับมัวจราชผู้มีเสนาใหญ่นั้น ย้อมไม่มีแก่เราหั้งหลาย
พระมนุผู้ลงบ่อมเรียกบุคคลผู้มีปรกติอยู่อย่างนี้ มีความเพียร
ไม่เกียจคร้านหั้งกลางวันและกลางคืน นั้นแล้วผู้มีราตรีหนึ่ง
เจริญ ฯ

[๕๒๘] ดุกรกิษทั้งหลาย กิบุคคลย่อมดำเนินกิ่งสิ่งที่ล่วงแล้วอย่างไร
คือ รำพึงถึงความแพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า เราได้มีรือปอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว
ได้มีเวทนากอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มีสัญญาอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มี
สัขารอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มีวิญญาณอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ดุกรกิษ
หั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่าดำเนินกิ่งสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯ

[๕๒๙] ดุกรกิษทั้งหลาย กิบุคคลจะไม่ดำเนินกิ่งสิ่งที่ล่วงแล้วอย่างไร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
คือ ไม่ร้าพึงถึงความแพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า เราได้มีรูปอย่างนี้ในการที่
ล่วงแล้ว ได้มีเวทนาอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว ได้มีสัญญาอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว
ได้มีสังขารอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว ได้มีวิญญาณอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว ดูร
กิษทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่า ไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯ

[๕๓๐] ดุกรกิษทั้งหลาย กับคคลย้อมมุงหัวงสิ่งที่ยังไม่มาถึงอย่างไร
คือ ร้าพึงถึงความแพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า ขอเราพึงมีรูปอย่างนี้ในการอนาคต
พึงมีเวทนาอย่างนี้ในการอนาคต พึงมีสัญญาอย่างนี้ในการอนาคต พึงมีสังขาร
อย่างนี้ในการอนาคต พึงมีวิญญาณอย่างนี้ในการอนาคต ดุกรกิษทั้งหลาย
อย่างนี้แล ซึ่ว่า ไม่ล่วงหัวงสิ่งที่ยังไม่มาถึง ฯ

[๕๓๑] ดุกรกิษทั้งหลาย กับคคลจะไม่ล่วงหัวงสิ่งที่ยังไม่มาถึงอย่างไร
คือ ไม่ร้าพึงถึงความแพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า ขอเราพึงมีรูปอย่างนี้ในการอนาคต
พึงมีเวทนาอย่างนี้ในการอนาคต พึงมีสัญญาอย่างนี้ในการอนาคต พึงมีสังขาร
อย่างนี้ในการอนาคต พึงมีวิญญาณอย่างนี้ในการอนาคต ดุกรกิษทั้งหลาย อย่าง
นี้แล ซึ่ว่า ไม่ล่วงหัวงสิ่งที่ยังไม่มาถึง ฯ

[๕๓๒] ดุกรกิษทั้งหลาย กับคคลย้อมงอนเงนในธรรมปัจจุบันอย่างไร
คือ ปุชนผู้ไม่ได้ลัดแล้วในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรม
ของพระอริยะ ไม่ได้ฝึกในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดใน
ธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้ฝึกในธรรมของสัตบุรุษ ย้อมแลึงเห็นรูปโดยความเป็น
อัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาว่ามีรูปบ้าง เลิงเห็นรูปในอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาในรูป
บ้าง ย้อมแลึงเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาว่ามีเวทนาบ้าง
เลิงเห็นเวทนาในอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาในเวทนาบ้าง ย้อมแลึงเห็นสัญญา
โดยความเป็นอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาว่ามีสัญญาบ้าง เลิงเห็นสัญญาในอัตตาบ้าง
เลิงเห็นอัตตาในสัญญาบ้าง ย้อมแลึงเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลิงเห็น
อัตตาว่ามีสังขารบ้าง เลิงเห็นสังขารในอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาในสังขารบ้าง
ย้อมแลึงเห็นวิญญาณโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาว่ามีวิญญาณบ้าง เลิงเห็น
วิญญาณในอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาในวิญญาณบ้าง ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล
ซึ่ว่า งอนเงนในธรรมปัจจุบัน ฯ

[๕๓๓] ดุกรกิษทั้งหลาย กับคคลย้อมไม่ล่วงเงนในธรรมปัจจุบัน
อย่างไร คือ อริสาภผู้สั่งดับแล้วในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ได้เห็นพระอริยะ ฉลาด
ในธรรมของพระอริยะ ฝึกดีแล้วในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัตบุรุษ ฉลาด
ในธรรมของสัตบุรุษ ฝึกดีแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย้อมไม่เลิงเห็นรูปโดยความ
เป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาว่ามีรูปบ้าง ไม่เลิงเห็นรูปในอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็น
อัตตาในรูปบ้าง ย้อมไม่เลิงเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตา
ว่ามีเวทนาบ้าง ไม่เลิงเห็นเวทนาในอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาในเวทนาบ้าง ย้อม
ไม่เลิงเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาว่ามีสัญญาบ้าง ไม่เลิง
เห็นสัญญาในอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาในสัญญาบ้าง ย้อม ไม่เลิงเห็นสังขารโดย
ความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาว่ามีสังขารบ้าง ไม่เลิงเห็นสังขารในอัตตาบ้าง
ไม่เลิงเห็นอัตตาในสังขารบ้าง ย้อม ไม่เลิงเห็นวิญญาณโดยความเป็นอัตตาบ้าง
ไม่เลิงเห็นอัตตาว่ามีวิญญาณบ้าง ไม่เลิงเห็นวิญญาณในอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตา
ในวิญญาณบ้าง ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่า ไม่ล่วงเงนในธรรมปัจจุบัน ฯ

[๕๓๔] บคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรล่วงหัวงสิ่งที่
ยังไม่มาถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันจะไป
แล้ว และสิ่งที่ยังไม่มาถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง กับคคล
ได้เห็นแจ้งธรรมปัจจุบัน ไม่ล่วงเงน ไม่คด/onแคลน
ในธรรมนั้นๆ ได้ บคคลนั้นพึงเจริญธรรมนั้นเนื่องๆ
ให้ปริปองเกิด พึงทำความเพียรเสียในวันนี้แหล
ไครเล่าจะรู้ความตายในวันพรุ่ง เพราจะความผิดเพี้ยน
กับมัจจุราชผู้มีเสนานิใหญ่นน ย้อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย
พระมนผู้สั่งบย้อมเรียกบคคลผู้มีปракติบอยู่อย่างนี้ มีความ
เพียร ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน นั้นแล้ว
ผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย ค้ำที่เรากล่าวไว้ว่า เราจักแสดงอโศกและวิังค์ของ
บคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญแก่เรอทั้งหลายนั้น เราอาศัยเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว
ด้วยประการจะนี้ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว กิษเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ฉบับ กัทเทกรัตนสูตร ที่ ๑

๒. อานันทกัทเทกรัตนสูตร (๓๙)

[๕๓๔] ข้าพเจ้าได้สัตบนาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของอนาคต-
*บิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาตถี สมัยนั้นแล ท่านพระอานันท์สูตันตากิจกุ
หั้งหลายในอปปะฐานศาลา ซักขวนให้อาจหาย ร่าเริงด้วยกถาประกอบด้วยธรรม
และกล่าวอุเทศและวิกวัคคของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญฯ

[๕๓๕] ครั้นในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเดสจื่อกจากที่ทรงหลีกเร้น^๑
เสด็จเข้าไปยังอปปะฐานศาลา ครั้นแล้วจึงประทับนั่ง ณ อาสนะที่เขาแต่งตั้งไว
พอประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงทรงสกุณกิจหั้งหลายว่า ดูกิจกุหั้งหลาย ไดร
หนอนเลสนหนากิจกุหั้งหลายในอปปะฐานศาลา ซักขวนให้อาจหาย ร่าเริงด้วยกถา
ประกอบด้วยธรรม และกล่าวอุเทศและวิกวัคคของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญฯ

กิจกุหั้นนั่นกราบหูลว่า ท่านพระอานันท์ พระพุทธเจ้าข้าฯ

จำดับนั่นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกุหั้นพระอานันท์ว่า ดูกิจกุหั้นที่
เรอสนหนากิจกุหั้งหลาย ซักขวนให้อาจหาย ร่าเริงด้วยกถาประกอบด้วยธรรม
ไดกัล่าวอุเทศและวิกวัคคของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญอย่างไรเล่าฯ

[๕๓๖] ท่านพระอานันท์ที่รวมหูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
สูตันตากิจกุหั้งหลาย ซักขวนให้อาจหาย ร่าเริงด้วยกถาประกอบด้วยธรรม
ไดกัล่าวอุเทศและวิกวัคคของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญอย่างนี้ว่า

บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยัง
ไม่มากถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันจะไปแล้ว
และสิ่งที่ยังไม่มากถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง กับบุคคลใดเห็นแจ้ง
ธรรมปัจจุบัน ไม่มั่นเอนแน ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้นๆ
ได บุคคลนั่นพึงเจริญธรรมนั้นเน่องๆ ให้ปรุปองเกิด
พึงทำความเพียรเสียในวันนี้แหล ไดรเล่าจะรู้ความตาย
ในวันพรุ่ง เพาะร่าความผิดเพี้ยนกับมัจจุราชผู้มีเสนาใหญ
นั่น ย่อมไม่มีเก่าเราหั้งหลาย พระมนต์ผู้สูงบยองเรียกบุคคล
ผู้มีปรตติอยู่อย่างนี้ มีความเพียร ไม่เกียจคร้านหั้งกลางวัน
และกลางคืน นั่นแลว่า ผู้มีราตรีหนึ่งเจริญฯ

[๕๓๗] ดูกิจท่านผู้มีอ้ายหั้งหลาย กับบุคคลย่อ้มคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว
อย่างไร คือ รำพึงถึงความเพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า เราได้มีรูปอย่างนี้ใน
กาลที่ล่วงแล้ว ไดมีเวทนาอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว ไดมีสัญญาอย่างนี้ในการที่ล่วง
แล้ว ไดมีสังขารอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว ไดมีวิญญาณอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว
ดูกิจท่านผู้มีอ้ายหั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่าคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้วฯ

[๕๓๘] ดูกิจท่านผู้มีอ้ายหั้งหลาย กับบุคคลย่อ้มมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึง
อย่างไร คือ ไม่รำพึงถึงความเพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า เราได้มีรูปอย่างนี้ใน
กาลที่ล่วงแล้ว ไดมีเวทนาอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว ไดมีสัญญาอย่างนี้ในการที่ล่วง
แล้ว ไดมีสังขารอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว ไดมีวิญญาณอย่างนี้ในการที่ล่วงแล้ว
ดูกิจท่านผู้มีอ้ายหั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่าไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้วฯ

[๕๓๙] ดูกิจท่านผู้มีอ้ายหั้งหลาย กับบุคคลย่อ้มมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึง
อย่างไร คือ รำพึงถึงความเพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า ขอเราพึงมีรูปอย่างนี้
ในการอนาคต พึงมีเวทนาอย่างนี้ในการอนาคต พึงมีสัญญาอย่างนี้ในการอนาคต
พึงมีสังขารอย่างนี้ในการอนาคต พึงมีวิญญาณอย่างนี้ในการอนาคต ดูกิจท่านผู้มี
อ้ายหั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่าไม่เม่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึงฯ

[๕๔๐] ดูกิจท่านผู้มีอ้ายหั้งหลาย กับบุคคลย่อ้มมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึง
อย่างไร คือ ไม่รำพึงถึงความเพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า ขอเราพึงมีรูปอย่างนี้
ในการอนาคต พึงมีเวทนาอย่างนี้ในการอนาคต พึงมีสัญญาอย่างนี้ในการอนาคต
พึงมีสังขารอย่างนี้ในการอนาคต พึงมีวิญญาณอย่างนี้ในการอนาคต ดูกิจท่านผู้มี
อ้ายหั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่าไม่เม่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึงฯ

[๕๔๑] ดูกิจท่านผู้มีอ้ายหั้งหลาย กับบุคคลย่อ้มมุ่นเอนแนในธรรมปัจจุบัน
อย่างไร คือ ปุกชนผู้ไม่ไดสัตบแล้วในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ไดเห็นพระอริยะ ไม่
ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ไม่ไดฝึกในธรรมของพระอริยะ ไม่ไดเห็นสัตบธุ
ไม่ฉลาดในธรรมของสัตบธุ ไม่ไดฝึกในธรรมของสัตบธุ บ่อมเลึงหินรูปโดย
ความเป็นอัตตาบ้าง เลึงเห็นอัตตาว่ามีรูปบ้าง เลึงเห็นรูปในอัตตาบ้าง เลึงเห็น
อัตตาในรูปบ้าง บ่อมเลึงเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ บ่อมเลึงเห็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สตัตตตปิฎกที่ ๖ มัชภิมนิกาย อุปริปัณณาสก์
สัญญาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมเลี้งเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ
ย่อมเลี้งเห็นวิญญาณโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลี้งเห็นอัตตาว่ามีวิญญาณบ้าง เลี้งเห็น
วิญญาณในอัตตาบ้าง เลี้งเห็นอัตตาในวิญญาณบ้าง ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย
อย่างนี้แล ซึ่ว่างอนແgnในธรรมปัจจุบัน ฯ

[๕๔๓] ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย กับคคลย่อมไม่เง่อนແgnในธรรม
ปัจจุบันอย่างไร คือ อริยสาการผู้สดับแล้วในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ได้เห็นพระอริยะ
ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ฝึกดีแล้วในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัตบุรุษ
ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ฝึกดีแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมไม่เลี้งเห็นรูปโดย
ความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลี้งเห็นอัตตาว่ามีรูปบ้าง ไม่เลี้งเห็นรูปในอัตตาบ้าง
ไม่เลี้งเห็นอัตตาในรูปบ้าง ย่อมไม่ลึกลึกละหานโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ
ย่อมไม่ลึกลึกละหานสัญญาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมไม่ลึกลึกละหานสังขารโดย
ความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมไม่ลึกลึกละหานวิญญาณโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลี้ง
เห็นอัตตาว่ามีวิญญาณบ้าง ไม่เลี้งเห็นวิญญาณในอัตตาบ้าง ไม่เลี้งเห็นอัตตาใน
วิญญาณบ้าง ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่างอนແgnในธรรม
ปัจจุบัน ฯ

[๕๔๔] บคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่
ยังไม่มาถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันจะไป
แล้ว และสิ่งที่ยังไม่มาถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง กับคคล
ได้เห็นแจ้งธรรมปัจจุบัน ไม่เง่อนແgn ไม่คลอนแคลน
ในธรรมเน้นๆ ได้บุคคลนั้นพึงเจริญธรรมนั้นเนื่องๆ
ให้ปรุปρงเกิด พึงทำความเพียรเสียในวันนี้แหล คร
เจ้าจะรู้ความตายในวันพรุ่ง เพราะว่าความผิดเพียนกับ
มัจจราผู้เมียเสนาให้อยู่นั้น ย่อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย พระ
มนีผู้สูงบย่องเรียกบุคคลผู้เมียปรกติอยู่อย่างนี้ มีความ
เพียร ไม่เกียจร้านทั้งกลางวันและกลางคืน นั้นแล้ว
ผู้เมียตรีหนึ่งเจริญ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพรองค์สันหนากะกิกทั้งหลาย ขักขวนให้
อาจาจ ร่าเริงด้วยกุศลปะกอบด้วยธรรม ได้กล่าวอุทกและวิังค์ของบุคคลผู้เมีย
ตราตรีหนึ่งเจริญอย่างนี้แล ฯ

[๕๔๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอาบนห์ ดีแล้วฯ เรอสันหนา
กะกิกทั้งหลาย ขักขวนให้อาจหาย ร่าเริงด้วยกุศลปะกอบด้วยธรรม ได้กล่าว
อุทกและวิังค์ของบุคคลผู้เมียตรีหนึ่งเจริญว่า
บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯลฯ พระมนีผู้สูงบ
ย่องเรียกบุคคล . . . นั้นแล้ว ผู้เมียตรีหนึ่งเจริญ
ดังนี้กูกแล้ว ฯ

[๕๔๖] ดูกรอาบนห์ กับคคลย่อมคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้วอย่างไร ฯลฯ
ดูกรอาบนห์ อย่างนี้แล ซึ่ว่างอนແgn ไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯ
ดูกรอาบนห์ กับคคลจะไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้วอย่างไร ฯลฯ ดูกร
อาบนห์ อย่างนี้แล ซึ่ว่างอนແgn ไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯ
ดูกรอาบนห์ กับคคลย่อมมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึงอย่างไร ฯลฯ ดูกร
อาบนห์ อย่างนี้แล ซึ่ว่างอนມุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง ฯ
ดูกรอาบนห์ กับคคลย่อมเง่อนແgnในธรรมปัจจุบันอย่างไร ฯลฯ ดูกร
อาบนห์ อย่างนี้แล ซึ่ว่างอนແgnในธรรมปัจจุบัน ฯ
ดูกรอาบนห์ กับคคลย่อมไม่เง่อนແgnในธรรมปัจจุบันอย่างไร ฯลฯ ดูกร
อาบนห์ อย่างนี้แล ซึ่ว่างอนແgnในธรรมปัจจุบันอย่างไร ฯ

[๕๔๗] บคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯลฯ
พระมนีผู้สูงบย่องเรียกบุคคล . . . นั้นแล้ว ผู้เมียตรีหนึ่ง
เจริญ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระอาบนห์จึงชื่นชมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ อาบนหกทักษรตสูตร ที่ ๒

-----

๓. มหากัจจานกทเทกรัตตสูตร (๓๓)

[๕๔๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารต่อไปท่ามกลาง เขตอนุรา-

* นครราชคฤห์ ครั้งนั้นแล้ว ท่านพระสมิทธิลักษณ์ในรัตติตอน ใกล้รุ่ง เข้าไปยัง
ประเทศเพื่อสรงสนาณร่างกาย ครั้นแล้วเรียบร้อยแล้ว จึงกลับขึ้นมาสูงลง
ผืนเดียว ยืนผึ่งตัวให้แห่งอยู่ ขณะนั้นล่างปฐมยาม ไปแล้ว มีเทวดาตามหนึ่ง มี
รักਮิงม สองสารตopleที่ให้ส่วนทั้งทั้งสอง ท่านพระสมิทธิบังที่ที่ยืนอยู่นั้น
แล้วได้ยิน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ๆ

[๕๕๑] เทวดานั้น พอยืนเรียบร้อยแล้ว จึงกล่าวกะท่านพระสมิทธิ
ดังนี้ว่า ดุกรกิษ ท่านทรงจำอุเทศและวิภัคของบุคคลผู้มีรัตติหนึ่งเจริญได้
ไหม ฯ

ท่านพระสมิทธิกล่าวว่า ดุกรท่านผู้มีอายุ เราทรงจำไม่ได้ ก็ท่านทรงจำ
ได้หรือ ฯ

เท. ดุกรกิษ แม้ข้าพเจ้าก็ทรงจำไม่ได้ และท่านทรงจำค่าการแสดง
รัตติหนึ่งเจริญได้ไหม ฯ

ส. ดุกรท่านผู้มีอายุ เราทรงจำไม่ได้ ก็ท่านทรงจำได้หรือ ฯ

เท. ดุกรกิษ แม้ข้าพเจ้าก็ทรงจำไม่ได้ ขอท่านจะเรียนรู้ และทรงจำ
อุเทศและวิภัคของบุคคลผู้มีรัตติหนึ่งเจริญเกิด เพาะะอุเทศและวิภัคของบุคคล
ผู้มีรัตติหนึ่งเจริญ ประกอบด้วยประโยชน์นี้เป็นเบื้องต้นแห่งพระมหาจารย์ ฯ

เทวดานั้นกล่าวดังนี้แล้ว จึงหายไป ณ ที่นั้นเอง ฯ

[๕๕๐] ครั้งนั้นแล้ว ท่านพระสมิทธิ พอล่วงรัตติหนึ่งไปแล้ว จึงเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคย์ที่ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิਆทพระผู้มีพระภาคนั้น ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อคืนนี้ต้อนไปแล้ว จึงกลับมาสูงแต่ลงมาแล้วเดียว
ยืนผึ่งตัวให้แห่งอยู่ ขณะนั้นล่างปฐมยาม ไปแล้ว มีเทวดาตามหนึ่ง มีรักມิงม
สองสารตopleที่ให้ส่วนทั้งทั้งสอง ท่านพระสมิทธิบังที่ที่ยืนอยู่นั้น แล้วยืน ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง พอยืนเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวกะข้าพระองค์ดังนี้ว่า ดุกรกิษ
ท่านทรงจำอุเทศและวิภัคของบุคคลผู้มีรัตติหนึ่งเจริญได้ไหม ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ เมื่อเทวดานั้นกล่าวแล้วอย่างนี้ ข้าพระองค์ได้กล่าวกะเทวดานั้นดังนี้ว่า
ดุกรท่านผู้มีอายุ เราทรงจำไม่ได้ ก็ท่านทรงจำได้หรือ เทวดานั้นกล่าวว่า ดุกร
กิษ แม้ข้าพเจ้าก็ทรงจำไม่ได้ และท่านทรงจำค่าการแสดงรัตติหนึ่งเจริญได้ไหม
ข้าพระองค์ตอบว่า ดุกรท่านผู้มีอายุ เราทรงจำไม่ได้ ก็ท่านทรงจำได้หรือ เทวดา
นั้นกล่าวว่า ดุกรกิษ แม้ข้าพเจ้าก็ทรงจำไม่ได้ ขอท่านจะเรียนรู้ และทรงจำ
อุเทศและวิภัคของบุคคลผู้มีรัตติหนึ่งเจริญเกิด เพาะะอุเทศและวิภัคของบุคคล
ผู้มีรัตติหนึ่งเจริญ ประกอบด้วยประโยชน์นี้ เป็นเบื้องต้นแห่งพระมหาจารย์ เทวดา
นั้นกล่าวดังนี้แล้ว จึงหายไป ณ ที่นั้นเอง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มี
พระภาค ได้โปรดแสดงอุเทศและวิภัคของบุคคลผู้มีรัตติหนึ่งเจริญ แก่ข้าพระองค์
เกิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรกิษ ถ้าเข่นนั้น เเร่องฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าวต่อไป ท่านพระสมิทธิล้วนพระผู้มีพระภาคว่า ขอบแล้ว พระพุทธ-

* เจ้าช้ำ ฯ

[๕๕๑] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า
บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มี
ถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันละไปแล้ว และสิ่งที่
ยังไม่มาถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง ก็บุคคลใดเห็นแจ้งธรรมปัจจบัน
ไม่เมื่อแหน่ง ไม่คลอนแคลอนในธรรมนั้นๆ ได้ บุคคลนั้นพึง
เจริญธรรมนั้นเนื่องจาก ให้ปรุปโรงเกิด พึงทำความเพียรเสียใน
วันนี้แหล่ง ได้รู้ความดายในวันพรุ่ง เพราะว่าความ
ผัดเพียรนั้นจะจารชนผู้มีเสนาให้ยุนนั้น ย้อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย
พระมุนีผู้สูงย่อมเรียกบุคคลผู้มีปรกติอยู่อย่างนี้ มีความเพียร
ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน นั้นแล้ว ผู้มีรัตติหนึ่ง
เจริญ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสถาปะประพันธ์ดังนี้ ครั้นแล้วพระสุตจึงทรงลูก
จากอาสนะ เสด็จเข้าไปยังพระวิหาร ฯ

[๕๕๒] ครั้นพระผู้มีพระภาคแสดงจหลักไปแล้วไม่นาน กิษเหล่านั้นจึง
ได้มีข้อปรึกษา กันอย่างนี้ว่า ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
อุเทศโดยย่อแก่พากเรว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มี
ถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว ลิ้งนั้นก็เป็นอันจะไปแล้ว และสิ่งที่ยัง
ไม่มากถึง ก็เป็นอันยังไม่มี กับบุคคลใดที่เห็นแจ้งธรรมปัจจุบัน
ไม่เงื่อนแน่น ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้นๆ ได้ บุคคลนั้นพึง
เจริญธรรมนั้นเนื่องๆ ให้ปริปุริ่งคิด พึงทำความเพียรเสียนใน
วันนี้แหล่ ใจเร่าจะรู้ความตามตัวในวันพรุ่ง เพราจะว่าความ
ผิดเพี้ยนกับมัจฉราผู้มีเสนาใหญ่นั้น ย่อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย
พระมนุสสบุรุษย้อมเรียกบุคคลผู้มีปรกติอยู่อย่างนี้ มีความเพียร
ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน นั้นแล้ว ผู้มีรารีหานี้

เจริญ

ดังนี้แล มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร ก็ทรงลูกอกจากอาสนะเสด็จเข้า
ไปยังพระวิหาร โครงการและพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงโดยย่อนี้ให้พิสดารได้ ครั้งนั้นแล กิจกุศลเหล่านี้ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า
ท่านพระมหากรุณาคุณยังอันพระคยาสุดและพากกิจผู้ร่วมประพฤติธรรมจรรยา
ผู้เป็นวิญญาณยกย่อง สรรเสริญแล้ว ก็ท่านพระมหากรุณาคุณ พอจะจำแนกเนื้อ
ความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อนี้ให้พิสดารได้ ถ้าจะไร พวก
เราพึงเข้าไปหาท่านพระมหากรุณาคุณยังที่อยู่ แล้วพึงสอบถามเนื้อความนี้กະท่าน
พระมหากรุณาคุณยังอีก ฯ

[๕๕๓] ต่อหน้าแล กิจกุศลเหล่านี้จึงเข้าไปหาท่านพระมหากรุณาคุณยังที่
อยู่ แล้วได้ทักทายปราครัชกับท่านพระมหากรุณาคุณ ครั้นผ่านคำทักทายปราครัช
พอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พ่อนั่งเรียบร้อยแล้ว
ได้กล่าวว่าท่านพระมหากรุณาคุณดังนี้ว่า ดุกรท่านก็จะนาน พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงอุเทศโดยย่อแก่พากกระผลว่า

บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯลฯ พระมนุสสบุรุษย้อมเรียก
บุคคล . . . นั้นแล้ว ผู้มีรารีหานี้เจริญ

ดังนี้แล มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร ก็ทรงลูกอกจากอาสนะเสด็จเข้าไปยัง
พระวิหาร โครงการท่านก็จะนาน ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จหลังไปแล้วไม่นาน พวก
กระพุนนี้ได้มีข้อปรึกษา กันอย่างนี้ว่า ดุกรท่านผู้มีอัยทั้งหลาย พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงอุเทศโดยย่อแก่พากกระวัว

บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯลฯ พระมนุสสบุรุษย้อมเรียก
บุคคล . . . นั้นแล้วผู้มีรารีหานี้เจริญ

ดังนี้แล มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร ก็ทรงลูกอกจากอาสนะเสด็จเข้าไปยัง
พระวิหาร โครงการและพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
โดยย่อนี้ให้พิสดารได้ ดุกรท่านก็จะนาน พากกระผลนั้นได้มีความคิดอย่างนี้ว่า
ท่านพระมหากรุณาคุณยังอันพระคยาสุดและพากกิจผู้ร่วมประพฤติธรรมจรรยา
ผู้เป็นวิญญาณยกย่อง สรรเสริญแล้ว ก็ท่านพระมหากรุณาคุณ พอจะจำแนกเนื้อ
ความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อนี้ให้พิสดารได้ ถ้าจะไร พวก
เราพึงเข้าไปหาท่านพระมหากรุณาคุณยังที่อยู่ แล้วพึงสอบถามเนื้อความนี้กະท่าน
พระมหากรุณาคุณยัง ขอท่านพระมหากรุณาคุณโปรดจำแนกเนื้อความอีก ฯ

[๕๕๔] ท่านพระมหากรุณาคุณกล่าวว่า ดุกรท่านผู้มีอัยทั้งหลาย เปรี้ยบ
เหมือนบุรุษผู้ต้องการแก่นไม้ แสงหางแก่นไม้ เที่ยวเสาะหาแก่นไม้ พึงลำคัญ
แก่นของต้นไม้ใหญ่ที่มีแก่นตั้งอยู่ว่า ควรหาได้ที่กิงและใน ละเลยราษและลำต้น
เสีย ณ ใด ข้ออุปไมยนี่ กิลินนั้น เมื่อพระคยาสุดประทับอยู่พร้อมหน้าท่านผู้มี
อัยทั้งหลาย พากท่านพากันสำคัญเนื้อความนั้นว่า พึงสอบถามเราได้ ล่วงเลย
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเสีย ดุกรท่านผู้มีอัยทั้งหลาย พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ทรงมีจักษุ มีญาณ
มีธรรม มีความประเสริฐ ตัวส บอกร นำออกซึ่งประโยชน์ ประทานอmontธรรม
ทรงเป็นเจ้าของธรรม ทรงดำเนินตามนั้น และก็เป็นกาลสมควรแก่พระองค์แล้วที่
ท่านทั้งหลายจะพึงสอบถามเนื้อความนี้กະพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรง
พยายามแก่เราอย่างใด พากท่านพึงทรงจำไว้อย่างนั้นเกิด ฯ

กิจกุศลเหล่านักล่าวว่า ดุกรท่านก็จะนาน แท้จริง พระผู้มีพระภาคย้อม
ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ทรงมีจักษุ มีญาณ มีธรรม มีความ
ประเสริฐ ตัวส บอกร นำออกซึ่งประโยชน์ ประทานอmontธรรม ทรงเป็น
เจ้าของธรรม ทรงดำเนินตามนั้น และก็เป็นกาลสมควรแก่พระองค์แล้วที่พาก
กระผลจะพึงสอบถามเนื้อความนี้กະพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงพยายาม
แก่พากกระผลอย่างใด พากกระผลพึงทรงจำได้อย่างนั้น แต่ว่าท่านพระมหา-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

* ก็จะนาน อันพระคadasa และพากกิษผู้ร่วมประพฤติพรหมจรรย์ผู้บีนวิญญาณ
ยกย่อง สรรเสริญแล้ว และท่านพ่อจะจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มี
พระภาคทรงแสดงโดยย่อให้พิสดารได้ ขอท่านพระมหากัจจนาจะอย่าทำความ
หนักใจ โปรดจำแนกเนื้อความเกิด ๆ

ก. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น พากท่านจะฟัง จะใส่ใจให้ดี
ข้าพเจ้าจักกล่าวต่อไป กิจยุทธานั้นรับคำท่านพระมหากัจจนาจะอย่าทำความ
หนักใจ โปรดจำแนกเนื้อความเกิด ๆ

[๕๕] ท่านพระมหากัจจนาจะจึงได้กล่าวดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ข้อที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อแก่เรاهทั้งหลายว่า

บุคคลไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯลฯ พระมุนีผู้สูงบ>y อุ่ม

เรียกบุคคล . . . นั้นแล้วผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ
ดังนี้ มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร แล้วทรงลุกจากอาสนะเสด็จเข้าไปยัง
พระทิหาร นั่นแล้วข้าพเจ้าทราบเนื้อความโดยพิสดารอย่างนี้ ๆ

[๕๖] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็บุคคลย่อมคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว
อย่างไร คือ มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทរากในจักษุและรูปว่า จักษุของเราได้
เป็นดังนี้ รูปได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว เพราะความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราก
จึงเพลิดเพลินจักษุและรูปนั้น เมื่อเพลิดเพลิน จึงซึ่ว่าคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทรากในโสดและเสียงว่า โสดของเราได้เป็น
ดังนี้ เสียงได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว . . .

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทรากในชีวหาและรสว่า ชีวหาของเราได้เป็น
ดังนี้ กลิ่นได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว . . .

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทรากในชีวหาและรสว่า ชีวหาของเราได้เป็น
ดังนี้ รสได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว . . .

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทรากในกายและโภภรรพะว่า กายของเราได้
เป็นดังนี้ โภภรรพะได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว . . .

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทรากในเมโนและธรรมารมณ์ว่า มโนของเราได้
เป็นดังนี้ ธรรมารมณ์ได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว เพราะความรู้สึกเนื่องด้วย
ฉันทราก จึงเพลิดเพลินโนและธรรมารมณ์นั้น เมื่อเพลิดเพลิน จึงซึ่ว่าคำนึง
ถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่าคำนึงถึงสิ่งที่
ล่วงแล้ว ๆ

[๕๗] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็บุคคลจะไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว
อย่างไร คือ มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทรากในจักษุและรูปว่า จักษุของเราได้
เป็นดังนี้ รูปได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว เพราะความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราก
จึงไม่เพลิดเพลินจักษุและรูปนั้น เมื่อไม่เพลิดเพลิน จึงซึ่ว่าไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วง
แล้ว

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทรากในโสดและเสียงว่า โสดของเราได้
เป็นดังนี้ เสียงได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว . . .

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทรากในชีวหาและรสว่า ชีวหาของเราได้
เป็นดังนี้ กลิ่นได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว . . .

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทรากในชีวหาและรสว่า ชีวหาของเราได้
เป็นดังนี้ รสได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว . . .

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทรากในกายและโภภรรพะว่า กายของเรา
ได้เป็นดังนี้ โภภรรพะได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว . . .

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทรากในเมโนและธรรมารมณ์ว่า มโนของเรา
ได้เป็นดังนี้ ธรรมารมณ์ได้เป็นดังนี้ ในการลที่ล่วงแล้ว เพราะความรู้สึกไม่เนื่อง
ด้วยฉันทราก จึงไม่เพลิดเพลินโนและธรรมารมณ์นั้น เมื่อไม่เพลิดเพลิน จึง
ซึ่ว่าไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่ว่าไม่
คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ๆ

[๕๘] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็บุคคลย่อมมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึง
อย่างไร คือ บุคคลตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้ไว ขอจักษุของเราพึงเป็นดังนี้
ขอรูปพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต เพราะความตั้งใจเป็นปัจจัย จึงเพลิดเพลิน
จักษุและรูปนั้น เมื่อเพลิดเพลิน จึงซึ่ว่ามุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึง

บุคคลตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้ไว ขอโสดของเราพึงเป็นดังนี้ ขอ
เสียงพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต . . .

บุคคลตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้ไว ขอมาของเราพึงเป็นดังนี้
ขอกลิ่นพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
บุคคลตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอขวัญของเราง霏เป็นดังนี้
ขอสพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต . . .

บุคคลตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอขวัญของเราง霏เป็นดังนี้ ขอ
โภคภพพะพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต . . .

บุคคลตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอขวัญของเราง霏เป็นดังนี้ ขอ
ธรรมารามณ์พึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต เพราะความตั้งใจเป็นปัจจัย จึงเพลิด
เพลินมโนและธรรมารามณ์ เมื่อเพลิดเพลิน จึงเชื่อว่ามุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึง ดูกร
ท่านผู้เมียทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่งเชื่อว่ามุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึง ๆ

[๕๕๙] ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย กับบุคคลจะไม่มุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มากถึง
อย่างไร คือ บุคคลไม่ตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอจักษุของเราง霏เป็น
ดังนี้ ขอรูปพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต เพราะความไม่ตั้งใจเป็นปัจจัย จึงไม่
เพลิดเพลินจักบุและรูปนั้น เมื่อไม่เพลิดเพลิน จึงเชื่อว่าไม่มุ่งหวังสิ่งที่ยัง
ไม่มากถึง

บุคคลไม่ตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอโลตของเราง霏เป็นดังนี้
ขอเสียงพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต . . .

บุคคลไม่ตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอหวานของเราง霏เป็นดังนี้
ขอกลิ่นพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต . . .

บุคคลไม่ตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอขวัญของเราง霏เป็นดังนี้
ขอสพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต . . .

บุคคลไม่ตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอขวัญของเราง霏เป็นดังนี้
ขอโภคภพพะพึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต . . .

บุคคลไม่ตั้งจิตเพื่อจะได้สิ่งที่ตนยังไม่ได้รู้ ขอขวัญของเราง霏เป็นดังนี้
ขอธรรมารามณ์พึงเป็นดังนี้ ในการลอนาคต เพราะความไม่ตั้งใจเป็นปัจจัย จึงไม่
เพลิดเพลินมโนและธรรมารามณ์นั้น เมื่อไม่เพลิดเพลิน จึงเชื่อว่าไม่มุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่
มากถึง ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่งเชื่อว่าไม่มุ่งหวังสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ๆ

[๕๖๐] ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย กับบุคคลยอมงอนแง่นในธรรมปัจจุบัน
อย่างไร คือ มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราคในจักบุและรูปทั้ง ๒ อย่างที่เป็น
ปัจจุบันด้วยกันนั้นแล เพราะความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราค จึงเพลิดเพลินจักบุ
และรูปนั้น เมื่อเพลิดเพลิน จึงเชื่อว่างอนแง่นในธรรมปัจจุบัน

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราคในโลตและเสียง . . .

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราคในหวานและกลิ่น . . .

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราคในขวัญและรส . . .

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราคในกายและโภคภพพะ . . .

มีความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราคในมนโนและธรรมารามณ์ทั้ง ๒ อย่างที่เป็น
ปัจจุบันด้วยกันแล เพราะความรู้สึกเนื่องด้วยฉันทราค จึงเพลิดเพลินมโนและ
ธรรมารามณ์นั้น เมื่อเพลิดเพลิน จึงเชื่อว่างอนแง่นในธรรมปัจจุบัน ดูกรท่านผู้เมีย^๓
ทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่งเชื่อว่างอนแง่นในธรรมปัจจุบัน ๆ

[๕๖๑] ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย กับบุคคลยอมไม่มงอนแง่นในธรรม
ปัจจุบันอย่างไร คือ มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราคในจักบุและรูปทั้ง ๒ อย่าง
ที่เป็นปัจจุบันด้วยกันนั้นแล เพราะความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราค จึงไม่
เพลิดเพลินจักบุและรูปนั้น เมื่อไม่เพลิดเพลิน จึงเชื่อว่าไม่มงอนแง่นในธรรม
ปัจจุบัน

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราคในโลตและเสียง . . .

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราคในหวานและกลิ่น . . .

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราคในขวัญและรส . . .

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราคในกายและโภคภพพะ . . .

มีความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราคในมนโนและธรรมารามณ์ทั้ง ๒ อย่างที่
เป็นปัจจุบันด้วยกันนั้นแล เพราะความรู้สึกไม่เนื่องด้วยฉันทราค จึงไม่
เพลิดเพลินมโนและธรรมารามณ์นั้น เมื่อไม่เพลิดเพลิน จึงเชื่อว่าไม่มงอนแง่นใน
ธรรมปัจจุบัน ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย อย่างนี้แล ซึ่งเชื่อว่าไม่มงอนแง่นในธรรม
ปัจจุบัน ๆ

[๕๖๒] ดูกรท่านผู้เมียทั้งหลาย ข้อที่พระผู้เมียพระภาคทรงแสดงอุเทศ
โดยย่อแก่เราทั้งหลายว่า

บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯลฯ พระมุนีผู้สงบน้อม
เรียกบุคคล . . . นั้นแล้ว ผู้เมียตระหนึ่งเจริญ
ดังนี้ มีได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร แล้วทรงลูกจากอาสนะ เสด็จเข้าไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
ยังพระวิหาร นี้แล ข้าพเจ้าทราบเนื้อความโดยพิสดารอย่างนี้ ก็เหลาท่านทั้งหลาย
หัวอยู่ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลสอบถามเนื้อความนั้นแก่ดิ พระผู้มี-
*พระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านทั้งหลายอย่างใด พากท่านพึงทรงจำเนื้อความนั้นไว
อย่างนั้น ฯ

[๕๖๓] ครั้งนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นยินดีอนโนมานาภิช่องทางพระมหา-

*กัจจนาแล้วลูกจากอาสนะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายอภิวัท
พระผู้มีพระภาคแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พองนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้
ทราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตามที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงอุทิศโดยย่อแก่พากข้าพระองค์ว่า

บคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่ที่ล่วงแล้ว ฯลฯ พระมุนีผู้สั่งบย่อม

เรียกบุคคล . . นั่นแลว่า ผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ

ดังนี้ มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร แล้วทรงลูกจากอาสนะ เสด็จเข้าไป
ยังพระวิหาร พอพระผู้มีพระภาคเสด็จหลักไปแล้วไม่นาน พากข้าพระองค์นั้น
ได้มีข้อปรึกษา กันอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงอุทิศโดยย่อแก่พากเรา

บคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมองหัวงสิ่งที่ยังไม่มา

ถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันจะไปแล้ว และสิ่งที่ยัง

ไม่มาถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง กับบุคคลใดเห็นแล้วชรรบปัจจุบัน

ไม่งอนແงวน ไม่คลอนแคลอนในธรรมนั้นๆ ได้ บุคคลนั้นพึง

เจริญธรรมนั้นเนื่องๆ ให้ปริปุริ่งถิด พึงทำความเพียรเสีย

ในวันนี้แหล โครงการจะรู้ความตายในวันพรุ่ง เพราะร่าความ

ผัดเพียงกับมัจจุราชผู้มีเสน่ห์ใหญ่นั้นยอม ไม่มีเกเรหานั้น

พระมุนีผู้สั่งบย่อมเรียกบุคคลผู้มีปรกติอยู่อย่างนี้ มีความเพียร

ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน นั่นแลว่า ผู้มีราตรีหนึ่ง

เจริญ

ดังนี้แล มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร ก็ทรงลูกจากอาสนะ เสด็จเข้าไป
ยังพระวิหาร โครงการและพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุทิศที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงโดยย่อนี้ให้พิสดารได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พากข้าพระองค์นั้นได้มีความ
คิดอย่างนี้ว่า ท่านพระมหากรักษณะนั้นแล อันพระศาสตราและพากกิษรรวมประพฤติ
พระมหาจรรย์ผู้เป็นวิญญาณยกย่อง สรรเสริญแล้ว ก็ท่านพระมหากรักษณะนี้พอจะ
จำแนกเนื้อความแห่งอุทิศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อนี้ให้พิสดารได้ ถ้า
กระไร พากเราพึงเข้าไปหาท่านพระมหากรักษณะยังที่อยู่ แล้วพึงสอบถามเนื้อ
ความนี้กับท่านพระมหากรักษณะเดิม ต่อนั้นแล พากข้าพระองค์จึงเข้าไปหาท่าน
พระมหากรักษณะยังที่อยู่ แล้วสอบถามเนื้อความนั้นจะท่าน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ท่านพระมหากรักษณะจำแนกเนื้อความแก่พากข้าพระองค์นั้นแล้วโดยอาการดังนี้
โดยบทดังนี้ โดยพยัญชนะดังนี้ ฯ

[๕๖๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหากรักษณะเป็น
บัณฑิต มีปัญญามาก แม้หากพากเรอสอบถามเนื้อความนั้นจะเรา เรา ก็จะ
พยากรณ์เนื้อความนั้นอย่างเดียวกับที่มหากรักษณะพยากรณ์แล้วเหมือนกัน ก็เหลา
เนื้อความของอุทิศนั้นเป็นดังนี้แล พากเรอจงทรงจำเนื้อความนั้นไว้อย่าง
นั้นถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษีตนนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภาษีของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ มหากรักษณะทั้งหลายทั้งสูตร ที่ ๓

๔. โสมสังคิยภัตเทกรัตตสูตร (๓๔)

[๕๖๕] ข้าพเจ้าได้สั่งมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเขตวัน ารามของ
อนาคติกิคเเครบชี เขตพวนครสาวัตถี สมัยนั้นแล ท่านพระโสมสังคิยะ
อยู่ที่พระวิหารนิโคราวาราม เขตพวนครกบิลพัสดุ ในสักกชานบท ครั้งนั้นแล
ล่วงบزمยามไปแล้ว จันทร์เทพบตร มีรัศมีงามยิ่ง ส่องพระวิหารนิโคราวารามให้
สว่างทั่ว เข้าไปหาท่านพระโสมสังคิยะยังที่อยู่ แล้วได้ยิน ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ฯ

[๕๖๖] จันทร์เทพบตรพอยืนเรียบร้อยแล้ว จึงกล่าวจะท่านพระโสม-

*สังคิยะดังนี้ว่า ดูกรภิกษุ ท่านทรงจำอุทิศและวิภัค ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่ง
เจริญได้ใหม ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ท่านพระโภมสังกั้นคิยะกล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ เรายังจำไม่ได้ ก็ท่าน
ทรงจำได้หรือ ฯ

จ. ดูกรกิษณะ แม้ข้าพเจ้าก็ทรงจำไม่ได้ และท่านทรงจำคำสอน
ราตรีหนึ่งเจริญได้ใหม่ ฯ

โล. ดูกรท่านผู้มีอายุ เรายังจำไม่ได้ ก็ท่านทรงจำได้หรือ ฯ

จ. ดูกรกิษณะ ข้าพเจ้าก็ทรงจำได้ ฯ

โล. ดูกรท่านผู้มีอายุ ก็ท่านทรงจำได้อย่างไรเล่า ฯ

[๕๖๗] จ. ดูกรกิษณะ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ
บ้านทุกนัมพลศิลาราสาน ที่คงไม่ปรากฏตัตตะ ในหมู่เทวดาชั้นดาวดึงส์ ณ ที่
นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสอุเทศและวิักก์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญแก่
เทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า

บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมองห่วงสิ่งที่ยังไม่มีมา

ถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันจะไปแล้ว และสิ่งที่

ยังไม่มากถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง กิบุคคลใดเห็นแล้วธรรมปัจจุบัน

ไม่ง่อนແเน ไม่เคลื่อนแคลเคลื่อนในธรรมนั้นฯ ได้ บุคคลนั้นพึง

เจริญธรรมนั้นเนื่องฯ ให้ปรุปругก์ถิด พึงทำความเพียรเสีย

ในวันนี้เหละ ครอเล่าจะพึงรู้ความตายในวันพรุ่ง เพราะว่า

ความผิดพึงยกับจักราชผู้มีเสนนาใหญ่นั้น ย่อมไม่มีเก่าร้า

ทั้งหลาย พระมนีผู้สั่งบย่อມเรียนบุคคลผู้มีปรากติเป็นอยู่อย่างนี้

มีความเพียร ไม่เกียจคร้านหั้งกลางวันและกลางคืน นั่นแล้ว

ผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ ฯ

[๕๖๘] ดูกรกิษณะ ข้าพเจ้าทรงจำคำสอนราตรีหนึ่งเจริญได้อย่างนี้แล
ขอท่านจงรำเรียน และทรงจำอุเทศและวิักก์ของบรรพผู้มีราตรีหนึ่งเจริญถิด
เพราอุเทศและวิักก์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ ประกอบด้วยประโยชน์ เป็น
เบื้องต้นแห่งพระมหาธรรม จันทนเทวบุตรกล่าวดังนี้แล้ว จึงหายไป ณ
ที่นั้นเอง ฯ

[๕๖๙] ครั้นนั้นแล ท่านพระโภมสังกั้นคิยะ พอล่วงราตรีนั้นไปแล้ว
จึงเก็บเสนาสนะ ถือนาตรีจีรัมจากิไปยังพระนครสาวัตถี เมื่อจาริกไปโดย
ลำดับ ถึงพระนครสาวัตถี ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ณ พระวิหาร
เชตวัน อาرامของอนาคตบินทิกเครษฐี ครั้นแล้วจึงถ่ายอภิਆทิพย์พระผู้มีพระภาค
นั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พ่อนั่งเรียนร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ข้าพระองค์อยู่ที่พระวิหารนิโคราราม
เขตพระนครกรุงพัสดุ ในสักกขบบท ขณะนั้น ล่วงปฐมยามไปแล้ว
เทพบุตรคนหนึ่ง มีรักมีงามยิ่ง ส่องพระวิหารนิโครารามให้ล้วงท้า เข้าไปหา

ข้าพระองค์ยังที่อยู่ แล้วได้ยิน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอยืนเรียบร้อยแล้ว
ได้กล่าวว่า ข้าพระองค์ดังนี้ว่า ดูกรกิษณะ ท่านทรงจำอุเทศและวิักก์ของบุคคลผู้มี
ราตรีหนึ่งเจริญได้ใหม่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเทพบุตรนั้นกล่าวแล้วอย่างนี้
ข้าพระองค์ได้กล่าวว่า เทพบุตรนั้นดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ เรายังจำไม่ได้ ก็
ท่านทรงจำได้หรือ เทพบุตรนั้นกล่าวว่า ดูกรกิษณะ แม้ข้าพเจ้าก็ทรงจำไม่ได้
และท่านทรงจำคำสอนราตรีหนึ่งเจริญได้ใหม่ ข้าพระองค์ตอบว่า ดูกรท่านผู้มี

อายุ เรายังจำไม่ได้ ก็ท่านทรงจำได้หรือ เทพบุตรนั้นกล่าวว่า ดูกรกิษณะ

ข้าพเจ้าทรงจำได้ ข้าพระองค์ถามว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ ท่านทรงจำได้อย่างไรเล่า

เทพบุตรนั้นกล่าวว่า ดูกรกิษณะ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปัลท-

*กัมพลศิลาราสาน ที่คงไม่ปรากฏตัตตะ ในหมู่เทวดาชั้นดาวดึงส์ ณ ที่นั้นแล
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสอุเทศและวิักก์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญแก่เทวดาชั้น
ดาวดึงส์ว่า

บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯฯ พระมนีผู้สั่งบย่อມ

เรียกบุคคล . . . นั่นแล้ว ผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ ฯ

ดูกรกิษณะ ข้าพเจ้าทรงจำคำสอนราตรีเจริญได้อย่างนี้แล ท่านจงรำเรียน
และทรงจำอุเทศและวิักก์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญถิด เพราอุเทศและ
วิักก์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่ง
พระมหาธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เทพบุตรนั้นกล่าวดังนี้แล้ว จึงหายไป
ณ ที่นั้นเอง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดแสดงอุเทศ
และวิักก์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญแก่ข้าพระองค์เด็ด ฯ

[๕๗๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกิษณะ ก็เรอรู้จักเทวดานั้นหรือไม่ ฯ

ท่านพระโภมสังกั้นคิยะกราบทูลว่า ไม่รู้จักเลย พระพุทธเจ้าชา ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
พ. ดุกรกิษ เทวบุตรนี้ข้อว่าจันทนะ จันทนเทวบุตรย่อมมุงประโภชน
ใสใจ เอาใจฝึกไฟลังทั้งปวง เงี่ยโลตลงฟังธรรม ดุกรกิษ ถ้าเข่านนนี้ เเรอ
จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เเราจักกล่าวต่อไป กิษนั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

ขอบแล้ว พระพุทธเจ้าช้า ๆ

[๕๗๑] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า
บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มา
ถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันจะไปแล้ว และสิ่งที่
ยังไม่มาถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง กิบคคลได้เห็นแจ้งธรรมปัจจุบัน
ไม่ง่อนແเน่น ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้นๆ ได้ บุคคลนั้นพึง
เจริญธรรมนั้นเนื่องๆ ให้ปรุปองถึง พึงทำความเพียรเสีย
ในวันนี้เหลา ได้ร่วมพึงรู้ความดีในวันพรุ่ง เพราเว
ความผิดเพียงกับมัวจารชนผู้มีเสน่ห์ให้ยกนั้น ย่อมไม่มีแก่เรา
ทั้งหลาย พระมนต์ผู้สูงบย่อมเรียกบุคคลผู้มีปรกติอย่างนี้ว่า
มีความเพียร ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน นั้นแล้ว
ผู้มีรัตติหนึ่งเจริญ ๆ

[๕๗๒] ดุกรกิษ กิบคคลย่อมคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้วอย่างไร คือ
รำพึงถึงความแพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า เรายังไม่มีรูปอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว
ได้มีเวทนาอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มีสัญญาณอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มี
สังขารอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มีวิญญาณอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ดุกรกิษ
อย่างนี้แล ซึ่งว่าคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ๆ

[๕๗๓] ดุกรกิษ กิบคคล ไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้วอย่างไร คือ ไม่
รำพึงถึงความแพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า เรายังไม่มีรูปอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว
ได้มีเวทนาอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มีสัญญาณอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มีสังขาร
อย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ได้มีวิญญาณอย่างนี้ในกาลที่ล่วงแล้ว ดุกรกิษ อย่างนี้
แล ซึ่งว่าไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ๆ

[๕๗๔] ดุกรกิษ กิบคคลย่อมมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึงอย่างไร คือ
รำพึงถึงความแพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า ขอเรารำพึงมีรูปอย่างนี้ในกาลอนาคต
พึงมีเวทนาอย่างนี้ในกาลอนาคต พึงมีสัญญาณอย่างนี้ในกาลอนาคต พึงมีสังขาร
อย่างนี้ในกาลอนาคต พึงมีวิญญาณอย่างนี้ในกาลอนาคต ดุกรกิษ อย่างนี้แล ซึ่งว่า
มุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง ๆ

[๕๗๕] ดุกรกิษ กิบคคลจะไม่มุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึงอย่างไร คือ
ไม่รำพึงถึงความแพลิดเพลินในเรื่องนั้นๆ ว่า ขอเรารำพึงมีรูปอย่างนี้ในกาลอนาคต
พึงมีเวทนาอย่างนี้ในกาลอนาคต พึงมีสัญญาณอย่างนี้ในกาลอนาคต พึงมีสังขารอย่างนี้
ในกาลอนาคต พึงมีวิญญาณอย่างนี้ในกาลอนาคต ดุกรกิษ อย่างนี้แล ซึ่งว่า
ไม่มุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง ๆ

[๕๗๖] ดุกรกิษ กิบคคลย่อมงอนແเน่นในธรรมปัจจุบันอย่างไร คือ
ปกุชนผู้ไม่ได้สัตบแล้วในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรมของ
พระอริยะ ไม่ได้ฝึกในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรม
ของสัตบุรุษ ไม่ได้ฝึกในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมเลิงเห็นรูปโดยความเป็นอัตตาบ้าง
เลิงเห็นอัตตาว่ามีรูปบ้าง เลิงเห็นรูปในอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาในรูปบ้าง ย่อม
เลิงเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมเลิงเห็นสัญญาโดยความเป็น
อัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมเลิงเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมเลิงเห็น
วิญญาณโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาว่ามีวิญญาณบ้าง เลิงเห็นวิญญาณ
ในอัตตาบ้าง เลิงเห็นอัตตาในวิญญาณบ้าง ดุกรกิษ อย่างนี้แล ซึ่งว่างอนແเน่น
ในธรรมปัจจุบัน ฯ

[๕๗๗] ดุกรกิษ กิบคคลย่อมไม่งอนແเน่นในธรรมปัจจุบันอย่างไร คือ
อธิบายลักษณะสัตบแล้วในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ได้เห็นพระอริยะ ฉลาดในธรรมของ
พระอริยะ ฝึกดีแล้วในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัตบุรุษ ฉลาดในธรรมของ
สัตบุรุษ ฝึกดีแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมไม่เลิงเห็นรูปโดยความเป็นอัตตาบ้าง
ไม่เลิงเห็นอัตตาว่ามีรูปบ้าง ไม่เลิงเห็นรูปในอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาในรูปบ้าง
ย่อมไม่เลิงเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมไม่เลิงเห็นสัญญาโดยความ
เป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมไม่เลิงเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตาบ้าง ฯลฯ ย่อมไม่
เลิงเห็นวิญญาณโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาว่ามีวิญญาณบ้าง ไม่
เลิงเห็นวิญญาณในอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาในวิญญาณบ้าง ดุกรกิษ อย่างนี้แล
ซึ่งว่าไม่งอนແเน่นในธรรมปัจจุบัน ฯ

[๕๗๘] บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
พระมุนีผู้ลงบ่ายมเรียกบุคคล . . . นั้นแล้ว
ผู้มาราตรีหนึ่งเจริญ ฯ
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพราภิษิตนี้แล้ว ท่านพระโลมสังคียะจึงขึ้นชม
ยินดีพราภิษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ
จบ โลมสังคียะกัทเทกรัตตสูตร ที่ ๔

๕. จุพกัมมวิภัคสูตร (๓๙)

[๕๗๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของ
อนาคตินทิกเครบธี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล สุกามณพ โตเทယบุตร
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ และได้ทักทายประครับกับพระผู้มีพระภาค
ครั้นผ่านคำทักทายประครับพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๕๗๘] สุกามณพ โตเทယบุตร พอนั่งเรียนร้อยแล้ว ได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ อะไรมโนแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย
ให้พากມนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปรากฏความเลวและความประณีต คือ มนุษย์
ทั้งหลายย่อมปรากฏเมื่อยังลืม ไม่อยู่ใน มีโรมมาก มีโรมน้อย มีผิวพรรณธรรม
มีผิวพรรณงาม มีศักดิ์ด้านอ้าย มีศักดิ์ดามาก มีโภคตน้อย มีโภคตมาก เกิดใน
สกุลต่า เกิดในสกุลสูง ไว้ปัญญา มีปัญญา ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ อะไรมโนแล
เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ให้พากມนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปรากฏความเลวและความ
ประณีต ฯ

[๕๗๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรามณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็น
ของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นก้าเนิด มีกรรมเป็นแผ่นธุ มีกรรม
เป็นพึงอดีต การมาย้อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ ฯ

ส. ข้าพระองค์ย้อมไม่ทราบเนื้อความโดยพิสดารของอุเทศที่พระโคดมผู้-

*เจริญตรัสรโดยย่อ มิได้จำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้ได้ ขอพระโคดมผู้เจริญ
ได้โปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ โดยประการที่ข้าพระองค์จะพึงทราบเนื้อความ
แห่งอุเทศนี้โดยพิสดารได้เกิด ฯ

พ. ดุกรามณพ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจะกล่าวต่อไป
สุกามณพ โตเทယบุตร ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบคุณแล้ว พระเจ้าข้า ฯ

[๕๗๙] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า ดุกรามณพ บุคคลบางคนใน
โลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าง เป็นคน
เหี้ยมโหด มีเมืองเป็นแล็อด หมกมุนในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์
มีชีวิต เข้าตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เพรากรรมนั้น อันเข้า
ให้พรั่งพร้อม สามารถไว้อวยอย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก
ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเมื่อยล้า ดุกรามณพ
ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเมื่อยล้านี้ คือ เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าง เป็นคน
เหี้ยมโหด มีเมืองเป็นแล็อด หมกมุนในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์
มีชีวิต ฯ

[๕๘๐] ดุกรามณพ ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษ
ก็ตาม ละปานาติบำเด็จ เป็นผู้เว้นขาดจากปานาติบำเด็จ วางอาชญา วางคตาร้ายได้
มีความละอาย ถึงความอึนดู อุนเคราะห์ด้วยความเกือกภูลงในสรรพสัตว์และภูตออย
เข้าตายไป จะเข้าถึงสุดติโลกสวารค์ เพรากรรมนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม
สามารถไว้อวยอย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุดติโลกสวารค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์
เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเมื่อยล้านี้ ดุกรามณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อ
เมื่อยล้านี้ คือ ละปานาติบำเด็จ เป็นผู้เว้นขาดจากปานาติบำเด็จ วางอาชญา
วางคตาร้ายได้ มีความละอาย ถึงความอึนดู อุนเคราะห์ด้วยความเกือกภูลงใน
สรรพสัตว์และภูตออย ฯ

[๕๘๑] ดุกรามณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
เป็นผู้มีปรกติเบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือก้อนดิน หรือท่อนไม้ หรือคاتรา^๑
เข้าตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เพรากรรมนั้น อันเข้าให้
พรั่งพร้อม สามารถไว้อวยอย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก
ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรมมาก ดุกรามณพ
ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเมื่อยล้านี้ คือ เป็นผู้มีปรกติเบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือ
ก้อนดิน หรือท่อนไม้ หรือคاتรา ฯ

[๕๘๒] ดุกรามณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
เป็นผู้มีปรกติไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือก้อนดิน หรือท่อนไม้ หรือคاتรา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เข้าตาไป จะเข้าถึงสุดติโลกสวรรค์ เพาะภารมันนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม
สมাধาน ไว้อ่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุดติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย
เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเมียโกร肯้อย ดุกรามาพ ปฏิปทาเป็นไป
เพื่อมีโกร肯้อยนี้ คือ เป็นผู้มีปกติไม่เบิดเบี่ยงลัตัวด้วยไฟฟ้า หรือก้อนดิน
หรือห่อนไม้ หรือศาสตราฯ

[๕๙] ดุกรามาพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
เป็นคนมักกอธ มากด้วยความแคนเดียง ถูกเข้าว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ กอธเดียง
พยาบาท มาดร้าย ทำความกอธ ความร้าย และความซึ้งเคียดให้ปรากฏ เข้าตาไป
จะเข้าถึงอบาย ทุกดิ วนินبات นรก เพาะภารมันนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม
สมাধาน ไว้อ่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกดิ วนินبات นรก ถ้ามาเป็น
มนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเมียพิภารณธรรม ดุกรามาพ
ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีพิภารณธรรมนี้ คือ เป็นคนมักกอธ มากด้วยความแคนเดียง
ถูกเข้าว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ กอธเดียง พยาบาท มาดร้าย ทำความกอธ ความร้าย
และความซึ้งเคียดให้ปรากฏฯ

[๕๙๑] ดุกรามาพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
เป็นคนไม่มักกอธ ไม่มากด้วยความแคนเดียง ถูกเข้าว่ามากก็ไม่ขัดใจ ไม่
กอธเดียง ไม่พยาบาท ไม่มาดร้าย ไม่ทำความกอธ ความร้าย และความ
ซึ้งเคียดให้ปรากฏ เข้าตาไป จะเข้าถึงสุดติโลกสวรรค์ เพาะภารมันนั้น อันเข้า
ให้พรั่งพร้อม สมাধาน ไว้อ่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุดติโลกสวรรค์ ถ้ามา^{เป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนน่าเลื่อมใส ดุกรามาพ}
ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเป็นผู้นำเลื่อมใส คือ เป็นคนไม่มักกอธ ไม่มากด้วยความ
แคนเดียง ถูกเข้าว่ามากก็ไม่ขัดใจ ไม่กอธเดียง ไม่พยาบาท ไมมาดร้าย ไม่ทำ
ความกอธ ความร้าย ความซึ้งเคียดให้ปรากฏฯ

[๕๙๒] ดุกรามาพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
มีใจริษยา ย่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจอิจฉาในลากสักการะ ความเคารพ ความ
นับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น เข้าตาไป จะเข้าถึงอบาย ทุกดิ
วนินبات นรก เพาะภารมันนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม สมাধาน ไว้อ่างนี้ หากตายไป
ไม่เข้าถึงอบาย ทุกดิ วนินبات นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง
จะเป็นคนเมียตักด้าน้อย ดุกรามาพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีตักด้าน้อยนี้ คือ มีใจ
ริษยา ย่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจอิจฉาในลากสักการะ ความเคารพ ความนับถือ^{การไหว้ และการบูชาของคนอื่นฯ}

[๕๙๓] ดุกรามาพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
เป็นผู้ใจไม่ริษยา ย่อมไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจอิจฉาในลากสักการะ ความ
เคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น เข้าตาไป จะเข้าถึงสุดติ—
*โลกสวรรค์ เพาะภารมันนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม สมাধาน ไว้อ่างนี้ หากตายไป
ไม่เข้าถึงสุดติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็น
คนเมียตักดามาก ดุกรามาพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีตักดามากนี้ คือ มีใจไม่ริษยา
ย่อมไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจอิจฉาในลากสักการะ ความเคารพ ความนับถือ^{การไหว้ และการบูชาของคนอื่นฯ}

[๕๙๔] ดุกรามาพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
ย่อมไม่เป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลุบໄล ที่นอน ท้อถัย
เครื่องตามประทีป แก่สัมณะหรือพราหมณ์ เข้าตาไป จะเข้าถึงอบาย ทุกดิ
วนินبات นรก เพาะภารมันนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม สมাধาน ไว้อ่างนี้ หากตายไป
ไม่เข้าถึงอบาย ทุกดิ วนินبات นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง
จะเป็นคนเมียโภคตน้อย ดุกรามาพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโภคตน้อยนี้ คือ ไม่ให้ข้าว
น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลุบໄล ที่นอน ท้อถัย เครื่องตามประทีป
แก่สัมณะหรือพราหมณ์ฯ

[๕๙๕] ดุกรามาพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
ย่อมเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลุบໄล ที่นอน ท้อถัย
เครื่องตามประทีป แก่สัมณะหรือพราหมณ์ เข้าตาไป จะเข้าถึงสุดติโลกสวรรค์
เพาะภารมันนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม สมাধาน ไว้อ่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึง
สุดติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเมีย
โภคตนามาก ดุกรามาพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโภคตนามากนี้ คือ ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน
ดอกไม้ ของหอม เครื่องลุบໄล ที่นอน ท้อถัย แก่สัมณะหรือพราหมณ์ฯ

[๕๙๖] ดุกรามาพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม
เป็นคนกระด้าง เย่อหยิง ย่อมไม่กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ไม่ลกรับคนที่ควร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
ลกรับ ไม่ให้อาสنانแกekenที่สมควรแก่อาสنان ไม่ให้ทางแกekenที่สมควรแก่ทาง
ไม่ลักการคนที่ควรลักการ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ
ไม่นับบุขคนที่ควรบุข เขตatyไป จะเข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบาต นราก เพาะ
กรรมนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม สมາทาน ไວอ่ายังนี้ หากatyไป ไม่เข้าถึงอบาย
ทุดติ วินิบาต นราก ถามาเป็นมนุษย์ กิດ ณ ที่ไดๆ ในภายหลัง จะเป็นคน
เกิดในสกุลตា ดุกรามาณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเกิดในสกุลตា นี้ คือ เป็นคน
กระด้าง เย่อหยิ่ง ยอมไม่กราบให้วัคనที่ควรกราบไหว้ ไม่ลกรับคนที่ควรลกรับ
ไม่ให้อาสنانแกekenที่สมควรแก่อาสنان ไม่ให้ทางแกekenที่สมควรแก่ทาง ไม่
ลักการคนที่ควรลักการ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ ไม่
บุขคนที่ควรบุข ๆ

[๕๙๓] ดุกรามาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีกิตาม บุรุษกิตาม
เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง ยอมกราบให้วัคනที่ควรกราบไหว้ ลกรับคนที่ควร
ลกรับ ให้อาสنانแกekenที่สมควรแก่อาสنان ให้ทางแกekenที่สมควรแก่ทาง
ลักการคนที่ควรลักการ เคารพคนที่ควรเคารพ นับถือคนที่ควรนับถือ บุขคน
ที่ควรบุข เขตatyไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวารค์ เพาะกรรมนั้น อันเข้าให้
พรั่งพร้อม สมາทาน ไວอ่ายังนี้ หากatyไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวารค์ ถามาเกิด
เป็นมนุษย์ กิດ ณ ที่ไดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเกิดในสกุลสูง ดุกรามาณพ
ปฏิปทาเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีสกุลสูงนี้ คือ เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง
ยอมกราบให้วัคනที่ควรกราบไหว้ ลกรับคนที่ควรลกรับ ให้อาสنانแกekenที่สมควร
แก่อาสنان ให้ทางแกekenที่สมควรแก่ทาง ลักการคนที่ควรลักการ เคารพคน
ที่ควรเคารพ นับถือคนที่ควรนับถือ บุขคนที่ควรบุข ๆ

[๕๙๔] ดุกรามาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีกิตาม บุรุษกิตาม
ย้อมไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้วสอบความว่า อะไรเป็นกุศล อะไร
เป็นอกุศล อะไรเมือง อะไรไมเมือง อะไรควรเสพ อะไรไมควรเสพ อะไร
เมื่อทำ ย้อมเป็นไปเพื่อไม่เกือกุล เพื่อทุกขสิ้นภัลนา หรือว่า อะไรเมื่อทำ
ย้อมเป็นไปเพื่อประโภชน์เกือกุล เพื่อความสุขสิ้นภัลนา เขตatyไป จะเข้าถึง
อบาย ทุดติ วินิบาต นราก เพาะกรรมนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม สมາทาน ไว
อย่างนี้ หากatyไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบาต นราก ถามาเป็นมนุษย์ กิດ ณ
ที่ไดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีปัญญาทราม ดุกรามาณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อ
มีปัญญาทรามนี้ คือ ไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้วสอบความว่า อะไร
เป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรเมือง อะไรไมเมือง อะไรควรเสพ อะไร
ไมควรเสพ อะไรเมื่อทำ ย้อมเป็นไปเพื่อไมเกือกุล เพื่อทุกขสิ้นภัลนา หรือว่า
อะไรเมื่อทำ ย้อมเป็นไปเพื่อประโภชน์เกือกุล เพื่อความสุขสิ้นภัลนา ฯ

[๕๙๕] ดุกรามาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีกิตาม บุรุษกิตาม
ย้อมเป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้วสอบความว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็น
อกุศล อะไรเมือง อะไรไมเมือง อะไรควรเสพ อะไรไมควรเสพ อะไรเมื่อทำ
ย้อมเป็นไปเพื่อไม่เกือกุล เพื่อทุกขสิ้นภัลนา หรือว่าอะไรเมื่อทำ ย้อมเป็นไป
เพื่อประโภชน์เกือกุล เพื่อความสุขสิ้นภัลนา เขตatyไป จะเข้าถึงสุคติ
โลกสวารค์ เพาะกรรมนั้น อันเข้าให้พรั่งพร้อม สมາทาน ไວอย่างนี้ หากatyไป
ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวารค์ ถามาเป็นมนุษย์ กิດ ณ ที่ไดๆ ในภายหลัง จะเป็น
คนมีปัญญามาก ดุกรามาณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อไมปัญญาหนานี้ คือ เป็นผู้เข้าไปหา
สมณะหรือพราหมณ์แล้วสอบความว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรเมือง
อะไรไมเมือง อะไรควรเสพ อะไรไมควรเสพ อะไรเมื่อทำ ย้อมเป็นไปเพื่อไม
เกือกุล เพื่อทุกขสิ้นภัลนา หรือว่าอะไรเมื่อทำ ย้อมเป็นไปเพื่อประโภชน์
เกือกุล เพื่อความสุขสิ้นภัลนา ฯ

[๕๙๖] ดุกรามาณพ ด้วยประการฉะนี้แล ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีอายุสั้น
ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนมีอายุสั้น ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีอายุยืน ย้อมนำเข้าไป
สุความเป็นคนมีอายุยืน ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโรคมากย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคน
มีโรคมาก ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโรคน้อย ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนมีโรคน้อย
ปฏิปทาเป็นไปเพื่อไมผัวพรรณธรรม ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนมีผัวพรรณธรรม
ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเป็นผู้นำสืบท่อง ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนนำสืบท่อง
ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีศักดิ์ด้านน้อย ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนมีศักดิ์ด้านน้อย ปฏิปทา
เป็นไปเพื่อมีศักดิ์มาก ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนมีศักดิ์มาก ปฏิปทาเป็นไป
เพื่อมีโภคะน้อย ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนมีโภคะน้อย ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมี
โภคะมาก ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนมีโภคะมาก ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเกิดใน
สกุลตា ย้อมนำเข้าไปสุความเป็นคนเกิดในสกุลตា ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเกิดใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สกุลสูง ย้อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนเกิดในสกุลสูง ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีปัญญา
ธรรม ย้อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีปัญญาธรรม ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีปัญญามาก
ย้อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีปัญญามาก ดุรุมาṇพ สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็น
ของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกานิด มีกรรมเป็นแหพันธุ์ มีกรรม
เป็นที่พึงอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลవะประณีต ๆ

[๕๗๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตั้งแล้วอย่างนี้ สุกਮมาṇพ โตเทียบบุตร
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า แจ่มแจ้งแล้ว พระเจ้าข้า แจ่มแจ้งแล้ว
พระเจ้าข้า พระโคดมผู้เจริญทรงประภาครรมโดยปริยาณมีชน้อย เปรียบเหมือน
หagyของที่คิว่า หรือเปิดของที่ปิด หรือบอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีป
ในที่มีด ด้วยหวังว่าผู้มีเดลักษณ์รูปได้จะนั่น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคดมผู้เจริญ
พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระโคดมผู้เจริญ จงทรงจำ
ข้าพระองค์ว่าเป็นobaสก ผู้ถึงสรรนะตลอดชีวิต ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ๆ

จบ จุพกัมมวิภังคสูตรที่ ๕

๖. มหากัมมวิภังคสูตร (๑๓๖)

[๕๗๔] ข้าพเจ้าได้ลัดดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวพวัน อันเคยเป็น
สถานที่พระราชาหนานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ สมัยนั้นแล้ว ท่าน-

*พระสมิทธิอัญชิในกระท่องในป่า ครั้งนั้น ปริพากษาไปตัลิบตรเดินแล่นไปโดยลำดับ
เข้าไปหาท่านพระสมิทธิบังที่อยู่แล้ว ได้ทักทายปราชัยกันท่านพระสมิทธิ ครั้นผ่าน
คำทักทายปราชัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ๆ

[๕๗๕] ปริพากษาไปตัลิบบุตร พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวกะท่าน
พระสมิทธิดังนี้ว่า ดุกรท่านสมิทธิ ข้าพเจ้าได้ลัดดับรับมาเดพะพระพักตร์พระ-

*สมณโคดมดังนี้ว่า กายกรรมเป็นโมฆะ วจกรรมเป็นโมฆะ มโนกรรมเท่านั้น จริง
แล้วสามน้ำดีที่บุคคลเข้าแล้ว ไม่เสวยเวทนาระ ไรๆ นั้น มืออยู่ ๆ

ท่านพระสมิทธิกล่าวว่า ดุกรไปตัลิบผู้มีอายุ ท่านอย่างล่าวอย่างนี้
อย่างล่าวตุ่ยพระผู้มีพระภาค การกล่าวตุ่ยพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย เพราพระผู้มี-

*พระภาคมิได้ตรัสอย่างนี้ว่า กายกรรมเป็นโมฆะ วจกรรมเป็นโมฆะ มโนกรรม
เท่านั้น จริง และวสามนาดีที่บุคคลเข้าแล้ว ไม่เสวยเวทนาระ ไรๆ นั้น มืออยู่ ๆ

ป. ดุกรท่านสมิทธิ ท่านบำบวนนานาท่าไรแล้ว ๆ

ส. ดุกรท่านผู้มีอายุ ไม่นาน เพียง ๓ พรรษา ๆ

ป. ในเมืองกิษในเมืองเข้าใจการระแวงศาสตร์วังค่าถึงอย่างนี้แล้ว คราวนี้
พาการฉักพุดอะ ไรกะภิกษุผู้เกราะ ได้ ดุกรท่านสมิทธิ บุคคลทำกรรมชนิดที่ประกอบ
ด้วยความลงใจแล้ว ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ เข้าจะเสวยอะไร ๆ

ส. ดุกรไปตัลิบผู้มีอายุ เขาจะเสวยทุกชีวิท

ลำดับนั้น ปริพากษาไปตัลิบตร ไม่ยินดี ไม่คิดค้านภาษีต้องท่านพระ
สมิทธิ แล้วลูกจากอาสนะหลักไป ๆ

[๖๐๐] ครั้นปริพากษาไปตัลิบตรหลักไปแล้ว ไม่นาน ท่านพระสมิทธิ
เข้าไปหาท่านพระอานนท์ยังที่อยู่ แล้ว ได้ทักทายปราชัยกันท่านพระอานนท์ ครั้น
ผ่านคำทักทายปราชัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่ง
เรียบร้อยแล้ว จึงบอกเรื่องเท่าที่ได้สั่นทนา กับปริพากษาไปตัลิบตรทั้งหมด แก่
ท่านพระอานนท์ เมื่อท่านพระสมิทธิบอกแล้วอย่างนี้ ท่านพระอานนท์จึงได้กล่าว
กะท่านพระสมิทธิดังนี้ว่า ดุกรท่านสมิทธิ เรื่องนี้มีเดาพะจะເຟพระผู้มีพระภาค
ได้ มาเกิด เราระทั้งสองพึงเข้าไปເຟพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วกราบทูล
เรื่องนี้ແດพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่เรารอย่างไร เรารີหຽງ
จำพยากรณ์นั้น ໄວอย่างนั้น ท่านพระสมิทธิรับคำท่านพระอานนท์ว่า ขอบแล้ว
ท่านผู้มีอายุ ๆ

ต่อเนื่น ท่านพระสมิทธิและท่านพระอานนท์ได้เข้าไปເຟพระผู้มีพระภาค
ยังที่ประทับ แล้วถวายอภิਆທพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่ง
เรียบร้อยแล้ว ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลเรื่องเท่าที่ท่านพระสมิทธิ ได้สั่นทนา
กับปริพากษาไปตัลิบตรทั้งหมด แด่พระผู้มีพระภาค ๆ

[๖๐๑] เมื่อท่านพระอานนท์ทราบแล้วอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
กะท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า ดุกรอานนท์ เม้มความเห็นของปริพากษาไปตัลิบตร เรา
ก็ไม่ทราบชัด ใจนั้นแล้ว จะทราบชัดการสั่นทนา กันเห็นปานนี้ได้ ไม่พบบุรุษสมิทธิ
นี้แล ได้พยากรณ์ปัญหาที่ควรแยกແຍพยากรณ์ของปริพากษาไปตัลิบตรแต่เ่ง
เดียว ๆ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สตัตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระอุทัยได้กราบทูลพระผู้มี-
*พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ถ้าท่านพระสมิทธิกล่าวหมายทุกข์ดังนี้
แล้ว ไม่ว่าการเส้ายารามณ์ใดๆ ต้องจัดเข้าในทุกข์ทั้งนั้น ฯ

[๖๐๒] เมื่อท่านพระอุทัยกล่าวแล้วอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
จะทำน้ำมนต์ท่านที่ว่า ดูกรอา拿นท์ เอาจริงเห็นความอกหักนอกทางของโนมบุรุษ
อุทัยนี้ถูก เรารู้แล้วว่า เดียวันนี้แหล โนมบุรุษอุทัยนี้โผลงขึ้นโดยไม่แนบคาย
ดูกรอา拿นท์ เป็นจันท์ที่เดียว ปริพากษาไปตลิบุตรคนถึงเวทนา ๓ ถ้าโนมบุรุษ
สมิทธิกุกุกามนี้ จะพึงพยายามอย่างนี้ว่า ดูกรไปตลิบุตรผู้มีอายุ บุคคลที่กรรม
ชนิดที่ประกอบด้วยความจงใจแล้ว ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ อันให้ผลเป็น
สุข เขาย่ออมเสวยสุข บุคคลที่กรรมชนิดที่ประกอบด้วยความจงใจแล้ว ด้วยกาย
ด้วยวาจา ด้วยใจ อันให้ผลเป็นทุกข์ เขาย่ออมเสวยทุกข์ บุคคลที่กรรมชนิดที่
ประกอบด้วยความจงใจแล้ว ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ อันให้ผลไม่ทุกข์ไม่สุข
ขาย่ออมเสวยอุทกข์ ดูกรอา拿นท์ โนมบุรุษสมิทธิเมื่อพยายามอย่างนี้แล
ซึ่อว่าพยายามโดยชอบแก่ปริพากษาไปตลิบุตร ก็แต่ว่าพวกปริพากษาผู้ถือลัทธิอื่น
นั้น เป็นคนโง่ ไม่ลดาด ใจเล้าจักรุ่มหาก้มวิภัคค์ของตถาคต ถ้าพวกเรอฟัง
ตถาคตจำแนกมหาภัคค์มวิภัคค์อยู่ ฯ

ท่านพระอา拿นท์กราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคต เป็นกาล
สมควรแล้ว ที่พระผู้มีพระภาคจะทรงจำแนกมหาภัคค์ ภิกษุทั้งหลายสับต่อ
พระผู้มีพระภาคแล้วจักได้ทรงจำไว ฯ

พ. ดูกรอา拿นท์ ถ้าเช่นนั้น เอาจริงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ต่อไป ท่านพระอา拿นท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบคุณแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๖๐๓] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า ดูกรอา拿นท์ บุคคล ๔ จำพวก
นี้ มีประภภอยู่ในโลก ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ

(๑) บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าง มักถือเอา
สิ่งของที่เจ้าของมีได้ให้ มักประพฤติผิดในการ มักพูดเท็จ มักพูดส่อเสียด
มักพูดคำหยาบ มักเจรจาเพ้อเจ้อ มากด้วยอภิชาน มีจิตพยาบาท มีความเห็นผิด
อยู่ในโลกนี้ เข้ายาไปแล้ว ย้อมเข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบาต นรก กมี ฯ

(๒) บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าง มักถือเอา
สิ่งของที่เจ้าของมีได้ให้ มักประพฤติผิดในการ มักพูดเท็จ มักพูดส่อเสียด
มักพูดคำหยาบ มักเจรจาเพ้อเจ้อ มากด้วยอภิชาน มีจิตพยาบาท มีความเห็น
ผิดอยู่ในโลกนี้ เข้ายาไปแล้วย้อมเข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบาต นรก กมี ฯ

(๓) บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้วันขาดจากปาณาติบาต เว้นขาดจาก
อทินนาทาน เว้นขาดจากความสุമิจฉาจาร เว้นขาดจากมุสาวาท เว้นขาดจากพุต
ส่อเสียด เว้นขาดจากพุตคำหยาบ เว้นขาดจากการเจรจาเพ้อเจ้อ ไม่มากด้วย
อภิชาน มีจิตไม่พยาบาท มีความเห็นชอบอยู่ในโลกนี้ เข้ายาไปแล้ว ย้อม
เข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบาต นรก กมี ฯ

(๔) บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้วันขาดจากปาณาติบาต เว้นขาดจาก
อทินนาทาน เว้นขาดจากความสุมิจฉาจาร เว้นขาดจากมุสาวาท เว้นขาดจากพุต
ส่อเสียด เว้นขาดจากพุตคำหยาบ เว้นขาดจากการเจรจาเพ้อเจ้อ ไม่มากด้วย
อภิชาน มีจิตไม่พยาบาท มีความเห็นชอบอยู่ในโลกนี้ เข้ายาไปแล้ว ย้อมเข้า
ถึงอบาย ทุดติ วินิบาต นรก กมี ฯ

[๖๐๔] ดูกรอา拿นท์ สมณะหรือพราหมณ์บานคนในโลกนี้ อาศัยความ
เพียรเครื่องเผาเกลส ความตั้งใจมั่น ความประกอบเนื่องๆ ความไม่ประมาท
ความใส่ใจโดยชอบ บ่อมถูกต้องเจตโถสมาริมรูปทำงานอย่างที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว บ่อม
เลิ่งเห็นบุคคลโน้น ผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าง มักถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมีได้ให้
มักประพฤติผิดในการ มักพูดเท็จ มักพูดส่อเสียด มักพูดคำหยาบ มักเจรจา
เพ้อเจ้อ มากด้วยอภิชาน มีจิตพยาบาท มีความเห็นผิดในโลกนี้ และเลิ่งเห็น
ผู้นั้นตายไปแล้ว เข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบาต นรกได้ ด้วยจักษณ์เพียงดังทิพย์ อัน
บริสุทธิ์ ล้วนจักษณ์ของมนุษย์ สมณะหรือพราหมณ์นั้นเงินจักล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้-

*เจริญ เป็นอันว่ากรรมชั่วมี วินิบาตของทุริตมี ข้าพเจ้า ได้เห็นบุคคลโน้น ผู้มัก
ทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าง ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้ และผู้นั้นตายไป เข้าถึงอบาย
ทุดติ วินิบาต นรก ข้าพเจ้าก็เห็น แล้วกล่าวต่อไปอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็น
อันว่า ผู้ใดมักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าง ฯลฯ มีความเห็นผิด ผู้นั้นทุกคนตายไปแล้ว
บ่อมเข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบาต นรก ขันเหลาได้รู้อย่างนี้ ขันเหลานั้นซื้อวารุขอบ
ชนาเหลาได้รู้โดยประการอื่น ความรู้ของชนาเหลานั้นผิด สมณะหรือพราหมณ์นั้น
จะพุดปักลงไปถึงเรื่องที่เขารู้เอง เห็นเอง ทราบเอง โดยประการนั้นแหล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชภิมนิกาย อุปริปัณณาสก
ที่นั้นๆ ตามกำลังและความแน่ใจว่า นี่เท่านั้นจริง อีนเปลาฯ

[๖๐๕] ดุกราเอนนท์ ส่วนสมณะหรือพราหมณ์บังคุณในโลกนี้อาศัยความเพียรเครื่องเผาถีกาล ความดั้งใจมัน ความประกอบเนื่องๆ ความไม่ประมาท ความใส่ใจโดยชอบ ย้อมฤกตต้องเจตโสดามิรูปทำนองที่เมื่อจิตตึ่งมั่นแล้ว ย้อมเลึงหินบุคคลโน่น ผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้ และเลึงหินผู้นั้นตายไปแล้ว เข้าถึงสุคติโภกสารรคได้ ด้วยจักษุเพียงดังทิพย์ อันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ สมณะหรือพราหมณ์นั้นจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่ากรรมชั่วไม่มี วินากของทุจริตไม่มี ข้าพเจ้าได้เห็นบุคคลโน่น ผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้ และผู้นั้นตายไปแล้ว เข้าถึงสุคติโภกสารรค ข้าพเจ้าก็เห็น แล้วกล่าวต่อไปอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า ผู้ใดนักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ฯลฯ มีความเห็นผิด ผู้นั้นทุกคนตายไปแล้ว ย้อม เข้าถึงสุคติโภกสารรค ชนเหล่าใดได้รู้อย่างนี้ ชนเหล่านั้นเชื่อว่ารู้ขอบ ชนเหล่าใด รู้โดยประการอื่น ความรู้ของชนเหล่านั้นผิด สมณะหรือพราหมณ์นั้นจะพุดปักลงไปถึงเรื่องที่เขารู้เอง เห็นเอง ทราบเอง โดยประการนั้นแหล่ ในที่นั้นๆ ตามกำลังและความแน่ใจว่า นี่เท่านั้นจริง อีนเปลาฯ

[๖๐๖] ดุกราเอนนท์ สมณะหรือพราหมณ์บังคุณในโลกนี้ อาศัยความเพียรเครื่องเผาถีกาล ความดั้งใจมัน ความประกอบเนื่องๆ ความไม่ประมาท ความใส่ใจโดยชอบ ย้อมฤกตต้องเจตโสดามิรูปทำนองที่เมื่อจิตตึ่งมั่นแล้ว ย้อมเลึงหินบุคคลโน่น ผู้เว้นขาดจากปานาติบາต เว้นขาดจากอทินนาทาน เว้นขาดจากความสุമิจฉาจาร เว้นขาดจากมุสาวาท เว้นขาดจากพุดส้อสีyd เว้นขาดจากพุดคำหมาย เว้นขาดจากการเจรจาเพ้อเจ้อ ไม่มากด้วยอภิชญา มีจิตไม่พยาบาท มีความเห็นชอบในโลกนี้ และเลึงหินผู้นั้นเมื่อตายไปแล้ว เข้าถึงสุคติโภกสารรคได้ ด้วยจักษุเพียงดังทิพย์ อันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ สมณะหรือพราหมณ์นั้นจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า กรรมดีมี วินากของสุจริตมี ข้าพเจ้าได้เห็นบุคคลโน่น ผู้เว้นขาดจากปานาติบາต ฯลฯ มีความเห็นชอบในโลกนี้ และผู้นั้นตายไปแล้ว เข้าถึงสุคติโภกสารรค ข้าพเจ้าก็เห็น แล้วกล่าวต่อไปอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า ผู้ใดนักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ฯลฯ มีความเห็นชอบ ผู้นั้นทุกคนตายไปแล้ว ย้อม เข้าถึงสุคติโภกสารรค ชนเหล่าใดรู้อย่างนี้ ชนเหล่านั้นเชื่อว่ารู้ขอบ ชนเหล่าใด รู้โดยประการอื่น ความรู้ของชนเหล่านั้นผิด สมณะหรือพราหมณ์นั้นจะพุดปักลงไปถึงเรื่องที่เขารู้เอง เห็นเอง ทราบเอง โดยประการนั้นแหล่ ในที่นั้นๆ ตามกำลังและความแน่ใจว่า นี่เท่านั้นจริง อีนเปลาฯ

[๖๐๗] ดุกราเอนนท์ ส่วนสมณะหรือพราหมณ์ ๔ จำพวกนั้น เรายอมมัติ วาทะของสมณะหรือพราหมณ์ที่กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า กรรมชั่วมี วินากของทุจริตมี แม้วาทะของเขาที่กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าได้เห็นบุคคลโน่น ผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้ และผู้นั้นตายไปแล้ว เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบາต นราก ได้ ด้วยจักษุเพียงดังทิพย์ อันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ สมณะหรือพราหมณ์นั้นจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า กรรมดีไม่มี วินากของสุจริตไม่มี ข้าพเจ้าได้เห็นบุคคลโน่น ผู้เว้นขาดจากปานาติบາต ฯลฯ มีความเห็นชอบในโลกนี้ และผู้นั้นตายไป เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบາต นราก ข้าพเจ้าก็เห็น แล้วกล่าวต่อไปอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า ผู้ใดนักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ฯลฯ มีความเห็นชอบ ผู้นั้นทุกคนตายไป ย้อม เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบາต นราก ชนเหล่าใดรู้อย่างนี้ ชนเหล่านั้นเชื่อว่ารู้ขอบ ชนเหล่าใด รู้โดยประการอื่น ความรู้ของชนเหล่านั้นผิด สมณะหรือพราหมณ์นั้นจะพุดปักลงไปถึงเรื่องที่เขารู้เอง เห็นเอง ทราบเอง โดยประการนั้นแหล่ ในที่นั้นๆ ตามกำลังและความแน่ใจว่า นี่เท่านั้นจริง อีนเปลาฯ

[๖๐๘] ดุกราเอนนท์ ในสมณะหรือพราหมณ์ ๕ จำพวกนั้น เรายอมมัติ วาทะของสมณะหรือพราหมณ์ที่กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า กรรมชั่วมี วินากของทุจริตมี แม้วาทะของเขาที่กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าได้เห็นบุคคลโน่น ผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ฯลฯ มีความเห็นผิด ผู้นั้นทุกคนตายไปแล้ว ย้อม เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบາต นราก นี้เรา ยังไม่อนุมัติ แม้วาทะของเขาที่กล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าใดรู้อย่างนี้ ชนเหล่านั้น เชื่อว่ารู้ขอบ ชนเหล่าใด รู้โดยประการอื่น ความรู้ของชนเหล่านั้นผิด นี้เราก็ยังไม่อนุมัติ แม้วาทะของเขาที่พุดปักลงไปถึงเรื่องที่เขารู้เอง เห็นเอง ทราบเอง นั้นแหล่ ในที่นั้นๆ ตามกำลังและความแน่ใจว่า นี่เท่านั้นจริง อีนเปลาฯ นี้เราก็ยัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาญ อุปริปัณณาสก
ไม่อนมัติ นั่น เพราะเหตุไร ดุกรอานนท์ เพาะตถกตมีญาณในมหาภัมมวิภังค
เป็นอย่างอื่น ฯ

[๖๐๙] ดุกรอานนท์ ในสมณะหรือพราหมณ์ ๔ จำพวกนั้น เราไม่อนมัติ
ว่า ဘหะของสมณะหรือพราหมณ์ที่กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า กรรมช้า
ไม่มี วิบากของทุกเริตไม่มี แต่ว่า ဘหะของเขากล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าได้เห็นบุคคล
โน้น ผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าว ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้ และผู้นั้นตายไป
แล้ว เข้าถึงสุคติโลกสารรค ข้าพเจ้าก็เห็น นี่เราอนมัติ ส่วนว่า ဘหะของเขาก็
กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า ผู้ใดมักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าว ฯลฯ มี
ความเห็นผิด ผู้นั้นทุกคนตายไปแล้ว ย้อมเข้าถึงสุคติโลกสารรค นี่เรายังไม่
อนมัติ แม้ว่า ဘหะของเขากล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าได้รู้อย่างนี้ ชนเหล่านั้นซึ่ว่า
รู้ขอบ ชนเหล่าได้รู้โดยประการอื่น ความรู้ของชนเหล่านั้นผิด นี่เราก็ยังไม่
อนมัติ แม้ว่า ဘหะของเขาก็พูดปักลงไปถึงเรื่องที่เข้ารู้อง เห็นเอง ทราบเองนั้น
แหลก ในที่นั้นๆ ตามกำลังและความแน่ใจว่า นี่เท่านั้นจริง อีนแปล่า นี่เราก็ยัง
ไม่อนมัติ นั่น เพราะเหตุไร ดุกรอานนท์ เพาะตถกตมีญาณในมหาภัมมวิภังค
เป็นอย่างอื่น ฯ

[๖๑๐] ดุกรอานนท์ ในสมณะหรือพราหมณ์ ๔ จำพวกนั้น เราอนมัติ
ว่า ဘหะของสมณะหรือพราหมณ์ที่กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า กรรมดี
วินิภากของสุจาริตมี แม้ว่า ဘหะของเขากล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าเห็นบุคคลโน้น ผู้วัน
ขาดจากปณาติบัต ฯลฯ มีความเห็นชอบในโลกนี้ และผู้นั้นตายไปแล้ว เข้าถึง
สุคติโลกสารรค ข้าพเจ้าก็เห็น นี่เราก็อนมัติ ส่วนว่า ဘหะของเขากล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า ผู้ใดเว้นขาดจากปณาติบัต ฯลฯ มีความเห็นชอบ ผู้นั้น
ทุกคนตายไปแล้ว ย้อมเข้าถึงสุคติโลกสารรค นี่เรายังไม่อนมัติ แม้ว่า ဘหะของเขาก็
ที่กล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าได้รู้อย่างนี้ ชนเหล่านั้นซึ่ว่า รู้ขอบ ชนเหล่าได้รู้โดย
ประการอื่น ความรู้ของชนเหล่านั้นผิด นี่เราก็ยังไม่อนมัติ แม้ว่า ဘหะของเขาก็พูด
ปักลงไปถึงเรื่องที่เข้ารู้อง เห็นเอง ทราบเอง นั้นแหลก ในที่นั้นๆ ตามกำลังและ
ความแน่ใจว่า นี่เท่านั้นจริง อีนแปล่า นี่เราก็ยังไม่อนมัติ นั่น เพราะเหตุไร ดุกร-

* งานนท์ เพาะตถกตมีญาณในมหาภัมมวิภังค์เป็นอย่างอื่น ฯ

[๖๑๑] ดุกรอานนท์ ในสมณะหรือพราหมณ์ ๔ จำพวกนั้น เราไม่
อนมัติ ว่า ဘหะของสมณะหรือพราหมณ์ที่กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า กรรมดี
ไม่มี วิบากของสุจาริตไม่มี แต่ว่า ဘหะของเขากล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าได้เห็นบุคคล
โน้น ผู้เว้นขาดจากปณาติบัต ฯลฯ มีความเห็นชอบในโลกนี้ และผู้นั้นตายไป
แล้ว เข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบัต นรภ ข้าพเจ้าก็เห็น นี่เราอนมัติ ส่วนว่า ဘหะ
ของเขากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เป็นอันว่า ผู้ใดเว้นขาดจากปณาติบัต ฯลฯ
มีความเห็นชอบ ผู้นั้นทุกคนตายไปแล้ว ย้อมเข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบัต นรภ นี่
เรายังไม่อนมัติ แม้ว่า ဘหะของเขากล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าได้รู้อย่างนี้ ชนเหล่า
นั้นซึ่ว่า รู้ขอบ ชนเหล่าได้รู้โดยประการอื่น ความรู้ของชนเหล่านั้นผิด นี่เราก็
ยังไม่อนมัติ แม้ว่า ဘหะของเขาก็พูดปักลงไปถึงเรื่องที่เข้ารู้อง เห็นเอง ทราบเอง
นั้นแหลก ในที่นั้นๆ ตามกำลังและความแน่ใจว่า นี่เท่านั้นจริง อีนแปล่า นี่เราก็
ยังไม่อนมัติ นั่น เพราะเหตุไร ดุกรอานนท์ เพาะตถกตมีญาณในมหาภัมมวิภังค
เป็นอย่างอื่น ฯ

[๖๑๒] ดุกรอานนท์ ในบุคคล ๔ จำพวกนั้น บุคคลที่เป็นผู้มักทำชีวิต
สัตว์ให้ตกล่าว ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้ ตายไปแล้ว เข้าถึงอบาย ทุดติ
วินิบัต นรภ นี่ เป็นอันว่า เขาทำกรรมชั่วที่ให้ผลเป็นทุกข์ไว้ในกาลก่อน หรือ
ในการกายหลัง หรือว่า มีจิตที่รู้สึกพรั่งพร้อม สามารถแล้วในเวลาจะตาย เพาะ
ฉะนั้น เขาตายไป จึงเข้าถึงอบาย ทุดติ วินิบัต นรภ ก็แหลกบุคคลที่เป็นผู้
มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าว ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้นั้น เข้ายอมเสวยวินิภาก
ของกรรมนั้นในชาตินี้ หรือในชาติหน้า หรือในชาติต่อไป ฯ

[๖๑๓] ดุกรอานนท์ ในบุคคล ๔ จำพวกนั้น บุคคลที่เป็นผู้มักทำชีวิต
สัตว์ให้ตกล่าว ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้ ตายไปแล้ว เข้าถึงสุคติโลกสารรค
นี่ เป็นอันว่า เขาทำกรรมดีที่ให้ผลเป็นสุขไว้ในกาลก่อนๆ หรือในการกายหลัง
หรือว่า มีสัมมาทิริพรั่งพร้อม สามารถแล้วในเวลาจะตาย เพาะฉะนั้น เขาตาย
ไปจึงเข้าถึงสุคติโลกสารรค ก็แหลกบุคคลที่เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่าว ฯลฯ
มีความเห็นผิดในโลกนี้นั้น เข้ายอมเสวยวินิภากของกรรมนั้นในชาตินี้ หรือในชาติ
หน้า หรือในชาติต่อไป ฯ

[๖๑๔] ดุกรอานนท์ ในบุคคล ๔ จำพวกนั้น บุคคลที่เว้นขาดจาก
ปณาติบัต ฯลฯ มีความเห็นชอบในโลกนี้ ตายไปแล้ว เข้าถึงสุคติโลกสารรค

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก์
นี้ เป็นอันว่า เขาทำกรรมดีที่ให้ผลเป็นสุข ไว้ในกาลก่อนๆ หรือในกาลภายหลัง
หรือว่ามีสัมมาทิฐิพรัชพร้อม สมາทานแล้วในเวลาจะตาย เพราะจะนั่น เขาตาย
ไป จึงเข้าถึงสุคติโลกสาวรค ก็เหลบบุคคลที่เว้นขาดจากปานาติบตา ฯลฯ มี
ความเห็นชอบในโลกนี้นั่น เขาย่อเมลงวยวินากของกรรมนั้นในชาตินี้ หรือในชาติ
หน้า หรือในชาติต่อไป ฯ

[๑๔] ดูกรอาเนท ในบุคคล ๔ จำพวกนั้น บุคคลที่เว้นขาดจาก
ปานาติบตา ฯลฯ มีความเห็นชอบในโลกนี้ ตายไปแล้ว เข้าถึงอบาย ทุกติ
วินิบตา นรกร นี้ เป็นอันว่า เขาทำกรรมชั่วที่ให้ผลเป็นทุกข์ไว้ในกาลก่อนๆ หรือ
ในกาลภายหลัง หรือว่ามีจิตทิฐิพรัชพร้อม สมາทานแล้วในเวลาจะตาย เพราะ
จะนั่น เขาตายไปจึงเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบตา นรกร ก็เหลบบุคคลที่เว้นขาด
จากปานาติบตา ฯลฯ มีความเห็นชอบในโลกนี้นั่น เขาย่อเมลงวยวินาก ของกรรม
นั้นในชาตินี้ หรือในชาติหน้า หรือในชาติต่อไป ฯ

[๑๕] ดูกรอาเนท ด้วยประการนี้แล กรรมไม่ควร ส่องให้เห็นว่า
ไม่ควรก้ม ให้เห็นว่าควรก้ม และกรรมที่ควรแท้ๆ ส่องให้เห็นว่าควรก้ม ให้เห็น
ว่าไม่ควรก้ม ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพราภิเตตนี้แล้ว ท่านพระawanที่จึงชื่นชมยินดี
พราภิเตตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ มหากัมเมวังคสูตร ที่ ๖

๗. สพายตันวิภักดิสูตร (๓๗)

[๑๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาرامของ
อนาคตบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสรสเรียก
กิกษุหั้งหลายว่า ดูกรกิกษุหั้งหลาย กิกษุเหล่านั้นทูลรับพระคำรับสั่งแล้ว พระผู้มี-
* พระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดูกรกิกษุหั้งหลาย เราจักแสดงสพายตันวิภักดิ์แก่เชื้อ^{*}
หั้งหลาย พากเรอจงฟังสพายตันวิภักดินนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวต่อไป กิกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบแแล้ว พระพุทธเจ้าเข้า ฯ

[๑๘] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า พากเรอพึงทราบอย่างนະ
กายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖ หมายดิวิญญาณ ๖ หมายดัพสະ ๖ ความนึก
หน่วงของใจ ๑๙ ทางดำเนินของสัตว์ ๓๖ ใน ๓๖ นั้น พากเรอจงอาศัยทาง
ดำเนินของสัตว์นี้ ละทางดำเนินของสัตว์นี้ และพึงทราบการตั้งสติ ๓ ประการ
ที่พระอริยะเสพ ซึ่งเมื่อเสพซึ่ว่า เป็นศาสตร์ควรเพื่อสั่งสอนหมุ่ อันเราเรียกว่า
สารถีฝึกบำรุงที่ควรฝึก ยอดเยี่ยมกว่าอาจารย์ผู้ฝึกหั้งหลาย นี้เป็นอุเทศแห่ง^{*}
สพายตันวิภักดิ์ ฯ

[๑๙] ก็ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า พึงทราบอย่างนະกายใน ๖ นั้น เราอาศัย
อะไรก่อแล้ว ได้แก่ อายตนะคือจักษุ อายตนะคือโลต อายตนะคือมานะ
อายตนะคือชิ瓦หา อายตนะคือกาย อายตนะคือมโน ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า พึงทราบ
อย่างนະกายใน ๖ นั้น เราอาศัยอย่างดังนี้ ก่อแล้ว ฯ

[๒๐] ก็ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า พึงทราบอย่างนະกายนอก ๖ นั้น เรา
อาศัยอะไรก่อแล้ว ได้แก่ อายตนะคือรูป อายตนะคือเสียง อายตนะคือกลิ่น
อายตนะคือรส อายตนะคือโภภูรู้พะ อายตนะคือธรรมารมณ์ ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า
พึงทราบอย่างนະกายนอก ๖ นั้น เราอาศัยอย่างดังนี้ ก่อแล้ว ฯ

[๒๑] ก็ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า พึงทราบหมวดวิญญาณ ๖ นั้น เราอาศัย
อะไรก่อแล้ว ได้แก่ จักษุวิญญาณ โสตวิญญาณ ชานวิญญาณ ชิ瓦หัววิญญาณ
กายวิญญาณ มโนวิญญาณ ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า พึงทราบหมวดวิญญาณ ๖ นั้น
เราอาศัยวิญญาณดังนี้ ก่อแล้ว ฯ

[๒๒] ก็ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า พึงทราบหมวดผัสสะ ๖ นั้น เราอาศัย
อะไรก่อแล้ว ได้แก่ จักษุสัมผัส โสตสัมผัส ชิ瓦หัวสัมผัส กายสัมผัส มโน
สัมผัส ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า พึงทราบหมวดผัสสะ ๖ นั้น เราอาศัยสัมผัสดังนี้
ก่อแล้ว ฯ

[๒๓] ก็ข้อที่แรกล่าดังนี้ว่า พึงทราบความนึกหน่วงของใจ ๑๙ นั้น
เราอาศัยอะไรก่อแล้ว คือ เพราะเห็นรูปด้วยจักษุ ใจย่อเมื่นกหหน่วงรูปเป็นที่ตั้ง
แห่งโสมนัส นึกหน่วงรูปเป็นที่ตั้งแห่งโอมนัส นึกหน่วงรูปเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกษา

พระพึงเสียงด้วยโสต . . .

พระดมกลิ่นด้วยชานะ . . .

พระลัมรสด้วยชิ瓦หา . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เพาะถูกต้อง โภคธีพะด้วยกาย . . .

เพาะรู้ธรรมกรณ์ด้วยมโน ใจยอมนึกหน่วยธรรมกรณ์เป็นที่ตั้งแห่ง
โสมนัส นึกหน่วยธรรมกรณ์เป็นที่ตั้งแห่งโอมนัส นึกหน่วยธรรมกรณ์เป็นที่ตั้ง
แห่งอุบกษา ฉะนี้ เป็นความนึกหน่วยฝ่ายโสมนัส ๒ ฝ่ายโอมนัส ๒ ฝ่าย
อุเบกษา ๖ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงทราบความนึกหน่วยของใจ ๑๔ นั้น เรายังต้อง^{ด้วย}
ความนึกหน่วยดังนี้ กล่าวแล้ว . . .

[๑๒๔] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงทราบทางดำเนินของสัตว์ ๓๖ นั้น
เราต้อง ใจกล่าวแล้ว คือ โสมนัสสำคัญเรื่อง ๒ โอมนัสสำคัญแก่ขั้นมະ ๖
โอมนัสสำคัญเรื่อง ๖ โอมนัสสำคัญแก่ขั้นมະ ๖ อุบกษาสำคัญเรื่อง ๖ อุเบกษา
สำคัญแก่ขั้นมະ ๖ . . .

[๑๒๕] ใน ๓๖ ประการนั้น โสมนัสสำคัญเรื่อง ๖ เป็น โอมนัส คือ บุคคล
เมื่อเลิ่งเห็นการได้เดินพะซึ่งรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุ อันน่าประทาน นาไคร นาขอบใจ
เป็นที่รื่นรมย์แห่งใจ ประกอบด้วยโลกาภิส โดยเป็นของอันตนได้เดินพะ หรือ
หวานะลึกถึงรูปที่เคยได้เดินพะในก่อน อันล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว แปรปรวนไป
แล้ว ยอมเกิดโสมนัสขึ้น โสมนัสเช่นนี้นี่เรารู้เรียกว่า โสมนัสสำคัญเรื่อง

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นการได้เดินพะซึ่งเสียงที่รู้ได้ด้วยโสต . . .

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นการได้เดินพะซึ่งกลิ่นที่รู้ได้ด้วยจานะ . . .

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นการได้เดินพะซึ่งรสที่รู้ได้ด้วยชีวหา . . .

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นการได้เดินพะซึ่งโภคธีพะที่รู้ได้ด้วยกาย . . .

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นการได้เดินพะซึ่งธรรมกรณ์ที่รู้ได้ด้วยมโน อันน่า
ประทาน นาไคร นาขอบใจ เป็นที่รื่นรมย์แห่งใจ ประกอบด้วยโลกาภิส
โดยเป็นของอันตนได้เดินพะ หรือหวานะลึกถึงธรรมกรณ์ที่เคยได้เดินพะในก่อน
อันล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว แปรปรวนไปแล้ว ยอมเกิดโสมนัสขึ้น โสมนัส
เช่นนี้นี่เรารู้เรียกว่า โสมนัสสำคัญเรื่อง เหล่านี้โสมนัสสำคัญเรื่อง ๖ . . .

[๑๒๖] ใน ๓๖ ประการนั้น โสมนัสสำคัญแก่ขั้นมະ ๖ เป็น โอมนัส คือ^{ด้วย}
บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับของรูป^{ที่}
ทั้งหลายนั้นแล แล้วเห็นด้วยปัญญาของตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า รูปในก่อน
และในบัดนี้ทั้งหมดนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกๆ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ยอมเกิด^{ด้วย}
โสมนัสขึ้น โสมนัสเช่นนี้นี่เรารู้เรียกว่า โสมนัสสำคัญแก่ขั้นมະ ๖ . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ^{ของเสียง}ทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ^{ของกลิ่น}ทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ^{ของรส}ทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ^{ของโภคธีพะ}ทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ^{ของธรรมกรณ์}ทั้งหลายนั้นแล แล้วเห็นด้วยปัญญาของตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า
ธรรมกรณ์ในก่อนและในบัดนี้ทั้งหมดนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกๆ มีความแปรปรวน
เป็นธรรมชาติ ยอมเกิดโสมนัสขึ้น โสมนัสเช่นนี้นี่เรารู้เรียกว่า โสมนัสสำคัญ^{แก่}
แก่ขั้นมະ เหล่านี้โสมนัสสำคัญแก่ขั้นมະ ๖ . . .

[๑๒๗] ใน ๓๖ ประการนั้น โอมนัสสำคัญเรื่อง ๖ เป็น โอมนัส คือ^{ด้วย}
บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นความไม่ได้เดินพะซึ่งรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุ อันน่าประทาน นาไคร
นาขอบใจ เป็นที่รื่นรมย์แห่งใจ ประกอบด้วยโลกาภิส โดยเป็นของอันตนไม่ได้
เดินพะ หรือหวานะลึกถึงรูปที่ไม่เคยได้เดินพะในก่อน อันล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว
แปรปรวนไปแล้ว ยอมเกิดโอมนัส โอมนัสเช่นนี้นี่เรารู้เรียกว่า โอมนัสสำคัญ
เรื่อง

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นความไม่ได้เดินพะซึ่งเสียง . . .

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นความไม่ได้เดินพะซึ่งกลิ่น . . .

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นความไม่ได้เดินพะซึ่งรส . . .

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นความไม่ได้เดินพะซึ่งโภคธีพะ . . .

บุคคลเมื่อเลิ่งเห็นความไม่ได้เดินพะซึ่งธรรมกรณ์ที่รู้ได้ด้วยมโน อันน่า
ประทาน นาไคร นาขอบใจ เป็นที่รื่นรมย์แห่งใจ ประกอบด้วยโลกาภิส โดย
เป็นของอันตนไม่ได้เดินพะ หรือหวานะลึกถึงธรรมกรณ์ที่ไม่เคยได้เดินพะในก่อน
อันล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว แปรปรวนไปแล้ว ยอมเกิดโอมนัส โอมนัสเช่นนี้นี่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชภิมนิกาย อุปริปัณณาสก
เรารายิกว่า โภมนัสอาทัยเรือน เหล่านี้โภมนัสอาทัยเรือน ๖ ฯ

[๑๒๙] ใน ๓๖ ประการนั้น โภมนัสอาทัยเนกขัมมะ ๖ เป็นใจน คือ
บุคคลทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับของรูป
ทั้งหลายนั้นแล แล้วเห็นด้วยปัญญาของตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า รูปในก่อน
และในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกชั้นความแปรปรวนเป็นธรรมชาติแล้ว
ย้อมเข้าไปตั้งความประทานในอนุตตริโมกข์ เมื่อเข้าไปตั้งความประทานใน
อนุตตริโมกข์ดังนี้ว่า เมื่อไร ตัวเราจึงจักษบรลุอยตนะที่พระอริยะทั้งหลาย
ได้บรรลุอยู่ในบัดนี้แล ย้อมเกิดโภมนัสเพราความประทานเป็นปัจจัยขึ้น โภมนัส
เช่นนี้เรารายิกว่า โภมนัสอาทัยเนกขัมมะ

บุคคลทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของเสียงทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของกลิ่นทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของรสทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของโภภรรพะทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของธรรมารมณ์ทั้งหลายนั้นแล แล้วเห็นด้วยปัญญาของตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า
ธรรมารมณ์ในก่อนและในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกชั้นความแปรปรวน
เป็นธรรมดานี้แล ย้อมเข้าไปตั้งความประทานในอนุตตริโมกข์ เมื่อเข้าไปตั้งความ
ประทานในอนุตตริโมกข์ดังนี้ว่า เมื่อไร ตัวเราจึงจักษบรลุอยตนะที่พระอริยะ
ทั้งหลายได้บรรลุอยู่ในบัดนี้แล ย้อมเกิดโภมนัสเพราความประทานเป็นปัจจัยขึ้น
โภมนัสเช่นนี้เรารายิกว่า โภมนัสอาทัยเนกขัมมะ เหล่านี้โภมนัสอาทัย
เนกขัมมะ ฯ

[๑๒๙] ใน ๓๖ ประการนั้น อุเบกษาอาทัยเรือน ๖ เป็นใจน คือ เพราะ
เห็นรูปด้วยจักษุ ย้อมเกิดอุเบกษาขึ้นแก่ปุถุชนคนโง่เขลา ยังไม่ชนะกิเลส ยังไม่
ชนะวิบาก ไม่เห็นโทษ ไม่ได้สัตบ เป็นคนหนาแน่น อุเบกษาเช่นนี้นั้น ไม่
ล่วงเหลรูปไปได้ เพราะฉะนั้น เราจึงเรียกว่า อุเบกษาอาทัยเรือน

พระฟังเสียงด้วยโสต . . .

พระดมกลิ่นด้วยชานะ . . .

พระลิ้มรสด้วยชีวaha . . .

พระถูกต้องโภภรรพะด้วยกาย . . .

พระรู้ธรรมารมณ์ด้วยมโน ย้อมเกิดอุเบกษาขึ้นแก่ปุถุชนคนโง่เขลา
ยังไม่ชนะกิเลส ยังไม่ชนะวิบาก ไม่เห็นโทษ ไม่ได้สัตบ เป็นคนหนาแน่น
อุเบกษาเช่นนี้นั้น ไม่ล่วงเหลรยธรรมารมณ์ไปได้ เพราะฉะนั้น เราจึงเรียกว่า
อุเบกษาอาทัยเรือน เหล่านี้ อุเบกษาอาทัยเรือน ฯ

[๑๓๐] ใน ๓๖ ประการนั้น อุเบกษาอาทัยเนกขัมมะ ๖ เป็นใจน คือ
บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับของรูป
ทั้งหลายนั้นแล แล้วเห็นด้วยปัญญาของตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า รูปในก่อน
และในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกชั้นความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ
ย้อมเกิดอุเบกษาขึ้น อุเบกษาเช่นนี้นั้น ไม่ล่วงเหลรยไปได้ เพราะฉะนั้น เราจึง
เรียกว่าอุเบกษาอาทัยเนกขัมมะ

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของเสียงทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของกลิ่นทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของรสทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของโภภรรพะทั้งหลายนั้นแล . . .

บุคคลเมื่อทราบความไม่เที่ยง ความแปรปรวน ความคลาย และความดับ
ของธรรมารมณ์ทั้งหลายนั้นแล แล้วเห็นด้วยปัญญาของตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า
ธรรมารมณ์ในก่อนและในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกชั้นความแปรปรวน
เป็นธรรมชาติ ย้อมเกิดอุเบกษาขึ้น อุเบกษาเช่นนี้นั้น ไม่ล่วงเหลรยธรรมารมณ์ไปได้
 เพราะฉะนั้น เราจึงเรียกว่า อุเบกษาอาทัยเนกขัมมะ เหล่านี้อุเบกษาอาทัยเนกขัมมะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
๖ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงทราบทางดำเนินของสัตว์ ๓ นั้น เรายาศัยทาง
ดำเนินดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๓๑] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ในทางดำเนินของสัตว์ ๓ นั้น พากເຮືອ
ຈາກສະຫງົບທຳດຳນີ້ຂອງສัตວ໌ນີ້ ລະຫວາດດຳນີ້ຂອງສัตວ໌ນີ້ ນັ້ນໄຮຍາສະຫງົບຂະໜາກລາວແລ້ວ
ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ໃນ ๓ ປະການນີ້ ພວກເຮອງຈາກຍີ ຄືອົງໂສມນໍສາຄັຍ
ເນັກຂັ້ນມະ ๖ ນັ້ນໆ ແລ້ວລະ ຄືອ່າງເສີຍຊື່ໂສມນໍສາຄັຍເຮືອນ ๖ ນັ້ນໆ ອຍ່າງນີ້
ຍ່ອມເປັນອັນລະໂສມນໍສັນນ້າ ໄດ້ ເປັນອັນລ່າງໂສມນໍສັນນ້າ ໄດ້ ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ
ໃນ ๓ ປະການນີ້ ພວກເຮອງຈາກຍີ ຄືອົງໂທມນໍສາຄັຍເນັກຂັ້ນມະ ๖ ນັ້ນໆ
ແລ້ວລະ ຄືອ່າງເສີຍຊື່ໂທມນໍສາຄັຍເຮືອນ ๖ ນັ້ນໆ ອຍ່າງນີ້ ຍ່ອມເປັນອັນລະ
ໂທມນໍສັນນ້າ ໄດ້ ເປັນອັນລ່າງໂທມນໍສັນນ້າ ໄດ້ ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ໃນ ๓
ປະການນີ້ ພວກເຮອງຈາກຍີ ຄືອົງຈຸບກຂາຈາກຍີແນກຂັ້ນມະ ๖ ນັ້ນໆ ແລ້ວລະ
ຄືອ່າງເສີຍຊື່ຈຸບກຂາຈາກຍີເຮືອນ ๖ ນັ້ນໆ ອຍ່າງນີ້ ຍ່ອມເປັນອັນລະຈຸບກຂານ້າ
ໄດ້ ເປັນອັນລ່າງອັບກຂານ້າ ໄດ້ ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ໃນ ๓ ປະການນີ້ ພວກເຮອ
ຈາກຍີ ຄືອົງໂສມນໍສາຄັຍເນັກຂັ້ນມະ ๖ ນັ້ນໆ ແລ້ວລະ ຄືອ່າງເສີຍຊື່ໂທມນໍສ
າຄັຍເນັກຂັ້ນມະ ๖ ນັ້ນໆ ອຍ່າງນີ້ ຍ່ອມເປັນອັນລະໂທມນໍສັນນ້າ ໄດ້ ເປັນອັນລ່າງ
ໂທມນໍສັນນ້າ ໄດ້ ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ໃນ ๓ ປະການນີ້ ພວກເຮອງຈາກຍີ
ຄືອົງຈຸບກຂາຈາກຍີແນກຂັ້ນມະ ๖ ນັ້ນໆ ແລ້ວລະ ຄືອ່າງເສີຍຊື່ໂສມນໍສາຄັຍ
ເນັກຂັ້ນມະ ๖ ນັ້ນໆ ອຍ່າງນີ້ ຍ່ອມເປັນອັນລະໂສມນໍສັນນ້າ ໄດ້ ເປັນອັນລ່າງ
ໂສມນໍສັນນ້າ ໄດ້ ฯ

[๑๓๒] ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ອຸບກຂາທີ່ມີຄວາມເປັນຕົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານຕົ່ງໆ
ກົມື້ ອຸບກຂາທີ່ມີຄວາມເປັນຫົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານຫົ່ງໆ ກົມື້
ກົມື້ອຸບກຂາທີ່ມີຄວາມເປັນຕົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານຕົ່ງໆ ເປັນໄລນ ຄື້ອ ອຸບກຂາ
ທີ່ມີໃນរູບ ໃນເສີຍ ໃນກລິນ ໃນລາສ ໃນໂພງຮູ້ພະ ນີ້ອຸບກຂາທີ່ມີຄວາມເປັນ
ຕົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານຕົ່ງໆ

ກົມື້ອຸບກຂາທີ່ມີຄວາມເປັນຫົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານຫົ່ງໆ ເປັນໄລນ ຄື້ອ ອຸບກຂາ
ທີ່ມີຈາກຍີອາການໆຄູ່ຈາຍຕະ ຈາກຍີວິຄູ່ຄູ່ຄູ່ຈຸ່າຍຕະ ຈາກຍີອາກີຄູ່ຈຸ່າຍຕະ
ຈາກຍີແນວສັງຄູ່ານາລັບຄູ່ຄູ່ຕະ ນີ້ອຸບກຂາທີ່ມີຄວາມເປັນຫົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານຫົ່ງໆ

ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ໃນອຸບກຂາ ๒ ອຍ່າງ ພວກເຮອງຈາກຍີ ຄືອົງຈຸບກຂາ
ທີ່ມີຄວາມເປັນຫົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານຫົ່ງໆ ແລ້ວລະ ຄືອ່າງເສີຍຊື່ອຸບກຂາທີ່ມີ
ຄວາມເປັນຕົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານຕົ່ງໆ ນັ້ນ ອຍ່າງນີ້ ຍ່ອມເປັນອັນລະອຸບກຂານີ້ໄດ້
ເປັນອັນລ່າງອຸບກຂານີ້ໄດ້ ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ພວກເຮອງຈາກຍີ ຄືອົງຄວາມເປັນຜູ້
ໄນເມື່ອຕົກໜ້າ ແລ້ວລະ ຄືອ່າງເສີຍຊື່ອຸບກຂາທີ່ມີຄວາມເປັນຫົ່ງໆ ຈາກຍີອາຮມຜ່ານ
ຫົ່ງໆ ອຍ່າງນີ້ ຍ່ອມເປັນອັນລະອຸບກຂານີ້ໄດ້ ເປັນອັນລ່າງອຸບກຂານີ້ໄດ້ ຂອທິຣາ
ກລ່າວດັ່ງນີ້ ໃນ ๓ ປະການດຳນີ້ຂອງສัตว์ ๓ ນັ້ນ ພວກເຮອງຈາກຍີແນກ
ສັນນ້າ ລະຫວາດດຳນີ້ຂອງສัตว์ ๓ ນັ້ນໄຮຍາສະຫງົບທຳດຳນີ້ ພວກເຮອງຈາກຍີແນກ
ດຳນີ້ ລະຫວາດດຳນີ້ຂອງສັນນ້າ ໄດ້ ກລ່າວແລ້ວ ฯ

[๑๓๓] กີ່ຂອ້ອໍທີ່เรາກລາວດັ່ງນີ້ ແລ້ວພິ່ງທຽບການຕັ້ງສົດ ๓ ປະການທີ່
ພຣະອຣີຍະເສພ ຊຶ່ງມີເສພຂໍ້ວ່າ ເປັນຄາສດາຄວາມເພື່ອສັ່ງສອນໜຸ່ງ ນັ້ນ ເຮຍາສະຫງົບ
ຂະໜາກລາວແລ້ວ ฯ

[๑๓๔] ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ຄາສດາເປັນຜູ້ອັນເຄຣະຫົ່ງ ແສງປະໂໂຍ່ນ
ເກື້ອກລ ຈາກຍີຄວາມເອັນດູແສດງຮຽມແກ່ລາວທຳໜ້າລວມວ່າ ນີ້ເພື່ອປະໂໂຍ່ນເກື້ອກລ
ແກ່ພວກເຮອ ນີ້ເພື່ອຄວາມສູນແກ່ພວກເຮອ ເຫັນສາກຂອງຄາສດານີ້ ຍ່ອມໄນ້ຟິ່ງ
ດ້າຍຕີ ໄນເນີ້ໂສຕະດັບ ໄນເຕັ້ງຈິຕົວບັງ ແລ້ວປະປຸກຕິຫຼັກເລີ່ມຄໍາສອນຂອງຄາສດາ
ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ໃນຂອ້ອໍນັ້ນ ຕຄາຕ ໄນເປັນຜູ້ເຊີ່ນໝາ ໄນເສົ່າງຄວາມເຊີ່ນໝາ ແລ້ວ
ໄມ່ຮ່າຍເຄື່ອງ ຍ່ອມມີສົດສັນປັ້ງຄູ່ຄູ່ອູ່ ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ນີ້ ເຮຍີກວ່າການ
ຕັ້ງສົດປະການທີ່ ๑ ທີ່ພຣະອຣີຍະເສພ ຊຶ່ງມີເສພຂໍ້ວ່າ ເປັນຄາສດາຄວາມເພື່ອສັ່ງສອນ
ໜຸ່ງ ฯ

[๑๓๕] ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ປະການອື່ນຍັງມີອີກ ຄາສດາເປັນຜູ້ອັນເຄຣະຫົ່ງ
ແສງຫາປະໂໂຍ່ນເກື້ອກລ ຈາກຍີຄວາມເອັນດູແສດງຮຽມແກ່ລາວທຳໜ້າລວມວ່າ ນີ້ເພື່ອ
ປະໂໂຍ່ນເກື້ອກລແກ່ພວກເຮອ ນີ້ເພື່ອຄວາມສູນແກ່ພວກເຮອ ເຫັນສາກຂອງຄາສດານີ້
ບາງພວກຍ່ອມ ໄນເພີ້ງດ້າຍຕີ ໄນເນີ້ໂສຕະດັບ ໄນຕິດຈິຕົວບັງ ແລ້ວປະປຸກຕິຫຼັກເລີ່ມ
ຄໍາສອນຂອງຄາສດາ ບາງພວກຍ່ອມຟິ່ງດ້າຍຕີ ເນື່ອໂສຕະດັບ ຕິດຈິຕົວບັງ ໄນປະປຸກຕິຫຼັກ
ຫຼັກເລີ່ມຄໍາສອນຂອງຄາສດາ ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ໃນຂອ້ອໍນັ້ນ ຕຄາຕ ໄນເປັນຜູ້ເຊີ່ນໝາ
ໄມ່ເສົ່າງຄວາມເຊີ່ນໝາ ທີ່ໄມ່ເປັນຜູ້ໄນ້ເຊີ່ນໝາ ໄນເສົ່າງຄວາມ ໄນເຊີ່ນໝາ ເວັນທີ່ຄວາມ
ເຊີ່ນໝາແລະຄວາມ ໄນເຊີ່ນໝາທີ່ສອງອ່າງນັ້ນແລ້ວ ເປັນຜູ້ວັງເລຍ ຍ່ອມມີສົດສັນປັ້ງຄູ່ຄູ່
ອູ່ ດຸກກົກຂະທຳໜ້າ ນີ້ ເຮຍີກວ່າການຕັ້ງສົດປະການທີ່ ๒ ທີ່ພຣະອຣີຍະເສພ
ຊຶ່ງມີເສພຂໍ້ວ່າ ເປັນຄາສດາຄວາມເພື່ອສັ່ງສອນໜຸ່ງ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๑๓๖] ดุกรกิษทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก ศาสดabeenผ่อนแคราะห์ แล้วหาประโยชน์แก่กุล อาศัยความอ่อนดุแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายว่า นี้เพื่อ ประโยชน์แก่กุลแก่พากเชอ นี้เพื่อความสุขแก่พากเชอ เหล่าสาวกของศาสดานั้น ย้อมฟังด้วยดี เนี่ย โสดลับ ตัวอิตรับรู้ ไม่ประพฤติหลักเลี้ยงคำสอนของศาสดานั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ในข้อนั้น ตถาคตเป็นผู้ชี้ชี้นช 逝世ความชี้ชี้นช และไม่ ระคายเคือง ย้อมเมลิสัมปชัญญะอยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย นี้ เราเรียกว่าการตั้ง สถิติประการที่ ๓ ที่พระอริยะເສພ ซึ่งเมื่อເສພเชื่อว่า เป็นศาสดากวารเพื่อสั่งสอนหมู่ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า และพึงทราบการดังสติ ๓ ประการที่พระอริยะເສພ ซึ่งเมื่อ ເສພเชื่อว่าเป็นศาสดากวารเพื่อสั่งสอนหมู่ นั้น เราอาศัยเหตุนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๓๗] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ศาสดานั้นเราเรียกว่า สารี ฝึกบุรุษที่ ควรฝึก ยอดเยี่ยมกว่าอาจารย์ผู้ฝึกทั้งหลาย นั้น เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดุกร กิษทั้งหลาย ข้างที่ควรฝึก อันอาจารย์ฝึกข้างในให้วิง ย้อมวิงไปได้ทิคเดียว เท่านั้น คือ ทิคตะวันออก หรือทิคตะวันตก หรือทิคเหนือ หรือทิคใต้ ม้าที่ ควรฝึก อันอาจารย์ฝึกม้าขับให้วิง ย้อมวิงไปได้ทิคเดียวเหมือนกัน คือ ทิค ตะวันออก หรือทิคตะวันตก หรือทิคเหนือ หรือทิคใต้ โดยทิคใต้ โคที่ควรฝึก อันอาจารย์ ฝึกโคขับให้วิง ย้อมวิงไปได้ทิคเดียวเหมือนกัน คือ ทิคตะวันออก หรือทิค ตะวันตก หรือทิคเหนือ หรือทิคใต้ แต่บุรุษที่ควรฝึก อันตถาคตผู้อรหันต์ล้มมา สันพಥสอนให้วิง ย้อมวิงไปได้ทั้งทั้ง ๘ ทิค คือ ผู้มีรูป ย้อมให้รูปทั้งหลายได้ นี้ทิคที่ ๑ ผู้มีสัญญาในอรปกายนใน ย้อมเห็นรูปทั้งหลายภายนอกได้ นี้ทิคที่ ๒ ย้อมเป็นผู้น้อมใจว่างหั้นนั้น นี้ทิคที่ ๓ ย้อมเข้าหากาสามัญจายตนะอยู่ด้วย ไล่ใจว่า อาการหากาที่สุดมิได้ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิชลัญญา ไม่ใส่ใจ นานัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง นี้ทิคที่ ๔ ย้อมเข้าวิญญาณจายตนะอยู่ด้วย ไล่ใจว่า วิญญาณหากาที่สุดมิได้ เพราะล่วงอาการสามัญจายตนะโดยประการทั้งปวง นี้ทิคที่ ๕ ย้อมเข้าหากิจจุจัญญาณจายตนะอยู่ด้วยไล่ใจว่า ไม่มีสักน้อยหนึ่ง เพราะล่วง วิญญาณจายตนะโดยประการทั้งปวง นี้ทิคที่ ๖ ย้อมเข้านาสัญญาณจายตนะ อยู่ เพราะล่วงอาการกิจจุจัญญาณจายตนะโดยประการทั้งปวง นี้ทิคที่ ๗ ย้อมเข้าสัญญา เวทิตนิโรธอยู่ เพราะล่วงเนาสัญญาณจายตนะโดยประการทั้งปวง นี้ทิคที่ ๘ ดุกรกิษทั้งหลาย บุรุษที่ควรฝึก อันตถาคตผู้อรหันต์ล้มมาสัมพุทธสอนให้วิง ย้อมวิงไปได้ทั้งทั้ง ๘ ทิคดังนี้ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ศาสดานั้นเราเรียกว่าสารีฝึก บุรุษที่ควรฝึก ยอดเยี่ยมกว่าอาจารย์ผู้ฝึกทั้งหลาย นั้นเราอาศัยเหตุนี้ กล่าวแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภารមิตรนี้แล้ว กิษเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี พระภารมิตรของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ สนพยตวนวิภกสุตร ที่ ๗

๙. อุทเทสภิกขุกสุตร (๑๓๘)

[๑๓๘] ข้าพเจ้าได้สติบمامอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน ารามของอนาคต บิณฑิกเศรษฐี เขพะรนนครสวัตตี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสรสเรียก กิษ ทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษเหล่านั้นทูลรับพระคำรัสแล้ว พระผู้มี พระภาคได้ตรัสอย่างนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เราจักแสดงอุทเทสภิกขุแก่เรอทั้งหลาย พากเชองฟังอุทเทสภิกขุกนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวต่อไป กิษเหล่านั้นทูล รับพระผู้มีพระภาคค่า ขอบแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๑๓๙] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษพึง พิจารณาโดยอาการที่เมื่อพิจารณาอยู่ ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่ชานไปภายนอก ไม่ ตั้งสังบนอยู่ภายใน และไม่พึงจะดังเพราะ ไม่ถือมั่น เมื่อความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่ ชานไปภายนอก ไม่ตั้งสังบนอยู่ภายในและไม่จะดังเพราะ ไม่ถือมั่น ย้อมไม่มีความ เกิดแห่งชาติ ชรา ມรณะ ทุกข และสมทัยต่อไป พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเพรฯ-

* กษิตดังนี้ ครั้นแล้วพระองค์ผู้สอดจึงเสด็จลูกจากอาสนะ เช้าไปยังพระวิหาร ฯ

[๑๔๐] ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จไปแล้วไม่นาน กิษเหล่านั้นจึงได้มี ข้อปรึกษากันอย่างนี้ว่า ดุกรหันผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทศ โดยย่อแก่พากเราว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษพึงพิจารณาโดยอาการที่เมื่อพิจารณาอยู่ ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่ชานไปภายนอก ไม่ตั้งสังบนอยู่ภายใน และไม่พึงจะดัง เพราะ ไม่ถือมั่น เมื่อความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่ชานไปภายนอก ไม่ตั้งสังบนอยู่ภายใน ใน และไม่จะดังเพราะ ไม่ถือมั่น ย้อมไม่มีความเกิดแห่งชาติ ชรา ມรณะ ทุกข และสมทัยต่อไป ดังนี้แล มีได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร กิเสด็จเข้าไป ยังพระวิหารแล้ว โครงหนอแลจะพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุทศที่พระผู้มีพระภาค

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สตัตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ทรงแสดงโดยย่อให้พิสดารได้ ครั้งนั้นแล้ว กิกขุเหล่านี้ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า
ท่านพระมหาภักจานะนี่แล้ว อันพระศาสนาและกิกขุผู้ร่วมประพฤติธรรมจารย์ผู้
เป็นวิญญาณยกย่อง สรรเสริญแล้ว ก็ท่านพระมหาภักจานะ พожะจำแนกเนื้อ
ความแห่งอุทกที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อให้พิสดารได้ ถ้าจะไว้ พาก
เราพึงเข้าไปหาท่านพระมหาภักจานะยังที่อยู่ แล้วพึงสอบถามเนื้อความนั้นกะท่าน
พระมหาภักจานะเกิด ๆ

[๑๔๑] ตอนนั้น กิกขุเหล่านี้จึงพากันเข้าไปหาท่านพระมหาภักจานะยัง
ที่อยู่ แล้วได้ทักทายปาราครัยกับท่านพระมหาภักจานะครั้นผ่านคำทักทายปาราครัยพอ
ให้รำลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้
กล่าวกับท่านพระมหาภักจานะดังนี้ว่า ดูกรท่านกัจจานะ พระผู้มีพระภาคทรงอุทก
โดยย่อแก่พาการะเมว่า ดูกรกิกขุทั้งหลาย กิกขุพึงพิจารณาโดยอาการที่เมื่อ
พิจารณาอยู่ ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้งลงบอยู่ภายใน และ
ไม่พึงจะดังเพราะไม่ถือมั่น เมื่อความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้ง^{ลงบอยู่ภายใน} และไม่จะดังเพราะไม่ถือมั่น ย่อมไม่มีความเกิดแห่งชาติ ชรา
มรณะ ทุกข์ และสมุทัยต่อไป ดังนี้แล ไม่ได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดารก็
เสด็จลจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร ดูกรท่านกัจจานะ ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จ
หลักไปแล้ว ไม่นาน พากะรประเมิน ได้มีข้อปรึกษากันอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอาย
ทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทกโดยย่อแก่พาการะว่า ดูกรกิกขุทั้งหลาย
กิกขุพึงพิจารณาโดยอาการที่เมื่อพิจารณาอยู่ ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก
ไม่ตั้งลงบอยู่ภายใน และไม่พึงจะดังเพราะไม่ถือมั่น เมื่อความรู้สึกไม่ฟัง
ไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้งลงบอยู่ภายใน และไม่จะดังเพราะไม่ถือมั่น ย่อม
ไม่มีความเกิดแห่งชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ และสมุทัยต่อไป ดังนี้แล ไม่ได้ทรง
จำแนกเนื้อความโดยพิสดารก็เสด็จลจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร โครงหนอแล
จะพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุทกที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อให้พิสดารได้
ดูกรท่านกัจจานะ พากะรประเมิน ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ท่านพระมหาภักจานะนี้
แล อันพระศาสนาและพากิกขุผู้ร่วมประพฤติธรรมจารย์ผู้เป็นวิญญาณยกย่อง
สรรเสริญแล้ว ก็ท่านพระมหาภักจานะพожะจำแนกเนื้อความแห่งอุทกที่พระผู้มี
พระภาคทรงแสดงโดยย่อให้พิสดารได้ ถ้าจะไว้ พากเราพึงเข้าไปหาท่านพระ-
* มหาภักจานะยังที่อยู่ แล้วพึงสอบถามเนื้อความนั้นกะท่านพระมหาภักจานะเกิด
ขอท่านพระมหาภักจานะโปรดจำแนกเนื้อความเกิด ๆ

[๑๔๒] ท่านพระมหาภักจานะกล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายทั้งหลาย เปรียบ
เหมือนบุรุษผู้ต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เที่ยวสารท่าแก่นไม้ พึงสำลัย
แก่นของตนไม่ให้กลับที่มีแก่นตั้งอยู่ว่า ควรหาได้ที่ก็แล้วใน ละเลยรากและลำต้น
เสียฉันได้ ข้ออุปไมยนี้ ก็ฉันนั่น เมื่อพระศาสนาประทับอยู่พร้อมหน้าท่านผู้มีอาย
ทั้งหลาย พากท่านพากันสำลัยเนื้อความนั้นว่า พึงสอบถามเราได้ ลางเลยพระผู้มี-
* พระภาคพระองค์นั้นเสีย ดูกรท่านผู้มีอายทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ทรงมีจักษุ มีญาณ มีธรรม มีความ
ประเสริฐ ตัวส บอ ก ทรงนำออกซึ่งประโยชน์ ประทานอmontธรรม ทรงเป็น^น
เจ้าของธรรม ทรงดำเนินตามนั้น และก็เป็นกาลสมควรแก่พระองค์แล้วที่ท่าน
ทั้งหลายจะพึงสอบถามเนื้อความนี้กะพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงพยายาม
แก่เราอย่างใด พากท่านพึงทรงจำไว้อย่างนั้นเกิด ๆ

กิกขุเหล่านี้กล่าวว่า ดูกรท่านกัจจานะ แท้จริง พระผู้มีพระภาคย่อม^น
ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ทรงมีจักษุ มีญาณ มีธรรม มีความ
ประเสริฐ ตัวส บอ ก ทรงนำออกซึ่งประโยชน์ ประทานอmontธรรม ทรงเป็น^น
เจ้าของธรรม ทรงดำเนินตามนั้น และก็เป็นกาลสมควรแก่พระองค์แล้วที่พาก
พระผู้มีพระภาค พากท่านพึงสอบถามเนื้อความนี้กะพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงพยายาม
แก่พากะรประเมินยังได้ พากะรประเมินพึงทรงจำไว้อย่างนั้น แต่ว่าท่านพระมหา
กัจจานะ อันพระศาสนาและพากิกขุผู้ร่วมประพฤติธรรมจารย์ผู้เป็นวิญญาณ
ยกย่อง สรรเสริญแล้ว และท่านพожะจำแนกเนื้อความแห่งอุทกที่พระผู้มี
พระภาคทรงแสดงโดยย่อ ให้พิสดารได้ ขอท่านพระมหาภักจานะอย่าทำความ
หนักใจ โปรดจำแนกเนื้อความเกิด ๆ

ก. ดูกรท่านผู้มีอายทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น พากท่านจะฟัง จงใส่ใจให้ดี
ข้าพเจ้าจักกล่าวต่อไป กิกขุเหล่านี้รับคำท่านพระมหาภักจานะว่า ขอบแล้ว ท่าน
ผู้มีอาย ๆ

[๑๔๓] ท่านพระมหาภักจานะจึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอาย
ทั้งหลาย ข้อที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทกโดยย่อแก่เราทั้งหลายว่า ดูกรกิกขุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก์
ทั้งหลาย กิจยพิพารณาโดยอาการที่เมื่อพิจารณาอยู่ ความรู้สึกไม่
ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้งสบอยภัยใน และไม่พึงสะดึ้ง
 เพราะไม่ถือมั่น เมื่อความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้งสบ
 อยู่ภัยใน และไม่สะดึ้ง เพราะไม่ถือมั่น ยอมไม่มีความเกิดแห่งชาติ
 ชารา มนต์ ทกข แลสมุทัยต่อไป ดังนี้ มีได้ทรงจำแนกเนื้อความโดย
 พิสดาร แล้วเสด็จลากจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร นี่แล ข้าพเจ้าทราบเนื้อความ
 โดยพิสดารอย่างนี้ ฯ

[๑๔๔] ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย ก็อย่างไรเรียกว่าความรู้สึกฟังไป
 เข้าไปภายนอก ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้
 เพราะเห็นรูปด้วยจักษุ และไปตามนิมิตคือรูป กำหนดด้วยยินดีนิมิตคือรูป ผูกพัน
 ด้วยยินดีนิมิตคือรูป ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดีนิมิตคือรูป พระผู้มี
 พระภาคตรัสรู้เรียกว่า ความรู้สึกฟังไป ชานไปภายนอก

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะได้ยินเสียงด้วยโสต . . .

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะดูกลืนด้วยชานะ . . .

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะลิ่มรสด้วยชิวหา . . .

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะถูกต้องโภภรรพะด้วยกาย . . .

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะรู้ธรรมารมณ์ด้วยมโน แล่น

ไปตามนิมิตคือธรรมารมณ์ กำหนดด้วยยินดีนิมิตคือธรรมารมณ์ ผูกพันด้วยยินดี
 นิมิตคือธรรมารมณ์ ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดีนิมิตคือธรรมารมณ์ พระ

ผู้มีพระภาคตรัสรู้เรียกว่า ความรู้สึกฟังไป ชานไปภายนอก ดูกรท่านผู้มีอ่าย

ทั้งหลาย อย่างนี้แล เรียกว่าความรู้สึกฟังไป ชานไปภายนอก ฯ

[๑๔๕] ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย ก็อย่างไรเรียกว่า ความรู้สึกไม่ฟังไป
 ไม่เข้าไปภายนอก ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้
 เพราะเห็นรูปด้วยจักษุ ไม่แล่นไปตามนิมิตคือรูป ไม่กำหนดด้วยยินดีนิมิตคือรูป
 ไม่ผูกพันด้วยยินดีนิมิตคือรูป ไม่ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดีนิมิตคือรูป
 พระผู้มีพระภาคตรัสรู้เรียกว่า ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะได้ยินเสียงด้วยโสต . . .

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะดูกลืนด้วยชานะ . . .

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะลิ่มรสด้วยชิวหา . . .

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะถูกต้องโภภรรพะด้วยกาย . . .

ความรู้สึกที่มีแก่กิจในธรรมวินัยนี้ เพาะรู้ธรรมารมณ์ด้วยมโน ไม่

แล่นไปตามนิมิตคือธรรมารมณ์ ไม่กำหนดด้วยยินดีนิมิตคือธรรมารมณ์ ไม่ผูก
 พันด้วยยินดีนิมิตคือธรรมารมณ์ ไม่ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดีนิมิตคือ
 ธรรมารมณ์ พระผู้มีพระภาคตรัสรู้เรียกว่า ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก
 ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย อย่างนี้แล เรียกว่า ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไป

ภายนอก ฯ

[๑๔๖] ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย ก็อย่างไรเรียกว่า จิตตั้งสบอยู่ภัยใน
 ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย กิจยในธรรมวินัยนี้ ลังดจากการ ลังดจากอคุลธรรม
 เข้าปฐมภาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ความรู้สึกที่มีแก่กิจ
 นั้น แล่นไปตามปีติและสุขเกิดแต่วิเวก กำหนดด้วยยินดีปีติและสุขเกิดแต่
 วิเวก ผูกพันด้วยยินดีปีติและสุขเกิดวิเวก ประกอบด้วยสัญญาณคือความ
 ยินดีปีติและสุขเกิดแต่วิเวก พระผู้มีพระภาคตรัสรู้เรียกว่า จิตตั้งสบอยู่ภัยใน ฯ

ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิจยเข้าทุติยภาน มีความ
 ผ่องใส่แห่งใจภายใน มีความเป็นธรรมเอกสารดีขึ้นพระสงบริตกและวิจาร ไม่มี
 วิตก ไม่มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่สมารธอยู่ ความรู้สึกที่มีแก่กิจนั้น แล่น
 ไปตามปีติและสุขเกิดแต่สมารธ กำหนดด้วยยินดีปีติและสุขเกิดแต่สมารธ ผูกพัน
 ด้วยยินดีปีติและสุขเกิดแต่สมารธ ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดีปีติและสุข
 เกิดแต่สมารธ พระผู้มีพระภาคตรัสรู้เรียกว่า จิตตั้งสบอยู่ภัยใน ฯ

ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิจยเป็นผู้วางเฉยพระ
 หน้ายปีติ มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยนามกาย ยอมเข้าตดิษภาน ที่
 พระอธิษะเรียกเรอ ได้รับ ผัวงเจย มีสติอยู่เป็นสุขอยู่ ความรู้สึกที่มีแก่กิจ
 นั้น แล่นไปตามอุเบกษา กำหนดด้วยยินดีสุขเกิดแต่อุเบกษา ผูกพันด้วยยินดีสุข
 เกิดแต่อุเบกษา ประกอบด้วยสัญญาณคือ ความยินดีสุขเกิดแต่อุเบกษา
 พระผู้มีพระภาคตรัสรู้เรียกว่า จิตตั้งสบอยู่ภัยใน ฯ

ดูกรท่านผู้มีอ่ายทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิจยเข้าจตุตภาน อันไม่
 มีทุกขไม่มีสุข พระละสุข ละทุกข และดับโสมนัส โอมนัสก่อนๆ ได้มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สติบบริสทธิ์เพราะอุเบกขากอยุ ความรู้สึกที่มีแก่กิจยนน แลน ไปตามอุทกุณ-

* เวทนา กำหนดด้วยยินดือทุกขมสุขเวทนา ผูกพันด้วยยินดือทุกขมสุขเวทนา ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดือทุกขมสุขเวทนา พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า จิตตั้งสังบน้อยภายใน ใน

[๑๔๗] ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็อย่างไรเรียกว่า จิตไม่ตั้งสังบนอยู่ภายใน ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย กิจยในธรรมวินัยนี้สังดจำกัด ไม่แลน ไปตามปีติและอกตุลธรรม เช้าปฐมภาน ฯลฯ อยุ ความรู้สึกที่มีแก่กิจยนน ไม่แลน ไปตามปีติและสุขเกิดแต่ไวาก ไม่ผูกพันด้วยยินดือปีติและสุขเกิดแต่ไวาก ไม่ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดือปีติและสุขเกิดแต่ไวาก พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า จิตไม่ตั้งสังบนอยู่ภายใน

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิจยเช้าทุติยภาน ฯลฯ อยุ ความรู้สึกที่มีแก่กิจยนน ไม่แลน ไปตามปีติและสุขเกิดแต่สมาริ ไม่กำหนดด้วยยินดือปีติและสุขเกิดแต่สมาริ ไม่ผูกพันด้วยยินดือปีติและสุขเกิดสมาริ ไม่ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดือปีติและสุขเกิดแต่สมาริ พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า จิตไม่ตั้งสังบนอยู่ภายใน

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิจยเป็นผู้วางเฉย เพราะหนาบปีติ มีสติสัมปชัญญะอยุ และสาวยสุขด้วยนามภาน เช้าตติยภาน ฯลฯ อยุ ความรู้สึกที่มีแก่กิจยนน ไม่แลน ไปตามอุเบกข ไม่กำหนดด้วยยินดือสุขเกิดแต่อุเบกข ไม่ผูกพันด้วยยินดือสุขเกิดแต่อุเบกข ไม่ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดือสุขเกิดแต่อุเบกข พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า จิตไม่ตั้งสังบนอยู่ภายใน

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอิก กิจยเข้าจตติภาน ฯลฯ อยุ ความรู้สึกที่มีแก่กิจยนน ไม่แลน ไปตามอุทกุณมสุขเวทนา ไม่กำหนดด้วยยินดืออุทกุณมสุขเวทนา ไม่ผูกพันด้วยยินดืออุทกุณมสุขเวทนา ไม่ประกอบด้วยสัญญาณคือความยินดืออุทกุณมสุขเวทนา พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า จิตไม่ตั้งสังบนอยู่ภายใน

[๑๔๘] ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็อย่างไรยองเป็นอันสะดัง เพราะตามถือมั่น ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ปลุชนผู้ไม่ได้สัตบแล้วในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่หลาดในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้ฝึกในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่หลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้ฝึกในธรรมของสัตบุรุษย้อมเลึงเห็นรูปโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลึงเห็นอัตตาว่ามีรูปบ้าง เลึงเห็นรูปในอัตตาบ้าง เลึงเห็นอัตตาในรูปบ้าง รูปนั้นของเขาย้อมแปรปรวนเป็นอย่างอื่นได้ เพราะความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นของรูป เขาย้อมมีความรู้สึกปรวนแปรไปตามความแปรปรวนของรูป ย้อมตั้งครอบจำจิตของเข้าได้ เพราะจิตถูกครอบจำ เขาจึงเป็นผู้หัวดเสียว คับแค้น ห่วงใย และสะดัง เพราะตามถือมั่น ย่อมเลึงเห็นลังختار . . . ย่อมเลึงเห็นวิญญาณโดยความเป็นอัตตาบ้าง เลึงเห็นอัตตาว่ามีวิญญาณบ้าง เลึงเห็นวิญญาณในอัตตาบ้าง เลึงเห็นอัตตาในวิญญาณบ้าง วิญญาณนั้นของเขาย้อมแปรปรวนเป็นอย่างอื่นได้ เพราะความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นของวิญญาณ เขาย้อมมีความรู้สึกปรวนแปรไปตามความแปรปรวนของวิญญาณ ความสะดังและความเกิดขึ้นแห่งอุคุลธรรม อันเกิดแต่ความปรวนแปรไปตามความปรวนแปรไปตามความปรวนของรูป ย้อมตั้งครอบจำจิตของเข้าได้ เพราะจิตถูกครอบจำ เขาจึงเป็นผู้หัวดเสียว คับแค้น ห่วงใย และสะดัง เพราะตามถือมั่น ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย อย่างนี้แล เป็นอันสะดัง เพราะตามถือมั่น

[๑๔๙] ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็อย่างไรยองเป็นอันไม่สะดัง เพราะไม่ถือมั่น ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย อริยสาวกผู้สัตบแล้วในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ได้เห็นพระอริยะ หลาดในธรรมของพระอริยะ ได้ฝึกด้แล้วในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัตบุรุษ หลาดในธรรมของสัตบุรุษ ฝึกด้แล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย้อมไม่เลึงเห็นรูปโดยความเป็นอัตตาบ้าง ไม่เลึงเห็นอัตตาในรูปบ้าง รูปนั้นของท่านย้อมแปรปรวนเป็นอย่างอื่นได้ เพราะความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นของรูป ท่านย่อมมีความรู้สึกในปรวน-

* แปรไปตามความแปรปรวนของรูป ความสะดังและความเกิดขึ้นแห่งอุคุลธรรม อันเกิดความปรวนแปรไปตามความแปรปรวนของรูป ย้อมไม่ตั้งครอบจำจิตของท่านได้ เพราะจิตไม่ถูกครอบจำ ท่านจึงเป็นผู้ไม่หัวดเสียว ไม่คับแค้น ไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตันตปิฎกที่ ๖ มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก
ห่างไปและไม่สะตุ้น เพราะไม่ถือมั่น ย้อมไม่เลิงเห็นแนวทาง . . . ย้อมไม่เลิงเห็น
ลักษณะ . . . ย้อมไม่เลิงเห็นลังขาร . . . ย้อมไม่เลิงเห็นวิญญาณโดยความเป็นอัตตาบ้าง
ไม่เลิงเห็นอัตตาทั่วมีวิญญาณบ้าง ไม่เลิงเห็นวิญญาณในอัตตาบ้าง ไม่เลิงเห็นอัตตาใน
วิญญาณบ้าง วิญญาณของท่านย่อ渑เปรปรวนเป็นอย่างอื่นได้ เพราะความແປປຣວນ
เป็นอย่างอื่นของวิญญาณ ท่านย้อมมีความรู้สึกไม่ประนແປປໄປตามความແປປຣວນ
ของวิญญาณ ความสะดັງແລະความเกิดขึ้นแห่งอุคคลธรรม อันเกิดแต่ความແປປຣວນ
ປຣວນໄປตามความປຣວນແປປຂອງวิญญาณ ย้อมไม่ตั้งครองจำจิตของท่านได้ เพราะ
จิตไม่ถูกครอบจำท่านเงินผู้ไม่หาดเสีย ไม่คับเค้น ไม่ห่วงใย ไม่สะดັງພຣະ
ไม่ถือมั่น ดุกรท่านผู้มีอัยทั้งหลาย อย่างนี้แล เป็นอันไม่สะดັງພຣະไม่ถือมั่น ฯ

[๑๕๐] ดุกรท่านผู้มีอัยทั้งหลาย ข้อที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทศ
โดยย่อแก่เราทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษพึงพิจารณาโดยอาการที่เมื่อ
พิจารณาอยู่ ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้งสงบนอยู่ภายใน และ
ไม่พึงสะดັງພຣະไม่ถือมั่น เมื่อความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้ง
สงบนอยู่ภายใน และไม่สะดັງພຣະไม่ถือมั่น ย้อมไม่มีความเกิดแห่ง ชาติ ชรา
มรณะ ทุกข์ และสมุทัยต่อไป มิได้ทรงจำแนกเนื้อความโดยพิสดาร แล้วเสด็จ
ลจากอาสนะเข้ายังพระวิหาร นี้แล ข้าพเจ้าทราบเนื้อความได้โดยพิสดารอย่างนี้
ก็เหลาท่านทั้งหลายหงอยู่ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความ
นั้นเกิด พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านทั้งหลายอย่างใด พากท่านพึงทรง
จำคำพยากรณ์นั้น ไว้อย่างนั้นเด็ด ฯ

[๑๕๑] ครั้นนั้นแล กิษเหล่านี้ยืนดีอนโนมานาภิตของท่านพระมหา-
*กจานะแลวจกจากอาสนะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคย์ที่ประทับ ครั้นแล้วถวาย
อภิਆຫพผู้มีพระภาค นั่น ที่ควรส่วนข้างหนึ่น พ่อนั่นเรียบร้อยแล้ว ได้
กราบททดสอบผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตามที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงอุทศโดยย่อแก่พวกข้าพระองค์ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษพึงพิจารณาโดย
อาการที่เมื่อพิจารณาอยู่ ความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้งสงบนอยู่
ภายใน และไม่พึงสะดັງພຣະไม่ถือมั่น เมื่อความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก
ไม่ตั้งสงบนอยู่ภายใน และไม่สะดັງພຣະไม่ถือมั่น ย้อมไม่มีความเกิดแห่ง
ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ และสมุทัยต่อไป ดังนี้แล มิได้ทรงจำแนกเนื้อความ
โดยพิสดารแล้วเสด็จลจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้น
พระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปแล้วไม่นาน พากข้าพระองค์นั้น ได้มีข้อปรึกษากัน
อย่างนี้ว่า ดุกรท่านผู้มีอัยทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทศนี้โดยย่อแก่
พวกเราว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษพึงพิจารณาโดยอาการที่เมื่อพิจารณาอยู่ ความ
รู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้งสงบนอยู่ภายใน และไม่พึงสะดັງພຣະ
ไม่ถือมั่น เมื่อความรู้สึกไม่ฟังไป ไม่เข้าไปภายนอก ไม่ตั้งสงบนอยู่ภายใน และ
ไม่สะดັງພຣະไม่ถือมั่น ย้อมไม่มีความเกิดแห่ง ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ และ
สมุทัยต่อไป ดังนี้แล มิได้ทรงจำแนกเนื้อความ โดยพิสดาร ก็เสด็จลจาก
อาสนะเข้าไปยังพระวิหาร โครงหนอแลจะพึงจำแนก เนื้อความแห่งอุทศที่
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อให้พิสดารได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พากข้า
พระองค์นั้น ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ท่านพระมหาจัจนะนี้แล้วนพระศาสนาและ
พากกิษผู้ร่วมประพฤติพรหมจรรย์ผู้เป็นวิญญาณยกย่องสรรเสริญแล้ว ก็ท่าน
พระมหาจัจนะนี้ พожจำแนกเนื้อความแห่งอุทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
โดยย่อให้พิสดารได้ ถ้ากระไร พากเรารพึงเข้าไปพาท่าน พระมหาจัจนะ
ยังที่อยู่ แล้วสอบกามเนื้อความนั้นกงท่านพระมหาจัจนะเกิด ต่อนั้นแล พาก
ข้าพระองค์เงินเข้าไปพาท่านพระมหาจัจนะยังที่อยู่ แล้วสอบกาม เนื้อความ
กะท่านแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระมหาจัจนะจำแนกเนื้อความแก่
พากข้าพระองค์นั้นแล้วโดยกາຍการดังนี้ โดยบทดังนี้ และโดยพยัญชนะดังนี้ ฯ

[๑๕๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรกิษทั้งหลาย มหาจัจนะเป็น
บัณฑิต มีปัญญามาก แม่หากพากเรอสอบกามเนื้อความนั้นกงเรา เราจะพึง
พยากรณ์เนื้อความนั้นอย่างเดียวกับที่มหาจัจนะพยากรณ์แล้วเหมือนกัน ก็เหลา
เนื้อความอุทศนี้เป็นดังนี้แล พากเรอจทรงจำเนื้อความนั้น ไว้อย่างนี้เกิด ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาริตันนี้แล้ว กิษเหล่านี้ตั้งชื่นชมยินดี
พระภาริตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ
จบ อุทศวิภัณฑ์สูตร ที่ ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน วาระของ
อนาคตบินทิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
กิษณะหงหงายว่า ดุกรกิษณะหงหงาย กิษณะเหล่านั้นทูลรับพระคำรับสั่งแล้ว พระผู้มี-

* พระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษณะหงหงาย เราจักแสดงอรณวิภัค์แก่เอื้อหงหงาย
พวකของฟงอรณวิภัค์นั้น จงใส่ใจให้ดี เรายังกล่าวต่อไป กิษณะเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบแล้ว พระพหดเจ้าข้า ฯ

[๖๕] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ไม่พึงประกอบเนื่องๆ ซึ่ง
สุขอาทัยกาม อันแลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ
ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่พึงประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเพียรเครื่อง
ประกอบตนให้ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ ความปฏิบัติปานกลาง ไม่เข้าใกล้ที่สุด ๒ อย่างนั้นน อันตถาด
รู้พร้อมด้วยปัญญาบั่ยแล้ว เป็นข้อปฏิบัติทำให้มีจักษ์ ทำให้มีญาณ เป็นไป
เพื่อความเข้าไปลงบ เพื่อความตั้งสั่ง เพื่อนิพพาน พึงรู้จัก
การยกยอและการตำหนิ ครั้นรู้แล้ว ไม่พึงยกยอ ไม่พึงตำหนิ พึงแสดงแต่
ธรรมเท่านั้น พึงรู้ตัดสินความสุข ครั้นรู้แล้ว พึงประกอบเนื่องๆ ซึ่งความ
สุขภายใน ไม่พึงกล่าวว่าทะลับหลัง ไม่พึงกล่าวคำลงเกินต่อหน้า พึงเป็นผู้
ไม่รับด่วนพุด อย่าพูดรบด่วน ไม่พึงปรักปรำภาษาชนบท ไม่พึงล่วงเลยคำพูด
สามัญเสีย น้ออุเทคแห่งอรณวิภัค ฯ

[๖๖] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ไม่พึงประกอบเนื่องๆ ซึ่งสุขอาทัยกาม
อันแลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ และไม่พึงประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเพียรเครื่องประกอบตนให้
ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นั้น เรา
อาทัยจะไร้กล่าวแล้ว ความประกอบเนื่องๆ ซึ่งโสมนัสของคนที่มีความสุข
โดยสิ่งต่อកาม อันแลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ
ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มีความเด็นใจ
มีความเราร้อน เป็นความปฏิบัติผิด การไม่ตามประกอบ ความประกอบเนื่องๆ
ซึ่งโสมนัสของคนที่มีความสุขโดยสิ่งต่อកาม อันแลว เป็นของชาวบ้าน เป็น
ของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมในเม
ทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความเด็นใจ ไม่มีความเราร้อน เป็นความปฏิบัติ
ชอบ ความเพียรเครื่องประกอบตนให้ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ
ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มีความเด็นใจ
มีความเราร้อน เป็นความปฏิบัติผิด การไม่ตามประกอบความเพียรเครื่อง
ประกอบตนให้ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ นี้เป็นธรรมไม่เมทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความเด็นใจ ไม่มีความ
เราร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ไม่พึงประกอบเนื่องๆ
ซึ่งสุขอาทัยกาม อันแลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ
ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่พึงประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเพียรเครื่อง
ประกอบตนให้ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ นั้น เราอาทัยเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๖๗] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ความปฏิบัติปานกลาง ไม่เข้าใกล้ที่สุด
๒ อย่างนั้นน อันตถาดตรรพร้อมด้วยปัญญาบั่ยแล้ว เป็นข้อปฏิบัติทำให้มีจักษ์
ทำให้มีญาณ เป็นไปเพื่อความเข้าไปลงบ เพื่อความตั้งสั่ง เพื่อนิพพาน
นิพพาน นั้น เราอาทัยจะไร้กล่าวแล้ว บรรคมมือองค์ ๘ อันประเสริฐนี้แล ตือ
ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจารชอบ การงานชอบ การลี้ยงชีพชอบ
ความพยายามชอบ ความระลึกชอบ ความตั้งใจชอบ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า
ความปฏิบัติปานกลาง ไม่เข้าใกล้ที่สุด ๒ อย่างนั้นน อันตถาดตรรพร้อมด้วย
ปัญญาบั่ยแล้ว เป็นข้อปฏิบัติทำให้มีจักษ์ ทำให้มีญาณ เป็นไปเพื่อความเข้าไป
ลงบ เพื่อความตั้งสั่ง เพื่อนิพพาน นั้น เราอาทัยมารคมมือองค์ ๘
อันประเสริฐดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๖๘] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงรู้จักการยกยอและการตำหนิ ครั้น-
* รู้แล้ว ไม่พึงยกยอ ไม่พึงตำหนิ พึงแสดงแต่ธรรมเท่านั้นน เราอาทัยจะไร
กล่าวแล้ว ดุกรกิษณะหงหงาย ก็อย่างไรเป็นการยกยอ เป็นการตำหนิ และไม่
เป็นการแสดงธรรม คือ เมื่อกล่าวว่า ขณะเหล่าไดตามประกอบความประกอบ
เนื่องๆ ซึ่งโสมนัสของคนที่มีความสุขโดยสิ่งต่อកาม อันแลว เป็นของชาวบ้าน
เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ขณะเหล่านั้น
ทั้งหมดเมทุกข์ มีความคับใจ มีความเด็นใจ มีความเราร้อน เป็นผู้ปฏิบัติผิด

พระ ไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สตัตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมนิกาย อุปริปัณณาสก์
ดังนี้ ชื่อว่าตำแหน่งพากหนึ่ง เมื่อกล่าวว่า ชนเหล่าใดไม่ตามประกอบความ
ประกอบเนื่องๆ ซึ่งโสมนัสของคนที่มีความสุขโดยสืบต่อการ อันแล้ว เป็น
ของชาวบ้าน เป็นของบุคุณ ในไขข่องพระอริยะ ในประกอบด้วยประโยชน์นี่
ชนเหล่านั้นทั้งหมด ไม่มีทกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนใจ ไม่มีความ
เร่าร้อน เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ดังนี้ ชื่อว่ายกยอชนพากหนึ่ง เมื่อกล่าวว่า
ชนเหล่าใดประกอบเนื่องฯ ซึ่งความเพียรเครื่องประกอบตนให้ล้ำมาก อัน
เป็นทกข์ ในไขข่องพระอริยะ ในประกอบด้วยประโยชน์ ชนเหล่านั้นทั้งหมด
มีทกข์ มีความคับใจ มีความแคนใจ เร่าร้อน เป็นผู้ปฏิบัติผิด ดังนี้
ชื่อว่าตำแหน่งพากหนึ่ง เมื่อกล่าวว่า ชนเหล่าใดไม่ตามประกอบความเพียรเครื่อง
ประกอบตนให้ล้ำมาก อันเป็นทกข์ ในไขข่องพระอริยะ ในประกอบด้วย
ประโยชน์ ชนเหล่านั้นทั้งหมด ไม่มีทกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนใจ
ไม่มีความเร่าร้อน เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ดังนี้ ชื่อว่ายกยอชนพากหนึ่ง เมื่อกล่าวว่า
ชนเหล่าใดเหล่านี้ยังละลัญโญชนในกพไม่ได้แล้ว ชนเหล่านั้นทั้งหมด มีทกข์
มีความคับใจ มีความแคนใจ เร่าร้อน เป็นผู้ปฏิบัติผิด ดังนี้ ชื่อว่า
ตำแหน่งพากหนึ่ง เมื่อกล่าวว่า ชนเหล่าใดเหล่านี้ยังละลัญโญชนในกพได้แล้ว
ชนเหล่านั้นทั้งหมด ไม่มีทกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนใจ ไม่มีความ
เร่าร้อน เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ดังนี้ ชื่อว่ายกยอชนพากหนึ่ง ดกรรภิกษ์ทั้งหลาย
อย่างนี้แล เป็นการยกยอ เป็นการตำแหน่ง และ ไม่เป็นการแสดงธรรม ๆ

[๖๔] ดุกรกิษทั้งหลาย ก็อย่างไร ไม่เป็นการยกยอ ไม่เป็นการดำเนินการแสดงธรรมแท้ คือ ไม่กล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าใดตามประกอบความประกอบเนื่องๆ ซึ่งโสมนัสของคนที่มีความสุขโดยสิบต่อการ อันแล้ว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ชนเหล่านี้ทั้งหมด มีทุกข์ มีความคับใจ มีความแค้นใจ มีความเราร้อน เป็นผู้ปฏิบัติผิด กล่าวอยู่ว่า อันความตามประกอบนี้แล เป็นธรรม มีทุกข์ มีความคับใจ มีความเด็นใจ มีความเราร้อน เป็นความปฏิบัติผิด ดังนี้ ซึ่งว่า แสดงแต่ธรรมเท่านั้น ไม่กล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าใดไม่ตามประกอบความประกอบเนื่องๆ ซึ่งโสมนัสของคนที่มีความสุขโดยสิบต่อการ อันแล้ว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ชนเหล่านี้ทั้งหมด ไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความเด็นใจ ไม่มีความเราร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ กล่าวอยู่ว่า อันความตามประกอบนี้แล เป็นธรรม ไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความเด็นใจ ไม่มีความเราร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ ดังนี้ ซึ่งว่า แสดงแต่ธรรมเท่านั้น ไม่กล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าใดประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเพียรเครื่องประกอบตนให้ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ชนเหล่านี้ทั้งหมด มีทุกข์ มีความคับใจ มีความเด็นใจ มีความเราร้อน เป็นผู้ปฏิบัติผิด กล่าวอยู่ว่า อันความตามประกอบนี้แล เป็นธรรมมีทุกข์ มีความคับใจ มีความเด็นใจ มีความเราร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ ดังนี้ ซึ่งว่า แสดงแต่ธรรมเท่านั้น ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ชนเหล่าใดประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเพียรเครื่องประกอบตนให้ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ชนเหล่านี้ทั้งหมด ไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความเด็นใจ ไม่มีความเราร้อน เป็นผู้ปฏิบัติชอบ กล่าวอยู่ว่า อันความไม่ตามประกอบนี้แล เป็นธรรมไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความเด็นใจ ไม่มีความเราร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ ดังนี้ ซึ่งว่า แสดงแต่ธรรมเท่านั้น ไม่กล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าใดเหลาหนึ่งยังจะสัญญาวุฒิในกพไม่ได้แล้ว ชนเหล่านี้ ทั้งหมด มีทุกข์ มีความคับใจ มีความเด็นใจ มีความเราร้อน เป็นผู้ปฏิบัติผิด กล่าวอยู่ว่า เมื่อยังจะสัญญาวุฒิในกพไม่ได้แล้วแล ภพยอมเป็นอันละ ไม่ได้ ดังนี้ ซึ่งว่า แสดงแต่ธรรมเท่านั้น ไม่กล่าวอย่างนี้ว่า ชนเหล่าใดเหลาหนึ่ง จะสัญญาวุฒิในกพได้แล้ว ชนเหล่านี้ทั้งหมด ไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความเด็นใจ ไม่มีความเราร้อน เป็นผู้ปฏิบัติชอบ กล่าวอยู่ว่า ก็เมื่อจะ สัญญาวุฒิในกพได้แล้วแล ภพยอมเป็นอันละ ได้ ดังนี้ ซึ่งว่า แสดงแต่ธรรม เท่านั้น ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้แล ไม่เป็นการยกยอ ไม่เป็นการดำเนิน การแสดงธรรมแท้ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงรู้จักการยกยอและการดำเนิน ครั้นรู้แล้ว ไม่พึงยกยอ ไม่พึงดำเนิน พึงแสดงแต่ธรรมเท่านั้น นั้น เรายาต้องเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว

[๖๕๙] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงรู้ตัดสินความชอบ ครั้นนี้แล้ว พึงประกอบเนื่องๆ ซึ่งความสุขภายใน นั้น เรายาศัยจะไร กล่าวแล้ว ถูกรกิษช์ ทั้งหลาย การคณานี้มี ๔ อย่างแล ๔ อย่าง เป็นใน คือ ปรพธร์ได้ด้วยจักษ์อัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก
น่าประทาน นาไคร นาพอใจ เป็นที่รัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความ
กำหนด เสียงที่รู้ได้ด้วยโสต . . . กลิ่นที่รู้ได้ด้วยมานะ . . . รสที่รู้ได้ด้วยชีวหา . . .
โภภรรพะที่รู้ได้ด้วยกาย อันน่าประทาน นาไคร นาพอใจ เป็นที่รัก ประกอบ
ด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด นี้เลกานคุณ ๕ ดุกรกิษทั้งหลาย สุข
โสมนัสได้แล อาศัยกามคุณ ๕ เหล่านี้เกิดขึ้น สมโสมนัสนี้ เรียกว่าสุขอาศัย
กาม สุขของปุถุชน สุขในที่ลับ ไม่ใช่สุขของพระอริยะ เรากล่าวว่า ไม่พึง
เสพ ไม่พึงให้เจริญ ไม่พึงทำให้มาก พึงกลั่นสุขนี้ ดุกรกิษทั้งหลาย กิษ
สั่งจากกาม ส่งจากอกศูลธรรม เข้าปฐมภาน มีวิจาร มีปีติและสุข
เกิดแต่ไว้กอย เข้าทุติยภาน . . . อุบ เป็นผู้ห่วงเหย เพราหน่ายปีติ มีสติสัมปชัญญะ
อุบ และเสายสุขด้วยนามกาย เข้าตติยภาน . . . อุบ เข้าจตุตภาน . . . อุบ
นี รียกาวา สุขอาศัยเนกขัมมะ สุขกิตแต่ความสัจ สุขเกิดแต่ความสงบ
สุขเกิดแต่ความตระสัฐ เรากล่าวว่า พึงเสพให้มาก พึงให้เจริญ พึงทำให้มาก
ไม่พึงกลั่นสุขนี้ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงรู้ดดสินความสุข ครั้นรู้แล้ว พึงประ-

* กอบเนื่องฯ ซึ่งความสุขภายในนั้น เรากล่าวเนื่อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๖๐] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ไม่พึงกล่าวว่าทะลับหลัง ไม่พึงกล่าวคำ
ล่วงเกินต่อหน้า นั้น เรากล่าวแล้ว ดุกรกิษทั้งหลาย ในประการ
แรกนั้น พึงรู้ว่าทะลับหลังได ไม่เป็นจริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
ไม่พึงกล่าวว่าทะลับหลังนั้นเป็นอันขาด เมรรู้ว่าทะลับหลังไดจริง แท้ แต่ไม่
ประกอบด้วยประโยชน์ ก็พึงสำเนียกเพื่อจะไม่กล่าวว่าทะลับหลังนั้น และรู้
ว่าทะลับหลังไดจริง แท้ ประกอบด้วยประโยชน์ ในเรื่องนั้น พึงเป็นผู้รู้จักกາล
เพื่อจะกล่าวว่าทะลับหลังนั้น ดุกรกิษทั้งหลาย ในประการหลังนั้น พึงรู้คำล่าว
เกินต่อหน้าได ไม่เป็นจริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่พึงกล่าวคำ
ล่วงเกินต่อหน้านั้นเป็นอันขาด เมรรู้คำล่าวเงินต่อหน้าได จริง แท้ แต่ไม่
ประกอบด้วยประโยชน์ ก็พึงสำเนียกเพื่อจะไม่กล่าวคำล่าวเงินต่อหน้านั้น และ
รู้คำล่าวเงินต่อหน้าได จริง แท้ ประกอบด้วยประโยชน์ ในเรื่องนั้น พึงเป็น
ผู้รู้จักกາลเพื่อจะกล่าวคำล่าวเงินต่อหน้านั้น ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ไม่พึงกล่าวว่า
ทะลับหลัง ไม่พึงกล่าวคำล่าวเงินต่อหน้า นั้น เรากล่าวเนื่อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๖๑] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงเป็นผู้ไม่รับด่วนพุด อย่าพูดรีบด่วน
นั้น เรากล่าวคำ ดุกรกิษทั้งหลาย ในประการแรกนั้น เมื่อรับด่วน
พุด กายกิ่งมาก จิตกิ่งกว่าง เสียงกิ่งร่า คอกิ่งเครือ เมรค้ำพุดของพืชที่รับด่วนพุด
กิ่งไม่ஸະສລາຍ ไม่พึงรู้ชัดได ดุกรกิษทั้งหลาย ในประการหลังนั้น เมื่อไม่
รับด่วนพุด กายไม่จำกัด กิจกิ่งไม่แก่วง เสียงกิ่งไม่พร่า คอกิ่งไม่เครือ เมรค้ำ
พุดของผู้ที่ไม่รับด่วนพุด กิสະສລາຍ พึงรู้ชัดได ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงเป็น
ผู้ไม่รับด่วนพุด อย่าพูดรีบด่วน นั้น เรากล่าวเนื่อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๖๒] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ไม่พึงปรักปรำภาษาชนบท ไม่พึงล่าว
เลยคำพุดสามัญสิบ นั้น เรากล่าวแล้ว ดุกรกิษทั้งหลาย ก็อย่างไร
เล่า เป็นการปรักปรำภาษาชนบท และเป็นการล่าวเลยคำพุดสามัญ ดุกรกิษ
ทั้งหลาย ภาษานั้นแลในโลกนี้ ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า ป่าตี ในบาง
ชนบท เข้าหมายรู้ว่า ปัตตะ ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า ปีภูรະ ในบาง
ชนบท เข้าหมายรู้ว่า สาระ ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า หิลสะ ในบาง
ชนบท เข้าหมายรู้ว่า ปุณะ ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า หนะ ในบางชนบท
เข้าหมายรู้ว่า ปีปัละ กิกษพุดปรักปรำโดยประการที่ชนทั้งหลายหมายรู้เรื่องภาษานะ
นั้นกันดังนี้ ในชนบทนั้นๆ ตามกำลังและความแน่ใจว่า นี้เท่านั้นจริง อันเปล่า
อย่างนี้แล ข้อว่าเป็นการปรักปรำภาษาชนบท และเป็นการล่าวเลยคำพุดสามัญ
ดุกรกิษทั้งหลาย ก็อย่างไรเล่า เป็นการไม่ปรักปรำภาษาชนบท และเป็นการไม่
ล่าวเลยคำพุดสามัญ ดุกรกิษทั้งหลาย ภาษานั้นแลในโลกนี้ ในบางชนบท
เข้าหมายรู้ว่า ป่าตี ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า ปัตตะ ในบางชนบท เข้า
หมายรู้ว่า ปีภูรະ ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า สาระ ในบางชนบท เข้าหมาย
รู้ว่า หิลสะ ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า ปุณะ ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า
หนะ ในบางชนบท เข้าหมายรู้ว่า ปีปัละ กิกษพุดโดยประการที่ชนทั้งหลาย
หมายรู้เรื่องภาษานั้น อย่างไม่ใช่ความแน่ใจว่า เป็นอัน
ท่านผู้มีอัยทั้งหลาย พดแก่ข้าพเจ้าหมายถึงภาษานั้น ดุกรกิษทั้งหลาย อย่างนี้
แล ข้อว่าเป็นการไม่ปรักปรำภาษาชนบท และเป็นการไม่ล่าวเลยคำพุดสามัญ
ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ไม่พึงปรักปรำภาษาชนบท ไม่พึงล่าวเลยคำพุดสามัญ นั้น
เรากล่าวเนื่อความดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๖๓] ดุกรกิษทั้งหลาย ในอรณวิภักคันน ความประกอบเนื่องฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก์
ซึ่งโสมนัสของคนที่มีความสุข เพราะสืบต่อการ อันแล้ว เป็นของชาวบ้าน เป็น
ของปุกชน ไม่ใช่องพระอธิษะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมเมทุกข์
มีความคับใจ มีความแคนนใจ มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติผิด เพราะจะนั้น
ธรรมนี้จึงยังมีกิเลสต้องรณรงค์ แต่การไม่ตามประกอบความประกอบนี้เองๆ ซึ่ง
โสมนัสของคนที่มีความสุขโดยสืบท่อการ อันแล้ว เป็นของชาวบ้าน เป็นของ
ปุกชน ไม่ใช่องพระอธิษะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมไม่มีทุกข์
ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนนใจ ไม่มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ
 เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มีกิเลสต้องรณรงค์

[๑๖๔] ดุกริกข์หั้งหลาย ในอรณวิภัคค์นั้น ความเพียรเครื่องประกอบ
ตนให้ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่องพระอธิษะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มีความแคนนใจ มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติ
ผิด เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงยังมีกิเลสต้องรณรงค์ แต่การไม่ตามประกอบความ
เพียรเครื่องประกอบตนให้ลำบาก อันเป็นทุกข์ ไม่ใช่องพระอธิษะ ไม่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนนใจ ไม่มี
ความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มีกิเลสต้องรณรงค์

[๑๖๕] ดุกริกข์หั้งหลาย ในอรณวิภัคค์นั้น ความปฏิบัติปานกลาง
อันตภาคตัวพร้อมด้วยปัญญาอย่างแล้ว เป็นข้อปฏิบัติทำให้มีจักษุ ทำให้มีญาณ
เป็นไปเพื่อความเข้าไปลงใน เพื่อความรู้ยัง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน นี้เป็น
ธรรมไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนนใจ ไม่มีความเร่าร้อน เป็นความ
ปฏิบัติชอบ เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มีกิเลสต้องรณรงค์

[๑๖๖] ดุกริกข์หั้งหลาย ในอรณวิภัคค์นั้น การยกย่อ การตำหนิ
และไม่ใช่เป็นการแสดงธรรม นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มีความแคนนใจ
มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติผิด เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงยังมีกิเลสต้องรณรงค์
แต่การไม่ยกย่อ การไม่ตำหนิ การแสดงแต่ธรรมเท่านั้น นี้เป็นธรรมไม่มีทุกข์
ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนนใจ ไม่มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ
 เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มีกิเลสต้องรณรงค์

[๑๖๗] ดุกริกข์หั้งหลาย ในอรณวิภัคค์นั้น สาขاقتบเนกขัมมะ สุข
เกิดแต่ความสัจจ สุขเกิดแต่ความสงบ สุขเกิดแต่ความตรัสรู้ นี้เป็นธรรมไม่มี
ทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนนใจ เป็นความปฏิบัติชอบ เพราะจะนั้น
ธรรมนี้จึงไม่มีกิเลสต้องรณรงค์

[๑๖๘] ดุกริกข์หั้งหลาย ในอรณวิภัคค์นั้น วาทะลับหลังซึ่งไม่เป็น^{จริง} ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มี
ความแคนนใจ มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติผิด เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงยังมี
กิเลสต้องรณรงค์ แม่วาทะลับหลังซึ่งจริง แท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มีความแคนนใจ มีความเร่าร้อน เป็นความ
ปฏิบัติผิด เพราะจะนั้น ธรรมนี้ยังมีกิเลสต้องรณรงค์ ส่วนวาทะลับหลังซึ่งจริง
แท้ ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความ
แคนนใจ ไม่มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มี
กิเลสต้องรณรงค์

[๑๖๙] ดุกริกข์หั้งหลาย ในอรณวิภัคค์นั้น คำกล่าวล่วงเกินต่อหน้า
ซึ่งไม่เป็นจริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความ
คับใจ มีความแคนนใจ มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติผิด เพราะจะนั้น ธรรม
นี้จึงยังมีกิเลสต้องรณรงค์ แม่คำกล่าวล่วงเกินต่อหน้าซึ่งจริง แท้ แต่ไม่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มีความแคนนใจ มีความเร่าร้อน
เป็นความปฏิบัติผิด เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงยังมีกิเลสต้องรณรงค์ แต่คำกล่าว
ล่วงเกินต่อหน้าซึ่งจริง แท้ ประกอบด้วยประโยชน์ นี้เป็นธรรมไม่มีทุกข์ ไม่มี
ความคับใจ ไม่มีความแคนนใจ ไม่มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติชอบ เพราะ
จะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มีกิเลสต้องรณรงค์

[๑๗๐] ดุกริกข์หั้งหลาย ในอรณวิภัคค์นั้น คำที่ผู้รับด่วนพุด นี้เป็น
ธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มีความแคนนใจ มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติผิด
 เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงยังมีกิเลสต้องรณรงค์ แต่คำที่ผู้ไม่รับด่วนพุด นี้เป็น
ธรรมไม่มีทุกข์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนนใจ ไม่มีความเร่าร้อน เป็นความ
ปฏิบัติชอบ เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มีกิเลสต้องรณรงค์

[๑๗๑] ดุกริกข์หั้งหลาย ในอรณวิภัคค์นั้น การปรักปรำภาษาชนบท
และการล่วงเลยคำพูดสามัญ นี้เป็นธรรมเมทุกข์ มีความคับใจ มีความแคนนใจ
มีความเร่าร้อน เป็นความปฏิบัติผิด เพราะจะนั้น ธรรมนี้จึงยังมีกิเลสต้องรณรงค์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณินิกาย อุปริปัณณาสก์
แต่การไม่ปรึกปร้าภาษาชนบท และการไม่ล่วงเลยคำพูด俗นัย นี้เป็นธรรมไม่มี
ทักษ์ ไม่มีความคับใจ ไม่มีความแคนนใจ ไม่มีความเร้าร้อน เป็นความปฏิบัติ
ของ เพาะฉะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มีกิเลสต้องรณรงค์ฯ

[๖๗๒] ดุกรกิษทั้งหลาย เพาะฉะนั้น พากເຮືອພຶກສີກາຍບ່ານນີ້ແລ້ວ
ເຮົາທັງຫຍາຍຈັກຮ້າຮ່າມຍັງມີກິລັສຕ້ອງຮັນຮົງ ແລະ ຮ້າຮ່າມໄມ້ມີກິລັສຕ້ອງຮັນຮົງ ຄວັນ
ຮູ້ເລົ້າ ຈັກປົງປົດປົງປາ ໄນມີກິລັສຕ້ອງຮັນຮົງ ດຸກຮົກສີທັງຫຍາຍ ກີ່ແລ້ວ
ກຸນບຸຕະສຸກຸດ ປົງປົດປົງປາໄມ້ມີກິລັສຕ້ອງຮັນຮົງແລ້ວ ຊ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ກິກຂໍ້ເຫຼຳນັ້ນຕັ້ງຊື່ນໝີນິດີ
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคແລ້ວ

ฉบ ອຣັນວິກັງຄສູຮ ທີ່ ๙

๑๐. ອາດວິກັງຄສູຮ (๑๐)

[๖๗๓] ຂ້າພເຈົ້າໄດ້ສັດມາຍ່າງນີ້-

ສົມຍ້ານີ້ ພຣະຜູມີພຣະກາຄມີເສດີຈາກີໄປໃນມະນຸຍາ ທຽງແວະຍັງ
ພຣະນັກຮາຍຄຸກຫຼຸດ ເສດີຈີ່ເຂົ້າໄປໜາຍ້າງໜ້າມ້ອ້າກັດຄະຍົງທ່ອບຍ ແລ້ວຕັດຕັ້ງນີ້ວ່າ
ດຸກຮາຍກັດຄະຍົງ ຕ້າໄມ້ເປັນຄວາມໜັກໃຈເກ່າທ່ານ ເຮົາຈີ່ຂອງພັກຍືໃນໂຮງສັກຄືນໜີ້
ເກີດ ນາຍກັດຄະຍົງທຸລົວ່າ ຂ້າເຕັ້ງທ່ານຜູ້ເຈີ່ຍື ຂ້າພເຈົ້າໄມ້ມີຄວາມໜັກໃຈເລີຍ ແຕ່ໃນ
ໂຮງນີ້ບັນຫາໄປຢູ່ກອນແລ້ວ ຕ້າມປະຫຼີຕົນນັ້ນອຸ່ນຄູາຕາ ກີ່ນິມນັດທ່ານພັກຕາມ
ສບາຍເຄີດ ຊ

[๖๗๔] ກີ່ສົມຍ້ານແລ້ ກລຸບຕະຫຼອກປົກສຸດີ ອອກຈາກເຮືອນນາມເປັນ
ບັນຫາຕົວທີ່ພຣະຜູມີພຣະກາຄມີພຣະກາຄດ້ວຍຄວັຫຫາ ປົກສຸດີກລຸບຕະຫຼອກນັ້ນແຂ້ໄປພັກຍືໃນໂຮງ
ຂອງໜາຍ້າງໜ້າມ້ອ້ານັກອຸ່ນກອນແລ້ວ ຄວັນນັ້ນແລ້ ພຣະຜູມີພຣະກາຄມີເສດີຈີ່ເຂົ້າໄປໜາຍ້າງ
ປົກສຸດີທີ່ພັກ ແລ້ວຕັດສະກະທ່ານປົກສຸດີຕັ້ງນີ້ວ່າ ດຸກຮົກສີ ຕ້າໄມ້ເປັນຄວາມ
ໜັກໃຈເກ່າທ່ານ ເຮົາຈີ່ຂອງພັກຍືໃນໂຮງສັກຄືນໜີ້ເກີດ ທ່ານປົກສຸດີຕົວວ່າ ດຸກ
ທ່ານຜູ້ມີອາຍື ໂຮງໜ່າງໜ້າມ້ອ້າວ່າຂ້າງ ນິມນັດທ່ານຜູ້ມີອາຍືພັກຕາມສບາຍເຄີດ ຊ

[๖๗๕] ລຳດັບນີ້ ພຣະຜູມີພຣະກາຄມີເສດີຈີ່ເຂົ້າໄປສູ່ໂຮງໜ່າງໜ້າແລ້ວ ທຽງ
ລາດສັນກັດຫຼັກ້າ ດັນ ທີ່ຄວາມສ່ວນໜ້າທີ່ນີ້ ປະທັບນັ້ນຄູ່ບໍລິສັດກໍ ຕັ້ງພຣະກາຍຕຽງ ດຳຮັງ
ພຣະສດີມື້ແລ້ພະໜ້າ ພຣະອັກປະກຳທີ່ພັກ ແລ້ວຕັດສະກະທ່ານປົກສຸດີທີ່ພັກຍືໃນໂຮງ
ປົກສຸດີທີ່ພັກ ແລ້ວຕັດສະກະທ່ານປົກສຸດີຕັ້ງນີ້ວ່າ ດຸກຮົກສີ ຕ້າໄມ້ເປັນຄວາມ
ໜັກໃຈເກ່າທ່ານ ເຮົາຈີ່ຂອງພັກຍືໃນໂຮງສັກຄືນໜີ້ເກີດ ທ່ານປົກສຸດີຕົວວ່າ ດຸກ
ທ່ານຜູ້ມີອາຍື ໂຮງໜ່າງໜ້າມ້ອ້າວ່າຂ້າງ ນິມນັດທ່ານຜູ້ມີອາຍືພັກຕາມສບາຍເຄີດ ຊ

[๖๗๖] ທ່ານປົກສຸດີຕົວວ່າ ດຸກທ່ານຜູ້ມີອາຍື ມີພຣະສຸມໂຄດມັຜູ
ຄາກຍຸຕຸຮ ເສດີຈີ່ອອກຈາກຄາກຍຸຕຸຮສຸດີທຽບພຽງພຽງ ກີ່ພຣະໂຄດມັຜູມີພຣະກາຄ
ພຣະອັກນີ້ແລ້ ມີກິຕິຕົກພົ່ງໄປ ພຣະອັກນີ້ແລ້ ແມ່ພຣະເຫດຕັ້ງນີ້ ພຣະຜູມີ-
*ພຣະກາຄພຣະອັກນີ້ແປ່ນຜູ້ໄກລາຈາກກິລັສ ຮູ່ເອງໂດຍຂອບ ຄື່ງພວ່ອມດ້ວຍວິຊາແລ້
ຈາກນະ ດຳເນີນໄປດີ ຮູ່ແຈ້ງໂລກ ເປັນສາກີຜິຟກບົຮມທີ່ຄວາມຟິຟກອ່າງຫາດນອນຍື່ງກວາມໄດ້
ເປັນຄຽງອ່າງເຫວາດແລ້ວມີຫຼຸດທັງຫຍາຍ ເປັນຜູ້ຕື່ນແລ້ວ ເປັນຜູ້ແຈກຮົມ ດັ່ງນີ້ ຂ້າພເຈົ້າ
ນາບອຸທິພຣະຜູມີພຣະກາຄພຣະອັກນີ້ແລ້ ແລ້ວພຣະຜູມີພຣະກາຄພຣະອັກນີ້ ເປັນຄາສດາ
ຂອງຂ້າພເຈົ້າ ຂ້າພເຈົ້າຂອບໃຈຮ່າມຂອງພຣະຜູມີພຣະກາຄພຣະອັກນີ້ ຊ

ພ. ດຸກຮົກສີ ກີ່ເດືອນນີ້ ພຣະຜູມີພຣະກາຄອ້າຫັນຕັ້ນມາສັນພູຮພຣະອັກນີ້
ປະທັບອູ່ທີ່ໄຫ້ ຊ

ບຸ. ດຸກທ່ານຜູ້ມີອາຍື ມີພຣະກາຄທີ່ຂ້າວ້າວັດຖຸຕື່ອຍືໃນໜຸນທ ທາງທິດເຫັນ
ເດືອນນີ້ ພຣະຜູມີພຣະກາຄອ້າຫັນຕັ້ນມາສັນພູຮພຣະອັກນີ້ ປະທັບອູ່ທີ່ນີ້ ຊ

ພ. ດຸກຮົກສີ ກີ່ທ່ານແຄຍເຫັນພຣະຜູມີພຣະກາຄພຣະອັກນີ້ຫຼື ແລ້ວທ່ານ
ເຫັນແລ້ວຈະຮູ້ຈັກໄໝ້

ບຸ. ດຸກທ່ານຜູ້ມີອາຍື ຂ້າພເຈົ້າໄມ້ເຄຍເຫັນພຣະຜູມີພຣະກາຄພຣະອັກນີ້ແລ້
ຄື່ງເຫັນແລ້ວກີ່ໄໝ້ຈັກໄໝ້ ຊ

[๖๗๗] ລຳດັບນີ້ ພຣະຜູມີພຣະກາຄໄດ້ມີພຣະດຳຮັດຕັ້ງນີ້ວ່າ ກຸນບຸຕະຫຼອກນີ້ນີ້
ອຸທິຕາເວ ເຮົາຈີ່ຂອງພຣະກາຄແລ້ວ ຕ້ອນນີ້ ພຣະອັກຈົງຕັດສະກະທ່ານປົກສຸດີຕົວວ່າ
ດຸກຮົກສີ ເຮົາຈີ່ຂອງພຣະກາຄແລ້ວ ທ່ານຈົງຟິຟກນັ້ນ ຈົງໄສ່ໃຈໃຫ້ ເຮົາຈັກ
ກຸນວ່າຕ່ອໄປ ທ່ານປົກສຸດີທ່ານປົກສຸດີຕົວວ່າ ດຸກຮົກສີ ຕ້າໄມ້ມີອາຍື ຊ

[๖๗๘] ພຣະຜູມີພຣະກາຄຈຶ່ງໄດ້ຕັດຕັ້ງນີ້ວ່າ ດຸກຮົກສີ ຄົນແຮນ້າມີຮາດ ຊ
ມີແດນສັນຜົສ ๖ ມີຄວາມໜ່າງໜີກຂອງໃຈ ๑๘ ມີຮ່າມທີ່ຄວາມຕື່ອງໄວໃຈ ๔ ວັນເປັນ
ຮ່າມທີ່ຜູ້ຕື່ອງວູ່ແລ້ວ ໄນມີກິລັສເຄຣື່ອງສຳຄັນຕະນະແລ້ວກິລັສເຄຣື່ອງໜັກໜົມເປັນໄປ
ກີ່ເກີລັສເຄຣື່ອງສຳຄັນຕະນະແລ້ວກິລັສເຄຣື່ອງໜັກໜົມ ໄນເປັນໄປຢູ່ ບັນທຶກຈະເຮັກ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เขาว่า มนีผู้สงบแล้ว ไม่พึงประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ พึงเพิ่มพูนจาก
พึงศึกษาสันติเท่านั้น นือเทศแห่งราชวิถีคงค์หา ฯ

[๑๗๙] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษุ คนเราเนื้อร้า ๖ นั้น เรายาศัย
อะไรมากล่าวแล้ว ดุกรกิษุ ราตุนี ๖ อย่าง คือ ปฐวีราต อาปราวุ เตโขราต
วาโยราต อาการสาต วิญญาณราต ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษุ คนเราเนื้อร้า
๖ นั้น เรายาศัยราตดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๘๐] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษุ คนเราเนื้อเด่นสัมผัส ๖ นั้น
เรยาศัยอะไรมากล่าวแล้ว คือ จักษุ โสต แนะนำ ชีวaha กาย มโน เป็นแเดน
สัมผัส ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษุ คนเราเนื้อเด่นสัมผัส ๖ นั้น เรายาศัย
อายตนะดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๘๑] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษุ คนเราเนื้อความหน่วงนึกของใจ
๙ นั้น เรายาศัยอะไรมากล่าวแล้ว คือ บุคคลเห็นรูปด้วยจักษุแล้ว ย่อมหน่วงนึก
รูปเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส หน่วงนึกรูปเป็นที่ตั้งแห่งโอมนัส หน่วงนึกรูปเป็นที่ตั้ง
แห่งอุเบกษา ฟังเสียงด้วยโสตแล้ว . . . ดมกลิ่นด้วยแนะนำแล้ว . . . ลิ้มรสด้วยชีวaha
แล้ว . . . ถูกต้องโดยรู้พิพพะด้วยกายแล้ว . . . รู้ธรรมารมณ์ด้วยมโนแล้ว ย่อมหน่วงนึก
ธรรมารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส หน่วงนึกธรรมารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งโอมนัส หน่วง
นึกธรรมารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งอุเบกษา นี้เป็นการหน่วงนึกโสมนัส ๖ หน่วงนึก
โอมนัส ๖ หน่วงนึกอุเบกษา ๖ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษุ คนเราเนื้อความ
หน่วงนึกของใจ ๙ นั้น เรายาศัยความหน่วงนึกดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๘๒] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษุ คนเราเนื้อรรที่ควรตั้งไว
ในใจ ๕ นั้น เรายาศัยอะไรมากล่าวแล้ว คือ มีปัญญาเป็นธรรมควรตั้งไว้ในใจ มี
สัจจะเป็นธรรมควรตั้งไว้ในใจ มีจัคคุเป็นธรรมควรตั้งไว้ในใจ มีอุปสมະเป็นธรรม
ควรตั้งไว้ในใจ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ดุกรกิษุ คนเราเนื้อรรที่ควรตั้งไว้ในใจ ๕
นั้น เรายาศัยธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจดังนี้ กล่าวแล้ว ฯ

[๑๘๓] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ไม่พึงประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ
พึงเพิ่มพูนจาก พึงศึกษาสันติเท่านั้น นน เรายาศัยอะไรมากล่าวแล้ว ดุกรกิษุ
อย่างไรเล่า ข้อว่า ไม่ประมาทปัญญา ดุกรกิษุ ราตุนี ๖ คือ ปฐวีราต อาปราวุ
เตโขราต วาโยราต อาการสาต วิญญาณราต ฯ

[๑๘๔] ดุกรกิษุ กับปฐวีราตภัยในก็มี กายนอก
ก็มี กับปฐวีราตภัยในเป็นโิน ได้แก่สิ่งที่เคนแข็ง กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน
คือ ผม ขันเหล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ
ตับ พังผืด ไต ปอด ไส้ใหญ่ ไส้น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า หรือแม้
สิ่งอื่น ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่ແຄนแข็ง กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน นี้เรียกว่า
ปฐวีราตภัยใน กับปฐวีราตทั้งภัยในและภายนอก นี้แล เป็นปฐวีราตทั้งนั้น
พึงเห็นปฐวีราตนั้นด้วยปัญญาชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้น ไม่ใช่องเรา
ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา ครั้นเห็นแล้วจะเบื่อหน่ายปฐวีราต และจะให้จิต
คลายกำหนดปฐวีราต ได้ ฯ

[๑๘๕] ดุกรกิษุ ก้าอาปราวุเป็นโิน คืออาปราวุภัยในก็มี กายนอก
ก็มี ก้าอาปราวุภัยใน เป็นโิน ได้แก่สิ่งที่อินอบ ซึ่งชวนไป กำหนดได้
มีในตน อาศัยตน คือ ดี เสลด น้ำเหลือง เลือด เนื้อ มันชัน น้ำตา
เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไข้ข้อ มุตตุ หรือแม้สิ่งอื่น ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่อินอบ
ซึ่งชวนไป กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน นี้เรียกว่า อาปราวุภัยใน ก้าอาป
ราตทั้งภัยในและภายนอก นี้แล เป็นอาปราวุทั้งนั้น พึงเห็นอาปราวุนั้นด้วย
ปัญญาชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้น ไม่ใช่องเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตา
ของเรา ครั้นเห็นแล้ว จะเบื่อหน่ายอาปราวุ และจะให้จิตคลายกำหนดอาปราวุ
ได้ ฯ

[๑๘๖] ดุกรกิษุ กเตโขราตภัยในเป็นโิน คือ เตโขราตภัยในก็มี กาย
นอกก็มี กเตโขราตภัยในเป็นโิน ได้แก่สิ่งที่อบอุ่น ถึงความเร่าร้อน กำหนดได้
มีในตน อาศัยตน คือ ราตุที่เป็นเครื่องยังภัยให้อบอุ่น ยังภัยให้รุดโรม
ยังภัยให้กระวนกระวาย และราตุที่เป็นเหตุให้ของที่กิน ที่ดี ที่เดียว ที่ล้มแล้ว
ถึงความย่อยไปด้วยดี หรือแม้ สิ่งอื่น ไม่ว่าชนิดใดๆ ที่อบอุ่น ถึงความเร่าร้อน
กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน นี้เรียกว่า เตโขราตภัยใน กเตโขราตทั้งภัยใน
และภายนอก นี้แล เป็นเตโขราตทั้งนั้น พึงเห็นเตโขราตุนั้นด้วยปัญญาชอบตาม
ความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้น ไม่ใช่องเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา ครั้นเห็น
แล้ว จะเบื่อหน่ายเตโขราต และจะให้จิตคลายกำหนดเตโขราต ได้ ฯ

[๑๘๗] ดุกรกิษุ ก้าวาโยราตุเป็นโิน คือ วาโยราตภัยในก็มี กายนอก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์ ก็มี ก้าวโยราตภัยในเป็นในน ได้แก่สิ่งที่พัฒนาไป กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน คือ ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมในห้อง ลมในลำไส้ ลมแล่นไป ตามอวัยวะน้อยใหญ่ ลมหายใจออก ลมหายใจเข้า หรือเมล็ดอื่นในร่างกายนิดไรๆ ที่พัฒนาไป กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน นี้เรียกว่า ก้าวโยราตภัยใน ก้าวโยราต หังภายในและภายนอก นี้แล เป็นว้าโยราตหั้นน พึงเห็นว้าโยราตนนด้วยปัญญา ขอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ นั่นไม่ใช่ของเราร ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช้อัตตาของเราร ครั้นเห็นแล้ว จะเมื่อนหายาโยราต และจะให้จิตคลายกำหนดดาวาโยราตได้ ฯ

[๒๘] ดุกรกิษ ถ้ากาลสาครเป็นในน คือ อาการสาครภัยในก็มี ภัยนอกก็มี ก้าวสาครทุภัยในเป็นในน ได้แก่สิ่งที่ว่าง ปราปั่ง กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน คือ ช่องหู ช่องจมูก ช่องปากซึ่งเป็นทางให้กลืนของทึกิน ที่ดีม ที่เกี่ยว ที่ล้ม เป็นที่ตั้งของทึกิน ที่ดีม ที่เกี่ยว ที่ล้ม และเป็นทางระบายน ของทึกิน ที่ดีม ที่เกี่ยว ที่ล้มแล้วออกทางเบื้องล่าง หรือเมล็ดอื่น ในร่างกายใน ก้าวสาครหั้นนด้วยปัญญาของความเป็นจริงอย่างนี้ นั่นไม่ใช่ของเราร ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเราร ครั้นเห็นแล้ว จะเมื่อนหายากาลสาคร และจะให้ จิตคลายกำหนดดาวาสาครได้ ฯ

[๒๙] ตอนนี้สิ่งที่จะเหลืออยู่อีกคือวิญญาณอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง บุคคล ย่อมรู้อะไร ได้ด้วยวิญญาณนั้น คือ รู้ขัดว่า สมบัติ ทกขั้น ไม่ทุกข์ไม่สุข บ้าง ดุกรกิษ เพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา ย่อมเกิดสุขเวทนา บุคคลนั้นเมื่อเสวยสุขเวทนา ย่อมรู้สึกว่า ความเสวยอารมณ์ที่เกิดแต่ผัสสะ เป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนานั้นแล็บไป ย่อมรู้สึกว่า ความเสวยอารมณ์ที่เกิดแต่ผัสสะ นั้น คือตัวสุขเวทนาอันเกิดเพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา ย่อมดับ ย่อมเข้าไปสงบ เพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา ย่อมเกิดทุกขเวทนา บุคคลนั้นเมื่อเสวยทุกขเวทนา ย่อมรู้สึกว่า กำลังเสวยทุกขเวทนาอยู่ เพาะผัสสะ เป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนานั้นแล็บไป ย่อมรู้สึกว่า ความเสวยอารมณ์ที่เกิดแต่ ผัสสะนั้น คือตัวทุกขเวทนาอันเกิดเพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา ย่อมดับ ย่อมเข้าไปสงบ เพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์สุขเวทนา ย่อมดับ ย่อมเข้าไปสงบ ฯ

[๒๙๐] ดุกรกิษ เปรียบเหมือนเกิดความร้อน เกิดไฟได้ เพาะไม้ สองท่อนประชุมสักกัน ความร้อนที่เกิดแต่ไม้สองท่อนนั้น ย่อมดับ ย่อมเข้าไป สงบ เพาะไม้สองท่อนนั้นเองแยกกันไปเสียคนละทาง แม้ลับได้ ดุกรกิษ ผันนี้เหมือนกันแล เพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา ย่อมเกิดสุขเวทนา บุคคลนั้นเมื่อเสวยสุขเวทนา ย่อมรู้สึกว่า กำลังเสวยสุขเวทนาอยู่ เพาะผัสสะ เป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนานั้นแล็บไป ย่อมรู้สึกว่า ความเสวยอารมณ์ที่เกิดแต่ผัสสะ นั้น คือตัวสุขเวทนาอันเกิดเพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา ย่อมดับ ย่อมเข้าไปสงบ เพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา ย่อมเกิดทุกขเวทนา บุคคลนั้นเมื่อเสวยทุกขเวทนา ย่อมรู้สึกว่า กำลังเสวยทุกขเวทนาอยู่ เพาะผัสสะ เป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนานั้นแล็บไป ย่อมรู้สึกว่า ความเสวยอารมณ์ที่เกิดแต่ ผัสสะนั้น คือตัวทุกขเวทนาอันเกิดเพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา ย่อมดับ ย่อมเข้าไปสงบ เพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์สุขเวทนา ย่อม เกิดทุกข์สุขเวทนา บุคคลนั้นเมื่อเสวยทุกข์สุขเวทนา ย่อมรู้สึกว่า กำลัง เสวยทุกข์สุขเวทนาอยู่ เพาะผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์สุขเวทนานั้นแล็บไป ย่อมรู้สึกว่า ความเสวยอารมณ์ที่เกิดแต่ผัสสะนั้น คือตัวทุกข์สุขเวทนาอันเกิด เพาะอาศัยผัสสะเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์สุขเวทนา ย่อมดับ ย่อมเข้าไปสงบ ตอนนั้น ลึกลับเหลืออยู่อีกคือ อุเบกษา อันบริสุทธิ์ ผุดผ่อง อ่อนโยน ละลวย และผ่องแผ้ว ฯ

[๒๙๑] ดุกรกิษ เปรียบเหมือนนายช่างทอง หรือลูกมือของนายช่างทอง ผู้จัดตัดเตาสมูเบ้าแล้ว เอกอัมคีบทองใส่เบ้า หลอมไป ชั้นนำ้าไป สังเกตดู ไปเป็นระยะๆ ทองนั้นจะเป็นของถูกไปแล้ว หมุดฝ้า เป็นเนื้ออ่อน ละลาย และผ่องแผ้ว เข้าประสงค์ชนิดเครื่องประดับไดๆ จะเป็นเหมือน ต้มห เครื่องประดับ มาลัยทองกิตาม ย่อมสำเร็จความประสงค์อันนั้นแต่ทองนั้นได ลับได ดุกรกิษ ลับนั้นเหมือนกันแล เมื่อเหลืออยู่เต่ออุเบกษา อันบริสุทธิ์ ผุดผ่อง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
อ่อนโยน ละเอียด และผ่องใส่ บุคคลนั้นย่อมรู้สึกอย่างนี้ว่า ถ้าเราน้อม
อุเบกขานี อันบริสุทธิ์ ผดผ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่อาสาสนัญญาตโนมาน และ
เจริญจิตมีธรรมความแก่โภคานนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ อุเบกขานของเรานี้ ก็จะเป็นอุเบกข
อาศัยอาสาสนัญญาตโนมานนั้น ยึดอาสาสนัญญาตโนมานนั้น ดำรงอยู่ตลอดกาล
ยืนนาน ถ้าเราน้อมอุเบกขานี อันบริสุทธิ์ ผดผ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่วิญญาณัญ-

* จิตโนมาน และเจริญจิตมีธรรมความแก่โภคานนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ อุเบกขานของเรานี้
ก็จะเป็นอุเบกขานอาศัยวิญญาณัญญาตโนมานนั้น ยึดวิญญาณัญญาตโนมานนั้น
ดำรงอยู่ตลอดกาลยืนนาน ถ้าเราน้อมอุเบกขานี อันบริสุทธิ์ ผดผ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่
อาภิญญาตโนมาน และเจริญจิตมีธรรมความแก่โภคานนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ อุเบกข
ของเรานี้ ก็จะเป็นอุเบกขานอาศัยอาภิญญาตโนมานนั้น ยึดอาภิญญาตโนมาน
นั้น ดำรงอยู่ตลอดกาลยืนนาน ถ้าเราน้อมอุเบกขานี อันบริสุทธิ์ ผดผ่องอย่างนี้
เข้าไปสู่เน瓦สัญญาณานาสัญญาตโนมานนั้น และเจริญจิตมีธรรมความแก่โภคานนั้น เมื่อ
เป็นเช่นนี้ อุเบกขานของเรานี้ ก็จะเป็นอุเบกขานอาศัยเน瓦สัญญาณานาสัญญาตโนมาน
นั้น ยึดเน瓦สัญญาณานาสัญญาตโนมานนั้น ดำรงอยู่ตลอดกาลยืนนาน บุคคลนั้น
ย่อมรู้สึกอย่างนี้ว่า ถ้าเราน้อมอุเบกขานี อันบริสุทธิ์ ผดผ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่
อาสาสนัญญาตโนมาน และเจริญจิตมีธรรมความแก่โภคานนั้น จิตนี้ก็เป็นสังขะ
ถ้าเราน้อมอุเบกขานี อันบริสุทธิ์ ผดผ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่วิญญาณัญญาตโนมาน
และเจริญจิตมีธรรมความแก่โภคานนั้น จิตนี้ก็เป็นสังขะ ถ้าเราน้อมอุเบกขานี
อันบริสุทธิ์ ผดผ่อง อย่างนี้ เข้าไปสู่อาภิญญาตโนมาน และเจริญจิตมีธรรม
ความแก่โภคานนั้น จิตนี้ก็เป็นสังขะ ถ้าเราน้อมอุเบกขานี อันบริสุทธิ์ ผดผ่อง
อย่างนี้ เข้าไปสู่เน瓦สัญญาณานาสัญญาตโนมาน และเจริญจิตมีธรรมความแก่โภคานนั้น
จิตนี้ก็เป็นสังขะ บุคคลนั้นจะ ไม่คิดถึงความเจริญหรือความเสื่อมแลย
เมื่อไม่คำนึง ไม่คิดถึง ย่อมไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่
หาดเลี้ยว เมื่อไม่หาดเลี้ยว ย่อมปรินิพพานเฉพะตันทีเดียว ย่อมทราบขัดว่า
ชาติลืมแล้ว พรหมจรรย์อยู่แล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ถ้าเข้าเสวยสุขเวทนาอยู่ ย่อมรู้สึกว่า สุขเวทนานั้น ไม่เที่ยง
อันบันฑิตไม่ติดใจ ไม่เพลิดเพลิน ถ้าเสวยทกเวทนาอยู่ ย่อมรู้สึกว่า ทุกเวทนา
นั้น ไม่เที่ยง อันบันฑิตไม่ติดใจ ไม่เพลิดเพลิน ถ้าเสวยอุทกฆมสุขเวทนาอยู่
ย่อมรู้สึกว่า อุทกฆมสุขเวทนานั้น ไม่เที่ยง อันบันฑิตไม่ติดใจ ไม่เพลิดเพลิน
ถ้าเสวยสุขเวทนาภัยเป็นผู้พรากรใจเสวย ถ้าเสวยทกเวทนาภัยเป็นผู้พรากรใจเสวย
ถ้าเสวยอุทกฆมสุขเวทนาภัยเป็นผู้พรากรใจเสวย เขาเมื่อเสวยเวทนามีวิธีเป็นที่สุด
ย่อมรู้สึกว่า กำลังเสวยเวทนามีวิธีเป็นที่สุด เมื่อเสวยเวทนามีวิธีเป็นที่สุด
ย่อมรู้สึกว่า กำลังเสวยเวทนามีวิธีเป็นที่สุด และรู้สึกว่า เบื้องหน้าแต่ลื้นชีวิต
เพราะตายไปแล้ว ความเสวยอารมณ์ทั้งหมดที่ยืนดีกันแล้วในโลกนี้แล จักเป็น
ของลงบฯ

[๑๙๒] ดุกรกิษ ประยุบเหมือนประทีปน้ำมัน อาศัยน้ำมันและไส้
จิงโพลงอยู่ได้ เพราะสั่นน้ำมันและไส้นนน และไม่เต็มน้ำมัน และไส้อิน ย่อมเป็น
ประทีปหมวดเชือ ดับไป ฉันใด ดุกรกิษ ฉันนั้นเหมือนกันแล บุคคลนั้นเมื่อ
เสวยเวทนามีวิธีเป็นที่สุด ย่อมรู้สึกว่า กำลังเสวยเวทนามีวิธีเป็นที่สุด เมื่อ
เสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ย่อมรู้สึกว่า กำลังเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด และ
รู้สึกว่า เบื้องหน้าแต่ลื้นชีวิต เพราะตายไปแล้ว ความเสวยอารมณ์ทั้งหมดที่ยืนดี
กันแล้วในโลกนี้แล จักเป็นของลงบฯ เพราะเหตุนั้น ผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้สึก
อย่างนี้ ซึ่ว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาอันเป็นธรรมความตั้งไว้ในใจอย่างยิ่งประการนี้
ก็ปัญญานี้ คือความรู้ในความสั่นทุกข์ทั้งปวง เป็นปัญญาอันประเสริฐยิ่ง ความ
หลุดพ้นของเขานั้น จัดว่าต้องอยู่ในสังจะะ เป็นคุณไม่กำริบ ดุกรกิษ เพราะสิ่ง
ที่เปล่าประโยชน์เป็นธรรมดा นั้นแท้ที่ สิ่งที่ไม่เหลือเลือนเป็นธรรมด้า ได้แก่
นิพพาน นั้นจริง ฉะนั้น ผู้ถึงพร้อมด้วยสัจจะอย่างนี้ ซึ่ว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย
สัจจะอันเป็นธรรมความตั้งไว้ในใจอย่างยิ่งประการนี้ ก็สัจจะนี้ คือนิพพาน มีความ
ไม่เหลือเลือนเป็นธรรมด้า เป็นสัจจะอันประเสริฐยิ่ง อนึ่ง บุคคลนั้นแล ยังไม่
ทราบในกาลก่อน จึงเป็นอันพรั่งพร้อม สมາทานอุปวิเศษไว้ อุปวิเศษนั้นเป็นอัน
เข้าจะได้แล้ว ตอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เหมือนตalaโดยด้านแล้ว ถึงความเป็นอีก
ไม่ได้ มีความไม่เกิดต่อไปเป็นธรรมด้า เพราะฉะนั้น ผู้ถึงพร้อมด้วยการสละ
อย่างนี้ ซึ่ว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจากะอันเป็นธรรมความตั้งไว้ในใจอย่างยิ่งประการนี้
ก็จะค้นนี้ คือความสั่นทุกข์ทั้งปวง เป็นจากะอันประเสริฐยิ่ง อนึ่ง บุคคล
นั้นแล ยังไม่ทราบในกาลก่อน จึงมีอภิชญา ฉันทะ ราคะกล้า ਆมาต พยาบท
ความคิดประทุมร้าย อวิชชา ความหลงพร้อม และความหลงมงาย อุคคลธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
นั้นๆ เป็นอันขาดได้แล้ว ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เหมือนตาลยอดด้วนแล้ว
ถึงความเป็นอึกไม่ได้ มีความไม่เกิดต่อไปเป็นธรรมด้า เพราะฉะนั้น ผู้ถึงพร้อมด้วย
ความสงบอย่างนี้ ซึ่งว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอุปสมະอันเป็นธรรมค่าตั้งไว้ในใจ
อย่างยิ่งประการนี้ ก็อุปสมະนี้ คือความช้าไปสมบรถ โถสั่ง โนหะ เป็น
อุปสมະอันประเสริฐอย่างยิ่ง ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ไม่พึงประมาทปัญญา พึงตาม
รักษาสัจจะ พึงเพิ่มพูนจากะ พึงศึกษาสันดิเท่านั้น นั้น เรายาตั้งเนื้อความนี้
กล่าวแล้ว ฯ

[๑๙๓] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า คนเราเมื่อธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ ๔ อันเป็น
ธรรมที่ผู้ตั้งอยู่แล้ว ไม่มีกิเลสเครื่องสำคัญตนและกิเลสเครื่องหมักหมมเป็นไป
ก็เมื่อกิเลสเครื่องสำคัญตนและกิเลสเครื่องหมักหมม ไม่เป็นไปอยู่ บัณฑิตจะ
เรียกเขาว่า มนิผู้สงบแล้ว นั้น เรายาตั้งใจไว้ ใจกล่าวแล้ว ดูกรภิกษุ ความสำคัญ
ตนเมื่อยุดนี้ว่า เราเป็น เราไม่เป็น เราลักษณะเป็น เราลักษณะไม่เป็น เราจักต้องเป็น-

*สัตว์มีรูป เรายกต้องเป็นสัตว์ไม่มีรูป เรายกต้องเป็นสัตว์มีสัญญา เรายกต้องเป็น
สัตว์ไม่มีสัญญา เรายกต้องเป็นสัตว์มีสัญญา ก็มิใช่ไม่มีสัญญา ก็มิใช่ ดูกรภิกษุ
ความสำคัญตนจัดเป็นโรค เป็นหัวฟี เป็นลูกคราบ ก็ท่านเรียกบุคคลว่า เป็นมนี
ผู้สงบแล้ว เพราะล่วงความสำคัญตน ได้ทั้งหมดเที่ยว และมนีผู้สงบแล้วแล ย่อม^{ไม่}เกิดไม่แก่ ไม่ตาย ไม่กำราบ ไม่ทะเยอทะยาน แม้มนีนั่นก็ไม่มีเหตุที่จะต้อง^{ไม่}เกิด เมื่อไม่เกิด จักแก้ได้อย่างไร เมื่อไม่แก่ จักตายได้อย่างไร เมื่อไม่ตาย
จักกำราบได้อย่างไร เมื่อไม่กำราบ จักทะเยอทะยานได้อย่างไร ข้อที่เรากล่าว
ดังนี้ว่า คนเราเมื่อธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ ๔ อันเป็นธรรมที่ผู้ตั้งอยู่แล้ว ไม่มีกิเลส
เครื่องสำคัญตนและกิเลสเครื่องหมักหมม เป็นไป ก็เมื่อกิเลสเครื่องสำคัญตนและ
กิเลสเครื่องหมักหมม ไม่เป็นไปอยู่ บัณฑิตจะเรียกเขาว่า มนิผู้สงบแล้ว นั้น
เรยาตั้งเนื้อความดังนี้ กล่าวแล้ว ดูกรภิกษุ ท่านจงทรงจำราตุวิภัค ๖ โดยย่อหนึ่ง
ของเราระบุแล้ว ฯ

[๑๙๔] ลำดับนั้นแล ท่านบุกกลางตามแน่นอนว่า พระศาสดา
พระสัตต พรสมามาลัยพุธเจ้า เสด็จมาถึงแล้วโดยลำดับ จึงลากจากอาสนะ
ทำจีวรเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ชนศีรย์ลงแทนพระยศดลบathaของพระผู้มีพระภาค แล้วทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โถสั่งเกินได้ต้องข้าพระองค์เข้า
แล้ว ผู้มีอาการโน่เลา ไม่ฉลาด ซึ่งข้าพระองค์ได้สำคัญถ้อยคำที่เรียกพระผู้มี-

*พระภาคด้วยว่าระหว่าง ดูกรท่านผู้มีอายุ ขอพระผู้มีพระภาคจงรับอดโถสั่งเกินแก่
ข้าพระองค์ เพื่อจะสำรวมต่อไปเกิด ฯ

[๑๙๕] พ. ดูกรภิกษุ เอาเอกสาร โถสั่งเกินได้ต้องขอผู้มีอาการโน่
เบลา ไม่ฉลาด ซึ่งขอได้สำคัญถ้อยคำที่เรียกเราด้วยว่าระหว่าง ดูกรท่านผู้มีอายุ
แต่พระขอให้โถสั่งเกินโดยความเป็นโถสั่งแล้วจะทำคืนตามธรรม เรายขอ
รับอดโถสั่งแก่ขอ ดูกรภิกษุ ก็ข้อที่บุคคลเห็นโถสั่งเกินโดยความเป็นโถส
แล้วจะทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไปได้ นั้นเป็นความจริงในอวัยวัณย ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอข้าพระองค์พึงได้อุปสมบทในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคเกิด ฯ

พ. ดูกรภิกษุ กับมาตรฐานพระภาระชั้นต่ำ อนโนทนาพระภาระชั้นต่ำของพระผู้-

*มีพระภาคแล้ว ลูกจากอาสนะ ภายในอวิภพพระผู้มีพระภาคจะทำประทักษิณแล้ว
หลักไปหาบารจิวาร ทันใดนั้นแล แม่โค ได้ปลิดชีพท่านบุกกลาง ผู้กำลังเที่ยวหา
บารจิวารอยู่ ตอนนั้น ภิกษุมากรุ่ปด้วยกัน ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ
แล้วภายในอวิภพพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พองนั่งเรียบร้อยแล้ว
ได้ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุกตรชื่อบุกกลางที่พระผู้มี-

*พระภาคตรัสสอนด้วยพระโอวาทย่อๆ คนนั้น ทำการละเสียแล้ว เขาจะมีคติ
อย่างไร มีสัมปราຍกพอย่างไร ฯ

[๑๙๖] พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุกกลางที่บุกตรเป็นบัณฑิต ได้บรรลุ
ธรรมสมควรแก่ธรรมแล้ว ทั้งไม่ให้เราลำบากเพราะเหตุแห่งธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุกกลางบุกตร เป็นผู้เข้าถึงอปปاتิกเทพ เพาะสั่นสัญญาจนเป็นส่วน
เบื้องต้า ๕ เป็นอันปรินพานในโลกนั้น มีความไม่กลับมาจากการนั้นอีกเป็น
ธรรมด้า ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรพราภิยัติแล้ว ภิกษุเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ
จบ ราตวิภังคสูตร ที่ ๑๐

๑๑. สัจวิภังคสูตร (๑๔)

[๑๙๘] ข้าพเจ้าได้สัตบามาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมิคทายวัน เขตเมืองพาราณสี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตัวรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรกิษยาทั้งหลาย กิษยาเหล่านั้นทูลรับพระคำรัสแล้ว

[๑๙๙] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษยาทั้งหลาย ตถาคต-

* อรหันตสัมมาสัมพุทธ ได้ประกาศธรรมจักรอันไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ที่ป่าอิสิปตนมิคทายวัน เขตเมืองพาราณสี อันสมณะ หรือพระมหาณ หรือเทวดา หรือมา หรือพระมหาณ หรือไดรา ในโลก ยังไม่เคยประกาศ ได้แก่ บอก แสดง บัญญัติ แต่ตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายชี้อธิบายสัจ ๔ อธิบายสัจ ๔ เหลาใน คือ บอก แสดง บัญญัติ แต่ตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายชี้อธิบายสัจ ๔ เหลาใน ทุกชนิดที่บัญญัติ แต่ตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายชี้อธิบายสัจ ๔ นี้ ดุกรกิษยาทั้งหลาย พากเรอจะเชพ จงคงสารีบุตรและโมคคลานะเกิด ทั้งสองรูปนี้เป็นบันฑิตภิกษุ ผู้อนเคราะห์ผู้ร่วมประพฤติพรหมจรรย์ สารีบุตรเปรี้ยบเหมือนผู้ให้กำเนิด โมคคลานะเปรี้ยบเหมือนผู้บ่าวรุ่งเลี้ยงทารกที่เกิดแล้ว สารีบุตรยอมแนะนำในโสดาปัตติผล โมคคลานะ ย้อมแนะนำในผลขันสูง สารีบุตรพอที่จะบอก แสดง บัญญัติ แต่ตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายชี้อธิบายสัจ ๔ ได้โดยพิสิດ្ឋ พระผู้มีพระภาคผู้พระสุดต ได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร ฯ

[๑๐๐] ขณะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหล่อไปแล้วไม่นาน พระ-

* สารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรท่านผู้มีอิจยาทั้งหลาย กิษยาเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวดังนี้ว่า ดุกรท่านผู้มีอิจยาทั้งหลาย พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธ ได้ประกาศธรรมจักรอันไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ที่ป่าอิสิปตนมิคทายวัน เขตเมืองพาราณสี อันสมณะ หรือพระมหาณ หรือเทวดา หรือมา หรือพระมหาณ หรือไดรา ในโลก ยังไม่เคยประกาศ ได้แก่ บอก แสดง บัญญัติ แต่ตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายชี้อธิบายสัจ ๔ อธิบายสัจ ๔ เหลาใน คือ บอก แสดง บัญญัติ แต่ตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายชี้อธิบายสัจ ๔ นี้ ดุกรกิษยาทั้งหลาย

* ปฏิปทาอธิบายสัจ ฯ

[๑๐๑] ดุกรท่านผู้มีอิจยาทั้งหลาย ก็ทุกช้อธิบายสัจเป็นใจน คือ ชาติํ เป็นทุกช ชาตกิเป็นทุกช มนรณะก็เป็นทุกช โลภะปริเทเว ทุกช โถมนัส และอุปายาส ก็เป็นทุกช ความไม่ได้สมปรารถนา ก็เป็นทุกช โดยประมวลแล้ว อุปทานขันช ๔ เป็นทุกช ฯ

ดุกรท่านผู้มีอิจยาทั้งหลาย ก็ชาติเป็นใจน ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความครั่วครว ความเป็นแม้มีพื้นหัก มีแผนหอก มีหนันย่น ความเสื่อมอายุ ความแห้งอมแห่ง อินทร์ในหมู่สัตว์นั้นๆ ของสัตว์ทั้งหลายนั้นๆ นี้เรียกว่าชาติ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอิจยาทั้งหลาย ก็ชาติเป็นใจน ได้แก่ ความแก่ ความครั่วครว ความเป็นแม้มีพื้นหัก มีแผนหอก มีหนันย่น ความเสื่อมอายุ ความแห้งอมแห่ง อินทร์ในหมู่สัตว์นั้นๆ ของสัตว์ทั้งหลายนั้นๆ นี้เรียกว่าชาติ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอิจยาทั้งหลาย ก็ชาติเป็นใจน ได้แก่ ความจติ ความเคลื่อนไป ความแตก ความอันตรธาน ความตาย ความมรณะ การทำกาล ความลสัยแหนงชั้นธ ความทอดทึ้งร่าง ความขาดชีวิตินทร์ จากหมู่สัตว์ นั้นๆ ของสัตว์ทั้งหลายนั้นๆ นี้เรียกว่ามรณะ ฯ

ดุกรกิษยาทั้งหลาย ก็โลภะเป็นใจน ได้แก่ ความโถก ความเตร้า ความเหี้ยวแห้ใจ ความเหี้ยวแห้งภายใน ความเหี้ยวแห้งรอบในภายใน ของบุคคลผู้ประจำตนกับความพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเหตุแห่งทุกช้อย่างโดยอย่างหนึ่ง ถูกต้องแล้ว นี้เรียกว่าโลภะ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอิจยาทั้งหลาย ก็ปริเทเวเป็นใจน ได้แก่ ความรำพัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ความร้าไว กิริยาร้าพัน กิริยาร้าไว ลักษณะที่ร้าพัน ลักษณะที่ร้าไว ของบุคคล
ที่ประจวบกับความพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเหตุแห่งทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งถูก
ต้องแล้ว นี้เรียกว่าปริเทวะ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็ทุกขะเป็นโภณ ได้แก่ ความลำบากกาญ
ความไม่สบายกาย ความเสวยอารมณ์ที่ลำบาก ที่ไม่สบาย อันเกิดแต่สัมผัส
ทางกาย นี้เรียกว่าทุกขะ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็โภณสเป็นโภณ ได้แก่ ความลำบากใจ
ความไม่สบายใจ ความเสวยอารมณ์ที่ลำบาก ที่ไม่สบาย อันเกิดแต่สัมผัส
ทางใจ นี้เรียกว่าโภณส ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็อปยาลสเป็นโภณ ได้แก่ ความคับใจ ความ
แค้นใจ ลักษณะที่คับใจ ลักษณะที่แค้นใจ ของบุคคลผู้ประจวบกับความพิบัติ
อย่างใดอย่างหนึ่ง อันเหตุแห่งทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งถูกต้องแล้ว นี้เรียกว่า
อปยาล ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็ความไม่ได้สมปรารถนาเป็นทุกข์เป็นโภณ
ได้แก่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมด้า เกิดความปรารถนาขึ้นอย่างนี้ว่า
โภหนอ ขอเรออย่าต้องเกิดเป็นธรรมด้า และความเกิดอย่างมาถึงเราเลย อัน
ข้อนี้ โครงการ จะสำเร็จตามความปรารถนาไม่ได้เลย แม้เนกซีอว่า ความไม่ได้
สมปรารถนาเป็นทุกข์ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความแก่เป็นธรรมด้า เกิดความปรารถนา
ขึ้นอย่างนี้ว่า โภหนอ ขอเรออย่าต้องแก่เป็นธรรมด้า และความเกิดอย่างมาถึง
เราเลย อันข้อนี้ โครงการ จะสำเร็จตามความปรารถนาไม่ได้เลย แม้เนกซีอว่า
ความไม่ได้สมปรารถนาเป็นทุกข์ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเจ็บไข้ป่วยเป็นธรรมด้า เกิด
ความปรารถนาขึ้นอย่างนี้ว่า โภหนอ ขอเรออย่าต้องเจ็บไข้ป่วยเป็นธรรมด้า และ
ความเจ็บไข้ป่วยมาถึงเราเลย อันขอนี้ โครงการ จะสำเร็จตามความปรารถนา
ไม่ได้เลย แม้เนกซีอว่า ความไม่ได้สมปรารถนาเป็นทุกข์ สัตว์ทั้งหลายผู้มี
ความตายเป็นธรรมด้า เกิดความปรารถนาขึ้นอย่างนี้ว่า โภหนอ ขอเรออย่าต้อง
ตายเป็นธรรมด้า และความตายอย่างมาถึงเราเลย อันขอนี้ โครงการ จะสำเร็จ
ตามความปรารถนาไม่ได้เลย แม้เนกซีอว่า ความไม่ได้สมปรารถนาเป็นทุกข์
สัตว์ทั้งหลายผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โภณส และอปยาลสเป็นธรรมด้า
เกิดความปรารถนาขึ้นอย่างนี้ว่า โภหนอ ขอเรออย่าต้องมีโสกะ ปริเทวะ ทุกขะ
โภณส และอปยาลสเป็นธรรมด้า และโสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โภณส
และอปยาลสอย่างมาถึงเราเลย อันขอนี้ โครงการ จะสำเร็จตามความปรารถนา
ไม่ได้เลย แม้เนกซีอว่า ความไม่ได้สมปรารถนาเป็นทุกข์ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็โดยประมวลแล้ว อุปทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์
เป็นโภณ คืออย่างนี้ อุปทานขันธ์คือรูป คือเวลา คือสัญญา คือสังฆาร
คือวิญญาณ เหล่านี้ซึ่ว่า โดยประมวลแล้ว อุปทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย นี้เรียกว่าทุกขะหรือสัจ ฯ

[๗๐๒] ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็ทุกขสมทัยอริยสัจเป็นโภณ ได้แก่
ตัณหาที่นำไปสู่ภพใหม่ สหดตด้วยความกำหนด ด้วยอำนาจความยินดี อันมี
ความแพลิดเพลินในอารมณ์นั้นๆ คือ การมตัณหา ภาวะตัณหา วิภาวะตัณหา
นี้เรียกว่า ทุกขสมทัยอริยสัจ ฯ

[๗๐๓] ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็ทุกขนิโรหริยสัจเป็นโภณ ได้แก่
ความดับด้วยอำนาจคลายกำหนดไม่มีส่วนเหลือ ความสงบ ความสัตตดี ความ
ปล่อย ความไม่มีอัลัย ซึ่งตัณหานั้นนแล นี้เรียกว่า ทุกขนิโรหริยสัจ ฯ

[๗๐๔] ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็ทุกขนิโรความนิปปฎิปทาอริยสัจ
เป็นโภณ ได้แก่ บรรครมีองค์ ๘ อันประเสริฐนี้แล ซึ่งมีดังนี้ (๑) สัมมาทิฐิ
(๒) สัมมาสังกปปะ (๓) สัมมาวารา (๔) สัมมาภัมมันตะ (๕) สัมมาอาชีวะ
(๖) สัมมาวายามะ (๗) สัมมาสติ (๘) สัมมาสมาธิ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็สัมมาทิฐิเป็นโภณ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์
ความรู้ในทุกขสมทัย ความรู้ในทุกขนิโร ความรู้ในทุกขนิโรความนิปปฎิปทา
นี้เรียกว่าสัมมาทิฐิ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็สัมมาสังกปปะเป็นโภณ ได้แก่ ความดำเนริ
ในແນກชัมมะ ความดำเนริในอันไม่พยานาท ความดำเนริในอันไม่เบียดเบียน นี้เรียกว่า
สัมมาสังกปปะ ฯ

ดุกรท่านผู้มีอ้ายทั้งหลาย ก็สัมมาวาราเป็นโภณ ได้แก่ เจตนา เป็น
เครื่องดเว้นจากพุเด็จ จากพุดล้อเลี้ยด จากพุดคำหยาด จากเจราเพ้อเจ้อ
นี้เรียกว่า สัมมาวารา ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สัมมาภัมมตระเป็นโิน ได้แก่ เจตนาเป็นเครื่องด้วยจากปานาติบาน จากอทินนาทาน จากการเมสมุจฉาร นี้เรียกว่าสัมมาภัมมตระ

ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สัมมาอาชีวะเป็นโิน คือ อริยสาภกในธรรมวินัยนี้ ละเมจชาชีพแล้ว สำเร็จความเป็นอยู่ด้วยสัมมาชีพ นี้เรียกว่าสัมมาอาชีวะ

ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สัมมาภารณะเป็นโิน คือ กิจชในธรรมวินัยนี้ ย่อมให้เกิดฉันทะ พยายาม ประรภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว เพื่อไม่ให้อกคลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น ๑ เพื่อละอกคลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วเสีย ๑ เพื่อให้อกคลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นได้เกิดขึ้น ๑ เพื่อความตั้งมั่นไม่ฟื้นเฝือ เพิ่มพูน ไฟบุญ เจริญ และบวบูรณของกุคลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๑ นี้เรียกว่าสัมมาภารณะ

ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สัมมาสติเป็นโิน คือ กิจชในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้พิจารณาเห็นภายในกาย มีความเพียร รู้สึกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโหนนสในโลกเสียได้อย เป็นผู้พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา . . . เป็นผู้พิจารณาเห็นจิตในจิต . . . เป็นผู้พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร รู้สึกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโหนนสในโลกเสียได้อย นี้เรียกว่าสัมมาสติ

ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สัมมาสາมีเป็นโิน คือ กิจชในธรรมวินัยนี้ សัจจากรรม ลัจจากอกคลธรรม เข้าปฐมภาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติและสุข เกิดเติ่วจากอยุ เข้าทุติยภาน . . . อย เป็นผู้วางแผน เพาะหน่ายปีต มีสัม-

*ปชัญญาอยุ และเสวยสุขด้วยนามกาย เข้าตติยภาน . . . อย เข้าจตุตภาน . . . อย นี้เรียกว่าสัมมาສາมี

ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ทกชนิโรหามินิปฏิปทาอริยสัจ

[๗๐๕] ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธ ได้ทรงประกาศธรรมอัจกรอันไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ที่ปาอิสิปตนมีคิดทบทวัน เขตเมืองพาราณสี อันสมณะ หรือพาราหมณ หรือเทวดา หรือมาร หรือพรหม หรือ kra ในโลก ยังไม่เคยประกาศ ได้แก่ ทรงบอก ทรงแสดง ทรงบัญญัติ ทรงแต่งตั้ง ทรงปีดเผยแพร ทรงจำแนก ทรงทำให้ง่ายชื่อเรียกสัจ ๔ นี้

ทานพระสารีบุตร ได้กล่าวดังนี้แล้ว กิจชเหล่านั้นต่างซึ่งชุมชนดีก้ามีต ของท่านพระสารีบุตรแล

จบ สังจิวิภัคสูตร ที่ ๑๑

๑๒. ทักษิณาวิภัคสูตร (๑๒)

[๗๐๖] ข้าพเจ้าได้สั่งมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารนิโคธาราม เขตพระนครบิลพัสด์ ในลักษณะนบท สมัยนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคมีทรงถือผ้าห่มคุหนึง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วถวายอภิวัทพระผู้มี-

*พระภาค ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอประทับนั่นเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าใหม่คุณี หม่ออมฉัน การอടায ทอย่อง ตั้งใจอทิคพระผู้มีพระภาค ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาทัยความอนุเคราะห โปรดรับผ้าใหม่ทั้งคุณีของหม่ออมฉันก็ได แม่ในครั้งที่ ๒ แม่ในครั้งที่ ๓ และ พระผู้มี-

[๗๐๗] เมื่อพระนางกราบทูลแล้วอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรโโคตมี พระนางจงถวายลงมือเกิด เมื่อถวายลงมือแล้ว จักเป็นอันพระนางได้บชาทั้งอตามภาพและลงมือ พระนางมหาปชาบดีโคอมี ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าใหม่คุณี หม่ออมฉันกรอด้วย ทอย่อง ตั้งใจอทิคพระผู้มีพระภาค ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาทัยความอนุเคราะห โปรดรับผ้าใหม่ทั้งคุณีของหม่ออมฉันก็ได แม่ในครั้งที่ ๒ แม่ในครั้งที่ ๓ ดังนี้ว่า ดุกรโโคตมี

*พระภาคตั้งสักะพระนาง แม่ในครั้งที่ ๒ แม่ในครั้งที่ ๓ ดังนี้ว่า ดุกรโโคตมี พระนางถวายลงมือเกิด เมื่อถวายลงมือแล้ว จักเป็นอันพระนางได้บชาทั้งอตาม-

*ภาพและลงมือ

[๗๐๘] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ท่านพระอานันทได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาค โปรดรับผ้าใหม่ทั้งคุณี ของพระนามมหาปชาบดีโคอมีเกิด พระนามมหาปชาบดีโคอมี มีอุปกรณ์มาก เป็นพระมาตุจฉาผู้ทรงบำรุงเลี้ยง ประทานพระชีรลเดพระผู้มีพระภาค เมื่อพระชนนีสรวรมตแล้ว ได้โปรดให้พระผู้มีพระภาคทรงดีม์เต้าพระคัน แม่พระผู้มีพระภาคก็ทรงมีอุปกรณ์มากแก่พระนามมหาปชาบดีโคอมี พระนามทรง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
อาศัยพระผู้มีพระภาค จึงทรงถือพระพุทธ พระธรรม พระสัมมาเป็นสรณะได้
ทรงอาศัยพระผู้มีพระภาค จึงทรงดิ่งจากปานาติบตา จากอหินนาทาน จาก
กามสุขใจจากรากมสาวาท จากรฐานะเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเพระดีม
น้ำมาคือสราและเมรัยได้ ทรงอาศัยพระผู้มีพระภาค จึงทรงประกอบด้วยศีล
ที่พระอริยะมุ่งหมายได้ ทรงอาศัยพระผู้มีพระภาค จึงเป็นผู้หมัดความสงสัย
ในทกข ในทกสมทัย ในทกชนิโรม ในทกชนิโรมคามนิปภูปทาได้ ข้าแต
พระองคผู้เจริญ แม่พระผู้มีพระภาคกิ่งทรงมีพระอุปการมากแก่พระนามหาปชา-
บดีโถมี ฯ

[๗๐๙] พ. ถูกแล้วๆ งานนี้ จริงอยู่บุคลาศัยบุคคลได้แล้ว เป็น
ผู้ถือพระพุทธ พระธรรม พระสัมมาเป็นสรณะได้ เราไม่กล่าวการที่บุคคลนี้
ตอบแทนต่อบุคคลนี้ด้วยดี เพียงกราบไหว้ ลกรับ ทำอัญชลี ทำสามวิกรรม
ด้วยเพิ่มให้จิร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเกลี้ยงบริหาร บุคคลใด

อาศัยบุคคลได้แล้ว งดเว้นจากปานาติบตา จากอหินนาทาน จากการเมสุขใจ-

* จากรากมสาวาท จากรฐานะเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเพระดีมน้ำมาคือสรา^๑
และเมรัยได้ เราไม่กล่าวการที่บุคคลนี้ตอบแทนต่อบุคคลนี้ด้วยดี เพียงกราบไหว้
ลกรับ ทำอัญชลี ทำสามวิกรรม ด้วยเพิ่มให้จิร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน-

* ปจจัยภัชชบริหาร บุคคลอาศัยบุคคลได้แล้ว เป็นผู้ประกอบด้วยความลื่อมใส^๒
อย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธ พระธรรม พระสัมมาเป็นสรณะที่พระอริยะ
มุ่งหมายได้ เราไม่กล่าวการที่บุคคลนี้ตอบแทนบุคคลนี้ด้วยดี เพียงกราบไหว้
ลกรับ ทำอัญชลี ทำสามวิกรรม ด้วยเพิ่มให้จิร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
คิลานปัจจัยเกลี้ยงบริหาร บุคคลอาศัยบุคคลได้แล้ว เป็นผู้หมัดความสงสัยในทกข
ในทกสมทัย ในทกชนิโรม ในทกชนิโรมคามนิปภูปทาได้ เราไม่กล่าวการที่
บุคคลนี้ตอบแทนบุคคลนี้ด้วยดี เพียงกราบไหว้ ลกรับ ทำอัญชลี ทำสามวิ

กรรม ด้วยเพิ่มให้จิร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยภัชชบริหาร ฯ

[๗๑๐] ดุกรوانนท กิทกษิตาเป็นปภูปคคลิกมี ๑๔ อย่าง คือ ให้
ทานในตถาดตอรหันตสัมมาสัมพุทธ นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๑ ให้ทาน
ในพระปจจอกสัมมาสัมพุทธ นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๒ ให้ทานในสาขาว
ของตถาดผู้เป็นพระอรหันต นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๓ ให้ทาน
ในทานผู้ปภูบัติเพื่อทำරหัตผลให้แจ้ง นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๔
ให้ทานแก่พระอนาคตมี นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๕ ให้ทานในท่าน
ผู้ปภูบัติเพื่อทำอนาคตมิผลให้แจ้ง นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๖ ให้ทาน
แก่พระสกทาคามี นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๗ ให้ทานในท่านผู้ปภูบัติ
เพื่อทำสกทาคามี นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๘ ให้ทานในท่านในท่าน
ในพระโลсадบัน นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๙ ให้ทานในท่านผู้ปภูบัติ
เพื่อทำโลсадบัติให้แจ้ง นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๑๐ ให้ทาน
ในบุคคลภายนอกผู้ปราศจากการที่ ๑๑ นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิก
ประการที่ ๑๑ ให้ทานในบุคคลผู้ปภูบัติ นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๑๒
ให้ทานในปุกุชันผู้ทุกศิล นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๑๓ ให้ทานในสัตว-

* เดียร์จลงาน นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๑๔ ฯ

[๗๑๑] ดุกรوانนท ใน ๑๔ ประการนั้น บุคคลให้ทานในสัตว์เดียว-

* รจลงาน พึงหัวงผลทักษิณได้ร้อยเท่า ให้ทานในปุกุชันผู้ทุกศิล พึงหัวงผลทักษิณ
ได้พันเท่า ให้ทานในปุกุชันผู้ปภูบัติ พึงหัวงผลทักษิณได้แสนเท่า ให้ทานในบุคคล
ภายนอกผู้ปราศจากการที่ ๑๑ นี้เป็นทักษิณปภูปคคลิกประการที่ ๑๒ ให้ทาน
ในทานในท่านผู้ปภูบัติเพื่อทำโลсадบัติให้แจ้ง พึงหัวงผลทักษิณนั้นไม่ได้
จนประมาณไม่ได้ จะป่วยกล่าวไปในพระโลсадบัน ในทานผู้ปภูบัติเพื่อทำ
สกทาคามิผลให้แจ้ง ในพระสกทาคามี ในทานผู้ปภูบัติเพื่อทำอนาคตมิผลให้แจ้ง
ในพระอนาคตมี ในทานผู้ปภูบัติเพื่อทำරหัตผลให้แจ้ง ในสาขาวของตถาดผู้เป็น
พระอรหันต ในพระปจจอกสัมมาสัมพุทธ และในตถาดตอรหันตสัมมาสัมพุทธ ฯ

[๗๑๒] ดุกรوانนท กิทกษิตาที่ถึงแล้วในลงมี ๗ อย่าง คือ ให้
ทานในลงมี ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข นี้เป็นทักษิณที่ถึงแล้วในลงมี
ประการที่ ๑ ให้ทานในลงมี ๒ ฝ่าย ในเมื่อตถาดตปรินิพพานแล้ว นี้เป็น
ทักษิณที่ถึงแล้วในลงมีประการที่ ๒ ให้ทานในกิกษณลงมี นี้เป็นทักษิณที่ถึงแล้วในลงมี
ประการที่ ๓ ให้ทานในกิกษณลงมี นี้เป็นทักษิณที่ถึงแล้วในลงมีประการที่ ๔
เพดิยลงมีว่า ขอได้โปรดจัดกิกษณและกิกษณเจนานาท่านนี้ ขึ้นเป็นลงมีแก่ข้าพเจ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
แล้วให้ทาน นี้เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสูงประการที่ ๕ เพดียงสูงกว่า ขอได

โปรดจัดกิจยานวนเท่านี้ขึ้นเป็นสูงแก่ข้าพเจ้า แล้วให้ทาน นี้เป็นทักษิณ-

*ที่ถึงแล้วในสูงประการที่ ๖ เพดียงสูงกว่า ขอไดโปรดจัดกิจยานวนเท่านี้
ขึ้นเป็นสูงแก่ข้าพเจ้า แล้วให้ทาน นี้เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสูงประการที่ ๗ฯ

[๗๓] ดุกรوانนท์ กในอนาคตการ จักมีแต่เหล่ากิจโคตรภู มี
ผ้ากาลวะพันคอ เป็นคุณทศิล มีธรรมلامาก คนทั้งหลายจักถวายทานเฉพาะ
สูงได้ในเหล่ากิจทศิลนั้น ดุกรوانนท์ ทักษิณาที่ถึงแล้วในสูงแม้ในเวลาหนึ่น
เราก็กล่าวว่า มีผลนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ แต่ว่าเราไม่กล่าวปัญปุคคลิกทานว่า
มีผลมากกล่าวทักษิณาที่ถึงแล้วในสูงโดยประယายไรๆ เลย ฯ

[๗๔] ดุกรوانนท์ กความบริสุทธิ์แห่งทักษิณานี้ ๔ อย่าง ๔ อย่าง
เป็นใน ดุกรوانนท์ ทักษิณานางอย่างบาริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บาริสุทธิ์ฝ่ายปฏิภาหก
นางอย่างบาริสุทธิ์ฝ่ายปฏิภาหก ไม่บาริสุทธิ์ฝ่ายทายก นางอย่างฝ่ายทายก็ไม่
บาริสุทธิ์ฝ่ายปฏิภาหก ไม่บาริสุทธิ์ นางอย่างบาริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิภาหก ฯ

[๗๕] ดุกรوانนท์ กทักษิณานี้อ่อนบาริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บาริสุทธิ์ฝ่าย
ปฏิภาหกอย่างไร ดุกรوانนท์ ในข้อนี้ ทายกเป็นผู้ทศิล มีธรรมلامาก
เป็นผู้ทศิล มีธรรมلامาก อย่างนี้แล ทักษิณานี้อ่อนบาริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บาริสุทธิ์
ฝ่ายปฏิภาหก ฯ

[๗๖] ดุกรوانนท์ กทักษิณานี้อ่อนบาริสุทธิ์ฝ่ายปฏิภาหก ไม่บาริสุทธิ์
ฝ่ายทายกอย่างไร ดุกรوانนท์ ในข้อนี้ ทายกเป็นผู้ทศิล มีธรรมلامาก
ปฏิภาหกเป็นผู้ทศิล มีธรรมาม อย่างนี้แล ทักษิณานี้อ่อนบาริสุทธิ์ฝ่ายปฏิภาหก
ไม่บาริสุทธิ์ฝ่ายทายก ฯ

[๗๗] ดุกรوانนท์ กทักษิณานี้อ่อนบาริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายก และฝ่าย
ปฏิภาหกอย่างไร ดุกรوانนท์ ในข้อนี้ ทายกเป็นผู้ทศิล มีธรรมาม ปฏิภา-

*หากเป็นผู้ทศิล มีธรรมาม อย่างนี้แล ทักษิณานี้อ่อนบาริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายก
และฝ่ายปฏิภาหก ฯ

ดุกรوانนท์ นี้แล ความบริสุทธิ์แห่งทักษิณานี้ ๔ อย่าง ฯ

[๗๘] พระผู้มีพระภาคผู้สุดคลาสตา ได้ตรัสร้ายการณภานุสิตนี้แล้ว
ไดตรัสรถความประพันธ์ดังนี้ต่อไปอีกว่า

(๑) ผู้ใดมีศิล ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสตี
เชือกรรมและผลแห่งกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคุณทศิล

ทักษิณานของผู้นั้น ซึ่วบาริสุทธิ์ฝ่ายทายก ฯ

(๒) ผู้ใดทศิล ได้ของมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส
ไมเชือกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคุณมีศิล

ทักษิณานของผู้นั้นซึ่วบาริสุทธิ์ฝ่ายปฏิภาหก ฯ

(๓) ผู้ใดทศิล ได้ของมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส
ไมเชือกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคุณทศิล

เราไม่กล่าวทานของผู้นั้นว่า มีผล ไฟบุลย ฯ

(๔) ผู้ใดมีศิล ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสตี เชือกรรม
และผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคุณมีศิล เรากล่าวทาน
ของผู้นั้นแล้ว มีผล ไฟบุลย ฯ

(๕) ผู้ใดปราคจาการะแล้ว ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใส
ดี เชือกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในผู้ปราคจาก
ราค ทานของผู้นั้นนั้นแล เลิศกว่าอาภิส�านทั้งหลาย ฯ

จบ ทักษิณาวิวัังคสูตร ที่ ๑๒

จบ วิภังคควรรค ที่ ๔

หัวข้อเรื่องของวิภังคควรค้น ดังนี้

เรื่องผู้มีชีวิตเจริญเป็นประโยชน์ ๒ เรื่อง เรื่องทานพระสมิทธิ

เรื่องจันทนเทพบตร เรื่องมานพพากอัคคีเวสสนา เรื่อง

ผู้มีความรู้ธรรมอันประเสริฐ เรื่องสารถกับเรื่องอุทเทสภิกขุ

และอรณวิภัค เรื่องทานปุกุสติ เรื่องสัจจะอันประเสริฐ

และเรื่องทาน ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก์
รวมพระสูตรในวรคันธ์ ดังนี้

๑. กัพเทกรัตตสูตร
  ๒. อาบันทกัพเทกรัตตสูตร
  ๓. มหาภัจจานกัพเทกรัตตสูตร
  ๔. โอมสังคิยกัพเทกรัตตสูตร
  ๕. จุพกัมมวิภังคสูตร
  ๖. มหาภัมมวิภังคสูตร
  ๗. สพายตันวิภังคสูตร
  ๘. อุทเทสวิภังคสูตร
  ๙. อรணวิภังคสูตร
  ๑๐. ชาดวิภังคสูตร
  ๑๑. สังจวิภังคสูตร
  ๑๒. ทักษิณาวิภังคสูตร
-

สพายตันวารค

๒. อนาคตบิณฑิโกวตาทสูตร (๑๔๓)

[๑๒๐] ข้าพเจ้าได้สัตบามอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อา Rahman ของอนาคตบิณฑิโคตรชัย เบพพระนศรัสตอก กิลสัยนั่นแล อนาคตบิณฑิโคตุหนบดีป่วย ทนทุกข์เวทนา เป็นไข้หนัก จึงเรียกบุรุษคนหนึ่งมาสังฆ์ว่า มาถิดพ่องหาจำเริญ พ่อ จงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วจงถวายบังคมพระบาทพระผู้มีพระภาค ด้วยเคียรเกล้าตามคำขอของเรา และถวายกราบถูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนาคตบิณฑิโคตุหนบดีป่วย ทนทุกข์เวทนา เป็นไข้หนัก ขอถวายบังคมพระบาทพระผู้มีพระภาคด้วยเคียรเกล้า อนึ่ง จงเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรยังที่อยู่ แล้ว จงกราบท้าท่านพระสารีบุตรตามคำขอของเรา และเรียนอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อนาคตบิณฑิโคตุหนบดีป่วย ทนทุกข์เวทนา เป็นไข้หนัก ขอกราบท้าท่านพระ-

*สารีบุตรด้วยเคียรเกล้า และเรียนอย่างนี้อีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โอกาสเม晦ะ แล้ว ขอท่านพระสารีบุตรทรงอาทัยความอนุเคราะห์ เข้าไปยังนิเวศน์ของอนาคตบ-

*บิณฑิโคตุหนบดีเกิด บุรุษนั้นรับคำอนาคตบิณฑิโคตุหนบดีแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ยังที่ประทับ ถวายอภิวัตตน์แล้ว นั่น ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๒๑] พอนั่งเรียนร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนาคตบิณฑิโคตุหนบดีป่วย ทนทุกข์เวทนา เป็นไข้หนัก ขอถวายบังคมพระผู้มีพระภาคด้วยเคียรเกล้า ต้อนนั่น เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรยังที่อยู่ กราบท่านพระสารีบุตรด้วยนั่น ฯ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียนร้อยแล้ว จึงเรียนท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อนาคตบิณฑิโคตุหนบดีป่วย ทนทุกข์เวทนา เป็นไข้หนัก ขอกราบท้าท่านพระสารีบุตรด้วยเคียรเกล้าและลั้งมา อย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โอกาสเม晦ะแล้ว ขอท่านพระสารีบุตรทรงอาทัยความอนุเคราะห์เข้าไปยังนิเวศน์ของอนาคตบิณฑิโคตุหนบดีถัดจากท่านพระสารีบุตรรับนิมนต์ด้วยดุษฎีภาพ ครั้นนั้นแล ท่านพระสารีบุตรนั่งลงบนแท่นรือ มีท่านพระอานันท์เป็นปัจจามณะ เข้าไปยังนิเวศน์ของอนาคตบิณฑิโคตุหนบดี แล้วนั่งบนอาสนะที่เข้าแต่งตั้งไว้ ฯ

[๑๒๒] พอนั่งเรียนร้อยแล้ว จึงกล่าวก่อนอนาคตบิณฑิโคตุหนบดีดังนี้ว่า ดุกรคุณบดี ท่านพอthon พอเป็นไปได้หรือ ทุกข์เวทนาทุเลา ไม่กำเริบ ปรากฏ ความทุเลาเป็นที่สุด ไม่ปรากฏความกำเริบละหรือ ฯ

อ. ข้าแต่พระสารีบุตรผู้เจริญ กระ吩咐ไม่ให้ เป็นไปไม่ให้ ทุกข์เวทนาของกระ吩咐หนัก กำเริบ ไม่ทุเลา ปรากฏความกำเริบเป็นที่สุด ไม่ปรากฏความทุเลาเลย ฯ

[๑๒๓] ข้าแต่พระสารีบุตรผู้เจริญ ล้มเหลือประมาณกระ吩咐มื่อมของกระ吩咐อยู่ เมื่อฉันบุรุษมีกำลังให้การขันศีริจะด้วยชนะมั่นฉันนั่น กระ吩咐จึงทันไม่ให้ เป็นไปไม่ให้ ทุกข์เวทนาของกระ吩咐หนัก กำเริบ ไม่ทุเลา ปรากฏ ความกำเริบเป็นที่สุด ไม่ปรากฏความทุเลาเลย ฯ

[๑๒๔] ข้าแต่พระสารีบุตรผู้เจริญ ล้มเหลือประมาณเวียนศิริจะกระ吩咐อยู่ เมื่อฉันบุรุษมีกำลังให้การขันศีริจะด้วยชนะมั่นฉันนั่น กระ吩咐จึงทันไม่ให้ เป็นไปไม่ให้ ทุกข์เวทนาของกระ吩咐หนัก กำเริบ ไม่ทุเลา ปรากฏ ความกำเริบเป็นที่สุด ไม่ปรากฏความทุเลาเลย ฯ

[๑๒๕] ข้าแต่พระสารีบุตรผู้เจริญ ล้มเหลือประมาณเป็นปานห้องของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก์
กรรมอยู่ เมื่อคนชาติ หรือลูกน้องมาโดยผู้ผลิตอาเม็ดแล้วโดยอัคคควัน
ห้อง ฉะนั้น กรรมจึงทนไม่ไหว เป็นไปไม่ไหว ทกเวทนาของกรรมหนัก
กำเริบ ไม่ทุเลา ปราภูคามกำเริบเป็นที่สุด ไม่ปราภูคามทุเลาเลย

[๗๒๖] ข้าแต่พระสาวตรผู้จริญ ความร้อนในกายของกรรมเหลือ
ประมาณ เมื่อตนรุ่มมีกำลัง ๒ คน จับบรรทมีกำลังน้อยกว่าที่อวยะปោងกันตัว
ต่างๆ แล้ว นาน ย่าง ในหลุมถ่านเพลิง ฉะนั้นกรรมจึงทนไม่ไหว เป็นไป
ไม่ไหว ทกเวทนาของกรรมหนัก กำเริบ ไม่ทุเลา ปราภูคามกำเริบเป็นที่
สุด ไม่ปราภูคามทุเลาเลย

[๗๒๗] สา. ดุกรคุหบดี เพราะจะนั้นแล ท่านพึงสำเนียกอย่าง
นี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นจักบุ และวิญญาณที่อาศัยจักบุจักไม่มีแก่เรา
พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นโลต และวิญญาณที่อาศัยโลต
จักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นชีวหา และวิญญาณที่อาศัยชีวหา
จักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นกาย และวิญญาณที่อาศัยกาย
จักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นโน และวิญญาณที่อาศัยโน
จักไม่มีแก่เรา

ดุกรคุหบดี ท่านพึงสำเนียกไว้อย่างนี้ก็ได

[๗๒๘] ดุกรคุหบดี เพราะจะนั้นแล ท่านพึงสำเนียกอย่างนี้ว่า
เรอาจกไม่ยึดมั่นรูป และวิญญาณที่อาศัยรูปจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นเสียง และวิญญาณที่อาศัยเสียงจัก
ไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นกลิ่น และวิญญาณที่อาศัยกลิ่น
จักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นรส และวิญญาณที่อาศัยรสจัก
ไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นโภภัชพะ และวิญญาณที่อาศัย
โภภัชพะจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นธรรมารมณ์ และวิญญาณที่อาศัย
ธรรมารมณ์จักไม่มีแก่เรา

ดุกรคุหบดี ท่านพึงสำเนียกไว้อย่างนี้ก็ได

[๗๒๙] ดุกรคุหบดี เพราะจะนั้นแล ท่านพึงสำเนียกอย่างนี้ว่า
เรอาจกไม่ยึดมั่นจักบุวิญญาณ และวิญญาณที่อาศัยจักบุวิญญาณจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นโลตวิญญาณ และวิญญาณที่
อาศัยโลตวิญญาณจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นชีวาวิญญาณ และวิญญาณที่
อาศัยชีวาวิญญาณจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นกายวิญญาณ และวิญญาณที่อาศัย
กายวิญญาณจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นโนวิญญาณ และวิญญาณที่อาศัย
โนวิญญาณจักไม่มีแก่เรา

ดุกรคุหบดี ท่านพึงสำเนียกไว้อย่างนี้ก็ได

[๗๓๐] ดุกรคุหบดี เพราะจะนั้นแล ท่านพึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เรา
จักไม่ยึดมั่นจักบุสัมพัส และวิญญาณที่อาศัยจักบุสัมพัสจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นโลตสัมพัส และวิญญาณที่อาศัย
โลตสัมพัสจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นชีวासัมพัส และวิญญาณที่อาศัย
ชีวासัมพัสจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นชีวासัมพัส และวิญญาณที่อาศัย
ชีวासัมพัสจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เราชักไม่ยึดมั่นกายสัมพัส และวิญญาณที่อาศัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมนิกาย อุปรีปณนาสก์
ภายในสัมผัสจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เรายังไม่ยึดมั่นในสัมผัส และวิญญาณที่อาศัย
มโนสัมผัสจักไม่มีแก่เรา

ดูกรคุณบดี ท่านพึงสานหนึ่งยก ไว้อย่างนี้เกิด ๆ

[๓๗] ดุกรคหบดิ พะรະฉะนนแล ท่านพึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เรา
จักไม่ยึดมั่นเวลาหนาเกิดแต่จักชุ่มผัส และวิญญาณที่อาศัยเวลาเกิดแต่จักชุ่มผัส
จักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เรายังไม่ยึดมั่นเวทนาเกิดแต่โลตัสสัมผัสและวิญญาณ ที่อาทิตย์เวทนาเกิดแต่โลตัสสัมผัสลังกawi ไม่มีแก่เรา

พึงล้ำหนึ่นอย่างนิว่า เรายังไม่เป็นนาเงาท่านเกิดแต่ชานสัมผัส และ
วิญญาณที่อาศัยเวทนา ก็เกิดแต่ชานสัมผัสจักไม่เงาก็เรา

พึงสานหนายกอย่างนิ่ว เรwards ไม่ยึดมั่นแนวทางเกิดแต่ข้าห้าสิมผส และ ริบัญญาที่สำคัญทางนักเด็ตชีวิชาสัมผัสลักษณะไม่มีแก่เรา

พงสานหนนยกอย่างนนๆ เรายัง เมียดมันเวลาหนากิดแต่กายส้มผล และ วิญญาณที่อาศัยเวลาหนากิดแต่กายส้มผู้ชายไม่แก่เรา

พงสานาเนียกอย่างนัว ราจก เมียดมวนเวทนาเกิดแต่เมื่อสัมผัส และวิญญาณที่อาศัยเวทนาเกิดแต่เมื่อสัมผัสจักไม่มีแก่เรา ๒๕๖๓๘๙๖๔

ទូរគម្យប័ណ្ណការ នាមពេជ្ជការ និង សាធារណរដ្ឋបាល

๗๓๒ ดุรุคกุหบดิ เพราเวะฉันเนและ ทานพ์รลเห็นยักษอย่างนัว
เรเจ้าไม่มีมั่นปฐวีชาติ และวิญญาณที่อาศัยปฐวีชาติจักไม่มีเก่าร

พลาสติกอย่างไร เราจึง เมียดมนอา เป้าตุ้ แล้วกวนญานทากย
อาป้าตักไม่มีเก่าเรา

พงษ์เนยกอย่างเรา เราจัก เมย์ดมเนต เชื้อราตรี และวานิชภูณฑ์ภาคค
เต็وخราเจ้าไม่เมืองเรา
เป็นรัชทายาทของเชื้อราตรี พระองค์ได้เรียกชื่อว่า บุญธรรม ทรงริบบารุงเป็นรัชทายาท

พอลสานเดียโนอย่างน้ำ เราก็ เมย์ดมน้ำเยาต้า และญี่ปุ่นท่าอยู่
รายชาติจักไม่มีเกิดวรา
เป็นเรื่องเป็นราวเป็นเรื่อง แนวรั้งไว้ เป็นเรื่องน้ำใจและเรื่องน้ำใจ

ພວກເຮົາແຫ່ງຍອດນາງງາ ເຮົາຈັກ ໝັ້ນຕົມນາກາສົກສາດຸ ແລະ ຮູ່ມູ່ຢານທ່າຍ
ການສາວັດກຳໄນ້ມີແກຣ່
ອອກຄວາມຮູ້ເຊື້ອ ອົບນີ້ ສໍາເນົານີ້ຢັກວ່ວຍຕ່າງ ໝື້ອົດ ຊ

“ก้าวที่สอง หานพงศ์และนิยมในประเทศไทย”
[๗๘๓] อุดรคุณหนวด เป็นราษฎร์สำเร็จ หานพงษ์สำเนียกอ
ลักษณ์ ภัยฉบับแรก และเริ่มต้นบทเรื่อง “ชีวประวัติของพระเจ้าวิเชียร”

พึงสำเนียกอ่าย่างนี้ว่า เราชักไม่ยิดมั่นเวทนา และวิญญาณที่อาศัย
เวทนาจักไม่มีแก่เรา

พิงสำนหนี่งกอกหัวนี้ว่า เราชักไม่มีเดมั่นสัญญา และวิญญาณที่อาศัย สัญญาจักไม่มีแก่เรา

พิงสำนัคนี่ยกอย่างนี้ว่า เราชักไม่มีด้มั่นสังขาร และวิญญาณที่อาศัยสังขารจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เรายังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ แต่เราต้องการจะให้ความรู้ความเข้าใจแก่ท่าน ดังนั้น จึงขออภัยที่ได้รบกวนท่าน

ดูกรคุณบดี ท่านพึงสำเนียกไว้อย่างนี้เกิด ๆ

[๑๓๔] ดุกรคุณบดิ เพราะฉะนั้นแล ท่านพึงสำเนียงกอย่างนี้ว่า เรา
จักไม่มีเด็มันจากาสานัญญาตนาภาน และวิญญาณที่อาศัยจากาสานัญญาตนาภาน
จักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอย่างนี้ว่า เรายังไม่ยึดมั่นวิญญาณภูจายตนสามาṇและวิญญาณที่อาถรรค์วิญญาณภูจายตนสามาṇจักไม่มีแก่เรา

พึงสำเนียกอถาย根ที่ว่า เรายังไม่ยึดมั่นอาภิญญาจัญญาตันណานและริบุญญาณ ที่อาศัยอาภิญญาจัญญาตันណานจักไม่มีแก่เรา

พึงสานเนห์ยิอกอย่างนิ่ว่า เรายังก็ไม่ใช้มันเนาสัญญาณมาสัญญาณอัน และ วิญญาณที่อาชญาณามาสัญญาณมาสัญญาณอันดูแลน้ำจืดไม่มีแก่เรา

จัก เมียดมนิลอกนิ และวิญญาณที่อาศัยโลกนี้จัก เมียดแกเร พึงเป็นภัยก่อปั่นนิเว้า เราจักไม่เมียดมันโลกหน้า และวิญญาณที่อาศัย

กานหน้าจก มีมแก่เรฯ วี ๑ วี ๒ วี ๓ วี ๔ วี ๕ วี ๖

ดุกรคกหบดิ ทานพงสาเหนย ก ไวอยางนเกิด ฯ
[๓๓๖] ခကရခုဏသိခ္ခ ဖရသခဲ့သံပြေ မဲ ဘာမျိုးဆုံးသံပြေ ဘာမျိုး

សោរ៍ វិរាមនៃក្រសួងពេទ្យ

Page 169

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
อามณไดที่เราไดเห็น ไดฟัง ไดทราบ ไดรู้แจ้ง ไดแสงว่า ไดพิจารณาด้วย
ใจแล้ว เราจักไม่มีเด็นอามณแม้นนั้น และวิญญาณที่อาศัยอามณนั้นจักไม่มีแก่
เรา ดุกรคุณบดี ท่านพึงสำเนียกไว้อย่างนี้คือ

[๗๓] เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวแล้วอย่างนี้ อนาคตบิณฑิกคุณบดี
ร้องให้ น้ำตาไหล ขณะนั้นท่านพระอานนท์ไดกล่าวว่า อนาคตบิณฑิกคุณบดีดังนี้
ว่า ดุกรคุณบดี ท่านยังอัลยใจจิตอ่อนุญาติ ฯ

อ. ข้าแต่พระอานนท์เจริญ กระผมมได้อาลัย มไดใจดใจจ่อ แต่
ว่ากระผมไดนี้ไปกลับศาสตราและหมู่ภิกษุที่น่าเจริญใจมาแล้วนาน ไม่เคยไดสดับ
ธรรมมีกถาเห็นปานนี้ ฯ

อา. ดุกรคุณบดี ธรรมมีกถาเห็นปานนี้ มไดแจ่มแจ้งแก่คุหสกผู้นุ่งหัวขาว
แต่แจ่มแจ้งแก่บรรพชิต ฯ

อ. ข้าแต่พระสารีบุตรผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้น ขอธรรมมีกถาเห็นปานนี้ จง
แจ่มแจ้งแก่คุหสกผู้นุ่งหัวขาวบ้างเกิด เพราะมีกลบุตรผู้เกิดมา มีกิเลสธลล์ในดวงตา
น้อย จะเสื่อมคลายจากธรรม จะเป็นผู้ไม่วัดธรรม โดยมไดสดับ ฯ

ครั้นนั้นแล้ว ท่านพระสารีบุตรและท่านพระอานนท์กล่าวสอนอนาคตบิณฑิก
คุณบดีด้วยโอวาทนี้แล้ว จึงลุกจากอาสนะหลีกไป ฯ

[๗๔] ตอนนั้น อนาคตบิณฑิกคุณบดีเมื่อท่านพระสารีบุตรและท่าน
พระอานนท์หลีกไปแล้ว ไม่นาน ก็ไดทำกลกิริยาเข้ากึ่งชั้นดุสิตแล้ว ครั้นนั้น ล่าง
ปฐมยามไปแล้ว อนาคตบิณฑิกเทพบุตรมีรักมีงาน ส่องพระวิหารเชตวันให้ส่วนที่
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วถวายอภิวัทพระผู้มีพระภาค ยืน ณ
ที่การส่วนข้างหนึ่ง พอยืนเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วย
คำเหล่านี้ว่า

พระเชตวันนี้มีประโยชน์ อันลงมือแล้วบุญอยู่อาศัยแล้ว อัน
พระองค์ผู้เป็นธรรมราชาประทับ เป็นที่กิดปีติแก่ข้าพระองค์
สัตตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธิ์ด้วยธรรม ๕ อย่างนี้ คือ กรรม ๑
วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอุดม ๑ ไม่ใช่บริสุทธิ์ด้วยโภค
หรือด้วยทรัพย์ เพราะจะนั้นแล้ว บุคคลผู้เป็นบุณฑิต เมื่อเลิ่ง
เห็นประโยชน์ของตน พึงเลือกเพื่อรำโมโดยแยกคนaway
บริสุทธิ์ในธรรมนั้น ได้ด้วยอาการนี้ พระสารีบุตรนั้นแล้ว บุณ
บริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา ด้วยศีล และด้วยความสงบ ความจริง
กิจผู้ถึงฝังแล้ว จะอย่างยิ่งก็เท่าพระสารีบุตรนี้ ฯ

อนาคตบิณฑิกเทบทวนทราบว่า พระศาสดาทรงพอพระทัย ตอนนั้น
อนาคตบิณฑิกเทบทวนทราบว่า พระศาสดาทรงพอพระทัยจึงถวายอภิวัทพระผู้มี
พระภาค แล้วกระทำประทักษิณ หายตัวไป ณ ที่นั้นอย่าง ฯ

[๗๕] ครั้นนั้นแล้ว พอล่วงราตรีนี้ไปแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสจะ
กิจทั้งหลายว่า ดุกรกิจทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ล่างปฐมยาม ไปแล้ว มีเทบุตรตน
หนึ่ง มีรักมีงาน ส่องพระวิหารเชตวันให้ส่วนที่ เข้ามาหาเราซึ่งที่อยู่ อภิวัท
เราแล้ว ได้ยืน ณ ที่การส่วนข้างหนึ่ง พอยืนเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวว่า เราด้วย
คำนี้ว่า

พระวิหารเชตวันนี้มีประโยชน์ อันลงมือแล้วบุญอยู่อาศัยแล้ว
อันพระองค์ผู้เป็นธรรมราชาประทับอยู่ เป็นที่กิดปีติแก่ข้าพระองค์
สัตตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยธรรม ๕ อย่างนี้ คือ กรรม ๑
วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอุดม ๑ ไม่ใช่บริสุทธิ์ด้วยโภค
หรือด้วยทรัพย์ เพราะจะนั้นแล้ว บุคคลผู้เป็นบุณฑิต เมื่อเลิ่งเห็น
ประโยชน์ของตน พึงเลือกเพื่อรำโมโดยแยกคนaway
ในธรรมนั้น ได้ด้วยอาการนี้ พระสารีบุตรนั้นแล้ว ย่อมบริสุทธิ์
ได้ด้วยปัญญา ด้วยศีล และด้วยความสงบ ความจริง กิจผู้
ถึงฝังแล้วจะอย่างยิ่งก็เท่าพระสารีบุตรนี้ ฯ

ดุกรกิจทั้งหลาย เทบทวนนี้ไดกล่าวดังนี้แล้ว รู้ว่าพระศาสดาทรงพอ
พระทัย จึงอภิวัทเรา แล้วกระทำประทักษิณ หายตัวไป ณ ที่นั้นแล้ว ฯ

[๗๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระอานนท์ไดกราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กเทบทวนนั้น คงจักเป็น
อนาคตบิณฑิกเทบทวนแทน เพาะอนาคตบิณฑิกคุณบดีไดเป็นผู้เลื่อมใสแล้วในท่าน
พระสารีบุตร ฯ

พ. ดุกรอานนท์ ถูกแล้วๆ เท่าที่คาดคะเนนั้นแล เรื่องลำดับเรื่องถูก
แล้ว เทบทวนนั้นคืออนาคตบิณฑิกเทบทวน มีไขื่น ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชภิมนิกาย อุปริปัณณาสก
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระawanที่จึงชื่นชมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ
ฉบับอนาคตที่โกวาทสูตร ที่ ๑

๒. พันโนวาทสูตร (๑๔)

[๑๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวพวัน อันเคยเป็น
สถานที่พระราชาท่านเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ สมัยนั้นแล ท่านพระ
สารีบุตร ท่านพระมหาจุฬะ และท่านพระพันนะ อัญบนกุเขากีชณกุญ เฉพาะ
ท่านพระพันนะอาพาธ ทนทุกข์เวทนา เป็นไข้หนัก ๆ

[๑๔๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระสารีบุตรออกจากที่หลีกර้นในเวลาเย็น
เข้าไปหาท่านพระมหาจุฬะที่อยู่ แล้วได้กล่าวกับท่านพระมหาจุฬะดังนี้ว่า
ดูกิจท่านจุฬะ มาเิด เรายจะเข้าไปหาท่านพระพันนะที่อยู่ ใต้ถามถึงความไข้
ท่านพระมหาจุฬะรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ตอนนั้น ท่านพระสารีบุตรและท่าน
พระมหาจุฬะ ได้เข้าไปหาท่านพระพันนะที่อยู่ แล้วทักทายประศรียกับท่าน
พระพันนะ ครั้นผ่านคำทักทายประศรียพอด้วยรักษ์กันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวกับท่านพระพันนะ
ดังนี้ว่า ดูกิจท่านพันนะ ท่านพอกวน พอบีนไปได้หรือ ทุกขเวทนาทุเลา ไม่
กำเริบ ปราภกความทุเลาเป็นที่สุด ไม่ปราภกความกำเริบหรือ ๆ

๓. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร กระผมทันไม่ไหว เป็นไปไม่ไหว ทุกข-

* เวทนาของกระผมหนัก กำเริบ ไม่ทุเลา ปราภกความกำเริบเป็นที่สุด ไม่ปราภก
ความทุเลาเลย ฯ

[๑๔๓] ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร ลมเหลือประมาณกระบทอนมื่อมของ
กระผม เมื่อตนบุรุษมีกำลังอาจของแหลมคมทึ่มม่อเม ฉะนั้น กระผมจึงทน
ไม่ไหว เป็นไปไม่ไหว ทุกขเวทนาของกระผมหนัก กำเริบ ไม่ทุเลา ปราภก
ความกำเริบเป็นที่สุด ไม่ปราภกความทุเลาเลย ฯ

[๑๔๔] ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร ลมเหลือประมาณเป็นปานท้องของ
กระผม เมื่อตนคนจากโโค หรือลูกเมืองของคนจากโโคผู้ฉลาด เอาจริงแล้วก็วันคงวัน
ท้อง ฉะนั้น กระผมจึงทนไม่ไหว เป็นไปไม่ไหว ทุกขเวทนาของกระผมหนัก
กำเริบ ไม่ทุเลา ปราภกความกำเริบเป็นที่สุด ไม่ปราภกความทุเลาเลย ฯ

[๑๔๕] ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร ความร้อนในกายของกระผมเหลือ
ประมาณ เมื่อตนบุรุษมีกำลัง ๒ คน จับบุรุษมีกำลังน้อยที่อวัยวะป่องกันตัวต่างๆ
แล้ว นาน ย่าง ในหลุมถ่านเพลิง ฉะนั้น กระผมจึงทนไม่ไหว เป็นไปไม่ไหว
ทุกขเวทนาของกระผมหนัก กำเริบ ไม่ทุเลา ปราภกความกำเริบเป็นที่สุด ไม่
ปราภกความทุเลาเลย ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร กระผมลักษณะตามท่าตัว ไม่
อยากจะได้เป็นอยู่เลย ฯ

[๑๔๖] สา. ท่านพันนะอย่าได้ห้ามาตรามาซ่าตัวเลย จงเป็นอยู่ก่อนแล้ว
พากเรย়ংপ্রারূপনাให้ท่านพันนะเป็นอยู่ ถ้าท่านพันนะไม่มีโภชนะเป็นที่สบายน
ผู้จักและหามาให้ ถ้าท่านพันนะ ไม่มีเกล้าเป็นที่สบายน ผู้จักและหามาให้
ถ้าท่านพันนะ ไม่มีคันบำรุงที่สมควร ผู้จักและหามาให้ ท่านพันนะอย่าได้ห้า
มาตรามาซ่าตัวเลย จงเป็นอยู่ก่อนแล้ว พากเรย়ংপ্রারূপনาให้ท่านพันนะเป็นอยู่ ฯ

[๑๔๗] ๙. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร ไม่ใช่กระผมไม่มีโภชนะเป็นที่
สบายน ไม่ใช่ไม่มีเกล้าเป็นที่สบายน ไม่ใช่ไม่มีคันบำรุงที่สมควร ก็เหละกระผม
ได้ปรนนิบัติพระศาสนามาตั้ลอดกาลนาน ด้วยความพอพระทัย มีใช้ด้วยความไม่
พอพระทัย ความจริงการที่กิกขุปรันนิบัติพระศาสนาด้วยความพอพระทัย มีใช้
ด้วยความไม่พอพระทัย นั้นเป็นการสมควรแก่สาวก ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร
ขอท่านลงทรงจำไว้อย่างนี้ว่า พันนกิกขุจัก hacataรามาซ่าตัว อย่างมีให้กูกต่านี่ได้ ฯ

สา. พากเรจักขอความปัญหาท่านพันนะลักษณ์เล็กน้อย ถ้าท่านพันนะเป็น
โอกาสพยากรณ์ปัญญาได้ ฯ

๙. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร โปรดคามเกิด กระผมฟังแล้วจังกั้ร ฯ

[๑๔๘] ดูกิจท่านพันนะ ท่านพิจารณาเห็นจัก จักช่วงัญญาณ ธรรมที่
รู้ได้ด้วยจักช่วงัญญาณว่า นั้นของเรา นั้นเรา นั้นอัตตาของเรารือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชภิมนิกาย อุปริปัณณาสก
ท่านพิจารณาเห็นโลต โลตวิญญาณ . . .
ท่านพิจารณาเห็นชานะ ชานวิญญาณ . . .
ท่านพิจารณาเห็นชีวaha ชีวาวิญญาณ . . .
ท่านพิจารณาเห็นกาย กายวิญญาณ . . .
ท่านพิจารณาเห็นมโน มนโนวิญญาณ ธรรมที่รู้ได้ด้วยมโนวิญญาณว่า
นั้นของเรา นั้นเรา นั้นอัตตาของเรารือ ฯ

๙. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร กระผมพิจารณาเห็นจักข จักขวิญญาณ
ธรรมที่รู้ได้ด้วยจักขวิญญาณว่า นั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา ฯ
กระผมพิจารณาเห็นโลต โลตวิญญาณ . . .
กระผมพิจารณาเห็นชานะ ชานวิญญาณ . . .
กระผมพิจารณาเห็นชีวaha ชีวาวิญญาณ . . .
กระผมพิจารณาเห็นกาย กายวิญญาณ . . .
กระผมพิจารณาเห็นมโน มนโนวิญญาณ ธรรมที่รู้ได้ด้วยมโนวิญญาณว่า
นั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา ฯ

[๑๕๐] สา. ดกรท่านฉันนะ ท่านเห็นได้อย่างไร รู้ได้อย่างไร ในจักข
ในจักขวิญญาณ ในธรรมที่รู้ได้ด้วยจักขวิญญาณ จึงพิจารณาเห็นจักข จักข
วิญญาณ ธรรมที่รู้ได้ด้วยจักขวิญญาณว่า นั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช
อัตตาของเรา ฯ
ท่านเห็นได้อย่างไร รู้ได้อย่างไร ในโลต ในโลตวิญญาณ . . .
ท่านเห็นได้อย่างไร รู้ได้อย่างไร ในชานะ ในชานวิญญาณ . . .
ท่านเห็นได้อย่างไร รู้ได้อย่างไร ในชีวaha ในชีวาวิญญาณ . . .
ท่านเห็นได้อย่างไร รู้ได้อย่างไร ในกาย ในกายวิญญาณ . . .
ท่านเห็นได้อย่างไร รู้ได้อย่างไร ในมโน ในมนโนวิญญาณ ในธรรมที่รู้ได้
ด้วยมโนวิญญาณ จึงพิจารณาเห็นมโน มนโนวิญญาณ ธรรมที่รู้ได้ด้วยมโนวิญญาณ
ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา ฯ

๙. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร กระผมเห็นความดับ รู้ความดับในจักข ใน
จักขวิญญาณ ในธรรมที่รู้ได้ด้วยจักขวิญญาณ จึงพิจารณาเห็นจักข จักขวิญญาณ
ธรรมที่รู้ได้ด้วยจักขวิญญาณว่า นั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา ฯ
กระผมเห็นความดับ รู้ความดับในโลต ในโลตวิญญาณ . . .
กระผมเห็นความดับ รู้ความดับในชานะ ในชานวิญญาณ . . .
กระผมเห็นความดับ รู้ความดับในชีวaha ในชีวาวิญญาณ . . .
กระผมเห็นความดับ รู้ความดับในกาย ในกายวิญญาณ . . .
กระผมเห็นความดับ รู้ความดับในมโน ในมนโนวิญญาณ ในธรรมที่รู้ได้
ด้วยมโนวิญญาณ จึงพิจารณาเห็นมโน มนโนวิญญาณ ธรรมที่รู้ได้ด้วยมโนวิญญาณ
ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา ฯ

[๑๕๑] เมื่อท่านพระฉันนะกล่าวแล้วอย่างนี้ ท่านพระมหาจุฬะ ได้กล่าว
จะท่านพระฉันนะดังนี้ว่า ดกรท่านฉันนะ เพาะจะนั่นแล ท่านควรใส่ใจคำสั่งสอน
ของพระผู้มีพระภาคนั่น ไว้ตั้งตลอดการเนื่องนิตย์เมื่อดังนี้ว่า บุคคลผู้อันตัณหาและทิฐิ
อาศัยอยู่แล้ว ย่อมมีความหวั่นไหว สำหรับผู้ไม่มีตัณหาและทิฐิอาศัย ย่อมไม่มี
ความหวั่นไหว เมื่อไม่มีความหวั่นไหว ก็มีความสงบ เมื่อไม่มีความสงบ ก็ไม่มี
ตัณหาตัวตนอ่อนไปสักพ เมื่อไม่มีตัณหาตัวตนอ่อนไปสักพ ก็ไม่มีกรรมมาเกิด ไปเกิด
เมื่อไม่มีกรรมมาเกิดไปเกิด ก็ไม่มีจิตและอปบัติ เมื่อไม่มีจิตและอปบัติ ก็ไม่มี
โลกนี้ ไม่มีโลกหน้า ไม่มีระหว่างกลางทั้งสองโลก นี้แหล่ห์สุดแห่งทุกข์ ครั้น
ท่านพระสารีบุตรและท่านพระมหาจุฬะ กล่าวสอนท่านพระฉันนะด้วยโอวาท
นี้แล้ว จึงลุกจากอาสนะ หลึกไป

[๑๕๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระฉันนะ เมื่อท่านพระสารีบุตรและท่านพระ
มหาจุฬะหลึกไปแล้วไม่นาน ได้หากาตราสามารถตัวเสียทันทีนั้น ท่านพระสารีบุตร
จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วถวายอภิวัทพระผู้มีพระภาค นั่น ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระฉันนะหากาตราสามารถตัวเสียแล้ว ท่านจะมีคติ
อย่างไร มีสัมปราຍกพอย่างไร ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดกรสารีบุตร ฉันนกิกษพยากรณ์ ความเป็นผู้ไม่
ควรทำหนีต่อหน้าเรอแล้วมิใช่หรือ ฯ

สา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีบ้านในแคว้นวัชชีนามว่าปุพพชีระ ที่หมู่
บ้านนั้น ท่านพระฉันนะยังมีสกุลมิตร สกุลสายย และสกุลคนที่ค้อยทำงานอยู่ ฯ

[๑๕๓] พ. ดกรสารีบุตร ฉันนกิกษบุังมีสกุลมิตร สกุลสายย และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
สกอลที่ค่อยดำเนินอยู่ก็จริง แต่เราหาเรียกบุคลว่า ควรถูกดำเนินด้วยเหตุพึง
เท่านี้ไม่ ดูกรสารีบุตร บุคลใดแล ทิ้งกายนี้และยึดมั้นกายอื่น บุคลนี้เรา
เรียกว่า ควรถูกดำเนิน ฉันนกิกษามีลักษณะนั้นไม่ ฉันนกิกษาตราหมาจากตัว
อย่างไม่ควรถูกดำเนิน ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงชื่นชมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ
จบ ฉันโนวาทสูตร ที่ ๒

๓. ปุณโนวาทสูตร (๑๔๕)

[๑๔๕] ข้าพเจ้าได้สัตบ์มาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน ารามของอนาคต-

*บินพิทิศครบธี เบตพระนครสวัตถิ ครั้งนั้นแล ท่านพระปุณณะออกจากที่หลีก-
*เร็นในเวลาเย็น เข้าไปฝ่าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วถวายอภิ瓦ทพระผู้มี-
*พระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กรานทูลพระผู้มี-
*พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดสั่งสอนข้าพระ
องค์ ด้วยพระโอวาทย่อๆ พอที่ข้าพระองค์ได้สัตบ์ธรรมของพระผู้มีพระภาคแล้ว
จะเป็นผู้ๆ เดียหหลักออก ไม่ประมาท มีความเพียร สั่นตนไปในธรรมอยู่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรปุณณะ ถ้าอย่างนั้น เรอะงฟัง จะໄສใจให้ดี
เราก็กล่าวต่อไป ท่านปุณณะทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบแล้ว พระพทธเจ้าข้า ฯ

[๑๔๖] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรปุณณะ มีรูปที่รู้ได้ด้วย
จักษุ อันนาปรารามนา นาไคร นาพอใจ เป็นที่รัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้ง
แห่งความกำหนดอยู่แล ถ้ากิกษามีผลเดลิน พุดถึง ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น
นันทิย่องเกิดขึ้นแก่เรือผู้เดลิดเดลิน พุดถึง ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้นได้
 เพราะนันทิเกิด เรายังกล่าวว่า ทุกน์กิดนะ ปุณณะ ฯ

ดุกรปุณณะ มีเสียงที่รู้ได้ด้วยโสต . . .

ดุกรปุณณะ มีกลิ่นที่รู้ได้ด้วยมานะ . . .

ดุกรปุณณะ มีรสที่รู้ได้ด้วยชิวหาย . . .

ดุกรปุณณะ มีโภภรรพะที่รู้ได้ด้วยกาย . . .

ดุกรปุณณะ มีธรรมารมณ์ที่รู้ได้ด้วยมโน อันนาปรารามนา นาไคร นา
พอใจ เป็นที่รัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดอยู่แล ถ้ากิกษา
เพลิดเดลิน พุดถึง ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น นันทิของเรือผู้ไม่เดลิด
เดลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น ย่อมดับไป เพราะเหตุคือนันทิ
เกิด เรายังกล่าวว่า ทุกน์กิดนะ ปุณณะ ฯ

[๑๔๗] ดุกรปุณณะ มีรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุ อันนาปรารามนา นาไคร นา
พอใจ เป็นที่รัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดอยู่แล ถ้ากิกษา
ไม่เดลิดเดลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น นันทิของเรือผู้ไม่เดลิด
เดลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น ย่อมดับไป เพราะนันทิเดบ
เรายังกล่าวว่า ทุกน์ดับนะ ปุณณะ ฯ

ดุกรปุณณะ มีเสียงที่รู้ได้ด้วยโสต . . .

ดุกรปุณณะ มีกลิ่นที่รู้ได้ด้วยมานะ . . .

ดุกรปุณณะ มีรสที่รู้ได้ด้วยชิวหาย . . .

ดุกรปุณณะ มีโภภรรพะที่รู้ได้ด้วยกาย . . .

ดุกรปุณณะ มีธรรมารมณ์ที่รู้ได้ด้วยมโน อันนาปรารามนา นาไคร นา
พอใจ เป็นที่รัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดอยู่แล ถ้ากิกษา
ไม่เดลิดเดลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น นันทิของเรือ
ผู้ไม่เดลิดเดลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจรูปนั้น ย่อมดับไป
 เพราะนันทิเดบ เรายังกล่าวว่า ทุกน์ดับนะ ปุณณะ ฯ

ดุกรปุณณะ ก็เรออันแรกกล่าวสอนด้วยโอวาทย่อๆ นี้แล้ว จักอยู่ใน
ชนบทใน ฯ

บุ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์อันพระผู้มีพระภาคทรงสั่งสอนด้วย
โอวาทย่อๆ นี้แล้ว มีชนบทหรือสนาปรัณตะ เป็นที่ข้าพระองค์จักไปอยู่ ฯ

[๑๔๘] พ. ดุกรปุณณะ พากมนุษย์ชาสนาปรัณตชนบทด้วยหมายช้า
นัก ถ้าพากมนุษย์ชาสนาปรัณตชนบทจักด่า จักบริภากเนื้อ เรือจักมีความคิด
อย่างไรในมนุษย์พากนั้น ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพากมนุษย์ชาสนาปรัณตชนบทจักด่า จัก
บริภากเนื้อ ข้าพระองค์จักมีความคิดในพากเขายังนี้ว่า พากมนุษย์ชา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สุนาปรัณฑนบหนนี้ ยังดีนักหนาที่ไม่ให้การประหารเราด้วยฝ่ามือ ข้าแต่พระผู้มี-

*พระภาคผู้สุคต ข้าพระองค์มีความคิดในมนุษย์พากนั้นอย่างนี้ ฯ

[๗๔] พ. ดุกรบุณณะ ก้าพากมุนหยาชานาปรันฑนบท จักให้การ
ประหารเรอด้วยฝ่ามือ เรอจักมีความคิดอย่างไรในมนุษย์พากนั้น ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ด้วยฝ่ามือ ข้าพระองค์จักมีความคิดในพากເຂາຍอย่างนี้ว่า พาก
มนุษย์ชานาปรันฑนบทนี้ ยังดีนักหนาที่ไม่ให้การประหารเราด้วยก้อนดิน
ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้สุคต ข้าพระองค์จักมีความคิดในมนุษย์พากนั้นอย่างนี้ ฯ

[๗๕] พ. ดุกรบุณณะ ก้าพากมุนหยาชานาปรันฑนบท จักให้การ
ประหารเรอด้วยก้อนดิน เรอจักมีความคิดอย่างไรในมนุษย์พากนั้น ฯ

บ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก้าพากมุนหยาชานาปรันฑนบท จักให้การ
ประหารข้าพระองค์ด้วยก้อนดิน ข้าพระองค์จักมีความคิดในพากເຂາຍอย่างนี้ว่า พาก
มนุษย์ชานาปรันฑนบทนี้ ยังดีนักหนาที่ไม่ให้การประหารเราด้วยก้อนไม้
ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้สุคต ข้าพระองค์จักมีความคิดในมนุษย์พากนั้นอย่างนี้ ฯ

[๗๖] พ. ดุกรบุณณะ ก้าพากมุนหยาชานาปรันฑนบท จักให้การ
ประหารเรอด้วยท่อนไม้ เรอจักมีความคิดอย่างไรในมนุษย์พากนั้น ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก้าพากมุนหยาชานาปรันฑนบท จักให้การ
ประหารข้าพระองค์ด้วยท่อนไม้ ข้าพระองค์จักมีความคิดในพากເຂາຍอย่างนี้ว่า พาก
มนุษย์ชานาปรันฑนบทนี้ ยังดีนักหนาที่ไม่ให้การประหารเราด้วยคาดรา
ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้สุคต ข้าพระองค์จักมีความคิดในมนุษย์พากนั้นอย่างนี้ ฯ

[๗๗] พ. ดุกรบุณณะ ก้าพากมุนหยาชานาปรันฑนบท จักให้การ
ประหารเรอด้วยคาดรา เรอจักมีความคิดอย่างไรในมนุษย์พากนั้น ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก้าพากมุนหยาชานาปรันฑนบท จักให้การ
ประหารข้าพระองค์ด้วยคาดรา ข้าพระองค์จักมีความคิดในพากເຂາຍอย่างนี้ว่า พาก
มนุษย์ชานาปรันฑนบทนี้ ยังดีนักหนาที่ไม่เปลิดซึพເရາສີດ້ວຍคาดราອັນຄມ
ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้สุคต ข้าพระองค์จักมีความคิดในมนุษย์พากนั้นอย่างนี้ ฯ

[๗๘] พ. ดุกรบุณณะ ก้าพากมุนหยาชานาปรันฑนบท จักให้การ
เรอເສີດ້ວຍคาดຮາອັນຄມ ເຮືອຈັກມີຄວາມຄົດອຍງໆໃນມານຸ່ຍໍພັກນັ້ນ ฯ

บ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก้าพากມຸນຢູ່ຍໍ້ພັກນັ້ນ ข้าพระองค์ຈັກມີຄວາມຄົດໃນພັກເຂາຍຍ່າງນີ້ວ່າ ມີເຫລົ່າ-

*ສາກອອງພຣະຜູ້ມີພຣະກຳ ທີ່ອັດອັດເກລີບດັ່ງຮ່າງກາຍແລະໜີວິຕ ພາກັນແສວ່າ
ຄາຕຣາສັງຫາຮື່ພອຍ່ແລ ເຮົາໄນ້ຕ້ອງແສວ່າສິ່ງດັ່ງນັ້ນແລຍ ກີ່ໄດ້ຄາຕຣາສັງຫາຮື່ພແລ້ວ
ข้าแต่พระผู้ມີພຣະກຳຜູ້ສຸກົດ ข้าพระองค์ຈັກມີຄວາມຄົດໃນມານຸ່ຍໍພັກນັ້ນอย่างนີ້ ฯ

[๗๙] พ. ດີລະາ ບຸນະ ເຮືອປະກອບດ້ວຍທຸມະແລະອຸປະມະດັ່ງນີ້ແລ້ວ
ຈັກຈາຈີເພື່ອຈະອູ່ໃນສຸນາປັນດັບທີ່ໄດ້ແລ້ວ ດູກຮຸນະ ເຮືອຈັກສຳຄັງກາລທີ່ການ
ໃນບັດນີ້ເກີດ ฯ

ຄວັງນີ້ແລ້ວ ທ່ານພຣະບຸນະຍິນດັອນໄມ້ທານພຣະກາຍືດຂອງພຣະຜູ້ມີພຣະກຳ
ແລ້ວ ລຸງຈາກອາສະ ຄາຍອກວິກາທພຣະຜູ້ມີພຣະກຳທຳປະກັບສິນ ແລ້ວເກີນເສາສະ
ຄືອນາຕຣີຈົວດິນທາງຈາກີໄປຢັງທີ່ຕັ້ງສຸນາປັນດັບທີ່ມີຈາກີໄປໂດຍຈຳດັນ
ໄດ້ລຸ່ມສຸນາປັນດັບທີ່ແລ້ວ ฯ

[๗๑] ເປັນອັນວ່າ ທ່ານພຣະບຸນະອູ່ໃນສຸນາປັນດັບທີ່ນີ້ ຄວັງນີ້ແລ້ວ
ແລ້ວ ທ່ານພຣະບຸນະ ໄດ້ໃຫ້ພັກມຸນຢູ່ຍໍ້ພັກນັ້ນທົກລົບໃຈແສດງຕນເປັນ
ອຸນາສກປະມາລນ ៥៥〇 ດົນ ກາຍໃນພຣະບານນັ້ນແລ້ວ ກລັບໃຈແສດງຕນເປັນອຸນາສິກ
ປະມາລນ ៥៥〇 ດົນ ກາຍໃນພຣະບານນັ້ນແລ້ວ ແລະຕ້ວທ່ານໄດ້ທຳໃຫ້ແຈ້ງໜີວິຫຼາ ຕ
ກາຍໃນພຣະບານນັ້ນແມ່ນອັກນັ້ນ ຄວັງສັນຍົດຕ່ອມາ ທ່ານໄດ້ປຣິນພພານແລ້ວ ฯ

ຄວັງນີ້ແລ້ວ ກົກມຸນາກດ້ວຍກັນເຂົາໄປເຟພຣະຜູ້ມີພຣະກຳຍັງທີ່ປະກັບ ແລ້ວ
ຄາຍອກວິກາທພຣະຜູ້ມີພຣະກຳ ນີ້ ລັ ທີ່ຄວາມສ່ວນຂ້າງໜຶງ ພອນັ້ນເຮີບຮ້ອຍແລ້ວ
ໄດ້ກາບທຸລພຣະຜູ້ມີພຣະກຳດັ່ງນີ້ວ່າ ข้าແຕ່ພຣະອົງຄູ່ຈົນ ກລັບຕຽບຂຶ້ອປຸນະທີ່
ພຣະຜູ້ມີພຣະກຳທຽບສັນສອນດ້ວຍພຣະໂອວາຍໝ່າ ນັ້ນ ທ່າກລະເສີຍແລ້ວ ເຮືອມືກີ
ເປັນອູ່ໃນ ມີສິ້ນປຣາຍກພເປັນອູ່ໃນ ໄຮ

[๗๒] พ. ດູກກົກຍົກທັ້ງໝາຍ ປຸນກລົບຕຣ ເປັນບັນທຶກ ໄດ້ບຣລຸຮຣມ
ສມຄາງເກ່ອຮຣມແລ້ວ ທັ້ງໄມ້ໃຫ້ເຮົາລຳນາກພຣະເຫດເຫັ່ງຮຣມ ດູກກົກຍົກທັ້ງໝາຍ
ບຸນກລົບຕຣປຣິນພພານແລ້ວ ฯ

ພຣະຜູ້ມີພຣະກຳໄດ້ຕຣສພຣະກາຍືດນີ້ແລ້ວ ກົກມຸນເຫັນນັ້ນຕ່າງໜີ່ນີ້ມີຍືນດີ
ພຣະກາຍືດຂອງພຣະຜູ້ມີພຣະກຳແລ້ວ ฯ

ຈົນ ບຸນໂຄວາຫສູຕຣ ທີ່ ๓

๔. นันทโกวทสูตร (๑๙)

[๑๖] ข้าพเจ้าได้สัตบามอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อา Rahman ของ
อนาคตบินทึกเครษฐี เขตพระนครลาราตี ครั้งนั้นแล พระมหาปชาบดีโคตมี
พร้อมด้วยภิกษุณีประมาณ ๕๐๐ รูป เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคบังที่ประทับ ถวาย-

* กิจวัทพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยิน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอยืนเรียบร้อยแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคจะ
ทรงโอวาทลั่งสอนพากภิกษุณี จงรับลั่งแสดงธรรมแก่พากภิกษุณีก็ดี ฯ

[๑๗] ก็สมัยนั้นแล ภิกษุณีกระหึ่มหลาย ยื่มโอวาทพากภิกษุณี
โดยเป็นเรารักัน แต่ท่านพระนั้นทักษะ ไม่ปรารถนาจะโอวาทพากภิกษุณีโดยเป็น
เรารักัน ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตามท่านพระอานันท์ว่า ดูก្រอานันท์
วันนี้ เวโรวาทภิกษุณีโดยเป็นเรารักัน ของครรชนาแล ฯ

ท่านพระอานันท์ทราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุทั้งปวงทำเรื่อง
โอวาทภิกษุณีโดยเป็นเรารักันหมดแล้ว แต่ท่านพระนั้นทักษะรูปนี้ ไม่ปรารถนาจะ
โอวาทพากภิกษุณีโดยเป็นเรารักัน ต่อนั้นพระผู้มีพระภาคจึงตรัสจะทำท่านพระนั้นทักษะ^{ว่า}
ดูก្រอานันท์ เรื่องโอวาทลั่งสอนพากภิกษุณี ดูก្រพรหมม์ เห่องกล่าว
แสดงธรรมกถาแก่พากภิกษุณีก็ดี ท่านพระนั้นทักษะรับพระผู้มีพระภาคว่า

* สาสัตถในเวลาเข้า ครั้นกลับจากบินฑูป ภิกษุณีเหล่านั้น ได้เห็นท่านพระนั้นทักษะเดินมาแต่ไกล
พากันแต่งตั้งอาสนะและตั้งน้ำสำหรับล้างเท้าไว้ ท่านพระนั้นทักษะนั่งบนอาสนะ^{ที่} เต็งตั้งไว้แล้ว จึงล้างเท้า แม่ภิกษุณีเหล่านั้น ก็ถวายอกิจวัททำท่านพระนั้นทักษะ^{แล้วนั้น} ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๘] พอนั่งเรียบร้อยแล้ว ท่านพระนั้นทักษะได้กล่าวดังนี้ว่า ดูก្រ^น
น้องหญิงทั้งหลาย จักต้องมีข้อสอบถามกันแล ในข้อสอบถามนั้น น้องหญิง
ทั้งหลายรู้อยู่ พึงตอบว่ารู้ ไม่รู้อยู่ ก็พึงตอบว่าไม่รู้ หรือน้องหญิงรู้ปิด มีความ
เคลือบแคลงสังสัย น้องหญิงรู้ปั้นนี่ พึงทวนถามข้าพเจ้าในเรื่องนั้นว่า ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ ข้อนี้เป็นอย่างไร ข้อนี้มีเนื้อความอย่างไร

ภิกษุณีเหล่านั้นกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พากดิฉันย้อมพอใจ ยินดี
ต่อพระผู้เป็นเจ้านั้นทักษะ ด้วยเหตุที่พระผู้เป็นเจ้านั้นทักษะ ปوارณาแก่พากดิฉัน
เช่นนี้ ฯ

[๑๙] ๙. ดูก្រน้องหญิงทั้งหลาย พากทำท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจน
จักยที่ยังหรือไม่ที่ยง ฯ

ภิกษุณี. ไม่ที่ยง เจ้าข้า ฯ

๙. ก็สิ่งใดไม่ที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

ภิกษุณี. เป็นทุกข์ เจ้าข้า ฯ

๙. ก็สิ่งใดไม่ที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ^{ที่} จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา ฯ

ภิกษุณี. ไม่ควรเลย เจ้าข้า ฯ

๙. ดูก្រน้องหญิงทั้งหลาย พากทำท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจน
ใจสุดที่ยังหรือไม่ที่ยง ฯ

ภิกษุณี. ไม่ที่ยง เจ้าข้า ฯ

๙. มนนะที่ยงหรือไม่ที่ยง ฯ

ภิกษุณี. ไม่ที่ยง เจ้าข้า ฯ

๙. ชีวหายที่ยงหรือไม่ที่ยง ฯ

ภิกษุณี. ไม่ที่ยง เจ้าข้า ฯ

๙. กายที่ยงหรือไม่ที่ยง ฯ

ภิกษุณี. ไม่ที่ยง เจ้าข้า ฯ

๙. มโนที่ยงหรือไม่ที่ยง ฯ

ภิกษุณี. ไม่ที่ยง เจ้าข้า ฯ

๙. ก็สิ่งใดไม่ที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

ภิกษุณี. เป็นทุกข์ เจ้าข้า ฯ

๙. ก็สิ่งใดไม่ที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ^{ที่} จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา ฯ

ภิกษุณี. ไม่ควรเลย เจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

น. นั้น เพราะเหตุไร

กิขณี. เพราะเมื่อก่อน พากดินามิได้เห็นข้อนี้ด้วยปัญญาของ

ตามความเป็นจริงว่า อายตนะภัยใน ๖ ของเรามิเที่ยง แม้พระเหตุนี้ เจ้าข้าฯ

น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ถูกแลฯ พระอริยสาวกผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย

ปัญญาของ ตามความเป็นจริง ย่อมมีความเห็นอย่างนี้แล

[๗๗๐] น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย พากท่านจะสำคัญความข้อนี้

เป็นใจ รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ

น. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

กิขณี. เป็นทุกข์ เจ้าข้าฯ

น. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรานั้นเรา นั้นอัตตาของเรานะ

กิขณี. ไม่ควรเลย เจ้าข้าฯ

น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย พากท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจ เสียง

เที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กลืนเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. รสเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. โภภรรพเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ

น. ธรรมารมณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ

น. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

กิขณี. เป็นทุกข์ เจ้าข้าฯ

น. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรานั้นเรา นั้นอัตตาของเรานะ

กิขณี. ไม่ควรเลย เจ้าข้าฯ

น. นั้น เพราะเหตุไร

กิขณี. เพราะเมื่อก่อน พากดินามิได้เห็นข้อนี้ด้วยปัญญาของ

ตามความเป็นจริงว่า อายตนะภัยนอก ๖ ของเรามิเที่ยง แม้พระเหตุนี้

เจ้าข้าฯ

น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ถูกแลฯ พระอริยสาวกผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย

ปัญญาของ ตามความเป็นจริง ย่อมมีความเห็นอย่างนี้แล

[๗๗๑] น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย พากท่านจะสำคัญความข้อนี้

เป็นใจ จักษิริยญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ

น. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

กิขณี. เป็นทุกข์ เจ้าข้าฯ

น. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรานั้นเรา นั้นอัตตาของเรานะ

กิขณี. ไม่ควรเลย เจ้าข้าฯ

น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย พากท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจ

โลตวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. มนวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. ชีวาวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กายวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. มโนวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

กิขณี. ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ

น. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

กิขณี. เป็นทุกข์ เจ้าข้าฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตตันตปิฎกที่ ๖ มัชภิมนิกาย อุปริปัณณาสก
๙. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข มีความแปรปรวนเป็นธรรมด้า ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรา นั้นเรา นั้นอัตตาของเรา ฯ

กิกษณี. ไม่ควรเลย เจ้าช้า ฯ

๙. นั้นพระะเหตุไร ฯ

กิกษณี. เพราะเมื่อก่อน พากดิฉันมิได้เห็นข้อนั้นดีด้วยปัญญาของ
ตามความเป็นจริงว่า หมวดวิญญาณ ๖ ของเราไม่เที่ยง แม้พระะเหตุนี้ เจ้าช้า ฯ

๙. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ถุคละๆ พระอริยสาวกผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย
ปัญญาของ ตามความเป็นจริง ย่อมมีความเห็นอย่างนี้แล ฯ

[๓๗๒] ๙. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย เปรียบเหมือนประทีปน้ำมันกำลัง^๔
ติดไฟอยู่ มีน้ำมันก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า ใส่ก็ไม่เที่ยง แปรปรวน
ไปเป็นธรรมด้า เปลาไฟก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า แสงสว่างก็ไม่
เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ผู้ไดกล่าวอย่างนี้ว่า
ประทีปน้ำมันที่กำลังติดไฟอยู่ในนั้น มีน้ำมันก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า^๕
ใส่ก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า เปลาไฟก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็น
ธรรมด้า แต่ว่าแสงสว่างของประทีปนั้นแล เที่ยง ยังยืน เป็นไปติดต่อ ไม่มี
ความแปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า ผู้ที่กล่าวนั้นเชื่อว่าพึงกล่าวขอหนอนแล ฯ

กิกษณี. หามิได้ เจ้าช้า ฯ

๙. นั้นพระะเหตุไร ฯ

กิกษณี. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะประทีปน้ำมันที่กำลังติดไฟอยู่ในนั้น
มีน้ำมันก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า ใส่ก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็น
ธรรมด้า เปลาไฟก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า แสงสว่างของประทีปนั้น
ก็ต้องไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า เช่นกัน ฯ

[๓๗๓] ๙. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล บุคคลใด
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อายตนะภายใน ๖ ของเรา ไม่เที่ยง แต่เรารอต้าย อายตนะ
ภายในสายเวทนาได เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกขก็ตาม มิใช่ทุกขมิใช่สุขก็ตาม
เวทนานั้น เที่ยง ยังยืน เป็นไปติดต่อ ไม่มีความแปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า^๖
บุคคลผู้กล่าวอย่างนั้น ซึ่ว่ากล่าวขอหนอนแล ฯ

กิกษณี. หามิได้ เจ้าช้า ฯ

๙. นั้นพระะเหตุไร ฯ

กิกษณี. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะเวทนาที่เกิดแต่อายตนะภายในนั้นๆ
อาศัยปัจจัยที่เกิดแต่อายตนะภายในนั้นๆ แล้ว จึงเกิดขึ้นได้ เพราะปัจจัยที่เกิดแต่
อายตนะภายในนั้นๆ ดับ เวทนาที่เกิดแต่อายตนะภายในนั้นๆ จึงดับไป ฯ

๙. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ถุคละๆ พระอริยสาวกผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย
ปัญญาของ ตามความเป็นจริง ย่อมมีความเห็นอย่างนี้แล ฯ

[๓๗๔] ๙. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้ง^๗
อยู่ มีรากก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า ลำต้นก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไป
เป็นธรรมด้า กิ่งและใบก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า เกาก็ไม่เที่ยง
แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ผู้ไดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ต้นไม้^๘
ใหญ่ มีแก่นตั้งอยู่ในนั้น มีรากก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า ลำต้นก็ไม่
เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า กิ่งและใบก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า^๙
แต่ว่าเราของต้นไม้เน้นแล เที่ยง ยังยืน เป็นไปติดต่อ ไม่มีความแปรปรวน
ไปเป็นธรรมด้า ผู้ที่กล่าวอย่างนั้นเชื่อว่าพึงกล่าวขอหนอนแล ฯ

กิกษณี. หามิได้ เจ้าช้า ฯ

๙. นั้นพระะเหตุไร ฯ

กิกษณี. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะต้นไม้ใหญ่ มีแก่นตั้งอยู่ในนั้น มีราก
ก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า ลำต้นก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า
กิ่งและใบก็ไม่เที่ยง แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า เกของต้นไม้ ก็ต้องไม่เที่ยง
แปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า เช่นกัน ฯ

[๓๗๕] ๙. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล บุคคลใดพึง^{๑๐}
กล่าวอย่างนี้ว่า อายตนะภายใน ๖ ของเรา ไม่เที่ยง แต่เรารอต้าย อายตนะภายใน
นอกสายเวทนาได เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกขก็ตาม มิใช่ทุกขมิใช่สุขก็ตาม
เวทนานั้น เที่ยง ยังยืน เป็นไปติดต่อ ไม่มีความแปรปรวน ไปเป็นธรรมด้า^{๑๑}
บุคคลผู้กล่าวอย่างนั้นเชื่อว่า กล่าวขอหนอนแล ฯ

กิกษณี. หามิได้ เจ้าช้า ฯ

๙. นั้นพระะเหตุไร ฯ

กิกษณี. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะเวทนาที่เกิดแต่อายตนะภายในอกนั้นๆ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตรตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
อาศัยปัจจัยที่เกิดเดตَاอยตนะภยอกนนๆ แล้ว จึงเกิดขึ้นได้ เพราะปัจจัยที่
เกิดเดตَاอยตนะภยอกนนๆ ดับ เวทนາที่เกิดเดตَاอยตนะภยอกนนๆ จึง
ดับไป ๆ

๙. ดูกรณีของหนูทั้งหลาย ถูกกระทำ พระอริยสาวกผู้เห็นร่องนี้ด้วย
ปัญญาของ ตามความเป็นจริง ยอมมีความเห็นอย่างนี้แล ฯ

[๗๗๖] ๙. ดูกรณีของหนูทั้งหลาย เปรียบเหมือนคนชาโโค หรือ
ลูกเมืองคนชาโโคผู้ล่า ชาโโคแล้ว ใช้มีดแลโกอันคมชำแหล่โโค แยกส่วน
เนื้อข้างใน แยกส่วนหนังข้างนอกไว้ ในส่วนเนื้อนั้น ส่วนใดเป็นเนื้อสำใน
ระหว่าง เอ็นในระหว่าง เครื่องผูกในระหว่าง ก็ใช้มีดแลโกอันคมเตือ แล
คัวนส่วนนั้นๆ ครั้นแล้วคลิส่วนหนังข้างนอกออก เอาปีดโคนั้นไว้ แล้วกล่าว
อย่างนี้ว่า โโคตัวนี้ประกอบด้วยหนังพืนนี้ เมื่อ่อนอย่างเดิมนั้นเอง ดูกรณีของหนู
ทั้งหลาย คนชาโโค หรือลูกเมืองคนชาโโคผู้ล่าวนนนี้ว่า กล่าวขอบหรือ
หนองแล ฯ

กิกษุณี หมายได้ เจ้าช้า ฯ

๙. นั่นเพราะเหตุไร ฯ

กิกษุณี ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะคนชาโโค หรือลูกเมืองคนชาโโค
ผู้ล่าในนั้น ชาโโคแล้ว ใช้มีดแลโกอันคมชำแหล่โโค แยกส่วนเนื้อข้างใน
แยกส่วนหนังข้างนอกไว้ ในส่วนเนื้อนั้น ส่วนใดเป็นเนื้อสำในระหว่าง เอ็นใน
ระหว่าง เครื่องผูกในระหว่าง ก็ใช้มีดแลโกอันคมเตือ แล คัวนส่วนนั้นๆ
ครั้นแล้วคลิส่วนหนังข้างนอกออก เอาปีดโคนั้นไว้ แม้เข้าจะกล่าวอย่างนี้ว่า โโค
ตัวนี้ประกอบด้วยหนังพืนนี้ เมื่อ่อนอย่างเดิมนั้นเอง ก็จริง ถึงกระนั้นแล โโค
นั้นก็แยกกันแล้วจากหนังพืนนั้น ฯ

[๗๗๗] ๙. ดูกรณีของหนูทั้งหลาย เราเปรียบอปมาณีเพื่อให้เข้าใจเนื้อ
ความชัด เนื้อความในอปมาณีนี้ มีดังต่อไปนี้ ดูกรณีของหนูทั้งหลาย ข้อว่าล่าวน
เนื้อข้างในนั้น เป็นชื่อของอายตนะภยใน ๖ ส่วนหนังข้างนอกนั้น เป็นชื่อของ
อายตนะภยอก ๖ เนื้อสำในระหว่าง เอ็นในระหว่าง เครื่องผูกในระหว่าง นั้น
เป็นชื่อของนันทิราค มีดแลโกอันคมนั้น เป็นชื่อของปัญญาอันประเสริฐ จึง
ใช้เตือ แล คัวนกิเลสในระหว่าง สัญญาณในระหว่าง เครื่องผูกใน
ระหว่างได้ ฯ

[๗๗๘] ดูกรณีของหนูทั้งหลาย โพช蒙ค์ที่กิกษุณีแล้ว ทำให้มาก
แล้ว เป็นเหตุ ยอมเข้าถึงเจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติ อันหาอสภาวะได้ เพรา
อสภาวะทั้งหลายล้วนไป ทำให้แจ้งเพรา รู้ยังด้วยตนเองในปัจจุบันอยู่ เหล่านี้ มี
๗ อย่างแล ๗ อย่างเป็นโภค ดูกรณีของหนูทั้งหลาย คือ กิกษุในพระธรรม
วินัยนี้

(๑) ยอมเจริญสติสัมโพช蒙ค์อันอาศัยวิเคราะห์ อาศัยวิรากะ อาศัยนิโร
วันน้อมไปเพื่อความปลดปล่อย

(๒) ยอมเจริญอัมมวิจัยสัมโพช蒙ค์ . . .

(๓) ยอมเจริญวิริยสัมโพช蒙ค์ . . .

(๔) ยอมเจริญปีติสัมโพช蒙ค์ . . .

(๕) ยอมเจริญปัสสติสัมโพช蒙ค์ . . .

(๖) ยอมเจริญสมาริสัมโพช蒙ค์ . . .

(๗) ยอมเจริญอุเบกษาสัมโพช蒙ค์อันอาศัยวิเคราะห์ อาศัยวิรากะ อาศัย

นิโรห์ อันน้อมไปเพื่อความปลดปล่อย ดูกรณีของหนูทั้งหลาย เหล่านี้แล

โพช蒙ค์ ๗ ที่กิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว เป็นเหตุ ยอมเข้าถึงเจโตวิมุติ

ปัญญาอิมุติ อันหาอสภาวะได้ เพราอสภาวะทั้งหลายล้วนไป ทำให้แจ้งเพรา รู้

ยังด้วยตนเองในปัจจุบันอยู่ ฯ

[๗๗๙] ครั้นท่านพระนันทะกล่าวสอนกิกษุณีเหล่านั้นด้วยโอวาทนี้แล้ว
จึงส่งไปด้วยคำว่า ดูกรณีของหนูทั้งหลาย พากท่านลงไปเกิด สมควรแก่เวลา
แล้ว ลำดับนั้น กิกษุณีเหล่านั้น ยินดีอนุโมทนาภาษาชิตของท่านพระนันทะแล้ว
ลุกจากอาสนะ ยกวิทยาท่านพระนันทะ กระทำประทักษิณ เช้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคย์ที่ประทับ แล้วถวายอภิวัทพระผู้มีพระภาค ยืน ณ ที่ครัวส่วนข้างหนึ่ง
พอยืนเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดกรกิกษุณีทั้งหลาย พาก
ເຮອງไปเกิด สมควรแก่เวลาแล้ว ต่อนั้น กิกษุณีเหล่านั้นได้ถวายอภิวัทพระผู้มี
พระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลักไป ฯ

[๗๘๐] ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาค เมื่อกิกษุณีเหล่านั้นหลึกไปแล้ว
ไม่นาน ได้ตั้งสักกะกิกษุทั้งหลายว่า ดูกรกิกษุทั้งหลาย ในทุกวันอุโบสก ๑๔ ค่ำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
นั้น ขนเป็นอันมากไม่มีความเคลื่อนแคลง หรือสองสิบว่า ดาวจันทร์พร่องหรือ
เต็มหนอ แต่แท้ที่จริง ดาวจันทร์ก็ยังพ่างอยู่ที่เดียว ฉนได ดูกrigikunทั้งหลาย
กิกษณีเหล่านั้น ย่อมเป็นผู้ซึ่งธรรมเทศนาของนั้นทະ ทั้งๆ ที่ยังไม่มีความ
ดำริบวบุญแลบ ฉันนั้นเหมือนกันแล ในลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคไดตรัส
จะทำนพระนั้นทະว่า ดูกรนั้นทະ ถ้าเช่นนั้น วันพรุนนี้เรอกีพึงกล่าวสอน
กิกษณีเหล่านั้นด้วยโวาทนั้นเหมือนกัน ทำนพระนั้นทະทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า
ขอบแล้ว พระพุทธเจ้าฯ

[๗๘๑] ครั้นนั้นแล ทำนพระนั้นทະ พอลงารตวินนไปแล้ว ถึงเวลา
เข้า จึงงุ่งสบงทรงบาทรัฐวิร เข้าไปบิณฑารถยังพระนาราถกี ครั้นกลับจาก
บิณฑารถ ภายหลังเวลาอาหารแล้ว เข้าไปยังวิหารราชารามแต่รูปเดียว กิกษณี
เหล่านั้น ได้เห็นทำนพระนั้นทະเดินมาแต่ไกล จึงพากันแต่งตั้งอาสนะและตั้งน้ำ
ล้างเท้าไว ทำนพระนั้นทະนั่งบนอาสนะที่แต่งตั้งไวแล้ว จึงล้างเท้า แม้กิกษณี
เหล่านั้นก็อภิਆททำนพระนั้นทະแล้ว นั่ง ณ ที่ควรล้วนข้างหนึ่ง ฯ

[๗๘๒] พอนั้งเรียบร้อยแล้ว ทำนพระนั้นทະไดกล่าวดังนี้ว่า ดูก
น้องหญิงทั้งหลาย จักต้องมีข้อสอบถามกันแล ในข้อสอบถามนั้น น้องหญิง
ทั้งหลายรู้อยู่ พึงตอบว่ารู้ ไม่รู้ อีกพึงตอบว่าไม่รู้ หรือน้องหญิงรูปใด มีความ
เคลื่อนแคลงสังสัยน้องหญิงรูปนั้น พึงทราบความข้าพเจ้าในเรื่องนั้นว่า ข้าแต่ท่าน
ผู้จาริญ ขอนี้เป็นอย่างไร ขอนี้มีเนื้อความอย่างไร ก็ได ฯ

กิกษณีเหล่านั้นกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้จาริญ พวกคิดฉันย่อ渑อใจ ยินดี
ต่อพระผู้เป็นเจ้านั้นทະ ด้วยเหตุที่พระผู้เป็นเจ้านั้นทະป่าวารณาแก่พวกคิดฉัน
เช่นนี้ ฯ

[๗๘๓] ๙. ดูกน้องหญิงทั้งหลาย พวกทำนจะสำคัญความข้อนี้เป็น
ใน จักยทีบงหรือไม่เที่ยง ฯ

กิกษณี. ไม่เที่ยง เจ้าฯ ฯ

๙. กิลังไดไม่เที่ยง ลิ่งนั้นเป็นทุกขหรือเป็นสุข ฯ

กิกษณี. เป็นทุกข เจ้าฯ ฯ

๙. กิลังไดไม่เที่ยง เป็นทุกข มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานั่นเรา นั่นอัตตาของเรานั่น

กิกษณี. ไม่ควรเลย เจ้าฯ ฯ

๙. ดูกน้องหญิงทั้งหลาย พวกทำนจะสำคัญความข้อนี้เป็นใน โลต
เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

กิกษณี. ไม่เที่ยง เจ้าฯ ฯ

๙. มาแนะนำให้เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

กิกษณี. ไม่เที่ยง เจ้าฯ ฯ

๙. ชีวหายเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

กิกษณี. ไม่เที่ยง เจ้าฯ ฯ

๙. กายเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

กิกษณี. ไม่เที่ยง เจ้าฯ ฯ

๙. มโนเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

กิกษณี. ไม่เที่ยง เจ้าฯ ฯ

๙. กิลังไดไม่เที่ยง ลิ่งนั้นเป็นทุกขหรือเป็นสุข ฯ

กิกษณี. เป็นทุกข เจ้าฯ ฯ

๙. กิลังไดไม่เที่ยง เป็นทุกข มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานั่นเรา นั่นอัตตาของเรานั่น

กิกษณี. ไม่ควรเลย เจ้าฯ ฯ

๙. นั่นพระเพเตอรฯ

กิกษณี. เพราะเมื่อก่อน พวกคิดฉันไดเห็นข้อนั้นด้วยปัญญาของ
ตามความเป็นจริงว่า อายุตนภัยใน ๖ ของเรานั่นเที่ยง เม้มพระเพเตอรฯ เจ้าฯ ฯ

๙. ดูกน้องหญิงทั้งหลาย ถูกกลางๆ พระอิริยาบถผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย
ปัญญาของ ตามความเป็นจริง ยомнีความเห็นอย่างนี้แล ฯ

[๗๘๔] ๙. ดูกน้องหญิงทั้งหลาย พวกทำนจะสำคัญความข้อนี้เป็น
ใน รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

กิกษณี. ไม่เที่ยง เจ้าฯ ฯ

๙. กิลังไดไม่เที่ยง ลิ่งนั้นเป็นทุกขหรือเป็นสุข ฯ

กิกษณี. เป็นทุกข เ�้าฯ ฯ

๙. กิลังไดไม่เที่ยง เป็นทุกข มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานี่เรา นั่นอัตตาของเรานี่

กิกขุณี . ไม่ควรเลย เจ้าข้าฯ

น. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย พากท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจน เสียง

เที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กลืนเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. รสเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. โภภูตพะเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. ธรรมารามณ์เที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ

น. กลึงไดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขฯ

กิกขุณี . เป็นทุกข์ เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กลึงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานี่เรา นั่นอัตตาของเรานี่

กิกขุณี . ไม่ควรเลย เจ้าข้าฯ

น. นั่นพระเพราเหตุไรฯ

กิกขุณี . เพราะเมื่อก่อน พากดินนมไดเห็นข้อนั้นด้วยปัญญาชุม
ตามความเป็นจริงว่า อายตนะภายนอกฯ ของเรา ไม่เที่ยง แม้พระเพราเหตุนี้
เจ้าข้าฯ

น. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ถูกๆๆฯ พระอริยสาวกผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย

ปัญญาชุม ตามเป็นจริง ย้อมมีความเห็นอย่างนี้แลฯ

[๗๘๕] น. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย พากท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็น

ใจน จักษุวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กลึงไดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขฯ

กิกขุณี . เป็นทุกข์ เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กลึงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานี่เรา นั่นอัตตาของเรานี่

กิกขุณี . ไม่ควรเลย เจ้าข้าฯ

น. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย พากท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจน โสด

วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. มาโนวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. ชีวหายวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กายวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. มโนวิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยงฯ

กิกขุณี . ไม่เที่ยง เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กลึงไดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขฯ

กิกขุณี . เป็นทุกข์ เจ้าข้าฯ ฯลฯ

น. กลึงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานี่เรา นั่นอัตตาของเรานี่

กิกขุณี . ไม่ควรเลย เจ้าข้าฯ

น. นั่นพระเพราเหตุไรฯ

กิกขุณี . เพราะเมื่อก่อน พากดินนมไดเห็นข้อนั้นด้วยปัญญาชุม

ตามความเป็นจริงว่า หมวดวิญญาณฯ ของเรา ไม่เที่ยง แม้พระเพราเหตุนี้ เจ้าข้าฯ

น. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ถูกๆๆฯ พระอริยสาวกผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย

ปัญญาชุม ตามความเป็นจริง ย้อมมีความเห็นอย่างนี้แลฯ

[๗๘๖] ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย เปรียบเหมือนประทีปน้ำมันกำลังติดไฟ

อยู่ มีน้ำมันก็ไม่เที่ยง แปรปรวนไปเป็นธรรมชาติ ใส่ก็ไม่เที่ยง แปรปรวนไป

เป็นธรรมชาติ เปลาไฟก็ไม่เที่ยง แปรปรวนไปเป็นธรรมชาติ แสงสว่างก็ไม่เที่ยง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
แปรปรวนไปเป็นธรรมดा ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ผู้ไดกล่าวอย่างนี้ว่า ประทับ
นั่นนันที่กำลังติดไฟอยู่ในนั้น มีน้ำมันก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า ไล้ก็
ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า เปลาไฟก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า
แต่ว่าแสงสว่างของประทับนั้นแล เทียง ยังยืน เป็นไปติดต่อ ไม่มีความแปร-

*ปรวนไปเป็นธรรมด้า ผู้ที่กล่าวเน้นชื่อว่า พึงกล่าวขอบหรือหนอนแล ฯ

กิกษณี. หมายได้ เจ้าช้า ฯ

น. นั่นพระะอะไร ฯ

กิกษณี. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะประทับนั้นที่กำลังติดไฟอยู่ในนั้น
มีน้ำมันก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า ไล้ก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็น
ธรรมด้า เปลาไฟก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า แสงสว่างของประทับนั้น
ก็ต้องไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า เช่นกัน ฯ

[๗๙] น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล บุคคลใด
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อายตนะภัยใน ฯ ของเรา ไม่เพียง แต่เราอาศัยอายตนะ
ภัยในเสวยเวทนาได เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม
เวทนานั้น เทียง ยังยืน เป็นไปติดต่อ ไม่มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมด้า
บุคคลผู้กล่าวเน้น ชื่อว่ากล่าวขอบหรือหนอนแล ฯ

กิกษณี. หมายได้ เจ้าช้า ฯ

น. นั่นพระะเหตุไร ฯ

กิกษณี. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะเวทนาที่เกิดแต่อายตนะภัยในนั้นๆ
อาศัยปัจจัยที่เกิดแต่อายตนะภัยในนั้นๆ แล้ว จึงเกิดขึ้นได้ เพราะปัจจัยที่เกิด^๒
แต่อายตนะภัยในนั้นๆ ดับ เวทนาที่เกิดแต่อายตนะภัยในนั้นๆ จึงดับไป ฯ

น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ถูกจะๆ พระอริยสาวกผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย
ปัญญาขอบ ตามความเป็นจริง ยอมมีความเห็นอย่างนี้แล ฯ

[๗๙๘] ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่
มีรากก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า ลำต้นก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็น
ธรรมด้า กิ่งและใบก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า เกาก็ไม่เพียง แปรปรวน
ไปเป็นธรรมด้า ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ผู้ไดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ต้นไม้ใหญ่มีแก่น
ตั้งอยู่ในนั้น มีรากก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า ลำต้นก็ไม่เพียง แปรปรวน
ไปเป็นธรรมด้า กิ่งและใบก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า แต่ว่า根ของ
ต้นไม้ในนั้นแล เทียง ยังยืน เป็นไปติดต่อ ไม่มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมด้า^๓
ผู้ที่กล่าวเน้น ชื่อว่าพึงกล่าวขอบหรือหนอนแล ฯ

กิกษณี. หมายได้ เจ้าช้า ฯ

น. นั่นพระะเหตุไร ฯ

กิกษณี. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะต้นไม้ใหญ่ มีแก่นตั้งอยู่ในนั้น มีราก
ก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า ลำต้นก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า
กิ่งและใบก็ไม่เพียง แปรปรวนไปเป็นธรรมด้า เกาของต้นไม้ในนั้น ก็ต้องไม่เพียง
แปรปรวนไปเป็นธรรมด้าเช่นกัน ฯ

[๗๙๙] น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล บุคคลใด
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อายตนะภัยนอก ฯ ของเรา ไม่เพียง แต่เราอาศัยอายตนะ
ภัยนอกเสวยเวทนาได เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม
เวทนานั้น เทียง ยังยืนเป็นไปติดต่อ ไม่มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมด้า
บุคคลผู้กล่าวเน้น ชื่อว่ากล่าวขอบหรือหนอนแล ฯ

กิกษณี. หมายได้ เจ้าช้า ฯ

น. นั่นพระะเหตุไร ฯ

กิกษณี. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะเวทนาที่เกิดแต่อายตนะภัยนอกนั้นๆ
อาศัยปัจจัยที่เกิดแต่อายตนะภัยนอกนั้นๆ แล้ว จึงเกิดขึ้นได้ เพราะปัจจัยที่
เกิดแต่อายตนะภัยนอกนั้นๆ ดับ เวทนาที่เกิดแต่อายตนะภัยนอกนั้นๆ
จึงดับไป ฯ

น. ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ถูกจะๆ พระอริยสาวกผู้เห็นเรื่องนี้ด้วย
ปัญญาขอบ ตามความเป็นจริง ยอมมีความเห็นอย่างนี้แล ฯ

[๗๙๐] ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย เปรียบเหมือนคนชาโโค หรือลูกมือของ
คนชาโโคผู้ผลิต ชาโโคแล้ว ใช้มีดแลโดยอันคมชำแหหะโโค แยกส่วนเนื้อข้างใน
แยกส่วนหนังข้างนอกไว้ ในส่วนเนื้อนั้น ส่วนใดเป็นเนื้อล้ำในระหว่าง เอ็นใน
ระหว่าง เครื่องผูกในระหว่าง กิ่ซมีดแลโดยอันคมເກືອ ແລ້ວວ່າມ່ວນສ່ວນນັ້ນ
ຄຽນແລ້ວຄືສ່ວນหนังข้างนอกออก เอาປິດໂຄນິນໄວ້ ແລ້ວกล่าวอย่างนี้ว่า ໂຄຕັນນີ້
ประกอบด้วยหนังผืนนີ້ ແມ່ນອຍ่างเดິນນັ້ນເອງ ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย คนນຳໂຄ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
หรือลูกเมืองคนมาโคผู้ล่วงนั้น ซึ่วากล่าวขอบหรือหนอแล ฯ

กิกษณี . หามิได้ เจ้าช้า ฯ

๙. นั้นพระเพเตตุไร ฯ

กิกษณี . ข้านแต่ท่านผู้เจริญ เพาะคนมาโค หรือลูกเมืองคนมาโคผู้
ตลาดในนั้น ชาโคแล้ว ใช้มีดแล้วโคลอันคามชำแหล่โคล แยกส่วนเนื้อข้างใน
แยกส่วนหนังข้างนอกไว้ ในส่วนเนื้อนั้น ส่วนใดเป็นเนื้อล้ำในระหว่าง เอ็นใน
ระหว่าง เครื่องผูกในระหว่าง ก็ใช้มีดแลโคลอันคามแล้ว และ ควันส่วนนั้นๆ
ครั้นแล้วคลื่ส่วนหนังข้างนอกออก เอาปิดโคนั้นไว้ แม้เข้าจะกล่าวอย่างนี้ว่า โคลตัว
นี้ประกอบด้วยหนังผืนนี้ เมื่อ่อนอย่างเดิมนั้นเอง ก็จริง ถึงกระนั้นแล โคนั้นก็
แยกกันแล้วจากหนังผืนนั้น ฯ

[๗๘๑] ๙. ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย เราเปรยบอุปมาเนี้พื้อให้เข้าใจเนื้อ
ความชัด เนื้อความในอุปมาเนี้น มีดังต่อไปนี้ ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย ข้อว่าส่วน
เนื้อข้างในนั้น เป็นข้อของอายุตนะภายใน ๖ ส่วนหนังข้างนอกนั้น เป็นข้อของ
อายุตนะภายนอก ๖ เนื้อล้ำในระหว่าง เอ็นในระหว่าง เครื่องผูกในระหว่าง นั้น
เป็นข้อของนั้นทิราค มีดแลโคลอันคามนั้น เป็นข้อของปัญญาอันประเสริฐ ซึ่ง
ใช้แล้ว แล้ว ควันกิเลสในระหว่าง สัญญาณในระหว่าง เครื่องผูกใน
ระหว่างได้ ฯ

[๗๘๒] ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย โพชณ์ก์ที่กิกษณีเจริญแล้ว ทำให้มาก
แล้ว เป็นเหตุ ย้อมเข้าถึงใจトイวิมติ ปัญญาวิมติ อันหาอាសวะมิได้ เพราะ
อาสาทั้งหลายสิ่นไป ทำให้แจ้งพระรู้ยิ่ง ด้วยตนเองในปัจจุบันอยู่ เหล่านี้
มี๓ อย่างแล ๗ อย่างเป็น ใจน ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย คือ กิกษณีในพระธรรม
วันนี้นี้

(๑) ย้อมเจริญสติสัมโพชณ์ก์อันอาทัยวิวาก อาทัยวิราค อาทัยนิโรธ
อันน้อมไปเพื่อความปลดปล่อย

(๒) ย้อมเจริญรัมมวิจัยสัมโพชณ์ก์ . . .

(๓) ย้อมเจริญวิริยสัมโพชณ์ก์ . . .

(๔) ย้อมเจริญปีติสัมโพชณ์ก์ . . .

(๕) ย้อมเจริญปัสสทธิสัมโพชณ์ก์ . . .

(๖) ย้อมเจริญสมารีสัมโพชณ์ก์ . . .

(๗) ย้อมเจริญอุเบกษาสัมโพชณ์ก์ อันอาทัยวิวาก อาทัยวิราค อาทัย
นิโรธ อันน้อมไปเพื่อความปลดปล่อย ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย เหล่านี้แล
โพชณ์ ๗ ที่กิกษณีเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย้อมเข้าถึงใจトイวิมติ
ปัญญาวิมติ อันหาอាសวะมิได้ เพราะอาสาทั้งหลายสิ่นไป ทำให้แจ้งพระรู้ยิ่ง
ด้วยตนเองในปัจจุบันอยู่ ฯ

[๗๘๓] ครั้นท่านพระนันทกะกล่าวสอนกิกษณีเหล่านั้นด้วยโอวาทนี้แล้ว
จึงลงไปด้วยคำว่า ดุกรน้องหญิงทั้งหลาย พากษาท่านจะไปเกิด สมควรแก่เวลาแล้ว
ลำดับนั้น กิกษณีเหล่านั้น ยินดีอนโนมานาภัยตขอท่านพระนันทกะแล้ว ลุกจาก
อาสนะ อภิਆท่าท่านพระนันทกะ กระทำประทักษิณ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ยังที่ประทับ แล้วถวายอภิਆทพระผู้มีพระภาค ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พ้อ
ยืนเรียบเรื่อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิกษณีทั้งหลาย พากเรอ
จะไปเกิด สมควรแก่เวลาแล้ว ต้อนนั้น กิกษณีเหล่านั้นได้ถวายอภิਆทพระผู้มี-

*พระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลึกไป ฯ

[๗๘๔] ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาค เมื่อกิกษณีเหล่านั้นหลึกไปแล้ว
ไม่นาน ได้ตรัสกับกิกษณีทั้งหลายว่า ดุกรกิกษณีทั้งหลาย ในทกวันอุบลสก ๑๕ ค่ำ
นั้น ชนเป็นอันมากไม่มีความเคลื่อนแคลง หรือสองสัปดาห์ ดาวจันทร์พร่องหรือ
เต็มหนอ แต่แท้ที่จริง ดาวจันทร์ก็เต็มแล้วที่เดียว ฉันใด ดุกรกิกษณีทั้งหลาย
กิกษณีเหล่านั้นย่อมเป็นผู้ชื่นชมธรรมเทศนาของนันทกะ ทั้งๆ ที่มีความค่า
บริบูรณ์แล้ว ฉันนั้นเหมือนกันแล้ว ดุกรกิกษณีทั้ง ๕๐๐ รูป
นั้น รูปสุดท้ายยังเป็นถึงพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมชาต แน่นอนที่
จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภัยตินี้แล้ว กิกษณีเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภัยตขอพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ นั้นทโกวาสตร ที่ ๔

๔. จุพราหุโลวาสตร (๑๔)

[๗๘๕] ข้าพเจ้าได้สัตบ์มาอย่างนี้-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน วาระของ
อนาคตินทิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรง
หลีกเร้นประทับอยู่ในที่ร่ำโทฐาน ได้เกิดพระปริวิตกทางพระหฤทัยขึ้นอย่างนี้ว่า
ราหุลนี้ธรรมที่บ่มวิมุตติแก่กล้าแล้วแล ถ้ากระไร เรายังแนะนำราหุลในธรรมที่สิ้น
อาสาวยิ่งขึ้นแลกเดดิ ฯ

[๗๙๖] ต่อหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงครองสูง ทรงบำเพ็ญเสด็จเข้า
ไปบินหาดยังพระนครสาวัตถีในเวลาเช้า ครั้นเสด็จกลับจากบินหาด ภาย
หลังเวลาพระภรรยาหารแล้ว ได้ตัวรักษาท่านพระราหุล ดูกรราหุล เอ่อง
ถือผ้ารองนั่ง เรากลับเข้าไปยังปางอันร้อน เพื่อพักผ่อนกลางวันกัน ท่านพระราหุล
ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ชอบแล้ว พระพุทธเจ้าเข้า แล้วจึงถือผ้ารองนั่งติดตาม
พระผู้มีพระภาคไป ณ เบื้องพระปักถ้ำ ก็สั่นนึ่งแล เหวดาหนาพันตนได้
ติดตามพระผู้มีพระภาคไปด้วยทราบว่า วันนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงแนะนำท่าน
พระราหุลในธรรมที่สิ้นอาสาวยิ่งขึ้น ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าถึงป่า
อันร้อนแล้ว จึงประทับนั่ง ณ อาสนะที่ทำน้ำพระราหุลแต่งตั้ง ณ คงไม่แห้งหนึ่ง
แม้ท่านพระราหุลก็away อภิਆทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรสูนข้างหนึ่ง ฯ

[๗๙๗] พอนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตั้ลถั่งนี้ว่า ดูกรราหุล
เอօจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจ จักให้ยังหรือไม่เที่ยง ฯ

- ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

- ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิ่งนั่นว่า นั่นของเรานั่นเรา นั่นอัตตาของเรานั่น ฯ

- ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าเข้า ฯ

[๗๙๘] พ. ดูกรราหุล เอօจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจ รูปเที่ยง
หรือไม่เที่ยง ฯ

- ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

- ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิ่งนั่นว่า นั่นของเรานั่นเรา นั่นอัตตาของเรานั่น ฯ

- ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าเข้า ฯ

[๗๙๙] พ. ดูกรราหุล เอօจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจ จักชุวิญญาณ
เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

- ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

- ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิ่งนั่นว่า นั่นของเรานั่นเรา นั่นอัตตาของเรานั่น ฯ

- ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าเข้า ฯ

[๘๐๐] พ. ดูกรราหุล เอօจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจ จักชุสัมผัส
เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

- ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

- ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือที่จะ
ตามเห็นสิ่งนั่นว่า นั่นของเรานั่นเรา นั่นอัตตาของเรานั่น ฯ

- ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าเข้า ฯ

[๘๐๑] พ. ดูกรราหุล เอօจะสำคัญความข้อนั้นเป็นใจ เวทนา
สัญญา สังฆาร วิญญาณ ที่เกิดขึ้นพระเจ้าชุสัมผัสเป็นปัจจัยเมื่อนั้น เที่ยงหรือ
ไม่เที่ยง ฯ

- ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

- ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าเข้า ฯ
- พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิ่งนั่นว่า นั่นของเรานั่นเรา นั่นอัตตาของเรานั่น ฯ

- ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าเข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

[๘๐๒] พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน โลตะเที่ยง

หรือไม่เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯลฯ

พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน มาณะเที่ยงหรือ
ไม่เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯลฯ

พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน ชีวหาเที่ยงหรือ
ไม่เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯลฯ

พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน กายเที่ยงหรือไม่
เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯลฯ

[๘๐๓] พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน มโนเที่ยง

หรือไม่เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง สิงนี้เป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิงนี้นว่า นั้นของเรานั้นเรานั้นอัตตาของเรา ฯ

ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๘๐๔] พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน ธรรมารมณ์

เที่ยงหรือไม่เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง สิงนี้เป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิงนี้นว่า นั้นของเรานั้นเรานั้นอัตตาของเรา ฯ

ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๘๐๕] พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน มโนวิญญาณ

เที่ยงหรือไม่เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง สิงนี้เป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิงนี้นว่า นั้นของเรานั้นเรานั้นอัตตาของเรา ฯ

ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๘๐๖] พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน มโนสัมผัส

เที่ยงหรือไม่เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง สิงนี้เป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือ

ที่จะตามเห็นสิงนี้นว่า นั้นของเรานั้นเรานั้นอัตตาของเรา ฯ

ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๘๐๗] พ. ดุกราหุล เอօจะสำคัญความข้อนี้เป็นใจน เวทนา สัญญา

สัมภาร วิญญาณ ที่เกิดเพราะะโนสัมผัสเป็นปัจจัย แม้นั้น เที่ยงหรือไม่เที่ยง ๆ

ร. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง สิงนี้เป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

ร. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ควรหรือที่

จะตามเห็นสิงนี้นว่า นั้นของเรานั้นเรานั้นอัตตาของเรา ฯ

ร. ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๘๐๘] พ. ดุกราหุล อริยะสากผู้สัมดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย้อมเบื้อง

หน้ายแม่ในจักษ์ ย้อมเบื้องหน้ายแม่ในรูป ย้อมเบื้องหน้ายแม่ในจักษ์วิญญาณ ย้อม

เบื้องหน้ายแม่ในจักษ์สัมผัส ย้อมเบื้องหน้ายแม่ในเวทนา สัญญา สัมภาร วิญญาณ

ที่เกิดขึ้นเพราะะจักษ์สัมผัสเป็นปัจจัยนั้น ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในโสตะ ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในเสียง . . .
ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในนานะ ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในกลืน . . .
ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในชีวaha ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในราล . . .
ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในกาย ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในโพธิ์พะ . . .
ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในโนโภวิญญาณ ย่อมเป็นอหน่ายแม่ในสัมผัส ย่อมเป็นอหน่ายแม่ใน
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่เกิดขึ้นพระรามโนสัมผัส เป็นปัจจัยนั้น ๆ
เมื่อย่อมเป็นอหน่ายบ่อมคลายกำหนด เพาะคลายกำหนด จึงหลุดพน เมื่อ
หลุดพนแล้ว ย่อมมีญาณรู้ว่า หลุดพนแล้ว และทราบขัดว่า ชาติลี้นแล้ว
พระมหาธรรมยาณจับแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี ๆ

[๘๐๙] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรพ迦ภิตตนแล้ว ท่านพระราหุลจึงขึ้นชม
ยินดีพระภาริตของพระผู้มีพระภาคแล้ว
ก็เหลโลเมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสรคำเป็นไวยากรณ์นี้อู่ จิตของท่านพระ –
๊ ราหุลหลุดพนแล้วจากอาสาวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น และเทวดาหลายพันตนนั้น
ได้เกิดดวงตาเห็นธรรมอันประภาจากอธิหมดลทินว่า สิงได้สิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น
เป็นธรรมด้า สิ่งนั้นล้วนเป็นความดับไปเป็นธรรมด้า ๆ
จบ จุฬาราหุโลวาทสูตร ที่ ๕

๖. ฉัพกสตร (๑๔)

[๘๑๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ –

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเขตวัน อาرامของ –
๊ อนาคตบันฑิตศรี เอกพระคร屎าวัดก สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสรเรยก
กิษทั้งหลายว่า ถูกากิษทั้งหลาย กิษเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสแล้ว พระผู้มี –
๊ พระภาคได้ตรัสรดังนี้ว่า ถูกากิษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมแก่เรอทั้งหลาย อัน
ไฟเราะในเบื้องต้น ในท่านกลาง ในที่สด พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ ประกาศ
พระมหาธรรมยาณบริสุทธิ์บิบูรณ์ลีนเชิง คือ ธรรมหมวดหก ๖ หมวด พากເຮອງຟັງ
ธรรมนั้น ຈະໄສຈະໄຫຼື ເຈົ້າຈັກລ່າວຕ່ອໄປ ກິດໜ່າລັນທຸລັບພະຍົມີພະຍາຄວ່າ
ຂອນแล้ว ພຣະພູຫວັງເຈົ້າຫຼາຍ

[๘๑๑] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสรดังนี้ว่า พากເຮອງຟັງທຽບອາຍຕະກາຍ
ໃນ ๖ อາຍຕະກາຍນອກ ๖ หมวดວິญญาณ ๖ หมวดຜັສສະ ๖ หมวดເວທนา ๖
หมวดຕັດໜາ ๖ ฯ

[๘๑๒] กີ່ຂອ້ທີ່ເຮັກລ່າວດັ່ງນີ້ວ່າ ພຶງທຽບອາຍຕະກາຍໃນ ๖ ນັ້ນ ເຮົາຕັບ
ອະໄກລ່າວແລ້ວ ໄດ້ແກ່ ອາຍຕະກີ່ອັກນຸ້ມ ອາຍຕະກີ່ໂສຕະ ອາຍຕະກີ່ອຳນານະ
ອາຍຕະກີ່ອຳຫິວຫາ ອາຍຕະກີ່ອຳກາຍ ອາຍຕະກີ່ອຳມໂນ ຂີ່ຂອ້ທີ່ເຮັກລ່າວດັ່ງນີ້ວ່າ ພຶງ
ທຽບອາຍຕະກາຍໃນ ๖ ນັ້ນ ເຮົາຕັບອາຍຕະດັ່ງນີ້ ກລ່າວແລ້ວ ນີ້ຮຽມໝາດທຸກ
ໝາດທີ່ ๑ ฯ

[๘๑๓] ກີ່ຂອ້ທີ່ເຮັກລ່າວດັ່ງນີ້ວ່າ ພຶງທຽບອາຍຕະກາຍນອກ ๖ ນັ້ນ ເຮ
າຕັບອະໄກລ່າວແລ້ວ ໄດ້ແກ່ ອາຍຕະກີ່ອຸປະກ ອາຍຕະກີ່ເລື່ອງ ອາຍຕະກີ່ອົກລິນ
ອາຍຕະກີ່ອົກສ ອາຍຕະກີ່ໂພງຊູ້ພະ ອາຍຕະກີ່ອຳຮຽມມານ ຂີ່ຂອ້ທີ່ເຮັກລ່າ
ວດັ່ງນີ້ວ່າ ພຶງທຽບອາຍຕະກາຍນອກ ๖ ນັ້ນ ເຮົາຕັບອາຍຕະດັ່ງນີ້ ກລ່າວແລ້ວ ນີ້
ຮຽມໝາດທຸກ ໝາດທີ່ ๒ ฯ

[๘๑๔] ກີ່ຂອ້ທີ່ເຮັກລ່າວດັ່ງນີ້ວ່າ ພຶງທຽບໝາດວິญญาณ ๖ ນັ້ນ ເຮົາຕັບ
ອະໄກລ່າວແລ້ວ ຄື່ອ ບຄຄລວຕັບຈັກນຸ້ມແລະຮູປ ຈຶ່ງເກີດຈັກວິญญาณ ອາຕັບໂສຕະ
ແລະເສີ່ງ ຈຶ່ງເກີດໂສຕວິญญาณ ອາຕັບໝານະແລກລິນ ຈຶ່ງເກີດໝານວິญญาณ ອາຕັບ
ໝາຫະແລຮສ ຈຶ່ງເກີດໝັງຫາວິญญาณ ອາຕັບກາຍແລະໂພງຊູ້ພະ ຈຶ່ງເກີດກາຍວິญญาณ
ອາຕັມໂນແລະຮຽມມານ ຈຶ່ງເກີດໂນວິญญาณ ຂີ່ຂອ້ທີ່ເຮັກລ່າວດັ່ງນີ້ວ່າ ພຶງທຽບ
ໝາດວິญญาณ ๖ ນັ້ນ ເຮົາຕັບວິญญาณດັ່ງນີ້ ກລ່າວແລ້ວ ນີ້ຮຽມໝາດທຸກ ໝາດ
ທີ່ ๓ ฯ

[๘๑๕] ກີ່ຂອ້ທີ່ເຮັກລ່າວດັ່ງນີ້ວ່າ ພຶງທຽບໝາດຜັສສະ ๖ ນັ້ນ ເຮົາຕັບ
ອະໄກລ່າວແລ້ວ ຄື່ອ ບຄຄລວຕັບຈັກນຸ້ມແລະຮູປເກີດຈັກວິญญาณ ຄວາມປະຈວບຂອງ
ຮຽມທັງ ๓ ເປັນຜັສສະ ອາຕັບໂສຕະແລະເສີ່ງເກີດໂສຕວິญญาณ ຄວາມປະຈວບຂອງ
ຮຽມທັງ ๓ ເປັນຜັສສະ ອາຕັບໝັງຫາແລະຮັດເກີດໝັງຫາວິญญาณ ຄວາມປະຈວບຂອງ
ຮຽມທັງ ๓ ເປັນຜັສສະ ອາຕັບກາຍແລະໂພງຊູ້ພະເກີດກາຍວິญญาณ ຄວາມປະຈວບ
ຂອງຮຽມທັງ ๓ ເປັນຜັສສະ ອາຕັມໂນແລະຮຽມມານ ກີ່ຂອ້ທີ່ເຮັກລ່າວດັ່ງນີ້ວ່າ ພຶງທຽບ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก์
ประจำบของธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงทราบหมวดผัสสะ ๖
นั้น เรายาตัยผัสสะดังนี้ กล่าวแล้ว นีธรรมหมวดหก หมวดที่ ๕ ฯ

[๙๙] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงทราบหมวดเท่านา ๖ นั้น เรายาตัย
อะไรกล่าวแล้ว คือ บุคคลอาศัยจักษุและรูปเกิดจักขวัญญาณ ความประจำบของ
ธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา

อาศัยโสดะและเสียงเกิดโสดวัญญาณ . . .

อาศัยধานะและกลืนเกิดধানবিদ্যুত্ত্ব . . .

อาศัยชีวหายาและรสเกิดชีวหายবিদ্যুত্ত্ব . . .

อาศัยกายและโภภรรพะเกิดกายবিদ্যুত্ত্ব . . .

อาศัยมโนและธรรมมารมณ์เกิดมโนবিদ্যুত্ত্ব ความประจำบของธรรมทั้ง ๓
เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงทราบหมวดหก หมวดที่ ๕ ฯ
เวทนา ๖ นั้น เรายาตัยเวทนาดังนี้ กล่าวแล้ว นีธรรมหมวดหก หมวดที่ ๕ ฯ

[๙๑] ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงทราบหมวดต้นหา ๖ นั้น เรายาตัย
อะไรกล่าวแล้ว คือ บุคคลอาศัยจักษุและรูปเกิดจักขวัญญาณ ความประจำบของ
ธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา เพราะเวทนาเป็น
ปัจจัย จึงมีต้นหา

อาศัยโสดะและเสียงเกิดโสดวัญญาณ . . .

อาศัยধานะและกลืนเกิดধানবিদ্যুত্ত্ব . . .

อาศัยชีวหายาและลิ้นเกิดชีวหายবিদ্যুত্ত্ব . . .

อาศัยกายและโภภรรพะเกิดกายবিদ্যুত্ত্ব . . .

อาศัยมโนและธรรมมารมณ์เกิดมโนবিদ্যুত্ত্ব ความประจำบของธรรมทั้ง ๓
เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีต้นหา
ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า พึงทราบหมวดต้นหา ๖ นั้น เรายาตัยต้นหาดังนี้ กล่าวแล้ว
นีธรรมหมวดหก หมวดที่ ๖ ฯ

[๙๒] ผู้ไดกล่าวอย่างนี้ว่า จักษุเป็นอัตตา คำของผู้นั้น ไม่ควร จักษุ
ย่อมปราภรรพะความเกิด แม้ความเสื่อม ก็สิ่งใดแล ปราภรรพะความเกิด แม้
ความเสื่อม สิ่งนั้นต้องกล่าวได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเรางereเกิดขึ้นและเสื่อมไป เพราะ
จะนั้น คำของผู้ที่กล่าวว่าจักษุเป็นอัตตานั้นจึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้ จักษุจึง
เป็นอนัตตา

ผู้ไดกล่าวว่า รูปเป็นอัตตา คำของผู้นั้น ไม่ควร รูปย่อมปราภรรพะความ
เกิด แม้ความเสื่อม ก็สิ่งใดแล ปราภרรพะความเกิด แม้ความ
เสื่อม สิ่งนั้นต้องกล่าวได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเรางereเกิดขึ้นและเสื่อมไป เพราะจะนั้น
คำของผู้ที่กล่าวว่ารูปเป็นอัตตานั้นจึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้ จักษุจึง
เป็นอนัตตา รูปจึงเป็นอนัตตา จักษุวัญญาณจึงเป็นอนัตตา รูปจึง

ผู้ไดกล่าวว่า จักษุสัมผัสเป็นอัตตา คำของผู้นั้น ไม่ควร จักษุสัมผัสถยอม
ปราภรรพะความเกิด แม้ความเสื่อม ก็สิ่งใดแล ปราภרรพะความเกิด แม้ความ
เสื่อม สิ่งนั้นต้องกล่าวได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเรางereเกิดขึ้นและเสื่อมไป เพราะจะนั้น
คำของผู้ที่กล่าวว่าจักษุสัมผัสเป็นอัตตานั้น จึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้ จักษุจึง
เป็นอนัตตา รูปจึงเป็นอนัตตา จักษุวัญญาณจึงเป็นอนัตตา จักษุสัมผัสถึงเป็น
อนัตตา

ผู้ไดกล่าวว่า เวทนาเป็นอัตตา คำของผู้นั้น ไม่ควร เวทนาย่อมปราภรรพ
แม้ความเกิด แม้ความเสื่อม ก็สิ่งใดแล ปราภרรพะความเกิด แม้ความ
เสื่อม สิ่งนั้นต้องกล่าวได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเรางereเกิดขึ้นและเสื่อมไป เพราะจะนั้น คำ
ของผู้ที่กล่าวว่า เวทนาเป็นอัตตา นั้น จึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้ จักษุจึงเป็น
อนัตตา รูปจึงเป็นอนัตตา จักษุวัญญาณจึงเป็นอนัตตา จักษุสัมผัสถึงเป็นอนัตตา
เวทนาจึงเป็นอนัตตา

ผู้ไดกล่าวว่า ต้นหาเป็นอัตตา คำของผู้นั้น ไม่ควร ต้นหาย่อมปราภรรพ
ความเกิด แม้ความเสื่อม ก็สิ่งใดแล ปราภרรพะความเกิด แม้ความเสื่อม สิ่ง
นั้นต้องกล่าวได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเรางereเกิดขึ้นและเสื่อมไป เพราะจะนั้น คำของ
ผู้ที่กล่าวว่า ต้นหาเป็นอัตตานั้น จึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้ จักษุจึงเป็นอนัตตา
รูปจึงเป็นอนัตตา จักษุวัญญาณจึงเป็นอนัตตา จักษุสัมผัสถึงเป็นอนัตตา เวทนาจึง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัขณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
เป็นอนันตتا ตัณหาจึงเป็นอนันตตา ฯ

[๙๗] ដីក្រឡាតា នឹតបីនូច . . .

ผู้ไดกล่าวว่า งานะเป็นอัตตา . . .

ผู้ไดกล่าวว่า ชีวหายเป็นอัตตา . . .

ผู้ได้กล่าวว่า ก้ายเป็นอัตตา . . .

ដូចការណ៍នេះ មិនមែនជាប្រព័ន្ធឌីជីថលទេ ប៉ុន្មានវគ្គសាស្ត្រ និងភាពជាមួយគ្នា ត្រូវបានបង្កើតឡើង

ความเกิด แม้ความเสื่อม ก็สิ่งได้แล ปรากฏเมื่อความเกิด แม้ความเสื่อม สิ่ง
นั้นต้องกล่าว ได้อย่างนิ่ว่า อัตตาของเราก็เป็นและเสื่อมไป เพราะฉะนั้น คำของ
ผู้ที่กล่าวว่า มโนเป็นอัตตานั้น จึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้ มโนจึงเป็นอนัตตา

ผู้ได้กล่าวว่า ธรรมารมณ์เป็นอัตตา คำของคนนั้นไม่ควร ธรรมารมณ์ย่อเมื่อ
ปรากฏแม่ความเกิด แม่ความเสื่อม กิลล์ไดแลปปรากฏแม่ความเกิด แม่ความเสื่อม
ลิ้งนั้นต้องกล่าว ได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเราก็ดีขึ้นและเสื่อมไป เพราะฉะนั้น คำ
ของผู้ที่กล่าวว่าธรรมารมณ์เป็นอัตตา นั้น จึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้ มโนเจ^๔
เป็นอนัตตา ธรรมารมณ์จึงเป็นอนัตตา ฯ

ผู้ได้กล่าวว่า มโนวิญญาณเป็นอัตตา คำของผู้นั้นไม่ควร มโนวิญญาณ
ย้อมปราภูมิแม้ความเกิด แม้ความเสื่อม ก็สิ่งใดแลประภูมิแม้ความเกิด แม้ความ
เสื่อม สิ่งนั้นต้องกล่าว ได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเราก็ดีขึ้นและเสื่อมไป เพราะจะนั้น
คำของผู้ที่กล่าวว่า มโนวิญญาณเป็นอัตตา นั้น จึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้
มโนจึงเป็นอนัตตา ธรรมารมณ์จึงเป็นอนัตตา มโนวิญญาณจึงเป็นอนัตตา

ผู้ได้กล่าวว่า มโนสัมผัสเป็นอัตตา คำของผู้นั้นไม่ควร มโนสัมผัสถอยom
ปราภูแม่ความเกิด แม้ความเลื่อม กลิ๊งไดแล ปราภูแม่ความเกิด แม้ความ
เลื่อม สิงนั่นต้องกล่าว ได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเราก็ดีขึ้นและเลื่อมไป เพราะ
จะนั้น คำของผู้ที่กล่าวว่า มโนสัมผัสเป็นอัตตา นั้น จึงไม่ควร ด้วยประการจะนี้
มโนจึงเป็นอนตตา ธรรมารมณ์จึงเป็นอนตตา มโนวิญญาณจึงเป็นอนตตา มโน-

* ส้มผั้สจิงเป็นอนุตتا

ผู้ได้กล่าวว่า เวทนาเป็นอัตตา คำของผู้นั้นไม่ควร เวทนาย่อምປຣກູມ
แม้ความเกิด แม้ความเสื่อม ก็ลิสິດໄດ້ແລ ປຣກູມແມ່ດາວໂຫຼດ ແມ້ດາວເສື່ອມ
ສິນນີ້ຕ້ອງກ່າວ ໄດ້ອ່ຍ່າງນີ້ວ່າ อัตตาຂອງເຮົາເກີດຂຶ້ນແລະເສື່ອມໄປ ເພຣະຈະນີ້ ດຳ
ຂອງຜູ້ທີ່ກ່າວວ່າ ເວທນາເປັນອັຕຕາ ນີ້ ຈຶ່ງໃນກວດ ດ້ວຍປະກວດນີ້ ມໂນຈຶ່ງເປັນ
ອັນຕຕາ ອຣມມາຮນີ້ຈຶ່ງເປັນອັນຕຕາ ມໂນວິຫຼຸງຄູານຈຶ່ງເປັນອັນຕຕາ ມໂນສັນພັສຈຶ່ງເປັນ
ອັນຕຕາ ເວທນາຈຶ່ງເປັນອັນຕຕາ

ผู้ได้กล่าวว่า ตัณหาเป็นอัตตา คำของผู้นั้นไม่ควร ตัณหาอย่างประกาย
แม้ความเกิด แม้ความสิ่ง ก็สิ่งใดแล ประกายแม้ความเกิด แม้ความสิ่ง
สิ่งนั้นต้องกล่าว ได้อย่างนี้ว่า อัตตาของเราก็ขึ้นและเสื่อมไป เพราะฉะนั้น คำ
ของผู้ที่กล่าวว่า ตัณหาเป็นอัตตา นั้น จึงไม่ควร ด้วยประการฉะนี้ มโนจึงเป็น
อนัตตา ธรรมารมณ์จึงเป็นอนัตตา มนโนวิญญาณจึงเป็นอนัตตา มนโนสัมผัสจึงเป็น
อนัตตา เวทนาจึงเป็นอนัตตา ตัณหาจึงเป็นอนัตตา ฯ

[๙๒๐] ดุกรักษาทั้งหลาย ก็ปฏิปทาอันให้ถึงความตั้งขึ้นแห่งลักษณะ
ดังต่อไปนี้แล บุคคลลิงเห็นจักว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็น
รูปว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็นจักวิญญาณว่า นั่นของเรา
นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็นจักบุสัมผัสว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตา
ของเรา เลิงเห็นเที่ยวทนาว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็นตัณหาว่า
นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็นโถตัวว่า นั่นของเรา . . . เลิงเห็น
ภานะว่า นั่นของเรา . . . เลิงเห็นชีวหายาว นั่นของเรา . . . เลิงเห็นกิยาวยาว นั่นของ
เรา . . . เลิงเห็นโนร่าวา นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็นธรรมารมณ์
ว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็นโนวิญญาณว่า นั่นของเรา
นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็นโนสัมผัสว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตา
ของเรา เลิงเห็นเที่ยวทนาว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา เลิงเห็นตัณหา
ว่า นั่นของเรา นั่นเรา นั่นอัตตาของเรา ฯ

[๙๒] ดุกรักกิษที่หลาย กปีกป้าอันให้ถึงความดับลักษณะ ดังต่อไปนี้แล บคคลเลิ่งเห็นจักษา นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เลิ่งเห็นรูปว่า นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เลิ่งเห็นจักษาวิญญาณ ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เลิ่งเห็นจักยั่งผิดสว่า นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา . . . เลิ่งเห็นมานะว่า นั่นไม่ใช้อัตตาของเรา เลิ่งเห็นஸตตะว่า นั่นไม่ใช่ของเรา . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก์
ของเรา . . . เลิศเห็นชีวหายา นั่นไม่ใช่ของเรา . . . เลิศเห็นกายว่า นั่นไม่ใช่ของเรา
. . . เลิศเห็นโน่นว่า นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เลิศเห็น
ธรรมารมณ์ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เลิศเห็นโน-

*วิญญาณว่า นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เลิศเห็นโน่นั้น
ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เลิศเห็นเวทนาว่า นั่นไม่ใช่
ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา เลิศเห็นต้นหายา นั่นไม่ใช่ของเรา ไม่
ใช่เรา ไม่ใช้อัตตาของเรา ฯ

[๙๒๒] ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยจักษและรูปเกิดจักขวิญญาณ
ความประจวนของธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย ย้อมกิดความ
เสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกขบ้าง มิใช่ทุกขมิใช่สุขบ้าง เขาอันสุขเวทนา
ถูกต้องแล้ว ย้อมเพลิดเพลิน พุดถึง ดำรงอยู่ด้วยความติดใจ จึงมีราဏานุสัยอน
เนื่องอยู่ อันทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย้อมเคร้าโโค ลำบาก รำให้ คร้ำครรภ
ทุ่มอก ถึงความหลงพร้อม จึงมีปฏิมาณสัญนอนเนื่องอยู่ อันทุกขมสุขเวทนา
ถูกต้องแล้ว ย้อมไม่ทราบขัดความตั้งชื่น ความดับไป คุณ โทษ และที่ลัสด
ออกแห่งเวทนานั้น ตามความเป็นจริง จึงมีอิชชานุสัยอนเนื่องอยู่ ดุกรกิษ
ทั้งหลาย ข้อที่บุคคลนั้นยังไม่ละราဏานุสัยเพระสุขเวทนา ยังไม่บรรเทาปฏิมา-

*สัญเพระทุกขเวทนา ยังไม่ถอนอิชชานุสัยเพระอุทกขมสุขเวทนา ยังไม่ทำวิช-
*ชาให้เกิดเพระ ไม่ละอิชชานุสัย แล้วจักเป็นผู้กระทำที่สุดแห่งทุกขในปัจจุบันได้
นั่นไม่ใช่ฐานะที่มีได้ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยโสตและเสียง เกิดโสตวิญญาณ . . .
ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยมานะและกลืน เกิดมานวิญญาณ . . .
ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยชีวหายาและรส เกิดชีวาวิญญาณ . . .
ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยกายและโภภรรัพพะ เกิดกายวิญญาณ . . .
ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยมโนและธรรมารมณ์ เกิดมโนวิญญาณ
ความประจวนของธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย ย้อมกิดความ
เสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกขบ้าง มิใช่ทุกขมิใช่สุขบ้าง เขาอันสุขเวทนา
ถูกต้องแล้ว ย้อมไม่เพลิดเพลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจ จึงไม่มี
ราဏานุสัยอนเนื่องอยู่ อันทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย้อมไม่เคร้าโโค ไม่ลำบาก
ไม่รำให้ ไม่คร้ำครรภทุ่มอก ไม่ถึงความหลงพร้อม จึงไม่มีปฏิมาณสัญอนเนื่อง
อยู่ อันทุกขมสุขเวทนาถูกต้องแล้ว ย้อมทราบขัดความตั้งชื่น ความดับไป
คุณ โทษ และที่ลัสดออกแห่งเวทนานั้น ตามความเป็นจริง จึงมีอิชชานุสัยเพระสุขเวทนา
ยังไม่ถอนอิชชานุสัยเพระอุทกขมสุขเวทนา ยังไม่ทำ
วิชชาให้เกิดเพระ ไม่ละอิชชานุสัย แล้วจักเป็นผู้กระทำที่สุดแห่งทุกขในปัจจุบัน
ได้ นั่นไม่ใช่ฐานะที่มีได้ ฯ

[๙๒๓] ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยจักษและรูปเกิดจักขวิญญาณ
ความประจวนของธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย ย้อมกิดความ
เสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกขบ้าง มิใช่ทุกขมิใช่สุขบ้าง เขาอันสุขเวทนา
ถูกต้องแล้ว ย้อมไม่เพลิดเพลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจ จึงไม่มี
ราဏานุสัยอนเนื่องอยู่ อันทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย้อมไม่เคร้าโโค ไม่ลำบาก
ไม่รำให้ ไม่คร้ำครรภทุ่มอก ไม่ถึงความหลงพร้อม จึงไม่มีปฏิมาณสัญอนเนื่อง
อยู่ อันทุกขมสุขเวทนาถูกต้องแล้ว ย้อมทราบขัดความตั้งชื่น ความดับไป
คุณ โทษ และที่ลัสดออกแห่งเวทนานั้น ตามความเป็นจริง จึงไม่มีอิชชานุสัย
นุสัยเพระทุกขเวทนา ยังไม่ถอนอิชชานุสัยเพระอุทกขมสุขเวทนา ยังไม่ทำ
วิชชาให้เกิดเพระ ไม่ละอิชชานุสัย แล้วจักเป็นผู้กระทำที่สุดแห่งทุกขใน
ปัจจุบันได้ นั่นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยโสตและเสียง เกิดโสตวิญญาณ . . .
ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยมานะและกลืน เกิดมานวิญญาณ . . .
ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยชีวหายาและลิ้น เกิดชีวาวิญญาณ . . .
ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยกายและโภภรรัพพะ เกิดกายวิญญาณ . . .
ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลอาศัยมโนและธรรมารมณ์ เกิดมโนวิญญาณ
ความประจวนของธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย ย้อมกิดความ
เสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกขบ้าง มิใช่ทุกขมิใช่สุขบ้าง เขาอันสุขเวทนา
ถูกต้องแล้ว ย้อมไม่เพลิดเพลิน ไม่พุดถึง ไม่ดำรงอยู่ด้วยความติดใจ จึงไม่มี
ราဏานุสัยอนเนื่องอยู่ อันทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย้อมไม่เคร้าโโค ไม่ลำบาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สตัตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
ไม่ร้าให้ ไมคร่าว่าความทุ่มอก ไม่ถึงความหลงพร้อม จึงไม่มีปฏิมาณลัษณอนเนื่อง
อยู่ อันอุทุกข์มลขเวทนาถูกต้องแล้ว ย่อมทราบขัดความตั้งขึ้น ความดับไป
คุณ โภช และที่ลัสดอกอหง่าเทวนานี้ ตามความเป็นจริง จึงไม่มีอวิชชาณลัษณ
นอนนี่องอยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย ข้อที่บุคลนั้นละราคนลัษณเพราะสุขเวทนา
บรรเทาปฏิมาณลัษณเพราะทกเวทนา ถอนอวิชชาณลัษณเพราะอหง่ามลขเวทนา ยัง
วิชชาให้เกิดขึ้นเพราะละอวิชชาเสียได้ เล้าจักเป็นผู้กระทำที่สุดแห่งทุกข์ในปัจจุ-
*บันได นั้นเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

[๙๒๔] ดุกรกิษทั้งหลาย อริยสาวกผู้สัตตบแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
เบื้องหน่ายแม่ในจักษุ ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในรูป ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในจักษุวิญญาณ
ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในจักษุสัมผัส ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในเวทนา ย่อมเบื้องหน่ายแม่ใน
ต้นหา

ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในosate ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในเสียง . . .
ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในนานะ ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในกลืน . . .
ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในชีว่า ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในรัส . . .
ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในกาย ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในโภควัชพะ . . .

ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในเมือง ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในธรรมารมณ์ ย่อมเบื้องหน่าย
แม่ในโนวิญญาณ ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในเมโนสัมผัส ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในเวทนา
ย่อมเบื้องหน่ายแม่ในต้นหา เมื่อเบื้องหน่ายย่อมคลายกำหนด เพระคลายกำหนด
จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว และทราบขัดว่า
ชาติล้วนแล้ว พระมหาธรรมยջุบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้วกิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้ได้มี ฯ

พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว กิษทั้งหลายนั้นต่างชื่นชมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาค และเมื่อพระผู้มีพระภาคกำลังตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้
อยู่ กิษทุ่รณะ ๖๐ รูป ได้มีจิตหลุดพ้นจากอา娑ะ เพระ ไม่ถือมั่นแล ฯ

จบ ฉลัพกสูตร ที่ ๖

๗. สพายตนวิถีคสตร (๑๔๙)

[๙๒๕] ข้าพเจ้าได้สัตบมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อาคารของอนาคต-
*บินฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกวิษกิษ
ทั้งหลายว่า ดุกรกิษทั้งหลาย กิษทั้งหลายนั้นทูลรับพระคำรับสั่งแล้ว พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเนื่องด้วยอายุตนะ ฯ
มากหมายแก่เออทั้งหลาย พากเรอจงฟังธรรมนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวต่อไป
กิษทั้งหลายนั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบแแล้วพระพทธเจ้าข้า ฯ

[๙๒๖] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อ
ไม่รู้ไม่เห็นจักษุ ตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นรูป ตามความเป็นจริง เมื่อ
ไม่รู้ไม่เห็นจักษุวิญญาณ ตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นจักษุสัมผัส ตามความ
เป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นความเสวยอารมณ์ เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มีใช่
ทุกข์มีใช่สุขก็ตาม ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ตามความเป็นจริง ย่อม
กำหนดในจักษุ กำหนดในรูป กำหนดในจักษุวิญญาณ กำหนดในจักษุสัมผัส
กำหนดในความเสวยอารมณ์ เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มีใช่ทุกข์มีใช่สุข
ก็ตาม ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลนั้นกำหนดนักแล้ว ประ-

*กอบพร้อมแล้ว ลุ่มหลง เลิงเห็นคุณอยู่ ย่อมมีอุปทานขันธ์ ๕ ถึงความพอกพุน
ต่อไป และเข้าจะมีตัวบทที่นำไปสู่พิใหม่ สรรคตด้วยความกำหนดด้วยอำนาจ
ความยินดี อันมีความเพลิดเพลินในอารมณ์นั้นๆ เจริญทั้ว จะมีความกระวน-

*กระวยแม้ทางกาย แม้ทางใจเจริญทั้ว จะมีความเดือดร้อนแม้ทางกาย แม้ทางใจ
เจริญทั้ว จะมีความเรوار้อนแม้ทางกาย แม้ทางใจเจริญทั้ว เข้ายอมเสวยทุกข์ทาง
กายบ้าง ทุกข์ทางใจบ้าง ฯ

[๙๒๗] ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้ไม่เห็นosate ตามความ
เป็นจริง . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้ไม่เห็นนานะ ตามความเป็นจริง . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้ไม่เห็นชีว่า ตามความเป็นจริง . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้ไม่เห็นโน ตามความเป็นจริง เมื่อ
ไม่รู้ไม่เห็นธรรมารมณ์ ตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นโนวิญญาณ ตามความ
เป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นโนสัมผัส ตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
เสวยอารมณ์ เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มีใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม ที่เกิดขึ้น
เพราหมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ตามความเป็นจริง ย้อมกำหนดในมโน กำหนดใน
ธรรมารามณ์ กำหนดในมโนวิญญาณ กำหนดในมโนสัมผัส กำหนดในความ
เสวยอารมณ์ เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มีใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม ที่เกิดขึ้น
เพราหมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลนั้นกำหนดนักแล้ว ประกอบพร้อมแล้ว
ลุ่มหลง เลิ่งเห็นคุณอยู่ ย้อมมืออปานหานขันธ์ ถึงความพอกพุนต่อไป และเข้า
จะมีตัวหนาที่นำไปสู่พใหม่ สรรคตด้วยความกำหนดด้วยอำนาจความยินดี อันมี
ความเพลิดเพลินในการณ์นั้นๆ เจริญทั่ว จะมีความกระวนกระวายแม้ทางกาย
แม้ทางใจเจริญทั่ว จะมีความเดือดร้อนแม้ทางกาย แม้ทางใจเจริญทั่ว จะมีความ
เร่าร้อนแม้ทางกาย แม้ทางใจเจริญทั่ว เขาย่อเมเสวยทุกข์ทางกายบ้าง ทุกข์
ทางใจบ้าง ฯ

[๘๒๙] ดุกรกิษทั้งหลาย ส่วนบุคคลเมื่อรู้เมื่อเห็นจักษุ ตามความ
เป็นจริง เมื่อรู้เมื่อเห็นรูป ตามความเป็นจริง เมื่อรู้เมื่อเห็นจักษุวิญญาณ ตาม
ความเป็นจริง เมื่อรู้เมื่อเห็นจักษุสัมผัส ตามความเป็นจริง เมื่อรู้เมื่อเห็นความ
เสวยอารมณ์ เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มีใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม ที่เกิดขึ้น
เพราจักนสัมผัสเป็นปัจจัย ตามความเป็นจริง ย้อมไม่กำหนดในจักษุ ไม่กำหนด
ในรูป ไม่กำหนดในจักษุวิญญาณ ไม่กำหนดในจักษุสัมผัส ไม่กำหนดในความ
เสวยอารมณ์ เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มีใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม ที่เกิดขึ้น
เพราจักนสัมผัสเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลนั้นไม่กำหนดนักแล้ว ไม่ประกอบพร้อม
แล้ว ไม่ลุ่มหลง เลิ่งเห็นโทษอยู่ ย้อมมืออปานหานขันธ์ ถึงความไม่พอกพุน
ต่อไป และเข้าจะละตัวหนาที่นำไปสู่พใหม่ สรรคตด้วยความกำหนดด้วยอำนาจ
ความยินดี อันมีความเพลิดเพลินในการณ์นั้นๆ ได้ จะละความกระวนกระวาย
แม้ทางกาย แม้ทางใจได้ จะละความเดือดร้อนแม้ทางกาย แม้ทางใจได้ จะละ
ความเร่าร้อนแม้ทางกาย แม้ทางใจได้ เขาย่อเมเสวยสุขทางกายบ้าง สุขทางใจ
บ้าง บุคคลผู้เป็นชั้นนั้นแล้ว มีความเห็นอันใด ความเห็นอันนี้ย่อเมื่อเป็น
สัมมาทิฐิ มีความดาริอันใด ความดาริอันนี้ย่อเมื่อเป็นสัมมาสังกัปปะ มีความ
พยาามอันใด ความพยาามอันนี้ย่อเมื่อเป็นสัมมาวยามะ มีความระลึกอันใด
ความระลึกอันนี้ย่อเมื่อเป็นสัมมาสติ มีความตั้งใจอันใด ความตั้งใจอันนี้ย่อเมื่อ^{เป็นสัมมาสามาที} ลวนกายกรรม วจีกรรม อาชีวะของเข้า ยอมบริสุทธิ์ดีใน
เบื้องต้นเที่ยว ด้วยอาการอย่างนี้ เขายิ่วมีอภิญญาคิมරคอันประเสริฐถึงความ
เจริญบริบูรณ์ ฯ

[๘๒๙] เมื่อบุคคลนั้นเจริญอภิญญาคิมรคอันประเสริฐน้อยอย่างนี้ ชื่อว่า
มีสติปัญฐาน ๔ สัมมัปปราณ ๔ อิทธิบิทา ๔ อินทรีย์ ๔ พละ ๔ ไขขอมงค์ ๗
ถึงความเจริญบริบูรณ์ บุคคลนั้นย่อเมื่อธรรมทั้งสองดังนี้ คือสม lokale และวิปัสสนา
คู่เดียวกันเป็นไป เขายิ่วว่ากำหนดรู้ธรรมที่การกำหนดรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง ละธรรม
ที่การละด้วยปัญญาอันยิ่ง เจริญธรรมที่การเจริญด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำให้แจ้งธรรม
ที่การทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง

ดุกรกิษทั้งหลาย กิธรรมที่การกำหนดรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นไนน มีข้อที่
เรกอ่าวไว้ว่า อปานหานขันธ์ ๔ ได้แก่อปานหานขันธ์ คือรูป คือเวทนา คือสัญญา
คือสัมขาร คือวิญญาณ เหล่านี้ชื่อว่าธรรมที่การกำหนดรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง

ดุกรกิษทั้งหลาย กิธรรมที่การละด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นไนน คืออวิชา
และภารตนา เหล่านี้ชื่อว่าธรรมที่การละด้วยปัญญาอันยิ่ง

ดุกรกิษทั้งหลาย กิธรรมที่การเจริญด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นไนน คือสม lokale
และวิปัสสนา เหล่านี้ชื่อว่าธรรมที่การเจริญด้วยปัญญาอันยิ่ง

ดุกรกิษทั้งหลาย กิธรรมที่การทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นไนน คือ
วิชชาและวิมุตติ เหล่านี้ชื่อว่าธรรมที่การทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง ฯ

[๘๓๐] ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อรู้เมื่อเห็นโลตัส ตามความเป็น
จริง . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อรู้เมื่อเห็นนานะ ตามความเป็นจริง . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อรู้เมื่อเห็นชีวaha ตามความเป็นจริง . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อรู้เมื่อเห็นกาย ตามความเป็นจริง . . .

ดุกรกิษทั้งหลาย บุคคลเมื่อรู้เมื่อเห็นโน ตามความเป็นจริง เมื่อรู้
เมื่อเห็นธรรมารามณ์ ตามความเป็นจริง เมื่อรู้เมื่อเห็นโนวิญญาณ ตามความ
เป็นจริง เมื่อรู้เมื่อเห็นโนสัมผัส ตามความเป็นจริง เมื่อรู้เมื่อเห็นความเสวย
อารมณ์ เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มีใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม ที่เกิดขึ้นพระ
โนสัมผัสเป็นปัจจัย ตามความเป็นจริง ย้อมไม่กำหนดในมโน ไม่กำหนดใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณินิกาย อุปริปணดาสก์ ธรรมารมณ์ ไม่กำหนดในมโนวิญญาณ ไม่กำหนดในเมตตาสัมผัส ไม่กำหนดในความเสวยอารมณ์ เป็นสุขก็ตาม เป็นทุกข์ก็ตาม มีใช้ทุกชนิดใช้สุขก็ตาม ที่เกิดขึ้นเพราบมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ตามความเป็นจริง เมื่อบุคคลนั้นไม่กำหนดนัก แล้ว ไม่ประกอบพร้อมแล้ว ในส่วนหลัง เลิศเห็นโทษอยู่ ย่อมเป็นปากาส แต่ถึงความไม่เพอกพนต่อไป และเข้าจะละด้วยท่านให้ไปสุกพใหม่ สรรคตด้วย ความกำหนดด้วยอำนาจความยินดี อันมีความเพลิดเพลินในอารมณ์นั้นๆ ได้ จะละความกระวนกระวายแม่ทางกาย แม่ทางใจได้ จะละความเดือดร้อนแม่ทางกาย แม่ทางใจได้ จะละความเรัวร้อนแม่ทางกาย แม่ทางใจได้ เข้ายอมเสวย สุขทางกายบ้าง สุขทางใจบ้าง บุคคลผู้เป็นเช่นนี้แล้ว มีความเห็นอันใด ความเห็นอันนี้ย่อมเป็นสัมมาทิฐิ มีความดำรงอันใด ความดำรงอันนี้ย่อมเป็นสัมมาทิฐิ มีความพยายามอันใด ความพยายามอันนี้ย่อมเป็นสัมมาทิฐิ มีความตั้งใจอันใด ความตั้งใจอันนี้ย่อมเป็นสัมมาทิฐิ มีความตั้งใจอันใด ความตั้งใจอันนี้ย่อมเป็นสัมมาทิฐิ ส่วนภาระ ภาระ อาชีวะของเขาย่อมบริสุทธิ์ในเบื้องต้นเทียบ ด้วยอาการอย่างนี้ เข้าซึ่วามีอภิญญาสัมมาทิฐิ คือการอันนี้

ประเสริฐถึงความเจริญบริบูรณ์ ฯ
[๘๓๑] เมื่อบุคคลนั้นเจริญอภิญญาสัมมาทิฐิ คือการอันนี้ ชื่อว่า มีสติปัญญา ๔ สัมมัปปจาน ๔ อิทธิบatha ๔ อินทรีย ๔ พละ ๔ โพช蒙ค์ ๗ กิ่งความเจริญบริบูรณ์ บุคคลนั้นย่อมมีธรรมทั้งสองดังนี้ คือ สมณะและวิปัสสนา คือเคียงกันเป็นไป เขาซึ่วามีกำหนดด้วยปัญญาอันยิ่ง ละธรรม ที่ควรจะด้วยปัญญาอันยิ่ง เจริญธรรมที่ควรจะด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำให้เจ้งธรรม ที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง ฯ

ดูกากิษทั้งหลาย กิ่งธรรมที่ควรกำหนดด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นใน มีข้อที่ เรากล่าวไว้ว่า อุปทานขันธ์ ๔ ได้แก่ อุปทานขันธ์คือรูป คือเวทนา คือสัญญา คือสัมชาต คือวิญญาณ เหล่านี้ซึ่วามีธรรมที่ควรกำหนดด้วยปัญญาอันยิ่ง

ดูกากิษทั้งหลาย กิ่งธรรมที่ควรจะด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นใน คือวิชชา และภัตตานา เหล่านี้ซึ่วามีธรรมที่ควรจะด้วยปัญญาอันยิ่ง

ดูกากิษทั้งหลาย กิ่งธรรมที่ควรเจริญด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นใน คือสมณะ และวิปัสสนา เหล่านี้ซึ่วามีธรรมที่ควรเจริญด้วยปัญญาอันยิ่ง ฯ

ดูกากิษทั้งหลาย กิ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นใน คือ วิชชาและวิมติ เหล่านี้ซึ่วามีธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสระภาระภัยต้นนี้แล้ว กิ่งเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี พระภาระนี้ของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ สนพยตันวิภัณคสุตร ที่ ๗

๙. นครวินเทยสุตร (๑๕๐)

[๘๓๒] ข้าพเจ้าได้สัตบามอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแสดงจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วย กิษทั้งหมดที่หฤทัย ทรงเครื่องบ้านพราหมณ์แห่งโกศลชนบทซึ่วามีนครวินทะ พากพราหมณ์คุหบดีชาวบ้านนั้นครวินทะ ได้ทราบข่าวว่า พระสมณะผู้คากยบุตร เสด็จออกจากคากยาราชสกุลทรงพน瓦ชแล้ว เสด็จจาริกไปในโกศลชนบทพร้อม ด้วยกิษทั้งหมดที่หฤทัย ได้เสด็จถึงบ้านนั้นครวินทะโดยลำดับ พระโคดุมผู้มีพระภาค พระองค์นั้นแล มีกิจติศัพท์งามฟุ้งไปอย่างนี้ว่า แม้พระเดทุตั้งนี้ฯ พระผู้มี-

*พระภาคพระองค์นั้น เป็นผู้ใกล้จากกิเลส ตรัสรู้เอง โดยชอบ ถึงพร้อมด้วย วิชชาและจารนะ ดำเนินไปดี ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารีผู้ฝึกบำรุงที่ควรฝึกอย่าง หาคนอื่นยิ่งกว่ามิได้ เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตีนแล้ว เป็นผู้ แจกราบท พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเง่องแล้ว สอน โลกนี้ทั้งเทวดา มาร พราหมณ์ ทุกหมู่สัตว์ทั้งสมณะและพราหมณ์ ทั้งเทวดาและ มนุษย์ ให้รู้ท้า ทรงแสดงธรรมให้เราในเบื้องต้น ในท่ามกลาง ในที่สุด พร้อม ทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ ทรงประกาศพราหมณ์ร่ายบริสุทธิ์บริบูรณ์สันเชิง กิจการได้ เห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้น ย่อมเป็นการตีแล ครั้งนั้นแล พราหมณ์ คุหบดีชาวบ้านนั้น ท้ากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ครั้นแล้ว บางพากถ่ายอภิวัติพราหมณ์แล้วนั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพาก ประมาณอัญชลิไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับ แล้วนั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพากประภาคราบที่ชื่อและโකตรในสำนักของพระผู้มีพระภาค แล้วนั้น ณ ที่ควร ส่วนข้างหนึ่ง บางพากมีอาการเรียๆ นั่น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๘๓๓] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสระพราหมณ์คุหบดีชาวบ้านนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สูตตันตติปิฎกที่ ๖ มัชณิม尼กายน อุปริปัณณาสก
ผู้นังเรียบร้อยแล้วดังนี้ว่า ดูกรคุหบดีทั้งหลาย ถ้าปริพากษาลัทธิอื่นตามท่าน
ทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรคุหบดีทั้งหลาย สมณพราหมณ์เช่นไร ไม่ควรสักการะ^๔
ເກາພ นับถือ บุชา ท่านทั้งหลายถูกความอย่างนี้แล้ว พึงพยายามออย่างนี้ว่า^๕
สมณพราหมณ์เหลาใด ยังมีความกำหนด ความขัดเคือง ความลุ่มหลงในรูป^๖
ที่รู้ได้ด้วยจักษุ ไม่ไปปราศแล้ว ยังมีจิตไม่สงบภายใน ยังประพฤติลุ่มๆ دونๆ^๗
ทางกาย ทางวจนะ ทางใจอยู่ สมณพราหมณ์เช่นนี้ ไม่ควรสักการะ ເກາພ
นับถือ บุชา นั้น เพราะเหตุไร เพราะว่าแม้พวකරาก็ยังมีความกำหนด ความขัด^๘
เคือง ความลุ่มหลงในรูป ที่รู้ได้ด้วยจักษุ ไม่ไปปราศแล้ว ยังมีจิตไม่สงบภายใน^๙
ยังประพฤติลุ่มๆ دونๆ ทางกาย ทางวจนะ ทางใจอยู่ ก็เมื่อเราทั้งหลายไม่^{๑๐}
เห็นแม้ความประพฤติสูงของสมณพราหมณ์พากันนั้นที่ยังขึ้นไป ดังนี้ ฉะนั้น^{๑๑}
ท่านสมณพราหมณ์เหล่านั้น จึงไม่ควรสักการะ ເກາພ นับถือ บุชา^{๑๒}
สมณพราหมณ์เหลาใด ยังมีความกำหนด ความขัดเคือง ความลุ่มหลง^{๑๓}
ในเสียงที่รู้ได้ด้วยโสต ไม่ไปปราศแล้ว . . .^{๑๔}
สมณพราหมณ์เหลาใด ยังมีความกำหนด ความขัดเคือง ความลุ่มหลง^{๑๕}
ในกลิ่นที่รู้ได้ด้วยชานะ ไม่ไปปราศแล้ว . . .^{๑๖}
สมณพราหมณ์เหลาใด ยังมีความกำหนด ความขัดเคือง ความลุ่มหลง^{๑๗}
ในรสที่รู้ได้ด้วยชิava ไม่ไปปราศแล้ว . . .^{๑๘}
สมณพราหมณ์เหลาใด ยังมีความกำหนด ความขัดเคือง ความลุ่มหลง^{๑๙}
ในโภ眷รพะที่รู้ได้ด้วยกาย ไม่ไปปราศแล้ว . . .^{๒๐}
สมณพราหมณ์เหลาใด ยังมีความกำหนด ความขัดเคือง ความลุ่มหลง^{๒๑}
ในธรรมารமณ์ที่รู้ได้ด้วยมโน ไม่ไปปราศแล้ว ยังมีจิตไม่สงบภายใน ยังประพฤติ^{๒๒}
ลุ่มๆ دونๆ ทางกาย ทางวจนะ ทางใจอยู่ สมณพราหมณ์เช่นนี้ ไม่ควรสักการะ^{๒๓}
ເກາພ นับถือ บุชา นั้น เพราะเหตุไร เพราะว่าแม้พวකරาก็ยังมีความกำหนด^{๒๔}
ความขัดเคือง ความลุ่มหลงในธรรมารमณ์ที่รู้ได้ด้วยมโน ไม่ไปปราศแล้ว ยังมี^{๒๕}
จิตไม่สงบภายใน ยังประพฤติลุ่มๆ دونๆ ทางกาย ทางวจนะ ทางใจอยู่ ก็^{๒๖}
เมื่อเราทั้งหลายไม่เห็นแม้ความประพฤติสูงของสมณพราหมณ์พากันนั้นที่ยังขึ้นไป^{๒๗}
ดังนี้ ฉะนั้น ท่านสมณพราหมณ์เหล่านั้น จึงไม่ควรสักการะ ເກາພ นับถือ บุชา^{๒๘}
ดูกรคุหบดีทั้งหลาย ท่านทั้งหลายถูกความอย่างนี้แล้ว พึงพยายามแก่ปริพากษา^{๒๙}
เจ้าลัทธิอื่นเหล่านั้นอย่างนี้ก็ได้ ฯ

[๓๔] ดุกรถฤทธิ์ทั้งหลาย ถ้าปริพากษาเจ้าลัทธิอื่นกามท่านทั้งหลาย
อย่างนี้ว่า ดุกรถฤทธิ์ทั้งหลาย สมณพราหมณ์ชั่นไร ควรสักการะ เศรษฐ
นับถือ บุชา ท่านทั้งหลายถูกกามอย่างนี้แล้ว พึงพยายามเมื่อยังนี้ว่า สมณ-
**พราหมณ์เหล่าใด ไปปราศความกำหนด ความชัดเคือง ความลุ่มหลงในรูปที่รู้
ได้ด้วยจักษุแล้ว มีจิตสงบแล้วภายใน ประพฤติสงบทางกาย ทางวาจา ทางใจอยู่
สมณพราหมณ์ชั่นนี้ ควรสักการะ เศรษฐ นับถือ บุชา นั้นพระเทटไร เพราะว่า
แม้พวกเรายังมีความกำหนด ความชัดเคือง ความลุ่มหลงในรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุ
ไม่ไปปราศแล้ว ยังมีจิตไม่สงบภายใน ยังประพฤติลุ่มๆ دونๆ ทางกาย
ทางวาจา ทางใจอยู่ ก็เมื่อเราทั้งหลายเห็นแม้ความประพฤติสงบของสมณพราหมณ์
พวกนั้นที่ยังชีน ไป ดังนี้ ฉะนั้น ท่านสมณพราหมณ์เหล่านั้น จึงควรสักการะ
เศรษฐ นับถือ บุชา

សមាគមរាជក្រឹត ពីប្រភេទការការណ៍ ការងារខ្លួន ការងារជាបន្ទុក ការងារជាបន្ទុក

สมณราหูนั่นเหลาได้ ไปปราศความกำหนัด ความขัดเคือง ความลุ่มหลง ใจกลืนที่รื้อไว้อาจวนะแล้ว

สมกันต์ เนตรนารถ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงฯ ได้ประกาศความก้าวหน้าด้ ความขัดเคือง ความล่วงหลาม ไปแล้วที่สำคัญสุด ชีวิตวันแล้วว่า

สมเห็นด้วยในเรื่องนี้อย่างมาก แต่ก็ต้องขออภัยในความไม่ดีที่เคยมีมา

สมควร เน้นเพื่อสุขภาพทั่วไปและการแพร่ . . .
ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ต้องการความมั่นคง ความชัดเจ้อง ความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกายน อุปริปัณณาสก์
ท่านทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์แก่ปริพากเจ้าลัทธิอื่นเหล่านั้น
อย่างนี้เกิด ฯ

[๘๓๕] ดูกรคุณบดีทั้งหลาย ถ้าปริพากเจ้าลัทธิอื่นตามท่านทั้งหลาย
อย่างนี้ว่า ก็ถ้าการและความเป็นไปของท่านผู้มีอายุทั้งหลายเช่นไร จึงเป็นเหตุให้
พวกท่านกล่าวถึงท่านผู้มีอายุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น เป็นผู้
ปราศจาการะแล้ว หรือปฏิบัติเพื่อนำปราศราคานั้น เป็นผู้ปราศจากโภคะ^๑
แล้ว หรือปฏิบัติเพื่อนำปราศโภคะ เป็นผู้ปราศจากโมหะแล้ว หรือปฏิบัติ
เพื่อนำปราศโมหะแล้ว ท่านทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า
ความจริง ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น ย่อมแสดงพิเศษเสนาสนะอันสวัสดิ์ คือ ปาง
เป็นที่ไม่มีรูปอันรู้ได้ด้วยจักษุ ซึ่งคนทั้งหลายเห็นแล้ว จะพึงยินดีเช่นนี้แลຍ
เป็นที่ไม่มีเสียงอันรู้ได้ด้วยโสต ซึ่งคนทั้งหลายฟังแล้ว จะพึงยินดีเช่นนี้แลຍ
เป็นที่ไม่มีกลิ่นอันรู้ได้ด้วยชามนะ ซึ่งคนทั้งหลายดูแล้ว จะพึงยินดีเช่นนี้แลຍ
เป็นที่ไม่มีร้อนอันรู้ได้ด้วยชีวะ ซึ่งคนทั้งหลายลิ้มแล้ว จะพึงยินดีเช่นนี้แลຍ
เป็นที่ไม่มีโภคะอันรู้ได้ด้วยกาย ซึ่งคนทั้งหลายสัมผัสแล้ว จะพึงยินดี
เช่นนี้แลຍ นี้แลຍการและความเป็นไปของท่านผู้มีอายุทั้งหลายของพวกข้าพเจ้า
ซึ่งเป็นเหตุให้พวกข้าพเจ้ากล่าวถึงท่านผู้มีอายุทั้งหลายได้อย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ
เหล่านั้น เป็นผู้ปราศจาการะแล้ว หรือปฏิบัติเพื่อนำปราศราคานั้น เป็นผู้ปราศ-
* จากโภคะแล้ว หรือปฏิบัติเพื่อนำปราศโภคะ เป็นผู้ปราศจากโมหะแล้ว หรือ
ปฏิบัติเพื่อนำปราศโมหะแล้ว ดูกรคุณบดีทั้งหลาย ท่านทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว
พึงพยากรณ์แก่ปริพากเจ้าลัทธิอื่นเหล่านั้นอย่างนี้เกิด ฯ

[๘๓๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระมหาณฑุบดีชาวบ้าน
นครวินทะ ได้ทราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า แจ่มแจ้งแล้ว พระเจ้าช้า แจ่มแจ้ง
แล้ว พระเจ้าช้า พระโโคดมผู้เจริญทรงประภาครหธรรมโดยปริยายมิใช่น้อย เปรียบ
เหมือนหมายของที่ค่าว่า หรือเปิดของที่ปิด หรือบอกทางแก่นหลังทาง หรือตาม
ประทีปในที่มีดี ด้วยหวังว่า ผู้มีตาดีจักเห็นรูปทั้งหลายได้ ฉะนั้น พวกข้าพระองค์
นี้ขอถึงพระโโคดมผู้เจริญ พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระโโคดม
ผู้เจริญ จงทรงจำพวกข้าพระองค์ค่าว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไป ฯ

จบ นครวินเทียบสูตร ที่ ๙

๙. ปัณฑปตปาริสุทธิสูตร (๑๔๑)

[๘๓๗] ข้าพเจ้าได้สั่งมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวฬุวัน อันเคยเป็น
สถานที่พระรำขันหมื่นแห่งการแต่ เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้นแล ท่านพระ
สารีบุตรออกจากที่หลีกเรียนในเวลาเย็น เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ^๒
ถาวรอยกิษาทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พองนั่งเรียบร้อยแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดูกรสารีบุตร เธอเมื่อินทรีย์ผ่องใส มีผิวพรรณ
บริสุทธิ์ผุดผ่อง เธอยู่ด้วยวิหารธรรมอะไรเป็นส่วนมากในบัดนี้ ฯ

ท่านพระสารีบุตรทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์อยู่ด้วยวิหาร
ธรรมคือสัญญาณบัตเต้เป็นส่วนมากในบัดนี้ ฯ

[๘๓๘] พ. ดูกรสารีบุตร ดีลະฯ เป็นอันว่าเรื่อยๆด้วยวิหารธรรม
ของมหาบูรุษเป็นส่วนมากในบัดนี้ เพราะวิหารธรรมของมหาบูรุษนี้ก็คือสัญญาณ-
* สมัยนี้ พระจะนั่นแล สารีบุตร กิษกิษถ้าหัวใจจะอยู่ด้วยวิหารธรรมคือสัญญาณ-
* สมัยนี้เป็นส่วนมาก กิษกิษนั่นพึงพิจารณาดังนี้ว่า เราเข้าไปบินบทบัตบันทางได
เที่ยวบินบทบัตไปในประเทศใด และกลับจากบินบทบัตแต่บ้านทางได ในทาง
และประเทศนั้นๆ เรามีความพอใจ หรือความกำหนด หรือความชัดเดื่อง หรือ
ความลุ่มหลง หรือแม้ความกระทบกระทั่งทางใจในรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุอยู่ กิษกิษ
นั่นพึงพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเข้าไปบินบทบัตบันทางได เที่ยวบินบทบัตไปใน
ประเทศใด และกลับจากบินบทบัตแต่บ้านทางได ในทางและประเทศนั้นๆ
เราไม่มีความพอใจ หรือความกำหนด หรือความชัดเดื่อง หรือความลุ่มหลง
หรือแม้ความกระทบกระทั่งทางใจในรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุ กิษกิษนั่นพึงเป็นผู้ศึกษา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มขณิม尼迦ย อุปรีปณนาสก
เน่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย อยู่ได้ด้วยปัจจิแล
ปราโมทย์นั่นนั่นแล ฯ

[๔๓๗] ดุกราบริบูตร ประการอื่นยังมีอีก กิจพึงพิจารณาดังนี้ว่า เราเข้าไปบินทนาตยั่งบ้านทางใด เที่ยวบินทนาตไปในประเทศไทยได และกลับจากบินทนาตแต่บ้านทางใด ในทางและประเทศไทยนั้นฯ เรามีความพอใจ หรือความกำหนดนัด หรือความขัดเคือง หรือความลุ่มหลง หรือแม้ความกระทบกระทึ่งทางใจในสิ่งที่รู้ได้ด้วยโลต . . . ในกลืนที่รู้ได้ด้วยขณะ . . . ในสิ่งที่รู้ได้ด้วยชีวหา . . . ในโพธิ์รุ่งพะที่รู้ได้ด้วยกาย . . . ในธรรมารมณ์ที่รู้ได้ด้วยมโนบัง ใหม ดุกราบริบูตร ถ้ากิจพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเข้าไปบินทนาตยั่งบ้านทางใด เที่ยวบินทนาตไปในประเทศไทยได และกลับจากบินทนาตแต่บ้านทางใด ในทางและประเทศไทยนั้นฯ เรามีความพอใจ หรือความกำหนดนัด หรือความขัดเคือง หรือความลุ่มหลง หรือแม้ความกระทบกระทึ่งทางใจในธรรมารมณ์ที่รู้ได้ด้วยมโนบอง ภิกษุนันพึงพยายามละเอียดธรรมอันลงมาให้เหล่านี้เสีย ดุกราบริบูตร แต่ถ้ากิจพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ ว่า เราเข้าไปบินทนาตยั่งบ้านทางใด เที่ยวบินทนาตไปในประเทศไทยได และกลับจากบินทนาตแต่บ้านทางใด ในทางและประเทศไทยนั้นฯ เราไม่มีความพอใจ หรือความกำหนดนัด หรือความขัดเคือง หรือความลุ่มหลง หรือแม้ความกระทบกระทึ่งทางใจในธรรมารมณ์ที่รู้ได้ด้วยมโน ภิกษุนันพึงเป็นผศึกษาเนื่องฯ ทั้งกลางวัน และกลางคืน ในกตุธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นแล]

[๘๐] ดุกราริบต์ ประการอื่นยังมีอิก กิกษพึงพิจารณาดังนี้ว่า เรา
ละกามคุณ ๔ ได้แล้วหรือหนอน ดุกราริบต์ ถ้ากิกษพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรา
ยังละกามคุณ ๔ ไม่ได้เลย กิกษนั้นพึงพยายามละกามคุณ ๔ ดุกราริบต์ แต่ถ้า
กิกษพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราละกามคุณ ๔ ได้แล้ว กิกษนั้นพึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ
ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้น
นั้นแลฯ

[๘๑] ดุกราชีบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิษพึงพิจารณาดังนี้ว่า เรา
จะนิรภัย ๕ ได้แล้วหรือ宦 ถ้ากิษพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรายังจะนิรภัย ๕
ไม่ได้เลย กิษบุนน์พึงพยายามจะนิรภัย ๕ ดุกราชีบุตร แต่ถ้ากิษพิจารณาอยู่
รู้อย่างนี้ว่า เราจะนิรภัย ๕ ได้แล้ว กิษบุนน์พึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ ทั้งกลางวัน
และกลางคืน ในก תוכלธรรมทั้งหลาย อัญเชิญปีติและประมาทบันนัณแล ฯ

[๔๒] ดุกรารีบตุร ประการอื่นยังมีอีก กิกษพึงพิจารณาดังนี้ว่า เรากำหนดรั้วป่าท่านขันธ์ ๕ ได้แล้วหรือ沒有 ดุกรารีบตุร ถ้ากิกษพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เรายังกำหนดรั้วป่าท่านขันธ์ ๕ ไม่ได้เลย กิกษนั้นพึงพยายามกำหนดรั้วอุป่าท่านขันธ์ ๕ ดุกรารีบตุร แต่ถ้ากิกษพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เรายังกำหนดรั้วอุป่าท่านขันธ์ ๕ ได้แล้ว กิกษนั้นพึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกตุลธรรมทั้งหลาย อยด้วยปีติและปราโมทย์นั้นแล ฯ

[๘๓] ดุกราชีบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิกษพึงพิจารณาดังนี้ว่า
เราเจริญสติปัฏฐาน ๔ แล้วหรือหนอ ดุกราชีบุตร ถ้ากิกษพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า
เรายังไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน ๔ เลย กิกษันั้นพึงพยายามเจริญสติปัฏฐาน ๔ ดุกร
ลาธิบุตร แต่ถ้ากิกษพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เราเจริญสติปัฏฐาน ๔ แล้ว กิกษันั้น
พึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วย
ปีติและปราโมทย์นั้นแน่แล ฯ

[๘๔] ดุกรารีบตระ ประการอื่นยังมีอึก ภิกษุพึงพิจารณาดังนี้ว่า เรายังรู้สัมมปปชาน ๔ แล้วหรือหนอ ดุกรารีบตระ ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เราอย่างไม่ได้รู้สัมมปปชาน ๔ เลย ภิกษุนั้นพึงพยายามเจริญสัมมปปชาน ๔ ดุกรารีบตระ แต่ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เราเจริญสัมมปปชาน ๔ แล้ว ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย ออยด้วยปีติและปราโมทย์นั้นนแล ฯ

[๘๕] ดุกราชีบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิษพึงพิจารณาดังนี้ว่า เรายังรู้อิทธิบาท ๔ แล้วหรือหน么 ดุกราชีบุตร ถ้ากิษพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรายังไม่ได้เจริญอิทธิบาท ๔ เลย กิษนั้นพึงพยายามเจริญอิทธิบาท ๔ ดุกราชีบุตร แต่ถ้ากิษพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรายังรู้อิทธิบาท ๔ แล้ว กิษนั้น พึงเป็นผู้ศึกษาเน่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วย มีปีดและปราโมทย์นั้นนแล ฯ

[๘๖] ดุกรสารีบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิกษพึงพิจารณาดังนี้ว่า เรายังรู้สึกอินทรีย์ แล้วหรือหน่อนแล ดุกรสารีบุตร ถ้ากิกษพึงพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรายังไม่ได้เจริญอินทรีย์ แล เลย กิกษนั้นพึงพยายามเจริญอินทรีย์ ดุกรสารีบุตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณมนิกาย อุปริปัณณาสก
แต่ถ้ากิจขพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรายังเรียนทรีย์ ๕ และ กิจขนัพึงเป็นผู้ศึกษา
เนื่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุคลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วยปีติและปราโมทย
นั้นนั้นแล ฯ

[๘๔๗] ดุกราบริบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิจขพิจารณาดังนี้ว่า
เราเจริญพละ ๕ แล้วหรือหนอ ดุกราบริบุตร ถ้ากิจขพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรา
ยังไม่ได้เจริญพละ ๕ เลย กิจขนัพึงพยายามเจริญพละ ๕ ดุกราบริบุตร แต่ถ้า
กิจขพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรายังเรียนทรีย์ ๕ และ กิจขนัพึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ
ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุคลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วยปีติและปราโมทย
นั้นนั้นแล ฯ

[๘๔๘] ดุกราบริบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิจขพิจารณาดังนี้ว่า
เราเจริญโพชณังค์ ๗ แล้วหรือหนอ ดุกราบริบุตร ถ้ากิจขพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรา
ยังไม่ได้เจริญโพชณังค์ ๗ เลย กิจขนัพึงพยายามเจริญโพชณังค์ ๗ ดุกร
าบริบุตร แต่ถ้ากิจขพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรายังเรียนทรีย์ ๕ และ กิจขนัพ
ึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุคลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วย
ปีติและปราโมทยนั้นนั้นแล ฯ

[๘๔๙] ดุกราบริบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิจขพิจารณาดังนี้ว่า
เราเจริญอัญชั้นคิกมารคอันประเสริฐแล้วหรือหนอ ดุกราบริบุตร ถ้ากิจข
พิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เรายังไม่ได้เจริญอัญชั้นคิกมารคอันประเสริฐแลย กิจขนัพ
ึงพยายามเจริญอัญชั้นคิกมารคอันประเสริฐ ดุกราบริบุตร แต่ถ้ากิจขพิจารณาอยู่
รู้อย่างนี้ว่า เราเจริญอัญชั้นคิกมารคอันประเสริฐแล้ว กิจขนัพึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ
ทั้งกลางวันและกลางคืน ในกุคลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วยปีติและปราโมทยนั้น
นั้นแล ฯ

[๘๕๐] ดุกราบริบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิจขพิจารณาดังนี้ว่า
เราเจริญสมณะและวิปัสสนาแล้วหรือหนอ ดุกราบริบุตร ถ้ากิจขพิจารณาอยู่
รู้อย่างนี้ว่า เรายังไม่ได้เจริญสมณะและวิปัสสนาเลย กิจขนัพึงพยายามเจริญสมณะ
และวิปัสสนา ดุกราบริบุตร แต่ถ้ากิจขพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เราเจริญสมณะ
และวิปัสสนาแล้ว กิจขนัพึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ใน
กุคลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วยปีติและปราโมทยนั้นนั้นแล ฯ

[๘๕๑] ดุกราบริบุตร ประการอื่นยังมีอีก กิจขพิจารณาดังนี้ว่า
เราทำวิชาและวิมุตติให้แจ้งแล้วหรือหนอแล ดุกราบริบุตร ถ้ากิจขพิจารณาอยู่
รู้อย่างนี้ว่า เรายังไม่ได้ทำวิชาและวิมุตติให้แจ้งแลย กิจขนัพึงพยายามทำวิชา
และวิมุตติให้แจ้ง ดุกราบริบุตร แต่ถ้ากิจขพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เราทำวิชา
และวิมุตติให้แจ้งแล้ว กิจขนัพึงเป็นผู้ศึกษาเนื่องๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน
ในกุคลธรรมทั้งหลาย อยู่ด้วยปีติและปราโมทยนั้นนั้นแล ฯ

[๘๕๒] ดุกราบริบุตร กิสมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่านึง ผู้ทำ
บิณฑบาตให้บริสุทธิ์แล้วในอดีตกาล ทั้งหมดนั้น พิจารณาแล้วๆ อย่างนี้เทียว
จึงทำบิณฑบาตให้บริสุทธิ์ได้ สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่านึง ผู้จักทำ
บิณฑบาตให้มรรคตั้งในอนาคต ทั้งหมดนั้น ต้องพิจารณาแล้วๆ อย่างนี้เทียว
จึงจักทำบิณฑบาตให้มรรคตั้งในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ยอมพิจารณาแล้วๆ อย่างนี้เทียว
จึงทำบิณฑบาตให้บริสุทธิ์ได้ เพราะฉะนั้นแล พวกเรอพึงสำเนียกว่า จักพิจารณา
แล้วๆ ทำบิณฑบาตให้บริสุทธิ์ ดุกราบริบุตร พวกเรอพึงสำเนียกไว
อย่างนี้แล ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระราบริตรึงชื่นชมยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ฯ

จบ ปัณฑปตปาติปัตติสูตร ที่ ๙

๑๐. อินทรียกวนานาสูตร (๘๔)

[๘๕๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าໄไป ในนิคมซึ่อกษัปปัลค่า ครั้ง
นั้นแล อดตរมาṇพ คิษย์พราหมณ์ปาราສิริยะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ แล้วทูลปาราครัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการทักทายปาราครัยพอให้
ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๘๔] พอนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตามดังนี้ว่า ดุกร
อุดตะระ ปาราສิริพราหมณ์แสดงการเจริญอินทรีย์เก่าลากหัวเปล่า ฯ

อ. แสดง พระโคมผู้เจริญ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สุตตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก

พ. ดุกรอตตระ แสดงอย่างใด ด้วยประการใด

อ. ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ท่าน�าราสิริยพราหมณ์แสดงการเจริญอินทรีย์แก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า อย่าเห็นรูปด้วยจักษุ อย่าได้ยินเสียงด้วยโสต

พ. ดุกรอตตระ เมื่อเป็นเช่นนี้ คนที่เจริญอินทรีย์แล้วตามคำของปาราสิริยพราหมณ์ ต้องเป็นคนตาบอด ต้องเป็นคนหูหนวก เพราะคนตาบอดไม่เห็นรูปด้วยจักษุ คนหูหนวกไม่ได้ยินเสียงด้วยโสต เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ อุตตรามานพ ศิษย์ปาราสิริยพราหมณ์ นั่งนิ่ง เก่อเข็น คดตกก้มหน้า ชบ. หมายความดังนี้

[๔๕๕] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า อุตตรามานพศิษย์ปาราสิริยพราหมณ์ นั่ง คดตก ก้มหน้า ชบ. หมายความดังนี้ ลึกรับสั่งกะ ท่านพระawanนท์ว่า ดุกรอตตานท์ ปาราสิริยพราหมณ์ ย้อมแสดงการเจริญอินทรีย์แก่สาวกทั้งหลายอย่างหนึ่ง ส่วนการเจริญอินทรีย์อันไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่าในวินัยของพระอริยะ ย่อมเป็นอีกอย่างหนึ่ง ๆ

ท่านพระawanนท์ทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้สักดิ เป็นการสมควรแล้ว ที่พระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงการเจริญอินทรีย์อันไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่า ในวินัยของพระอริยะ กิษทั้งหลายฟังต่อพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้ ๆ

พ. ดุกรอตตันท์ ถ้าเช่นนั้น เร่องฟัง ใจใส่ใจให้ดี เราลักษณ์ฯ

ต่อไป ท่านพระawanนท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ขอบแล้ว พระพุทธเจ้าฯ

[๔๕๖] พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดุกรอตตันท์ กิจการเจริญอินทรีย์อันไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่าในวินัยของพระอริยะ เป็นอย่างไร ดุกรอตตันท์ กิษท ในธรรมวินัยนี้ เกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ ขึ้น เพราะเห็นรูปด้วยจักษุ เหรือรู้สึกด้วยจักษุ เราเกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจเช่นเดล้ำเช่นนี้ กิลังนั้นแล เป็นสังฆะ หมาย อาศัยกันกิดขึ้น ยังมีลิงที่ลະเอียด ประณีต นั่นคือ อุเบกษา เอ่องจีบัณฑุ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วอย่างนี้ได้เร็วพลันทันที โดย ไม่ลำบาก เมื่อน้อยอย่างบุรุษมีตัดสินใจ ฉะนั้น อุเบกษาอยู่ในธรรมมั่น ดุกรอตตันท์ นี้เราเรียกว่า การเจริญอินทรีย์ในรูปที่รู้ได้ด้วยจักษุ อย่างไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่า ในวินัยของพระอริยะ ฯ

[๔๕๗] ดุกรอตตันท์ ประการอื่นยังมีอีก กิษทกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจขึ้น เพราะได้ยินเสียงด้วยโสต เหรือรู้สึกด้วยจักษุ ข้ออย่างนี้ว่า เราเกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ ขึ้นแล้วเช่นนี้ กิลังนั้นแล เป็นสังฆะ หมาย อาศัยกันกิดขึ้น ยังมีลิงที่ลະเอียด ประณีต นั่นคืออุเบกษา เอ่องจีบัณฑุ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจ และไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วอย่างนี้ได้เร็วพลันทันที โดย ไม่ลำบาก เมื่อน้อยอย่างบุรุษมีก้าสัง ติดน้ำมือโดยไม่ลำบาก ฉะนั้น ดุกรอตตันท์ นี้เราเรียกว่า การเจริญอินทรีย์ในเสียงที่รู้ได้ด้วยโสต อย่างไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่าในวินัยของพระอริยะ ฯ

[๔๕๘] ดุกรอตตันท์ ประการอื่นยังมีอีก กิษทกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจ และไม่ชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ ขึ้นแล้วเช่นนี้ กิลังนั้นแล เป็นสังฆะ หมาย อาศัยกันกิดขึ้น ยังมีลิงที่ลະเอียด ประณีต นั่นคืออุเบกษา เอ่องจีบัณฑุ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจ และไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วอย่างนี้ได้เร็วพลันทันที โดย ไม่ลำบาก เมื่อน้อยอย่างบุรุษมีก้าสัง ติดน้ำมือโดยไม่ลำบาก ฉะนั้น ดุกรอตตันท์ นี้เราเรียกว่า การเจริญอินทรีย์ในกลิ่นที่รู้ได้ด้วยมานะ อย่างไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่าในวินัยของพระอริยะ ฯ

[๔๕๙] ดุกรอตตันท์ ประการอื่นยังมีอีก กิษทกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจ และไม่ชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ ขึ้นแล้วเช่นนี้ กิลังนั้นแล เป็นสังฆะ หมาย อาศัยกันกิดขึ้น ยังมีลิงที่ลະเอียด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณีกาย อุปริปัณณาสก
ประณิต นั้นคืออุเบกษา เอօจึงดับความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบ
ใจและไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วนั้นเสีย อุเบกษาจึงดำรงมั่น ดุกรานนท์ กิจช
รุปไดรุปหนึ่งดับความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ
อันเกิดขึ้นแล้วอย่างนี้ได้เริ่วพลันทันที่ โดยไม่ลำบาก เมื่อฉันอย่างบุรุษมีกำลัง^๑
ตกลงมกันแข็ง派ไว้ตระปลักษณ์ แล้วก็ไปโดยไม่ลำบาก ฉะนั้น ดุกรานนท์
นี้เราเรียกว่า การเจริญอินทรียในรสที่รู้ได้ด้วยชีวิหา อย่างไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่าในวินัย
ของพระอริยะ ฯ

[๙๐] ดุกรานนท์ ประการอื่นยังมีอีก กิจชเกิดความชอบใจ ความ
ไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ เพราะถูกต้องโภภรรัพพะด้วยกาย
เอรัชชดอย่างนี้ว่า เราเกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและ
ไม่ชอบใจขึ้นแล้วนั้น กิจสิ่งนั้นแล เป็นสังขะ หมาย อาทัยกันเกิดขึ้น ยัง
มีสิ่งที่ละเอียด ประณิต นั้นคืออุเบกษา เอօจึงดับความชอบใจ ความไม่ชอบใจ
ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วนั้นเสีย อุเบกษาจึงดำรงมั่น ดุกร
านนท์ กิจชรุปไดรุปหนึ่งดับความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและ
ไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วอย่างนี้ได้โดยเริ่วพลันทันที่ โดยไม่ลำบาก เมื่อฉัน
อย่างบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู่ หรือคั้นที่เหยียดโดยไม่ลำบาก ฉะนั้น ดุกร
านนท์ นี้เราเรียกว่า การเจริญอินทรียในโภภรรัพพะที่รู้ได้ด้วยกาย อย่างไม่มีวิธี
อื่นยิ่งกว่าในวินัยของพระอริยะ ฯ

[๙๑] ดุกรานนท์ ประการอื่นยังมีอีก กิจชเกิดความชอบใจ ความ
ไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ เพราะรัชธรรมารมณ์ด้วยมโน เอรัชชด
อย่างนี้ว่า เราเกิดความชอบใจ เกิดความไม่ชอบใจ เกิดทั้งความชอบใจและไม่
ชอบใจขึ้นแล้วนั้น กิจสิ่งนั้นแล เป็นสังขะ หมาย อาทัยกันเกิดขึ้น ยังมี
สิ่งละเอียด ประณิต นั้นคืออุเบกษา เอօจึงดับความชอบใจ ความไม่ชอบใจ
ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วนั้นเสีย อุเบกษาจึงดำรงมั่น ดุกร
านนท์ กิจชรุปไดรุปหนึ่งดับความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและ
ไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วได้เริ่วพลันทันที่ โดยไม่ลำบากอย่างนี้ เมื่อฉันบุรุษมี
กำลัง หยดหยาดน้ำสองหือสามหยาดลงในกระเหล็กที่ร้อนจัดตลอดวัน ความ
หยดลงแห่งหยาดน้ำยังชา ทันทีนั้น หยาดน้ำนั้นจะถึงความสิ้นไป แห้งไปเริ่ว
ทีเดียว ฉะนั้น ดุกรานนท์ นี้เราเรียกว่า การเจริญอินทรียในธรรมารมณ์ที่รู้ได้
ด้วยมโนอย่างไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่าในวินัยของพระอริยะ ฯ

ดุกรานนท์ อย่างนี้แลเป็นการเจริญอินทรียอย่างไม่มีวิธีอื่นยิ่งกว่าในวินัย
ของพระอริยะ ฯ

[๙๒] ดุกรานนท์ กิจชเสงะผู้ยังปฏิบัติอยู่ปัจจุบันอย่างไร ดุกรานนท์
กิจชในธรรมวินัยนี้ เกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่
ชอบใจ เพราะเห็นรูปด้วยจักษุ เออย่อ้มอีดอัด เบื้องหน้าย เกลียดซึ่งความชอบ
ใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ อันเกิดขึ้นแล้วนั้น เกิด
ความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ เพราะได้ยินเสียง
ด้วยโสต . . . เพราะดุมกลืนด้วยชานะ . . . เพราะลิ้มรสด้วยชีวิหา . . . เพราะถูกต้อง^๒
โภภรรัพพะด้วยกาย . . . เพราะรัชธรรมารมณ์ด้วยมโน . . . เออย่อ้มอีดอัด เบื้องหน้าย
เกลียดซึ่งความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ อันเกิด
ขึ้นแล้วนั้น ดุกรานนท์ อย่างนี้แล ชื่อว่ากิจชเสงะผู้ยังปฏิบัติอยู่ ฯ

[๙๓] ดุกรานนท์ กิจชอริยะผู้เจริญอินทรีย์แล้ว เป็นอย่างไร ดุกร
านนท์ กิจชในธรรมวินัยนี้ เกิดความชอบใจ ความไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจ
และไม่ชอบใจ ใจนี้ เพราะเห็นรูปด้วยจักษุ เอถ้าหวังว่าจะมีความสำคัญในสิ่ง
ปฏิกูลว่าเป็นของไม่ปฏิกูลอยู่ ก็ยอมเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งนั้น ว่าเป็นของ
ไม่ปฏิกูลอยู่ได้ ถ้าหวังว่าจะมีความสำคัญในสิ่งนั้น ว่าเป็นของปฏิกูลอยู่ได้ ถ้าหวังว่าจะมีความ
สำคัญในสิ่งนั้น กิจชเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งนั้น ว่าเป็นของปฏิกูลอยู่ได้ ถ้าหวังว่าจะมีความ
สำคัญในสิ่งนั้น ว่าเป็นของไม่ปฏิกูลอยู่ กิจชเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งนั้น ว่า
เป็นของปฏิกูลอยู่ได้ ถ้าหวังว่าจะวางแผนเสียเชิงสิ่งปฏิกูลและไม่ปฏิกูลทั้งสอง
นั้น อยู่อย่างมีสติสัมปชัญญะ ก็ยอมเป็นผู้วางแผนเสียในสิ่งนั้น อยู่อย่างมีสติ
สัมปชัญญะได้ ฯ

[๙๔] ดุกรานนท์ ประการอื่นยังมีอีก กิจชเกิดความชอบใจ ความ
ไม่ชอบใจ ทั้งความชอบใจและไม่ชอบใจ เพราะได้ยินเสียงด้วยโสต . . . เพราะ
ดุมกลืนด้วยชานะ . . . เพราะลิ้มรสด้วยชีวิหา . . . เพราะถูกต้องโภภรรัพพะด้วยกาย . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ สูตันตปิฎกที่ ๖ มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาสก
 เพราะว่าธรรมารมณ์ด้วยโน เหรอ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งใดๆ ก็เป็นของไม่ปฏิกรfoloy ไม่ปฏิกรfoloy ก็ยอมเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นของไม่ปฏิกรfoloy ได้
 ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งใดๆ ก็เป็นของปฏิกรfoloy ก็ยอมเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นของปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งทั้งปฏิกรfoloy และไม่ปฏิกรfoloy ก็ยอมเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นของไม่ปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งทั้งไม่ปฏิกรfoloy และปฏิกรfoloy ว่าเป็นของปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นของปฏิกรfoloy ได้
 ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นของปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งทั้งไม่ปฏิกรfoloy และปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นของปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งทั้งไม่ปฏิกรfoloy และปฏิกรfoloy ได้
 ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นของปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งทั้งไม่ปฏิกรfoloy และปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นของปฏิกรfoloy ได้ ถ้าหัวใจจะมีความสำคัญในสิ่งทั้งไม่ปฏิกรfoloy และปฏิกรfoloy ได้

[๘๕] ดูกรอาบนท์ เราแสดงการเจริญอินทรีย์อย่างไม่เววีรื่อื่นยิ่งกว่า
 ในวินัยของพระอริยะ แสดงพระเศษผ้ายังปฏิบัติอยู่ แสดงพระอริยะผ้าเจริญอินทรีย์
 แล้ว ด้วยประการจะนี้แล ดูกรอาบนท์ กิจใดอันค่าล้ำด้วยความงามของกาย โยชน์
 เกื้อกูล ผู้อนุเคราะห์ อาศัยความอนุเคราะห์พึงทำสักวิทั้งหลาย กิจนี้
 เราได้ทำแล้วแก่เพกาเวอ ดูกรอาบนท์ นั่นโคนไม้ นั่นเรือนวัง เออทั้งหลาย
 จงเพ่งตาม อย่าได้ประมาท อย่าได้เป็นผู้ดีดอร้อนในภายหลัง นี้เป็นคำ
 พร้าสอนของเราเก่าพากເຊວ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ท่านพระอาบนท์จึงชี้นมยินดี
 พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคจะนี้แล ฯ

จบ อินทรีย์ภารนาสูตร ที่ ๑๐
 จบ สพายตนาวรรค ที่ ๕

 หัวข้อเรื่องของสพายตนาวรรคนั้น ดังนี้

วรรคที่ ๕ มีเรื่องเด่น คือ ๑. เรื่องอนาคตบิดทิกเคราชี ๒. เรื่องพระฉันนะ
 ๓. เรื่องพระบุณนะ ๔. เรื่องพระนันทะ ๕. เรื่องพระราหุ ๖. เรื่องธรรมหมวดหก
 ๗ หมวด ๗. เรื่องธรรมเนื้องด้วยอายตนะ ๘ ๙. เรื่องพระมหาณ์ข้าวบ้านนนครวินทะ
 ๙. เรื่องบินนาตามบริสุทธิ์ และ ๑๐. เรื่องการเจริญอินทรีย์ ฯ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

- ๑. อนาคตบิดทิกเคราชี
- ๒. ฉันโนนาทสูตร
- ๓. บุณโภนาทสูตร
- ๔. นันทะกิษาทสูตร
- ๕. จุฬาราหุโลวาทสูตร
- ๖. ฉัพกกสูตร
- ๗. สพายตันวิภัังคสูตร
- ๘. นครวินແຫຍสูตร
- ๙. ปິບປາຕປາຣີສຸທີສຸຕົວ
- ๑๐. อินทรีย์ภารนาสูตร

จบ อุปริปัณณาสก